

ANTONII DADINI ALTESERRÆ

ANTECESSORIS OLIM TOLOSANI

OPERA OMNIA

T O M U S XI.

exhibens *notas & observationes ad X. libros historie Fran-*
corum B. GREGORII TURONENSIS EPISCOPI,
& supplementum FREDEGARII.

CURA ET SUMTIBUS

MICHAELIS MAROTTA

Jurisconsulti & in supremis Neapolitanis tribunalibus
causarum patroni.

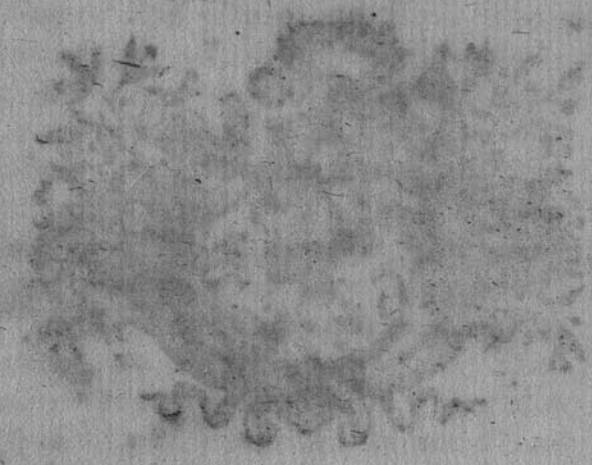
Bibliothèque
de l'École de Droit

EDITIO PRIMA NEAPOLITANA. M DCC LXXX.

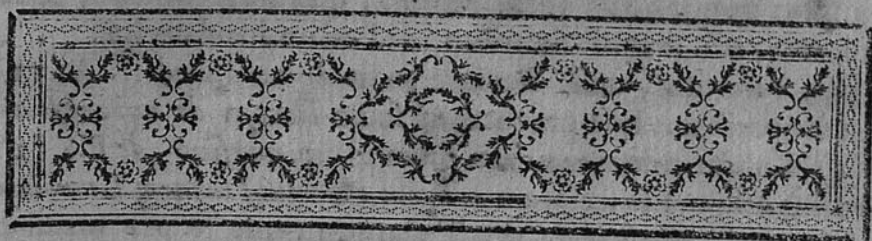
CUM PRIVILEGIO REGIS.

ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...

ANTHONY G. ...
ANTHONY G. ...

ERUDITO LECTORI

MICHAEL MAROTTA.

Empore, quo consilium inivi ANTONII DADINI ALTESERRÆ opera omnia typis jam vulgata in publicam lucem simul emittere, per pauca in mea non satis ampla bibliotheca opuscula reperiebantur: stante nihilominus sub prelo primo tomo *de vindiciis ecclesiasticæ jurisdictionis*, cetera, a me deinceps edita, in manus habui,

præsertim humanitate eruditorum illorum in præfatione ejusdem primi tomi laudatorum virorum, qui mihi dono copiam fecerunt. Ex indubitanter editis deerat opus, cui titulus: *Notæ & observationes in X. libros historiae Francorum B. Gregorii Turonensis Episcopi, & supplementum, Fredegarii*. Tolosæ MDC LXXIX. Continuis mandatis Italos ac Transalpinos bibliopolas defatigaveram, ut illud invenirent, & quovis pretio ad me deferrent: sed incassum. Ad litteratos proinde viros me converti, eosque, tum singillatim, tum generatim evulgatis in eadem præfatione admonitionibus, rogavi, ut si quis illud haberet, ad me transmitteret: fide interim data restituendi librum emendatiorem, (augurabar enim, non secus ac ceteros ALTESERRÆ libros, erroribus referentum prodiisse) & præterea ipsius dantis nomen celebrandi.

Processerat pene ad finem editio, & ubi spes habendi operis ferme nulla pellucebat, insperanti mihi dono dedit vir eruditus JOANNES BAPTISTA DELLA SPINA in foro Neapolitano advocatus, cui pro eo ac debui & publice & privatim gratias egi.

Hoc novo adquisito opere, videor libros ALTESERRÆ omnes jam editos collegisse: nam ultra eos, quos mecum habeo, nescio an alii typis prodierint. Composuit autem vir summus alios atque alios libros: sed nondum mihi scire licuit, eos typis traditos fuisset.

se : multo minus licuit opera MSCta, quæ forte exstant, posse comparare, etsi erogatis sumtibus in id etiam incubuerim.

Plura vero sunt, unde constare possit de aliis ineditis ALTESERRÆ operibus. Ipse provocat ad suum librum *de universitatibus* (1). Laudat commentarium suum ad *cap. quæsit, de V.S.* (2). Memorat etiam a se scriptum *ecclicum adversus Joannem Launoium presbyterum & theologum* (3). Testatur quoque se præ manibus habere *tertium volumen rerum Aquitanicarum, & libellum observationum in epistolas Clementis IV. non dum editas* (4). Et, quod primum memorandum erat, composuit similiter tres posteriores tomos *quotidianarum recitationum in varias partes digestorum & codicis*: de quibus in præfatione octavo tomo præfixa plura dixi.

Opera vero omnia a me collecta, & conjunctim edita, hoc ordine disposita sunt.

<i>De ecclesiastica jurisdictionis vindictis adversus Caroli Feuretii & aliorum tractatus de abusu.</i>	tom. I.	vol. 1.
<i>Asceticon, sive originum rei monasticæ.</i>	tom. II.	vol. 1.
<i>Notæ & observationes in Anastasum de vitis Roman. Pontif. Notæ & observationes in XII. libros epistolarum B. GREGORII PAPÆ hujus nominis I. cognominis Magni.</i>	tom. III.	vol. 1.
<i>Rerum Aquitanicarum libri decem.</i>	tom. IV.	vol. 2.
<i>De DUCIBUS ET COMITIBUS provincialibus Galliæ. De origine & statu feudorum pro moribus Galliæ. In libros clementinarum commentarius. Sex prælectiones solemnes habitæ pro instaurandis scholis.</i>	tom. V.	vol. 1.
<i>De fictionibus juris libri septem. Accessit solemn. prælectio ad l. cum societas, ff. pro socio.</i>	tom. VI.	vol. 1.
<i>Brevis & enucleata expositio in institutionum JUSTINIANI libros quatuor.</i>	tom. VII.	vol. 1.
<i>Recitationes quotidianæ in CLAUDII TRYPHONINI libros XXI. disputationum, & varias partes digestorum & codicis.</i>	tom. VIII.	vol. 2.
<i>Dissertationum juris canonici libri sex.</i>	tom. IX.	vol. 1.
<i>Commentarius perpetuus in singulas epistolas decretales INNOCENTII III. Pontificis Maximi.</i>	tom. X.	vol. 4.

No-

(1) In not. ad marg. comment. ad clem. de magistris tom. V. hujus edit. pag. 210.

(2) In not. ad cap. 15. libr. VIII. hist. Franc. tom. XI. hujus edit. pag. 165.

(3) In not. ad fin. lib. IX. hujus tom. XI. pag. 195.

(4) In epist. dedicatoria ejusdem tom. XI.

E P I S T O L A

Nota & observationes in X. libros historiae Francorum B. GREGORII Turonensis Episcopi, & supplementum FREDEGARII. tom. XI. vol. I.

Sed nunc tempus est, ut quid ego in edendo hoc ultimo opere perfecero, paucis adaperiam. Pluries in præfationibus ad jam edita opera lectores admonui, me cum autographis contulisse leges civiles omnes & canones, itemque fragmenta Græcorum & Latinorum, quæ sensum idoneum non reddebant, ubi eorum librorum copia fuit: immo, si otium aliquando fuit, contulisse etiam loca, quæ rectum proferebant sensum, & quæ non descriptis verbis laudabantur. Quod monitum facit, ne mihi vitio verti debeant menda, quæ fortasse in locis non collatis superfuerant.

Verum enimvero in edendo hoc opere scrupulosiorem diligentiam adhibui, cui labori me adstrictum esse sensi ob fidem ei datam, qui librum dono dederat, ut eundem restituerem emendatiorem. Ut igitur fidei datæ satisfacerem, omnia auctorum loca in hoc opere vel transcripta, vel tantum laudata, cum suis auctoribus contuli; iis dumtaxat exceptis, quorum libros nec in publicis, nec in privatis bibliothecis reperire licuit, ubi hoc signum (***) apposui; itemque paucis aliis, quæ nec a capite ad calcem revolutis operibus reperta sunt, hoc vero signo (***) distinctis. Qua instituta collatione reapse cognovi, multa auctorum loca, quæ in præcedentibus operibus non contuli, depravata etiam in mea editione existare: omnia tamen in hoc opere emendata sunt.

Jam ferme ab eo tempore, quo ALTESERRÆ opera in publicum emittere cœpi, conjeceram, virum doctissimum sæpe ex memoria, qua pollebat, tenaci, loca & verba auctorum citare & transcribere consuevisse: nec aliter explicare licebat mendorum ingentem numerum, quibus citationes redundant. Nunc vero hujus operis editione in certitudinem redacta conjectura est. Multa sane sunt loca, quæ in antecedentibus operibus ex uno libro vel capite relata sunt, quæ in hoc opere ex alio atque alio laudantur: itemque alia in opere uno ex uno auctore relata, in altero vero ex altero. Quin in hoc eodem opere unus idemque locus uno libro & capiti, mox alii libro & capiti tribuitur. Sunt etiam multa fragmenta ex uno auctore laudata, quæ tamen ad alium pertinent.

Quod vero magis probat, auctorem sæpe ex memoria suas edidisse lucubrations, est historia Francorum GREGORII TURONENSIS, quam hoc opere notis & observationibus instruxit. In

ea enim verba unius capituli, quæ præcedere debebant, posteriora fecit: verba ad plura capita pertinentia, sub uno collocavit: item uno contextu retulit verba diversorum capitulorum, & quæ aliquando ad diversos libros pertinent: & verba unius capituli, sæpe sub alio transcripsit & illustravit. Ex hac auctoris consuetudine, libros ex memoria laudandi, factum reor, quod multa auctorum loca ab eo citata inveniri non potuerint, nec ipsorum librorum evolutione.

Ipsæ vero in hac editione, textum GREGORII TURONENSIS, qui perturbatus ab ALTESERRA relatus erat, ordine suo descripsi. Ubi ALTESERRA erravit in designandis ad marginem capitulum numeris, hoc † addito signo emendavi: & ubi ipse caput non adnotavit, fortasse quia verba illa ad caput antecedens pertinere putabat, ad marginem caput, addito signo *, apposui: quod signum præcedit etiam verba suo loco restituta. In omnibus quoque auctorum locis, quæ mendis purgavi, signo † lectorem admonui: quo eodem signo distinxì notas ad marginem a me adjectas, a notis auctoris, quæ nullo signo donantur. Si quando citata lex facere ad rem non videbatur, apposui signum *), ut lector apud se expenderet. Et in omnibus auctorum locis ab auctore generatim per tractatus aut libros laudatis, præcisa loca, parenthesi inclusa, adjeçi.

Nescio an addere debeam, me, in edendo ALTESERRÆ opera omnia, quæ stupenda eruditione referta sunt, solum contulisse auctorum loca, & solum incubuisse ad emendandas ab erroribus typographicis plagulas: ne forte aliquis dubitet ab homine uno id in brevi temporis spatio perfici potuisse. Solus certe fui. Id vero non dixi, quasi laudem aucupaturus, (vix enim aliqua haberi potest laus ex locorum collatione) sed ut hoc exemplo alii ad grandiora excitentur: nam volenti nihil difficile.

Specimen errorum.

<i>Edit. Tolosan.</i>	<i>Edit. mea.</i>
<i>Accedente, atque immo potius pereunte ab Urbibus Gallicanis liberalium cultura litterarum. pag. 1. lin. 1.</i>	<i>Decedente, atque immo potius pereunte, &c. pag. 1. lin. 1.</i>
<i>Sidon. ipse libr. 2. epist. 10. luget interitum linguæ latinæ: Sic omnes nobiscum sermonum purpure per incuriam vulgi decolorabantur. pag. 3. lin. 31. & seqq.</i>	<i>Sidonius ipse . . . . . Sic omnes † nobilium sermonum purpure, &c. pag. 2. lin. 48. & seqq.</i>
<i>Idem in Joannem cap. 33. pag. 5. lin. 11.</i>	<i>Idem in Joannem cap. † 7. tract. 33. num. 8. pag. 3. lin. 11. ab infr.</i>

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

- in fragment Petron. nuper edito. p. 7. l. 33.
 Gregorium infr. libr. 4. cap. 32. pag. 7. ad 8.
 Plin. libr. 1. cap. 23. pag. 8. lin. 30.
 Sulpitius Severus... libr. 1. *ibid.* lin. antep.
 Idem cap. 17. pag. 9. lin. 26.
 Aimoin... libr. 1. cap. 5. pag. 10. lin. 34.
 Sic regnum Parthorum divisum erat in
 regna duo & viginti. pag. 11. lin. 19.
 Plin. libr. 4. cap. 25. *ibid.* lin. 20.
 Tranquill. in Claudio cap. 1. *ibid.* lin. 30.
 Gregorius... l. 1. cap. 50. p. 12. l. 2. & 3.
 Martyrol. Roman. Jun. 28. *ibid.* lin. 4.
 Euseb. libr. 5. cap. 17. pag. 13. lin. 14.
 Gregor. Papa libr. 5. epist. 32. *ibid.* lin. 23.
 Gregorius de mirac. B. Martin, libr. 2. cap.
 1. ... Idem lib. de mirac. ejusd. cap. 60.
ibid. lin. 24. & seqq.
 ipsius Joannis 13. *ibid.* lin. 33.
 Gregorius... libr. de glor. martyr. cap. 49.
 pag. 15. lin. 2. & seqq.
 Gregorius... de glor. Martyr. cap. 48. *ibid.*
 lin. 27. & 28.
 Augustin. libr. contr. Petilian. epist. de unit.
 eccle. 13. pag. 16. lin. 13. & 14.
 4. Reg. 12. pag. 17. lin. 1.
 Gregorius etiam de glor. martyr. cap. 48.
ibid. lin. 15. & 16.
 Sidon. libr. 4. epist. 8. pag. 18. lin. 1.
 Augustin. ... libr. 4. cap. 17. *ibid.* lin. ult.
 Idem de glor. Martyr. cap. 87. pag. 19. lin.
 11.
 Idem... libr. 1. cap. 1. pag. 21. lin. 13.
 Cassiodor. libr. 8. epist. 5. *ibid.* lin. 20.
 Ostiensis... libr. 3. cap. 27. *ibid.* lin. 21.
 Gregor. ... libr. 10. cap. 30. p. 22. lin. 2.
 infr. libr. 10. cap. 28. pag. 23. lin. 6.
 Milevit. libr. 1. cap. 9. *ibid.* lin. 18.
 Nangius... ad ann. 1266. *ibid.* lin. 34.
 Vicecomes... libr. 2. cap. 12. 13. p. 24. in marg.
 Conc. Tur. 2. can. 20. Antiffiodor. can. 20.
 21. *ibid.* lin. 28.
 Gregor. ... libr. 4. cap. 20. *ibid.* lin. 32.
 l. ult. C. de spons. pag. 26. lin. 24.
 Hieronym. ... libr. 12. cap. 42. pag. 27. lin.
 20.
 infr. libr. 10. cap. 32. pag. 28. lin. 1.
 can. Bonæ rei. 13. qu. 2. pag. 29. lin. 14.
 Hieronym. ... libr. 2. pag. 31. lin. 30.
 Evagr. libr. 4. cap. 33. pag. 32. lin. 13.
 Socrat. libr. 4. cap. 30. pag. 33. lin. 8.
 Ambros. libr. 2. pag. 34. lin. 17.
 in Psalm. 35. *ibid.* lin. 24.
 Augustin. libr. 1. pag. 35. lin. penult.

- in † fatyr. Petron. nuper edito c. 50. p. 5. l. 30.
 Gregorium libr. 4. cap. † 33. *ibid.* lin. 33.
 Plin. libr. † 2. cap. 23. *ibid.* lin. 45.
 Sulpitius Severus... libr. † 2. ib. antep.
 Idem cap. † 11. pag. 6. lin. 21.
 Aimoin... lib. † 4. cap. 5. num. 26. p. 7. lin. 5.
 Sic regnum Parthorum divisum erat in
 regna † duodeviginti. *ibid.* lin. 23.
 Plin. libr. † 6. cap. 25. *ibid.* lin. 25.
 Tranquill. in Claudio cap. † 2. *ibid.* lin. 33.
 Gregorius... libr. 1. cap. † 49. *ibid.* lin. 40.
 Martyrol. Roman. junii † 2. *ibid.* lin. 41.
 Euseb. libr. 5. cap. † 18. pag. 8. lin. 24.
 Greg. Papa libr. 5. epist. † 31. ind. 14. ib. l. 31.
 Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 2. cap.
 1. (in fin.) ... Idem de mirac. ejusd. †
 libr. 3. cap. 60. *ibid.* lin. 32. & seqq.
 ipsius Joannis cap. † 2. vers. 22. *ibid.* lin. 39.
 Gregorius... de mirac. martyr. † libr. 1.
 cap. 49. pag. 9. lin. 20. & seqq.
 Gregorius... de mirac. martyr. † libr. 1.
 cap. 48. *ibid.* lin. 39. & 40.
 Augustin. libr. contra † Donatist. epist. vulg.
 de unit. eccles. cap. 15. pag. 10. lin. 4.
 4. Reg. † 2. *ibid.* lin. 23.
 Gregorius etiam de mirac. martyr. † libr.
 1. cap. 48. *ibid.* lin. 33. & 34.
 Sidonius libr. † 1. epist. 8. *ibid.* in fin.
 Augustin. ... libr. † 5. cap. 17. pag. 11. lin. 29.
 Idem de mirac. martyr. † libr. 1. cap. 87.
ibid. lin. 38.
 Idem... libr. 1. cap. † 62. pag. 12. lin. 48.
 Cassiodor. † 7. var. 5. *ibid.* lin. ult.
 Ostiens. ... lib. 3. cap. † 29. pag. 13. lin. 1.
 Gregor. ... libr. 10. cap. † 31. *ibid.* lin. 15.
 infr. libr. 10. cap. † 29. *ibid.* lin. 48.
 Milevit. libr. 1. cap. † 19. pag. 14. lin. 6.
 Nangius... ad ann. † 1268. in fin. ib. lin. 20.
 Vicecomes... lib. 2. cap. † 13. ib. in marg.
 conc. Tur. II. can. † 19. & 20. Altiffio-
 dor. can. † 21. *ibid.* lin. 45.
 Gregor. ... libr. 4. cap. † 11. *ibid.* lin. 49.
 l. † penult. pag. 15. lin. 49.
 Hieronym. ... libr. 12. cap. † 41. vers.
 13. 14. & seqq. in fin. pag. 16. lin. 23.
 infr. libr. 10. cap. † 31. *ibid.* lin. 39.
 can. bonæ rei, † 12. qu. 2. pag. 17. lin. 25.
 Hieronym. ... libr. † 3. cap. 33. v. 19. lin. 10.
 Evagr. libr. 4. cap. † 34. *ibid.* lin. 27.
 Socrat. lib. 4. cap. † 37. pag. 20. lin. 1.
 Ambros. libr. † 1. cap. 9. num. 82. *ibid.* 40.
 in præfat. psalm. † 36. num. 3. *ibid.* lin. 46.
 Augustin. libr. † 2. pag. 21. lin. 36.

idem

Edit. Tolosan.

idem ... lib. 1. cap. 37. pag. 36. lin. pen.
 Cabillonens. 2. can. 40. pag. 37. lin. 27.
 Odo ... libr. 1. cap. 17. *ibid.* lin. 31.
 Aimoin. ... libr. 2. cap. 19. pag. 40. lin. 15.
 infr. lib. 10. cap. 30. in fin. *ibid.* lin. 19.
 infra hoc cap. pag. 42. lin. 5. & 6.
 Symmach. libr. 9. epist. 54. p. 43. lin. pen.
 Gregor. lib. 3. epist. 71. pag. 46. lin. antep.
 Fortunat. lib. 7. carm. 4. pag. 47. lin. 16.
 ut in ordinatione Evodii. pag. 49. lin. 29.
 infr. proximo cap. pag. 50. lin. 18.
 ut & supr. prox. cap. *ibid.* lin. 27.
 Can. solemnitates 1. & 2. de Consecrat. dist.
 7. Gregor. P. lib. 10. epist. 71. p. 51. lin. 2.
 in Luc. lib. 1. cap. 16. *ibid.* lin. 22.
 Leo ... libr. 3. cap. 27. pag. 52. lin. 16.
 Plin. lib. 12. epist. 17. *ibid.* lin. 22.
 Idem lib. 10. cap. 30. *ibid.* lin. 27.
 Eadem fuit forma ædis sacræ Symeonis
 Stilitæ apud Antiochiam. Evagr. libr. 1.
 cap. 24. σύγκειται μὲν σαυρῆ δίκην, ἐν
 πῶν τεσσάρων πλευρῶν σοαῖς κοσμημένῃ
 παρατετάχθαι. pag. 53. lin. 6.
 Conc. Carthaginens. celebratum anno
 Dom. 401. can. 13. pag. 54. lin. 17.
 in Anastas. in Gregor. 2. pag. 55. lin. 18.
 Sigebert. ad ann. 417. pag. 56. lin. 7.
 Adrevald. ... lib. 1. cap. 32. *ibid.* lin. 10.
 Aufon. Epigr. 107. *ibid.* lin. 17.
 plura rer. Aquitanic. lib. 1. cap. 8. *ibid.* 20.
 Græcis ἀσπασικῶν, pag. 58. lin. 1.
 Sidon. lib. 7. epist. 18. pag. 59. lin. 19.
 Socrat. lib. 1. cap. 25. pag. 60. lin. 19.
 Idem lib. 9. cap. 44. *ibid.* lin. 25.
 fermo 23. *ibid.* lin. 33.
 Varro ... libr. 3. cap. 5. pag. 62. lin. 2.
 Plin. libr. 16. cap. 20. *ibid.* lin. 4.
 fermo. 1. *ibid.* lin. 28.
 Gregor. ... libr. 6. cap. 2. pag. 63. in fin.
 ipse libr. 7. ep. 7. pag. 64. lin. 29.
 & idem cap. 32. ejusd. lib. pag. 65. lin. 26.
 Procop. ... lib. 1. pag. 66. lin. 30.
 de Bell. Vandalic. libr. 1. pag. 67. lin. 28.
 supr. libr. 1. cap. 36. *ibid.* lin. 31.
 Augustin. lib. 2. ... cap. 183. pag. 68. lin. 17.
 Hincmar. in vit. Remigii 13. Jun. pag. 70.
 lin. 1. & iterum *ibid.* lin. 27.
 Fortunat. libr. 5. carm. 4. *ibid.* lin. 7.
 Sidon. libr. 6. epist. 7. *ibid.* lin. pen.
 Fredegar. cap. 38. pag. 71. lin. 15.
 Aimoin. libr. 4. cap. 22. *ibid.* lin. 33.
 Jornand. ... cap. 45. pag. 72. lin. 31.

Edit. mea.

Idem ... libr. 1. cap. † 58. p. 22. lin. 15.
 Cabilonens. II. can. † 45. *ibid.* lin. 39.
 Odo ... libr. 1. cap. † 27. *ibid.* lin. 42.
 Aimoin. ... libr. 2. cap. † 4. n. 19. p. 24. l. 15.
 infr. libr. 10. cap. † 31. circ. fin. *ibid.* lin. 18.
 infr. hoc † libr. cap. 9. pag. 25. lin. 16.
 Symmach. libr. 9. epist. † 52. p. 26. l. 20.
 Gregor. libr. † 9. epist. 71. pag. 28. lin. 2.
 Fortunat. libr. † 8. carm. 4. *ibid.* lin. 16.
 ut in ordinatione † Eraclii. p. 29. lin. 38.
 infr. h. libr. cap. † 16. pag. 30. lin. 6.
 ut & supr. † h. cap. *ibid.* lin. 15.
 can. solemnitates 16. & 17. de consecr. dist. †
 1. Gregor. P. libr. † 9. epist. 71. *ibid.* lin. 24.
 in Luc. libr. † 8. num. 73. *ibid.* lin. 41.
 Leo ... libr. 3. cap. † 29. pag. 31. lin. 13.
 Plin. libr. † 2. epist. 17. *ibid.* lin. 17.
 Idem lib. 10. cap. † 31. *ibid.* lin. 21.
 Eadem fuit forma ædis sacræ Symeonis
 Stilitæ apud Antiochiam; Evagr. libr. 1.
 cap. † 14. ἢ δὲ πῶν τεσσάρων πλευρῶν, σύγκει-
 ται μὲν σαυρῆ δίκην, ἐν πῶν τεσσάρων
 πλευρῶν σοαῖς κοσμημένῃ. *ibid.* lin. 34.
 conc. † Afric. VIII. iud. Cælestin. I. can.
 13. pag. 32. lin. 19.
 in Anaital. in Gregor. † III. *ibid.* lin. 50.
 Sigebert. ad ann. † 418. pag. 33. lin. 19.
 Adrevald. ... libr. 1. cap. † 34. al. libr. 1.
 part. 2. cap. 4. num. 17. *ibid.* lin. 21.
 Aufon. epigr. † 109. *ibid.* lin. 28.
 plura rer. Aquitanic. lib. 1. cap. † 4. *ibid.* 30.
 Græcis ἀσπασικῶν. pag. 34. lin. 22.
 Sidon. lib. 7. epist. † 17. pag. 35. lin. 13.
 Socrat. lib. 1. cap. † 38. *ibid.* lin. 43.
 Idem lib. † 8. cap. 44. *ibid.* lin. 48.
 fermo. † 19. al. 178. num. 8. pag. 36. lin. 1.
 Varro ... libr. 3. cap. † 6. *ibid.* lin. 36.
 Plin. libr. † 10. cap. 20. *ibid.* lin. 38.
 fermo. † 6. nunc 62. n. 11. pag. 37. lin. 5.
 Gregor. ... lib. † 1. cap. 2. *ibid.* lin. 43.
 ipse libr. † 5. epist. 7. pag. 38. lin. 14.
 & idem lib. † 9. cap. 33. *ibid.* lin. 42.
 Procop. ... libr. † 2. cap. 14. pag. 37. lin. 23.
 de bello † Perico lib. 1. cap. 25. *ibid.* lin. pen.
 supr. libr. 1. cap. † 34. pag. 40. lin. 2.
 Augustin. lib. 2. ... cap. † 177. al. 174. *ibid.* l. 22.
 Hincmar. in vit. Remigii 13. † januar. pag.
 41. lin. 15. & 33.
 Fortunat. libr. 5. carm. † 5. *ibid.* lin. 20.
 Sidon. libr. † 9. epist. 7. *ibid.* lin. 44.
 Fredegar. cap. † 28. pag. 42. lin. 4.
 Aimoin. ... libr. † 5. cap. 22. *ibid.* lin. 20.
 Jornand. ... cap. † 41. *ibid.* lin. 50.

Ter-

SPECIMEN ERRORUM.

IK

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

- Tertull. ... cap. 38. pag. 74. lin. 20.
 Casarius ... Homil. 33. pag. 75. lin. 23.
 Rufin. ... lib. 1. cap. 29. pag. 76. lin. 2.
 3. Var. 12. & 13. *ibid.* lin. 22.
 infr. lib. 5. cap. 18. pag. 77. lin. 28.
 Idem de vit. Patr. cap. 6. pag. 79. lin. 3.
 Pallad. ... cap. 14. & 20. pag. 80. lin. 14.
- Ascetic. libr. 7. cap. 8. *ibid.* lin. 16.
 Idem ... de Severo Abbate, *ibid.* lin. 21.
 Idem lib. 10. cap. 10. pag. 81. lin. 3.
 supr. h. lib. cap. 3. *ibid.* lin. 18.
 Ursperg. pag. 159. *ibid.* lin. 28.
 Cæsar. ... cap. 11. pag. 83. lin. 17.
 Coripp. ... lib. 1. pag. 84. lin. 7.
 Aimoin. lib. 3. cap. 60. *ibid.* lin. 30.
 Gregor. ... lib. 2. cap. 33. pag. 85. lin. 18.
 Idem lib. 6. cap. 8. pag. 88. lin. 17.
 Valentin. can. 10. pag. 89. lin. 5.
 infr. lib. 4. cap. 26. pag. 91. lin. 1.
 Augustin. ... lib. 2. cap. 8. *ibid.* lin. 7.
 infr. lib. 6. cap. 7. *ibid.* lin. 13.
 Aimoin. lib. 3. cap. 42. pag. 92. lin. 28.
 Isidor. ... lib. 15. cap. 6. *ibid.* lin. 34.
 Senec. epist. 70. pag. 94. lin. 2.
 Propert. lib. 2. epist. 21. *ibid.* lin. 17.
 Sidon. lib. 8. epist. 1. *ibid.* lin. 25.
 Capitul. lib. 3. cap. 73. pag. 97. lin. 2.
 Idem lib. 5. cap. 49. *ibid.* in fin.
 Adrevaldus ... lib. 1. cap. 35. pag. 98. lin. 5.
 Idem lib. 29. *ibid.* lin. 25. & 26.
 Tertull. ... cap. 6. pag. 100. lin. 23.
 de Caluppa recluso. pag. 101. lin. 1.
 Idem ... cap. 93. *ibid.* lin. 15.
 l. ult. ff. de legat. 3. *ibid.* lin. penult.
 Sigebertus ad ann. Chr. 961. p. 102. lin. 24.
 Symmach. lib. 6. epist. 15. pag. 103. lin. 10.
 infr. lib. 8. cap. 18. pag. 104. lin. 14.
 Idem ad ann. 1190. pag. 107. in marg.
 Idem lib. 3. cap. 3. pag. 108. lin. 7.
 In l. apud Celsum §. adversus ff. de dol. &
 met. except. *Doli exceptio, parentis pa-*
trouire opinionem sugillat, & in l. 11.
 §. prætor de in jus vocand. *famosa actio*
pudorem sugillat. *ibid.* lin. 10.
- Gregor. 1. lib. 7. epist. 114. pag. 109. lin. 6.
 Aimoin. lib. 2. cap. 19. *ibid.* lin. 22.
 Aimoin. ... lib. 2. cap. 19. *ibid.* lin. 31.
 Brachar. 3. can. 5. *ibid.* lin. ult.
 Cluniacens. lib. 4. epist. 19. pag. 110. lin. 22.
- Tertull. ... cap. † 30. pag. 43. lin. 47.
 Casarius ... homil. † 37. pag. 44. lin. 28.
 Rufin. ... lib. † 2. cap. 29. *ibid.* lin. 42.
 3. var. † 2. & 3. pag. 45. lin. 5.
 infr. lib. 5. cap. † 19. *ibid.* lin. 40.
 Idem de vit. patr. cap. † 4. pag. 46. lin. 27.
 Pallad. ... cap. † 13. sect. 12. in vit. *Be-*
neamin abbatis, & cap. 19. & 20. sect.
 17. in vit. *Macarii abbatis.* p. 47. lin. 13.
 ascetic. lib. 7. cap. † 7. *ibid.* lin. 15.
 Idem ... de † Senoch abbate: *ibid.* lin. 20.
 Idem lib. 10. cap. † 3. *ibid.* lin. 35.
 supr. h. lib. cap. † 13. *ibid.* lin. 47.
 Ursperg. † ad ann. 743. pag. 48. lin. 2.
 Cæsar ... cap. † 22. pag. 49. lin. 2.
 Coripp. ... lib. † 2. *ibid.* lin. 26.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 61. *ibid.* lin. 45.
 Gregor. ... lib. 2. cap. † 53. pag. 50. lin. 13.
 Idem lib. 6. cap. † 7. pag. 51. lin. pen.
 Valentin. † III. can. 7. pag. 52. lin. 19.
 infr. lib. 4. cap. † 20. pag. 53. lin. 22.
 Augustin. ... lib. † 22. cap. 8. num. 7. *ib. l.* 27.
 infr. lib. 6. cap. † 16. *ibid.* lin. 33.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 43. pag. 54. lin. 22.
 Isidor. ... lib. 15. cap. † 16. in fin. *ibid.* lin. 25.
 Senec. epist. † 77. pag. 55. lin. 6.
 Propert. lib. 2. † eleg. 32. *ibid.* 19.
 Sidon. lib. 8. epist. † 11. *ibid.* lin. 26.
 capitul. lib. 3. cap. † 63. pag. 56. lin. 44.
 Idem lib. 5. cap. † 48. pag. 57. lin. 21.
 Adrevald. ... lib. 1. cap. † 37. al. lib. 1.
 part. 2. cap. 5. num. 20. *ibid.* lin. 25.
 Idem lib. † 25. paulo post princ. *ib. lin.* 43.
 Tertullian. ... cap. † 16. pag. 58. in fin.
 de † Patroclo recluso: pag. 59. lin. 12.
 Idem ... cap. † 63. *ibid.* lin. 23.
 l. † penult. *ibid.* lin. 41.
 Sigebertus ad ann. Chr. † 965. p. 60. lin. 8.
 Symmach. lib. 6. epist. † 16. *ibid.* lin. 28.
 infr. lib. 8. cap. † 10. pag. 61. lin. 8.
 Idem ad ann. † 1191. pag. 62. in marg.
 Idem supr. h. lib. cap. † 5. pag. 63. lin. 19.
 in l. apud Celsum, §. adversus, ff. de dol. &
 met. except. *doli exceptio, neque alia qui-*
dem, quæ patroni parentisve opinionem
apud bonos mores sugillet; & in l. † 10. §.
 prætor, de in jus vocand. *si famosa actio*
non sit, vel pudorem non sugillet. *ib. l.* 21.
- Gregor. 1. lib. 6. epist. † 116. *ibid.* lin. 49.
 Aimoin. lib. 2. cap. † 20. pag. 64. lin. 9.
 Aimoin. ... lib. 2. cap. † 4. num. 19. *ib. lin.* 17.
 Brachar. III. can. † 6. *ibid.* lin. 22.
 Cluniacens. lib. 4. epist. † 17. *ibid.* lin. 40

Tom. XI.

b

Edit. Tolosan.

Luitprandus lib.6. cap.4. pag.113. lin.18.
 Plin. lib. 2. cap. 4. *ibid.* in fin.
 Capitul. ... lib.6.cap.194.pag.115. lin.14.
 Hieronym. ... lib.3. cap.8. pag.116.lin.1.
 infr. lib.5. cap.30. *ibid.* lin. 14.
 can. Monachus 71. dist. *ibid.* lin. 33.
 Aimoin. ... lib.3. cap.6. pag. 117. lin.24.
 Idem ... lib.1. cap.57. pag.119. lin.34.
 epist. 33. ad Alethium. pag. 121. lin. 16.

Frodoard. ... ad ann. 810. *ibid.* lin.31.
 Frodoard. ... ad ann. 840.pag.122. lin.23.
 Laodic. can. 56. pag. 124. lin.1.
 Hieronym. ... cap.5. pag.125. lin.8.

Gregor....in illud Job cap.39.*ibid.* lin.16.
 Fredegarius cap. 5. *ibid.* lin. 27.
 Aimoin. lib.3. cap. 42. *ibid.* lin.34.
 Fredegarius cap.55. pag. 126. lin. pen.
 Plin. lib.8. epist.13. pag. 127. lin.34.
 locum 3. Æneid. pag.128. lin.29.
 infr. h. libr. cap.51. pag. 131. lin.11.
 Tornac. epist. 91. *ibid.* lin. 25.
 Idem lib.4. cap.2. pag.132. lin.7.
 hoc lib. cap.26. *ibid.* lin. 11.
 infr. lib.3. cap.26. pag.134. lin.1.
 Cæsar ... lib.1. cap.2. pag.135. lin.6.
 Tranquill. in Julio cap. 23. & Plin. libr.
 11. cap.38. *ibid.* lin.19.
 illum vers.3. Æneid. *ibid.* lin.25.
 can. Presbyter. 81. dist. pag.136.lin.ult.
 can. placuit 23. qu. 7. & Conc. Altissio-
 dor. can.17. pag.137. lin.13.
 Isidor. ... lib.15. cap.17. pag. 138. lin.10.
 Cassian. collat.1. cap.27. *ibid.* lin.18.
 Senec. epist.75. *ibid.* lin.32.
 Gregorius Papa lib.1.epist.34.p.139. l.10.
 Plinius lib.13. cap. 19. *ibid.* lin. 12.
 infr. lib.10. cap.5. pag.142. lin.7.
 Gregor. lib.5. cap. 47. *ibid.* lin.19.
 infr. lib.5. cap.26. pag.143. lin.5.
 Aimoin. ... lib.2. cap. 1. *ibid.* lin.25.
 Idem eod. lib. cap.35. pag. 144. lin.7.
 Ammian. lib.25. in fin. pag. 145. lin.13.
 infr. h. lib. cap.18. pag. 148. lin.6.
 Aimoin. lib.3. cap.20. *ibid.* lin.10.
 infr. lib.5. cap.45. pag. 149. lin.23.
 idem ... lib.1. cap.25. pag.151. lin.2.
 infr. h. lib. cap. 16. *ibid.* lin.14.
 eod. lib. cap. 29. *ibid.* lin. antepen.
 can. ordinationes 76. dist. pag.152.lin.25.
 & iterum pag. 315. lin.10.
 in hoc lib. cap.18. *ibid.* lin.28.

Edit. mea.

Luitprandus lib.6. cap.†3. pag.66. lin.22.
 Plin. libr. † 22. cap.4. *ibid.* in fin.
 capitul. ... lib.6. cap.†197.p.67. lin.anteq.
 Hieronym.lib.3. cap. † 9. pag.68. lin.15.
 infr. lib.5. cap.† 31. *ibid.* lin.26.
 can. monachus, † 77. dist. *ibid.* lin.42.
 Aimoin....lib.3. cap. † 3.n.6.p.69. lin.12.
 Idem ... lib.1. cap.† 58. pag.70. lin.21.
 epist.† 37. al.13. ad Pammachium, num.
 11. pag.71. lin.9.

Frodoard. ... ad ann. † 920. *ibid.* lin.22.
 Frodoard. ... ad ann. † 940. *ibid.* lin.43.
 Laodicen. can. † 57. pag. 72. lin. 30.
 Hieronym. ... cap. † 2. vers. 18. & seqq.
 pag.73. lin.9.

Gregor....in illud Job, cap.† 16. *ibid.* lin.16.
 Fredeg.in epit.hist. Fran.cap.† 55. ib.l.25.
 Aimoin. lib.3. cap.† 43. *ibid.* lin.29.
 Fredegarius cap. † 5. chron. pag.74. lin.7.
 Plin. lib.8. epist. † 14. *ibid.* lin.33.
 locum † 1. Æneid.706.707. pag.75. lin.9.
 infr. h. lib. cap. † 46. pag.76. lin.29.
 Tornac. epist. † 92. *ibid.* lin. 39.
 Idem lib. † 5. cap.2. pag. 77. lin.2.
 hoc lib. cap. † 20. *ibid.* lin. 5.
 infr. lib.5. cap.27. *ib.* in fin. ad 78.
 Cæsar ... lib.1. cap. † 3. pag. 78. lin. 33.
 Tranquill. in Julio cap. † 24.& Plin.lib.
 11. cap. † 37. *ibid.* lin. 42.
 illum vers. † 1. Æneid. 731. *ibid.* lin. 47.
 can. presbyter, † 82. dist. pag.79. lin.33.
 can. placuit, 23. qu. † 5. & conc. Altissio-
 dor. can. † 16. *ibid.* lin.43.
 Isidor. ... lib. † 16. cap.17. pag.80.lin.17.
 Cassian. collat.1. cap. † 21. *ibid.* lin.23.
 Senec. epist. † 77. *ibid.* lin.34.
 Gregorius Papa lib.1. epist.† 54. *ib.* lin.45.
 Plinius lib. † 15. cap. 19. *ibid.* lin. 47.
 infr. lib.10. cap. † 16. pag.82. lin.25.
 Gregor. lib.5. cap. † 48. *ibid.* lin. 34.
 infr. lib.5. cap. † 21. *ibid.* lin. antep.
 Aimoin...lib.2. cap.† 3.n.9.pag.83.lin.14.
 Idem eod. lib. cap. † 37. *ibid.* lin. 28.
 Ammian. lib. † 15. cap.11. pag.84. lin.10.
 infr. h. lib. cap. † 19. pag. 85. lin.26.
 Aimoin. lib. † 2. cap. 30. *ibid.* lin.29.
 infr. h. lib. cap. † 46. pag.86. lin.33.
 Idem ... lib. † 2. cap. 25. pag. 87. lin.20.
 infr. h. lib. cap. † 27. *ibid.* lin. 29.
 eod. lib. cap. † 79. *ibid.* lin. 46.
 can. ordinationes, ult. † 75. dist. pag. 88.
 lin. 14. & pag. 175. lin.1.
 in hoc lib. cap. † 29. pag.88. lin.16.

Edit. Tolosan.

lib. 2. *carm.* 4. *pag.* 153. *lin.* 15.
 infr. h. lib. cap. 42. *pag.* 154. *lin.* 12.
 Aimoin. lib. 3. c. 1. *pag.* 158. *lin.* 9.
 Gregor. lib. 7. c. 3. *pag.* 159. *in marg.*
 Paulin. ... lib. 1. *pag.* 160. *lin.* 21.
 l. 5. *carm.* 4. *pag.* 161. *lin.* 15.
 Idemque lib. 10. cap. 15. *pag.* 164. *lin.* 2.
 Beda lib. 4. cap. 4. *ibid.* *lin.* 23.
 quæ sequuntur in d. cap. 47. *ibid.* *lin.* 25.
 de Mirac. D. Martini lib. 1. cap. cxxi. *pag.*
 165. *lin.* 28.
 Archiatri primum gradum inter medi-
 cos tenent, & inter amicos Principis
 censentur. Gregorius Nazianz. in orat.
 funeb. Cæsarii fratris Archiatri Ju-
 liani Imp. Τάσεται μὲν γὰρ πρῶ-
 τῶ ἐν ἰατροῖς τάξιν, καὶ τοῖς φί-
 λοις τῆ Βασιλείας εὐθὺς ἀριθμύμενος.
*Primum statim inter medicos dignita-
 tis gradum obtinuit, atque in amico-
 rum numero apud Imperatorem habi-
 tus.* *pag.* 166. *lin.* 2.
 infr. lib. 7. cap. 42. *ibid.* *lin.* 31.
 Eusebio lib. 5. cap. 22. 23. 24. p. 168. *lin.* 32.
 infr. lib. 10. cap. 22. *ibid.* *lin.* 23. & denuo
pag. 169. *lin.* 1.
 Aimoin. lib. 3. cap. 68. *pag.* 169. *lin.* 29.
 Salvian. de provident. *pag.* 170. *lin.* antep.
 l. & si quis §. funeris. *pag.* 171. *lin.* 7.
 Gregor. infr. h. lib. cap. 32. ... Idem eod.
 lib. cap. 32. *pag.* 173. *lin.* 34. & penult.
 supr. h. lib. cap. 18. *pag.* 174. *lin.* 2.
 Sidon. lib. 2. epist. 2. *ibid.* *lin.* 17.
 Gregor. lib. 6. cap. 16. *pag.* 175. *lin.* 9.
 declamat. 8. *ibid.* *lin.* antep.
 Diacon. lib. 4. cap. 44. *pag.* 176. *lin.* 29.
 Carnotensi epist. 61. & 171. *pag.* 177. *lin.* 8.
 infr. lib. 6. cap. 33. *ibid.* *lin.* 34.
 chroni. Normann. ad ann. 1651. *ib.* *in marg.*
 Hincmar. ... cap. 14. *pag.* 178. *lin.* 10.
 Diaconus lib. 38. *ibid.* *lin.* 31.
 lib. 7. epist. 129. *pag.* 179. *lin.* 4.
 Capitular. lib. 3. cap. 89. *pag.* 181. *lin.* 12.
 infr. lib. 7. cap. 36. *ibid.* *lin.* 33.
 Fortunat. ... 18. Maij. *pag.* 182. *lin.* 17.
 Capitular. ... lib. 6. cap. 96. *pag.* 185. *lin.* 6.
 Capitul. ... tit. 29. cap. 4. *ibid.* *lin.* 8.
 Capitul. lib. 5. cap. 121. & lib. 6. cap. 154.

Edit. mea.

lib. † 3. *carm.* 4. *ibid.* *lin.* 35.
 infr. h. lib. cap. † 43. *pag.* 89. *lin.* 8.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 39. *pag.* 91. *lin.* 16.
 Gregor. lib. 7. cap. † 1. *ibid.* *in marg.*
 Paulin. ... lib. † 2. *pag.* 92. *lin.* 30.
 lib. 5. *carm.* † 5. *pag.* 93. *lin.* 3.
 Idemque lib. 10. cap. † 16. *pag.* 94. *lin.* 24.
 Beda lib. 4. cap. † 14. *ibid.* *lin.* 40.
 quæ sequuntur in † h. cap. *ibid.* *lin.* 42.
 de mirac. † martyr. lib. 1. cap. † 71. *pag.*
 95. *lin.* 19.
 Archiatri ... Τάσεται μὲν γὰρ, πρῶ-
 τῶ ἐν ἰατροῖς τάξιν, καὶ δὲ πολλὰ πόνῃ
 προσδεθείς, ἀλλ' ἐπιδείξας μόνον πρῶ-
 τῶν, μᾶλλον δὲ βραχὺν ἀνα τῆς παι-
 δάσεως πρόλογον, καὶ τοῖς φίλοις τῆ Βα-
 σιλείας εὐθὺς ἀριθμύμενος, πρὸς μεγίστας
 καρποῦνται τιμὰς. *Nam cum non magno
 negotio ac labore opus habuisset, verum
 doctrinam dumtaxat suam, vel potius
 brevem quendam doctrine prologum o-
 stendisset, primum statim inter medicos
 dignitatis gradum obtinuit, atque in
 amicorum numero apud Imperatorem ha-
 bitus, amplissimis honoribus affectus est.*
ibid. *lin.* 27.
 infr. lib. 7. cap. † 44. *ibid.* *in fin.* ad 96.
 Eusebio lib. 5. cap. † 23. 24. 25. p. 97. *lin.* 5.
 infr. lib. 10. cap. † 23. *ibid.* *lin.* 6. & 10.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 69. *ibid.* *lin.* 31.
 Salvian. de † gubernat. Dei. *pag.* 98. *lin.* 12.
 l. & si quis, §. † impensa, *ibid.* *lin.* 19.
 Gregor. infr. h. lib. cap. † 33. ... Idem lib.
 † 6. cap. † 22. *pag.* 99. *lin.* 44. & 45.
 supr. † h. cap. *ibid.* *lin.* 47.
 Sidon. lib. 2. epist. † 1. *pag.* 100. *lin.* 5.
 Gregor. lib. 6. cap. † 17. *ibid.* *lin.* 26.
 declamat. † 7. num. 5. 7. & 11. *ibid.* *lin.* 45.
 Diacon. lib. 4. cap. † 94. *pag.* 101. *lin.* 17.
 Carnotensi epist. † 62. al. 123. & 171. al.
 195. *ibid.* *lin.* 29.
 infr. lib. 6. cap. † 35. *ibid.* *lin.* 50.
 chron. Normann. ad ann. † 1152. *ib.* *in marg.*
 Hincmar. ... cap. † 19. *pag.* 102. *lin.* 7.
 Diaconus lib. † 17. *historiar.* *ibid.* *lin.* 22.
 lib. 7. epist. † 128. *ibid.* *lin.* 30.
 capitular. lib. 3. cap. † 91. *pag.* 103. *lin.* 40.
 infr. lib. 7. cap. † 35. *pag.* 104. *lin.* 3.
 Fortunat. ... † 28. maii. *ibid.* *lin.* 19.
 capitulare ... lib. 6. cap. † 97. p. 105. *lin.* 43.
 capitul. ... tit. † 34. cap. 4. *ibid.* *lin.* 44.
 capitul. lib. 5. cap. † 192. lib. 6. cap. † 156.

Edit. Tolosan.

pag. 186. lin. 12.

Parisienf. can. 10. *ibid.* lin. 13.

Aimoin. lib. 3. cap. 31. pag. 189. lin. 5. & denuo lin. 24.

infr. h. lib. cap. 44. pag. 190. lin. 31.

Procop. ... lib. 1. cap. 39. pag. 192. lin. 27.

Tacit. 2. Annal. pag. 193. lin. 29.

Aimoin. lib. 3. cap. 29. pag. 194. lin. 21.

supr. h. lib. cap. 20. *ibid.* lin. 22.

Can. Quisquis 17. qu. 3. pag. 196. lin. 27.

Tibull. lib. 1. ep. 8. pag. 197. lin. 10.

tradit Fredegarius proximis verbis. *ibid.* lin. 30.

de tempore ferm. 48. pag. 198. lin. 10.

Aimoin. lib. 3. cap. 31. pag. 199. lin. 4.

Aimoin. lib. 3. cap. 36. *ibid.* lin. 17.

Fortunat. lib. 5. carm. 1. pag. 200. lin. 26.

Aimoin. lib. 3. cap. 38. *ibid.* lin. 29.

cap. 65. ejusd. lib. pag. 201. lin. 6.

Sigebert. ad ann. 588. *ibid.* lin. 25.

Frodoard. ... ad ann. 822. pag. 202. lin. 20.

de mirac. D. Mart. pag. 203. lin. 25.

Parif. ad ann. 1212. pag. 204. lin. 8.

infr. lib. 10. cap. 6. *ibid.* lin. 23.

Aimoin. lib. 3. cap. 33. pag. 205. lin. 2.

infr. h. lib. pag. 206. lin. 1.

Fredegar. cap. 39. *ibid.* lin. 3.Gregor. ... lib. 2. cap. 13. *ibid.* lin. 17.Aimoin. lib. 3. cap. 40. *ibid.* lin. 27.

Theodorit. ... cap. 5. pag. 207. lin. 24.

Aimoinus lib. 3. cap. 42. pag. 209. lin. 11.

Math. 24. *ibid.* lin. 27.

Gregor. ... lib. 1. cap. 17. pag. 210. lin. 5.

l. de legatis, *ibid.* lin. 17.Aimoin. lib. 3. cap. 34. *ibid.* lin. 22.

Aimoin. lib. 3. cap. 42. pag. 211. lin. 14.

cap. Quod clerici, *ibid.* lin. 22.

Tacit. 3. Annal. pag. 213. lin. 17.

Tertull. ... cap. 2. pag. 214. lin. 1.

Gregor. ... lib. 4. cap. 41. *ibid.* lin. 9.

Homil. 36. in 1. Cor. 1. pag. 215. lin. 3.

Idem lib. 7. cap. 22. pag. 216. lin. 16.

Paul. Rom. 16. 1. Cor. 13. 1. Thef. 5.

pag. 218. lin. 28.

Augustin. ... cap. 173. pag. 219. lin. 2.

supr. lib. 4. cap. 51. pag. 220. lin. 22.

Hieronym. ... cap. 26. pag. 222. lin. ult.

Idem ad Latam, pag. 223. lin. 5.

Gregorius ... cap. 4. *ibid.* lin. 25.

Aimoin. lib. 3. cap. 38. pag. 224. lin. 16.

Edit. mea.

lib. 7. cap. 139. & addit. 4. cap. 85. pag. 106. lin. 23.

Parif. (V. sub Deusededit) can. 4. & 7. *ibid.* lin. 20.

Aimoin. lib. 3. cap. 32. pag. 107. lin. 44. & pag. 108. lin. 5.

infr. h. lib. cap. 41. pag. 108. lin. 40.

Procop. ... lib. 1. cap. 24. pag. 109. lin. 46.

Tacit. 3. annal. cap. 24. pag. 110. lin. 23.

Aimoin. lib. 3. cap. 30. *ibid.* lin. 46.supr. h. lib. cap. 21. *ibid.* lin. 47.

can. quisquis, 17. qu. 4. pag. 111. lin. pen.

Tibull. lib. 1. 1. eleg. 7. pag. 112. lin. 13.

tradit Gregorius proximis verbis: *ibid.* lin. 27.de verb. Dom. ferm. 8. al. 67. in pr. *ibid.* 40.

Aimoin. lib. 3. cap. 32. pag. 113. lin. 11.

Aimoin. lib. 3. cap. 33. *ibid.* lin. 20.Fortunat. lib. 5. carm. 2. *ibid.* lin. ult.

Aimoin. lib. 3. cap. 39. pag. 114. lin. 3.

cap. 62. ejusd. lib. *ibid.* lin. 14.Sigebert. ad ann. 589. *ibid.* lin. 27.Frodoard. ... ad ann. 822. *ibid.* lin. 50.

de mirac. 1. martyr. pag. 215. lin. 29.

Parif. ad ann. 1215. *ibid.* lin. 44.

infr. lib. 10. cap. 5. pag. 116. lin. 2.

Aimoin. lib. 3. cap. 34. *ibid.* lin. 13.eod. lib. 8. cap. 28. *ibid.* lin. 43.Fredegar. cap. 40. *ibid.* lin. 44.

Gregor. ... lib. 2. cap. 12. pag. 117. lin. 1.

Aimoin. lib. 3. cap. 41. *ibid.* lin. 10.Theodorit. ... cap. 3. circ. med. *ibid.* lin. 36.

Aimoinus lib. 3. cap. 43. pag. 118. lin. 29.

Matth. 14. 21. *ibid.* lin. 41.

Gregor. ... lib. 1. cap. 7. pag. 119. lin. 1.

l. 1. legatis, *ibid.* lin. 10.Aimoin. lib. 3. cap. 43. *ibid.* lin. 13.Aimoin. lib. 3. cap. 43. *ibid.* lin. 36.cap. quod clerici, *ibid.* lin. 42.

Tacit. 3. annal. cap. 3. pag. 120. lin. 41.

Tertull. cap. 3. pag. 121. lin. 4.

Gregor. ... lib. 4. cap. 31. *ibid.* lin. 11.homil. 36. in 1. Cor. 1. 14. 20. *ibid.* lin. 35.

Idem lib. 7. cap. 32. pag. 122. lin. 17.

Paul. Rom. 16. 16. Cor. 1. 16. 20. Cor. 2.

13. 12. Petr. 1. 5. 14. pag. 123. lin. 30.

Augustin. ... cap. 177. n. 9. *ibid.* lin. 39.

supr. lib. 4. cap. 46. pag. 124. lin. 18.

Hieronym. ... cap. 27. vers. 15. & 16. pag.

125. lin. 36.

Idem ad 1. Demetriadem, n. 7. *ibid.* lin. 40.

Gregor. ... cap. 5. pag. 126. lin. 4.

Aimoin. lib. 3. cap. 39. *ibid.* lin. 26.

Na-

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

Nazianz. orat. 27. *ibid.* lin. 31.
 Theodorit. ... 3. 4. 24. *ibid.* lin. 32.
 supr. lib. 2. cap. 36. pag. 227. lin. 10.
 Nicen. 2. Can. 13. 14. *ibid.* lin. 17.
 Cassian. Collat. 14. cap. 14. pag. 228. lin. 11.
 l. capitalium §. ult. *ibid.* lin. 20.
 Gregor. ... lib. 3. cap. 18. pag. 229. lin. 8.
 infr. lib. 8. cap. 45. pag. 230. lin. 1.
 Aimoin. lib. 5. cap. 45. pag. 233. lin. 20.
 Plin. lib. 3. cap. 5. pag. 234. lin. ult.
 4. Feudor. 32. pag. 235. lin. 16.
 supr. lib. 3. cap. 19. *ibid.* lin. 31.
 Leo ... lib. 1. cap. 14. pag. 239. lin. 28.
 infr. lib. 10. cap. 24. pag. 240. lin. 15.
 Brachar. 3. can. 25. pag. 241. lin. 2.
 l. unic. C. ne nupt. pag. 243. lin. 7.
 ut subjungit Gregorius, *ibid.* lin. 20.
 Syn. Ancyr. can. 8. pag. 244. lin. 2.
 supr. lib. 2. cap. 40. *ibid.* lin. 26.
 Capitulare ... lib. 1. cap. 72. *ib.* lin. antep.
 can. de quibaldam 38. dist. pag. 245. lin. 4.
 plura supr. lib. 1. cap. 44. *ibid.* lin. 28.
 Saresber. epist. 195. & 203. & Vit. & pro-
 cess. ejusd. lib. 2. cap. 9. pag. 246. lin. 4.
 infr. lib. 10. cap. 28. *ibid.* lin. 15.
 Gregor. ... lib. 1. cap. 79. pag. 247. lin. 22.
 Augustin. ... lib. 6. cap. 9. pag. 248. lin. 25.
 Philostr. ... lib. 2. cap. 2. *ibid.* lin. 32.
 Aimoin. lib. 3. cap. 53. pag. 249. lin. 16.
 l. 1. §. praterea. pag. 250. lin. 26.
 Hieronym. ... lib. 18. cap. 68. *ibid.* lin. 31.
 Et Simon Comes Legriæ de Monteforti
 apud Matth. Paris in Henrico III. ad
 ann. 1255. *Erupit in hæc verba insana in
 Regem, mala hora ipsum tale verbum
 à faucibus ejus emisisse.* pag. 251. lin. 3.
 Augustin. ... lib. 14. cap. 17. *ibid.* lin. ult.
 infr. lib. 9. cap. 31. pag. 252. lin. 19.
 Georgic. 1. *ibid.* lin. 28.
 Gregor. de vit. Patr. pag. 254. lin. 11.
 Gregor. infr. lib. 10. cap. 15. *ibid.* lin. 18.
 Tolet. 4. can. 3. pag. 255. lin. antep.
 fermón. 9. pag. 257. lin. 6.
 Aimoin. lib. 3. cap. 60. *ibid.* lin. 22.
 supr. lib. 2. cap. 1. pag. 259. lin. 22.
 Aimoin. lib. 3. cap. 60. *ibid.* lin. ult.
 Idem lib. 5. cap. 38. pag. 261. lin. ult.
 eod. lib. cap. 39. pag. 262. lin. 2.
 eod. lib. cap. 48. *ibid.* lin. 3.
 l. 19. C. Th. pag. 263. lin. 15.
 epist. Ivonis Carnot. §. pag. 264. lin. 8.

Nazianz. orat. † 12. *ibid.* lin. 39.
 Theodorit. ... 3. † 6. 24. *ibid.* lin. 40.
 supr. lib. 2. cap. † 37. pag. 128. lin. 2.
 Nicæn. II. can. † 14. *ibid.* lin. 6.
 Cassian. ... collat. 14. cap. † 4. *ibid.* lin. 28.
 l. capitalium, §. † penult. *ibid.* lin. 36.
 Gregor. ... lib. † 1. cap. 28. pag. 129. lin. 1.
 infr. lib. 8. cap. † 43. *ibid.* lin. 24.
 Aimoin. lib. † 3. cap. 46. pag. 131. lin. 23.
 Plin. lib. 3. cap. † 3. pag. 132. lin. 1.
 † 2. *Feudor.* 29. *ibid.* lin. 13.
 supr. lib. † 5. cap. 19. *ibid.* lin. 25.
 Leo ... lib. 1. cap. † 12. pag. 134. lin. 28.
 infr. lib. 10. cap. † 25. *ibid.* lin. 46.
 Brachar. III. can. † 6. pag. 135. lin. 10.
 l. † 1. C. si nupt. pag. 136. lin. 16.
 ut † præmittit Gregorius: *ibid.* lin. 25.
 Syn. Ancyr. can. † 19. *ibid.* lin. 40.
 supr. lib. 2. cap. † 41. pag. 137. lin. 4.
 capitulare ... lib. 1. cap. † 68. *ibid.* lin. 12.
 can. de quibusdam, † 37. dist. *ibid.* lin. 16.
 plura supr. lib. 1. cap. † 24. *ibid.* lin. 35.
 Saresber. epist. † 3. al. 159. 4. al. 195. & 6.
 al. 234. & vit. & process. ejusd. lib. 2.
 cap. † 10. *ibid.* lin. 44.
 infr. lib. 10. cap. † 29. *ibid.* lin. pen.
 Gregor. ... lib. 1. cap. † 76. pag. 138. lin. 32.
 August. ... lib. 6. cap. † 21. pag. 139. lin. 8.
 Philostr. ... lib. 2. cap. † 4. *ibid.* lin. 13.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 56. *ibid.* lin. 30.
 l. 1. §. † sed si munus, pag. 140. lin. 11.
 Hieronym. ... lib. 18. cap. † 66. vers. 20.
 in fin. *ibid.* lin. 14.
 Et Simon Comes Legriæ de Monteforti
 apud Matth. Paris. in Henrico III. ad
 ann. † 1252. *erupit in hæc verba insana
 in Regem: mala hora ipsum tale ver-
 bum a faucibus ejus emisisse.* *ibid.* lin. 22.
 Augustin. ... lib. 14. cap. † 18. *ibid.* lin. 48.
 infr. lib. 9. cap. † 30. pag. 141. lin. 8.
 georg. † 2. 30. 31. *ibid.* lin. 14.
 Gregor. de † glor. confessor. pag. 142. lin. 10.
 Gregor. infr. lib. 10. cap. † 16. *ibid.* lin. 16.
 Tolet. IV. can. † 4. pag. 143. lin. 13.
 ferm. † 19. al. 178. cap. 7. n. 8. *ibid.* lin. 48.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 61. pag. 144. lin. 6.
 supr. lib. 2. cap. † 2. pag. 145. lin. 8.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 61. *ibid.* lin. 20.
 Idem lib. 5. cap. † 39. pag. 146. lin. 23.
 eod. lib. cap. † 40. *ibid.* lin. 24.
 eod. lib. cap. † 49. *ibid.* lin. 25.
 l. † 20. C. Th. pag. 147. lin. 10.
 epist. Ivonis Carnot. † 10. *ibid.* lin. 32.

Edit. Tolosan.

in Trull. can. 91. pag. 266. lin. 14.
 Idem ... lib. 2. cap. 111. pag. 267. lin. 32.
 Idem ... cap. 16. pag. 268. lin. 4.
 Aimoin. lib. 3. cap. 67. *ibid.* lin. 19.
 Justin. libr. 23. pag. 269. lin. 12.
 infr. libr. 8. cap. 38. *ibid.* lin. 25.
 Idem ... lib. 2. cap. 32. pag. 270. lin. pen.
 Flodoard. lib. 1. cap. 32. pag. 271. lin. 1.
 Gregor. libr. 5. cap. 48. *ibid.* lin. 6.
 Vespersenf. ... ad ann. 748. *ibid.* lin. 26.
 Augustin. lib. 2. c. 8. pag. 273. lin. 25.
 Rer. Aquit. lib. 1. cap. 16. pag. 274. lin. 20.
 Aimoin. libr. 3. cap. 67. pag. 275. lin. 16.
 Gregor. lib. 9. cap. 39. *ibid.* lin. 29.
 Aimoin. libr. 3. cap. 69. pag. 276. lin. 29.
 Fortunat. lib. 1. c. 1. pag. 277. *in fin.*
 infr. lib. 8. cap. 33. pag. 278. lin. 5.
 Idem libr. 4. cap. 49. *ibid.* lin. 30.
 infr. libr. 8. c. 28. pag. 279. lin. 15.
 Prudent. Hymn. 6. *ibid.* lin. 25.
 Gregor. ... & lib. 10. cap. 11. p. 280. lin. pen.
 Augustin. ... lib. 9. cap. 18. pag. 281. lin. 13.
 Idem ... cap. 20. *ibid.* lin. 20.
 Gregor. ... lib. 2. cap. 37. *ibid.* lin. 24.
 Gregor. lib. 1. cap. 47. pag. 282. lin. 10.
 Joann. cap. 50. *ibid.* lin. 21.
 ix. Æneid. pag. 283. lin. 26.
 supr. lib. 5. cap. 26. pag. 284. lin. 19.
 Idem ... cap. 23. pag. 285. lin. 18.
 ferm. 130. pag. 288. lin. 8.
 Sidon. lib. 7. epist. 13. *ibid.* lin. 14.
 Sidon. lib. 2. epist. 9. *ibid.* lin. 18.
 supr. lib. 5. cap. 20. pag. 289. lin. 7.
 Frodoard. ... ad ann. 821. ... Idem ad ann.
 944. *ibid.* lin. 14. ad 16.
 supr. lib. 4. cap. 2. pag. 291. lin. 20.
 Petron. in Satyric. pag. 292. lin. 9.
 apud Nonium. cap. 15. *ibid.* lin. 24.
 Gregor. ... lib. 2. cap. 18. pag. 294. lin. 8.
 Idem lib. 10. cap. 9. *ibid.* lin. 13.
 Synodus ... congregata ann. Chr. 795. pag.
 295. lin. antep.
 Gregor. ... lib. 1. cap. 26. pag. 298. lin. 12.
 l. quæsitum §. Julianus, *ibid.* lin. 34.
 Gregor. ... lib. 1. cap. 4. pag. 299. lin. 7.
 Adrevald. ... lib. 1. cap. 35. *ibid.* *in fin.*
 Anno Christi 775. Synodus, p. 301. ad 302.
 can. Presbyter 81. dist. pag. 303. lin. 4.
 Paris ad ann. 1110. pag. 304. lin. 5.
 infr. h. lib. cap. 41. *ibid.* lin. 12.
 Godefrid. ... ad ann. 1111. *ibid.* lin. 16.

Edit. mea.

in Trull. can. † 90. pag. 148. lin. 38.
 Idem ... lib. 2. cap. † 11. pag. 149. lin. 21.
 Idem ... cap. † 106. *ibid.* lin. 33.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 68. *ibid.* lin. 45.
 Justin. lib. † 24. cap. 3. pag. 150. lin. 14.
 infr. lib. 8. cap. † 39. *ibid.* lin. 25.
 Idem ... lib. 2. cap. † 37. pag. 151. lin. 7.
 Flodoard. lib. 1. cap. † 18. *ibid.* lin. 8.
 Gregor. lib. 5. cap. † 49. *ibid.* lin. 12.
 Urspergensf. ... ad ann. † 743. *ibid.* lin. 27.
 Augustin. ... lib. 2. cap. † 20. pag. 152. lin. 29.
 rer. Aquit. lib. 1. cap. † 17. *ibid.* lin. pen.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 68. pag. 153. lin. 23.
 Gregor. lib. 9. cap. † 36. *ibid.* lin. 33.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 71. pag. 154. lin. 8.
 Fortunat. lib. 1. cap. † 9. *ibid.* lin. 43.
 infr. lib. 8. cap. † 34. *ibid.* lin. 47.
 Idem lib. 4. cap. † 39. pag. 155. lin. 13.
 infr. lib. 8. cap. † 29. *ibid.* lin. 29.
 Prudent. hymn. † 10. *ibid.* lin. 37.
 Gregor. ... & lib. 10. cap. † 12. p. 156. l. 22.
 Augustin. ... lib. 9. cap. † 8. n. 18. *ibid.* lin. 34.
 Idem ... cap. † 21. *in fin.* *ibid.* lin. 39.
 Gregor. ... lib. 2. cap. † 35. *ibid.* lin. 42.
 Gregor. lib. 1. cap. † 42. pag. 157. lin. 6.
 Joann. cap. † 11. & 12. tract. 50. *ibid.* lin. 15.
 † 11. Æneid. 9. & 10. *ibid.* lin. 50.
 supr. lib. 5. cap. † 27. pag. 158. lin. 20.
 Idem ... cap. † 25. *ibid.* lin. 47.
 ferm. † 120. nunc 154. in append. num. 2.
 pag. 160. lin. 13.
 Sidon. lib. † 5. epist. 13. *ibid.* lin. 18.
 Sidon. lib. † 7. epist. 9. *ibid.* lin. 22.
 supr. lib. 5. cap. † 21. pag. 161. lin. 7.
 Frodoard. ... ad ann. † 921. ... Idem ad
 ann. 945. *ibid.* lin. 12. ad 15.
 supr. lib. 4. cap. † 3. pag. 162. lin. 29.
 Petron. in † fragment. *ibid.* lin. 46.
 apud Nonium cap. † 16. pag. 163. lin. 3.
 Gregor. ... lib. 2. cap. † 13. *ibid.* lin. 50.
 Idem lib. 10. cap. † 8. *ibid.* lin. pen.
 Synodus ... congregata ann. Chr. † 588.
 pag. 164. lin. 45.
 Gregor. ... lib. 1. cap. † 76. pag. 166. lin. 2.
 l. quæsitum, §. † Papinianus, *ibid.* lin. 17.
 Gregor. ... lib. 1. cap. † 11. *ibid.* lin. 27.
 Adrevald. ... lib. 1. cap. † 37. al. libr. 1.
 part. 2. cap. 5. num. 20. *ibid.* lin. 48.
 Anno Christi † 588. synodus, p. 168. lin. 1.
 can. presbyter, † 82. dist. *ibid.* lin. 32.
 Paris ad ann. † 1100. pag. 169. lin. 5.
 infr. h. lib. cap. † 42. *ibid.* lin. 11.
 Godefrid. ... ad ann. 1203. *ibid.* lin. 14.

infr.

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

- infr. cap. prox. *ibid.* lin. 24.
 idem lib. 10. cap. 26. *ibid.* lin. 25.
 Gregor. de glor. Confess. cap. 52. pag. 305.
lin. 20.
 Valleferri. ... cap. 17. pag. 308. lin. 10.
 Gregor. ... cap. 62. pag. 312. *in fin.* ad
 313.
 Gregor. libr. 1. epist. 34. pag. 313. lin. 10.
 Socrat. lib. 6. cap. 15. pag. 316. lin. 3.
 Homil. 66. ad Antioch. *ibid.* lin. 8.
 Evagr. lib. 4. cap. 30. *ibid.* lin. 12.
 Osiens. libr. 1. cap. 9. *ibid.* lin. 16.
 Idem lib. 1. cap. 7. pag. 320. lin. 24.
 Euseb. libr. 2. cap. 24. *ibid.* lin. 29.
 de quo & Matth. cap. 14. Fugit adole-
 scens, relicta Syndone quæ erat amictus.
ibid. lin. 30.
 lib. 1. de mirac. Martyr. pag. 321. lin. 13.
 Fredegar. cap. 22. pag. 323. lin. 19.
 infr. h. lib. cap. 12. pag. 324. lin. 34.
 eod. libr. cap. 35. *ibid.* lin. pen.
 infr. libr. 4. cap. 31. pag. 325. lin. 24.
 can. annis singulis 8. dist. pag. 326. lin. 7.
 Ambros. ... lib. 3. cap. 3. pag. 327. lin. 34.
 Gregor. P. ... lib. 5. c. 2. pag. 328. lin. 11.
 Gregor. lib. 10. cap. 15. *ibid.* lin. 14.
 Gregor. libr. 1. epist. 4. libr. 7. epist. 126.
ibid. lin. 20.
 infr. lib. 10. c. 26. pag. 329. lin. 26.
 Gregor. lib. 3. cap. 47. pag. 332. lin. 4.
 in Trull. can. 17. pag. 333. lin. antepen.
 sermo 1. pag. 334. lin. 28.
 Annal. Franc. ad ann. 781. *ibid.* lin. an-
 tepen.
 Gregor. ... lib. 2. cap. 23. pag. 335. lin. 11.
 Idem cap. 83. ejusd. libr. *ibid.* lin. 21.
 Ruffin. ... lib. 1. cap. 1. *ibid.* lin. 24.
 Isidor. ... lib. 8. cap. 10. *ibid.* lin. 34.
 infr. hoc lib. cap. 34. pag. 336. lin. 2.
 Idemque carmin. libr. 1. Od. 16. *ibid.* lin.
 22.
 epistolæ Gregorii libr. 4. epist. 117. *ibid.*
 lin. 34.
 Gregor. ... cap. 61. pag. 338. lin. 5.
- infr. † h. cap. *ibid.* lin. 19.
 idem lib. 10. cap. † 27. *ibid.* lin. 20.
 Gregor. de † mirac. martyr. lib. 1. cap. 52.
ibid. lin. 45.
 Vallis Sernens. ... cap. † 18. pag. 171.
 lin. 14.
 Gregor. ... cap. † 61. pag. 173. lin. 43.
 Gregor. libr. † 2. epist. 34. *ibid.* lin. 50.
 Socrates lib. 6. cap. † 17. pag. 175. lin. 23.
 homil. † 26. num. 5. in epist. 2. ad Corinth.
ibid. lin. 27.
 Evagr. lib. 4. cap. † 31. *ibid.* lin. 31.
 Osiens. libr. † 2. cap. 9. *ibid.* lin. 33.
 Idem lib. † 2. cap. 7. pag. 177. lin. ult.
 Euseb. lib. 2. cap. † 23. pag. 178. lin. 4.
 de quo & † Marc. cap. 14. 51. 52. Ado-
 lescens autem quidam sequebatur eum
 amictus sindone super nudum: & te-
 nuerunt eum. At ille rejecta sindone,
 nudus profugit ab eis. *ibid.* lin. 5.
 lib. 1. de mirac. † B. Martin. *ibid.* lin. 21.
 Fredegar. cap. † 21. pag. 179. lin. 26.
 infr. h. libr. cap. † 10. pag. 180. lin. 13.
 eod. libr. cap. † 34. *ibid.* lin. 15.
 infr. libr. † 10. cap. 31. *ibid.* lin. 34.
 can. annis singulis, † 18. dist. *ibid.* lin. 49.
 Ambros. ... libr. 3. cap. † 24. pag. 181.
 lin. 43.
 Gregor. P. ... libr. 5. cap. † 3. pag. 182.
 lin. 2.
 Gregor. libr. 10. cap. † 16. *ibid.* lin. 5.
 Gregor. libr. 1. epist. † 41. lib. 7. epist. †
 127. *ibid.* lin. 10.
 infr. libr. 10. cap. † 27. *ibid.* lin. 43.
 Gregor. libr. 3. cap. † 37. pag. 184. lin. 3.
 in Trull. can. † 8. apud Balsamon. pag.
 185. lin. 2.
 serm. † 4. de prudentia: *ibid.* lin. 25.
 annual. Franc. ad ann. † 791. *ibid.* lin. 30.
 Gregor. libr. 2. cap. † 22. *ibid.* lin. 41.
 Idem cap. † 85. ejusd. libr. *ibid.* lin. 49.
 Ruffin. ... lib. † 2. cap. 1. *ibid.* lin. 51.
 Isidor. ... lib. 8. cap. † 11. in fin. pag. 186.
 lin. 4.
 supr. † libr. 8. cap. 34. *ibid.* lin. 9.
 Idemque carmin. ad. † 17. 7. *ibid.* lin. 29.
 epist. Gregorii libr. 4. epist. † 50. libr. 5.
 epist. 53. ind. 14. lib. 7. epist. 117. & lib.
 9. epist. 49. & 63. *ibid.* lin. 35.
 Gregor. ... cap. † 71. pag. 187. lin. 19.

Edit. Tolosan.

Optat. ... lib. 3. *ibid.* lin. 17.
 Fredegar. cap. 39. *ibid.* in fin. ad 339.
 lib. 9. ep. 88. pag. 339. lin. 6.
 Sidon. lib. 9. epist. 33. *ibid.* lin. antep.
 Gregor. ... lib. 4. cap. 1. pag. 340. lin. 30.
 Tertull. ... cap. 12. pag. 341. lin. 13.
 infr. lib. 10. cap. 2. pag. 342. lin. 11.
 Arelatens. 2. can. 2. *ibid.* lin. penult.
 supr. libr. 6. cap. 5. pag. 343. lin. 20.
 2. offic. 27. pag. 344. lin. 8.
 Leo ... libr. 2. cap. 18. pag. 345. lin. 7.
 Leo ... libr. 2. cap. 60. pag. 346. lin. 6.
 Augustin. ... cap. 39. *ibid.* lin. 19.
 Aurelianens. I. can. 11. pag. 347. lin. 28.

 Idem lib. 1. ... cap. 33. pag. 350. lin. 10.
 Idem lib. 3. ... cap. 3. *ibid.* lin. 13.
 Aufrer. ... num. 2. pag. 353. in fin.
 Diacono libr. 1. cap. 4. pag. 354. lin. 18.

 Diacono libr. 1. cap. 23. 26. pag. 355. lin. 1.

 Luitprand. Hist. libr. 2. cap. 3. *ibid.* lin. 21.

 Aurelianens. I. can. 7. pag. 356. lin. 10.
 Ruffin. ... libr. 1. cap. 29. pag. 357. lin. 12.
 serm. 245. *ibid.* lin. 23.

 Antifiodor. can. 41. *ibid.* lin. 28.
 Idem cap. 16. ejusd. libr. pag. 358. lin. 30.
 supr. libr. 6. cap. 48. *ibid.* lin. 32.
 Gregor. d. c. 5. pag. 359. lin. 12.
 supr. libr. 4. cap. 44. *ibid.* lin. 28.
 Fredegar. c. 36. pag. 360. lin. 22.
 vit. Caroli M. pag. 361. lin. 5.

 Augustin. ... libr. 14. cap. 16. *ibid.* lin. 33.

 Augustin. libr. 1. ... cap. 7. pag. 362. lin. 2.
 in psalm. in proem. pag. 364. lin. 23.

 in fragment. Petronii. pag. 367. in fin.

 Ekkeard. ... cap. 2. pag. 368. lin. 5.
 Milevit. libr. 1. cap. 9. *ibid.* lin. 29.
 Augustin. ... cap. 74. pag. 370. lin. 2.
 supr. libr. 5. cap. 36. pag. 371. lin. 32.
 Cabillonens. 2. can. 11. pag. 372. lin. 3.
 Hieronym. ... libr. 7. cap. 27. pag. 373.
 lin. 8.
 Capitul. libr. 1. cap. 86. pag. 374. lin. 31.
 Bernard. ... epist. 228. pag. 375. lin. 13.

Edit. mea.

Optat. ... libr. † 1. cap. 18. *ibid.* lin. 29.
 Fredegar. cap. † 40. *ibid.* lin. 44.
 libr. 9. epigr. † 89. *ibid.* lin. 48.
 Sidon. libr. 9. epist. † 13. pag. 188. lin. 17.
 Gregor. ... libr. 4. cap. † 6. *ibid.* lin. 41.
 Tertull. ... cap. † 7. pag. 189. lin. 3.
 infr. libr. 10. cap. † 12. *ibid.* lin. 30.
 Arelatens. II. can. † 22. *ibid.* lin. 48.
 supr. libr. 6. cap. † 6. pag. 190. lin. 11.
 2. offic. cap. † 29. num. 150. *ibid.* lin. 32.
 infr. libr. 10. cap. † 59. pag. 191. lin. 4.
 Leo ... libr. 2. cap. † 19. *ibid.* lin. 32.
 Augustin. ... cap. † 29. *ibid.* lin. 42.
 Aurelianens. I. can. † 19. pag. 192. lin.
 25.
 Idem lib. 1. ... cap. † 35. pag. 173. lin. 43.
 Idem libr. 3. ... cap. † 4. *ibid.* lin. 46.
 Aufrer. ... num. † 34. pag. 195. in fin.
 Diacono libr. 1. cap. † 5. & 6. pag. 196.
 lin. 15.
 Diacono libr. 1. cap. † 25. & 26. *ibid.*
 lin. 21.
 Luitprand. hist. libr. 2. cap. † 9. pag. 197.
 lin. 2.
 Aurelianens. I. can. † 5. *ibid.* lin. 21.
 Ruffin. ... libr. † 2. cap. 29. *ibid.* lin. antep.
 serm. † 244. nunc. 392. in append. num.
 6. pag. 198. lin. 7.
 Antifiodor. can. † 42. *ibid.* lin. 11.
 Idem cap. † 20. ejusd. libr. *ibid.* lin. 41.
 supr. libr. 6. cap. † 40. *ibid.* lin. 42.
 Gregor. d. cap. † 9. pag. 199. lin. 1.
 supr. libr. 4. cap. † 38. *ibid.* lin. 14.
 Fredegar. cap. † 87. *ibid.* lin. 36.
 vit. † Ludov. Pii ad ann. 821. *ibid.* lin.
 penult.
 Augustin. ... libr. 14. cap. † 17. pag. 200.
 lin. 19.
 Augustin. libr. 1. ... cap. † 8. *ibid.* lin. 24.
 † in præfat. psalm. 1. num. 2. pag. 201.
 lin. 44.
 in † satyr. Petronii cap. 73. pag. 203. lin.
 34.
 Ekkeard. ... cap. † 1. *ibid.* lin. 38.
 Milevit. libr. 1. cap. † 19. pag. 204. lin. 2.
 Augustin. ... cap. † 34. *ibid.* lin. 39.
 supr. libr. 5. cap. † 37. pag. 205. lin. 33.
 Cabilonens. II. can. † 14. *ibid.* lin. 40.
 Hieronym. ... libr. † 8. cap. 27. in princ.
 pag. 206. lin. 17.
 capitul. libr. 1. cap. † 74. pag. 207. lin. 10.
 Bernard. ... epist. † 126. cap. 10. *ibid.*
 lin. 26.

SPECIMEN ERRORUM.

XVII

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

de mirac. D. Martin. pag. 376. lin. 17.	de mirac. † martyr. pag. 208. lin. 5.
supr. libr. 4. cap. 35. <i>ibid.</i> lin. 26.	supr. libr. 4. cap. † 27. <i>ibid.</i> lin. 11.
Cæsar. ... libr. 1. cap. 2. pag. 379. lin. 21.	Cæsar. ... libr. 1. cap. † 3. pag. 210. lin. 4.
supr. lib. 2. c. 2. pag. 380. lin. 17.	supra lib. 2. cap. † 12. <i>ibid.</i> lin. 29.
infr. cap. 47. <i>ibid.</i> lin. 19.	infr. cap. † 48. <i>ibid.</i> lin. 30.
libr. 3. cap. 14. <i>ibid.</i> lin. 32.	libr. † 2. cap. 14. num. 6. <i>ibid.</i> lin. 41.
Varro ... libr. 2. cap. 9. pag. 381. lin. 4.	Varro ... libr. 2. cap. † 10. <i>ibid.</i> lin. 48.
Lateranense ... cap. 5. <i>ibid.</i> lin. 10.	Lateranense ... can. † 27. <i>ibid.</i> lin. ult.
Aimoin. libr. 3. cap. 193. <i>ibid.</i> lin. 25.	Aimoin. libr. 3. cap. † 95. pag. 211. lin. 10.
Aimoin. libr. 3. cap. 94. pag. 382. lin. 6.	Aimoin. libr. 3. cap. † 95. <i>ibid.</i> lin. 25.
Leo ... libr. 1. cap. 14. pag. 383. in fin.	Leo ... libr. 1. cap. † 12. pag. 212. lin. 28.
Regino 2. Chronic. pag. 385. lin. 10.	Regino † 1. chronic. ad ann. 576. pag. 213. lin. 10.
Aimoin. libr. 2. cap. 20. 25. <i>ibid.</i> lin. 16.	Aimoin. libr. † 4. cap. 20. 23. <i>ibid.</i> lin. 14.
Gregor. ... cap. 65. pag. 386. lin. 8.	Gregor. ... cap. † 63. <i>ibid.</i> lin. 38.
Gregor. libr. 7. epist. 129. <i>ibid.</i> lin. 10.	Gregor. libr. 7. epist. † 128. <i>ibid.</i> lin. 39.
Marculf. libr. 3. cap. 21. pag. 389. lin. 34.	Marculf. libr. † 1. cap. 21. pag. 215. lin. 36.
Marculf. 1. form. cap. 17. pag. 390. lin. 27.	Marculf. † 2. form. cap. 17. pag. 216. lin. 4.
Sigebert. ... ad ann. 670. pag. 392. in marg.	Sigebert. ... ad ann. † 630. <i>ibid.</i> in marg.
Regin. 2. Chronic. <i>ibid.</i> lin. 21.	Regin. † 1. chronic. ad ann. 546. pag. 217. lin. 3.
Sigebert. ... ad ann. 683. <i>ibid.</i> lin. 26.	Sigebert. ... ad ann. † 685. <i>ibid.</i> lin. 7.
Idem supr. cap. 170. pag. 393. lin. 17.	Idem supr. cap. † 90. <i>ibid.</i> lin. 25.

Error ex Tolosana editione in meam oscitanter illapsus.

Pag. 187. *Ceciliano*

Ceciliano.

Errata propria editionis meae.

Pag. 23. *sano*

Pag. 73. *Job.*

Pag. 139. *σῆτο*

Pag. 140. libr. 4. cap. † 18.

Pag. 214. *tandem*

sane

Job,

σῆτο

lib. 14. cap. † 18.

tandem

Similia, si quæ sunt, ex te corrige. Vale. Dabant
Neapoli die XXII. mensis aprilis M. DCC. LXXX.

ILLUSTRISSIMO VIRO
 DOMINO DOMINO
 JOANNI BAPTISTÆ
 COLBERTO,
 MARCHIONI
 DE SEIGNELAY,
 COMITI CONSISTORIANO,
 PRÆFECTO GENERALI
 SACRI ÆRARIJ.

IR ILLUSTRISIME.

Monuisti, ut, si quæ essent in penu studiorum quæ prodesse ad ornandæ historiæ Galliarum, cujus cura tibi demandata esset a Christianissimo Rege, ea præberem. Lubens gaudensque parui, & statim litteris te certiozem feci, ne, præter tertium volumen Rerum Aquitanicarum, in manu habere tres varios libellos observationum, unum in decem libros historiæ Francorum B. Gregorii Turonensis Episcopi, & supplementum Fredegarii, alterum in Anastasum de vitis Romanorum Pontificum, tertium in epistolas Clementis IV. nondum editas: quæ omnia maxime conducere ad emendandam & illustrandam historiæ Francorum. Laudandum consilium Christianissimi Regis, qui inter bellicos tumultus, & conspirationes gentium adversus ipsum,

ipsum, ea qua præstat fortitudine, & amplitudine animi, etiam pacis consilia, litterarum ornatum, & gentilitiæ historiæ studia animo concipit. Laudandus Princeps, qui te hujus operæ promotorem elegit, satis expertus tuam rerum omnium, publicarum, & privatarum peritiam, diligentiam & affectum, quo æstuas in omnibus, quæ pertinent ad dignitatem & gloriam regni. Ne deessem regio consilio, statim operam dedi, ut typis cuderentur observationes meæ in Gregorium Turonensem. Has tuis auspiciis in publicum prodire volui, sperans non ingratum tibi fore votum, quod commendatur meritis & sanctitate auctoris, ad quem hæc observationes pertinent, notitia originis Gentis Francorum, administrationis regni, rerum gestarum Chlodovei & Liberorum, qui regnum & ecclesiam pari studio curarunt, veterum Francorum vitæ & morum. Hæc omnia satis diligenti observatione persecutus sum, & multa ab aliis omissa aut neglecta restitui. Demum operam dedi, VIR ILLUSTRISIME, ut consuleretur memoria Maximi Antistitis, ut exploderetur error & calumnia malignorum, quibus peritissimus rerum nostrarum scriptor, & ex parte testis, habetur pro inepto fabellarum & somniorum auctore. Non inanis erit mea opera, si a me vindicetur fama Episcopi cathedræ & meritorum D. Martini successoris. Dulce mihi erit studiorum præmium, si opus, magis rerum quæ continentur pretio, quam mole spectandum, tibi non displiceat, teque ab infensorum livore vindicem experiatur. Suscipe, VIR ILLUSTRISIME, oblatum munus, & auctorem inter devotos & observantes vestræ potestatis cultores dignare admittere.

ANT. DADINUS ALTESERRA

U. J. Professor & Decanus

Universitatis Tolosanæ.

Tolose 4. octobris 1678.

Explicuit hæc prima Neapolitana editio die XXIX. mensis
aprilis M DCC LXXX.

LAUS DEO HONOR ET GLORIA.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

ANT. DALL'ACQUA
U. J. ...
Univ. ...

ANTONII DADINI
ALTESERRÆ
ANTECESSORIS TOLOSANI.

NOTÆ ET OBSERVATIONES AD LIBROS
X. *historiarum Francorum* BEATI GREGORII
TURONENSIS EPISCOPI, & *librum*
XI. FREDEGARII.

AD PROÆMIUM.

ECEDENTE, atque immo potius pereunte ab urbibus Gallicanis liberalium cultura litterarum. Inclinate imperio Romano, barbaris irruentibus in Gallias litterarum studia ita defecere in Gallia, ut desideraretur qui scriberet res gestas Regum & ecclesiæ: & hoc est quod ait auctor noster paulo infra: *Nec reperiri posset quisquam peritus dialectica in arte grammaticus, qui hæc aut stilo prosaico, aut metrico dipingeret versu, &c.* Ante, litterarum studia, maxime eloquentiæ, laude claruere in Gallia;

Hieronym. ad Rusticum (monachum cap. 6.) *Ac post studia Galliarum, quæ vel florentissima sunt.* Et paulo post: *ubertatem Gallici nitoremque sermonis.* Idem ad Paulin. (epist. 58. al. 13. num. 10.) *S. Hilarius Gallicano cotburno atrollitur.* Idem libr. 2. in epist. ad Galat. (in procem.) *quum & Hilarius latine eloquentie Rhodanus.* Idem advers. Vigilantium (in princ.); *Sola Gallia monstra non habuit, sed viris semper fortibus, & eloquentissimis abundavit.* Idem ad Marcellam **). *Est quidem sermo compositus, & Gallicano cotburno fluens.* Symmach. lib. 8. epist. 68. *Nisi forte Gallia tua dedux Heliconis.* Idemque lib. 9. epist. 83. *Gallicana facundia haustus requiro.* Et paulo post: *Quicquid in me est, quod scio quam sit exiguum, calo tuo debeo.* Julium Florum rhetorem Gallum eloquentiæ laude commendat Quintil. instit. lib. 10. cap. 3. *Is fuit Julius Florus in eloquentia Galliarum (quoniam ibi*
Tom. XI.

A

NOTÆ ET OBSERVATIONES

demum exercuit eam) Princeps, alioqui inter paucos disertus, & dignus illa propinquitate. Eadem laude commendatur Palladius apud Rutilium Numatianum itinerarii libr. 1. (209. e seq.).

Facundus juvenis Gallorum nuper ab arvis, Missus Romani discere jura fori.

Quo laus studiorum æterna esset, eo nomine celebres scholæ in Gallia institutæ sunt, ut Clivienses; Eumenius pro schol. instauraud.***) *Merentur & Galli nostri, ut eorum liberis, quorum vita in Augusto Cliviensium oppido eruditur, &c. Arvernæ, quarum cum laude meminit Sidon. lib. 4. epist. 21. ad Asprum ex materno stemmate Arvernum: Hic te imbuendum liberalibus disciplinis, Grammatici rhetorisque florentia studia monitu certante fovent: unde tu non tam mediocriter institutus existi, ut tibi liceat Arvernos vel propter litteras non amare.* Inter scholas Galliæ tum primas tenuere Augustodunenses; Tacit. 3. annal. (cap. 37.) *Augustodunum caput gentis, armatis cohortibus, Sacrovir occupaverat, & nobilissimam Galliarum sobolem liberalibus studiis ibi operatam, ut eo pignore parentes propinquosque eorum adjungeret.* Massilienses etiam a Transalpinis frequentatæ; idem 4. annal. (cap. 44.) *hunc admodum adolescentulum, sororis nepotem, seposuit Augustus in civitatem Massiliensem; ubi specie studiorum nomen exilii tegetur.* Idem in Agricola (cap. 4.) *statim parvulus sedem ac magistram studiorum Massiliam habuerat.* Etiam veteres Galli, ne per Romanos victi profecisse videantur, eodem studio rem militarem & sermonis elegantiam coluere; testis M. Cato apud Charisium libr. 2. (de adverb. ex Comminian.) *M. Cato originum 2. pleraque Gallia duas res industriosissime persequitur, rem militarem, & argute loqui.*

Etsi inculto affatu. Gregorius dolens de infelicitate sæculi, quod careret scriptore idoneo, ad posteris tradendas res gestas eorum temporum, hoc opus aggressus est inculto & simplici sermone: opus dignum Episcopo propter fidem & scientiam rerum, quæ desideratur in historico. Apud Romanos veteres Pontificum munus fuit annales scribere; M. Tull. de orator. 2. (12.) *Erat enim historia nihil aliud, nisi annalium confectio: cujus rei, memoriaque publicæ retinendæ causa, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium Pontificem maximum, res omnes singulorum annorum mandabat litteris Pontifex maximus, afferebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi, ii, qui etiam nunc annales maximi nominantur.* Quintil. inst. libr. 10. cap. 2. *Nihil in poetis supra Livium Andronicum, nihil in historiis supra Pontificum annales haberemus.* Vopiscus in Tacito: *Quod post excessum Romuli novello adhuc Romanæ urbis imperio factum, Pontifices, penes quos scribendæ historiæ potestas, in litteras retulerunt.* Alienum tamen ab Episcopo officium, scriptionem historiæ propter invidiam & periculum rei duxit Sidonius Episcopus Arvernorum, & hortante Leone Eurici Regis Gothorum cancellario, ut historiæ scribendæ daret operam, non audivit; testem ipsum habemus libr. 4. epist. 22. *Est enim hujuscemodi thema, vel opus, in quo bonorum si facias mentionem, modica gratia paratur: si notabilium, maxima offensa.* Gregorius usus est sermone inculto & simplici, tum vitio sæculi, quia ætate usus latinæ linguæ cultioris exolverat; Augustin. de vit. beat. disput. 2. (num. 20.) *Ne concludas beatum esse academicum, qui hesterni sermone vulgari quidem & male latino, sed aptissimo sane, ut mihi videtur, verbo caducarius nominatus est.* Sidonius ipse libr. 2. epist. 10. *luget interitum linguæ latinæ: Sic omnes nobilium sermonum purpure per incuriam vulgi decolorantur.* Ob id homiliæ patrum translatae in rusticam Romanam linguam, ut intelligerentur; conc. Turon. III. cap. 17. *Et ut easdem homilias quisque aperte transferre studeat in rusticam Romanam linguam.* Cum etiam religione & humilitate professionis Episcopi ablinebant culto & eleganti sermone, ne

sæcu-

AD GREGORII TURONENSIS LIBRUM I.

ſæculares viderentur; idem Sidonius lib. 4. epift. 10. *Reliquas denuo literas uſuali (licet accuratius mihi melior non fit) ſermone contexo.* Orando ad plebem, pedestri id eſt vulgari ſermone uſus eſt Auguſtin. teſtatur ipſe de tempor. ſerm. 78. (al. 10. in append.) *Et ideo rogo humiliter, ut contentæ ſint † erudite aures verba ruſtica æquanimiter ſuſtinere, dummodo totus grex Domini ſimplici, & ut ita dixerim, pedestri ſermone pabulum ſpiritale poſſit accipere.* Et Gregorius ipſe de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 19. *Sed nobis in eccleſiaſtico dogmate verſantibus videtur, ut hiſtoria, qua ad ædificationem eccleſiæ pertinet, † poſtpoſita verboſitate, brevi atque ſimplici ſermone textatur, ut & virtutem beati Antiftiti prodat, & ſapientibus ſaſtidium non imponat.* De re veterinaria quatuor libros ſcripſit Veget. pedestri id eſt ſimplici ſermone, ut ruſticorum captui ſeſe adcommodaret; teſtatur ipſe in prolog. libr. 3. (artis veterinariæ) *Cedens itaque familiarium honeſtiſſimæ voluntati, ex diverſis auctoribus enucleata collegi, pedestrique ſermone in libellum contuli.*

A D L I B R U M I.

SCRIPTURUS bella Regum cum gentibus adverſis, martyrum cum paganis. Gregorius ſcripturus hiſtoriam, quæ maxime pertineret ad res eccleſiæ, præfatur ſe ſcripturum bella martyrum cum paganis, id eſt paſſiones martyrum, quas non improprie vocat bella martyrum, quia per eas pagani debellati ſunt, & Chriſtus triumphavit de paganis; Auguſtin. in pſalm. 40. (num. 1.) *Ad multiplicandam eccleſiam valuit ſanctus ſanguis effuſus, ſeminationi acceſſit & mors martyrum.* Hieronym. ad Hedibiam, (cap. 11.):

Triumphus Dei eſt paſſio martyrum, & pro Chriſti nomine † cruoris effuſio, & inter tormenta lætitia.

Propter eos, qui appropinquante mundi fine deſperant. Gregorius hiſtoriam repetit ab exordio mundi propter eos, qui vulgari opinione præventi, credentes finem mundi imminere, nec ſuperelle congruum tempus pœnitendi, deſperabant de ſalute, conſcientia ſclerum, metu imminentis iudicii. De ſe deſperare dicuntur peccatores, qui in extremis poſiti deſperant de ſalute, conſcientia ſclerum, metu imminentis iudicii, & a deſperatione rerum dicuntur deſperati, uti damnati ad ludum gladiatorium; Auguſtin. in pſalm. 70. (ſerm. 1. in princ.) *Unusquisque peccator & iniquus jam de ſe deſperans, jam habens quaſi gladiatorium animum, ut ideo faciat quicquid vult, quia neceſſario damnandus eſt, reſpiciat tamen ad Apoſtolum Paulum.* Idem in pſalm. 129. (num. 1.) *Quomodo ſolent deſperati latrones dicere, ſic me occiſurus eſt iudex pro decem homicidiis, quomodo pro quinque, quomodo pro uno; quare † non jam quicquid mihi occurrerit facio? Idem in Joannem cap. † 7. tract. 33. n. 8. Jam damnandi ſumus, quare non quod volumus † faciemus? animo gladiatorum ferro deſtinatorum. Ideo moleſti ſunt deſperati: jam enim quod timeant non habent, & vehementer timendi ſunt.* Eadem analogia deſperantes dicſi ſervi vincti in ergaſtulo, quaſi deſperantes de libertate; Plin. lib. 18. cap. 6. *Coli rura ab ergaſtulis peſſimum eſt, & quicquid agitur a deſperantibus.* Ea ætate vulgaris opinio inſederat animis hominum, mundi exitum imminere, propter tot calamitates, & clades, quibus univerſus orbis terrarum peſſumdabatur, † & Gregorium ipſum Pontificem hujus opinionis non fuiſſe expertem, confidentem auctorem habemus lib. 6. epift. 26. lib. 9. epift. 60. & homil. 1. in evangel. Igitur Gregorius noſter, ut deſperantibus conſulat, quia quorum-

† V. de hæ
re Auguſtin.
epiſt. 97. 98.
& 99. al. 78.
79. 80. & 208.
al. 209.

dam opinio erat Christum venisse medio sæculo, & post eum mundum duraturum tanto tempore, quantum elapsum erat ante ejus adventum, annales ducit ab initio mundi, ut liqueat apertius de summa annorum, qui lapsi sunt ab initio rerum conditarum, & hoc pacto sublevetur desperatio & metus credentium mundi finem instare.

Credo in Deum Patrem omnipotentem. Gregorius, priusquam opus susceptum aggrediatur, fidei professionem edidit, ne de ejus fide dubitaretur, ut ante dixit: *Prius fidem meam proferre cupio: ut qui legent, me non dubitent esse Catholicum.* Hoc pacto recens baptizati solemnem fidei professionem certis & conceptis verbis faciebant in conspectu totius ecclesiæ; Augustin. lib. 8. confess. cap. 2. (num. 5.) de Victorino rhetore: *Denique ut ventum est ad horam profitende fidei, quæ verbis certis conceptis, retentisque memoriter, de loco eminentiori in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet ab eis, qui accessuri sunt ad gratiam tuam.*

Et omnia, quæ a trecentis decem & octo Episcopis Nicææ constituta sunt, credo fideliter. Nicænam fidem professi sunt Imperatores & patres & omnes fideles; Ambros. epist. 32. (al. 21. num. 14.) ad Valentinian. Juniorem: *Hoc scriptum est in Ariminensi synodo: meritoque concilium illud exhorreo, sequens tractatum concilii Nicæni, a quo me nec mors, nec gladius poterit separare. Quam fidem etiam parens clementiæ tuæ Theodosius beatissimus Imperator & sequitur, & probavit. Hanc fidem Gallia tenent, hanc Hispania, & cum pia divini Spiritus confessione custodiunt.* Idem de fide lib. 1. (in prolog. num. 5.) *De conciliis id potissimum sequar, quod trecenti decem & octo sacerdotes, tanquam Abrahæ electi judicio, consona fidei virtute victores, velut trophæum, toto orbe subactis perfidis extulerunt; ut mihi videatur hoc esse divinum, quod eodem numero in conciliis fidei habemus oraculum, quo in historia pietatis exemplum.*

Chronica Eusebii Casariensis Episcopi, ac Hieronymi presbyteri. Chronicon Hieronymi, non est aliud a chronico Eusebii, est enim tantum versio Latina e Græco Eusebii: sic sæpius diversa opera Origenis tribuuntur Hieronymo, qui ea Latine vertit, ut in *can. si quis vult*, 36. dist.

Hoc etiam & Victorius, cum ordinem paschalis solemnitatis inquireret, fecit. Victorinus Aquitanus, qui Gregorio dicitur Victorius, jussu Hilarii Papæ cyclum paschalem composuit; teste Gennadio de *script. ecclesiast.* (cap. 88. & Isidor. Hispalens. de *iisd. scriptorib.* cap. 87.)

A primi hominis conditione. Conditio hominis sumitur hic pro creatione, ut & apud Hieronym. in Marcum. **) *Neque enim montes, & terra, navitatem, parturitionemque recipiunt, sed conditionem.* Eadem analogia conditionem testamenti pro factione usurpavit auctor noster infr. lib. 8. cap. 22. *Omnesque condiciones tam testamenti, quam bene meritorum suorum ipsi committit.* Alias conditio est status servorum, qui certis conditionibus, puta agri colendi, manumissi sunt; *can. nulli*, 54. dist. *can. quam sit necessarium*, 18. qu. † 1. inde conditionales servili conditioni obnoxii; *l. defensionis*, C. de *jur. fisco.* Tertull. libr. de idolatria, cap. 12. † *Nemo aratro manum imponens, & retro spectans, aptus est operi: sed conditionalis eram.* Augustin. contr. Faust. libr. 22. (cap. 54.) *Suscipit & Lia de ancilla sua filios... ut etiam per hanc conditionalem libera illa uxor Jacob laborans filios heredes regni suscipiat.* Conditionarii; Ivo Carnotens. epist. 147. (al. 172.) ubi vêtat, ne conditionarii admittantur in clerum.

† Corrige, qu. 2. & v. si facit.

Cap. * 1.

Glebam assumens fragillimam. Gleba proprie est cespes terræ; *l. certo generi*, §. 1. ff. de *servit. rustic.* translatiæ pro toto fundo, pars pro toto, vel pro vectigali fundi: & hoc est quod dicitur in *l. 10. C. Th. lib. 6. tit. 2.* glebam possessionum, non personarum esse. Et servi glebæ adscripti, sunt servi

servi addicti prædio culturæ gratia : & gleba hic sumitur pro corpore humano, quod e terra conditum sit. Hac analogia reliquias sanctorum glebam sanctorum corporum vocat passim Gregorius, ut infra h. libr. cap. ult. *Adprehensam sanctissimi corporis glebam* (loquitur de Martino Turonensi Episcopo) *alii per fenestram eiciunt, alii a foris fuscipiunt*. Idem de vit. patr. cap. 8. apud Surium april. 2. in vit. Nicetii Lugdunens. Episcopi: *Et nescit quia quicquid preciosius habui ibidem reliqui, id est glebam corporis mei*. Idem eod. libr. cap. 13. apud Surium jun. 24. in vita Lupicini Reclusi (cap. 5.) & cum eum ad vicum Transaliacensem inferre vellet, restitit ei *populus pagi Lipidiacensis, dicens: nostrum hoc solum fovit, nobis corporis ejus gleba debetur*. Flooard. hist. Rem. libr. 2. cap. 8. *Denique ut perlata est ad præfatum Altimvillarense monasterium sacratissima gleba, quibusdam dubitantibus, an ipsa foret Helena Constantini Augusti genitrix.*

* *Primogenitus vero Cham, Chus. Hic fuit totius artis magicæ imbuente diabolo, & primus idololatriæ adinventor. Chus primogenitus Cham magicæ & idololatriæ auctor: hunc Persæ Zoroastrem, ut paulo post subjungitur: hic ad Persas transiit. Hunc Persæ vocitavere Zoroastrem, id est viventem stellam. Idem Plin. libr. 30. cap. 1. de magia: Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo, in tantum fastigii adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium prævaleat, & in Oriente Regum Regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perside a Zoroastre, ut inter auctores convenit. Magia dicitur in Oriente Regum Regibus imperare, quia hæc erat insanum & primarium studium Regum Persarum; Apuleius apolog. 1. quippe inter prima regalia docetur, nec ulli temere inter Persas concessum est magum esse, haud magis quam regnare.*

Cap. 5.

* *Hic primus statunculam adorandam diaboli instigatione constituit. Chus auctor idololatriæ statunculam id est parvulam statuam posuit. Priores cultores idolorum parvulas statuas coluerunt, quales fuisse statuas Laban, argumento est, quod Rachel cum migraret domum mariti a patre eas furto sustulit, & abscondit sub stramentis cameli, & fedit super illis; genef. 31. Eadem origine statunculum dicitur in † Satyric. Petron. nuper edito (cap. 50.) Ita ex hac massa fabri sustulerunt, & fecerunt catilla, paropsides, & statuncula.*

Ab hoc etiam ignem adorare consueti. Persæ ignem adorant: inde legati Regis Persarum ad Antiochenos apud Gregorium infr. libr. 4. cap. † 33. In hoc apparebit vos ejus amicitias custodire, si ignem, ut ille veneratur, & vos venerimini. Persæ solem unum Deum colunt; Justin. libr. 1. (cap. 10.) Nam & solem Persæ unum Deum esse credunt: & equos eidem Deo sacros ferunt. Tertull. apologetic. cap. 16. Ad Persas, si forte deputabimur, licet solem non in linteo depictum adoremus, habentes ipsum utique in suo clypeo.

In circuitu stadia quadringenta septuaginta. Babiloniæ ambitum describit Gregorius ex Orofio stadiorum CCCCLXX. Orofius tamen libr. 2. cap. 6. Babiloniæ ambitum ponit † CCCCLXXX. stadiorum. Minorem Quintus Curt. libr. 5. cap. 1. nempe †† CCCLVIII. stadiorum. Urbem magnitudine ita notabilem fuisse tradit Arist. politic. libr. 3. cap. 2. ut provinciæ potius, quam urbis nomine censeretur, & ea jam tertium diem capta, partem quamdam non sensit proditum sit. Unum stadium habet aripennes quinque; Plin. lib. † 2. cap. 23. Stadium centum viginti quinque nostros efficit passus, hoc est pedes sexcentos viginti quinque.

Cap. 6.

† In libr. meo CCCCLXX.

†† In libr. meo CCC LXVIII.

Severus narrat in chronica. Hic est Sulpitius Severus Aquitanus, cui patria Aginnum Nitiobrigum, testatur ipse dialogo 1. cap. 20. ubi se Aquitanum indicat: & hist. sacræ lib. † 2. ubi Phœbadium Episcopum Agginnensem suum vocat Episcopum: Severum simpliciter vocant Hieronym. in Ezechiel. lib. 11. cap. 36. (prope princ.) & nuper Severus noster in dialogo, cui Gallo nomen

Cap. 7.

† Sunt verba epist. 18. in append. Turonensis de mirac. S. Martini lib. 1. cap. 1. de quibus primus ille Severus falso titulo Sulpitius, cui tantus fervor amoris fuit in sanctum Dei, ut eo adhuc degente in saculo, unum librum de mirabilibus vitæ ejus scriberet. Hic inter alia scripsit historiam sacram duobus libris, quos duxit ab initio mundi usque ad consulatum Stiliconis & Aureliani, & hos laudat auctor noster hic nomine chronicæ.

Cap. † 9. *Post multas fatigationes.* Id est post multas ærumnas & molestias; Severus Sulpit. dialog. 1. cap. 2. *Tum ille, sicut est verecundissimus, aliquantulum erubescens, dum fatigationem meam accepit: facis, inquit, Sulpici, tuo more, qui nullam occasionem, si qua tibi porrecta fuerit, omittis, † quin nos edacitatis fatiges.* Valerian. homil. 6. *Otiosa verba sunt figurata convitia, stulta fatigatione composita.* Gregorius ipse de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 1. *Et priusquam limina sancta egrederer, nullam fatigationem sensi.* Fatigatio Gallis *peine facheirie*, inde fatigare; Greg. de glor. confess. cap. 61. *Sed a quibusdam civitatis majoribus opprimebatur atque fatigabatur.*

Cap. * 10. *Cujus nunc littora, multi locorum perlustratores, referta sacris monasteriis dicunt esse.* Multa in Ægypto erant monasteria in eremo adjacente Nilo; Sulpit. Sever. dialog. 1. cap. 5. *Haud longe ab eremo contigua Nilo † multa sunt monasteria.* Idem cap. † 11. ejusd. dialog. *Ego autem a Sina monte digressus, ad Nilum flumen regressus sum, cujus ripas frequentibus monasteriis confertas utraque ex parte lustravi.*

Super ripam vero ejus non Babylonia, de qua supra memoravimus, sed Babylonia civitas collocatur. Babylonia Ægypti urbs amplissima, forte sic dicta, quod magnitudine esset altera Babylon Syriæ: sic Arelas Galliarum Narbonensis altera Roma dicta; Auson. in claris urbibus, (ep. 8.) *Gallula Roma, Arelas.* Babylonia Ægyptia ea est, quam veteres Memphim recentiores Cairum vocitant: Otto Frisigenf. 7: chronic. 3. *Porro ea, que nunc vulgo, ut dixi, Babylonia vocatur, non super Euphratem, ut illi putant, sed super Nilum circiter sex dietas ab Alexandria posita est, ipsaque est Memphis, a Cambyse filio Cyri olim Babylonia vocata.*

In qua Joseph horrea miro opere de lapidibus quadris & cemento edificavit: ita ut ad fundum capaciora, ad summum vero constricta sint, ut per parvulum foramen ibidem triticum jaceretur. Joseph imminentis famis levandæ causa, apud Babylonem, quæ erat primaria urbs Ægypti, horrea condidit lapide quadro, quorum structura ab imo capacior erat, ad summum angustior, ita ut desuper triticum demitteretur: hæc erat forma horreorum, quibus utebantur Ægyptii & alii transmarini, quæ siros vocitabant; Columella de re rustic. libr. 1. cap. 6. *Possunt etiam defossa frumenta servari, sicut transmarinis quibusdam provinciis, ubi puteorum in modum, quos appellant siros, exhausta humus, editos a se fructus recipit.* Varro de re rustic. libr. 1. cap. 57. *Quidam granaria habent sub terris, uti speluncas, quas vocant σειρῆς, ut in Cappadocia, ac Thracia; Q. Curt. libr. 7. cap. 4. Tritici nihil aut admodum exiguum reperiebatur. siros vocabant barbari: quos ita solerter abscondunt, ut nisi qui defoderunt, invenire non possint.* In iis condite fruges erant. Horrea Ægyptia quadrato lapide & cemento structa fuisse observatur: ædificia publica a veteribus struebantur lapide quadrato; Senec. epist. 80. **) *Quadratis lapidibus Capitolium & Palatina ædes constructæ erant.* Auctor vitæ S. Audoeni apud Sur. 24. augusti, (cap. 30.) *Illæ vero basilicæ, in qua sancta ejus membra quiescunt, miro opere quadris lapidibus Gothica manu a primo Chlothario Francorum Rege, olim nobiliter constructa fuit.* Lapidibus quadratis adjunguntur cæmenta, structuræ causa, ut ædificium cohæreat: cæmenta sunt lapides minores, rudes non cæsi,

AD GREGORII TURONENSIS LIBRUM I.

casti, qui adhibentur structuræ componendæ causa; Vitruv. libr. i. cap. 5. (in fin.) *Sed ubi sunt saxa quadrata sive silex, sive cæmentum.* Inde cæmentarius, qui lapides cædit; Hieronym. ad Paulin. (epist. 53. al. 103. num. 6.) *Agricolæ, cæmentarii, fabri metallorum, lignorumve cæsores.* Aimon. Floriacens. de miracul. S. Benedicti. libr. 4. cap. 5. num. 26. *Unus ex fratribus, cognomento Gillebertus, qui cæmentariis fuerat præfectus.* Ivo Carnotens. epist. 266. (al. 267.) *ascrivit quosdam monachos cæmentarios, quorum monasterio promisit se daturum prædictam ecclesiam, si muro munirent prætaxatum municipium.*

Post mortem autem Salomonis divisum est, per duritiam Roboæ, regnum in duas partes. Resisterunt due tribus ad Roboam, quod Juda appellabatur: ad Hieroboam autem decem tribus, quod Israel vocabatur. Hæc referuntur 3. Reg. 12. Post mortem Salomonis regnum scissum est in duas partes. Due tribus e duodecim, hoc est Juda & Benjamin penes Roboam resederunt, & ejus Regnum appellatum Judæ, unde nomen Judæis. Aliæ vero decem tribus Hieroboam paruerunt, ejusque ditio appellata est de antiquo populi nomine Israel. Inde primæ decem tribus captivæ ab Assyriis Babilonem ductæ, inde tribus Juda, & post 70. annos tribus Juda suo solo reddita; decem autem quæ vocabantur Israel, sua ætate in montibus urbibusque Medorum residere, testatur Hieronym. in Ezechiel. lib. 11. cap. 37. (vers. 14. 15. & seqq.)

Apud Ægyptios autem sextadecima erat potestas, quam sua lingua dynastiam vocabant. Regnum Ægyptiorum divisum in varias dynastias, id est provincias, quæ dicebantur dynastia e Græco Δυναστία, potestas Principum. Sic regnum Parthorum divisum erat in regna 42. Sic enim vocabant singulas provincias; Plin. libr. 6. cap. 25. *Regna Parthorum duodeviginti sunt omnia: ita enim dividunt provincias: sed aliter Gregorius hic dynastias accipit pro successibus Regum.*

Cujus nonodecimo imperii anno, Lugdunum Galliarum urbem conditam manifestissime reperimus; quæ postea illustrata martyrum sanguine, nobilissima nuncupatur. Lugdunum colonia condita a Munatio Planco, ad confluentes Araris & Rhodani tempore Augusti: idem Dio 46. & Euseb. in chron. 190. Senec. epist. 91. ibi ara Augusto dicata eo superstite, & ludi instituti ad eandem aram; Tranquill. in Claudio cap. 2. & in Caligul. cap. 20. Dio 54. de quibus Juvenal. satyr. 1. (44.) *Aut Lugdunensem rethor dicturus ad aram.* Hæc urbs centesimum post annum, a quo condita erat, tota incendio consumpta; teste eodem Seneca loco mox laudato. Gregorius ait, postea illustratam sanguine martyrum. Sub Severo enim Fotinus, & post eum Ireneus Episcopi, & quam multi alii apud Lugdunum martyrium passi sunt, in loco, cui nomen Athanaco, unde martyres Athanacenses dicti sunt; Euseb. libr. 5. cap. 4. 7. 8. &c. Et Gregorius præter hunc locum, de miracul. martyr. lib. 1. cap. 49. Martyrol. Roman. junii 2. inde nobilissimæ nomine meliori titulo, quam jure coloniæ. Coloniæ agnoscit & Plin. lib. 4. cap. 18. *Secusiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.* Hoc jure Lugdunenses fuisse liberos a vectigalibus intra tertium milliare, priusquam Leonis Imperatoris, ut scribit Gregorius Tur. de gloria confess. cap. 63. credere par est. Ecclesiam Lugdunensem laudibus celebrat Bernard. Clavell. epist. 174. *Inter ecclesias Gallie constat profecto Lugdunensem hætenus præminuisse, sicut dignitate sedis, sic honestis studiis, & laudabilibus institutis.* Ubi etenim aque viguit disciplina censura, morum gravitas, maturitas consiliorum, auctoritatis pondus, antiquitatis insigne? Præsertim in officiis ecclesiasticis haud facile unquam repentinis visa est novitatibus acquiescere; nec se aliquando juvenili passa est decolorari levitate ecclesia plena judicii.

Gesta Pilari ad Tyberium Imperatorem missa referunt. Quod Gregorius nar-

Cap. 14.

Cap. 16.

Cap. 17.

† Lugdunum condidisse a-junt Dio & Euseb. hic ad ann. ab Abraham 1990.

Cap. 20.

†† Adde rat de liberatione Joseph Arimathiensis e custodia, qua tenebatur, non alio
 chron. com- auctore scriptum est, quam ex gestis Pilati ad Tiberium transmissis. Horum
 pend. apud Pi- dubia fides videtur Baronio: Pilatum tamen de morte Christi retulisse ad Cæ-
 stor. ad ann. sareum, testes sunt Euseb. in chron. (ad ann. Chr. 38.) & Oros. lib. 7. cap. 4.
 708. Anno Do- & Cedrenus. Gregorius ipse infr. cap. 23. h. lib. *Pilatus autem Gesta ad Tiberium*
 mini xxxvii. *Cæsarem mittit, & ei tam de virtutibus Christi, quam de passione vel resurrectione*
Pilatus ad Ti- ne ejus insinuat. Quæ gesta apud nos hodie retinentur scripta, &c. †† Non est quod
 berium Cæsar- de ea re dubitemus, cum officii præsidum & rectorum provinciarum esset de
 rem scripsit de rebus novis, quæ contingebant suis in provinciis, maxime de his, quæ perti-
 passione & re- nent ad novas religiones referre ad Principem, & Pilatus eo maxime habuit
 surrectione Do- causam de ea re certiorum facienda Principem, ut a se invidiam sceleris amo-
 mini, & vir- veret, eamque rejiceret in Judæos, qui erant auctores mali. Conjecturam in pri-
 tutibus ejus, mis juvat, quod Plinius junior, cum esset proconsul Bythinæ, commotus mul-
 per quas, cre- tudine Christianorum, quam ibi nactus est, & honesta eorum vivendi ratio-
 scente plurimo- ne, quid in eos decernendum esset dubius, hac de re retulit ad Trajanum
 rum fide, De- per epist. quæ est 101. lib. 10. *Solemne mihi est Domine, omnia de quibus*
 us crederetur. *dubito, ad te referre. Quis enim potest melius vel cunctationem meam regere,*
 Tiberius au- *vel ignorantiam instruere?* Et quod gestis Pilati fidem adstruit est, quod Ti-
 diens de Chri- berium nominis & rerum gestarum Christi non fuisse inscium certi sumus,
 sti passione & quem de Christo in numerum deorum referendo retulisse ad senatum constat
 resurrectione, ex Tertull. *apologetic. cap. 5.* Immo nihil est quod miremur, acta de morte
 & de virtu- Christi referri inter gesta Pilati; gesta enim civilia & criminalia referebantur
 tibus, quæ per in publica monumenta, uti de gestis contra Donatistas probatur *l. notione, C.*
 ipsum & di- *Th. de hæreticis:* & hoc argumento Euseb. libr. 5. cap. † 18. ut probet latroci-
 scipulos ejus nia & crimina objecta cuidam nomine Alexandro, refert sese ad acta procon-
 fiebant, cum sularia, quæ servabantur apud Ephesum. Pilatum a Tiberio apud Viennam
 magni fervoris in exilium trusum, & postea in Rhodanum missum, refert Otto Frisingens.
 suffragio retu- *3. chronic. cap. 13.*
 lit ad senatum, *Habebat enim secum Simonem Magum, virum totius malitiæ & omnis † ma-*
 ut Christus *gica artis argumento magistrum.* Argumento pro argutia, vel quolibet cal-
 Deus habere- *lido invento; Gregor. Papa lib. 5. epist. † 31. ind. 14. sub quolibet ingenio,*
 tur, &c. *vel argumento.* Inde argutia eodem sensu; Gregorius de mirac. B. Martin.
 Cap. 24 *libr. 2. cap. 1. (in fin.) quia apud Dei majestatem magis simplicitas pura,*
quam philosophorum valet argutia. Idem de mirac. ejusd. † lib. 3. cap. 60.
o purgatorium, ut ita dicam, caeleste! quod medicorum vincit argutias.

Se deposuit in sepulcro. Joannes Apostolus & evangelista vivus fertur in se-
 pulcro se deposuisse, nec e vivis sublatus, quasi reservetur in finem sæculi,
 certaturus cum antichristo propter illa verba Domini, quæ leguntur in evan-
 gelio ipsius Joannis cap. † 21. vers. 22. *Sic eum volo manere donec veniam.*
 Hac de re Augustin. in Joann. tract. 124. *Sed tamen, ut dicere cœperam, si*
quidam Moysen mortuum negant, quem scriptura ipsa, ubi sepulcrum nusquam
inveniri legimus, mortuum tamen esse sine ulla ambiguitate restatur: quanto
magis Joannes ex istorum occasione verborum ubi Dominus ait, sic eum volo
manere donec venio, creditur virus dormire sub terra? Quem tradunt etiam
(quod in quibusdam scripturis quamvis apocryphis reperitur) quando sibi fie-
ri jussit sepulcrum, incolumem fuisse presentem; eoque effosso & diligentissime
preparato, ibi se tamquam in lectulo collocasse, statimque eum esse defunctum:
ut autem isti putant, qui hæc verba Domini sic intelligunt, non defunctum,
sed defuncto similem cubuisse; & cum mortuus putaretur, sepultum fuisse dor-
mientem; & donec Christus veniat sic manere, suamque vitam scaturigine pul-
veris indicare: qui pulvis creditur, ut ab imo ad superficiem tumuli ascendat,
flatu quiescentis impelli. Huic opinioni supervacaneum existimo reluctari. Grego-
rius de mirac. martyr., lib. 1. cap. 30. Virus descendens in tumulo operiri
se

AD GREGORII TURONENSIS LIBRUM I.

se humo præcepit. Cujus nunc sepulcrum manna in modum farinae hodieque eruat, ex qua beata reliquie per universum delata mundum salutem morbidis præstant, &c. eadem de re Baron. in martyrol. Rom. 27. decembr.

Post hunc Ælius Adrianus Imperator creatus est, unde & Hierosolyma Ælia ab Ælio Adriano vocatur, † successore Domitiani, eo quod eam reparaverit. Hierosolyma instaurata ab Ælio Adriano, unde Æliæ nomen. Idem Euseb. in chron. (ad ann. Chr. 138.) Ælia ab Ælio Adriano condita, & in fronte ejus porte, qua Bethlehem egredimur, sus sculptus in marmore, significans Romanæ potestati subjacere Judæos, Idemque lib. 4. cap. 6. Ælia ab Adriano instaurata, & patrio solo pulsus Judæi; Tertul. apologetic. cap. 21. Judæi... dispersi, palabundi, & calis & soli sui extores vagantur per orbem sine Deo Rege, quibus nec advenarum jure terram patriam saltem vestigio salutare conceditur. Augustin. in psalm. 40. †† Occiderunt enim Christum Judæi, ne perderent locum, eradicati a regno dispersi sunt, civitas enim illa eradicatis ipse Judæis Christianos habet, a Judæo nullo habitat. Idem Otto Frisingens. chronic. lib. 3. cap. 22.

Cap. † 26.

†† In August. meo loco cit. verba hæc non exhibentur. Aliquantisper immutata colligi possunt in enarrat. psalm. 56. num. 9. 62. num. 18. 131. num. 17.

Post hunc & quadraginta octo martyres passi sunt, ex quibus primum legimus fuisse Vetium Epagatum. Sub Antonino apud Lugdunum civitatem Galliarum cum Photino primo Episcopo quadraginta & octo martyres passi sunt, quos inter primum fuisse Vetium Epagatum ait Gregorius hic, quasi unus esset nomine Vetius, cognomine Epagatus. Idem tamen auctor non satis compos sui de mirac. martyr. † lib. 1. cap. 49. inter quadraginta & octo martyres, qui apud Lugdunum passi sunt numerat Vetium Epagatum, quasi diversos, & in fin. capit. tradit hos dici martyres Athanacenses a loco martyrii, cui nomen erat Athanaco; cui congruit martyrol. R. junii 2.

Cap. 27.

Hujus tempore septem viri Episcopi ordinati ad prædicandum in Gallias missi sunt, sicut historia passionis sancti martyris Saturnini denarrat. Ait enim: sub Decio & Grato consulibus, sicut fidei recordatione retinetur, primum ac summum Tholosana civitas sanctum Saturninum habere cæperat sacerdotem. Hi ergo missi sunt Turonicis Gratianus Episcopus: Arelatensibus Trophimus Episcopus: Narbonæ Paulus Episcopus: Tholose Saturninus Episcopus: Parisiacis Dionysius Episcopus: Arvernensibus Stremonius Episcopus: Lemovicinis Martialis est destinatus Episcopus. Valde durum videtur credere, Saturninum, Martialem, Dionysium, & alios priores Episcopos non ante Decium, qui imperare cæpit anno ccc. missos in Galliam ad prædicandum evangelium; antiquiora enim diptyca ecclesiarum ferunt, Martialem unum e lxxii. discipulis Christi a Petro missum in Gallias, & Galliam, quæ erat Italiæ continens, & pulcherrima provincia orbis Rom. tot annis jacuisse a Petro & successoribus ejus præteritam incredibile est: nec ipse sibi constat Gregorius, cum alio loco, id est de mirac. martyr. † lib. 1. cap. 48. scribat, Saturninum ab Apostolorum discipulis ordinatum Episcopum Tholosam missum: quod convenienter non potest aliter intelligi, quam de proximis successoribus Apostolorum: tamen Gregorii auctoritas nititur fide actorum martyrii Saturnini, & fidei recordatione, id est memoria & traditione veterum, quæ in antiquis spectanda est, & Turonensi congruit auctoritas Sulpitii Severi, qui origines religionis christianæ in Gallia non altius ducit, quam a temporibus Aurelii Antonini; locus est insignis lib. 2. hist. sacr. (cap. 46.) Sub Aurelio deinde, Antonini filio, persecutio quinta agitata. Ac tum primum intra Gallias martyria visa, serius trans Alpes Dei religione suscepta. An vero Dionysius primus Parisiensium Episcopus fuerit Areopagita necne, satis disputatum est a Jacobo Sirmondo & aliis viris eruditionibus, quorum sententia est, Dionysium Parisiensem, alium esse ab Areopagita, quæ probabilior est, tum propter fidem martyrolog. Ussardi, in quo Dionysius Parisiensis Episcopus, & Areopagita locantur suo quisque die

Cap. 28.

eodem mense, cum propter atatem Hilduini auctoris hujus opinionis, qui primus hoc scripsit in epist. ad Ludovicum P. quod ante eum nemo : & serius Africam suscepisse evangelium, orientales & ceteras gentes a temporibus Apostolorum, testis est Augustin. lib. contr. † Donatist. epist. vulg. de unit. eccles. cap. 15. *Ad Africam enim evangelium postmodum venit : & ideo nusquam litterarum apostolicarum scriptum est Africam credidisse. De orientalibus autem & ceteris gentibus, quæ in sanctis libris commemorantur, fidem recepisse Christianam dictum est, erunt novissimi qui erant primi, quia recessuri erant a fide.*

Saturninus vero jam securus de martyrio. Securus de martyrio dicitur qui de eo certus erat, quia martyres in carcere securi & hilares martyrium expectabant ; martyrol. R. 20. octobr. de Caprasio martyre Aginensi : Securus ad aream certaminis properavit. Securus dicitur qui vacat cura, vel animo quieto & tranquillo futurum casum expectat ; Q. Curtius lib. 9. cap. 9. & ad comitatus petendos discurreunt, securi casus ejus, qui supervenit ignavis. Et Gregor. infr. libr. 7. cap. 48. de nullo securus, quia omnibus erat adversus.

* *Cumque comprehensus ad Capitolium, relictus ab his solus attrahitur. Saturninus, a gentilibus captus & ductus ad Capitolium, quod erat templum Jovis Tolosæ, a duobus diaconis, quos rogaverat, ne in extremis eum dereliquerent destitutus, eis imprecatus est, ne unquam ecclesia de patrio solo Pontificem acciperet, quod ad sua usque tempora evenisse tradit Gregorius hoc loco. Non dissimiles imprecationes sanctorum alias & audivit Deus : pueris iridentibus dicendo, ascende calve, maledixit Eliseus propheta, & statim Deus immisit duos ursos pueris ; 4. Reg. † 2. Simili imprecatione usus Quintianus ex Rutensis Arvernensis Episcopus in Hortensium Comitem, ne quisquam ex ejus genere ad episcopatus apicem proveheretur, qui episcopum non exaudiret ; de quo Gregor. de vit. patr. cap. 4. & Ablebertus seu Emebertus Cameracensis Episcopus latroni, qui Godilæ fororis sepulcrum violarat, imprecatus est, ne liberos relinqueret, & si vir, claudus vel debilis fieret, si mulier, vitio, quod vocant gutteriam, la goitre, in posteros usque non careret, & exauditum refert Baldricus Noviomensis ***) chronic. Cameracens. libr. 1. cap. 16.*

Hic vero tauri furentis vestigiis alligatus, ac de Capitolio præcipitatus, vitam finivit. Saturninus tauri indomiti calcibus, fune ligatus per gradus Capitolii præceps actus martyrio vitam finivit. De ejusdem martyrio Gregor. etiam

†† *In lib. meo de mirac. martyr. † libr. 1. cap. 48. Fortunat. libr. 2. cap. 8. martyrolog. R. nov. 29. & ante Sidon. libr. 9. in calce epist. 16.*

Nonne quando ad Capitolium sponte ventum est, quando ultra ad obsequium

diri facinoris accessum est, labavit gressus, caligavit aspectus, &c. Et post multa : potest excusatio esse miserabilis. Capitolia celsa vidisti.

Apud Tolosam fuit templum Jovis, unde in sequentibus Sidonius Saturninum vocat negatorem Jovis ac Minervæ, quod templum amulatione Romæ urbis dictum est Capitolium. Carthagine fuit etiam Capitolium ; Cyprian. de lapsis : †† Nunc quando ad Capitolium sponte ventum est, quando ultra ad obsequium diri facinoris cessum est, labant gressus, potest excusatio esse miserabilis, & intra : Unus ex his, qui sponte Capitolium negaturus ascendit, postquam Christum negavit, obmutuit. Aliis locis Capitolium pro arce sumptum occurrit ; Hieronym. in Esaiam lib. 5. cap. 14. (vers. 22. & 23.) Arx autem, rest ejusmodi id est Capitolium illius urbis, est turris, quæ adificata post diluvium. Augustin. de altercat. eccles. & synagog. Scio quia urbis tuæ & ambitiosa fora & semiserabilis. Capitolia celsa vidisti.

Cap. 29. *Clerici ordinati ritum psallendi suscipiunt. Clerici cum ordinantur officium psallendi in ecclesia suscipiunt, ex conc. Carthag. IV. can. 10. can. psalmista, 23. dist. munus clericorum est psallere in ecclesia, unde Sidonius lib. † 1. epist.*

epist. 8. ridens, ut significet Ravennæ cuncta fieri perturbato rerum ordine : *senantur clerici*, inquit, *Syri psallunt*.

Senatores † vero, vel reliqui meliores loci, fanaticis erant tunc cultibus obligati. Religio Christiana cœpit a plebecula, serius majores eam suscipere, vix audientes Deum hominem & crucifixum: & hoc est quod ait Gregorius hoc loco, *senatores* vel ceteros optimates Biturigæ urbis adhuc idolorum cultu & superstitione fuisse obligatos. Meliores dicebantur primores; Gregor. infr. libr. 6. cap. 45. *Multi vero meliores natu, qui vi compellebantur abire, testamenta condiderunt*. Et infra, *convocatis melioribus Francis*. Idem libr. 7. cap. 19. *secutique sunt eum omnes meliores natu regni Chilperici Regis*. Etiam latinis scriptoribus, ut melior pars diei est prior seu matutina; Virgil. 9. (156.) *Æneid. Melior quoniam pars acta diei*, ubi Servius, *id est major & prima*. Radevic. de gest. Frideric. libr. 2. cap. 30. *Dominus Imperator in magna est gloria . . . quosdam de melioribus ex Mediolano & Brixia in vinculis retinens*. Et idem cap. 34. ejusd. libr. *quosdam occisos, sexdecim captos de suis melioribus ibidem perdiderunt*. Ea ætate jam clausis fanis, id est templis idolorum, fanatici dicebantur per contemptum, qui exoleto fanorum cultu tenebantur; Gregor. infr. lib. 2. cap. 10. *Sed hæc generatio fanaticis semper cultibus visa est obsequium præbuisse*. Idem eod. libr. cap. 27. *quia erat ille adhuc fanaticis erroribus involutus: vel potius sacrificuli idolorum*; Hieronym. in Esaiam libr. 3. cap. 7. (vers. 12.) *Et pro levitis habent fanaticos*. Augustin. in psalm. 40. (num. 1.) *Sedent pagani, & computant sibi annos, audiunt fanaticos suos dicentes, aliquando Christiani non erunt*.

Leocadium quemdam primum Galliarum senatorem, qui de stirpe Vetii Epagati fuit . . . repererunt. Leocadia mater Galli Arvernensis Episcopi fuit quoque de stirpe Vetii Epagati unius e martyribus Lugdonensibus; Gregor. de vit. patr. cap. 6. *Ubi provinciales omnes civitate donati; multi ex his in senatum allekti, maxime e Gallia, unde per jocos multos senatores esse in provinciis, qui Romam non attigerant, ait Augustin. de civit. Dei libr. † 5. cap. 17. Numquid non multi senatores sunt in aliis terris, qui Romam ne de facie quidem norunt?* Hoc genus senatorum frequentius fuit in Gallia, senatores dicebantur, qui erant generis senatorii; Gregor. infr. libr. 2. cap. 21. *Quo migrante, Sidonius ex præfecto substituitur, vir secundum sæculi dignitatem nobilissimus, & de primis Galliarum senatoribus: ita ut filiam sibi Aviti Imperatoris in matrimonio sociaret*. Idem infr. libr. 5. cap. 46. *Agræcula autem Cabilonensis Episcopus hoc obiit tempore: fuitque homo valde elegans ac prudens, genere senatorio*. Idem libr. 6. cap. 39. *de Sulpitio Bituricensi Episcopo: Est enim vir valde nobilis, & de primis senatoribus Galliarum*. Idem de mirac. martyr. † libr. 1. cap. 87. *Sed cum esset ex genere senatorio, & nullus in vico illo Ricomagensi superius memorato juxta sæculi dignitatem haberetur nobilior*. Idem de glor. confess. cap. 5. *Audientes autem senatores urbis, Arvernæ, qui tunc in loco illo nobilitatis Romane stemmate resulgebant. Leocadius iste fuit unus ex hoc genere senatorum, qui domum, quam apud Biturigas habebat, Christianis concessit, ex qua dicata est prima ecclesia hujusce urbis in honorem sancti protomartyris Stephani*.

Acceptis de his tribus aureis pro benedictione. Leocadius oblati sibi a Christianis trecentis aureis pro pretio domus suæ, acceptis tribus aureis eulogiæ seu benedictionis nomine, reliquum lubens remisit, ut e domo privata in ecclesiam commutaretur. Donationes in ecclesiam fiebant per modum venditionis nummo uno, duobus, vel tribus, vel accepta veste, vel equo, vel alio munusculo, caritatis nomine; Robert. Montenf. in suppl. Sigebert. ad annum 1201. *Vilhelmus de Vado miles vendidit, vel potius accepta charitate XIII. librarum, & unius equi albi, in perpetuam eleemosinam dedit Deo & Alexandro abbati, &*

monachis Gemet, tertiam partem terra, quam habebat apud Duclarum. Et infra: Eodem quoque anno Rogerius Torel miles illustris VVlcatiensis † monasterii dedit ecclesie Gemet in perpetuam elemosinam apud † Gissenenses xvi. † In libr. meo, VVlcatinensis territorii. † Gissenenses. † VValkheri. † equum unum album: a Willelmo vero de Lunda, tunc cellario, duorum militum vestimenta de estansfort, sui videlicet, & alterius militis.

Cap. 30.

Valerianus & Gallienus Romanum imperium sunt adepti, qui gravem contra Christianos persecutionem suo tempore commoverunt. Edicto Valeriani octava persecutio mota in Christianos, maxime in Episcopos & clericos. Hujus edicti meminit Cyprian. epist. 82. (al. 80.) Rescripsisse Valerianum ad senatum, ut Episcopi, & presbyteri, & diacones in continentem animadvertantur: in hac persecutione martyrium passi sunt Romæ Cornelius Pontifex, & Carthagine Cyprianus Episcopus, ut subjungit Gregorius hic: de hac persecutione Orosius libr. 7. cap. 22.

Horum tempore & Chroco ille Alamannorum Rex, commoto exercitu Gallias pervagavit. Imperantibus Valeriano & Gallieno, Alemanni Germaniæ populi Gallias vastarunt Duce Chroco, quem Regem vocat Gregorius hic: de hac irruptione Alemannorum in Gallias meminit Oros. lib. 7. cap. 22. sed de Chroco prorsus non meminit.

Veniens vero Arvernos, delubrum illud, quod Gallica lingua VVasso Galata vocant, incendit, diruit, atque subvertit. In illa clade Galliarum etiam templa idolorum ab Alemannis & ipsis paganis non sine singulari Numinis providentia everfa, in his incensum & solo dirutum templum in finibus Arvernorum, quod Galli Vasso nuncupabant. Hujusmodi templum Mercurio sacrum fuisse, non levis conjectura est, quod sua ætate signum ingens Mercurii factum apud Arvernos manu Zenodori, tradit Plin. libr. 34. cap. 7. Verum omnem amplitudinem statuarum ejus generis, vicit ætate nostra Zenodorus, Mercurio facto in civitate Gallia Arvernis, per annos decem, HS. cccc. manu pretio.

Intrinfecus vero marmore ac musivo variatum erat. Describitur hic templum illud, quod apud Arvernos erat, satis curiose & diligenter, prout Gregorius patria Arvernus rerum patriarum scribendarum studiosus erat: duplici pariete structum refertur, interior paries constabat minuto lapide, id est cemento seu cementitio opere, exterior quadrato lapide: interioris vero parietes marmore, id est crustis marmoreis, & musivo, id est opere tessellato, variati seu distincti erant. Musivum est opus tessellatum, tessellis contextum, quod genus operis in antiquis ædificiis valde laudatum fuit; Spartian. in Pescennio Nigro: Hunc in Commodianis hortis, in porticu curva, pictum de musivo, inter Commodi amicissimos videmus sacra Isidis ferentem. Augustin. de civit. Dei libr. 16. cap. 8. & cetera hominum, vel quasi hominum genera, que in maritima platea Carthaginis musivo picta sunt. Paulin. epist. 12. (al. 32. num. 10.) ad Severum: Absidem solo & parietibus marmoratam camera musivo illusa clarificat. Symmach. libr. 8. epist. 41. novum quippe musivi genus & intentatum superioribus reperisti. Et Gregor. ipse infr. libr. 5. cap. 46. multa in civitate illa adificia † fecit, domos composuit, ecclesiam fabricavit, quam columnis fulcivit, variavit marmore, musivo depinxit. Idem de mirac. martyro. libr. 1. cap. † 62. de basilica Agrippinensi: Et quia admirabili opere ex musivo quodam modo denurata resplendet, sanctos aureos ipsam basilicam incolæ vocitare voluerunt; nostris ouvrage a la mosaïque, unde artifices operis musivarii dicti; 1. † 2. G. Th. de excusat. artific. Jul. Firmic. libr. 3. **) cap. ult. & libr. 14. **) cap. 15. Cassiodor. † 7. var. 5. Id genus artificum Constantinopoli petunt referre

fert Leo Ostiensis in *chronic. Cassinens. lib. 3. cap. † 29.* Cetera ædificia constabant quadrato lapide; Gregor. inf. libr. 8. cap. 34. *in cuius angulo erat cellula parva, de quadratis lapidibus clausa.*

Ac baptismo consecratus. Victorinus e servulo templi baptizatus: per baptismum consecratus dicitur, quia baptismus nos sacros facit. Baptismus est sacerdotium laicorum; Hieronym. advers. Luciferian. (paul. post princ.) *Depo- nat sacerdotium laici, id est baptisma.* Cap. * 30

Inruentibus autem Alemannis in Gallias, sanctus Privatus Gaballitanæ urbis Episcopus, in crypta Memmatensis montis, ubi jejuniis orationibusque vacabat, reperitur, populi Gredonensis castri munitione conclusus. Privatus Gabalorum Episcopus, irruentibus Alemannis in Gallias Duce Chroco, orationis causa secessit in cryptam Memmatensis montis. Tempore persecutionis Episcopi & fideles latebant in cryptis, id est latibulis subterraneis opere manu facto cavitatis; Anastas. in Caio: *Hic fugiens persecutionem Diocletiani in cryptis habitavit, martyrio coronatur.* Gregor. ipse infr. libr. 10. cap. † 31. de Gratiano primo Turonensi Episcopo, quem cum aliis Episcopis missum in Gallias tempore Decii, supra a nobis observatum est: *sed interdum occulebat se ob impugnationem potentum, eo quod sæpius eum injuriis & contumeliis, cum repere- rant, adfeciissent: ac per cryptas & latibula cum paucis Christianis per eundem conversis mysterium solemnitatis diei Dominici clanculo celebrabant.* Memoratur Anatolius Burdegalensis perclusus in cellula, quæ erat in crypta antiqua; Gregor. infr. libr. 8. cap. 34. *Erat autem ibi crypta ab antiquis transvoluto elegantique opere exposita, in cuius angulo erat cellula parva de quadratis lapidibus clausa, in quam vix unus stans homo recipi posset. In hanc cellulam puer ingreditur, &c.* In hujusmodi cryptis sepulta inveniuntur corpora martyrum; Hieronym. in Ezechiel. lib. 12. cap. 40. (vers. 5. & 6.) *Dum essem Romæ puer, & liberalibus studiis erudirer, solebam cum ceteris ejusdem ætatis & propositi, diebus Dominicis sepulcra Apostolorum & martyrum circuire: crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda desossæ ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepulcorum.* In eisdem cryptis condita corpora Episcoporum & clariorum secularium virorum; Gregorius noster infr. h. libr. cap. 39. *Ipsæ quoque sacerdos cum conjugæ & filia in crypta Cantobrensi juxta aggerem publicum est sepultus.* Et idem infr. libr. 4. cap. 12. *Erat enim ad basilicam sancti Cassii martyris crypta antiquissima abditissimæque, ubi erat sepulcrum magnum ex marmore pario, in quo grandævi cujusdam hominis corpus positum videbatur: de his plura in registrum Gregorii Papæ libr. 9. epist. 38.* Privatus igitur ob metum barbarorum derelicta civitate Gaballitana secesserat in cryptam Memmatensis montis, in qua deprehensus a barbaris, & vici Gredonensis castri munitione, id est arce, custodiæ causa ab his inclusus, (sic enim intelligenda existimo hæc verba, quæ satis obscura sunt, *populi Gredonensis castri munitione conclusus*) & cum idolis sacrificare fortiter detrectaret fustibus cæsus, paucos post dies expiravit. Gabalorum civitati olim nomen Anderetum vel Gabalum, sed ea eversa a barbaris, forte ab Alemannis in illa clade Galliarum, sedes episcopalis translata Mimate: vicus fuit temporibus Privati gabalorum Episcopi, ut legitur in ejus vita, cui nomen a proximo monte Mimattensi vel Memmatensi. Eo translata sedes episcopalis in gratiam sepulture Privati, qui conditus est in loco martirii: exinde Mimate, velut sedes Privati martyris, memoria celebratur; Gregorius infr. libr. 10. cap. † 29. *Ecce adest Julianus a Brivate, Privatus ex Mimate, Martinus e Turonis, Martialisque ab urbe propria.* Inde Mimate & Gabali promiscue accipiuntur; idem Gregor. de mirac. martyr. lib. 2. cap. 30. *Adest Privatus ex Gabalis.* Et Fortunat. lib. 8. cap. 4.

*Privatum Gabalus, Julianum Arvernus abundans;
Ferreolum pariter pulchra Vienna gerit.*

Sed ex ipsa quassatione, interpositis paucis diebus, spiritum exhalavit. Privatus religionis causa fustibus cæsus, ex ipsa quassatione, id est fustium percussione, paucis post diebus expiravit. Quassare Latinis ferire, tundere baculo, vel alio instrumento; Optat. Milevit. libr. 1. cap. † 19. de penitentibus: & quassetur illi caput de penitentia: inde quassatio pro percussione vel tusione; Optat. libr. 2. (cap. 18.) in Mauritania civitatibus, † vobis intrantibus, quassatio populi facta est: conquassari minus est, quam conteri; Augustin. in psalm. 45. (num. 12.) Aliud est conquassari, aliud conteri; conquassari, minus est, quam conteri.

Cap. * 33.

Eo tempore Quirinus Sistiensis ecclesie sacerdos gloriosum pro Christi nomine martyrium tulit. In pago Vulcassino Quirinus presbyter cum Nicasio primo Episcopo Rothomagensi martyrium passus memoratur; martyrol. Rom. octobr. 11. Vulcassinus pagus est juris B. Dionysii martyris, quem a Sugerio abbate Ludovicus Crassus suscepit in beneficium seu feudum; Innocent. III. lib. 2. epist. **) 188. Ad hæc comitatus Vulcassini, qui juris beati Dionysii est, quem illustris memoria Ludovicus quondam Rex Francorum per Sugerium quondam abbatem sancti Dionysii, in beneficium & feudum suscepisse cognoscitur. Idem W. Nangius de gest. B. Ludovici ad ann. † 1268. in fin. & Joannes Tillius.

Cap. † 34.

Vicecomes
de baptism.
libr. 2. cap.
† 13.

Prodente Juda Hebræo, qui post baptismum Quiriacus est vocitatus. Judæi & Gentiles in baptismo mutabant nomen, & suscipiebant nomen sanctorum, ut Petri, Pauli; conc. Nicæn. can. **) 30. Euseb. libr. 2. cap. †† 20. ut Athenais filia Leontii philosophi in baptismo Eudociæ nomen suscepit; Socrat. libr. 7. cap. 21.

Cap. † 36.
†† De hoc
nihil loc. cit.
In cap. 18.
ejusd. libr.
refertur, Phi-
lonem scrip-
pisse librum
de nominum
mutatione.

Que ita se in cuncta bonitate ac sanctitate omnibus prebuit, ut Tecla vocaretur ab incolis. Melania nobilis matrona Romana, dimissis rebus, Hierosolymam migravit, ubi tanta sanctitatis laude claruisse dicitur, ut ab incolis Tecla vocaretur. Sic eam Teclæ nomine adornavit Hieronym. in chron. Tecla virgo & martyr, quæ a Paulo Apostolo ad fidem conversa sub Nerone feris exposita victrix apud Seleuciam in pace quievit, quam antiqui summo cultu celebrarunt: de ejus vita & miraculis duos libros scripsit Basilus Episcopus Seleuciensis.

Cap. 37.

Monachos ad militiam cogi jubet: nolentes fustibus præcipit verberari. Anno Christi 379. monachi ad militiam coacti Valentis edicto. Idem Euseb. in chron. (ad ann. Chr. 379.) Teodorit. libr. * † 3. cap. 6. Basil. epist. 70. 200. 303. Oros. lib. 7. cap. 33. de quo in Asceticis.

Cap. 39.

Uxorem habens, quæ juxta consuetudinem ecclesiasticam, remota a consortio sacerdotis religiose vivebat. Urbicus, ex senatore factus Episcopus Arvernensis, secessit ab uxore, uti moris erat: sed cum ea aliquando virum de nocte adisset, eumque ad coitum provocasset, Episcopus penitens facti, penitentia causa secessit in monasterium, qua emensa rediit ad episcopatum. Cum uxoratus in episcopum, presbyterum, vel diaconum ordinabatur, secedebat in perpetuum ab uxore, quæ mutata veste castitatem colebat & vocabatur Episcopa, presbyter, vel diacona; conc. Tur. II. can. † 19. & 20. Altifod. can. † 21.

*† In Theo-
dorit. meo
cit. loc. nihil.
Baron. ad an-
n. 375. laudat tantum
Oros. & Hieron. in chron.
qui est Euseb. Persecutiones vero,
de quibus in
laudatis epist.

Gregor. Papa dialog. libr. 4. cap. † 11. De quodam Nannetenfi Episcopo idem Gregorius nolter de glor. confess. cap. 78. agebat enim fuisse anistiem in civitate sua, cum conjuge: sed cum ad honorem sacerdotii accessisset, lectulum juxta ordinem institutionis catholica sequestravit. Episcopæ & presbyteræ nigra veste utebantur; Gregor. infr. libr. 2. cap. 17. de uxore Nammati Episcopi

scopi Arvernensis: *Et aspiciens eam in veste nigra, senio jam provecctam, putavit esse unam de egentibus.*

Ipse quoque sacerdos cum conjuge & filia in crypta Cantobennensi, juxta aggerem publicum est sepultus. Urbicus Episcopus Arvernensis sepultus in crypta Cantobennensi juxta aggerem publicum: id nomen vico a proximo monte Cantobennensi, ubi Eparchium Episcopum quoque Arvernensem postea monasterium condidisse narrat Gregor. infra libr. 2. cap. 21. Ferunt etiam ipsum in arce Cantobennici montis monasterium collocasse, ubi nunc oratorium est, vulgo Chantoin. Plerumque veteres conditi in cryptis, quæ erant juxta viam publicam; Gregorius noster infr. h. libr. cap. prox. sepultusque in crypta, suburbano civitatis illius. Gregor. Papa libr. 9. epist. 38. retrusas cryptas juxta Flaminiam portam invenientes, in eis se occultaverunt, ubi dixi. Hujusmodi cryptæ etiam fuere juxta ecclesias, quia erant destinatæ in sepulturam mortuorum; Gregor. infr. libr. 2. cap. 20. unde & crypta illa usque hodie perstant, ad basilicam sancti Juliani. Unde censentur cum arenariis id est cæmeteriis, quasi appendices ecclesiarum; Innocent. III. libr. 2. epist. **) 140. *Ecclesia sancti Juliani cum domibus, cellis, cryptis, hortis, vineis, & arenariis suis, &c.*

Habuit autem & archidiaconum nomine & merito Justum, qui & cursum vitæ bonis consummans operibus, magistri tumulo sociatur. Illidius Episcopus Arvernensis archidiaconum habuit nomine & vitæ meritis Justum, qui in ejus tumulo conditus, ut qui in vita fuerat individuus comes officii, post mortem ab eo non divideretur. Sic Laurentius Xisti diaconus desiderabat ei socius esse martyrii, qui comes fuerat pontificalis officii, sic eum affatus cum duceretur ad martyrium, ut legitur apud Ambros. 1. offic. 41. *Quo Sacerdos sancte sine diacono properas tuo? Numquam sacrificium sine ministro offerre consueveras. . . Cui commisisti Domini sanguinis consecrationem, cui consummandorum consortium sacramentorum, huic sanguinis tui consortium negas?*

A sancto autem Nepotiano visitatus, atque oleo sancto perunctus, tribuente Domino redditur sanitati. Artemius unus e legatis Maximi Tyranni, qui Treviris fedebat, cum proficiscens in Hispaniam morbo correptus fuisset apud Arvernos, a Nepotiano Episcopo sancto oleo, id est oleo seu chrismate infirmorum, unctus curatur. Hac ætate etiam Episcopi quandoque infirmis unctionem extremam ministrabant; Innocent. I. ad Decent. epist. 1. can. ult. *Ceterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, & benedicere & tangere chrismate, sine cunctatione potest, cujus est ipsum chrisma conficere;* can. illud. 95. dist. Oleo sanctificato unguuntur infirmi, juxta Jacobi præceptum, (5. 14. & 15.) *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros & ecclesia, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum.* Augustin. de tempor. sermon. 215. (al. 265. in append.) *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui ægrotat accipiat: & inde corpusculum suum urgat, ut illud quod scriptum est impleatur in eo, infirmatur aliquis, &c.* Unde hoc genus chrismatis dicitur oleum infirmorum; cap. unic. de sacr. unct. & hoc sub sigillo custodiendum est, ne cuiquam ex causa medicinæ id est medicamenti, vel maleficii, detur; conc. Moguntin. I. (ann. 813.) can. 27. *Presbyteri sub sigillo custodiant chrisma, & nulli sub prætextu medicine, vel maleficii donare inde præsumant.*

Datoque arrabone, diem constituit nuptiarum. Sponsalia contrahuntur dato arrabone, id est a sponsæ datis arris; l. si quis officium, ff. de rit. nupt. l. arrbis, l. † penult. C. de spons. Annulo subarrantur puellæ: Philippi Ducis Sueviæ natam Ottoni IV. imperatori desponsam, per osculum & traditionem annuli arræ nomine, refertur in appendic. Otton. Friiingens. cap. 51. *Mox a Duce Leopoldo cognato suo, per manus Cardinalium lege Francorum Regi Ottoni desponsatur, a quo amantissime amplexata, publici signo osculi,*

Basil. con-
queritur, an
referantur ad
edictum Va-
lentiis, ignoro.

Cap. 40.

Cap. * 41.

Cap. 42.

mutuationeque annulorum subarratur. Sponsalitæ arræ annulus, osculum, calciamenta, haustus poculi; ejusdem Gregor. de vit. patr. cap. 20. Denique dato sponsæ annulo porrigit osculum, præbet calciamentum, celebrat sponsalium diem festum. Et idem de vit. patr. cap. 16. Cumque, ut ætati huic convenit, amori se puellari præstaret affabilem, & cum poculis frequentibus etiam calciamenta deferret. Sponsa arras accipiebat sponsalium nomine: pro nepte sua se eas accepisse in monasterio confessa est Leubovera abbatissa Piæstaviensis apud Gregor. infra lib. 10. cap. 16. De sponsalibus quoque ait coram Pontifice, clero, vel senioribus, pro nepte sua orphanula arras accepisse. B. Genovesam virginem a Germano Episcopo Altissiodorensi nummum æreum signo crucis insignem in signum sponsalitæ cum Christo arræ accepisse ait auctor ejus vit. apud Sur. januar. 3. (cap. 2.) & auctor vit. Germani apud eund. jul. 3. (lib. 1. cap. 20. 21.) Stephan. Tornacens. epist. 178. & in ipsis sponsalibus nuptiis dies dicitur; Terent. in Andria, (1. 1. 75.) Placuit: despondi: hic nuptiis dictum est dies. Arrabo recentioribus pro arra, quæ est symbolum emptionis; Hieronym. in epist. ad Ephes. (lib. 1. cap. 1. vers. 14.) Pignus Latinus interpret pro arrabone posuit. Non id ipsum autem arrabo, quod pignus sonat. Arrabo enim future emptioni quasi quoddam testimonium & obligamentum datur, &c. Luitprand. hist. libr. 1. cap. 7. Cui Berengarius ut promissioni suæ daret fidem credulitatis arrabonem clypeum portat.

Horrent tua solaria, cum dominum residentem suspicio super astra. Solaria sunt mœniana seu projecta ædificiorum e quibus veteres prospicere solebant; l. pen. §. item illud, C. de ædific. privat. Hieronym. in Ezechiel. lib. 12. cap. † 41. vers. 13. 14. & seqq. in fin. indætas autem Romæ appellant solaria. de cœnaculorum parietibus eminentia, sive mœniana, ab eo qui ea primus invenit, quæ nonnulli Græcorum † ἑξώσπες vocant. Hujusmodi solaria cancellis ferreis vel æreis munita erant, ita ut sine periculo ibi deambulare liceret; Anastas. in Adrian. Ubi & deambulatorium scilicet, solarium suum cum cancellis æreis nimis pulcherrime construi fecit.

Hos usque hodie duos amantes vocitare loci incole voluerunt. Narrat historiam duorum conjugum, qui apud Arvernos in eodem thalamo cœlibem vitam duxerunt, & in eadem basilica ex diverso sepulti sunt, sed non sine miraculo eorum tumuli in unum coierunt; unde duos amantes pagenses vocitarunt: eadem de re auctor noster de glor. confess. cap. 32.

Cap. * 43.

Apud Condatensem diœcesim suæ vicum, excedens a seculo feliciter migravit ad Christum. Martinus Turonensis Episcopus, cum diœcesim lustraret, morbo tentatus, e vivis excessit apud Condatensem vicum. Condatensis vicus est in confinio Turonum & Piætonum, vulgo Condè, de quo & Gregor. inf. lib. 10. cap. † 31. Consummato ergo præsentis vitæ cursu obiit apud Condatensem vicum urbis suæ. Et Sever. Sulpit. epist. ad Bassulam socrum: Interea causa exstitit, qua Condatensem diœcesim visiteret. Eo loci condita basilica in honorem sancti Martini; de qua & Gregorius libr. 8. cap. 40. Deposuerat enim sibi sepulcrum in basilica sancti Martini vici Condatensis. Hic summa religione visebatur lectulus B. Martini: sic vocabant nudam humum cinere stratum, in qua cubabat reclinato capite super lapide; Gregor. de mirac. D. Martin. lib. 2. cap. 45. veniensque ad cellulam Condatensem, in qua lectulum beati viri habetur. Idem lib. 3. cap. 22. Mulier indigena urbis Turonica visus claritate mutata, cellulam Condatensem, in qua lectulum beati Antistitiis habetur, expetiit, † putans sibi præsidium fore, si cancellos ipsius lectuli terigisset. Lectulum autem non aliud dicunt, nisi in pavimento illo substratus cinis, & appositus capiti lapis, in quo nocturno tempore flexa cervice recumberet.

Major ei virtus ante episcopatum fuit, quam post episcopatum. Martino ægrotante apud Condatensem vicum, qui in finibus Turonum & Piætonum sit-

tus

tus est, utrique ad ejus funus quasi proximum convenere, eoque defuncto gravis exorta est altercatio inter utrosque super vindictis sancti corporis. Pictones suum abbatem & monachum vindicabant; Turones suum Episcopum: & Pictonibus excipientibus, quod Turonibus sufficere deberet, se Martini ope & virtute usos esse quoad vixit; Turones contra sese tuebantur hac exceptione, non esse locum invidia, quod Martino major virtus, id est gratia miraculorum, fuit ante episcopatum, quam post episcopatum, quia apud Pictones suscitavit duos mortuos, apud Turones unum. Tandem vicere Turones, & Martini corpus deportatum vel potius raptum est Turones. Quod dicitur de Martino, eum virtutis gratia minorem fuisse in episcopatu, quam ante episcopatum, testatur Sever. dialóg. 2. cap. 5. *Illud autem animadverti saepe, Sulpici, Martinum tibi dicere solitum, nequaquam sese in episcopatu eam virtutum gratiam suppetisse, quam prius se habuisse meminisset.* Idem Gregorius ipse, infr. & Petr. Blef. epist. **) 112.

Verum si mos antiquitus institutus servatur, in urbe, qua ordinatus est, habebit Deo jubente sepulcrum. Turones corpus Martini sui Episcopi vindicabant hac maxime ratione, quod moris esset, Episcopum sepeliri in sua ecclesia. De sepultura Norberti Magdeburgensis Episcopi olim abbatis Præmonstratensis non dispar exorta est controversia inter monachos Præmonstratenses, & clericos Magdeburgenses: sed hi vicere sententia Lotharii Imperat. Robert. Montensis in supplem. Sigeberti ad ann. 1134: *Cumque de sepultura inter clericos majoris ecclesie, & fratres sanctæ Mariæ contentio fieret, res ad Imperatorem delata, & ejus præcepto in ecclesia sanctæ Mariæ, cum filiis & fratribus, quos in Christo genuerat, & Christo edificaverat, sepultus est.* Episcopus tamen non prohibetur sepeliri in monasterio ubi elegerit sepulturam, ex conc. Tolet. IX. can. 5. can. bonæ rei, † 12. qu. 2. Inde anno Christi 1077. cum de sepultura Hugonis Lexoviensis Episcopi certamen ortum esset inter monachos Lexovienses, & monachas quasdam cœnobii sanctæ Mariæ; re delata ad curiam Guillelmi II. Regis Anglorum, ejus judicio secundum moniales pronuntiatum est, quia Episcopus in monasterio, cujus erat fundator, sepulturam sibi elegerat; ut refert Orderic. Vital. lib. 5. (ad ann. 1077.)

Per Vigennam fluvium descendunt. Ingressique Ligeris abveum. Corpus B. Martini nave perlatum per Vigennam annem, qui defluit in Ligerim, c' est là Vienne, de quo Gregor. infr. libr. 2. cap. 37. *Porro ille cum ad fluvium Vigennam cum exercitu advenisset.* Et in vit. S. Leodegarii cap. 28. *Post hæc eum ad Vigennam fluvium in vico Sannone venissent.*

Ad urbem Turonicam cum magnis laudibus psallentioque dirigunt copioso. Corpus B. Martini Turones delatum cum laude & psallentio, id est cum hymnis & cantu psalmodiarum. Psallentium est concentus psalmodiarum vel chori psallentium; Gregor. infr. libr. 2. cap. 21. *Die autem cœna Dominicæ, cum magno psallentio comitantibus clericis civibusque, ad ecclesiam suam revertebatur.* Idem infr. libr. 10. cap. 9. *Miserat enim ad eum obviam Episcopus Regalis clericos suos cum crucibus & psallentio.* Idem de mirac. martyri. libr. 1. cap. 51. *Sanctus Gregorius inluminatis cereis cum grandi psallentio.* Anastas. in Adriano: *cum psallentio a diaconia usque ad balneum.*

A passione ergo Domini, usque ad transitum sancti Martini, Franci, ea fuit eorum religio & cultus erga nomen B. Martini, annos numerare cœperunt a transitu B. Martini, ut ante a Nativitate Christi. Transitus dicitur mors sanctorum, quia est transitus ad meliorem vitam: sic Joannes Evang. cap. 13. (1.) Christi mortem μετὰ θάνατον appellat, id est transitum. Rationem reddit Chrysoptom. in eund. homil. 72 al. 71. ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ, μετὰ θάνατον ἐστὶ καὶ μετὰ θάνατον ἀμειψίων quia mors ejus est translatio ad meliora: & in can. si transitus, 79. dist. Transitus Papæ pro morte; Anastas. in Eugenio (I.) die transitus sui pauperibus, seu clero seu familie, presbyteria in integrum erogari præciperet.

A D L I B R U M I I.

Cap. * 1.

UR faciles res sequeretur arguebatur. Martinus Turonensis Episcopus Briccium diaconum, qui ei successit in episcopatu, infensum habebat quod eum argueret de levium rerum studio: facilis pro levi & mobili; Virgil. 2. Æneid. (646.) *Facilis iactura sepulcri.* Idem 8. Æneid. (310.) *facilesque oculos fert omnia circum, ubi Servius, id est mobiles vino.* Idem 3. georg. (165.) *Dum faciles animi juvenum, dum mobilis etas: facilis pro stulto;* Gregor. ipse de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 1. *Visum est*

& hoc inferere lectioni, qualiter me Deus arguerit, ne ante me permitterem stultos & faciles, beatis solemnibus obrectare.

Sed & presbyterii honore præditus, sæpe beatum virum convitiis laceffit. Briccius e diacono promotus est in presbyterum: Archidiaconi munus non erat perpetuum; Sidon. libr. 4. epist. 25. temporumque processu, archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter industriam, &c.

Nam mulier, ad quam cubicularii ejus vestimenta deferre solebant ad abluendum, quæ sub specie religionis erat veste mutata, concepit & peperit. Briccius Turonensis Episcopus & Martini successor suspitione stupri valde laboravit, quia mulier, quæ ejus cubicularii utebantur ad abluendas ejus vestes, quæ religionis obtentu vestem mutaverat, prægnans deprehensa est. Viduæ vel devotæ, quæ castitatem domi colere propositum habebant, vestem mutabant, & velum capiti imponebant; can. vidua, 20. qu. 1. can. sicut bonum, can. de viduis, can. * vidua 1. & 2. can. vidua, can. viduitatis, & passim, 27. qu. 1. Mulieres devotas, seu conversas, velatas fuisse, testatur Gregor. infr. h. libr. cap. 13. Residentibus tamen Episcopis, die Dominico mulier quædam velata, atque devota Deo, audenter ad eos ingreditur. Idem libr. 4. cap. 26. Habebat tunc temporis Ingoberga in servitium suum duas puellas... quarum prima vocabatur Marcovesa, religiosam vestem habens.

Nec Deus nos diutius sinit manus tuas indignas osculando pollui. Christiani solebant reverentiæ causâ osculari manus Episcoporum; Ambros. de dignitat. sacerdot. cap. 2. Quippe cum videas Regum colla & Principum summiti genibus sacerdotum, & exosculata eorum destra, orationibus eorum credant se communi. Et Sidon. libr. 8. epist. 11.

Per-

*Perge ad limina mox Episcoporum
Sancti & Gallicini manu osculata,
Tecti posce brevis vacationem.*

Inde benedictio & osculum sunt gratiæ episcopales; Gregor. infra h. libr. cap. 5. *accepta benedictione cum osculis redierunt*. Laici vero admittuntur ad osculum pedum Romani Pontificis; Anastas. in Valentino: *Cujus orante ab omni Romanorum senatu pedibus osculatis... magna in totius sexus & ætatis osculari cœperunt*. Episcopi quoque solebant clericos recipere ad osculum in signum communionis ecclesiasticæ; Hieronym. advers. Rufin. libr. 4. cap. 33. *Antequam sanctus Epiphanius venisset Hierosolymam, & ore quidem & osculo tibi pacem daret*. Et infra. *ut hæreticum scriberet, quem osculis orthodoxorum comprobavit*. Christiani etiam osculabantur catenas martyrum; Tertull. 2. ad uxor. (cap. 5.) *Quis in carcerem ad osculanda vincula martyris reptare patietur?*

† Cit. Iod. laudata verba non exhibentur. Prope princ. vero dicitur: *qui morem conservantes antiquum omnes osculati sunt pedes.*

Cumque oblatum fuisset infans, triginta dies ab ortu habens, ait ad eum Episcopus: adjuro te per Jesum Christum, &c. Briccius de stupro in simulatus cum prædicta muliercula, infantem coram plebe oblatum, jam triginta diem natum, per Deum adjuravit, ut palam ediceret si ejus pater esset: infans patrem negavit. Sæpius variis miraculis clericorum & monachorum de stupro accusatorum innocentia purgata est. Eustathio lectore Cæsariensi per calumniam accusato de stupro cum filia presbyteri, & ab officio lectoris deposito, puella, quæ clericum calumniata erat, non prius parere valuit, quam calumniam falsa esset, post nonum diem nisi puerperii; Pallad. *Lausiac. hist. cap. 141.* Similiter & mulier quædam, quæ falso Simeonem monachum de stupro inculpavit, non prius peperit, quam fateretur ex quo concepisset, quo factio, inquit Evagr. libr. 4. cap. 34. *ἐνδὲ τὸ βρέφος ἐξήλατο, ὑπὸ τῆ ἀληθείας μεμειωμένη, ἐξεμπλοῦ ἰνφάντος ἐξ ὕπερου ἐξῆλθῆναι, ὡς ἂν ἀληθείας μεμειωμένη, ἐξεμπλοῦ ἰνφάντος ἐξ ὕπερου ἐξῆλθῆναι, ὡς ἂν ἀληθείας μεμειωμένη.*

Ille autem ad satisfaciendum adhuc populo, prunas ardentis in birrum suum posuit. Briccius, ne qua suspicio de se plebis animis hæreret, sese purgare non dubitavit per prunas ardentis in birrum, id est in sinum vestis positas. Birrus erat vestis genus commune; Augustin. in psalm. 130. (num. 10.) *Et quando quereris vel amicis, vel in judicio, hoc dicis judici, conscidit me. Non dicis, conscidit birrum meum: sed conscidit me.* Glaber hist. libr. 1. cap. 4. *egrediens latenter Crescentius, de turre scilicet, birro indutus, & aperto capite, veniensque improvisus corruit ad Imperatoris pedes.* Pontius diaconus in vit. Cypriani apud Surium sept. 14. (id est in passion. ejusd. cap. 4.) *Et ita idem Cyprianus in agrum Sexti perductus est, & ibi se lacerno birro expoliavit, & genu in terram flexit.* Joan. Monach. in vita S. Odon. abbat. cluniac. libr. 2. *& birrum, quo regebatur more cappa, per extremitatem fimbriæ apprehendentes osculabantur.* Martian. Capell. libr. 4. (sub rubr. quid sit univocum) *Nam & birrus & tunica nomen vestis habent.*

Et ad se stringens, usque ad sepulcrum beati Martini, una cum populorum turba accedit. Projectisque ante sepulcrum prunis, vestimentum ejus inustum adparuit. Purgatio tamen per prunas ardentis, vel ferrum candens, fuit purgationis genus vetitum, utpote in quo Deus tentatur; *can. Mennam, 2. qu. 5. cap. ult. de purgat. vulgar.*

Denique Briccius Romana urbis Papam experit flens & ejulans. Briccius a plebe episcopatu depositus, suffecto sibi Justiniano, confugit ad sedem apostolicam, a qua restitutus, septimum post annum Turones rediit: quo pertinent illa verba, quæ sequuntur, *septimo igitur regressus anno a Roma, cum auctoritate Papæ illius Turonos redire disponit, & Justinianum successorem jam mortuum nactus cathedram recepit: sic Petrus Episcopus Alexandrinus ejecto*

Lucio Alexandriam rediit cum litteris Damasi Papæ; Socrat. *lib. 4. cap. † 37.* Ex quo satis intelligimus, hac ætate agnitam fuisse auctoritatem Romani Pontificis in deponendis & restituendis Episcopis, de quo, fufe a nobis scriptum *libr. 10. de jurisd. eccles. tuend. cap. 3. & 4.*

Qui ad sedem apostolicam residens, plerumque missarum solemnia celebrans. Episcopi & presbyteri quotidie missas celebrare solebant; Cyprian. de orat. Dominic. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abstinenti & non communicantes a cælesti pane prohibemur, a Christi corpore separemur: quem locum exscripsit Augustin. libr. de †

†† In libr. meo, cura MM.S. Mauri edito, opus hoc non fuit exhibitum.

don. perseverant. cap. 4. Ambros. in epist. ad †† Hebræos, cap. 10. Quid ergo nos nonne per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed recordationem facientes mortis ejus, & una hæc hostia, non multa, &c. Missæ veteribus in plurali pro missæ sacrificio; Cornel. P. in epist. ad Lupicinum E. Viennensem: editis Imperatorum Christianos ubique tormentis variis affici: † nam in urbe Romana Imperator ad hoc constitutum est, unde publice neque in cryptis notioribus missas agere Christianis licet. Beda hist. libr. 4. cap. 22. A tertia enim hora quando missæ fieri solebant, sepiissime vincula solvebantur. Victor Vitens. de persecut. Vandal. libr. 2. liberum arbitrium habetis in ecclesiis vestris missas agere vel tractare.

Cap. * 2.

Sed procedant duo de nostris in campum cum armis bellicis. Inter Vandalos & Suevos, quæ erat quæstio de Hispaniæ imperio, singulari pugna singulorum ex quaque parte dirimitur, ut parceretur utrique populo. Gothi pariter lites inter se armis id est singulari pugna definiebant; Cassiodor. 9. var. 14. Vos armis jura defendite, Romanos finite legum pace ligare. Ait in campum, id est locum dictum certamini. Campus est locus pugne vel exercitationis, unde campestria sunt perizomata, quibus succinguntur juvenes in campo exercitationis, & campestrati sunt qui his succincti sunt, ut exerceantur; Augustin. de civit. Dei libr. 14. cap. 17. Porro autem campestria Latinum quidem verbum est, sed ex eo dictum, quod juvenes, qui nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant: unde qui ita succincti sunt, campestratos vulgus appellat: inde campiones id est pugiles vel pugatores, a campo; Roger. Hoveden. in Richard. I. ex ejus diplomate (de statutis illorum, qui per mare ituri erant): Latro autem de furto convictus tondeatur ad modum campionis.

Tunc ille, cujus puer vicerit, regionem sine certamine obtinebit. Puer passim accipitur pro famulo vel servo; Gregor. infr. libr. 3. cap. 5. cui dormienti orarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris suffocatus est. Idem lib. 5. cap. 3. Nam si ante eum (ut assollet) convivio utenti puer cereum tenuisset. Nimirum pueri dicebantur servi, non ab ætate, sed a conditione; Ambros. libr. † 1. de Abraham cap. 9. num. 82. in illa verba, & vocavit puerum seniore domus suæ: Discite hinc, quod etiam senioris ætatis servuli pueri dicantur a dominis, vel a quibusque potioribus: & infra: Inde & pueros dicimus, quando servulos significamus, non ætatem exprimentes, sed conditionem. Inde pueri medicorum; idem epist. 66. (al. 60. in princ.) Misceri mulieri quibusdam voluptas est, medicorum etiam pueri corporibus utile ferunt: Idem in præfat. psalm. † 36. num. 3. Plurimum tamen remedia † ejus aliqua scire se dicant: vel quod medicorum pueri faciunt: eodem sensu ἰατρῶν παῖδες Chrysostr. Homil. 4. **) ad Antiochenos: τὰ γὰρ ἐναντία τοῦ ἐναντίου δερσόμεναι, καὶ ἰατρῶν παῖδες κελύουσιν. contraria enim contrariis curare & medicorum pueri jubent: male interpres vertit medicorum filii. Eadem significatione pueri rusticorum pro servulis; Ambros. hexaemer. lib. 3. cap. 13. (num. 55.) ei arbori, quam marem palmam appellant pueri rusticorum. Hoc loco puer honestiore significatu videtur accipi pro

pro milite lecto ex toto exercitu ad certamen, quem Gregorius puerum vocat, a juvenili ætate, ut Matthæi † 14. de Jacobo Apostolo dicitur: Erat puer amictus sindone.

Cumque Regis fuisset oblata conspectibus cœpit eam primum ad rebaptizandum blandis sermonibus incitare. Vandali erant Arriani, qui rebaptizabant Catholicos transeuntes ad se, volentes, vel coactos, quod damnatum miraculo refert Gregorius hoc loco: post multas questiones... cum ad hoc frangi non posset, ut beatam scinderet Trinitatem, ad rebaptizandum invita deducitur. Donatistæ etiam rebaptizabant deficientes ad se, quod detestatur Augustin. epist. 203. (al. 23. num. 2.) Rebaptizare igitur hæreticum hominem, qui hæc sanctitatis signa percepit quæ christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est: rebaptizare autem Catholicum, immanissimum scelus est. Hinc Eugenius Carthaginensis Episcopus captus a Vandalis, scripsit epist. ad Catholicos, quæ subjicitur infr. h. libr. cap. 3. Servate itaque unici baptismatis gratiam, custodientes chrismatis unctionem. Nemo post aquam revertatur ad aquam, renatus ex aqua, &c.

Digno aquas unguine cunctas infecit; id est fluxu ventris aspersit: unguen pro unguento vel unctione; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 51. Nam cum mihi nimia lippitudine oculi gravarentur, ex hoc sacramento unguine tactus, dolore protinus carui. Seren. Samonic. de medicin. (de rigore cervicis, cap. 16.)

Mira loquar geminans mulcebitur unguine poples.

Idem alio loco, (de hydropicis cura, cap. 27. vers. ult.)

Unguine quo frangit vires languoris aquosi.

Idem alio loco, (de frunculo medendo, cap. 38. vers. ult.)

Unguine quo foetis dabitur medicina papillis.

Post hæc prosequentibus Alamannis usque ad Traductam, transito mari Vandali per totam Africam ac Mauritaniam sunt dispersi. Vandali præda direptis Gallis, transiere in Hispaniam, inde Mauritaniam & Africam occuparunt: prior locus, quem attingere in Mauritania, fuit Traducta, Tingi oppidum Mauritaniam, a Claudio Cæsare deducta colonia, appellatum Traducta Julia; Plinio libr. 5. cap. 1. Hodie Tanger. Vandalicam cladem Galliarum deplorat Hieronym. epist. ad Ageruchiam; (num. 16.) de quo dixi rer. Aquit. libr. 5. cap. 8.

Dico tamen vobis, valete, orate pro nobis, & jejunate. Eugenius captus a Vandalis, imminente martyrio se commendat precibus plebis suæ. Ecclesia orabat pro martyribus & pro Episcopis; Augustin. libr. † 2. contra litteras Petilianæ, cap. 105. Ecce oratur pro Paulo Apostolo, quod fieri non vis pro Episcopo, &c.

Cap. 3.

Quod cum fecissent, & manus suas super caput ejus tenerent, sanctus Eugenius crucem super oculos cæci faciens. Eugenius per impositionem manuum & signum crucis curat cæcum, qui cum pecuniâ corruptus a Cirola Pseudo Episcopo cæcum se finxisset, quali oculorum lucem recepturus a Cirola, iusto Dei iudicio cæcus factus est. Signo crucis curantur ægri, fugantur demones, præfente signo crucis obmutuerunt idola, & exta non litant; auctor quæst. utriusq. testam. cap. 114. Sed præfente signo crucis obmutescit paganitas. Et si adest, quam vocant stultitiam, prudentia illa, sacra illorum respondere non audent. Reprimuntur enim exta illorum, & occultantur ob reverentiam Christianæ majestatis.

Beatum vero Eugenium decollari iussit, sub ea specie, ut si in ea hora, quæ ensis super cervicem ejus incumberebat, non reverteretur ad hæreticorum sectam, non occideretur, ne eum pro martyre excolerent Christiani, sed exilio damnaretur. Eugenius propter fidem Catholicam ab Honorico seu Hunerico Rege Vandalorum decollari id est capite cædi iussus: decollare est caput cadere,

inde decollatio pœna capitis; Paul. 5. sentent. tit. 17. §. 1. *Summa supplicia sunt, crux, crematio, decollatio*: pœna capitis sub ea specie, id est lege indicta, ut si in proposito perseveraret, gladius a cervicibus revocaretur, & ultima pœna exilio commutaretur, ne a Catholicis coleretur pro martyre. Non alio consilio ex edicto Diocletiani & Maximiani martyrum corpora e terra effossa, & in mare missa, ne colerentur pro martyribus; Euseb. *libr. 8. cap. 7.* Et Julianus quoque non saviit usque ad necem in Catholicos, quia ut ait Gregor. Nazianz. orat. 3. *τῆς τῶν μαρτύρων τιμῆς ἐφθόρει τοῖς ἀθληταῖς* martirii honorem invadebat athleticis.

† *Corrig. cap. 6.* Et add. *Ammian. libr. 22. cap. 11. in fin.* referentem, Alexandrinos cineres martyrum in mare projecisse, ne colerentur.

Tunc suspenso gladio, apud Albigensem Galliarum urbem exilio deputatus est: ubi & finem vitæ presentis fecit. Gladio a cervice suspenso, id est jam librato revocato, mandato Hunerici Regis Vandalorum, Eugenius exulavit in Gallia apud Albigam civitatem Narbonensis provincia. Eugenium ibi vitam finisse testatur, & ibidem in crypta Amaranthi martyris sepultum refert idem auctor *de mirac. martyr. libr. 1. cap. 7. 58.* & in hunc diem ibi coluntur reliquæ sanctissimi Episcopi & martyris. Eundem tamen ab exilio revocatum innotuare videtur Sigebertus, quatenus tradit anno 492. omnes Episcopos Africæ petente Eugenio Carthaginensi Episcopo ab exilio revocatos. Non nego hic lapsum Gregorii, cum ait, Hunoricum successisse Trafamundo; constans enim est, eum successisse Genferico patri, ex Procopio, Marcellino, & Sigeberto.

Nihil hæc supplicia erant confessoribus sanctis, qui in paucis vexati, in multis bene se noverant disponendos. Hoc distant confessores a martyribus; quod confessores erant qui aliquid, puta vincula, vel cruciatum, ut verbera, passi erant pro Christo; martyres qui extrema passi erant; Optat. Milevit. *libr. 1. (cap. 13.)* Nam ferme ante annos LX. & quod excurrit, per totam Africam persecutionis est devagata tempestas, quæ alios fecerit martyres, alios confessores.

Cap. 5.

Accedens ergo ad beati Apostoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis ejus. Servatius Tungrensis Episcopus sentiens, Deo revelante, Galliis Hunnos imminere, Romam petiit ad limina Apostolorum, ut horum intercessione iram Dei averteret. Hac tempestate frequens ac pene popularis erat peregrinatio ad limina Apostolorum; Beda *hist. libr. 5. cap. 7.* *Abeunte autem Romam Cædualia successit in regnum Hun de stirpe regia, qui cum triginta & septem annis imperium tenuisset gentis illius, & ipse relicto regno, ac junioribus commendato, ad limina beatorum Apostolorum Gregorio Pontificatum tenente profectus est. . . Quod his temporibus plures de gente Anglorum, nobiles ignobilesque, laici, & clerici, viri ac femine certatim facere consueverunt.* Conc. Cabilonens. II. can. 45. *Sunt quidam potentum, qui acquirendi census gratia, sub pretextu Romani sive Turonici itineris multa acquirunt, multos pauperum opprimunt, &c.* Inde Romæ Romam peregrinationis causa petentes; Odo Cluniac. vit. S. Geraldii Aureliacens. Comit. *libr. 1. cap. 27.* *Cum vero dehinc quosdam Romeos sibi notos obviam reperisset: & infr. (cap. 29.)* *Cum dehinc ad portum Placentinum venisset, quidam clericus, qui portui præerat, supervenit. Nam sicut illic mos est, lucrosam nimis naulam a Romeis expectabat.*

Hic vero ad Trajectensem urbem accedens, modica pulsatus febre, recessit a corpore. Servatius Tungrensis Episcopus Roma redux, dimissa Tungrorum urbe, quæ erat episcopalis civitas, ad Trajectum urbem recessit, quæ erat diocesis: inde Agricolaus proximus ejus successor, Tungris urbe ab Hunnis solo eversa, apud Trajectum sedem collocavit; Harigero *in vit. Tungrens. Pontif. cap. 30.* Tempore Pipini Regis Trajectum proprium habuit Episcopum: primus fuit Vyilbrodus Apostolus gentis Frisiorum; de quo Beda *hist. libr. 5. cap. 12.* Sigebert. *ad ann. 697. martyrol. Rom. 7. nov. & ibi Baron.*

Ablu-

Ablutusque a fidelibus, juxta ipsum aggerem publicum est sepultus. Duo hic memorabilia observo circa funus Servatii Tungrensis. Unum est lotio corporis defuncti: alterum sepultura ejus juxta aggerem publicum. Christiani lavabant corpora mortuorum; Gregor. infr. libr. 4. cap. 45. *Tunc ab Arnulfo quodam collectus, ablutusque, ac dignis vestibus est indutus, & ad Ecolismensem civitatem sepultus.* Idem de vit. patr. cap. 6. apud Sur. i. jul. (cap. 10.) de B. Gallo Arvernens. Episcopo: *Exinde ablutus atque vestitus, in ecclesiam defertur, donec comprovinciales ad eum sepeliendum convenirent.* Idem infr. libr. 6. cap. 29. de Disciola virgine in monaster. S. Radegundis: *Post hæc corpus aquis ablutum.* Hunc morem a primis temporibus ecclesie receptum fuisse scimus ex act. Apost. cap. 9. (37.) ubi Tabitham vita functam confestim lotam fuisse legimus. Eundem morem subobscurè indicat Tertull. apologetic. cap. 42. *Non labor diluculo, attamen labor debita hora, & salubri, quæ mihi & colorem & sanguinem fervet, rigere & pallere post lavacrum mortuus possum.* id est, ut recte hæc verba interpretatus est Heraldus, non labor diluculo rigoris & palloris conciliandi causa: satis mihi est quod mortuus rigere & pallere debeo, post lavacrum quo mortui procurantur. Veteres Romani calida aqua abluebant, & ungebant corpora mortuorum priusquam cremarentur; Ennius (3. annal.) *Tarquiniæ corpus bona femina lavit, & unxit.* Hunc secutus Virgil. 6. Æneid. (219.) *corpusque lavant frigentis & unguunt.* Etiam sanctorum reliquias in translatione lotas observo; Bedæ hist. libr. 3. cap. 11. † *Lota igitur ossa intulerunt in thecam, quam in hoc præparaverant, atque in ecclesia, juxta honorem congruum, posuerunt.* Idem lib. 4. cap. 19. *Laverunt igitur virginis corpus, & novis indutum vestibus intulerunt in ecclesiam.* Græcis non modo mortuorum corpora lavabantur, sed etiam post funeris elationem, omnes qui erant de domo defuncti lavabantur purgationis gratia, quo alludens Aristophan. in nubibus, (vers. 836.)

† In libr. meo
cura de la
Barre, Tota.

ὡς περ τεθνήσκοντος καταλύει μὲ τὸν βίον

Quasi essem mortuus vitam id est substantiam lavas. Et ibi Scholiast. *ἔραϊ ἰδος ἢν μετὰ τὴν ἐκκομωδὴν τῆ νέκρου λυέσθαι τὰς κατ' ἴκον καθαρμὸν χερσίν.* Postquam mos erat post elationem mortui, eos qui erant de domo lavari purgationis gratia. Peculiare fuit, occisos illotos sepeliri, uti observatum est in funere Abbonis abbatis Floriacensis a rusticis insidiis monachorum nefarie occisi apud Regulam monasterium super Garumnæ flumen in Pago Aginensi; Aimoin Floriacens. de vit. S. Abbon. cap. 20. *Matutino sano tempore feria quarta, cum ipsis quibus indutus erat vestimentis, uti mos est sepeliri interemptos, involutus etiam, lapideo tumularus sarcophago, &c.* Sepulcra veterum posita juxta aggeres publicos, id est vias publicas; Gregor. supr. libr. 1. cap. 39. *Ipsæ quoque sacerdos cum conjugæ & filia in crypta Cantobennensi juxta aggerem publicum est sepultus.* De Arvatio idem Gregor. de glor. confess. cap. 72. *Arvatio vero Trajectensis Episcopus... sepultus refertur juxta ipsum pontem aggeris publici.* Inde aggeres consecrati; pro sepulcris positus prope vias publicas; l. 5. C. Th. de sepulcr. violat. Idem testatur quoque Porphyrius in Horat. ode 11. *in aggeribus religiones & sepulcra erant.* Agger vero hic non pro munitione accipiendum est, sed pro via publica seu militari, lapide vel silice strata, ut in l. 4. & 5. Cod. Th. de itiner. muniend. Sever. Sulpit. dialog. 2. cap. 4. *Interim per aggerem publicum plena militibus viris fiscalis rheda veniebat.* Vel agger etiam est genus sepis juxta vias publicas vel flumina ripæ muniendæ causa; Varro de re rustica lib. 1. cap. 14. *agger is bonus, qui intrinsecus junctus fossa, aut ita arduus, ut eum transcendere non sit facile.* Hoc genus sepis fieri secundum vias publicas solent, & secundum amnes. Tales sunt aggeres Nili; l. un. C. Th. de Nili aggeribus. Hieronym. in Ezechiel. lib. 9. cap. 30. (paulo post prinè.) *Moris autem Ægyptiorum est, propter inundationem*

Nili, excelsos aggeres construere ad ripas Nili, &c. Agger proprie est media pars viæ, quæ lapide strata est; Servius in illum verl. 5. Æneid. (273.) *Qualis sæpe via depensus in aggere serpens.* Agger est media viæ eminentia roaggeratis lapidibus strata, unde via aggere dixit. Unde via publica simpliciter strata dicitur in l. ult. C. Th. eod. † tit. de itiner. muniend. Monumenta fiebant juxta vias publicas: ne vero fierent in via publica vetitum l. 2. ff. de loc. & itiner. public.

Cap. 6.

Quia locus in ea est, in quo parvitas mee pignora continentur. Reliquiæ Stephani martyris, quæ erant in oratorio Metensis urbis, vocantur pignora: passim reliquiæ sanctorum dicuntur pignora, quia sunt nobis quasi pignora intercessionis & suffragii sanctorum apud Deum: pignora vocat Gregorius & aliis locis, ut libr. de mir. martyr. cap. 33. (libr. 1.) *De hoc enim sudario multi infirmi sanitatem experti sunt, ac plerumque & ipse Pontifex de eodem decerpens pignora, ubi ecclesias consecrabat, fideliter collocavit.* Aimoin. Floriacens. de mirac. S. Benedict. libr. 2. cap. † 4. num. 19. *cum senioribus habito consilio deliberavit, ut sumptis sanctorum pignoribus, imminente vindemia, ad locum cum aliquibus e fratribus fructus vinearum collecturus properaret.* Alibi pignora; idem Gregor. infr. libr. 10. cap. † 31. circ. fin. *Nacti etiam sumus & alios lapides, ita ut hic erat, concavos, in quibus sanctorum Apostolorum, cum reliquorum martyrum, pignora continebantur.* Et infr. & in illo priorè baptisterio sancti Benigni martyris pignora collocari. Flodoard. lib. 2. (cap. 3.) *dum clerici jam cum patroni sui † pignoribus ad civitatem confugissent.* Alii ipsa a Græco *λειπέρα*, id est reliquiæ; Sigebert. ad ann. 766. *Constantinus insuper egre ferens gloriam sanctorum miraculis coruscantium, etiam ipsa eorum ubique jubet effodi, & jactari in profundum.*

† In lib. meo,
pignoribus.

Cap. 7.

Prius suspectus futuri, id est suspicatus de futuro: eadem locutione usus est Gregorius infr. libr. 4. cap. 13. Cautinus autem Episcopus cum suspectus esset, quod & ipse injuriaretur, id est suspicionem haberet, ne injuria afficeretur. Idem de glor. confess. cap. 105. *Instigante vero fide suspecti sunt habiti homines, quod aliquid cum divina majestate virgo potuerit obtinere.* Idem infr. lib. 6. cap. 11. *sed cum Episcopus de his suspectus esset.* Idem lib. 9. cap. 3. & *suspectus, ne percutiatur, omnino se a suis vallari præcipit.*

Itaque liberata obtentu beati Antistitis civitate, Attilam fugant, qui Mauriacum campum adiens, se præcingit ad bellum. Aurelianis urbe ab obsidione liberata, Attilia Rex Hunorum victus & fusus ab Ætio conjunctis copiis cum Theodorico Rege Gothorum, & Meroveo Rege Francorum apud Mauriacum id est campis Catalaunicis in Campania: de quo præter Gregorium, Idacius, Sidon. lib. 7. epist. 12. Roderic. lib. 2. cap. 8.

† Theodori-
co.

Convenientibus ad matutinos hymnos populis. Populus conveniebat ad matutinum officium; Gregor. infr. libr. 6. cap. 25. *Cum die Dominico ad urbem Turonicam ad matutinas signum commotum fuisset, & populus surgens ad ecclesiam conveniret.* Plin. libr. 10. ep. 101. de Christianis: *quod essent soliti stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere.* Sidon. libr. 1. epist. 2. de Eorico † Rege Gothorum: *Antelucanos sacerdotum suorum cætus minimo comitatu expetit.* De Friderico I. Imperat. idem testatur Radevicus de gest. ejus libr. 2. cap. 76. *antelucanos basilicarum & sacerdotum suorum cætus, aut solus, aut minimo comitatu expetit.* Ad alias horas canonicas, tertiam, sextam, & nonam conveniebat & populus; Augustin. de tempore serm. 78. (nunc 10. in append. num. 5.) *Attentius tamen rogo & admoneo, fratres, ut ad vigilias maturius surgere studeatis, ad tertiam, ad sextam, ad nonam fideliter veniatis.*

Etius spoliato campo, victor in patriam cum grandi est reversus spolio. Vincto Attila, & campo, id est loco pugna, expoliato: campus est locus pugna;

gnæ; Baldric. Camerac. ***) chronic. libr. 3. cap. 57. *Campum contra eum accepit, & legaliter feudum suum adjudicatus perdidit, domum reversus cum ingenti præda. Spolium pro rebus captis a latronibus, vel ab hostibus; Tryphonin. in l. bona fides, §. 1. ff. deposit. Exempli loco, latro spolia, quæ mihi abstulit, posuit apud Seium. Tertull. de resur. cap. 7. hodie spolium efficitur, si detrahatur, hoc fuit indumentum cum superstruebatur. Idem cap. 12. ejusdem libr. Quippe etiã terra de celo disciplina est, arbores vestire post spolia.*

Nec multo post Aquileja a Chunis capta, incensa, atque diruta. Aquileja post triennii obsidionem, ab Attila Rege Hunnorum capta, & solo everfa; Paul. Diacon. libr. 15. (historiar.)

Quid de Ætio supra memorato Renati Frigeridi narrat historia tacere nefas putavi. Narrat historiam Ætii ex Renato Frigerido scriptore historiæ illorum temporum, cujus opera non exstant, nec aliud fragmentum, præter istud, quod hoc loco excerptis Gregorius, qui eundem Renatam Profuturum Frigeridum vocat infra hoc † libr. cap. 9.

Cap. 8.

Gaudentius pater... a domesticatu exorsus militiam. Domesticatus est domesticorum officium; nov. Theod. & Valentin. de scholarib. Domestici erant qui excubabant in palatio Principis, seu qui familiariter Principi militabant; l. 8. C. Th. de domestic. Cassiodor. 1. var. 10. Domestici patres equitum & peditem, qui nostræ aule videntur jugiter excubare. His præpositus vocabatur Comes domesticorum, ut infra hoc cap. Ætius... ex Comite domesticorum. Et infra hoc lib. cap. 9. Eodem tempore Castinus domesticorum Comes.

Ipse postmodum Augustus, dum in campo Martio pro tribunali residens concionaretur ad populum, Occylla buccellarius Ætii ex adverso veniens eum gladio perfodit. Valentinianus junior, dum pro tribunali oraret ad populum, ferro occisus ab Occylla buccellario Ætii in ultionem necis domini sui. Buccellarius est minister, qui in epulis domino miscet poculum, vel ministrat panem & alia edulia, sic dictus a buccella, quæ significat frustulum panis; Tertull. de monogam. (cap. 11.) Et illi plane sic dabunt viros & uxores, quomodo buccellas. Augustin. de tempore sermon. 216. (al. 266. in append.) Ille bonus Christianus est, qui quando ad ecclesiam venit, & oblationes que in altaribus mittantur exhibet, & pauperibus secundum quod vires habet argentum porrigit, aut buccellam. Arnob. in psalm. 147. in illa verba: Mittit crystallum suum sicut buccellas. Crystallum hoc grandinis memorat Dei lapidationem: quam panibus fractis & buccellis assimilat. Alias buccellarii sunt custodes corporis, quos privatis cum armis habere non licet; l. ult. C. ad leg. Jul. de vi public. ubi Cujac. ait in campo Martio, id est in campo, ubi censebatur exercitus; Gregor. infr. h. libr. cap. 27. Transacto vero anno, jussit omnem cum armorum apparatu advenire phalangam, ostensuram in campo Martio suorum armorum nitorem.

Nam cum multa de eis Sulpitii Alexandri narret historia. Sulpitius Alexander scripsit hist. Francorum, de quo unicus meminit Gregorius noster.

Cap. 9.

Eo tempore Genobaldo, Marcomere, & Sunnone Ducibus, Franci in Germaniam prorupere. Franci primum Duces habuere, ut refert Gregorius ex Sulpitio Alexandro, penes quos tamen regiam auctoritatem fuisse colligitur a Gregorio, ex eo, quod qui primum Duces dicti sunt, alio loco vocantur Regales ab eodem auctore. Sunnonis Ducis meminit Ordericus Vitalis lib. 4. (ad ann. 1070.) Franci Gallis tempore Sunnonis Ducis associati sunt, & Romanorum jugo de cervice sua viriliter excusso super eos regnare cœperunt.

Franci enim simulato metu, se in remotiores saltus receperant, concidibus per extrema silvarum procuratis. Concædes sunt sepes silvarum vel viarum e præcis arboribus munitiois causa contextæ, ut infr. hoc cap. qui conjunctis

† In libr. meo Paril. 1535. compedes . borum truncis, vel concidibus superstantes, velut e fastigiis turrium, sagittas tormentorum ritu effudere. Eadem voce usus est Gregorius infr. libr. 3. cap. 28. Et concides magnas fecit in villis illis. Alii concædes; Veget. libr. 3. cap. 22. præcisit arboribus vias claudunt, quas † concædes vocant. Tacit. 1. annal. (cap. 50.) Castra in limitè locat, frontem ac tergum vallo; latera, concedi-

†† In libr. meo: clivofas & incommebiles, clausere, &c. bus munitur. Ammian. libr. 16. difficiles vias, & suapte natura †† clivofas, concadibus clausere solenter, arboribus immensi roboris caesis. Et idem eod. libr. sed concæde arborum densa undique semitis clausis. Ambros. de excess. Satyr. (lib. 1. num. 31.) quam doleres in Alpium vallo summam nostræ salutis consistere, lignorumque concadibus construi murum pudoris. Polyb. libr. 2. (cap. 65.) Κλεομένης προσδοκῶν τὴν ἐφοδον, τὰς μὲν ἄλλας πᾶς εἰς τὴν χώραν ἐισβολὰς, ἠσφαλίσατο φυλακῆς, καὶ τὰ φρούρια καὶ δεινῶν ἐκποταῖς. Cleomenes hostium impressionem expectans, reliquos aditus præfidiis fossis, concadibus munit. Galli abbatibus de bois.

Clauso apud Viennam palatii ædibus Principe Valentiniano & pene infra privati modum redacto, militaris rei cura Francis satellitibus tradita. Ea tempestate Franci summam tenebant in comitatu Imperatoris: inter eos Arbogastes magister militiæ fuit; Ammian. libr. † 15. (cap. 5.) Adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat. Eadem ætate erat & in palatio schola Gallicanæ militiæ; Symmach. lib. 9. epist. † 52. Nam dudum eum ad scholam Gallicam palatii translatum esse meministi.

Cum autem Asterius codicillis imperialibus patriatum sortitus fuisset. Per codicillos honores deferebantur a Principe. Præter hunc locum Gregor. infr. h. libr. cap. 38. Igitur ab Anastasio Imperatore codicillos de consulatu accepit. Et hoc est quod dignitatum formulas vocat Aufon. in profess. Burdigalens. 5. Vargas per omnes dignitatum formulas.

Tradunt enim multi eosdem de Pannonia fuisse digressos. Et primum quidem litora Rheni amnis incoluisse: dehinc transacto Rheno, Thoringiam transiisse, ibi juxta pagos vel civitates Reges crinitos super se creavisse, de prima, & (ut ita dicam) nobiliori suorum familia. Franci e Pannonia digressi primum ultra Rheni litus confedere, unde regio illa, quæ prima eorum sedes fuit ultra Rhenum, dicta est Francia: ejus situm observat Hieronym. in vit. Hilarionis, (num. 22.) inter Saxones quippe & Alemannos, gens ejus non tam late quam valida; apud historicos Germania, nunc vero Francia vocatur. Et hæc est quæ posterioribus dicta est Francia orientalis, ad quam pertinet conc. Triburienfis can. 39. quem Pontifices retulere in cap. 1. de sponsalib. Postea Franci, studio propagandi fines, superato Rheno, Thoringiam occuparunt & pagos vel civitates viciniores, & Reges crinitos super se crearunt. Reges Francorum erant criniti, id est comam alebant, & barbam promittebant. Nec hoc peculiare fuisse Regum Francorum certum est; nam & Franci omnes erant criniti: & quod ait Gregorius, Francos Reges crinitos super se creasse, eo tantum pertinet, ut intelligamus Francos sibi Reges elegerunt de gente sua: quod satis probatur sequentibus, cum ait, Francos Reges sibi creasse de prima & nobiliori suorum familia. Idem fuit habitus orientalium; Ammian. libr. 31. (prope fin.) Sed orientalis turba novo neque ante viso superavit eventum. Ex eo enim crinitus quidam, nudus omnia præter pubem, subraucum & lugubre strepens, educto pugione agmini se medio Gothorum inseruit, &c. Hieronym. in vit. Malchi, (num. 4.) ecce subito equorum camelorumque sessores Ismaelite irruunt, crinitis vittatisque capitibus, &c.

Nam & in consularibus legimus Theodomerem Regem Francorum, filium Richimeris quondam, & Ascilam matrem ejus, gladio interfectos. Gregorius historiam priorum Regum Francorum petiit, tum ex Renato Frigerido, & Sulpitio Alexandro, quorum ne nomen quidem alibi superest; cum ex consularibus.

bus. Consularia sunt fasti consulares, quorum fide & auctoritate sæpius usi sunt veteres scriptores; Augustin. libr. contr. Donatistas post-collat. (cap. 33.) Sicut autem ordo consulum ostendit, quem tunc considerare temporis angustia non sinebat: (neque enim præsto erant libelli, qui consulares vocantur.) Fastis consularibus adscribebantur nomina benemeritorum de republica, & clariorum virorum; M. Tull. ad Brutum epist. 15. Ego enim, D. Bruto liberato, cum latissimus ille civitati dies illuxisset, idemque casu Bruti natalis esset; decrevi ut in fastis ad eum diem Bruti nomen adscriberetur: in eoque sum majorum exempla secutus, qui hunc honorem mulieri Laurentiæ tribuerunt, cui vos Pontifices ad aram in velabro facere soletis.

Ferunt etiam tunc, Oblogionem utilem ac nobilissimum in gente sua Regem Francorum fuisse, qui apud Dispargum castrum habitabat, quod est in termino Thoringorum. Is est Clodio, cui cognomen Comatus Rex Francorum, qui fertur successisse Faramundo, de quo prorsus silet Gregorius. Clodionem Faramundi filium & successorem memorat Siebert. ad ann. 430. Clodius filius Pharamundi, Rex crinitus, regnat super Francos annis decem & octo. Ex hoc Franci crinitos Reges habere ceperunt. Clodionis regia fuit apud Dispargum castrum, quod locatur in finibus Toringorum, quibus tunc continebatur ditio cis Rhenana Francorum.

In his autem partibus, id est ad meridionalem plagam, habitabant Romani usque Ligerim fluvium. Ultra Ligerim vero Gothi dominabant. Talis erat status Galliarum ea tempestate, Gothi cum Gallia Narbonensi obtinebant Aquitaniam, quæ pertinebat usque ad Ligerim, ex divisione Galliarum facta ab Augusto, quam secuti sunt Orosius libr. 1. cap. 2. & Aimoin. libr. 1. (de situ Germaniæ & Galliæ, cap. 3. & 4. ultra Ligerim habitabant Romani, id est provinciales, qui adhuc parebant imperio Romano, sic dicti omnes provinciales, qui erant in orbe Romano; auctor quæst. utriusq; testament. cap. 107. Nam quia Romani regnum habent, Hispani & Galli & Afri, & ceteri subjecti eis, sub eorum nomine Romani vocantur. Conc. Narbonens. sub Recaredo (can. 14.) in cuiuscumque domo Gothi, Romani... fuerint inventi. Et idem Augustin. homil. 50. (al. ferm. 351. num. 8.) Omnes enim Romani Romanum regnum possident; quamvis in eo non omnes regnent, sed ceteris regnantibus parent. Belgicæ partem, quæ declinabat ad Rhenum, Franci recens partem occupabant.

Burgundiones quoque Arrianorum sectam sequentes habitabant trans Rhodanum, qui adjacet civitati Lugdunensi. Burgundiones erant Arriani, & tenebant quartam Galliarum partem, qua Rhodanus fuit, cujus erat Lugdunum; Sidon. libr. 5. epist. 7. qua notat Chilpericum Burgundionum Regem: quandiu præsens potestas Lugdunensem Germaniam regit. Regni Burgundionum finibus etiam Massiliensis provincia continebatur; Gregor. infr. h. libr. cap. 32. Tunc Gundobaldus & Godegisilus fratres regnum circa Rhodanum aut Ararim cum Massyliensi provincia retinebant. Hujus regni caput erat Vienna, ut indicat Gregorius eod. cap. Godegisilus vero obtenta victoria, promissa Chlodoveo aliqua parte Regni sui, cum pace discessit, Viennamque triumphans, tamquam si jam totum possideret regnum, ingreditur.

Sed hæc generatio fanaticis sæpè cultibus visa est obsequium præbuisse, nec prorsus agnovere Deum: sibi que silvarum, atque aquarum, avium, bestiarumque, & aliorum quoque elementorum finxere formas. Franci ante Chlodoveum ethnicæ superstitionis erroribus tenebantur, arbores & fontes quasi res sacras colebant & pro diis habebant: hujus superstitionis reliquias sustulit conc. Altiſſiodorenſ. can. 3. Non licet † compensas in domibus propriis, nec pervigilias in festivitatis sanctorum facere; nec inter sentes aut ad arbores sacros, vel ad fontes vocatos exolvere. Fanatici sunt sacrificuli, & cultores idolorum; Augustin. de genes. ad litter. libr. 12. cap. 22. Meris enim erat ante prandium peractis sacrificiis.

Cap. 10.

† In conc. meo, compensos.

Cap. 11.

eius agitatisque fanaticis, si qui adolescentes post prandium vellent eo more ludere, nullus prohiberetur: de quo plura dixi in Gregor. lib. † 9. epist. 71.

Avitus enim unus ex senatoribus &, ut valde manifestum est, civis Arvernus. Avitus unus ex senatoribus Arvernus, ex præfetto prætorio Galliarum a senatu electus Imperator. Avito consuli anno quo suscepit imperium panegyricus dictus a Sidonio, qui exstat inter ejus opera carm. 7. E senatoribus Gallicanis sapius lecti consules; Cassiod. 2. var. 3. Legit Roma frequenter fasces de mœnibus Gallicanis.

Basilicam S. Juliani Arverni martyris cum multis muneribus expetivit. Avitus a senatu imperio dejectus & Placentinus Episcopus ordinatus, cum ibi festum non crederet, confugit in Arvernos ad basilicam sancti Juliani martyris, quæ est apud Brivatensem vicum in finibus Arvernorum: sed in itinere diem obiit. Flagrante Diocletiani persecutione Julianus martyrium passus est Brivate apud Arvernos, ubi reliquæ ejus summa veneratione coluntur; de quo martyrolog. Rom. 28. augusti. Gregor. nolter de mirac. marty. lib. 2. cap. 1. & idem infr. lib. 10. cap. 29. Ecce adest Julianus a Brivate. Et Fortunat. libr. † 8. carm. 4.

Privatum Gabalus, Julianum Arvernus abundans.

Et Sidon. in propempt. carm. ult. (16. & seq.)

Hinc te suscipiet benigna Brivas

Sancti quæ fovet ossa Juliani.

Ejus caput translatum Viennam, & conditum in tumulo Ferreoli martyris; de quo Sidon. ipse libr. 7. epist. 1.

Delatusque ad Brivatensem vicum, ad pedes ante dicti martyris est sepultus. Avitus Brivate sepultus ad pedes Juliani martyris: votum fidelium erat sepeliri juxta sepulcra martyrum, ut præsentem patronos haberent; Augustin. de cura pro mortuis agenda, (cap. 4.) profecto etiam provisus sepeliendis corporibus apud memoriam sanctorum locus . . . non video quæ sunt adjumenta mortuorum, nisi ad hoc ut dum recolunt ubi sint posita eorum quos diligunt corpora, eisdem sanctis illos tamquam patronis susceptos apud Dominum adjuvandos orando commendent. Constantinus in basilica Apostolorum, quam Constantinopoli posuerat, inter duodecim Apostolorum thecas sepeliri voluit; Euseb. de vit. Constantin. libr. 4. cap. 60. pari consilio Celsum filiolum Paulinus condidit juxta tumulum martyrum; testem ipsum habemus carm. 15. ad Pneumatium, (605. & seqq.)

Quem Complutensi mandavimus urbe, propinquis

Conjunctum tumuli sedere martyribus;

Ut de vicino sanctorum sanguine ducat,

Quo nostras illo purget in igne animas.

Brivate vel Brivatensis vicus est locus in finibus Arvernorum celebris ecclesia S. Juliani Martyris, quæ est exempta, & immediate subjecta sedi apostolica; de qua Petr. Cluniacens. lib. 6. epist. 28. Brivatensis ecclesia juri apostolico, nullo alio Episcopo mediante, subjecta, juxta propria institutionis morem, magna & nobilis diu permansit, &c. Brivatenses canonici Comites dicuntur, propter Brivatensem comitatum, qui ex donatione unitus est ecclesiæ. Brivate vulgo Brioude.

Cap. 12.

Cæpit filias eorum stupro detrahere. Childericus regno pulsus, quod filias primorum stupro detraheret, id est infamaret. Puella stupro detrahitur & quasi minuitur, quia confunditur; Stautius Thebaid. libr. 2. (232. & seqq.)

. . . . . tacita subit ille supremus

Virginitatis amor: primæque modestia culpe

Confundit vultus . . . . . Eademque locutione usus est. Gregorius infr. libr. 4. cap. 13. de Chramno: ita ut filias senatorum dans prædonibus, eisdem

vi detrahi iuberet. Idem eod. lib. cap. 38. *Albinus de sede exiliens, adprehensum archidiaconum detrahit, pugnis calcibusque cedit, & custodia carcerali coarctat.* Idem lib. 9. cap. 27. *Et facta nocte, crapulatus a vino misit pueros, ut detrahentes puellulam, eam toro ejus adscirent.*

Testatur presbyter Paulinus dicens: *si enim hos videas dignos domino sacer-* Cap. 13.
dots, vel Exuperium Tolosæ, vel Simplicium Viennæ, vel Amandum Burde-
gala, vel Diogenianum Albige, vel Dynamium Ecolisma, vel Venerandum Ar-
vernensis, vel Alethium Cadurcis, vel nunc Pegastum Petrocoriis, ut cumque se
habent seculi mala, videbis profecto dignissimos totius fidei religionisque custo-
des. Paulinus adhuc presbyter, postea Nolanus Episcopus, scripsit epistolam,
 cujus fragmentum extat tantum apud Gregorium hoc loco, in quo meminit
 clariorum Episcoporum Gallix hujus ætatis, quos inter fuere Exuperius Tolo-
 sanus Episcopus. Hunc sanctitatis laude & studio in pauperes commendat Hie-
 ronym. *epist. ad Rusticum (monachum in fin.) ad Furiam (num. 11.)*
& Ageruchiam (num. 16.) eidem dicavit *commentarium in Zachariam.* Ad
 Simplicium Viennensem, & Amandum Burdegalem Episcopum extant epi-
 stolæ Sidonii, & ipsius Paulini.

Mane autem facto, processio solemnitatis funeris ejus obsequium fuit. Vene-
 randus Arvernensis Episcopus diem obiit, Dominici natalis vigilia, postera die
 solemniter elatus: & hoc est quod voluit dicere Gregorius, processionem
 solemnitatis, id est solemnem processionem, quæ de more indicta erat in ho-
 norem nativitatis Christi, fuisse conversam in obsequium funeris episcopalis.
 Dies processionis dicitur dies sollemnis, quia in eo sollemnis litania seu proces-
 sio solet celebrari; auctor quæst. utriusque testam. cap. 127. (prope fin.)
Et Christiano cum uxore sua convenire aliquando licet, aliquando vero non licet.
Propter diem enim processionis aliquando non licet convenire. Natalem Domini
 præcedit vigilia, vigilia non sine jejuniis; cap. quæst. 9. *festum, de V. S.*
 auctor sermon. ad frat. in erem. de nativ. B. Joann. serm. 25. *Hæc autem*
festivitas non solum apud fideles, sed apud infideles vigiliam habet... quia
dum jejunamus, vigiliam nuncupamus: & non sine processione; Sidon. lib. 5. *epist.*
 17. *Conveneramus ad sancti Justi sepulcrum... processio fuerat antelucana, so-*
lemnitas anniverfaria... Cultu peracto vigiliarum. Gregor. Tur. de mirac. D.
 Martin. lib. 2. cap. 25. *nam cum in venerabili Dominica nativitatis nocte sa-*
crofantis deducta excubiis, procedentes de ecclesia ad basilicam sancti ire dispo-
neremus, &c.

Omnis populus cuncta intentione postposita clamavit, dignum ac justum esse.
 In electione & ordinatione Episcoporum populus calculi causa acclamare sole-
 bat, dignus & justus est, ut in ordinatione † Eraclii, quem Augustinus sibi
 successorem designavit, acclamatum est a plebe; *dignus & justus est, Deo*
gratias, Christo laudes, exaudi Christe, Augustino vita, ut patet ex ipsis ge-
 stis ordinationis, quæ extant apud Augustin. *epist. 110. (al. 213.)* quem mo-
 rem notat Ambrosius de dignit. sacerdotal. cap. 5. *Et nescii homines & indo-*
cti, in ordinationibus eorum clamant & dicunt: dignus es, & justus es, &c.

Fenestras in altario triginta duas. Perpetuus Turonensis Episcopus ædifica- Cap. 14.
 vit basilicam S. Martini extra muros civitatis, cujus formam depingit Grego-
 rius. Capsum est pars ecclesiæ distincta ab altari, quæ capit seu continet ple-
 bem, quæ erat divisa ab ordine clericorum cancellis altaris: eodem sensu in-
 fra hoc cap. subjungitur: *Ostia octo, tria in altario, quinque in capso.* Alta-
 rium est pars ecclesiæ, in qua stabant clerici, juxta altare intra cancellos.
 Capsum est pars illa, quæ cancellis ab altari dividitur; conc. Turon. II. can.
 4. quem Raimundus retulit ex conc. Moguntino in cap. 1. de vit. & honest.
 cleric. & ita altarium ab altari distinxit Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1.
 cap. 5. *Factum est autem, ut illa Dominica, prophetica lectione jam lecta, ara*

ze altarium stante, qui lectionem B. Pauli proferret, beatissimus Antistes Ambrosius super sanctum Altare obdormiret. Ita Gregorius infr. h. libr. cap. 21. atque ad gratias Deo tempore nocturno reddendas ad altarium ecclesie confurgebat. Idem infr. libr. 6. cap. 11. Dum diversa inter se super altarium conferrunt, recedentes ab altario saluatorium ingrediuntur. Ne dubitemus capsum esse partem illam ecclesie, in qua stabat plebs, confirmat idem Gregorius infr. h. libr. cap. † 16. in descriptione formæ ecclesie, quæ condita est a Nammatio Episcopo apud Arvernos: *Hic ecclesiam, que nunc constat & veterissima intra muros civitatis habetur, suo studio fabricavit, habentem in longum pedes centum quinquaginta, in latum pedes sexaginta, in altum infra capsum usque cameram pedes quinquaginta.* Recte Gallicus interpres vertit *la nef de l'eglise.* Eadem analogia pars media corporis humani, sive umbilicus, capsum dicitur; Arnob. in psalm. 134. *Simulacra enim, in quibus spem habuit, habentia membra omnia sine sensu, & capsum sine spiritu.* Camera vero est fornix seu testudo templi, ut & supr. † h. cap. *in altum usque ad cameram.* Gregorius de mirac. martyr. cap. 47. (libr. 1.) *Dum in honorem ipsorum martyrum missarum solemnitas celebrarentur, cecidisse e camera tabulam unam.*

† In libr. meo,
Episcopatus.

Solemnitas enim ipsius basilica triplici virtute pollet: id est dedicatione templi, translatione corporis sancti, vel ordinatione ejus † Episcopi. Horum verborum sententia est, in basilica S. Martini Turonensis tres dies solemniter celebrari, diem dedicationis ecclesie, quia dies dedicationis ecclesie solemniter colitur ex more antiquo; Felix epist. 1. cap. 1. & 2. *Solemnitas dedicationum ecclesiarum, Episcoporum, & sacerdotum per singulos annos solemniter sunt celebranda; can. solemnitates, 16. & 17. de consecr. dist. † 1. Gregor. P. libr. † 9. epist. 71. ut die dedicationis vel natalitio sanctorum martyrum, quorum illic reliquie ponuntur. . . religiosi convivis solemnitatem celebrent.* Dies translationis corporis sancti Martini; quia dies translationis corporis sanctorum solemniter celebrantur; Ambros. epist. 85. (al. 22.) *de translatione corporum sancti Gervasii & Prothasii martyrum: † Quid multa? Condivimus integra ad ordinem: transtulimus vespere jam incumbente ad basilicam Faustæ: ibi vigiliae tota nocte, manus impositio.* Celebratur etiam sollemnis dies elevationis seu revelationis martyrum; idem in psalm. 118. serm. 6. (num. 16.) *Celebramus enim diem sanctorum quo revelata sunt populis corpora sanctorum martyrum.* Dies ordinationis B. Martini Episcopi: dies anniversarius ordinationis Episcopi solemniter celebrari solebat; Augustin. de verb. Domini serm. 32. (al. 111.) *Dies anniversarius ordinationis domini senis Aurelii crastinus illucescit, rogat & admonet per humilitatem meam caritatem vestram, ut ad basilicam Faustæ devotissime convenire dignemini.* Idem homil. 24. (al. serm. 383.) *Verumtamen cum dies anniversarius nostre ordinationis exoritur, tunc maxime † onus hujus officii tamquam tunc primum imponatur, attenditur.* Ambros. in Luc. libr. † 8. num. 73. *Honora patrem tuum & matrem, Pulcre mihi hodie legitur legis exordium, quando mei natalis est sacerdotii; quotannis enim quasi de integro videtur incipere sacerdotium, quando temporum renovatur ætate.*

Cap. * 16.

In ante absidem rotundam habens, ab utroque latere ascellas eleganti constructas opere. Describitur ecclesia, quam Nammatus posuit in civitate Arvernorum: in ante, id est in anteriori parte, habebat absidem in orbem constructam. Absis est locus editior in anteriori parte ecclesie curvato opere assurgens, sub quo erat sedes Episcopi, unde sedes absidis appellatione continetur, quia sub abside est; Augustin. epist. 225. (al. 126. num. 1.) *Dicebam ego quibus poteram, qui ad nos in absidem honoratioribus & graviores ascenderant.* Evodius de mirac. B. Stephani (apud Sur. aug. 3.) libr. 1. cap. 3. *Cum . . . in loco absidæ super cathedram velatam essent reliquie constituta: quia locus erat eminentior per gradus ascendebatur in absidem, inde absides gradatæ;* Augustin. epist. 203. (al. 23. num. 3.) *Trans-*

it

in honor hujus seculi, transit ambitio. In futuro Christi iudicio, nec absidē gradatā, nec cathedrā velatā, nec sanctimonialium occurfantium atque cantantium greges adhibebuntur ad defensionem. Evodius lib. 2. cap. 1. ipsaque etiam per se gradus absidē conscendens, universis eminens conspicienda adstabat. Ante absidem Episcopus reconciliabat publicos poenitentes; conc. Carthag. III. can. 32. Cujuscumque autem poenitentis publicam & vulgatissimum crimen, quod universam commoverit ecclesiam, ante absidem manus ei imponatur; can. presbyter, 26. qu. 6. & conc. Carthag. can. 46. apud Balsamon. Plerumque absis ecclesiæ propter dignitatem cathedræ episcopalis, quæ in ea eminebat, eleganti opere constructa erat, nempe tabulis marmoreis, & opere musivo adornata; Paulin. epist. 12. (al. 32. num. 10.) ad Severum de basilica B. Felicis: Absidem solo, & parietibus marmoratam camera musivo illusa clarificat. Leo Ostiens. chron. Cassinens. lib. 3. cap. † 29. alii absidam, & arcum, atque vestibulum majoris basilicæ musivo componerent. Ideo ante absidem erat atrium; Gregor. de mirac. divi Martini lib. 3. cap. 57. Igitur ante diem tertium festivitatis hoc in atrio, quod absidam corporis ambit, Absis erat opus cameratum, id est fornicatum; Plin. lib. † 2. epist. 17. Cubiculum in absida curvatum. Cassian. collat. 24. cap. 6. velut si quis absidis cameram volens in sublime concludere subtilissime † illius centri lineam jugiter circumducat. Gre-
gor. de vit. patr. cap. 7. ante altare basilicæ fundamenta jecit, erectaque absida
In libr. meo, subtilissimi.

gor. de vit. patr. cap. 7. ante altare basilicæ fundamenta jecit, erectaque absida
muro opere construxit, & transvolvit. Idem libr. 10. cap. † 31. Hic submotā basilicā, quam prius Briccius Episcopus edificaverat super S. Marinum, adificavit aliam ampliorem muro opere, in cuius absida beatum corpus venerabilis sancti transtulit. Ascellæ sunt alæ seu latera ecclesiæ, quæ dicuntur ascellæ a comparatione partium corporis humani: ascella est ala seu axilla cava pars brachii; Gregor. infr. libr. 4. cap. 31. nascente in inguine, aut in ascella vulnere. Idem libr. 7. cap. 29. Cumque Claudius elevata dextera cultrum ejus pectori injecisset, & ille non segniter sub ascella illius pugionem defixisset. Idem de mirac. B. Martini lib. 3. cap. 14. Hic... deorsum proclivis, nequam sursum poterat erigi, sed duobus in ascillis sustibus additis incurvus agebat gressum: ascellæ seu latera ecclesiæ eleganti opere constructa erant, id est musivo opere adornata.

Totumque ædificium in modum crucis habetur expositum. Ecclesia, quam extruxit Nammatus apud Arvernos, erat structa in modum crucis. Eadem fuit forma ædis sacre Symeonis Silitæ apud Antiochiam; Evagr. libr. 1. cap. † 14. ἡ δὲ τῆς νεῶς οἰκοδομία, οὐκ ἔστιν ἄλλοιως, ἀλλὰ ὡς τῶν τεσσάρων πτερῶν σοῦς κορυμμένη.

Parietes ad altarium opere farsurio, ex multo marmorum genere exornatos habet. Persequitur descriptionem ecclesiæ, quæ condita est a Nammatio: parietes ad altarium (id est quatenus regnat pars illa, in qua est statio clericorum circa altare) opere farsurio, id est opere tectorio, vario marmore exornati erant. Opus farsurium est opus tectorium, quod varium est & multiplex: sic dictum non inepte a Latino farscio, reficio, quod est opus tectorum; apposite Tertulian. de idolatr. (cap. 8.) Scit albarius tector & tecta farscire, & tectoria inducere, & cisternam liare, & cymatia distendere. Parietes basilicarum & publicorum ædificiorum solebant ornatus causa vario marmore incrustari, unde absis marmorata; Paulino epist. 12. (al. 32. num. 10.) ad Severum: Absidem solo & parietibus marmoratam camera musivo illusa clarificat: memoriæ marmoratæ, id est monumenta marmorata; Augustin. in psalm. 33. (enarr. 2. num. 25.) marmoratas, auratasque memorias: eidem in psalm. 48. (enarr. 1. num. 13.) Deinde memoriam qualem habet! quam marmoratam! Videtur ipsa memoria. Ille ubi mortuus est.

Quam cum fucis colorum adornare vellet, tenebat librum in sinu suo, legens Cap. 17.

historias actionis antiquas, pictoribus indicans quæ in parietibus pingere deberent. Uxor Nammatii Episcopi Arvernensis suo sumptu condidit basilicam sancti Stephani, in suburbano civitatis, quam cum picturis adornari vellet, & ei propositum esset depingi historiam passionis martyris, ad hoc in manibus habebat historias actionis antiquas, id est acta passionis martyris, pictoribus indicans quidnam vellet depingi. Gesta martyrum, historias passionum martyrum vocabant veteres; Beda histor. libr. 5. cap. 21. *Sed & historias passionum eorum, una cum ceteris ecclesiasticis voluminibus summa industria congregans, amplissimam ibi ac nobilissimam bibliothecam fecit. Acta martyrum summa diligentia custodiebantur in archivo ecclesiæ; Augustin. in breviculo collat. (tertii diei, cap. 17.) Gesta martyrum, quibus ostendebatur tempus persecutionis, consulibus facta sunt Diocletiano novies, & Maximiano octies, pridie idus februarias: & infr. Quod Catholici quoniam tunc inquirere & ad horam veteres chartas in archivis ecclesiasticis discutere non poterant, respondebant: & rursus infr. quamvis persecutione servente, sicut in ipsis gestis martyrum monstrabatur, qui confitebantur in passionibus suis se collectam & Dominicum egisse: & infr. nam & domum privatam Christianis congregandis præsitam constitit tempore persecutionis, sicut in quibusdam gestis martyrum legebatur. Gesta martyrum lectitari solebant in ecclesia in die natali, id est anniversario passionis eorum; conc. † Afric. VIII. sub Cælestin. I. can. 13. Liceat etiam legi passiones martyrum cum anniversarii dies eorum celebrantur. Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 86. Dies passionis erat Polycarpi martyris magni, & in Ricomagensi vico civitatis Arverna ejus solemnia celebrabantur. Lecta igitur passione cum reliquis lectionibus, quas canon sacerdotalis innoxit, tempus ad sacrificium offerendum advenit. Legebatur & vita confessorum in eorum die festo; Gregor. de mirac. D. Martin. libr. 2. cap. 49. Denique sacerdotibus, qui advenerant, ad agenda solemnia procedentibus, cum lector, cui legendi erat officium, advenisset, & accepto libro vitam sancti cœpisset legere confessoris. Vel si malis mulier legebat librum continentem historias actionis, id est effigiem depictam passionis martyris; veteres enim historias sanctorum seu martyrum vocabant effigies penicillo vel stylo vel acu depictas in tabulis, libris, vel vestibus; Anastas. in Leone IV. Fecit autem isdem egregius Pontifex in monasterio S. Martini... miræ pulchritudinis vestem, habentem historiam sancti jacentis in lectulo, cum effigie Salvatoris Domini nostri Jesu Christi: & infra: Fecit idem in basilica sanctorum quatuor Fratrum vestem de fundato unam, habentem historiam ipsorum sanctorum martyrum: & infra: Obtulit etiam in ecclesia beati Petri Principis Apostolorum coronam ex argento, cum historiis a foris circumdatam. Idem in Nicolao I. Simili modo & in ecclesia beati Petri Principis Apostoli nutritori suo obtulit vela in arcus presbyterii † cum chrysoclavo, habentem (i. habentia) historiam leonum figuras, numero quadraginta. Moris antiqui fuit, ecclesias variis sanctorum imaginibus depingi; Gregor. Turon. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 65. de ecclesia S. Antoliani martyris apud Arvernos, quam fundarunt Alchima, & Placidina: Erectis tamen parietibus super altare adis illius turrem a columnis, pharis, heraculisque transvolutis arcibus erexerunt, miram cameræ fucorum diversitatibus imaginatam adhibentes picturam. Et ante Augustin. de conf. evangelist. libr. 1. cap. 10. Sic † omnino errare meruerunt, qui Christum & Apostolos ejus non in sanctis codicibus, sed in pictis parietibus quaesierunt. Variis picturis ornari solebant etiam sepulcra sanctorum; Gregor. de glor. confess. cap. 35. quia ipsa historie sepulcrorum de virtutibus Domini & Apostolorum ejus expositæ sunt. de quo plura in Anastas. in Gregor. † III.*

Et benedictionem ex ea singulis diebus sumens, donec expensa est. Uxor Nammatii Episcopi Arvernensis cum sederet in basilica Stephani martyris a se condita, veste nigra amicta & jam vetula; pauper quidam, qui orationis causa basi-

basilicam ingressus erat, credens eam unam de egentibus, quadram panis dedit, qua accepta sanctissima mulier, benedictionem ex ea per singulos dies sumpsit, donec consumpta esset. Benedictio est refectio, vel panis, qui benedictionis nomine datur; in vit. Ludovic. P. (ad ann. 795.) *Quum primo vere a patre dimitteretur, interrogatus est ab eo, cur Rex quum esset, tantæ tenuitatis esset in re familiari, ut nec benedictionem quidem, nisi ex postulato sibi offerre posset:* & infra (ad ann. 816.) *Et benedictione panis ac vini simul participata, Imperator ad civitatem rediit, dominus Apostolicus ibidem remansit.* Odo Cluniacens. vit. S. Gerald. libr. 2. cap. 19. *Et omnibus qui adorant particulas pro benedictione dedit.* Græci *εὐλογία* vocabant, unde Latini eulogiam; Paulin. epist. 1. (al. 5.) ad Severum: *Panem campanum de cellula nostra tibi pro eulogia misimus.* Idem epist. 45. (al. 3.) ad Alypium: *Panem unum sanitati tuæ unitatis gratia misimus, in quo etiam Trinitatis soliditas continetur. Hunc panem eulogiam esse tu facies dignitate sumendi.* De quo plura dicemus infra † lib. 5. cap. 14. & lib. 7. cap. 1.

Britanni de Biturica a Gothis expulsi sunt, multis apud Dolensem vicum Cap. 18.
 preceptis. Biturica est in prima Aquitania, matrix totius Aquitaniæ, quæ erat juris Gothorum ex traditione Honorii, a quo Aquitania concessa est Gothis; Sigebert. ad ann. † 418. *Honorius, pacto fœdere cum Gothis, Aquitaniam tradidit eis.* Inde postquam Aquitania profecta est in regni apicem, Biturica fuit caput regni Aquitaniæ; Adrevald. de mirac. S. Benedicti. libr. 1. cap. † 34. al. libr. 1. part. 2. cap. 4. num. 17. *Testatur hoc Pictavis facundissima quondam urbs Aquitaniæ... ipsumque Avaricum caput regni Aquitanici.* Gothi igitur jure suo usi sunt cum Bituricam recepere à Britannis, qui eam occupaverant; de quo Jornandes *de reb. Gothic. cap. 45.* Sigebert. *ad ann. Chr. ***) 470. *Britanni hoc loco sunt populi, qui a Saxonibus Britannia pulsi confedere in ea Galliæ parte, quæ olim Armorica, Britanni, vel Britones promiscue dicti; Anson. epigr. † 109. Vicus Dolensis est nobile & antiquum castrum in finibus Biturigum, cujus meminit & Turonens. de glor. confess. cap. 92. In Dolensi autem Biturigi termini vico, &c. de quo plura rer. Aquitanic. lib. 1. cap. † 4. vulgo Bourg Deolz, sive Bourg Dieu en Berry.*

Inter Saxones & Romanos bellum gestum est. Bellum gestum a Romanis Cap. 19.
 cum Saxonibus, qui Britanniam insulam nuper occupaverant pulsis indigenis, quod insinuant verba, quæ sequuntur: *Insula eorum a Francis capta, atque subversa sunt.* Inde Saxones littus Aquitanicum myoparonibus, id est navibus piraticis, valde infestum habebant; Sidon. lib. 8. epist. 6. ad Nammatium: *Subitus a Santonis nuntius... constanter asseveravit, nuper vos classicum in classe cecinisse, atque inter officia nunc nautæ, modo militis, littoribus Oceani curvis inerrare contra Saxonum pandos myoparones.* Idem in panegyric. Aviti (369. & seqq.)

*Quin & Aremoricus piratam Saxona tractus
 Sperabat, cui pelle saluta sulcare Britannum
 Ludus.*

Eoricus autem Gothorum Rex Victorium Ducem super septem civitates pre- Cap. 20.
 posuit. Eoricus Rex Gothorum, Arvernus in ditionem redactis, Victorium Ducem septem civitatibus imposuit, quorum primariam fuisse civitatem Arvernorum, & ejus sedem, ex eo colligitur, quod primum Arvernos venit, & civitatis ornandæ & ampliandæ studiosus, civitatis ambitum augere voluit: sic enim interpretor illa verba, quæ mox sequuntur: *qui protinus Arvernos adveniens, civitatem addere voluit: & quod magis patrocinatorum interpretationi est, quod adjicit Gregorius, adhuc persilare cryptas ad basilicam S. Juliani, quasi incepti operis vestigia: unde, inquit, & crypte illæ usque hodie persilant ad basilicam S. Juliani.* Victorius Dux est idem quem Comitem, patronum,

& filium jure diverso vocat Sidon. libr. 7. epist. 17. *amplissimi viri Victorii Comitis devotione præventus, quem, jure seculari patronum, jure ecclesiastico filium, excolo ut cliens, ut pater diligo.* Victorius Dux septem civitatibus impositus memoratur, quia Duces præerant singulis provinciis, quæ constant pluribus ex civitatibus; Gregor. infr. lib. 8. cap. 18. *Nicetius per emissionem Eulalii a comitatu Arverno submotus, ducatum a Rege expetit, datis pro eo immensis muneribus. Et sic in urbe Arverna, Ruthena, atque Ucetica Dux ordinatus est.* Et idem cap. 26. ejusd. libr. *Turonicis vero atque Pictavis Ennodius Dux datus est.* Et idem lib. 9. cap. 7. *Ennodius cum ducatum urbium Turonica atque Pictava ministraret, adhuc & Vici Juliensis atque Benarna urbium principatum accepit.* Inde eidem lib. 6. cap. 4. memoratur Lupus Dux Campaniæ; de quo dixi de Ducibus, & Comitibus provinciæ. lib. 1. cap. 4. de Victorio Duce meminit & Gregor. de vit. patr. cap. 3. *Erat enim eo tempore sanctus Sidonius Episcopus, & Victorius Dux, qui super septem civitates principatum Eorico Gothorum Rege indulgente susceperat.*

Cap. † 21.

Ipsi sacerdoti in ipso, quod modo saluatorium dicitur, mansio erat. Hospitium seu tectum Nammatii Episcopi Arvernensis, quod erat juxta ecclesiam, saluatorium dicitur, propter officium hospitalitatis, & honestatis publicæ, quod ibi colebatur in peregrinos & hospites: eodem sensu Gregor. infr. lib. 6. cap. 11. Quo non intelligente, dum diversa inter se super altarium conferunt, recedentes ab altario saluatorium ingrediuntur. Idem lib. 7. cap. 22. Habebat enim pro timore Regis in ipso saluatorio basilica mansionem. Græcis ἀσπασινὸν † In libr. meo, ut apud Theodorit. lib. 5. cap. † 17. *Theodosius aditu templi prohibitus ab Ambrosio Mediolanensi Episcopo, abstinuisset memoratur, & absolutionis petendæ gratia Episcopum convenisse ἐν δὲ τῷ ἀσπασινῷ οἴκῳ ὑπὸ τῷ οὐρανῷ Cerdreno in Leone Philosopho; de quo plura de Ducib. & Comit. lib. 1. cap. 16.*

cap. 18.

Atque ad gratias Deo tempore nocturno reddendas ad altarium ecclesiæ confurgebat. Nammatius Episcopus de nocte furgebat orandi causa ad altarium ecclesiæ. Altarium est aliud ab altari, nimirum est pars interior ecclesiæ, continens altare, quæ cancellis dividitur ab exteriori parte ecclesiæ, ut jam observatum est.

Sed signo sanctæ crucis munitus, nihil ei inimicus nocere potuit. Signo crucis fugatur dæmon a Nammatio Episcopo: hoc signo fugantur dæmones; Gregor. de vit. patrum cap. 7. in Gregor. Lingonensi Episcopo: adduci eos ad se jubens, sine ullo tactu, facto tantum signo crucis, e contra verbo dæmonia discedere imperabat: quod illa protinus audientia, corpora, quæ sua nequitia divexarant, absoluebant. Augustin. seu alius auctor quæst. utriusque testamenti cap. 114. sed præsentē signo crucis † obmutescit paganitas; & infr. unde sancta dæmonia sive dii gentium, nominata cruce Christi terrore concutiantur.

Ferunt etiam ipsum in arce Cantobennici montis monasterium collocasse, ubi nunc oratorium est, & ibi se diebus quadragesimæ sanctæ recludere. Nammatius Episcopus per tempus quadragesimæ secedebat orationis causa in monasterium, quod extruxerat in arce, id est in fastigio Cantobennici montis, c' est Chanroin. Episcopi tempore quadragesimæ jejunii & orationis causa secedebant in cremum vel in insulam: de Palladio Santonensi Episcopo testatur & Gregor. lib. 8. cap. 43. Erant autem eo tempore dies quadragesimæ sanctæ, & Episcopus in insulam maris orationis causa secesserat. De Eadberto Lindisfarnensi Episcopo in Anglia Beda histor. lib. 4. cap. 30. qui tum forte in remotiori ab ecclesia loco, refluus undique pelagi fluctibus cincto, solitarius manebat. In hoc etenim semper quadragesimæ tempus agere, in hoc quadragesima ante Dominicum natale dies in magna continentia orationis & lachrymarum devotione transigere solebat.

Die autem cœnæ Dominica, cum magno psallentis comitantibus clericis, ci-
vibus-

vibusque, ad ecclesiam suam revertebatur. Nammatius emensa quadragesima in secessu, die cœnæ Dominicæ revertebatur ad ecclesiam prosequente clero, & plebe: idem de Palladio Gregor. loco modo laudato: *Secundum consuetudinem autem dum ad Dominicæ cœnæ festa ad ecclesiam † suam populo expectante rediret.*

Sidonius ex præfecto substituitur. Sidonius Apollinaris vir senatorii ordinis, ex præfecto urbis ab Anthemio Imp. factus est Episcopus Arvernensis: Sidonium fuisse præfectum urbi, testis est ipse de se lib. 1. epist. 9. *egit cum consule meo, ut me præfectum faceret senatui suo.* Præfectus urbi sc. erat caput senatus; l. 3. C. de offic. præf. urb. Symmach. lib. 10. ep. 62.

Fuit in monasterio B. Cyriaci, urbis ipsius abbas, Abraham nomine. Abraham abbas condidit monasterium S. Cyriaci in Arvernis; de quo Greg. de vit. patr. cap. 3. ejus epitaphium metro scripsit Sidon. lib. 7. epist. † 17.

* *Ut ab omnibus miraretur.* Miror passive, pro cum admiratione conspicio; Gregor. infr. lib. 3. cap. 24. *tantis enim muneribus ditavit, ut ab omnibus miraretur.* Cap. * 22.

* *In præfatione libri, quem de missis ab eo compositis conjunximus.* Sidonius in episcopatu librum de missis id est officiis Dominicis & solemnibus missarum scripsit, cui præfationem suo stilo se adjecisse ait Gregorius.

Signum ad matutinas audiens fuisse commotum. Officium ecclesiasticum per horas distinctum, primum est matutinum, quod incipit illucescente die, unde matutinæ. Ad matutinas & alias singulas horas mos antiquissimus ecclesiæ est, ut conveniatur signo dato seu pulsato; Gregor. de mirac. B. Martini lib. 1. cap. 33. *mane autem facto, signo ad matutinas commoto, reversi sumus dormitum.* Et idem lib. 2. de mirac. ejusdem. cap. 11. *Mane autem facto, motu matutinis signo, super pedem debilem constitit.* Idem cap. 45. ejusd. lib. *visum est eis, quasi signum, quod matutinis commoveri solet, audissent.* Idem infr. lib. 3. cap. 15. *Qui dum per plateam præteriret, signum ad matutinas motum est.* Idem lib. 6. cap. 25. *Cum die Dominico ad urbem Turonicam ad matutinas signum commotum fuisset, & populus surgens ad ecclesiam conveniret.*

Ingressus autem in secessum suum, dum ventrem purgare nititur, spiritum exhalavit. Secessus pro latrina, ut infr. hoc cap. *elevato puer velo ostii reperit dominum super cellulam secessus desunctum: & paulo post: non minoris criminis hunc esse reum, quam Arrium illum, cui similiter in secessu suere interna deposita.* Latrina Græcis ἀφροδῶν, recentioribus Latinis secessus; Matth. 15. *ὅτι ἡ ἀφροδῶν ἐκβάλλεται, & vadit in secessum.* Narrat Gregorius infelicem exitum presbyteri contumacis in Sidonium Episcopum, quem ait expirasse in secessu, ut Arrium: eadem voce pro latrina usus est Gregor. infr. lib. 9. cap. 6. *De quo tantus pædor egrediebatur, ut omnium cloacarum atque secessuum fetores fætor ille devicerit.* Romæ & Constantinopoli erant latrinæ publicæ seu foricæ, quarum conductores foricarios appellabant; l. cum quidam, §. fiscus, ff. de usur. Tales erant latrinæ, in quibus Arrium ejectis visceribus defecisse refert Socrat. lib. 1. cap. † 38. *ἐρόμιος τε εἰ ἀφροδῶν πρὸ πλησίον, interrogans utrum latrinæ essent in proximo.* Cap. * 23.

Expectabat enim puer a foris cum cereo, dominum egressurum. Veteres cereis utebantur pro facibus; Gregorius infr. lib. 5. cap. 3. *Nam si ante cum (ut assolet) convivio utentem puer cereum tenuisset, nudari ejus tibias faciebat, atque tandiu in his cereum comprimi, donec lumine privaretur.* Idem lib. † 8. cap. 44. *Mane autem facto procedente Rege ad matutinas, ac præeunte cereo.*

Elevato puer velo ostii, reperit dominum super cellulam secessus desunctum. Vela apponebantur ad fores etiam privatarum adium; Sidon. lib. 4. epist. 24. *silicium vela foribus appensa.* Etiam ad fores scholarum vela apponebantur, & profcholus stabat ad velum, id est ad limen scholæ; Augustin. de verb.

Apostol. ferm. † 19. al. 178. num. 8. *Dicam quid fecerit pauperimus homo, nobis apud Mediolanum constitutis, tam pauper, ut proschulus esset grammatici: sed plane Christianus, quamvis ille esset paganus grammaticus, melior ad velum, quam in cathedra.* Vela ad fores regiarum vel senatoriarum ædium in primis apponebantur; Lamprid. in Alexandro Severo: *salutabatur vero quasi unus de senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis, id est remotis ostiariis, qui a velo dicebantur velarii, vel allevantes, quia velum levabant.* Ad fores augustarum ædium erant vela; Anastas. in Silverio: *Et ad primum, & secundum velum retinuit omnem clerum.* Idem in Gregorio IV. *Vela Alexandrina tria ante portas majores pendentia, habentia homines & caballos.* Ad limes curiæ erat velum; inde audire causas velo levato; l. pen. C. de naufrag. c. est à huis auvert: & pro foribus erant cancelli ad submovendam turbam; Sidon. libr. 1. ep. 2. *Pellitorum turba Satellitum... pro foribus immurmurat exclusa velis, inclusa cancellis.*

Factum est autem post hæc, ut accedente febre agrotare cœpisset, cum rogat suos, ut eum in ecclesiam ferrent. Egrotantes desperati quandoque deferbantur ad ecclesiam, ut commendarentur suffragiis sanctorum: Augustin. homil. 41. (al. ferm. 393.) Equidem, † carissimi, agrotant homines, mittunt ad ecclesiam, vel portantur ad ecclesiam, & baptizantur & renovantur, & felices hinc erunt. Gregorius ipse de mirac. S. Martin. libr. 2. cap. 3. *Qua jam valde exanimis rogavit, ut eam ad pedes sancti Martini deferrent.*

Adveniente die Dominico, qui imminabat post transitum sancti viri. Mors sanctorum dicitur transitus, quia per eam transitur ad meliorem vitam; Jo. Chrysostr. in Joann. homil. 72. al. 71. in illa verba, quia venit hora ut transeat, observat Christi mortem appellari μετασσειν, transitum, ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ μετασσειν ἐστὶ καὶ μετασσειν ἀμείνων, quia mors ejus est translatio ad meliora.

Præparato epulo jussit cunctos cives in domo ecclesiæ invitari. Presbyter quidam, qui Sidonio Episcopo dum viveret nimis infensum se præbuerat, eo morte sublato, quasi jam esset Episcopus, civibus epulum exhibuit in domo episcopali. Mos antiquus fuit, ut initio ordinationis Episcoporum epulum præberetur civibus in ædibus episcopalibus. Badegisilum Cenomannensem Episcopum quinquennale epulum civibus ministrasse, refert Gregorius infr. libr. 8. cap. 39. *Quinto autem anno episcopatus sui expleto, cum jam sextum ingrediens epulum civibus cum immensa latitia præparasset, a febre correptus.* Apud gentiles aditiales cœnæ præstabantur pro aditu seu auspicio sacerdotii; Varro de re rustic. libr. 3. cap. † 6. de pavonibus: *Primus hos Q. Hortensius augurali adituali cœna posuisse dicitur: quod repetit Plin. libr. † 10. cap. 20. Pavonem sibi gratia Romæ primus occidit Orator Hortensius, adituali cœna sacerdotii.* Idem libr. 29. cap. 4. *Et in cœnis † deum etiam num ponitur catulina. Aditilibus quidem epulis celeberrima fuisse, Plauti fabulæ indicio sunt.* Hoc genus epularum quo sumptu constiterit observavit Senec. epist. 95. *& vicies tamen HS. aditiales cœna frugalissimis viris constiterunt.*

* *Cui assistebant multi Sacerdotum in albis vestibus.* Vestis sacerdotum est alba, nimirum lineæ; Hieronym. advers. Pelag. libr. 1. (cap. 29.) *Quæ sunt, rogo, inimicitia contra Deum, si tunicam habuero mundiore, si Episcopus, presbyter, & diaconus, & reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida veste processerint?*

Interea cum jam terror Francorum resonaret in his partibus, & omnes eos amore desiderabili cuperent regnare, sanctus Aprunculus Lingonicæ civitatis Episcopus, apud Burgundiones cœpit haberi suspectus. Ea tempestate tœdio Burgundici & Gothici dominatus studia Gallorum & spes convertebantur ad Francos, quasi futuros liberatores Galliarum. Indigenis minus suspectum erat imperium

rum Francorum de labefactione fidei, licet essent pagani & fanatici, ut supra dictum, quam Burgundionum & Gothorum, qui erant Arriani, quia jam paganorum nomen erat vile & contemptum, eorum errores ridebantur, & spes erat, ut facilius pagani converterentur, quam Arriani: Augustin. de verb. Domin. serm. † 6. nunc 62. num. 11. *Si queritis unde vincantur pagani, unde illuminentur, unde ad salutem vocentur: deserite solemnitates eorum, deserite nugas ipsorum: & si non consentiunt veritati nostrae, erubescant paucitati suae.* Idem contra Faustum libr. 20. cap. 9. *proinde vos pagani istis, qui vulgo noti sunt, & antiquitus fuerunt, & in reliquiis suis jam nunc erubescunt, prorsus deteriores estis.* Aprunculus Lingonensis Episcopus, cum de studio in Francos Burgundionibus suspectus esset, & de ejus nece consilium inritum esset, eo cognito fuga evasit in Arvernos, ubi lectus in Episcopum, & Sidonii successorem. Eadem causa Quintianus Rutenensis Episcopus suspectus Gothis, quod studeret Francis, urbe pulsus secessit in Arvernos; de quo Gregorius infr. hoc libr. cap. 36. *Multi jam tunc ex Gallis habere Francos dominos summo desiderio cupiebant. Unde factum est, ut Quintianus Ruthenorum Episcopus per hoc odium ab urbe depelleretur. Dicebant enim ei: quia desiderium tuum est, ut Francorum dominatio possideat terram hanc.* Idem de vit. patr. cap. 4. *Non post multum vero tempus orto inter civis & Episcopum scandalo, Gothos, qui tunc in antedicta urbe morabantur, suspitio attingit, quod se vellet Episcopus Francorum ditionibus subdere, consilioque accepto cogitaverunt eum perdere gladio.* Parem ob suspensionem Volusianus Episcopus Turonensis a Gothis pulsus sede sua; Gregorius infr. h. lib. cap. 26. *In ejus loco Volastianus unus ex senatoribus subrogatus est. Sed a Gothis suspectus habitus, episcopatus sui anno septimo, in Hispanias est quasi captivus abductus, sed protinus vitam finivit.* Nec vana fuit spes Gallorum; Chlodoveus enim brevi a Remigio Remensi Episcopo cum suis baptismum suscepit, & Burgundiones Gothosque e Galliis fuitulit.

Nocte a castro Divionensi per murum demissus, Arvernos advenit. Divione castrum in Burgundia; Gregor. infr. h. lib. cap. 32. *Ad castrum, cui Divione nomen est, pervenerunt.* Hoc castrum ab Aureliano Imperatore constructum memoratur; Gregor. infr. libr. 3. cap. 19. quo describit situm hujus castri: *Nam veteres serunt ab Aureliano hoc Imperatore fuisse edificatum, quod & repetit Aimoin. libr. 2. cap. 24. ejusdem meminit Guillk. Brito Philippid. libr. 1.*

Belligerisque viris, quos Divio nobile castrum,

Ædva quos mittit urbs antiquissima...

Ecdicius quidam ex senatoribus hujus propinquus. Ecdicius † unus ex senatoribus Arvernens, Aviti Imperatoris propinquus, pauperes pavit in dira fame, cujus meriti in gratiam audivit vocem de caelo dicentem, *Ecdici Panis tibi & femini tuo non deerit in æternum;* de quo Sigebert. *ad ann. 481.* vir bello clarus cum parva manu Gothos fudit in Arvernens; de quo eum laudat Sidonius *lib. 3. epist. 3.* quod gratiæ Beati Martini tribuit Gregor. *de mirac. B. Martini libr. † 1. cap. 2.* ubi pro Egidius legendum Ecdicius. Decium stulte vocat Jornandes *de reb. Gothic. cap. 45.*

Cap. 24.

† In libr. meo;

Ecdicius: in

nota vero:

Helitius.

Sacerdotes vero alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. Eoriceus Rex Gothorum sævam persecutionem exercuit in Gallia, maxime in Episcopos & clericos, quorum alios exilio, alios morte damnabat. Hinc secuta vacatio diutina & clades clariorum ecclesiarum Aquitaniæ, quam deplorat Sidon. *epist. 6. ad Basilium libr. 7. Burdegala, Petrogorii, Rutheni, Lemovicee, Gabalitanii, Elufani, Vasates, Convenæ, Aufcenses, multoque jam major numerus civitatum (summis sacerdotibus ipsorum morte truncatis, nec ullis deinceps Episcopis in defunctorum officia suffectis, † per quos utique minorum ordinum offi-*

Cap. 25.

ea subrogabantur) *latum spiritualis ruina limitem traxit*. Gothica persecutio-
nis furor eo excessit, quod ædes sacræ clausæ & spinis obseratæ, ut subjungit
Gregorius: *Nam & ipsos sacrorum templorum aditus, spinis jusserrat obserari,*
scilicet, ut raritas ingrediendi, oblivionem faceret fidei.

Maxime tunc Novempopulana, geminaque Germania urbes, ab hac tempesta-
te depopulatæ sunt. Hunc locum esse depravatum, & ita restituendum jam
olim credidi *geminaque Aquitania*. Hoc enim loco refertur persecutio ab Eo-
rico Rege Gothorum exercita in Galliis, quæ maxime afflixit urbes primæ &
secundæ Aquitaniæ, & Novempopulaniæ, quæ est tertia Aquitania, ut modo
observatum est ex epist. Sidonii ad Basilium. Verum & vulgata lectio retine-
ri potest, Germaniæ utriusque appellatione intellecta prima & secunda Aquit-
tania, nam & Gregorius Pontifex Germaniæ appellatione, pro Galliæ abusus
est *lib. 7. epist. 30. (ind. 1.)* cum ait, Augustinum Anglorum Episcopum
a Germaniarum Episcopis ordinatum. Et Sidonius ipse *lib. † 5. epist. 7.* Gal-
liam Lugdunensem Germaniam vocitat: *Quandiu præsens potestas Lugdunen-*
sem Germaniam regit. Et post eum Gregorius *de glor. confess. cap. 79.*
primam Lugdunensem vocat primam Germaniam: *Cum lues inguinaria popu-*
lum primæ Germaniæ devastaret... concurrat Remensium, populus ad sancti se-
pulcrum: inde Lugdunensi provinciæ Germaniæ nomen, quia scilicet teneba-
tur a Burgundionibus, qui erant origine Germani. Unde Aquitania tertia
Novempopulania dicta sit, observavi *rer. Aquitan. lib. 1. cap. 16.* quæ hic
retexere nimis otiosum esset.

Cap. 26.

In cujus loco Volusianus unus ex senatoribus subrogatus est. Sed a Gothis
suspectus habitus, episcopatus sui anno septimo in Hispanias est quasi captivus
abductus, sed protinus vitam finivit. Volusianus Turonensis Episcopus, Go-
this suspectus quod studeret partibus Francorum, sede sua pulsus in exilio vi-
tam finivit. De loco exilii secum non convenit Gregor. nam *hoc loco* refert
relegatum in Hispaniam; idem vero *infr. libr. 10. cap. 31.* ait relegatum To-
losam, ibique diem obiisse. Probabilius est, quod *hoc loco* Gregorius dixit, Vo-
lusianum relegatum in Hispaniam, si intelligas de limite Hispanico, & hoc
antiquitatis fidei convenientius est, quæ prodidit, eum martyrii lauream accepisse
in pago Fuxenti, truncato capite. Hujus memoriæ sacrum Fuxense mona-
sterium canonicorum regularium D. Augustini Carcassonensium Comitum be-
neficio fundatum.

Cap. 27.

Super quem Clodoveus cum Ragnacario parente suo, qui & ipse regnum te-
nebat, veniens, campum ut pugnaret preparari sibi deposcit. Ragnacharium
consortem regni, & parentem Chlodovei vocat. Scriptores ejus ævi appellatio-
ne parentum abusi sunt pro liberis, fratribus, agnatis vel cognatis; Gregor.
infr. hoc lib. cap. 40. nec enim possunt sanguinem parentum meorum effundere:
& eod. *lib. cap. 42. Va mihi! qui tanquam peregrinus inter extraneos remansi,*
& non habeo de parentibus, qui me, si venerit adversitas, possit aliquid ad-
juvare: & idem *lib. † 9. cap. 33. Dicens: quia parens mea hæc est:* idem *lib.*
3. cap. 13. Theodorius autem ab Arverno discedens, Sigivaldum parentum suum
in ea quasi pro custodia dereliquit. Gregor. P. *lib. 2. epist. 15. (ind. 10.)*
quod cum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat: & jam ante meliori se-
culo Hieronym. advers. Rufin. lib. 2. (cap. 2.) nisi forte parentes militari
vulgarique sermone cognatos & affines nominat.

Ut Gothorum parere mos est. Gothos notat de pusillanimitate, ut *infr. h.*
lib. cap. 37. Cumque secundum consuetudinem Gothi terga vertissent.

Igitur de quadam ecclesia urceum miræ magnitudinis ac pulchritudinis hostes
abstulerant, cum reliquis ecclesiastici ministerii ornamentis. Urceus est vas fictile,
minus amphora; Horat. *de arte poetic. (21. & seq.)*

Am-

. . . . . *Amphora caput*

Institui : currente rota cur urceus exit?

Urceus inter vasa ecclesiæ reponitur, quia est vas aptum continendo vino vel aqua, quæ duo necessaria sunt ad sacrificium missæ, unde ecclesia usa est urceis argenteis. Præter hunc locum, Greg. Tur. de mirac. martyr. lib. 1. cap. 38. *Ferunt etiam, quod eo tempore, quo ad sancta solemnia accedentes inclusi sunt, urceos argenteos & metallo formatos, cum vino, quod ad oblationem sacrificii divini offertur, secum homines detulissent.*

Cumque mihi vas illud fors dederit, quæ Papa poscit adimpleam. Episcopo per missos repetente urceum ecclesiæ, qui præda ablatus fuerat de ecclesia sua a quodam milite, Rex promisit se redditurum, si vas illud in divisione prædæ, quæ forte fiebat, ei obtingeret. Res mobiles captæ ab hostibus, apud Francos forte dividebantur inter Regem & milites, ut observatur ex hoc loco, qui est singularis in hanc rem, quem illustrent verba quæ sequuntur: *Elevatam bipennim urceo impulit dicens, nihil hinc accipies, nisi quæ tibi fors vera largitur.* Apud Romanos res mobiles prædæ captæ ab hostibus cedebant militi occupanti: agri vero capti ab hostibus publicabantur, id est in fiscum redigebantur; *l. si captivus, §. pen. ff. de captiv. & possim. revers.* Hinc Africa recepta a Vandalis, Romanis militibus suafu uxorum captivarum agros ab hostibus captos sibi vindicantibus, Salomon præfectus prætorio Africa intercessit dicens, captivos quidem & cetera mobilia militibus in prædam cedere: at agros captos ab hostibus redigi in publicum, ex quo milites annonas & stipendia ferrent; Procop. *de bello Vandalic. libr. † 2. cap. 14. Cujac. 19. obs. 7. Ait, quæ Papa poscit: ea ætate Papæ nomen erat commune Episcopis; Hieronym. in Jonam in præm. ad Chromatium Aquilejensem Episcopum: Ceterum non ignoramus, Chromati Papa venerabilis. Patientem Lugdunensem Episcopum Papæ nomine cohonestat Sidon. libr. 2. epist. 10. Ecclesia nuper Lugduni extructa est, quæ studio Papæ Patientis summum capti operis accepit. Pragmaticum Augustodunensem Episcopum eodem nomine honoris causa nuncupat idem libr. 6. epist. (2.) Memor nostri esse dignare domine Papa. Et Gregor. infr. libr. 4. cap. 26. Numquid, ait, Turonicam adisti urbem, ut Papæ illius nobis salutem deserat? intelligit Eufonium Turonensem Episcopum.*

Unus Francus levis, invidus, ac cerebrosus, cum voce magna, elevatam bipennim urceo impulit. Bipennis est securis bellicæ genus, bipenni ferro, quod Franci utebantur. Triplex eis erat armorum genus, hasta, gladius, bipennis, ut paulo infr. ostenditur, *nam neque tibi hasta, neque gladius, neque bipennis est utilis.* Etiam bipenni utebantur in bello; de Chlodoveo testatur Gregorius infra hoc loco: *Rex elevatis manibus bipennim suam capiti ejus defixit: & nobiles; idem hoc libr. infr. cap. (40.) unus elevata manu bipennem cerebro ejus inlisset.* Etiam recentiores Franci bipenni usi sunt. Hæc est quam vocant *hache d'armes*; Jo. Frohard. ***) vol. 3. cap. 226. *& portoit chacun homme d'armes son glaive droit, avant luy retailé à la mesure de cinq piés, & une hache forte & dure & bien acérée, à petit manche à costé ou sur le col.* Monstrellet. ***) vol. 1. cap. 94. *Et avoit le Duc de Berry nonobstant qu'il fut âgé de plus de soixante & dix ans épée, dague & hache d'armes, &c.* Id genus securis Hispani franciscas vocabant, propter usum Francorum; Isidor. origin. libr. 18. cap. 6. *Secures ... quas & Hispani ab usu Francorum per derivationem franciscas vocant.*

Quarum senior, mutata veste Mucuruna, junior Chrotildis vocabatur. De- Cap. † 28.
votæ seu religiosæ veste mutata, nomen quoque mutabant instar monachorum: etiam presbyteri cum ordinabantur nomen mutabant. Joannes presbyter ordinatus Petri nomen assumpsit; Procopius de bello † Persic. lib. 1. cap. 25. *ὁντα ἱερέως γινόμενος ἐκείνους Πέτρον ἑαυτὸν μετανόμασεν, ubi presbyter factus,*

volens Petrum se ipsum nuncupavit: ut & baptizati nomen mutabant; Gregor. supr. libr. 1. cap. † 34. Procedente Juda Hebræo, qui post baptismum Quiriacus est vocitatus.

Cap. * 29.
Incestare pro
stuprare. Pla-
ut. in pœnul.
(5. 2. 136.)

Incestator est reus incesti; Augustin. contra Secundin. cap. 26. Pauciores sunt homicidæ, quam fures, pauciores sunt incestatores, quam adulteri.

Interea Regina fidelis filium ad baptismum exhibet: adornari ecclesiam velis precipit, atque cortinis. In baptismo Ingomeris natu majoris filii Chlodovei Regis, curante Clotilde Regina, ecclesia velis & cortinis adornata. Cortinæ antiquissimi est in diebus solemnibus velis adornari ecclesias. Cortinæ sunt vela, ut cortinæ regiæ sunt vela regia, quæ prædiis imponuntur in pignoris signum; Ambros. epist. 33. (al. 20. num. 20.) Dum hæc tracto suggestum est mihi cortinas regias esse collectas, refertam autem populo basilicam, presentiam mei pascere: & infra (num. 22.) tradere basilicam non possum, sed pugnare non debeo. Postea vero quam cognoverim cortinas regias inde esse sublatas, cum me populus eo ire deposceret, direxisse presbyteros. Eadem voce usus est Gregorius infr. cap. 31. h. libr. Velis depictis adumbrantur plateæ ecclesie, cortinis albatibus adornantur, &c. Idem de mirac. B. Martini lib. 2. cap. 23. Vivastus... apertis parumper oculis intuetur cortinam † sericam de cancello pendere. Et Anastas. in Gregorio IV. cortinam Alexandrinam unam, vela alia habentia mucrones de fundato quatuor. Cortinæ vulgare latinum pro velis vel aulæis; Augustin. libr. 2. quærit. in exod. cap. † 177. al. 174. aulæias, quas Græci appellant, Latini aulæa perhibent, quas cortinas vulgo vocant.

Baptizatus autem puer, quem Ingomerem vocitaverunt, in ipsis sicut regeneratus fuerit albis obiit. Ait in albis, in alba veste, quæ baptizatis dabatur. Recens baptizati albam vestem gestabant, unde candidatos Christi eos appellat Augustin. de verbis Domin. ferm. 62. (al. 146.) congruenter vivite, maxime vos candidati Christi, recens baptizati, modo regenerati, sicut vos ante admonui, & modo dico, &c. Gregorius infr. lib. 5. cap. 11. de Judæis conversis per Avitum Arvernensem Episcopum: quidam ex his ad sanctum pascha, ut baptizaretur, expetiit: renatusque Deo per baptismi sacramentum, cum albatis reliquis in albis & ipse procedit. Et baptizati in paschatis sabbato vestem albam non deponebant ante octavam diem; idem Augustin. de tempore ferm. 157. (al. 172. in append.) de Dominica in octavis paschæ: Paschalis solemnitas hodierna festivitate concluditur: & ideo hodie neophytorum habitus commutatur; ita tamen, ut candor, qui de habitu deponitur, semper in corde teneatur. Unde in albis e vita migrare dicuntur, qui e vivis excedunt intra octavam diem a baptismo: ita de Lusore Leocadii filiolo Gregorius de glor. confess. cap. 92. In Dolensi autem Biturigi termini vico B. Lusor Leocadii quondam senatoris filius requiescit, qui fertur in albis migrasse a seculo. Et Clotildis hoc loco inquit Chlodoveo: quia scio in albis ab hoc mundo vocatum, Dei obtutibus nutriendum. Idem infr. lib. 5. hist. cap. 11. renatusque Deo per baptismi sacramentum, cum albatis reliquis in albis & ipse procedit.

Cap. 31.

Velis depictis adumbrantur plateæ ecclesie, cortinis albeatibus adornantur, baptisterium componitur, balsama diffunduntur, micant flagrantis odore cerei. In baptismo Chlodovei Regis solemnitatis causa atrium ecclesie velis albis seu cortinis adornatur, quod conveniens erat baptismo, in quo baptizandis alba vestis induebatur: baptisterium componitur, id est pariter velis albis ornatur ac atrium ecclesie. Baptisterium erat in atrio seu vestibulo ecclesie, ut insinuat Gregorius hoc loco, & aperte idem de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 6. Alius autem paraliticus, ex Aurelianensi territorio carruca devehctus, venit ad sanctam basilicam, qui diebus multis jacens ad ostium illud, quod secus baptisterium ad medium diem pandis egressum, beati Antistitis implorabat auxilium. Et

Et ita baptisterium ab ecclesia, & parte feminarum separat Augustin. de civit. Dei lib. 22. cap. 8. (num. 3.) *Admonetur in somnis appropinquante pascha, ut in parte feminarum observanti ad baptisterium, quocumque illi baptizatum primitus occurrisset, signaret ei locum signo crucis Christi.* Baptisterium ab Episcopo consecrabatur eadem solemnitate, qua ecclesia; Sidon. lib. 4. epist. 15. *Nam baptisterium, quod olim fabricabimini, scribitis posse jam consecrari.* In baptisterio fiebant preces & vigiliæ ante baptismum; auctor vit. B. Genovesæ apud Surium 3. januar. (cap. 5.) *His auditis, matronæ S. Genovesæ sese consiliis accomodantes, & dies aliquot vigiliis insistentes, incumbunt precibus, unde lucem accipit locus Augustini de tempor. sermon. 71. (al. 6. in append.)* *Timeo enim ne aliquæ mulieres ideo tardius infantulos suos offerant, quia cum ipsis ad vigiliis venire dissimulant:* notat matres, quæ tardius infantes offerrebant ad baptismum, ne venirent ad vigiliis, quæ in baptisterio fiebant ante baptismum. In regio baptismo balsama funduntur, id est thura & odores adolentur; idem refert Hincmar. in vit. Remigii 13. † januar. cap. 38. apud Surium: *Interea eundi via ad baptisterium a domo regia preparatur, velis ac cortinis depictis ex utraque parte protenditur, & desuper adumbratur, platea sternuntur, ecclesie componitur baptisterium, balsamo & ceteris odoramentis conspergitur.* Idem Flodoard. *hist. Rem. libr. 1. cap. 13. iisdem fere verbis.* Cerei adhibentur in baptismo, quod fuit antiquissimiæ moris ecclesiæ; Fortunat. *libr. 5. carm. † 5. de baptismo Judæorum per Avitum Arvernens. Episcopum:*

Undique rapta manu lux cerea provocat astra,

Credas ut stellas ire trahendo comas.

Lacteus hinc vesti color est, hinc lampade fulgor

Ducitur, & vario lumine picta dies.

Idem Gregor. *infr. libr. 5. cap. 11. At ille præ gaudio lacrymans, cunctos aqua abluens, chrismate liniens, in sinu matris ecclesie congregavit. Flagrabant cerei, lampades resfulgebant, albicabat tota civitas de grege candido.*

* *Cui ingresso ad baptismum sanctus Dei sic infit ore facundo: Mihi deponere colla Sicamber, adora quod incendisti, incende quod adorasti.* Chlodoveus baptizatus a Remigio Remensi Episcopo, cui accedenti ad sacrum lavacrum, Episcopus eleganter infit: *Mihi deponere colla Sicamber.* Franci enim e Sicambriis Germaniæ populis orti, unde Charibertum Regem Francorum, de gente Sicambrorum prognatum agnoscit Fortunat. *libr. 6. carm. 4.*

Cum sis progenitus clara de gente Sicamber,

Floret in eloquio lingua latina tuo.

De Chlodoveo idem Hincmar. in vit. Remigii apud Surium 13. † jan. cap. 29. *Francia regio Germaniæ; Hieronym. in vit. Hilarionis (num. 22.) inter Saxones quippe & Alemanos, gens ejus non tam lata, quam valida; apud historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.*

Erat enim sanctus Remigius Episcopus egregiæ scientiæ, & rhetoricis adprimum imbutus studiis. Eadem laude Remigium commendat Hincmarus loco modo laudato, (cap. 2. 30. 43. 57.) & Flodoardus *hist. Remens. libr. 1. cap. 12.* *Declamationes Remigii multis commendat Sidon. libr. † 9. epist. 7. ad eum scripta: Quidam ab Arvernens Belgicam petens... postquam Remos advenerat, scribam tuum, seu bibliopolam, pretio fors fuit officiove demeritum copiosissima, velis † nobis declamationum tuarum schedio emunxit, &c.*

Delibutusque sacro chrismate cum signaculo crucis Christi. In baptismo adhibetur unctio chrismatis, cum signo crucis; de quo Vicecomes *de baptismo. libr. 2. cap. 37.*

* *Erat enim jocundus in fabulis, strenuus in consiliis, justus in judiciis, & in* Cap. * 32. *commisso fidelis.* Commendat Aredium, qui erat a consiliis Gundebadi Regis Burgundionum, maxime de fide in commissis, id est in mandatis exequen-

dis. Commissum est mandatum, inde vulgare *commissio*: eadem voce usus est Gregorius de mirac. B. Martini libr. 1. cap. 33. *Eo tempore unus ex clericis meis Armentarius nomine... in servitio valde strenuus, & in commissio fidelis.* Eadem laude commendatur Decadius major domus Theodorici Regis; Fredegar. cap. † 28. *Annò xi. Theodorici Regis subrogatur major domus † Decadius genere Romanus, homo prudens, jucundus in fabulis, strenuus in cunctis, &c.*

† In libr. meo Docudius.

Quo consilio Rex accepto, hostem patrie redire jubet ad propria. Hostem hic accipe pro exercitu, qui pacè facta patrie redit ad propria, Galli Ost, quod in hostem paratur. Eodem sensu hac voce usus est Gregor. infr. h. libr. cap. 37. sed quoniam pars hostium territorium Turonicum transibat. Idem de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 28. Illo tempore alveus fluvii nutu Dei, vel virtute beati viri, absque pluviarum inundationibus repletus, hostem, ne civitatem laderet, transire prohibuit. Idem de vit. patr. cap. 11. In hujus ergo lapidis scissuram, quod priscis temporibus quondam propter transitum hostium receptaculum fuit. Idemque infr. lib. 10. cap. 3. cum ad Metensem urbem, que ei in itinere sita erat, accepisset, tantas pradas, tantaque homicidia ac cedes perpetravit, ut hostem propriæ regioni putaretur inferre. Synod. Sueffionens. (sub Zachar. III. can. 3.) abbates legitimi hostem non faciant, nisi tantum homines eorum transmittant. Aimoïn. (al. incertus auctor) libr. † 5. cap. 22. iidem Sarraceni de Baira egredientes, & hostem Ludovici post tergum sequentes, plusquam duo millia caballorum ipsius hostis prædati sunt. Idem cap. 28. ejusd. libr. (5.) Unde hostem quam maximam potuit cum Carlomanno direxit. Vvillelm. Tyrius de bell. sacr. libr. 9. cap. 3. Comes vero eam, (Turrim David sc.) tamquam sibi ab hostibus traditam, usque in pascha, quo transire & domum redire proposuerat, eam sibi velle habere, ut interim cum suis † honestius in regno moram facere posset, allegabat. Ait ad patriæ propria, id est in regni sui fines: patria pro regione vel provincia; Arnob. in psalm. 104. diversa sunt patriæ, Brutiorum, Lucanorum, &c.

Cap. 33.

Illo quoque, Duce exercitu per aqueductum directo, multis cum ferreis vestibus præcedentibus (erat autem spiculum illius lapide magno conclusum.) Vienna urbs capta immisso hoste per aqueductum, ferreis vestibus amoto spiculo aqueductus. Spiculum aqueductus, vel spiraculum, ut legit Quercetanus, est meatus, quo aquarum ductus purgantur fordibus; l. 1. C. de aqueduct. libr. 11.

Dato autem de medio civitatis sono buccinæ, obsidentes portas capiunt. In expeditione buccina signum datur; Quint. Curtius libr. 7. (cap. 3.) Die jam illustri, signum e tabernaculo Regis buccina datur. Idem libr. 5. (cap. 2.) Tuba cum castra movere vellet signum dabat. Idem infr. eod. libr. (cap. 4.) Silentii agmine ac ne tuba quidem dato signo. Idem libr. 7. (cap. 1.) Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces, signum tuba datum finit. Ammian. libr. 24. (in princ.) Julianus... † extracta quiete nocturna itinerarium sonare litus jubet.

Adprehensos eos Tolosæ in exilium ad Alaricum Regem transmisit. Tolosa erat regia Gothorum; Idac. in chronic. Gothi... per Constantium ad Gallias revocati, sedes in Aquitania a Tolosa usque ad Oceanum acceperunt: unde Alaricus Rex Tolosæ dictus est in commonitorio Aniani brevioris codicis Theodosiani: anno xxii. Alarici Regis Tolosæ. Et Thorismundus mortuo patre Tolosam velut regni Gothici sedem solemnè pompa ingressus memoratur; Jornand. de reb. Gothic. cap. † 41. Thorismund ergo patre mortuo, in campis statim Catalaunicis, ubi & pugnaverat, regia majestate subvectus, Tolosam ingreditur. Et Theodoricus ejus successor Tolosæ sedem habuit; de quo Sidon. libr. 4. epist. 8. Cum tabellarius mihi litteras tuas reddidit, qui te Tolosam

Tolosam Rege mandante mox profecturum certis amicis confitebatur. Ibidem se-
dit Theodorici successor Eoricus; Ennod. in vit. Epiphani: ad regnum nepos
accessit. Tunc inter eum & Tolosæ alumnos † Getas, quos ferrea Eoricus Rex
dominatione gubernabat, orta dissensio est: & in fin. † Alaricus Eorici filius
apud Tolosatem urbem Gothorum Rex efficitur.

† In libr. meo
deest vox,
Getas. †† Et
quæ sequun-
tur verba si-
militer desi-
derantur.

Ipse vero regionem omnem, quæ nunc Burgundia dicitur, in suo dominio re-
stauravit. Burgundiones olim accolæ Rheni, in cujus ripa habitabant, castris
per limitem dispositis, quos burgos vocabant, unde nomen Burgundionum,
transito Rheno partem Lugdunensis Galliæ occuparunt, quæ ab his Burgun-
dia dicta est; Orof. lib. 7. cap. 32. Burgundionum quoque novorum hostium
novum nomen, qui plusquam octoginta millia (ut ferunt) armatorum, ripæ
Rheni fluminis infederunt. Hos quondam subactæ interiore Germania a Druso
& Tiberio adoptivis filius Casaris per castra dispositos, ajunt in magnam coa-
luisse gentem: atque ita etiam nomen ex opere præsumpsisse, quia crebra per li-
mitem habitacula constituta, burgos vulgo vocant: eorumque esse prævalidam &
perniciosam manum, Gallia hodieque testes sunt, in quibus præsumpta pos-
sessione consistunt. Burgundiones orti e Romanis per castra seu burgos disposi-
tos in ripa Rheni fluminis limitis tuendi gratia; Ammian. libr. 28. (cap. 5.)
Gratanter ratione gemina Principis acceptæ sunt litteræ, prima quod jam inde
temporibus præcis, sobolem se esse Romanam Burgundii sciunt. Idem Gregor.
supr. h. lib. cap. 9. Ado Viennens. Hincmar. in vit. Remigii, & Aimoin.
lib. 1. cap. † 8. Pars tamen Lugdunensis Galliæ, quam Burgundiones occupa-
verunt, Burgundia nomen retinuit. Burgundiæ situm indicat Sidon. lib. 3. existant in cap.
epist. 3. cum ait, Arvernos in medio positos inter Burgundiones & Gothos: 4. præfat. in
Sic emulorum sibi in medio positi populorum lacrymabilis præda, suspecti Bur-
gundionibus, proximi Gothis.

† Verba hæc
existant in cap.
4. præfat. in
edit. Duches-
ne. In cor por.
vero Francic.
histor. in cap.
5. ejusd. præ-
fat.

Burgundionibus leges mitiores instituit, ne Romanos opprimerent. Gundeba-
dus Rex Burgundionum leges condidit de suo nomine dictas † C' est la loy
Gombette; unde Gumbodigni dicti capitul. lib. 1. cap. 63. quod refertur in
can. parvuli, 22. qu. 5. Gundebadi lege utentes: Gundebadum mitiores le-
ges Burgundionibus instituisse ait Gregorius, ne Romanos opprimerent, id est
veteres Gallos, qui Romani dicebantur, quia Romana lege vivebant, quia
Romanis legis suæ usum servavit, & lites inter Burgundiones & Romanos
sua lege quidem diseptari voluit: verum lites inter Romanos lege Romana
judicari tulit, ut legitur in præfat. legum Gundebadi: Inter Romanos vero,
sicut a parentibus nostris institutum est, Romanis legibus præcipimus judicari.

Cum autem cognovisset assertiones hereticorum nihil esse, a sancto Avito Epi-
scopo Viennensi, Christum Filium Dei, & Spiritum Sanctum æqualem Patri
confessus, clam ut chrismaretur expetiit. Gundebadus Rex Burgundionum Avi-
ti Episcopi Viennensis sermone adductus, ut crederet Filii & Spiritus Sancti
æqualitatem cum Patre, clam ut chrismaretur expetiit, metu populi deterritus,
ne fidem publice profiteretur: nihil profuit monitio Antistitis, fidem, quantum-
cumque rectam, publicam desiderare confessionem, & professionem; ille enim
in insania usque ad vitæ exitum perduravit: existat Aviti epistola 1. ad Gun-
debadum Regem, in cujus calce hæc verba noranda sunt: ne... suspendamini a
professione, cum jamdudum in confessione teneamini: nihil prodest fides ad salu-
tem, nisi publicetur ubi quis de fide interrogatur apud judicem; Tertull. ad-
versus Valentinian. cap. † 30. Sed nobis quidem va, si excesserimus in aliquo
discipline jugum: † si obtorpuerimus in operibus sanctitatis atque justitiæ: si
confitemur alibi, nescio ubi, & non sub potestatibus istius sæculi, apud tri-
bunalia præsidum optaverimus. Augustin. de fid. & symbol. cap. 1. eaque fides
officium a nobis exigit & cordis & linguae; ait enim Apostolus: Corde credi-
tur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem... Salvi fieri non possumus,

Cap. * 34.

nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem, quam corde gestamus. Burgundiones tamen sub id tempus ad Catholicam fidem conversos testatur Orosius libr. 7. cap. 32. **) *Arriani revertentes ad fidem Catholicam reconciliabantur unctione chrisimatis.* Gregor. infr. libr. 4. cap. 27. de Brunichilde uxore Sigiberti Regis: *Et quia Arriane legi subjecta erat, per predicationem sacerdotum, atque ipsius Regis commonitionem conversa, beatam in unitate confessa Trinitatem credidit, atque chrismata est.* Idem infr. eod. libr. cap. 28. de Galluintha uxore Chilperici Regis: *Jam enim in lege Catholica conversa fuerat, & chrismata.*

Magne enim facundia erat tunc temporis beatus Avitus. Facundia laudem commendant etiam Ennod. in vit. Epiphani, Agobard. in epist. advers. legem Gundebadi, (cap. 13.) & Ado Viennens. in chron. (ad ann. 492.) Varias ejus ingenii dotes testantur ejus epistolæ, homiliae, & carmina, quæ omnia edidit & notis illustravit vir clarissimus Jacob. Sirmondus presbyter societatis Jesu.

Has ipsas rogationes, quas ante ascensionis Dominica triumphum celebramus a Mamercio ipsius Viennensis urbis Episcopo, cui & hic eo tempore præerat, institutas fuisse. Rogationes institutæ a Mamercio Viennensi Episcopo, felici exemplo, quia cetera ecclesiæ Gallia hoc institutum statim secuta sunt, ut refert Gregorius ex homilia Aviti de rogationibus. Idem Sidon. libr. 5. epist. 14. *in urbem tamen (in Galliam) rogationum contemplatione revocare: quarum nobis solemnitatem primus Mamercus pater & Pontifex reverendissimo exemplo, utilissimo experimento invenit, instituit, innoxii.* Idem libr. 7. epist. 1. ad Mamercum: *solo tamen invecetarum te auctore rogationum palpamus auxilio, &c.* Gregor. infr. libr. 9. cap. 6. *His enim diebus rogationes publicæ celebrantur, quæ ante sanctam Dominicæ ascensionis diem agi solent.* Factum est autem ut procedente Ragnemodo Pontifice cum populo suo, & loca sancta circumcumeunt, &c. de eisdem Cæsarius Arelatenf. homil. † 37. & Ado Viennens. in chron. (ad ann. 396.)

Sanctus sacerdos prostratus ante altare, † cum gemitu & lacrymis, Domini misericordiam imprecatur. Christiani orabant vel flexis genibus, unde preces geniculationes dictæ, id est genuum flexiones; Tertullian. ad Scapul. (cap. 4.)

Quando non geniculationibus & jejunationibus nostris etiam siccitates sunt depulsa? Hieronym. libr. 2. in epist. ad Ephes. (cap. 3. vers. 14.) *Legimus cit. epist. quæ enim & Paulum in littore sic orasse, & geniculationes in oratione præceptas: nunc est 55. vel prostrato corpore; Gregor. infr. libr. 10. cap. 15. introeuntes in oratorium, cap. 15. quicquid repererunt jacentem super humum ante archam sanctæ crucis.* Idem de mir. B. lebrantur post Martin. lib. 2. cap. 28. *Hæc enim fletu magno solo prostrata nomen beati in Domini resur- vocat confessoris.* Idem libr. 2. de mirac. ejusd. cap. 54. *Puella vero ex Le- rectionem, jam suæsi jam adulta lumen amisit oculorum, quæ sancti limina adiens, per omne in figura non tempus festivitatis orabat humo prostrata.* Maxime monachi prostrati orabant; laboris, sed Rufin. de vit. patr. libr. † 2. cap. 29. *Ubi vero post psalmum ad orandum se quietis & læ- projecissent fratres, percurrerant nihilominus singulos, & ante alium jacentem ritie.* Propter in oratione, quasi mulierum specie ferebantur. Stantes orabant die Dominica, hoc & jeju- nia relaxan- de coron. (cap. 3.) *Die Dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculis tur, & stan- adorare. Eadem immunitate a die paschæ in pentecostem usque gaudemus. Au- tes oramus, gustin. epist. †† 119. a paschæ ad pentecosten jejunia relaxantur, in signum læ- quod est si- ritie & quietis, & stantes oramus in signum Dominicæ resurrectionis: & ple- gnum resur- rumque in precibus genuum flexio, & prostratio conjungebantur; Augustin. rectionis. homil. 40. (al. ferm. 111. in fin.) Scio quotidie venire homines genua figere, frontem terra concutere, aliquando cultum suum lacrymis rigare.*

Cap. 35.

Legatos ad eum dirigit dicens: si frater meus vellet, insideret animo, ut nos Deo

Deo propitio pariter videremus. Alaricus Rex Gothorum Chlodoveum Regem de amicitia per legatos sollicitat fratrem nuncupans: Reges inter se solent se fratres vocitare; Ammian. libr. 17. (cap. 5.) Rex Regum Sapor, particeps syderum, frater solis & lune, Constantio Cesari fratri meo salutem plurimam dico. Et apud Cassiodorum 3. var. † 2. & 3. Theodoricus Rex Guudebadum Regem Burgundionum fratrem appellat.

Coniunctique in insula Ligeris, quæ erat juxta vicum Ambaciensem territorii urbis Turonicæ. Ambaciensis vicus est in pago Turonensi; de quo Sever. Sulpit. dialog. 3. (cap. 9.) In vicu autem Ambatiensi, id est castello illo veteri, quod nunc frequens habitatur a fratribus. Et Gregor. ipse de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 17. Quodam die dum Guntranus Boso contra vicum Ambaciensem Ligerim fluvium transmearet. Recentioribus Ambasia castrum; Robert. Monteni in supplem. Sigebert. ad ann. 1161. Caput autem sui honoris, seilicet Ambasiam, tenebat de Rege Henrico: vulgo Amboise.

Ibique a sancto Eufrafio Episcopo, † qui quondam Aprunculo Divionensi successerat, benigne susceptus est. Quintianus Rutenensis Episcopus a Gothis sua sede pulsus, Arvernos se recepit, ubi ab Eufrafio Arvernenfi Episcopo benigne susceptus est, concessis prædiis, e quibus viveret. Episcopis sede sua pulsus vi barbarica, præstabantur alimenta ab aliis Episcopis, immo & eis assignabantur præbendæ seu portiones, quæ Græcis ἀδελφαια, in locupletioribus monasteriis, ex nov. Alexii Comneni, quam intexuit Balsamo in can. 37. synod. VI. in Trull. & libr. 7. respons. de privileg. Patriarcharum.

Cap. 36.

Sed quoniam pars hostium per territorium Turonicum transibat, pro reverentia beati Martini dedit edictum, ut nullus de regione illa aliud, quam herbarum alimenta aquamque præsumeret. Ubi Chlodoveus movit in Alaricum Regem Gothorum, quia pars hostium, id est exercitus, iter habebat per Turonicum agrum, pro reverentia B. Martini edixit, ne milites quid a pagensibus exactarent, præter herbarum & aquæ copiam. Possessores præstabant annonam & pabulum, ob transitum exercitus; l. si pendentes, §. si quid cloacarii, ff. de usufruct. Sicul. Flaccus de condit. agror. in fin. Nam & quoties militi prætereunti aliive, cui comitatu annona publica præstanda est, si ligna, atque stramenta deporanda, querendum quæ civitates, quibus pagis, hujusmodi munera præbere solite sunt. Edicto Chlodovei Turonibus in gratiam B. Martini remissum onus præstandi alimoniam militi. Exemplo Chlodovei Chlotarius & eum secuti Reges omne tributum Turonibus remiserunt in gratiam B. Martini; de quo Gregor. infr. libr. 9. cap. 30. unde Leo Pictaviensis unus e satellitibus Chramni dicebat, beatum Martinum nihil † fisci viribus utile reliquisse; teste ipso Gregorio infr. lib. 4. cap. 16.

Cap. 37.

Satisque fuit exercitui, nihil alterius ab hac regione præsumere. Præsumere est per vim sumere; Gregor. infr. libr. 5. cap. † 19. cum non haberem de presenti quod darem, hinc præsumpsi.

Illisque de muro † sagittantibus. Sagittare pro sagitta petere; Justinus libr. 41. (cap. 2.) Hos pari cura ac liberos suos habent: & equitare ac sagittare magna industria docent.

† Verba hæc desiderantur in libro meo in h. cap. Exhibentur vero supr. cap. 33. h. libr.

Ipse vero Rex direxit nuncios ad beatam basilicam, dicens, ite, & forsitan aliquod victoria auspiciam ab eade sancta suscipietis. Chlodoveus, cum per Turones iter faceret ad expeditionem Gothicam, per nuncios auspicia cœpit e basilica beati Martini, quæ prospera visa sunt ex versiculo psalm. 17. Et proximi me virtute ad bellum, quem primicerius seu præcentor ecclesiæ occinebat, dum hi ecclesiam ingrederentur. Veteres etiam religione, an superstitione, sortibus biblicis usi sunt apertione sacrorum codicum; Gregor. lib. 4. cap. 16. Positis clericis tribus libris super altarium, id est prophetia, Apostoli, atque evangeliorum, craverunt ad Dominum, ut Chramno quid eveniret

ostenderet. Idem lib. 5. cap. 14. Meroveus vero non credens pytonisse, tres li-
 bros sancti sepulcrum posuit, id est psalterii, Regum, evangeliorum, &
 vigilans tota nocte petiit, ut sibi beatus confessor quid eveniret ostenderet, &
 utrum possit regnum capere, an non, ut Domino indicante cognosceret. Idem
 lib. 8. cap. 4. Nam in die sancto pasche stante fratre meo Sigiberto in ecclesia,
 procedente diacono cum sancto evangeliorum libro, nuncius Regi adventit, unaque
 vox fuit pronuntiantis lectionem evangelicam, ac nuncii dicentis, filius natus
 est tibi, &c. & hanc sortium usum quoad res sæculares displicuit Augustino;
 testatur ille epist. 119. (nunc 55. num. 20. in fin.) Hi vero, qui de paginis evan-
 gelicis sortes legunt, etsi optandum est, ut hoc potius faciant, quam ad dæmonia
 consulenda concurrant: tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secu-
 laria, & ad vitæ hujus vanitatem, propter aliam vitam loquentia oracula divina
 velle convertere. Has, quas sanctorum sortes vocabant, damnavit conc. Agathense
 can. 42. can. aliquanti, 29. qu. 5. Altissiodor. can. 4. Et ante gentiles infano futuri
 præsciendi studio Virgilianas sortes quasi fatidicas consulere; Spartian. in Adria-
 no: quum sollicitus de Imperatoris erga se judicio, Virgilianas sortes consuleret.
 Aliud sortis genus fuit per breves scriptos positos super altare; Gregor. de
 vit. patr. cap. 9. tunc pro hospitio quodam brevibus conscriptis posuit super al-
 tare vigilans & orans tribus noctibus, ut quid Dominus juberet, dignaretur
 manifestissime declarare.

Dum sanctam ingrederentur basilicam, hanc antiphonam ex improviso primi-
 cerius qui erat imposuit. Primicerius est præcentor seu primus cantorum chori:
 ejus munus est antiphonam imponere, id est cantandam intonare seu modu-
 lari; Gregor. de mirac. B. Martini libr. 1. cap. 6. Tunc iactans pallium, quo
 utebatur, posuit manum ad sarcophagum cum reliquis sacerdotibus, crucibus pa-
 ratis ac cereis, impesitque antiphona, dederunt cuncti voces psallentes in excel-
 so. Idem de vit. patr. cap. 4. in Quintiano Rutenensi Episcopo: die ter-
 tia, cum jam porte civitatis appropinquarent, suggerunt ei, ut ipse antipho-
 nam dignaretur imponere, dicentes: si tu beate Pontifex devote antiphonam im-
 posueris, confidimus de sanctitate tua, quod protinus t nobis Dominus pluviam
 dignabitur benigna pietate largiri. Ad officium primicerii pertinet ordo & mo-
 dus psallendi in choro, pro solemnitate temporum, ex Isidoro in epist. ad
 Ludifredum Cordubensem Episcopum can. perlectis, 25. dist. Antiphona est
 ritus canendi alternis choris, a Græco ἀντιφωνία, quem ritum a Græcis in
 ecclesiam latinam invexit Ambrosius; Siebert. ann. 387. Ambrosius Episcopus
 ritum canendi antiphonas in ecclesia primus apud Latinos transtulit a Græcis.
 Primicerius imponit antiphonam, & chorus psallentium dicitur suscipere anti-
 phonam; Gregor. de glor. martyr. lib. 1. cap. 76. Verum ubi cantato responso,
 antiphonam cetera suscepit monachorum.

Dum eminus in tentoriis commoraretur, pharus ignea de basilica sancti Hi-
 larii egressa, visa est ei, tamquam super se advenire. Farus hic accipitur pro
 luce, quæ de cælo apparuit; Gregorius de mirac. martyr. libr. 1. cap. 5. cir-
 ca horam tertiam noctis apparuit ante altare lumen parvulum in modum scintil-
 læ: deinde ampliatur. . . . effectaque pharus magna. Idem ibid. libr. 2. cap.
 34. Reserebat autem mihi vir fidelis. . . vidisse se pharum immensi luminis e
 cælo delapsam, super beatam basilicam descendisse. Idem lib. 6. cap. 13.
 factaque pharus magna evanuerunt. Alias farus vel pharus est lychnus pluribus
 lucernis ardentibus insignitus; Anastas. in Silvestro: Farum ex auro purissimo,
 quod pendet sub fastigio cum delphinis quinquaginta: & infra: Farum cantha-
 rum ex auro purissimo ante altare, in quo ardet oleum nardicum pisticum. Wa-
 lafridus Strabo vitæ sancti Galli libr. 2. cap. 34. apud Surium tom. 5. farum,
 quæ ante altare sancti Galli pendebat, pro incendendis luminaribus.

Erat in his diebus vir laudabilis sanctitatis Maxentius abbas reclusus in
 mona-

monasterio suo ob Dei timorem, intra terminum Pictavensem. Temporibus Chlodovei in pago Pictavensi vitæ sanctitate claruit Maxentius abbas, hinc nomen a conditore cella sancti Maxentii: ejusdem meminit Sigebert. ad anu. Chr. 506. martyrol. R. 26. jun.

Cujus monasterii nomen lectioni non indidimus, quia locus ille usque hodie cellula sancti Maxentii vocatur. Cellula vel cella S. Maxentii accipitur pro monasterio, ut cella S. Judoci apud Lupum Ferrar. epist. 11. Cellam S. Judoci, quam magnus Carolus quondam Alcuino ad eleemosinam exhibendam peregrinis commiserat.

Hujus vero brachium beatus confessor cum oleo benedicto contrectans, imposito signo crucis restituit sanum. Patres eremi oleo signo crucis benedicto agros curabant, quod variis exemplis probant Hieronym. in vit. Hilarion. (num. 32. & 44.) Pallad. hist. Lausiac. cap. † 13. sect. 12. in vit. Benjamin abbatis, & cap. 19. & 20. sect. 17. in vit. Macarii abbatis, Cassian. collat. 15. **) Gregorius de vit. patr. cap. 9. de Patroclo: sed & puella duæ de Lemovicino venientes, oleo quod ipse sanctus benedixit perunctæ a nequitia qua obsidebantur mundate sunt. Idem de vit. patr. cap. 14. in Martio abbate: quartanis tertianisve febribus infuso benedicti olei liquore medebatur. Idem eod. libr. cap. 15. de † Senoch abbate: Tunc ille oleo benedictione sanctificato manum manu perungens, abstracto rano sanitati restituit: de quo plura infr. libr. 6. cap. 6.

Interea Chlodoveus Rex cum Alarico Rege Gothorum in campo Vogladense decimo ab urbe Pictava milliario convenit. Chlodoveus cum Alarico pugnavit in campis Vogladensibus decimo a Pictavo milliari, c'est Voglay ou vouldt en Poictou, Alaricus in prælio cecidit propria manu Chlodovei. Percussus in geniculo. Genuculum pro genu, inde geniculatio pro genuum flexione; Tertul. ad Scapul. (cap. 4.) quando non geniculationibus, & jejunationibus nostris etiam siccitates sunt depulse?

14. Cum contis utraque ei latera feriunt. Contum est hasta; Aimoin. libr. 4. cap. 32. Tunc unus e Longobardis, vocabulo Amalongus, qui regium contum solitus erat ferre, quemdam Graculum eodem conto percussum, e sella equestris super caput suum elevans, reliquos perterrefactos fugere compulit. Idem Gregor. infr. libr. 3. cap. 6. Cujus amputatum caput, & conto defixum, elevavit in sublime. Idem infr. libr. 5. cap. 48. præcinctus pharetra, & contum manu gerens. Idem libr. 10. cap. † 3. a littore illo unus Longobardorum stans, lorica protectus & galea, contum manu gestans. Alias contum pro unco navis; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 16. Dum autem hæc orarem, vocem in alia ripa audio me vocantem, ut navim homini, qui iter agebat, abducerem. Verum ubi acceptis contis, eo versus impetum fluminis sulcare cæpi. Q. Curtius lib. 9. cap. 9. Hi contis navigia adpellebant; hi, dum remos aptari prohibebant, confederant.

Maximus ibi tunc Arvernorum populus, qui cum Apollinari venerat, & primi qui erant ex senatoribus corruerunt. Apollinaris Dux, is erat Sidonii filius, cum Arvernens multis cecidit in prælio Vogladensi e partibus Alarici.

Chlodoveus vero apud Burdegalensem urbem hyemem agens, cunctos thesauros Alarici a Tolosa auferens, Ecolismam venit: locus est corruptus, lege Ecolismam, quæ est recentioribus Engolisma; Gregor. supr. h. libr. cap. † 13. Dynamium Ecolisma vel Venerandum Arvernens.

Parrata post hæc victoria Turones regressus est, multa sanctæ basilicæ beati Marini munera offerens. Chlodoveus, pugnaturus cum Alarico, Deo & B. Martino vovit equum, quo utebatur in prælio: parva victoria voti reus Turones petiit, oblatum equum pretio nummorum centum redimere voluit: sed cum equus haberet, duplum obtulit, quo facto equus ultro recessit. Tunc

Chlodoveus: *Martinus*, inquit, *bonus in auxilio, carus in negotio*; Sigebert. *ad ann.* 509. Idem Otto Frisigen. 4. *chronic. cap.* 32. & Abbas Ursberg. † *ad ann.* 743. Sic pater Odonis, qui fuit abbas cluniacensis, cum filium adhuc in cunis vagientem vovisset B. Martino, & puer jam adultus votum implere differens, morbo correptus fuisset, qui nullo remedio vinci poterat, pater agnoscens pœnam moræ: *Ecce, inquit, beate Martine, quod grate obtuli, exacte requiris, vere, ut decet, exaudibilis es in voto: sed carus in negotio*, ut refert Joannes Monach. *ejus vit. lib.* 1.

Cap. * 38.

Igitur ab Anastasio Imperatore codicillos de consulatu accepit, & in basilica beati Martini tunica blatea indutus est & chlamide, imponens vertici diadema. Consulatus & patriciatus per imperiales codicillos illustribus viris conferebantur; *l. ult. C. de consulib.* Ornamenta consularia erant trabea sive palmata, quæ erat vestis purpurea, scipio, calcei aurati, sella curulis; Cassiodor. 6. var. 1. *Pinge vastos humeros vario colore palmata: validam manum victorialis scipione nobilita: lares proprios etiam calceis auratis egredere: sellam aurulem pro sua magnitudine multis gradibus enisus ascende.* Vopisc. in Aureliano: *Nam te consulem hodie designo, scripseris ad senatum, ut tibi deponeret scipionem, deponeret etiam fascem.* Chlodoveus ab Anastasio Imperatore consul & patricius togam purpuream & coronam suscepit, quod caute intelligendum; nec enim coronam ut regiam suscepit, sed coronam, quæ patriciis honoris causa dari solebat; de qua diximus lib. 3. de Ducib. & Comitib. cap. 2. Non respuit coronam Chlodoveus, qui erat tantum insigne patriciatus, nudum insigne honoris, non obsequii. Ne vero videretur regium nomen accipere ab Imperatore, coronam hanc Romam transmisit, & dicavit B. Petro, & quod ait Sigebertus, qui hæc refert *ad ann. Chr.* 510. eam regnum appellari sole- re, sic accipiendum est, eam ita appellari à Romanis, non a Francis. Re vera enim Rex Francorum neminem unquam agnovit superiorem; Albertus Argentinensis in *chronic.* (ad ann. 1346.) *cum Francia a nullo haberi dica- tur in feudum.* Consulatus & patriciatus dignitatem ab Imperatore simul ac- ceptit Chlodoveus, quia patriciatus non solebat conferri cuiquam, qui prius con- sulatum vel præfecturam non gessisset; *l. 3. C. de consulibus & patric.* Tu- nica blatea est purpurea; Vopiscus in Aureliano: *Et quum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blateo serico uteretur.*

Tunc ascenso equo aurum argentumque in itinere illo, quod inter portam atrii, & ecclesiam civitatis est, presentibus populis manu propria spargens vo- luntate benignissima. Chlodoveus acceptis ab Imperatore codicillis consularibus largitione ulus est in plebem ex more solemnem; consules enim initio magi- stratus largitionem facere solebant, quod veritum fuit constitutione Valentina.

† In Frede- ni & Marciani; *l. 2. C. de consulib.* cujus meminit Justinian. nov. 105. gario meo ni- Atrium ecclesiæ est spatium extra ecclesiam, in majoribus ecclesiis 40. passuum, hil. V. Ai- in minoribus 30. quod gaudet emunitate ecclesiæ; *can. † sicut, can. si quis* moin. libr. 1. 7. & 20. 17. qu. 4. cap. 22. & *Et ab hac die tamquam consul & Augustus est vocitatus.* Idem Fredega- gesta Franc. rius in *supplém.* † cap. 17. epitom. cap. 17. *Egressus autem a Turonis, Parisius venit, ibique cathedram regni constituit.* Idem Fredegar. in *suppl.* † cap. 17. Parisius sedes regni Francorum electa †† Similiter a Chlodoveo; Gregor. *infr.* lib. 4. cap. 22. *Et mox Parisius ingreditur, sedem- nihil. V. Ai- que Childeberti Regis occupat: & infra: Deditque fors Chariberto regnum* moin. libr. 5. *Childeberti, sedemque habere Parisius.* Idem eod. lib. cap. 42. *Guntchramnus* cap. 16. & *Rex apud Parisius omnes Episcopos regni sui congregat, ut inter utrosque quid* gesti. Franc. *veritas haberet edicerent.* Idem *infr.* libr. 10. cap. 28. *Proficiscatur dominus* epitom. cap. *meus Rex usque Parisius.* Parisius indeclinabile, pro Parisi, seu Lutetia 17. *Pariliorum, Santonus pro Mediolanum Santonum; Auson. ad Paulin. epist.* 24. *San-*

AD GREGORII TURONENSIS LIBRUM II.

49

24. *Santonus ut sibi Burdigalam, mox jungit Aginum. Lutetia Parisiorum in insula Sequanæ fluminis; Jul. Cæsar de bell. Gallic. lib. 7. cap. † 22. Lutetiam proficiscitur, (id est oppidum Parisiorum, positum in insula fluminis Sequanæ.) Ammian. lib. 15. (cap. 10.) post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum Lutetiam nomine.*

Meridie in tentorio suo obdormiens. Veteres solebant meridiari, id est somnum meridianum capere; l. medicus, ff. de oper. libert. Varro de re rustic. lib. 1. cap. 2. Ego hic, ubi nox & dies modice redit & abit, tamen æstivo die, si non diffunderem meo insititio somno meridie, vivere non possem. Gregor. ipse infr. lib. 3. cap. 5. Nam sopitum vino dormire post meridiem filium jubet. Paul. Warnefrid. de gest. Longobard. libr. 2. cap. 28. Tunc Rosemundam dum se Alboin meridie sopori dedisset.

Cap. 40.

Immitte, inquit illi, manum tuam usque ad fundum, ut cuncta reperias. Fundus arcæ pro profundo, ut fundus fluminis pro profundo aquæ; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 70. Sed Domini pietas... providit stilum sub aquis... qui suscipiens funem sustinuit mulierem, ne ad fundum fluminis perveniret.

Quod cum fecisset & esset valde clinus, id est inclinato corpore: Latinis acclinis; Justin. lib. 28. cap. 4. sed acclinis parieti. Beda lib. 3. cap. 17. Unde factum est ut † adclinis destina, que extrinsecus ecclesiæ pro munimine erat apposita, spiritum vite exhalaret ultimum.

† In libr. meo: adclivis; pro- ut infra pag. 76. lin. 21. & in edit. Tolosan. pag. 131. lin. 1. ubi denuo locus iste transcribitur.

At illi ista audientes, plaudentes tam palmis, quam vocibus, eum clypeo erectum super se Regem constituunt. Ex more antiquo Imperatores & Reges clypeo impositi, & circum castra subvecti, coronationis vice; Tacit. 4. hist. (cap. 15.) de † Brinnione Duce Caninesatum: Impositoque scuto, more gen- tis, & sustentium humeris vibratus, Dux deligitur. Sic Justinus senior super clypeum elevatus, Imperator salutatus; Coripp. de laudibus ejus, libr. † 2.

Quatuor ingentem, clypeis sublimius orbem Adrollunt læti juvenes, manibusque levatus. Ipse ministrorum supra stetit, ut sua reclus.

Littera, que signo stabili non flectitur unquam, Nominibus sacrata tribus: . . . idem Zonar. in ejus vit. Sic Hy-

patius per seditionem clypeo impositus Imperator salutatus; Zonar. in Justiniano (de Hypatio) ἐπι ἀσπίδος ἀντὶν μεταπολιὸν ἀρπυγες, ἀναγορεύουσι Βασιλέα, & clypeo in sublime elatum Imperatorem consalutant. Julianus eodem ritu Imperator creatus ab exercitu; Ammian. libr. 20. (cap. 4.) Impositusque scuto pedestri, & sublatus eminens, † nullo silente Augustus renunciatus. Idem Liban. orat. 4. tom. 2. Eodem solemniori ritu Reges Francorum elevati in clypeum; Gregorius infr. de Sigeberto Rege libr. 4. cap. 46. Veniente autem illo ad villam, cui nomen est Victoriacum, collectus est ad eum omnis exercitus, impositumque super clypeo, sibi Regem statuunt. De Gundobaldo, qui se præsumebat natum Chlotarii, idem Gregorius infr. libr. 7. cap. 10. Qui conjunctus cum supradictis Ducibus, Lemovicinum accedens, Brivam Curretiam vicum... advenit. Ibiq; parma superpositus, Rex est elevatus. Sed cum tertio cum eodem girarent, cecidisse fertur: ita ut vix manibus circumstantium sustentari potuisset. Et hoc de more Francorum factitatum refert Aimoin. libr. 3. cap. † 61. evocatum Gundobaldum, †† more antiquorum Francorum, Regem

†† In libr. meo Gundaldum.

proclamantes esse suum, elevaverunt super clypeum, &c. Sic Theodoricus Rex Gothorum se scuto impositum electum gloriatur apud Cassiodor. 10. var. 31. judicamus parentes nostros Gothos inter procinctuales gladios, more majorum scuto supposito, regalem nobis contulisse præstante Deo dignitatem... tubis conrepantibus. Inde Pipinus a Francis Rex creatus, elevatus dictus est; Regino 2. chronic. (ad ann. 750.) Pipinus, secundum morem Francorum, electus in Regem, & unctus per manum sanctæ memoriæ Bonifacii Moguntiacensis urbis

Tom. XI.

G

*Archiepiscopi, & elevatus est a Francis in regno. De Childeberto Rege Gregor. infr. libr. 8. cap. 4. Et Rex nihilominus in die sancto † Dominica nati-
vitatatis est elevatus.*

Cap. * 41.

*Vinctosque rotondit, & Chararicum quidem presbyterum, filium vero ejus
diaconum ordinari jubet. Chararicus & filius ejus capti a Chlodoveo inviti tonsi,
& ordinati, pater in presbyterum, filius in diaconum. Hac ætate memorantur
quamplures inviti tonsi & ordinati, vel in monasterium quasi in insulam depor-
tati: de Salonio & Sagittario Gregor. infr. libr. 5. cap. 21. Ipsosque in monasteriis
& se longiori accessu dimotis, in quibus pœnitentiam agerent, includi præcepit.*

*Cumque Chararicus de humilitate sua conquereretur. Chlodoveus audivit,
Chararicum conqueri de humilitate sua, id est de humiliatione, quam passus
erat succisis capillis, quo spes regni recuperandi sublata videbatur: inde clerici
dicuntur ordinari humiliatis id est succisis capillis; Gregor. de mirac. B. Mar-
tin. libr. 2. cap. † 53. Deinde ad monasterium sibi proximum humiliatis capil-
lis, ut presbyter ordinatus, cepit Deo strenue servire. Idem libr. 3. de mirac.
ejusd. cap. 15. Tandem inspectis propria conscientia noxis, converti decrevit,
scilicet ut humiliatis capillis, ipsi sancto deserviret Antistiti. Idem de glor.
confess. cap. 22. Ad nos vero cum horum notitia devenisset, puerum humilia-
tis capillis huic monasterio cessimus.*

*Quod verbum sonuit in aures Chlodovei, quod scilicet mirarentur sibi cesariem
ad crescendum laxare. Chlodoveus Chararicum cum filio capite plecti jussit,
quod filius patri de succiso capillo conquerenti dixisset, in viridi ligno fron-
des succisas resurgere, intelligens eos cogitare de coma laxanda, id est demit-
tenda, spe regni non amissa. Comam laxare, est capillum submittere, ut in
cap. 4. de vit. & honest. cleric. can. si quis ex clericis, 23. dist. laxare est
dimittere; Gregor. infr. libr. 4. cap. 16. Omne quod circumvivi, laxare non po-
tero: sed sub mea hoc potestate cum gratia patris mei cupio retinere.*

Cap. * 42.

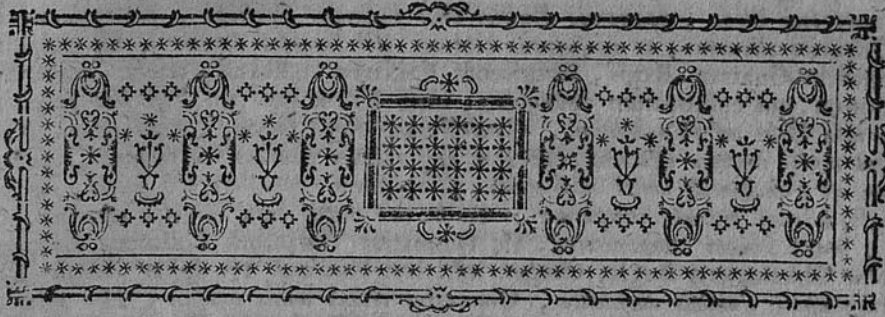
*Hoc dedit leudibus ejus, ut super eum inimicarentur. Leudes vel leodes
sunt vassi vel fideles regii; Gregor. infr. libr. 3. cap. 23. Sed ille, (is erat
Theodebertus Rex) muneribus placatis, a leodibus suis defensatus est, & in
regno stabilitus. Idem libr. 8. cap. 9. Sed (ut credo) alicujus ex leudibus
nostris sit filius. Idem libr. 9. cap. 20. Similiter convenit, ut secundum pactio-
nes inter domnum Gunthramnum, & bonæ memoriæ domnum Sigebertum initas,
leudes illi, qui domno Gunthramno post transitum domni Chlotarii sacramenta
primitus præbuerunt, & si postea convincuntur se in parte alia tradidisse, de
locis ubi commanere videntur, convenit ut debeant removeri: & infra: Similiter
convenit, ut nullus alterius leudes, nec sollicitet, nec venientes excipiat. Frede-
gar. cap. 1. & cum leudis esset aptissimus. Idem cap. 27. Hortabatur a leudis
suis, ut cum Theodoberto pacem iniret... & Theodoricum leudes tenebant, ne
illuc adgrederetur. Idem cap. 56. Dagobertus... universis leudibus, quos re-
gebat in Austria, jubet cum exercitu promoveri. Idem cap. 87. Jussu Sigiberti
omnes leudes Austrasiorum in exercitum gradiendum banniti sunt. Aimoin. libr.
3. cap. 81. Fuit autem Guntramnus... leudis suis benevolus, gentibus externis
pacatus. Sic a Latina voce laus laudare, quia vassi laudant dominum; Ditma-
rus lib. 5. Ibi tunc Rex a præfato Comite, & a primis illius regionis collauda-
tur in dominum. Unde laus pro laudatione domini seu professione fidei; idem
lib. 6. (in princ.) Henrico (is erat Dux Baviaræ) 12. kal. aprilis, cum
omnium laude presentium, cumque hasta signifera ducatum dedit.*

Cap. 43.

*Sepultusque in basilica sanctorum Apostolorum, quam cum Chrotilda Regi-
na ipse construxerat, Chlodoveus cum Clotilde Regina construxit basilicam san-
ctorum Apostolorum Petri & Pauli apud Parisios, in qua conditus est. Hæc
post mortem fundatoris dicta est basilica S. Genovefæ a reliquis B. Genovefæ,
quæ ibi quiescunt; Gregor. infr. libr. 4. cap. 1.*

A D

A D L I B R U M III.

EL qualiter eam (Trinitatem) Aaron portat in logio. In proem.

Logium est rationale Pontificis, sic dictum, quod in eo λόγος, id est nomen Dei legatur; Gregor. libr. 5. cap. 44. *Quam Aaron portavit in logio.* Rationale est fascia, quæ tegit pectus Pontificis; Hieronym. in Esaiæ libr. 2. cap. 3. (vers. 24.) *Fascia pectus regit, & eum possidet locum in feminis, quem rationale in Pontificibus.* Eadem notatione analogium est pluteum sive pulpitem, in quo evangelium seu verbum Dei legitur; Ekkeard. Junior de ca-

lib. monast. S. Galli cap. 1. *Infantulis deinde per ordinem lectitantibus & analogio descendentibus, aureos in ora ad se elevatis misit.* Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 94. de Cypriano E. Carthag. & martyre: *in cuius basilica analogius, in quo libro supraposito cantatur aut legitur, mirabiliter compositus esse refertur.* Idem de glor. confess. cap. 37. *Est ibi & sepulcrum ipsius sancti Venerandi Episcopi, a quo hæc ædes nomen accepit, sub analogio compositum.*

Defuncto igitur Chlodoveo Rege, quatuor filii ejus, id est Theodoricus, Cap. 1.
Chlodomeris, Childeburtus, atque Chlotarius regnum ejus accipiunt, & inter se æqua lance dividunt. Chlodoveo in regno succedere ex æquis partibus quatuor ejus liberi. Reges Francorum succedunt ex stemmate seu genere; Gregorius P. homil. 10. in evang. *In Persarum quoque, Francorumque terra, Reges ex genere prodeunt.* Idem testatur Agath. libr. 1 (prope princ.) *παῖδες ἐκ πατρῶν τῶν Βασιλείων διαδεχόμενοι:* & infra: *ἀλλ' ἐκάλει τε αὐτὸν, εἰς τῶν ἡγεμονίαν ὁ πατριος νόμος.* *Filii patribus in regnum succedunt. . . patria tamen lex ad regnum eum vocabat.*

Illæ autem hæc audientes, Apollinarem ad Regem dirigunt. Post excessum Cap. 2.
Eufrafi Quintiano Episcopo Rutenensi, & jam a tempore Gothorum apud Arvernós refuga, a populo electo, Apollinaris a Theodorico Rege, cui parebant Arverni, Episcopatum obtinuit, sed eo morte sublato intra quatuor menses, Quintianus præcepto Regis Episcopus ordinatus, ut liquet ex his verbis quæ sequuntur: *Cum autem hæc Theodorico nuntiata fuissent, jussit inibi sanctum Quintianum Episcopum constitui, & omnem ei potestatem tradi ecclesiæ.* Ab initio regni Francici ordinatio Episcoporum fuit juris regii, quod probatur variis exemplis; Gregor. libr. 4. cap. 18. *Denique cum Pientius Episcopus ab hac luce migrasset apud Parisios civitatem, Pascentius, qui tunc abbas erat basilicæ sancti Hilarii, ei succedit ex jussu Regis Chariberti, clamante Austrapio sibi hunc reddi locum.* Idem libr. 6. cap. † 7. *Jovinus iterum, qui quondam provinciæ rector fuerat, regium de episcopatu præceptum accipit.* Idem

libr. 7. cap. 31. *Nuper enim in Aquensi urbe Episcopus obierat, & Nicetius Comes loci illius, germanus Rustici Vici Juliensis Episcopi, præceptionem ab Chilperico elicuerat, ut tonsuratus civitati illi sacerdos daretur. Sic Sulpitius beneficium Guntrani Regis, Bituricensis Episcopus ordinatus, rejectis muneribus aliorum, qui episcopatum ambiebant; idem lib. 6. cap. 39. Post hæc Sulpitius in ipsa Urbe ad sacerdotium, Guntobramno Rege savente, præeligitur. Nam cum multi munera offerrent, hæc Rex episcopatum quærentibus respondisse fertur: non est principatus nostri consuetudo, sacerdotium venundare sub pretio, sed nec vestrum cum præmiis comparare; ne & nos turpis lucri infamia notemur, & vos mago Simoni comparemini. Sic Ommatius Turonensis Episcopus ordinatus jussu Chlodomeris Regis; Gregor. infr. hoc libr. cap. 17. Igitur Dimisio Episcopo apud Turonos decedente, Ommatius tribus annis præfuit. Hic enim ex jussu Chlodomeris Regis . . . ordinatus est. Euphronius Turonensis Episcopus ordinatus præcepto Chlotarii; idem lib. 4. cap. 15. Et data præceptione, xviii. post beatum Martinum sanctus Eufronius ordinatur Episcopus. Etiam canones Gallicani in electione Episcoporum consensum Regis desiderarunt, ne electus regno suspectus esset; Synod. Aurelianens. V. can. 10. Ut nulli episcopatum præmiis aut comparatione liceat adipisci, sed cum voluntate Regis, juxta electionem cleri, ac plebis, &c. Et Synod. Valentin. † III. can. 7. si quando alicujus civitatis Episcopus vocatione Domini decesserit, a gloriosissimo Principe supplicando postuletur, ut canonicam electionem clero & populo ipsius civitatis permittere dignetur, &c. Electionem quidem restitui voluere patres, sed non sine voluntate & beneplacito Principis: & sub Regibus terræ stirpis, restituta electione, huic modus adhibitus, ne electio fieret, priusquam a Rege petita esset libera electio, ex testamento Philippi Augusti apud Rigordum (ad ann. 1190.) Si forte contigerit sedem episcopalem, vel aliquam abbatiam regalem vacare, volumus ut canonici ecclesiæ, vel monachi monasterii vacantis, veniant ad Reginam & Archiepiscopum, sicut ante nos venirent, & liberam electionem ab eis petant; & nos volumus quod sine contradictione eis concedant.*

Et statim directi nuntii, convocatis Pontificibus, & populo, eum in cathedram Arverne ecclesiæ locaverunt. Quintianus installatus solemniter in sede episcopali: ordinatio & installatio Episcoporum fiebat solemniter: solemnia installationis Geraldii Lemovicensis Episcopi refert Ademarus †: *Post benedictionem comitati sunt eum usque Lemovicum Arnaldus, & Grimoardus Episcopi primum ad sanctum Martiulem venerunt, simul & recepti sunt a monachis, inde monachi eos duxerunt, cum antiphonis usque ad ecclesiam Caivocensem, ibi in cathedra sedit, & humeris populi vectus, canonicis antiphonas concinentibus, textum evangeliorum a Grimoaldo Episcopo legendum sumpsit, & ita benedicens dextera assidue, ad ostium basilicæ S. Stephani, cum gloria deductus est, Grimoardus tradidit ei portas ecclesiæ, Arnaldus cordas signorum, & ambo in sedem sancti Martialis inthronizaverunt eum, & clara voce Te Deum laudamus Arnaldus Episcopus intonuit. Episcopum sedentem osculati sunt omnes, deinde missam celebraverunt, &c. De installatione Vivodi Cameracensis Episcopi Baldricus Noviomensis *** chronic. Camerac. lib. 2. cap. 90. Nam cum dignitatis tanto munere suscepto rediret, adeo quippe astu torrente fatigatus, ut cum ad ecclesiam usque pervenerit, vix campanam, cujus tintinabulo Episcopi dignitatem vindicandam sibi indicare deberet, vix inquam præ molestia egri-tudinis movere potuerit. Abbatum quoque installatio fiebat solemniter, sed hoc vetitum in abbatibus cisterciensibus; Honorius III. ad abbates hujus ordinis in cap. ne Dei ecclesiam, de simon. Installationis solemnitates in electis abbatibus ordinis vestri fieri prohibentes.*

† Cap. 5.

Igitur mortuo Gundebado, regnum ejus Sigimundus filius ejus obtinuit, monasteriumque Agaunense solerti cura cum domibus basilicisque edificavit. Circa

ann. Ch. 600. Sigismundus Rex Burgundiorum Agaunense monasterium apud Allobroges ad radicem montis S. Bernardi ædificavit in honorem S. Mauritii tribuni legionis Thebæ & sociorum martyrum; Aimoin. libr. 2. cap. 4. *Tunc temporis Sigismundus basilicam sanctorum Mauritii sociorumque ejus magnis extruebat impensis, in loco nuncupato Agauno, &c. c' est S. Maurice en Chablais sur le Rhosne.* Et hi sunt, quos Gregorius vocat sanctos Agaunenses infr. hoc cap. *Nihilominus ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in fletu & jejuniis durans, veniam precabatur.* Et idem de mirac. martyr. cap. 76. (libr. 1.) *accidit ut misso presbytero munera fratribus, qui sanctis Agaunensibus deserviunt, ex voto transmitteret.* Horum martyrum reliquias in ecclesia Turonensi inventas tradit idem infr. libr. 10. cap. 31. (sect. 19.) *† ecclesiam urbis Turonicæ . . . . In qua, sicut a longævis presbyteris comperi, beatorum ibidem reliquia Agaunensium ab antiquis fuerunt collocata.* Mauricius & socii martyrum passi apud Agaunum, quod oppidum est super Rhodanum; Otto Frising. 3. chronic. cap. 45. *Mauricius ergo cum sociis, qui sex M. DCLXVI. fuisse dicuntur, apud Agaunum super Rhodanum situm oppidum, martyrio coronantur.*

Cui dormienti orarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris suffocatus est. Sigismundi Regis filius dormiens interceptus, & a duobus pueris, id est servulis, orario collo circumjecto strangulatus. Orarium varie accipitur apud veteres: hoc loco pro fascia, quæ ori seu collo apponitur. Eodem sensu hac voce usus est Gregorius infr. libr. 4. cap. † 20. *Chramnus super scammum extensus orario sugillatus est.* Et Ambros. de exceſ. Satyr. (libr. 1. num. 43.) *quos initiatos esse cognoverat, † ab his divinum illud fidelium sacramentum poposcit: non ut curiosos oculos inferret arcanis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare.* Et Augustin. de civit. Dei lib. † 22. cap. 8. num. 7. *Tunc, sicut potuit, oculum lapsum atque pendentem, loco suo revocatum ligavit orario.* Et Gregor. Pap. libr. 6. epist. 27. *Das autem camisias & quatuor oraria vobis transmissi, quæ prædictis viris ex benedictione sancti Petri peto humiliter offerri.* Alias orarium accipitur pro veste seu tunica, quæ circum os habet capitium seu *περιόπιον*, hoc sensu id videtur acciperè Gregorius infr. libr. 6. cap. † 16. *Cumque die sabbati Priscus præcinctus orario, nullum in manu ferens ferramentum, Mosaicæ leges quasi impleturus secretiora competeret.* Priscus Judæus notatur die sabbati præcinctus orario locum secretum accessisse, quasi legis Mosaicæ implendæ causa, quia Judæi die sabbati orario præcincti, ne corpus nudum videretur, locum secretum petebant, ventris expurgandi causa, priusquam accederent ad orationem, ut docet Jo. Buxtorfius *synagog. Judaic. cap. † 4.* Judæi captabant se- *† In lib. meo*
cretum ad necessaria: speluncam intravit Saul ventris levandi causa: idem de *Basilicæ 1680.*
Persis Ammian. libr. 23. (prope fin.) *Super his nec stando mingens, nec ad* *cit. loc. nihil.*
requisita natura secedens facile visitur Persa: ita observantius hæc aliaque pu- *Quædam cap.*
denda declinat. De Ægyptiis Mela lib. 1. de sit. orb. cap. 9. *Cibos palam &* *7. & 13. A*
extra sua tecta capiunt: obscæna intimis adium reddunt. Secretiora sunt, quæ *vertice ad ta-*
secretata loca vocavit Gregor. de mirac. B. Martini lib. 3. cap. 59. *Nec mora,* *los librum*
secreta digestionum loca puer expetit, deducitur in angulo ventris purgandi gratia. *perlegere o-*

Nihilominus ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in fletu & jejuniis durans, veniam precabatur, psallentium ibi assiduum instituens. Sigismundus Rex dolens de morte filii, quem consilio novercæ occidi jussit, pro ejus salute anniversarium instituit in monasterio Agaunensi a se fundato. Mos antiquissimus ecclesiæ est, ut anniversarium officium celebretur pro mortuis; Tertull. de monogam. (cap. 10.) *Enim vero & pro anima ejus orat, & refrigerium interim adpostulat ei, & in prima resurrectione consortium, & offert*

*annuis diebus dormitionis ejus. Nam hac nisi fecerit, verè repudiavit quantum in ipsa est. Ideo dies depositionis seu sepulturæ defunctorum referebatur in necrologium seu librum defunctorum, ut eorum memoria conservaretur, & pro his anniversarium officium celebraretur: unde anniversarium cœpit celebrari pro Osualdo Rege Nordhumbrorum, ex quo dies ejus depositionis inventus est in codice defunctorum, quem annale vocat Beda lib. 4. histor. cap. 14. *Quærant in suis codicibus, in quibus defunctorum est adnotata depositio, & invenient illum hac (ut diximus) die raptum esse de sæculo. Celebrent ergo missas per cuncta monasterii oratoria hujus, sive pro gratiarum actione exaudita sua deprecationis, sive etiam in memoriam præfati Regis Osvaldi, qui quondam ipsorum genti præerat. Et intra: Credidit ergo verbis pueri presbyter, ac statim egressus requisivit in annali suo, & invenit eadem ipsa die Osvaldum Regem fuisse peremptum. (Et infr.) Et ex eo tempore non solum in eodem monasterio, sed & in plerisque locis aliis cœpit annuatim ejusdem Regis ac militis Christi natalitius dies missarum celebratione venerari.**

Cap. 6.

Cui a beato Avito abbate Nutiacensi, magno tunc temporis sacerdote, dictum est. Avitus abbas Nutiacensis consilium dedit Clodomiri Regi Aurelianensi, ut abstineret a nece Sigismundi Regis Burgundionum, quem in vinculis captum tenebat: ubinam situm esset monasterium Nutiacense vix est dicere: Nutiæ civitatis meminit idem auctor infr. lib. 4. cap. 16. Saxones.... exeuntesque de regione sua in Franciam venerunt, & usque in Nutiam civitatem prædas egerunt. Nocetum Aimoin. lib. 3. cap. † 43. Trans Matronam in villam Nocetum nomine. Noyfy.

Cap. 7.

Aliis vero super orbitas viarum extensis. Orbita est sulcus viæ, quem orbis rotæ currus efficit, Gallis, Orniere des chemins. Isidor. orig. lib. 15. cap. † 16. in fin. Orbita vestigium carri, ab orbe rotæ dicta. Continuat. Bedæ lib. 2. cap. 26. Securi peregrini insuetas viarum terebant orbitas. Seren. Samonic. de medicina, (de ictu scorpii, cap. 47.)

Quæ sola signavit volvendis orbita plaustris.

Ecce verbum directum habemus. Verbum directum est verbum imperativum, quasi verbum rectum Regis, imperantis procedi contra hostem. Eadem locutione utitur Gregorius infr. lib. 4. cap. 14. Desistite quæso, desistite ab hac intentione. Verbum enim directum non habemus.

*Illam quoque ad Deum conversa, mutata veste monasterium sibi intra Pictavensem urbem construxit. Radegundis Regina uxor Chlotarii Regis veste mutata, fundavit monasterium virginum in honorem sanctæ crucis. Hocce monasterium institutum est sub regula Cæsarii Arelatensis Episcopi; de qua exstat ejus epistola ad Episcopos scripta apud Gregorium infr. lib. 9. cap. 43. *Et quoniam... instituyente atque remunerantē præcellentissimo domno Rege Chlothario, monasterium puellarum Pictava urbe constitui: conditumque quantum mihi munificentia regalis est largita, facta donatione dotavi. Insuper congregationi, per me Christo præstante collectæ regulam, sub qua sancta Casaria degit, quam sollicitudo beati Cæsarii antistitis Arelatensis ex institutione sanctorum patrum convenienter collegit, adscrivi. Eodem pertinet epistola Episcoporum ad Radegundem, quæ præmissa est cap. 39. ejusd. libr. Tamen specialiter definimus, si qua (sicut dictum est) de locis sacerdotaliter, nostra gubernationi Domino providente commissis, in Pictavina civitate vestro monasterio meruerit sociari, secundum beatæ memoriæ domini Cæsarii Arelatensis Episcopi constituta, nulla sit ulterius discedendi licentia. Et Fortunatus Pictaviensis Episcopus, & Radegundis cultor devotissimus, lib. 8. carm. (1.)**

Regula Cæsarii linea nata sibi est:

Idemque carm. 4. ejusd. libr.

*Concipiente fide Christi Radegundis amore
Cæsarii lambit regula quicquid habet.*

Ejus

Ejus vitam diversis libris scripsere idem Fortunatus, & Bandomina una e virginibus ejusdem monasterii: utraque existat apud Surium tom. 4. (13. august.) ejus meminit & Gregorius libr. de glor. confess. cap. 106.

Expansoque in parte domus illius tentorio. Tentorium, σκηνή, une tapisserie. Theodoricus vero intelligens hunc hac cognovisse, fabulam fingit, & alia ex aliis loquitur. Fabula pro sermone nugatorio, vel jocundo; Senec. epist. † 77. *In fabellam excessi non ingrati tibi.* Hieronym. ad Castrutium (num. 2.) *Et ne veteres replicando historias longum faciam, & excedam mensuram epistole, brevem tibi fabulam referam, qua infantia mea temporibus accidit.* Et Sidon. libr. 7. epist. 2. *Habetis historiam juvenis eximii, fabulam Milesia vel Attica parem.* Greg. infr. lib. 4. cap. 9. *Hunc Theodovaldum ferunt mali fuisse ingenii, ita ut iratus cuidam, quem suspectum de rebus suis habebat, fabulam fingeret, dicens.* Idem lib. 5. cap. 49. *Ad civitatem vero Turonicam Berulfus Dux cum Eunomio Comite fabulam fingit, quod Guntchramnus Rex capere vellet Turonicam civitatem.* Plerumque etiam fabula accipitur pro sermone maledico, & famoso; Horatius sermon. libr. 1. (1. 69. 70.)

Mutato nomine, da te

Fabula narratur

Propert. libr. 2. eleg. † 32.

Semper formosis fabula poena fuit.

Chlotarius vera vale dicens, & pro munere gratias agens, ad metatum regressus est. Metatum est hospitium, quod militibus vel hospitibus praebetur; I. 1. & tot. tit. C. de metat. Inde metatores, qui hospitium praesignant; Optat. libr. 3. (cap. 4.) *Nam cum, ante venturos milites, metatores (ut fieri solet) mitterentur: & metatoria epistola, est epistola adventoria, qua amicus amico adventum significat hospitii causa; Sidon. libr. 8. epist. † 11. Huic quodam tempore Burdegalam invisens metatoriam paginam quasi cum musa praevia misit.* Recentioribus metatum pro hospitio quolibet; Gregor. infr. libr. 5. cap. 19. *Ipse vero ad metatum discessit.* Idem lib. 10. cap. 2. *Unus puerorum, Evantii scilicet, qui cum eodem abierat, direptam speciem de manu cujusdam negotiatoris ad metatum detulit.* Idem infr. h. libr. cap. 15. *In metatu ejus ait ad eum homo.* Idem infr. libr. 5. cap. 19. *Recedente vero Rege ad metatum suum.*

Dicere enim erat solitus Rex: velim umquam Arvernum Lemane, que tanta jocunditatis gratia resurgere dicitur, oculis cernere. Perlato falso nuntio de morte Theodorici Regis, cujus sorti obvenerant Arverni, ab Arcadio uno ex senatoribus Arvernens, Childebertus properavit, ut regionem occuparet, cujus pars inferior vocatur Lemane; Gregor. infr. lib. 5. cap. 34. *Tantaque inundatione Limane est infusum, &c.* Sic dicta a limo propter soli fecunditatem, quam laudat idem libr. de mirac. martyr. cap. 84. (libr. 1.) *Sicut Limanne vestitum segetibus, nudum habetur a silvis.* Et hic est angulus invidiosus, cui tantopere Gothos inhiasse scribit Sidon. libr. 3. epist. 1. *Quod cujus meriti esse possit... vel Gothis credite, qui saepenumero etiam Septimaniam suam, fastidiunt vel refundunt, modo invidiosi hujus anguli etiam desolata proprietate potiuntur.* Inde regionis incolae Limanici dicti; Gregor. de glor. confess. cap. 31. *illud apud Arvernos gestum in adolescentia mea in veritate cognovi. Quidam presbyter solitarius iter carpens, ad hospitium cujusdam pauperis Limanici mansionem expetiit: vulgo la Limagne d' Auvergne.*

Et unde ingrederetur pervium patulum non haberet. Patulum portæ urbis est ostium patens: improprie dictum; patulus enim dicitur, quod patet naturaliter, ut arbor. Patens vero est, quod aperitur & clauditur, ut ostium; Serv. in eclog. 1. in illa verba: *Tityre tu patula.* Patulas manus dixit Sidon. libr. 1. epist. 2. *Patula spectacula idem Gregor. libr. 5. cap. 14. cum canibus*

Cap. * 9.

exerceamur venatione, spectaculisque patulis jocundemur. Pervium est qua via patet; Gregor. infr. h. libr. cap. 37. Gravis eo anno & solito asperior hyems fuit, itaut torrentes concatenati † gelu, pervium populis iter tanquam reliqua humus praberent.

Cap. * 10. *Sexaginta calices, quindecim paternas, viginti evangeliorum capsas: pro paternas lege patenas, uti legit Aimoin. libr. 2. cap. 8. Patena est patella, quæ superponitur calici, in quo deponitur sacrosanctus sanguis Christi. Alias patena pro loculo, in quo sanctum chrisma custoditur; Anastas. in Silvestro: Patenam argenteam chrismalem auro clusam pensantem libras quinque. Chrismarium vocat Gregorius de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. 32. Elevatus chrismarum contra ignem, exortus subito ventus, vento illi contrarius, flammam a testro ecclesiastico avertens, aliam pepulit in † partem. Patenæ aliæ erant aureæ vel argentæ, aliæ crystallinæ; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 10. Est apud nos patena colore saphyrino, quam dicitur sanctus de Maximi Imperatoris thesauro detulisse, de qua super frigoreicos virtus sæpe procedit. . . Est & apud Condatensem vicum alia quoque patena a sancto exhibitâ holocrystallina, similis infirmis beneficium præbens. Capsa evangeliorum est cista, in qua codex evangeliorum custodiæ causa deponitur; Gregorius de glor. confess. cap. 63. Tunc capsam ad sancta evangelia recludenda, patenamque & calicem ex auro puro pretiosisque lapidibus præcepit fabricari.*

Cap. 12. *Theodoricus vero cum exercitu Arverno veniens, totam regionem devastat ac proterit. Theodoricus iratus, quod Arverni auctore Arcadio Childebertum admisissent, accepto falso nuntio de ejus nece, Arvernum id est Arverniam totam armis vastavit. Arverniam cladem refert idem Gregor. de vit. patr. cap. 4.*

Interea Archadius sceleris illius auctor, cujus ignavia regio devastata est, Bituriges urbem petiit. Erat autem tunc temporis urbs illa in regno Childeberti Regis. Arcadius, ut vitæ suæ consulere, cum tutus non esset apud Arvernos, Theodoricum offensum habens, ob studium in Childebertum, Bituriga secessit, quæ urbs erat in ditione Childeberti.

Cap. † 13. *Tunc ante ora parentum, vincitis post tergum manibus oblatis. Captivi vincitis ligatis post tergum manibus: idem de reis in gravioribus criminibus; Gregor. infr. h. libr. cap. 36. Tunc cadentes eum pugnis, sputisque perurgentes, vincitis post tergum manibus ad columnam lapidibus obruunt. Q. Curtius libr. 6. cap. 9. Tum Philotam religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum jussit induci. Et Gregor. ipse de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 16. Ducebatur ergo non solum catenis collo revinctus, verum etiam post tergum manibus colligatis. Apud Assyrios supplicis signum, manus post tergum nexæ; Ammian. libr. 18. (cap. 8.) Salutavit patronum appellans & dominum, manus post tergum connectens, quod apud Assyrios supplicis indicat formam.*

Erat autem ibi tunc temporis quidam Litigius ex minoribus, qui magnas sancto Quintiano parabat insidias. Minores sunt qui sunt de plebe; Tacit. 16. annal. (cap. 8.) qui appellato Principe instantem damnationem frustrati, mox Neronem circa summa scelera distentum, quasi minores evasere. Iidem juniores, hoc enim nomen non ætatis est, sed conditionis; capitul. lib. 3. cap. † 63. De vulgari populo, ut unus quisque suos juniores distringat. Aliis locis juniores sunt ministri vel officiales; Beda libr. 5. cap. 7. Abeunte autem Romam Ceadualla successit in regnum Hun, de stirpe regia, qui cum triginta septem annis imperium tenuisset gentis illius, & ipse relicto regno, ac junioribus commendato, ad limina beatorum Apostolorum, Gregorio Pontificatum tenente profectus est. Minores etiam pro junioribus, seu recentioribus accipi invenies; Virgil. 1. Æneid. (536. 537.)

*. . . . . nunc fama minores
Italiam dixisse.*

Vel

Vel etiam pro posteris, & opponuntur majoribus, ut illo loco 8. Æneid. (268.)

† *Latique minores.*

Itaut & quadam vice uxori, quæ sanctus fecerat pro ridiculo indicaret. Ridiculum pro derisione, confusione, contemptu; Augustin. de fide Manich. cap. 34. *Magna ridicula, magna cecitas.* Willelm. Malmesbur. de gest. Pontific. Anglor. lib. **) 2. *Et ne daretur ab imperitis ridiculo, vel superbis jactantia notaretur elogio, visibus hominum abditas, nocturnus viator totum iter conficiebat;* de quo plura infra lib. 10. cap. 16.

Victoriaci castri muros expetens, cum rebus omnibus in eo se studuit commu-
nire. Victoriacum castrum antiquum & munitum (Gallis, Vitry), ejusdem meminit Gregor. infra lib. 4. cap. 46. *Veniente autem illo ad villam, cui nomen est Victoriacum, collectus est ad eum omnis exercitus.* Idem Ainoin. lib. 3. cap. 12. & Gregor. infr. lib. 6. cap. 41. *His diebus ei filius natus est, quem in villa Victoriacense nutriri præcepit.* Flodoard. in chronic. ad ann. 952. *Nec non Pontigonem fiscum, quem Heribertus invaserat, aliamque munitionem Rex contra Victoriacum instruit.*

Cap. * 14.

Tunc Aregifilus positus super altare sanctum manibus, juravit ei, ut securus egrederetur. Jusjurandum solemne fiebat vel posita manu super altare, ut hic, vel tacta palla altaris; Gregor. infr. lib. 5. cap. 14. *Qui ambienter jurans, pallam altaris fidejussorem dedit, nunquam se exinde sine jussione Regis egressurum: vel tacta palla sepulcri sancti Martini; idem lib. 5. cap. † 48. Sed post illata damna, iterat iterum sacramenta, pallamque sepulcri beati Martini fidejussorem donat, se nobis nunquam adversaturum: vel etiam manu levata contra ædem sacram; idem Gregor. lib. 8. cap. 16. Ecce templum sanctum, e contra jura ut libet. Nam calcare limen sacrum non permittetis.* Adrevaldus de mirac. sancti Benedicti. lib. 1. cap. † 37. al. lib. 1. part. 2. cap. 5. num. 20. *Cumque litem dirimere vellet, atque ille, qui pretium habuerat, compari se reddidisse modis omnibus adfirmaret, nec dictis ejus fides adhiberetur; necessitate compulsus dexteram contra basilicam extendere, cum furore juramentum protulit.*

Quo interfecto, res ejus fisco conlata sunt. Munderico reo affectati regni adversus Theodoricum Regem dedito, occiso præter fidem datam, res ejus in fiscum redactæ. Legibus regni, bona damnatorum perduellionis fisco addicuntur; Gregorius infr. lib. 5. cap. 26. *Sed & duo filii ejus Burgolenus & Dodo, ob crimen majestatis læsæ judicio mortis suscepto, unus ab exercitu vi oppressus est: alius in fuga adprehensus, truncatis manibus & pedibus interit. Resque omnes tam eorum, quam patris, fisco conlata sunt.*

Multi tunc filii senatorum in hac obsidione dati sunt. Sed ordo iterum inter
Reges scandalo, ad servitium publicum sunt addicti. Apud Romanos obsides, si fides falleretur, capite damnati; T. Liv. libr. 9. (paulo post princ.) *Propter necessariam fœderis dilationem, obsides etiam sexcenti equites imperati, qui capite lærent, si pacto non staretur.* Idem ob fugam de saxo Tarpeio dejecti; idem lib. † 25. paulo post princ. † *obsides Tarentinos . . . Hos crebris colloquiis sollicitatos, corruptis adituis duobus, cum primis tenebris custodia eduxisset, ipse (Phileas) comes occulti itineris factus profugit . . . deducti in comitio, virgisque, approbante populo, caesi, de saxo deficiuntur.* Jure civili obsides interim pro captivis habentur, ideo testari non possunt de bonis, quæ apud nos reliquerunt, nisi beneficio Principis; l. *obsides*, ff. *qui test. fac.* puta si beneficio Principis acceperint usum togæ Romanæ; l. *sed si accepto*, de jur. fisc. & obsidum bona, quæ apud nos sunt, sicut captivorum, omnimodo in fiscum rediguntur; l. *divus Commodus*, eod. tit. Nobiles pueri in obsidione dati, id est obsides ex pacto inter Theodoricum & Childebertum Reges, fide fracta, hinc inde in servitum redacti.

Cap. 15.

Erat enim intra Trevirici termini territorium, cuidam barbaro serviens. Atalus nepos Gregorii Lingonensis Episcopi, unus ex obsidibus datis pacto inito inter Theodoricum & Childebertum Reges, in servum venit cuidam barbaro id est pagano. Hac ætate pagani erant viles & contempti, & ob contemptum pro barbaris habebantur, & barbari vocabantur; Catholici vero orthodoxi, honoris causa, quod fidem Romanam sequerentur, vocabantur Romani. Hoc sensu barbari a Romanis distincti;

Fortunat. libr. 2. carm. 9. de Launebode :

*Quod nullus veniens Romana gente fabricavit,
Hoc vir barbarica prole peregit opus.*

Idem lib. 4. carm. 26.

*Sanguine nobilium generata, Parisius urbe,
Romana studio, barbarica prole fuit.*

Idem lib. 7. cap. 8.

Romanusque lyra, plaudat tibi barbarus harpa.

Idem libr. 9. (cap. 16.)

Gentibus adstrictus, Romanis charus haberis.

Non semel barbarum pro pagano accepit Gregorius, ut libr. de vit. patr. cap. 5. de Portiano abbate : *Sic enim servus servus fuisse cujusdam barbari.* Idem libr. 2. de mirac. B. Martin. cap. 59. *Simile est & illud, quod mulier post emeritam libertatem rursus a patrum filiis barbaris vendatur; inde barbaries pro pagania, vel paganismo, ut infr. hoc ipso cap. Ecce enim dies solis adest (sic enim barbaries diem Dominicum vocitare consueta est.) Romanum pro orthodoxo passim invenies; Gregorius de mirac. martyr. cap. 25. (lib. 1.) cogitavit intra se dicens, quia ingenium est Romanorum (Romanos enim vocitant homines nostre religionis.)*

Tunc locato secum homine quodam, ait : veni mecum & venanda me in domo barbari illius. Hac ætate non desierant esse servi : in Gallia servitus extincta regnante Ludovico Hutino circa annum Christi 1315. teste Joanne Tilio, & paulo ante in Flandria sub Margareta Comitissa circa annum 1252. auctore Mejero, *anal. libr. 9.*

Fercula regia componere possum. Coquorum est ferculum componere, id est condire, ordinare, struere; Servius in illum vers. 1. Æneid. (706. 707.)

quibus ordine longo

Cura penum struere.

*struere, inquit, ordinare, componere, unde & structores dicuntur ferculorum compositores : vestem componere pro sarcire dixit idem de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 58. Puer Parisiacus, cujus artis erat vestimenta componere : sepe componere idem de mirac. ejusd. libr. 3. cap. 29. Ex Turonico vero territorio servus cujusdam dum die Dominico sepe componeret : inde compositio pro structura, vel cura, ut compositio lychnorum; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 104. de lychno ardente ante corpus B. Felicis Nolani Episcopi : *Ille autem, cui hoc erat officium contueri, ad ejus compositionem accedens, laxato fune discessit, quasi oleum petiturus.* Sapius componere est quod debetur solvere, ut bannum componere, idem quod multam solvere; Anastas. in *can. statumus*, 16. qu. 1. *Bannum nostrum componat, & communiione privetur.* Domos vel muros componere pro struere ædificare; Greg. infr. lib. 5. cap. 46. *Multa in civitate illa ædificia fecit, domos composuit, ecclesiam fabricavit.* Idem libr. 6. cap. 41. *Misitque ad Duces & Comites civitatum nuncios, ut muros componerent urbium.**

Ecce enim dies solis adest (sic enim barbaries diem Dominicum vocitare consueta est.) Dies solis dies Dominicus nobis dicitur; Tertull. apologetic. cap.

† 16. *eque si diem solis laetitia indulgemus*. Impp. in l. 13. C. Th. de exact. Solis die, quem Dominicum rite dixerunt majores.

Et omnibus, qui cum eo erant, ipse dispensabat cibaria, & pulmenta. Leo servus cujusdam barbari dispensabat cibaria & pulmenta. Cibarium est panis, qui in cibo datur, quia panis est diurnus & vulgaris cibus; Columella de re rustica lib. 2. cap. 9. *inter frumenta etiam panicum & milium ponenda sunt...* nam multis regionibus cibariis eorum coloni sustinentur. Pulmentum est edulium vel obsonium, quod pani additur, inde pultem, & pulmentarium a pane distinguit Plin. lib. 18. cap. 8. *Pulte autem, non pane, vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodieque dicuntur*. Et Gregorius ipse infra hoc cap. eadem distinctione usus: *quarta enim inlucescit dies, quod nihil panis pulmentisque gustavimus*. Idemque lib. 5. cap. 10. de † Patrolo recluso: *sed nec pulmento aliquo utebatur, cujus victus erat panis in aquam infusus, atque sale respersus*. Pultes pro pulmentis; Gregor. de vit. patr. cap. 1. *posuit in eo cunctos simul, quos paraverant cibos, tam pisces, quam volera, sive legumina, vel quicquid ad comedendum monachis destinatum fuerat, dixitque de his pultribus nunc reficiantur fratres*.

Dic tu, o creditor foeveri mei. Servum dispensatorem creditorem vocat, quia ei credita est dispensatio edulium, vulgo credencier: eadem analogia fideles seu consiliorum participes creditos vocat idem infr. lib. 9. cap. 10. *transmitte ab abates & creditos tuos, ut hac que loquor exponant*. Idem de miracul. martyr. lib. 1. cap. 72. *Cumque puer ejus, quem tunc creditum habebat, suspensus ad collum ducentis aureis, navem cum eodem ascendisset*. Idem de glor. confess. cap. † 63. *Quod miro perfectum opere, per hominem creditum dirigit ecclesie*. Creditarios auctor vit. Ludovic. P. & Aimoin. (al. incertus auctor) lib. 3. cap. 10. *Fideles ac creditarios a latere suo misit*.

At ille ingressus mansionem domini sui, apprehendit scutum ejus ac frameam. Scutum & framea, quod est hasta genus, erant arma equitum Germanorum; Tacit. de morib. German. (cap. 6.) *Et eques quidem scuto, frameaque contentus est*. Ulpian. in l. 3. §. armis, ff. de vi, & vi armat. *arma sunt omnia tela, hoc est, & fustes & lapides: non solum gladii, hasta, framea, id est romphaea*. Isidor. 18. orig. 6. interpretatur spatam & gladium ex utraque parte acutum.

Discesserunt: unum etiam volucrum, cum vestimentis tollentes. Volucrum est involucrum seu capsula, in qua viatores vestes reponunt itineris causa; Gregorius infr. lib. 4. cap. 26. *Cumque hac collectis rebus, factisque volucris, a caenobio pararet egredi: inde voluculum; idem de mirac. martyr. lib. 2. cap. 20. Collectisque velulis ac palliis de circuitu parietum pendentibus, unum voluculum facit, imposuitque humeris*. Volucris voce & utitur idem infr. lib. 3. cap. 19. *Ostenderat enim nobis ante diem tertium Rex duo volucra, speciebus & diversis ornamentis referta*. Lateralia viatoria vocantur in l. † penult. ff. de legat. 3. Charif. lib. 1. † Laterale laterarium.

Et parumper sustentati ingressi sunt iter Campania. Campania est provincia Galliae in Belgica II. sic dicta a latis campis, seu latifundiis. Campania pro laterale; an laterare. † In lib. meo.

lata planitie; Gregorius de vit. patr. cap. 7. *deserentes ad castrum Divionense, ubi se jusserat tumulari, in campania illa, qua a parte Aquilonis habetur, haud procul a castris*.

Quibus pergentibus audiunt pedibulum equitum currentium. Pedipulum est strepitus calcium equorum per iter pergentium, le trac des chevaux. Eadem analogia pedules sunt calcei id est indumenta pedum; reg. Benedict. cap. 55. *indumenta pedum pedules & caligas*. Pedules esse genus calcei lancei indicat Gregor. de vit. patr. cap. 8. *Vere, inquit, dico tibi, quia & hac capsula tergo utor, & de capsula ejus parte proliziore decisa, tegumen pedum aptabo: &*

infra: Verum ubi deciso cucullo aptatis pedulis pedes operuit: vulgo *chauffons*.

Leonem autem a iugo servitutis absolvens, cum omni generatione sua, dedit ei terram propriam, in qua cum uxore ac liberis liber vixit omnibus diebus vitæ suæ. Gregorius Lingonenfis manumisso Leone fervo, ob meritum, dedit ei prædium proprium, id est jure dominiæ seu in alode, & liberum possidendum. Propria dicuntur, quæ in alode seu libera possidentur; Gregor. infr. lib. 9. cap. 38. *Quibus nihil aliud est relictum, nisi quod habere proprium videbantur*. Res mancipi vocabant veteres, e recentioribus etiam Sigebertus ad ann. Chr. † 965. *Quicquid in re mancipi habuit, per testamentum ecclesiis sanctorum delegato, mortuus est*.

Cap. 16.

Tunc mulier admonita per sacerdotem, elevatum in basternam, ut in aliam villam transferret, sanum recepit. Mulier id est uxor Sigivaldi, maritum amentia percussam, monitu Tetradii Episcopi Arvernensis, basterna translatum in aliam villam sanum recepit. Basterna est genus vehiculi seu lecticæ muliebris; Ammian. lib. 14. (cap. 6.) † *quos imitate matrona complures operis capitibus & basternis per latera civitatis cuncta discurrunt*. Lamprid. in Heliogabal. *Eunuchos pro apophoretis dedit: dedit quadrigas, equos stratos, mulos, basternas, & rhedas: dedit, &c.* Et Gregor. ipse infr. h. lib. cap. 26. † *Deuteria vero cernens filiam suam adultam valde esse, timens ne eam concupiscens Rex sibi adsumeret, in basterna positam indomitis bobus conjunctis eam de ponte præcipitavit*. Inter apophoreta data ab Heliogabalo, quod notandum, eunuchis, junguntur basternæ, quia basternas, quod erat genus vehiculi proprium matronarum; præibat turba eunuchorum; Hieronym. ad Eustochium, (de custodia virginitatis, epist. 22. num. 16.): *præcedit caveas basternarum ordo semivivorum*. Basternas tectas intellige ex hoc uno, quod umbracula basternas interpretatur Hieronym. in Esaiam (lib. 18. cap. 66. vers. 20.) *cum umbraculis, quæ nos dormitoria interpretari possumus, vel basternas*. Inde basternarii sunt vehicularii, seu ductores basternarum; Synmach. lib. 6. epist. † 16. *Itaque fratrem vestrum continuo ad vos opto dimittere, cui basternarios mox præbere dignemini*. Unde nomen a Greco βασίλειον † porto. Mulier hic pro uxore, ut vir pro marito; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 2. *Justinus vir † sororis meæ in valetudinem irruit*.

† In lib. meo, compensos.

Quod ille audiens, vota beato martyri vovens, ea, quæ vi abstulerat, duplicata restituit. Sigivaldus sanæ menti redditus, vota vovens, Juliano martyri ablata in duplum restituit. Ait vota vovens: vota sunt res seu dona, quæ Deo sanctisve ex voto offeruntur; synod. Altkliffodor. cap. 3. *Non licet † compensas in domibus propriis, nec pervigilias in festivitibus sanctorum facere; nec inter sentes, aut ad arbores sacros, vel ad fontes vota exolvere: sed quicumque votum habuerit, in ecclesia vigilet, & matricula ipsum votum, aut pauperibus reddat*. Et Greg. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 11. *Quæ ad beati Martini pedes deposita, nocte tota cereum manu pro voto detinuit*.

Cap. * 18.

Utrum incisa cesarie, ut reliqua plebs habeatur. Chlodomerus tres filios reliquit, Theodovaldum, Guntarium & Clodoaldum, quia Clotilde avia in spem regni cum educarentur, Childeburtus & Chlotarius invidia commoti, communi consilio duos ex ipsis ferro necarunt; Clodoaldus, qui erat tertius, ope suorum salvus evasit, priusquam in eos sæviretur ad necem: Clotildi propositum est, utrum ei gravius esset, eos tonderi, & tonsos spem regni amittere, an necari. Reges Francorum comam alebant & capillos demittebant ad humeros usque, quod erat argumentum regniæ dignitatis: crines sic compositos, id est submissos ad humeros usque, flagella crinium vocabant. Inde Gundobaldus, qui se Chlotarii Regis filium jactabat, natalis sui asserendi causa, crinium flagellis in humeros demissis, a matre oblatum est Childeberto Regi, quo viso Chlotarius eum rejecit, & comam ei tonderi iussit; Gregorius infr. lib.

libr. 6. cap. 24. Gundobaldus, qui se filium Chlotarii Regis dicebat, de Constantinopoli veniens, Massiliam est advectus . . . Hic cum esset natus in Gallis, & diligenti cura nutritus, (ut Regum istorum mos est) crinium flagellis per terga demissis, litteris eruditus, Cbildeberto Regi a matre representatur: & infra: quo viso Chlotarius iussit tonderi comam capitis ejus, dicens: hunc ego non generavi. Et Chlodoveus, unus e liberis Chilperici, dolo Fredegundis interfectus, & in alveum Matronæ fluminis projectus, a piscatore agnitus est ex crinium flagellis; Gregor. infr. libr. 8. cap. † 10. Sed cum ignorarem quisnam esset, a casarie proluxa cognovi Chlodoveum esse . . . Una tantum pars capillorum, quæ subter fuerat, defluxerat: alia vero cum ipsis crinium flagellis intacta durabat. Et idem de vit. patr. cap. 20. de Leobardo: verum etiam nec ille, ut quidam, dimissis capillorum flagellis aut barbarum dimissione plaudebat, sed certo tempore capillum tondebat & barbam. Capillorum flagella dixere, quod capilli demissi humeros flagellarent seu quaterent. Flagellare est quaterere, verberare; Tertullian. in scorpiace, (cap. 1.): Itaque primo trahentes adhuc caudam, de affectibus applicant, aut quasi in vacuum flagellant. Augustin. de bono viduit. (in princ.) Et cum tibi hoc non potuissim negare, sepe promissum meum litteris flagellasti. Vel flagella crinium dicta, quod crines divisi & distincti essent in cincinnos flagellis vitium adsimiles, unde flagella dicuntur summitates vitium, quod ventorum flatu agitentur; Virgil. 2. georgic. (299. 300.)

Neve flagella

Summa pete.

Figurate pariter umbones capillorum dicti, eminentes super caput compositiones capillorum muliebrium; de quibus Augustinus de sancta virginitate cap. 34. sive † pratumidis umbonibus capillorum, a Latino umbo, quæ est media pars scuti, quæ prominet in modum nodi, seu tuberculi ad propulsandum hostem. Nec hoc proprium fuit Francorum Regum flagellis crinium distingui; hoc enim fuit commune Regibus Gothorum; de Theodorico testatur Sidon. libr. 1. epist. 2. Aurium legule (sicut mos gentis est) crinium superjacentium flagellis operiuntur. Eodem genere capillamenti usi Imperatores Orientis, μάλλος vocitarunt Græci; Hesychius: Μάλλος ἢ ἔριον καὶ ἡ καθεμμένη κόμη: unde deductum est Latinum mallones; Anastas. in Benedict. II. Hic una cum clero & exercitu suscepit mallones capillorum domni Justiniani & Heraclei filiorum clementissimi Principis, simul & jussionem, per quam significat eosdem capillos direxisse. Latini veteres cincinnos; M. Tullius in Pison. (cap. 11.) Erant illi compiti capilli, & madentes cincinnorum fimbria. Dixit cincinnorum fimbrias, quia cincinni in capillis affimulantur fimbriis vestium; Hieronym. in Ezech. lib. 3. cap. 8. (vers. 3.) Pro cincinno, septuaginta transtulerunt κροσσάδον, id est fimbriam: quorum alterum in capillis, alterum in vestibus accipi solet. Eadem comparatione cirros vestium pro fimbriis dixit Augustin. libr. 2. qu. in exod. cap. 114. Tunicam vero cum † corymbis honestius putaverunt Latini interpretari dici, quam si dicerent cum cirris, qui bene dispositi ornamento esse vestibus solent.

Tu, inquit, es incestator hujus causa, id est auctor nefarii consilii. Incestator proprie est incesti reus; Augustin. contra Secundin. cap. 26. Pauciores sunt homicida quam † fures, pauciores sunt incestatores quam adulteri. Incestare pro stuprare; Plaut. in Pœnul. (5. 2. 136.)

Is postposito regno tereno, ad Dominum transit, & sibi propria manu capillos incidens, clericus factus est. Clodoaldus, unus e liberis Clodomiris Regis, necessitate in consilium versa, ultro incisis capillis clericus factus est, id est ordinatus ab Episcopo: clerici cum ordinarentur ab Episcopo tondebantur, ex decreto Aniceti, & conc. Agath. can. 20. can. prohibere, can. clerici,

23. *distincti*. Gregorius *de vit. patr. cap. 9.* in Patroclo abbate: *abiit ad Arcadium Biturigiæ urbis Episcopum, petiitque comam capitis tonderi, adscirique se in ordinem clericorum.* Hinc quod Ammian. scribit libr. 22. (cap. 11.) Diodorum supplicio affectum, quod dum ædificandæ præfesset ecclesiæ cirros puerorum licentius detoudebat, vix aliter potest intelligi, quam quod complures pueros per tonsuram in clericos ordinaret: & hoc confirmant verba, quæ proxime sequuntur, *id quoque ad deorum cultum existimans pertinere.* Et Sidonius *lib. 4. epist. 24.* cum quæreret, quodnam vitæ genus suscepisset Maximus, visa coma brevi, & barba prolixa, monachum ageret, clericum, an penitentem, sibi dictum refert: *nuper impaeto sacerdotio fungi: inde habitus clericalis est tonsura, & lata corona;* Matth. Paris. ad ann. 1234. *inter quos Petrus de Rivallis, primus in causam vocatus, apparuit coram Rege, in habitu clericali, cum tonsura & lata corona.* Gregor. *de vit. patr. cap. 9.* in Patroclo Abbate: *abiit ad Arcadium Biturigiæ urbis Episcopum, petiitque comam capitis tonderi, adscirique se in ordinem clericorum.*

Cap. 19.

Ante portam autem molina mira velocitate decurrit. Molina pro aquæ mola; leg. *Salic. cap. 35. ***) *Aqua molina: mola alia est, quæ vertitur manu; alia aquæ impulsu; idem Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 3. accepta annona, ad molam vadit, impositoque tritico, molam manu vertere cepit.* Idem *de vit. patr. cap. 18.* *Dum autem hac ageret, ac fratres molam manu vertentes triticum ad victus necessaria comminuerent, pro labore fratrum visum est ei molendinum in ipso Ligeris fluxii alveo stabilire.*

Afcalon vulgo Scalona, vel Escalona; Jo. Bromton in Richardo I. ad ann. 1189. *Hoc anno Sibilla Regina Hieruf. dedit Saladinum Escalonam* *A parte autem occidentis montes sunt uberissimi, vineisque repleti, qui tam nobile incolis falernum porrigunt, ut respuant Scalonum.* Divionense vinum ea laude commendat, ut dicat præferri vino Scalono. Interpres Gallicus temere vertit *vin de chalosse;* scire enim debuit, vinum Scalonum non esse vinum Gallicanum, immo vinum transmarinum. Ea ætate Principes & alii viri nobiles delectabantur vinis transmarinis, inter quæ laudatissima fuere, Afcalonitanum, & Gazense. Afcalon vulgo Scalona, & Gaza Palestinæ urbes vini feraces, quod regiis epulis ea ætate adhiberi solebat; Corippus de laudibus Justinianis, (libr. 3.)

pro redemptione Guidonis de Lezinon Regis Hierusalem mariti sui. Idem ad ann. † 1191. sub die vicefima augusti. At Rex Angliæ noluit interficere Menestok, qui erat admirandus de Rodis, & lanium, Regis constabularius de Scalona.

*Interea latus sacra cum conjuge Princeps
Cæperat Augustæ felicia carpere mensæ
Gaudia, regales epulas, & dulcia Bacchi.
Munera, quæ Sarepta ferax, quæ Gaza creatat,
Afcalon, & letis dederat quæ Græca colonis.*

Gazensis meminit Isidor. 20. *origin. cap. 3.* ubi de vario vinorum genere; *Gazetum vero a regione unde desertum. Gaza enim oppidum est Palestinæ. Et Castod. var. 12. epist. 12.* de vino Brutio: *Ibi enim reperitur & Gazeto par, & Sabino simile.* Gazensis vini meminit & Sidon. *carmin. 17.* *Vina mihi non sunt Gazetica, Chia, Falerna.* Inter vina exotica etiam Tyrio vino Romanos delectatos indicat Ambros. *libr. de Tobia cap. 14.* *Si quis instaurandum stok, qui erat convivium putat, ad negotiatorem mittit, ut absynthiaci cupellam sibi gratis deferat: ad cauponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum requirat: ad de Rodis, & lanium, ut vulvam sibi procuret; ad alium, ut poma sibi adornet.* Inde duo præcipua vina commendat idem Gregorius, Laticinum, & Gazitinum *infr. libr. 7. cap. 29.* *Misitque pueros unum post alium, ad requirenda potentiora vina, Laticina videlicet, atque Gazitina.* Et idem *de glor. confess. cap. 65.* *Semper sextarium Gazeti vini præbuit in sacrificium basilicæ sanctæ. Sed subdiaconus nequam reservans gula Gazetum, acetum vehementissimum offerebat in calice.* Quale esset Gazetum vinum satis feliciter observatum, restat scire quale esset Laticinum: id non aliud esse credo, quam vinum album generosum: latex est proprie aqua fontis; Virgil. 4. *Æneid. (512.)*

Spar-

Sparserat & latices simulatos fontis Averni.

Unde latices a vino recte distinguit idem Gregorius de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 16. *Ac de alvei fundo, vinum elicit pauperi, qui quondam latices in vina mutavit.* Idem cap. 26. ejusd. libr. *in ea nocte, in qua Dominus noster Jesus Christus fluens laticum hauriens falerna porrexit.* Non incongrue igitur laticinum dictum est vinum album, a latice, quia est aqua simile; & simili schemate laticem lixum pro vino dixit Virgil. 1. Æneid. (689.)

Regales inter mensas laticemque lixum.

Nec est quod miremur, vinum Ascalonitanum & Gazense in deliciis usu notum fuisse in Gallia; ea enim ætate Syri negotiatores commercium omne fere penes se habebant in Gallia & universo Occidente: immo & negotiatores Galli, maxime provinciales, Syriam negotiationis causa frequentabant. Notabile est in hanc rem quod narrat Willelmus Malmesbur. *de reb. gest. Reg. Anglorum* libr. 4. (de Willielmo II. circa fin.) Ascalonenses a nostris oblectos se deditisse Raymundo Comiti S. Ægidii, eumque in patronum elegisse: *Quod multi eo antea a Monte Pessulano navigio venientes negotiatum, fidem ejus & virtutem in calum tulerant.*

Chrannus † super scamnum extensus oratio suggillatus est. Suggillatus id est † Verba hæc suffocatus. Eodem sensu Gregor. infr. libr. 10. cap. 8. *in cilicio quo orabat* debentur libr. *suggillata reperitur.* Idem supr. h. libr. cap. † 5. *cui dormienti, orarium sub* 4. cap. 20. *collo positum, ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris, suggillatus;* alii legunt suffocatus: alias suggillare pro onerare, ut in l. apud Cellium, §. *adversus, ff. de dol. & mer. except. doli exceptio, neque alia quidem, que patroni parentisve opinionem apud bonos mores sugillet;* & in l. † 10. §. *prator, de in jus vocand. si famosa actio non sit, vel pudorem non sugillet.*

Theodobertus vero usque ad Biterrensem civitatem abiens, Deas castrum obtinuit. Deas Vocontiorum oppidum; itiner. Antonii (a Mediolano per Alpes Cottias Viennam) *Montem Seleucum, Lucum, Deam Vocontiorum.* Colonia Dea Augusta Vocontiorum in veteri inscriptione Arelatensi: *Die en Dauphiné.* Marcelli Deensis Episcopi meminit Gregor. *de glor. confess. cap. 70.*

Sed quia eum de sacro fonte exceperat, perdere noluit. Theodobertus accepto Cap. * 23. *justu Theodorici patris, ut filium Sigivaldi de medio tolleret, ab ejus nece abstinuit, quia eum de sacro baptismi fonte susceperat, ob reverentiam scilicet affinitatis, quæ contracta erat inter susceptorem & susceptum ex susceptione de fonte baptismatis, quæ affectum & jus paternitatis inducit, & prohibitionem nuptiarum ob affinitatem; l. si quis alumnam, C. de nupt. Vicecomes de baptismo* libr. 1. cap. 34.

Omne tributum, quod in fisco suo ab ecclesiis in Arverno suis reddebatur, clementer indulgit. Theodobertus Rex omne tributum Arvernis ecclesiis remittit: eadem indulgentia usum Childebertum Regem refert Gregorius infr. libr. 10. cap. 7. *In supradicta vero urbe (Arverna) Childebertus omne tributum, tam ecclesiis, quam monasteriis, vel reliquis clericis, qui ad ecclesiam pertinere videbantur, aut quicumque ecclesiæ officium excolebant, larga pietate concessit.* Ecclesiæ Galliarum tributum fisco præstitabant pro rebus soli, quas possidebant. Tertiam partem fructuum, tributi vice, omnibus ecclesiis regni indixit Chlotarius; de quo Gregorius infr. libr. 4. cap. 1. *Denique Chlotarius Rex indixerat, ut omnes ecclesiæ regni sui tertiam partem fructuum fisco dissolverent.* Idem Aimoin. libr. 2. cap. 27. de quo apud Theodoricum & Theodobertum Francorum Reges conquestus est Gregorius I. libr. 7. epist. † 116. *Audimus autem quia ecclesiarum prædia tributa nunc præbeant, & magna super hoc admiratione suspendimur, si ab eis illicita querantur accipi, quibus etiam licita relaxantur.* Apud Romanos prædia ecclesiarum non fuere libera a vectigalibus & tributis; l. *placet, C. de SS. eccles. de quo Ambros. epist. 32.*

Cap. 29.

ad Valentinian. Junior. (al. 21. in ferm. contr. Auxentium num. 33.) *Si tributum petit, non negamus. Agri ecclesiæ solvunt tributum.*

*Cum tunica B. Vincentii martyris muros civitatis psallendo circumirent. Cæsaraugustani obsessi a Childeberto Rege, Dei exorandi causa, cilicis tecti, & solemnij jejunio attriti, tunicam seu stolam beati Vincentii diaconi & martyris circa muros processions gratia circumtulere: nec fefellit spes, Childebertus enim motus pietate obsessorum, accepta tunica martyris obsidionem solvit, & Parisiis basilicam B. Vincentii, quæ nunc S. Germani de Pratis dicitur, magno sumptu ædificavit & dotavit; de qua Aimoin. libr. 2. cap. † 20. Ado Viennens. ad ann. 527. Sigebert ad ann. 542. Ex antiquissimo more reliquias sanctorum portari solitæ in solemnibus litanis & processionibus & vindiciis rerum vi occupatarum; Adrevald. de mirac. S. Benedicti. libr. 1. cap. 20. (al. libr. 1. par. 2. cap. 1. num. 3.) *Quod morachi cœnobii sancti Benedicti cernentes, consilio inito, misericordie domini solius se committentes, maximam partem suorum fratrum ad prædictum dirigunt Comitens, nimia insanientem tyrannide, cum pignoribus sanctorum; omnigena supplicantes prece, ne tantum incurrat piaculum, &c. Et Aimoin. Floriac. de mirac. ejusd. libr. 2. cap. † 4. num. 19. de vineis S. Benedicti pervasis per Arnulfum Aurelianensem Episcopum: propter quarum recuperationem, cum prædictus abbas ad eum legatos mississet, nec impetravisset; cum senioribus habito consilio deliberavit, ut sumptis sanctorum pignoribus, imminente vindemia, ad locum cum aliquibus & fratribus fructus earum collecturus properaret. Et conc. Brachar. III. can. † 6. restituta est antiqua consuetudo, ut diebus solemnibus, cum Episcopus procederet ad ecclesiam, diaconi super humeros gestarent reliquias sanctorum, explosa prava consuetudine, quæ inoleverat, ut Episcopi in solemnibus martyrum procedentes ad ecclesiam, appensis collo reliquiis ab albatis diaconis gestarentur. Non omnittendum, quod Capuani a Lothario Imper. obsessi, ad extrema redacti, cum Episcopo reliquias B. Germani portante ad pedes Imperatoris provoluti sunt; Otto Frising. 6. chronic. cap. 4. Capuani desperatis omnibus, apertis urbis portis, cum Episcopo, corpus beati Germani portante, lacrymabiliter ad pedes Imperatoris veniunt. Idem Regino 2. chronic. (ad ann. 871.)**

Mulieres quoque amictæ nigris pallis, dissoluta cesarie, superposito cinere, ut eas putares virorum fueribus deservire, plangendo sequebantur. Mulieres Cæsaraugustanæ in solemnij litania seu processione, quæ facta est circa muros obsessæ urbis, adfuisse dicuntur amictæ nigra veste, soluto capillo & cinere fordido, qualis in Hispania est habitus lugentium maritos. In hoc fallitur Gregorius, quod solutam cesariam ait in Hispania esse signam feminarum lugentium maritum; ex antiquo enim more Hispaniæ signa lugentium maritos sunt nigra vestis, & decurtatus id est succisus capillus; teitis oculatus Petrus Cluniacens. libr. 4. epist. † 17. Vidi nuper ipse in Hispaniis constitutus, & admiratus sum antiquum hunc morem ab Hispanis adhuc omnibus observari. Mortua quippe uxore maritus, mortuo marito conjux, mortuis filiis patres, mortuis patribus filii, defunctis quibuslibet cognatis cognati, extinctis quolibet casu amicis amici: statim arma deponunt, sericas vestes peregrinarum pellium tegmina abjiciunt, totumque peritus multicolorem ac pretiosum habitum abdicantes, nigris tantum vilibusque indumentis se contegunt. Sic crinibus propriis, sic jumentorum suorum caudis decurtatis, seque & ipsa atro profusus colore demigrant. Talibus luctus dolorisve insignibus, subtractos carissimos descent, & integri ad minus spatium anni, in tali mœnore publica lege consummant.

Cap. 30.

Sumpserant enim Gothi hanc detestabilem consuetudinem, ut si quis eis de Regibus non placuisset, gladio eum appetere, & qui libuisset animo, hunc sibi statuerunt Regem. Gothi Regicidæ. Idem Aimoin. lib. 2. cap. 20. Gothi vero jam olim vitium hoc in consuetudinem vertere, ut dum eis Rex proprius displi-

asplicuerit ; a suis interimatur . Ideo , ut vitæ Regum consuleretur , variis canonibus conciliorum Hispanicorum cautum , ne mortuo Rege quis regnum assumeret , nisi qui eligeretur , *consensu majorum & Antistitum* , & ut successor defuncti necem vindicaret ; conc. Tolet. IV. *can. 75.* Tolet. V. *can. 3.* Tolet. VI. *can. 17. 18.* Tolet. VIII. *can. 10.* Neve Regis vidua transiret ad secundas nuptias , sed in cœnobio virginum collocaretur ; Tolet. XIII. *can. 5.* Casaraugust. III. *can. 5.* ne interfecto Regis in sceleris præmium uxorem defuncti & regnum sibi desponderet : sed cum vita Regum non satis in tuto esset per canones , Leuviheldus Rex Gothorum sustulit omnes illos , qui Reges interimere consueverunt ; teste ipso Gregorio *infr. lib. 4. cap. 32.* eodem consilio usus Chintalindus ; de quo Fredegar. *cap. 82.* *Cognito morbo Gothorum , quem de Regibus degradandis habebant .*

Cap. 31.

Et quia consuetudo eorum est , ut ad altarium venientes , de alio calice Reges communicent , & de alio populus minor , venenum in calice illo posuit , de quo mater communicatura erat . Veteres communicabant sub utraque specie panis & vini ; Cyprian. *epist. 63.* (*in princ.*) *Quoniam quidam vel ignoranter , vel simpliciter in calice Dominico sanctificando , & plebi ministrando , non hoc faciunt , quod Jesus Christus , &c.* Et idem de lapsis : *Ubi vero solemnibus adimpletis calicera diaconus offerre presentibus cœpit , & accipientibus ceteris locus ejus advenit .* Et paulo post : *Perstitit tamen diaconus , & reluctanti licet , de sacramento calicis insudit .* Hieronym. in Sophoniam *cap. 3.* (*paulo post princ.*) *Sacerdotes quoque , qui eucharistia servant , & sanguinem Domini populis dividunt , impie agunt in legem Christi , putantes uxoris imprecantis facere verba , non vitam , & necessariam esse tantummodo solemnem orationem , & non sacerdotum merita .* Sæpius tamen eucharistia plebi ministrabatur sub sola specie panis ; Gregor. *de vit. patr. cap. 6.* in Gallo Arvernensi Episcopo : *Sciens autem se , revelante Domino , post triduum migraturum , convocat populum , & omnibus confracto pane communionem sancta ac pia voluntate largitur .* Morientibus quoque eucharistia dabatur sub una specie puta vini , si sacrum panem præ infirmitate non possent assumere , quod insinuat conc. Carth. IV. *can. 76.* his verbis : *moriturus reconcilietur per manus impositionem , & insundatur ori ejus eucharistia ; can. is , qui , 26. qu. 6.* Vergente decimo sæculo non desierat consuetudo communionis sub utraque specie apud laicos ; conc. Claramontan. (*sub Urban.*) *can. 28.* *Ne quis communicet de altari , nisi corpus separatim & sanguinem similiter sumat , nisi per necessitatem , & per cautelam .* Ivo Carnotens. *epist. 28.* (*al. 105.*) *A cujus commixtione si amodo non cessatis , separat vos eadem auctoritas a participatione corporis Dominici & sanguinis .* In hunc usum in singulis ecclesiis erant calices cum fistulis aureis vel argenteis sacrae communionis suscipiendæ causa ; Conrad. in *chronic. Moguntin.* *Erant fistula quinque ad communicandum , argentea deaurata .* Ditmar. *lib. 6.* (*in fin.*) *Cruces duas & capulas ex argento factas , & magnum calicem ex eodem metallo cum patina simul & fistula dedit .* Reges Gothorum ex more sub utraque specie communicabant : sed quod erat vitium Arrianæ labis , qua fœdati erant , hoc proprium eis erat , quod de alio a plebe calice communicabant , quasi aliam a plebe religionem colerent , alium Deum .

Cap. 32.

Dicitur tamen tunc temporis usque Ticinum accessisse civitatem , in qua Buccelinum rufum direxit . Qui minore illa Italia capta , atque in ditionem Regis antedicti redacta , majorem petiit . Refertur expeditio Theodoberti Regis in Italia , Duce Buccellino , cujus meminit Gregorius P. *dialog. 1. cap. 2.* *Eodem vero tempore in Campania partibus Buccellinus cum Francis venit , &c.* Minor Italia est Liguria , quæ olim Gallia Cisalpina , postea Longobardia seu Lombardia dicta est a Longobardis , qui eam armis occuparunt ; Otto Frisingens. *de gest. Frideric. lib. 2. cap. 13.*

Tom. XI.

I

Bellisarium vero comitem stabuli, quasi pro humilitate quod prius fuerat, posuit. Comes stabuli fuit præfectus equorum Principis, de quo Bulenger. de Imperat. lib. 4. cap. 28.

Magna enim ei felicitas in his conditionibus fuit. Buccellino omnia prospera fuere in bello gerendo adversus Græcos, quod conditionis appellatione intelligitur, quia ei impositum erat munus belli adversus Græcos.

Cap. 34.

Rogo si pietas tua habet aliquid de pecunia, nobis commodes. Desideratus Viridunensis Episcopus a Theodeberto Rege mutuam pecuniam accepit, & promisit eam solvere cum usuris. Impropiæ commodare, pro mutuum dare: eadem voce abusus est Plautus in Afinar. (3. 3. 135.)

Viginti argenti commodas minas.

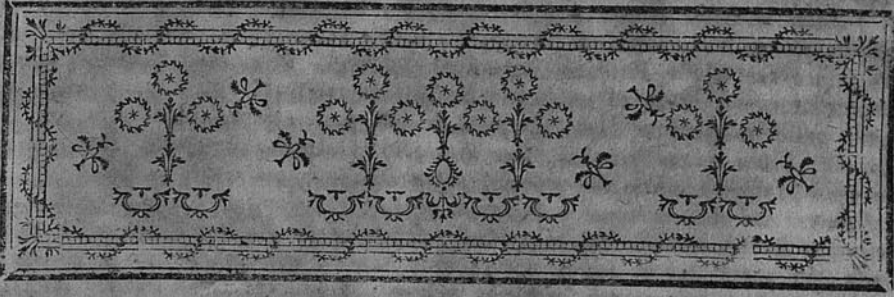
Et Gregorius ipse de mirac. martyr. lib. 1. cap. 103. quæso ut nobis manum porrigas, atque aliquid pecunia commodes, ut scilicet cum tributorum publicorum fuerit summa delata, illico tibi quæ commodaveris reformentur. Pari simplicitate sermonis præstitum pro mutuo sumptum; Optat. Milevit. lib. 3. (cap. 4.) creditores periculis vallabantur: ut qui pro præstitis suis rogari debuerant, metu mortis humiles impellerentur in preces. Conc. Hispal. I. can. 1. nam si (ut dictum est) præstitum de suis rebus non fecit ecclesiæ.

At illi negocia exercentes, divites per hoc effecti sunt; & usque hodie magni habentur. Negotiatores Viridunenses profecere de pecunia gratuita, quæ eis data est a Theodeberto Rege, intercedente Desiderato Viridunensi Episcopo. Negotiatores Viridunenses peculiari commercio eunuchorum id est castratorum puerorum ditati; Luitprandus lib. 6. cap. † 3. Carsanatum autem Græci vocant amputatis virilibus & virga puerum eunuchum, quod Viridunenses mercatores ob immensum lucrum facere solent, & in Hispaniam ducere.

Cap. 36.

Quo celerius ad manducandum commoveretur, sumpto aloe velociter digerebat. Notat Parthenium de voracitate, qui post cibum fumebat aloes, quo celerius eo concocto rediret ad crapulam. Aloe juvat cibi concoctionem, & alvum solvit; Plin. lib. † 22. cap. 4.

AD LIBRUM IV.

RECOR ut forori mea serve vestra utilem atque habentem Cap. 3-
virum ordinare dignemini. Utilis & habens, id est strenuus & locuples: inde suum habere, vulgo *avoir*. Habentia; Claud. apud Nonium Marcell. *Animos eorum habentia inflarat*: habere dicitur, qui rem habet jure domini; *l. habere, de V. S.*

Cap. 4.
Chanao quoque Britannorum Comes tres fratres suos interfecit. Britannis patria pulsas a Saxonibus, pars Galliarum, quæ Armorica dicebatur, eis tradita a Maximo Tyranno sub ann. Chr. 386. quæ inde dicta est minor Britannia, ex Sigeberto, & iidem dicti sunt Britones. Ab initio ii Reges habuere, tum Comites, qui a temporibus Chlodovei parvere Regibus Francorum, ut subinnuit Gregorius: *Nam semper Britanni sub Francorum potestate post obitum Regis Chlodovei fuerunt, & Comites non Reges appellati sunt*. Idem Aimoin. *lib. 4. cap. 78.* Conobri Britannia Comitis meminit idem *infr. h. lib. cap. 20.* Rursus iidem Reges habuere. Judicæ Rex Britonum se & regnum ditioni Dagoberti & Regum Francorum subiecit; teste Fredegario *in chronic. cap. 78.* Salomon fuit tertius & ultimus Rex Britonum, cujus meminit Regino 2. *chro. cap. 49.* dicitur: *Fulco Comes Britannia.* *epist. 23.* Hildebert. *Cenomanens. epist. 65.* & Innocent. III. *in cap. ex tenere, de foro competent. & in cap. accedens 2. ut lit. non contestat.* Postea iidem habuere Duces: primus Dux appellatus fertur Joannes II. existat tamen *epist. Leonis IV. inscripta Vernoni Duci Britannia in can. non furem, 7. qu. 1.* Anno Christi 1234. Petrus cognomine Mauclerc soluta societate cum Anglis iuncta, se & Britanniam tradidit Ludovico IX. Regi Francorum; de quo *Math. **) Paris. in Henrico III. & Jo. **) Tillius.*

Quod illi audientes atque gaudentes, & super tumulum illum bibentes renuntiaverunt fratri eum mortuum. Veterum mos fuit super tumulos mortuorum religionis causa epulari, quod damnat Augustin. de moribus eccles. Catholic. *cap. 34.* Novi multos esse, qui luxuriosissime super mortuos bibant, & epulas cadaveribus exhibentes, super sepultos seipsos sepeliant, & voracitates ebrietatesque suas deputent religioni. Idem in *psalm. 48. (serm. 1. num. 15.) invocabunt nomina eorum in terris ipsorum. † Quid est hoc? Tollent panem & merum ad sepulcra, & invocabunt ibi nomina mortuorum.* Et capitul. Caroli Magni *lib. 6. cap. † 197.* Et super eorum tumulos nec manducare nec bibere presumant. Pejus exemplum legitur hic de quibusdam, qui inimicitia causa supra tumulum Macliani biberunt.

Cap. 5.

Rogationes illas instituit, ut media quadragesima psallendo, ad basilicam B. Juliani martyris itinere pedestri venirent. Inguinariae luis, quæ per varias provincias Gallia desavebat, avertendæ causa, Gallus Arvernensis Episcopus pro salute suæ plebis sollicitus, exemplo Mamerci Viennensis Episcopi, solemnes rogationes instituit ad basilicam B. Juliani martyris apud Brivatensem vicum: ejusdem meminit idem Gregor. de vit. patr. cap. 6. Idem infr. hoc lib. cap. 13. Erant autem quadragesimæ dies, & Cautinus Episcopus Brivatensem diocesim psallendo adire disposuerat, juxta institutionem sancti Galli.

Parietes vel domorum vel ecclesiarum signari videbantur. Unde a rusticis hæc scriptio Thau vocabatur. Exauditis Galli Episcopi precibus fulsis pro peste avertenda, in parietibus ædium & ecclesiarum visa est inscripta littera Tau, quasi amuletum & munimentum adversus pestem: Tau littera est signum crucis, quia exprimit typum & figuram crucis; Tertull. advers. Marcion. lib. 3. (cap. 22.) in illud Ezechiel. 9. & da signum Tau in frontibus virorum. Ipsa est enim littera Græcorum Tau, nostra autem T, species crucis. Hieronym. in Ezechiel. lib. 3. cap. † 9. vers. 4. antiquis Hebræorum litteris, quibus usque hodie utuntur Samaritani, extrema Thau littera crucis habet similitudinem, qua in Christianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inscriptione signatur. Augustin. de tempor. serm. 108. (al. 36. in append. num. 3.) Trecenti enim in græca T, tau, similitudinem crucis ostendunt. Tempore Alexandri Pseudomantis grassante peste, carmen quoddam pro foribus ædium singularum scriptum † ὅς τῶ λοιμῷ ἀλεξίφάρμακον, tradit Lucianus in Alexandro.

† In lib. πνο
Amstel. 1687.
Φοῖβος ἀκερ-
σεκόμης λιμῷ
νεφέλω ἀπε-
ρύκει. Inton-
sus nubem pe-
stis depellit
Apollo.

Cato presbyter continuo a clericis de episcopatu laudes accepit. Mortuo Gallo Arvernensi Episcopo, Cato presbyter a clero electus in Episcopum per adclamationem. Laudes sunt adclamationes, quæ fiebant Imperatoribus & Episcopis cum creabantur, quia fiebant cum laude; Gregorius infr. libr. 5. cap. † 31. de Tiberio: Debinc indutus purpura, diademate coronatus, throno Imperiali impositus, cum immensis laudibus imperium confirmavit. Idem lib. 6. cap. 30. Igitur celebrato justitio, Mauricius indutus diademate & purpura ad circum processit: adclamatisque sibi laudibus, largitus populo munera, imperio confirmatur. Ditmarus libr. 6. (in princ.) ad ann. 1005. Henricus (is erat Dux Bavarix) 12. kal. aprilis, cum omnium laude presentium, cumque hasta signifera ducatum dedit.

Cap. 6.

Nam & ipsos clericatus gradus, canonica sum semper institutione sortitus. Lector decem annis fui, subdiaconatus officium quinque annis ministravi, diaconatus vero quindecim annis mancipatus fui, presbyterii autem jam honore viginti annis potior. Quid enim mihi nunc restat, nisi ut episcopatum, quem fidelis servitus promeretur, accipiam? Cato presbyter sibi jam securus de episcopatu gloriatur, se omnes ordines ecclesiasticos emensum, & in singulis diu immoratum, meritoque proximum sibi gradum esse culmen episcopatus. Olim ordines ecclesiastici longo interstitio & mora in singulis conferebantur; can. in singulis, can. quisumque, can. monachus † 77. dist. can. monachos, 16. qu. 1. His gradibus Joannes pervenit ad Cabillonensem episcopatum; de quo Sidon. libr. 4. epist. 25. lector hic primum, sic minister altaris, idque ab infantia: post laborum temporumque processu archidiaconus, in quo seu gradu seu ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi: attamen hunc jam secundi ordinis sacerdotem . . . . collegam sibi consecraverat.

Cap. 7.

Ordinatisque qui cum eo pergerent Episcopis, & camerariis, Arvernos eum direxerunt. Cautino a Theodovaldo Rege designato Episcopo Arvernensi dati sunt Episcopi & camerarii, nimirum Episcopi, ut per eos solemniter installaretur, quia installatio Episcoporum fiebat solemniter, vocatis Episcopis comprovincialibus; Gregorius de vit. patr. cap. 6. in Gallo Episcopo: Post hæc

Rex

Rex datus ad subsidium ejus duobus Episcopis, Arvernos eum direxit. Camerarii, ut essent in obsequio Episcopi. Episcopus debet habere idoneos & probos moribus clericos in obsequio, ut sint testes conversationis. Synodus Romæ habita in causa Symmachi specialiter cavet, Episcopos secum semper contubernales habere, quos concellaneos seu cellulanos appellat. Idem statuit synodus Romana apud Gregorium lib. 4. epist. 44. Ut quidam ex clericis, vel etiam ex monachis electi, ministerio cubi- culi pontificalis obsequantur, ut is, qui in loco est regiminis, habeat testes tales, qui vitam ejus in secreta conversatione videant, & ex visione sedula exemplum profectus sumant; can. cum pastoris, 2. qu. 7.

Ipse vero valde infirmatus, a cinctura deorsum se volutare non poterat. Cinctura est cingulum; veteres enim cincti; Aimoin. Floriacens. de mirac. B. Benedicti lib. 3. cap. † 3. num. 6. Tunc unus e turba alligari se poscit cingulis ex coriis cervorum dissectis, quibus Aquitani utuntur latissimis atque fortissimis. Inde cinctura pro umbilico, seu media parte corporis, cui cingulum apponitur.

Per emissionem (ut ferunt) Cautini Episcopi, Cato presbyter ad gubernandam Turonica urbis ecclesiam petebatur. Vacante ecclesia Turonensi Cato presbyter proponebatur in Episcopum per emissionem, id est suggestionem Cautini Episcopi Arvernensis, qui eum, ut a se removeret, quia valde gravem & molestum habebat, episcopatum ei curare satagebat: emissio est suggestionis impressio; Gregor. infr. lib. 8. cap. 18. Nicetius per emissionem Eulalii a comitatu Arverno submotus. Idem libr. 4. cap. 28. Post quod factum, reputantes ejus fratres, quod sua emissione antedicta Regina fuerit interfecta, eum a regno dejiciunt. Idem de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 18. Post autem vacuas & inanes emissiones, cum videret inimicus eum sibi vindicare non posse, dolis eum tentavit illudere. Eodem sensu immisionem dixit idem Gregor. de mirac. ejusd. libr. 3. cap. 16. Commota per immisionem diabolicam vi venti. Idem cap. 27. ejusd. libr. Per immisionem artis diabolicæ. Idem de vit. patr. cap. 11. non ambigitur diaboli hanc fuisse immisionis insidiam.

Unde factum est ut conjuncti clerici cum Leubaste martyriario & abbate, cum magno apparatu Arvernorum properarent. Martyrium est oratorium dicatum martyri; conc. Chalcedonens. can. 8. ὁ κληρικὸς πῶν πτωχῶν, καὶ μοναστηρίων †, καὶ μαρτυρίων; clerici pschorum, monasteriorum, & martyriorum, can. quidam, 18. qu. 2. Pallad. hist. Lausiac. cap. 103. in Innocentio Abbate: εἰσήλθεν εἰς τὸ μαρτύριον εἰσαπὸ ὁ ὠκοδομηκὴ ἀνὸς ἐν ὁ κατέρχοντο λέξασα πῶ δέξω, Ἰωαννὲ πῶ Βεπτισῆ. Ingressus est martyrium ejus, quod ille edificavit, & in quo collocavit reliquias S. Joannis Baptiste. Valafridus Strabo de reb. ecclesiastic. cap. 6. Martyria vocabantur ecclesie, que in honorem aliquorum martyrum fiebant. Inde martyrarius est æditus seu minister ædis sacre seu oratorii martyris, ut hoc loco, & Gregorius de mirac. martyr. libr. 2. cap. 46. Eo tempore, cum post obitum † Proferii martyriarii, Urbanus diaconus hujus basilicæ ordinatur æditus, Et conc. Aurelianens. II. cap. 13. Abbates, martyriarii, reclusi, vel presbyteri, apostolia dare non presumant, id est dimissorias litteras.

Quibus & a quibus (ut noster Sollius ait) nec dabat precia contemnens, nec accipiebat instrumenta desperans. Notat Cautinum Episcopum Arvernensem, qui falso nomine emptionis rapiebat res minorum sine pretio, & sine instrumento, id est sine contractu venditionis, desperans id est haud sperans se posse tueri & retinere res ita quaesitas. Hæc sunt verba Sidonii lib. 2. epist. 1. de Seronato: quasi comparat, nec dat pretia contemnens, nec accipit instrumenta desperans.

Erat enim tunc temporis Anastasius presbyter, ingenuus † genere, qui per chartas gloriosa memoriæ Chrotildis Regine proprietatem aliquam possidebat. Anastasius presbyter ingenuus genere, proprietatem, id est allodium, quod ab ingenuis id est liberis natis tantum possideri potest, ex donatione per chartas vel chartulas facta possidebat. Ingenuus est liber natus, & de liberis honestisque parentibus natus; Gregor. de mir. B. Mart. libr. 2. cap. 58. Erat enim ingenuus genere. Idem de vit. patr. cap. 9. Erant enim, non quidem nobilitate sublimes, ingenui tamen. Idem infr. libr. 6. cap. 36.

Cap. 9.

Cap. * 11.

† In edit. Paris. ann. 1644. quæ sequuntur verba desiderantur.

Cap. * 12.

Erat enim mulier ingenua genere, & de bonis orta parentibus. Ingenui tertium genus hominum inter nobiles & servos; Nithard. lib. 4. de Saxonibus: Sunt enim inter illos qui Edhilingi, sunt qui Erilingi, sunt qui Lazzi illorum lingua dicuntur. Latina vero lingua hoc sunt, nobiles, ingenuiles, atque serviles. Quandoque etiam ingenuus pro nobili; idem Greg. infr. libr. 7. cap. 15. Ipse enim cum Mummulo præfecto multos de Francis, qui tempore Childeberti Regis senioris ingenui fuerant, publico tributo subegit. Donationes Principum fiebant per chartam, memoriæ causa, quam nostri chartre, seu per chartulam, id est brevem libellum, ut indicat Gregorius infr. h. loco: Tunc ex jussu Episcopi traditur custodibus, & nisi has chartulas proderet fame necaretur.

Judæis valde carus ac subditus erat, non pro salute, ut pastoris cura debet esse sollicita, sed pro comparandis speciebus. Notat Cautinum Episcopum, quod gratus esset Judæis propter negligentiam, & adulationem: negligentem Episcopi gratiores Judæis & hæreticis; conc. Milevit. II. can. 24. magis illius electam negligentiam ab hæreticis, impune ut ibi sint; can. placuit 15. 16. qu. 3. adulationis episcopalis in Judæos causa exponitur, quod Judæis species carius venundaret: species sunt res, quæ in pondere, numero, & mensura consistunt; l. 2. ff. de reb. cred. puta triticum, vinum, oleum, vestes; l. ult. C. de militar. vest. Ammian. libr. 14. (cap. 9.) An Tyrii textrini præpositum celerari speciem perurgebat. Sidon. libr. 7. epist. 16. Quamquam non opportune species villosa mittatur hieme finita. Gregor. infr. libr. 6. cap. 5. Judæus quidam Priscus nomine, qui ei ad species coemendas familiaris erat. Idem de glor. martyr. lib. 1. cap. † 58. Puella vero una ex habitatoribus loci, stationem adit, quasi aliquid coemptura, speciemque sibi aptam aspiciens, a negotiatore suscepit.

Cap. * 13.

Firminum a comitatu urbis graviter injuriatum abegit, & Sallustium Evodii filium subrogavit. Firminus fuit Comes civitatis Arvernæ. Comites singulis civitatibus præerant. Hoc jure civitas Arverna habuit suum Comitem; Gregor. de vit. patr. cap. 4. Post peractam igitur stragem cladis Arvernæ, Hortensius, unus ex senatoribus, comitatum urbis illius agens, quendam de parentibus sancti, id est Honoratum nomine, in urbis platea nequiter retineri jussit. Idem infr. libr. 8. cap. 18. Nicetius per emissionem Eulalii a comitatu Arverno submotus. Firminus Comes fuit cognatus Palladii Comitum Gabalitanum; Gregorio infr. h. libr. cap. 34.

Intendebat enim & ipse Rex Chramnus minas. Qui dum iter ageret, misit Rex Imnacharium & Scaptarium primos de latere suo. Chramnum filium Chlotarii patre superflite vocitat Regem. Ea ætate filii Regum etiam vivo patre Reges vocabantur propter spem regni, quæ erat æqualis inter liberos, cum ex æquis partibus succederent. Etiam filia Regum velata Reginas se dictitare præsumebant, ut legitur de Chrodiildi & Basina, quæ erant professe monasterii S. Radegundis Pictaviensis, una Sigiberti, altera Chlotarii Regis filia, & conquerebantur secum durius agi ab abbattissa, quia Regina essent; Gregor. libr. 9. cap. 40. dicentes: quia Regina sumus, nec prius in monasterium nostrum ingredimur, nisi abbattissa ejiciatur foras. Et idem infr. libr. 10. cap. 15. Quod cum Chrodiildis cerneret, accepta cruce Dominica, cujus prius virtutem despexerat, in obviam egreditur dicens: nolite super me, queso, vim inferre, quæ sum Regina, filia Regis, Regisque alterius consobrina. Neque hoc novum & singulare fuit in liberis Regum Francorum: eodem jure usæ sunt filia præcorum Regum: de Andromache filia Priami testatur Virgil. 1. Æneid. (656. 657.)

Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim

Maxima natarum Priami.

De Ilia filia Numitoris Regis Latinorum sacrorum Antistita, idem eod. lib. (277. 278.)

. . . Donec Regina sacerdos

Marte gravis, geminam partu dabit Ilia prolem.

Legati Chramni dicuntur missi a latere, id est a comitatu Principis: de missis Chilperici Regis idem Gregor. infr. libr. 5. cap. 29. unde multum molestus Rex, dirigens de latere suo personas. De missis dominicis idem Adrevaldus de mirac. B. Benedicti. libr. 1. cap. 25. (al. libr. 1. par. 2. cap. 2. num. 8.) Præterea aderant in eodem placito,

missi

missi a latere Regis, Jonas Episcopus Aurelianensis, & Donatus Comes Milidunensium. Sic & legati pontificii electi e cœtu Cardinalium dicuntur legati a latere seu in ἡπόρωτον, a faciē. Balsam. in syn. VI. in Trull. in proœm. Laterales vocat Ivo Carnotens. epist. 109. (al. 53.) inde est, quod multi præpositorum sacro gladio lingua ferire cupientes, dicunt sedem apostolicam non subditorum querere sanitatem, sed suam aut lateralium suorum querere commoditatem. Laterenses sunt comites, stipitatores; Tertull. advers. Marcion. libr. 4. cap. 43. Tot sere laterensibus uti solebat.

Ad regias adis sacræ, quæ tunc reseratæ fuerant, adpropinquant. Regias basilicæ. Regiæ sunt primariæ & majores portæ ecclesiæ; Paulin. epist. † 37. al. 13. ad Pam-machium, num. 11.: Videre enim mihi videor tota illa religiosa miserandæ plebis examina, illos pietatis divinæ alumnos tantis influere penitus agminibus in amplissimam gloriosi Petri basilicam per illam venerabilem regiam cerula eminus fronte ridentem. Anastas. in Leone III. in ingressu basilicæ, † ubi supra regias majores fecit imagines ex argento. Joannes monachus vit. S. Odonis abbat. cluniac. libr. 2. Ille autem (loquitur de sue ferro, quem vocat singularem) omiſsa feritate, ut ingrediendi aditus a quovis concederetur prædictas regias diutius pulsavit, atque oris sui spuma, quo adherere potuit, linivit. Portam basilicarem Remensis ecclesiæ memorat Frodoard. hist. Remens. libr. 2. cap. 12. Supra portam si quidem, quæ dicitur basilicaris, vel quod basilicis in gyro sui dispositis abundaverit, vel quod euntibus ad basilicas in vico S. Remigii sitas pervia fuerit. Idem libr. 4. cap. 46. ad portam, quæ olim collaticia, scilicet a conferendis mercibus, nunc basilicaris vocatur, &c. Frodoard. in chronic. ad ann. † 920. Remis in monasterio sancti Petri ad portam basilicarem, cereus, quem ibi posuerant hi cives, qui Romam ad visitanda Apostolorum limina profecti fuerant, accensus est etiam ter igne caelesti.

Audivit a suis in iterata insania effervescere Saxones, sibi que esse rebelles, & quod tributa, quæ annis singulis consueverant ministrare, contemnerent reddere. Saxones domiti a Chlotario seniore, & annuum vectigal eis impositum quingentæ vaccæ, inferendæ mensæ regiæ, unde dictæ inferendales, quod tributî nomine inferrentur; Fredegarius cap. 74. Saxones... quingentas vaccas inferendas annis singulis a Clothario seniore tensiti reddebant, quod a Dagoberto cassatum est. Aimoin. libr. 4. cap. 26. Quingentas namque vaccas inferendales a Clothario seniore, Chlodovei filio, Chilperici patre, regiæ mensæ (Saxones) inferre jussi fuerant. Quæ ideo inferendales dicebantur, eo quod singulis inferrentur annis. Idem gesta Dagoberti cap. 31. Saxones sæpius rebellaverunt & tributum detrectarunt, quod tandem a Dagoberto remissum est.

Tunc Chramnus, jam accepta Vvilicharii filia. Chramnus incio patre uxorem duxit Calte filiam Vvilicarii Ducis Aquitanicæ, unde gravis offensâ patris in filium, quæ filio infelicis exitus causa fuit, quod apertius Aimoin. libr. 2. cap. 30. Cui nobilitas conjugis odiorum suppeditabat materiam, quod præmineret prosapia claritudine. Ei nomen Calte, Voillicarii genita Aquitanicæ Duce.

In Campaniam Remensem accedit, & usque Remos civitatem properans. Campania Remensis est pars Campaniæ quæ Remos spectat; Gregor. infr. libr. 5. cap. 19. Meroveus vero dum in Remensi Campania latitaret. Frodoard. in chronic. ad ann. † 940. Ludovicus Rex post sex vel septem hebdomadas a Burgundia rediens... in Remensem venit Campaniam. Et Gregorius de mirac. martyr. libr. 2. cap. 32. dum viam psallendo regreditur, Remensem est ingressus Campaniam.

Tunc & Austrapius Dux Chramnum metuens, in basilicam S. Martini confugit. Idem Fredegar. (in epitom.) cap. 52. Austrapium fuisse Ducem Turonum & Pictorum colligo ex eo, quod is metu Chramni confugit in basilicam S. Martini, & Turones ac Pictones plerumque erant sub eodem Duce; Gregorius infr. lib. 8. cap. 26. Turonicis vero atque Pictavis Ennodius Dux datus est. Et idem lib. 9. cap. 7. Ennodius cum ducatum urbium Turonicæ atque Pictavæ ministraret, ad huc & Vici Julien-sis atque Benarne urbium principatum accepit.

Tempore vero ejus, ad clericatum accedens apud Sellense castrum, quod in Pictava

habetur diœcesi, Episcopus ordinatur, futurum ut decedente Pientio Antistite, qui tunc Pictavam regebat ecclesiam, ipse succederet. Austrapius e Duce clericus ordinatur Episcopus apud Sellense castrum Pictaviensis diœcesis, cum futura successione, decedente Pientio Pictaviensi Episcopo. Eodem fere modo Terrico Lingonensi Episcopo morbo fontico laboranti, Mundericus coadjutor datus, ita ut interim dum ille viveret, Ternodorense castrum archipresbyteri nomine teneret; Gregorius *infr. lib. 5. cap. 5. Interea B. Terricus a sanguine sauciatur, cui cum nulla medicorum somenta valerent, conturbati clerici, & a pastore utpote destituti, Mundericum expetunt. Qui a Rege indultus ac tonsoratus, Episcopus ordinatur, sub ea specie, ut dum beatus Terricus viveret, hic Ternodorense castrum ut archipresbyter regeret, atque in eo commoraretur: migrante vero decessore iste succederet.*

Ipse quoque regressus ad castrum suum, mota super se Theisalorum seditione, quos sæpe gravaverat, lancea sanciatu crudeliter vitam finivit. Austrapius e Duce ordinatus Episcopus apud castrum Sellense, quod est Pictaviensis diœcesis, commota in se Theisalorum seditione, lancea transfixus vitam finivit: Theisali censentur inter Pictones, unde S. Senoch abbas, qui erat Pictaviensis, dicitur genere Theisalus; idem *libr. 5. cap. 7. Fuit autem genere Theisalus, & in Turonico clericus factus: inde Theisalia regio seu pars Pictaviensis pagi; idem de vit. patr. cap. 15. Senoch abbas genere, Theisalus, Pictavi pagi, quem Theisaliam vocant.* Inde nomen a Theisallis militibus Transaltrianis, qui præsidii causa locati sunt Pictavis in Gallia; notitia imp. Occid. sub dispositione magistri militum præsentium in provincia Gallia Ripensi: *Præfectus Sarmatarum & Theisalorum Gentilium, Pictavis:* ex quo probabilis conjectura est, eos consedisse ibi, & regioni vel parti ejus nomen dedisse, ut pridem observavi rer. Aquitanic. *lib. 1. cap. 14.*

Diœceses vero suas ecclesia Pictava recepit. Mortuo Pientio Pictaviensi Episcopo, Pascentius abbas S. Hilarii ei successit jussu Chariberti Regis, frustra reclamante Austrapio, nec injuria, quia Austrapius contra canones viventi Episcopo successor datus erat, & episcopatus sine causa scindi non potest: immo nec sedes episcopalis constitui potest in vico vel castro, sed in majori civitate; conc. Sardic. *can. 6. Laodicen. can. 1. & 57. Anaclei epist. 3. Leonis epist. 87. can. Episcopi, & dd. seqq. 80. dist. cap. 1. de privileg. Pictaviensis ecclesia pulso Austrapio diœceses suas recepit, id est parochias, quæ a Pictaviensi episcopatu avulsæ fuerant Sellensis episcopatus ad tempus stabiliendi causa. Sæpe diœcesis sumitur pro parochia seu ecclesia privata; Gregor. *infr. libr. 5. cap. 5. de Munderico: apud Aristensem vicum Episcopus instituitur, habens sub se plus minus diœceses quindecim, quas primum Gothi quidam tenuerant.* Et idem eodem loco de Pappolo Lingonensi Episcopo: *Anno octavo episcopatus sui dum diœceses ac villas ecclesiæ circumiret, quadam nocte dormienti apparuit ille B. Terricus. Idem libr. 6. cap. 38. de Innocentio Rutenenf Episcopo: Sed adsumpto episcopatu confestim Ursicinum Cadurcine urbis Episcopum laceffere cœpit, dicens quia diœceses Rutene ecclesiæ debitas retineret: & ita accipiendus est can. 5. conc. Carth. & can. 20. conc. Africani, diœceses, quæ numquam Episcopos habuerunt, non habeant; can. Felix, can. multis, 16. qu. 1.**

Cap. * 19. *Ad cujus beatum sepulcrum vidimus vincitorum compedes atque catenas disruptas confractasque jacere: quæ usque hodie in testimonium virtutis ejus ad ipsum beati sepulcrum reservantur.* Vincit soluti gratia B. Medardi Noviomensis Episcopi. Idem Gregor. de glor. confess. *cap. 95. Medardus vero gloriosus confessor, juxta urbem Sueffionem quiescit. Ad cujus sepulcrum sæpe compedes miserorum confractas aspeximus.* Pari miraculo vincit soluti in funere Gregorii Lingonensis Episcopi; teste eod. Gregor. *de vit. patr. cap. 7. B. Leonardi Lemovicensis meritis solvuntur etiam captivi & carcerati: ejus ope e manu barbarorum liberatus Boamundus Siculus voti luendi causa venit in Galliam, ut a nobis pridem observatum est rer. Aquitanic. lib. 5. cap. 18.*

Cap. 20. *Ultrogotham vero & filias ejus duas in exilium posuit.* Ultrogotha, uxor Childeberti Regis, cum viro xenodochium Lugdunense fundavit & dotavit; de quo conc. Aure-

Aurelianens. V. can. 15. ejus pietatem commendat Gregor. de mirac. B. Martini. *libr. 1. cap. 12.*

Protinus B. Martini basilica, ordinante Chlotario Rege, stanno cooperta est, & in illa, qua prius fuerat, elegantia restituta. Basilica S. Martini Turonensis restituta a Chlotario & stanno cooperta. Idem Gregor. *infr. libr. 10. cap. 31. (sect. 18.)*

Tunc duæ acies locustarum apparuerunt, quæ per Arvernum atque Lemovicinum transeuntes (ut ferunt) Romaniacum campum venerunt, in quo prælio magno inter se acto maxime sunt collisæ. Simile suo tempore in Judæa contigisse narrat Hieronym. in Joëlem cap. † 2. vers. 18. & seqq. *Etiã nostris temporibus vidimus agmina locustarum terram texisse Judæam, quæ postea misericordia Domini inter vestibulum & altare, hoc est inter crucis & resurrectionis locum, sacerdotibus & populis Dominum deprecantibus, atque dicentibus: parce populo tuo: vento surgente, in mare primura & novissimum præcipitata sunt.*

Cum graviter vexaretur a febre ajebat: vaa! quid putatis qualis est ille Rex caelestis, qui sic tam magnos Reges interficit? Vah apud Habreos est verbum exultationis; Gregor. P. moral. libr. 31. cap. 25. in illud Job. cap. † 16. Ubi audierit bucinam dicit vah. Vah quippe sermo exultationis est: vel potius vah est verbum insultantis; Hyeronim. ad Damascum, (epist. 20. al. 145. num. 5.) Ad summam, sicuti nos in lingua latina habemus interjectiones quasdam, ut insultando dicamus vah, & in admirando papæ, & in dolendo heu, &c. Matth. 27. (39. 40.) Prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua, & dicentes: vah qui destruis templum Dei. Abbo de obsid. Parisiac. *libr. 1.* Cap. 21.

Vah! multosque terunt Danos, plures quoque peltas.

*Chilpericus vero post patris funera, thesauros, qui in villa Brannaco erant congregati, accepit: lege Brennacum: ita Fredegarius in epitom. hist. Franc. cap. † 55. Chilpericus occupatis thesauris Chlotarii in villa Brennaco, sedem Childeberti Parisius occupat: & Gregorius ipse *infr. h. libr. cap. 41. Cumque venisset apud villam Brennacum. Brennacum est villa fiscalis in Campania, apud quam Chlotarius thesaurum custodiæ causa depositum habebat: ejusdem meminit Aimoin. libr. 3. cap. † 43. † instigante ipsa Regina apud Brenacum villam a patre manere jussus est: vulgo Breme: & Gregorius *infr. lib. 5. cap. 26. Quem vincitum ad Chilpericum Regem Brennacum deduxit: & idem cap. 35. ejusd. libr. a villa Brennaco Parisius.** Cap. 22.*

*Deditque sors Chariberto regnum Childeberti, sedemque habere Parisius. Inter Reges Francorum prioris stemmatis regnum sorte divisum ex æquis partibus. Sorte etiam usi sunt Romani in hereditate dividenda inter coheredes; l. 2. C. quand. & quib. quart. pars debet. libr. 10. l. 5. ff. famil. ercisc. l. ult. C. commun. de legat. & ibi Cujac. inde partes, quæ cuique Regum obtingebant, sortes dicebantur: de quo *infr. h. libr. cap. 44.**

*Theodobertum vero filium illius apud Ponticonem villam custodiri jussit per annum integrum. Pontigo villa regia: ejusdem meminit Gregor. *infr. libr. 6. cap. 37. de Lupentio abbate: & ad Ponticonem villam deductus, multis suppliciis est adfectus. Eadem videtur quæ Pontigo, ubi habita est synodus Galliarum a Carolo Calvo; de qua Aimoin. (al. incertus auctor) libr. 5. cap. 32. medio futuro mense julio generalem synodum, auctoritate apostolica & sanctione sua apud Pontigonem indixit: quo per Remos & Catalaunos civitates pervenit. Pontigonem fuisse in pago Catalaunensi, qua Lingones spectat, colligitur tum ex hoc loco, tum ex alio ejusdem auctoris cap. 35. ejusd. libr. Dominus autem Imperator Carolus de Carisiaco Compendium, indeque per SueSSIONAS ad Remensem civitatem: & sic iter suum per Catalaunos & Pontigonem atque Lingonas peragens. . . de Francia Italiam petiit. Anastasius in Stephano III. quem Pipinus in Gallias venientem eo loco excepit, Ponticonem Palatium appellat. Male † Pauticonem legitur in annalib. Pithcei ad ann. 858. vulgo † In lib. meo, Pontione. Pontionem fiscum, sic vocat villas regias Frodoard, in chronic. ad Pauticonam, Tom. XI.* Cap. * 23.*

ann. 952. *Nec non Pontigonem fiscum, quem Heribertus invaserat, aliamque munitionem Rex contra Victuriacum instruit.*

Cap. 24.

Amoto Agræcula patricio, † Celsum patriciatus honore donavit. Patriciatus honor non sine præfectura cujuscumque provinciæ conferebatur, maxime Arelatensis seu Massiliensis. Provincia hac ætate præfectos habere solebat, dignitate patricios. Ideo Gregorius ait *hoc loco*, Guntranum Regem, Amoto Agræcula, seu Agricola patricio, Celsum patriciatus honore donasse. Idem Fredegarius cap. † 5. *chron. anns xxvii. ejusdem regni Leudegiselus a Guntchramno patricius partibus provinciæ ordinatur.* Idem cap. 24. (ejusd. libr.) *Defuncto Vandalmaro Duce in pago Ultrajurano & Scoringorum Protadius patricius ordinatur.* Idem cap. 55. (hist. epitom.) *Guntranus in Burgundia regnans in locum Agricolanis patricii Celsum instituit.* Celsum a Guntrano Rege, jam Burgundia potito, præfecturam Arelatensis provinciæ, quæ pertinebat ad regnum Burgundiæ, cum honore patriciatus accepisse colligitur ex eo, quod postea Arelate urbe occupata a Sigeberto Rege, Gregorius *infr. h. lib. cap. 30.* tradit, Celsum patricium cum exercitu in has partes missum a Guntrano Rege, Arelatem recepisse dolo Sabaudi Episcopi Arelatensis. Celfo successit Amatus patricius. Amato a Longobardis irruentibus in Gallias victo & occiso successit Mummolus patricius cum præfectura ejusdem provinciæ, ut opponeretur Longobardis; Gregor. *infr. hoc libr. cap. 36.* *Ennius quoque cognomento Mummolus a Rege Guntchramno patriciatum promeruit, &c.*

Juris lectione peritum. Celsum patricium laudat de juris peritia. Eadem laude Andarchum commendat idem *infr. h. libr. cap. 41.* *Nam de operibus Virgilii, legis Theodosianæ libris, artemque calculi adplene eruditus est.* Ait legis Theodosianæ, quia ea ætate studium pandectarum juris civilis fere obsoletum erat, & solus codex Theodosianus studiis celebris erat: unde Seronatum juris Romani contemptorem, de legis Theodosianæ conculcatione notat Sidon. lib. 2. *epist. 1.* *Leges Theodosianas calcans, Theodoricianasque proponens.* Senatores & alii nobiles, qui cogitabant de republica, juris Romani studio operam dabant, satis intelligentes, rempublicam attingi non posse ab imperitis juris Romani, ex quo hausta est maxime reipublicæ gubernandæ scientia: de Palladio testis Rutilius Numat. *itiner. lib. 1. (209. & seq.)*

Facundus juvenis Gallorum nuper ab arvis

Missus Romani discere jura fori.

Aristonem senatorem de peritia juris privati & publici laudat Plin. lib. 8. *epist. † 14.* *cum sis peritissimus & privati juris & publici, cujus pars senatorium est.* Quintus Mucius in *l. 2. de orig. jur. (§. 43.)* *turpe esse patricio, & nobili, & causas oranti, jus, in quo versaretur, ignorare.*

Cap. * 25.

Fredegar.

u. 56.

Postquam Rex Aufrigildem cognomento Bobilam accepit, Guntranus secundam uxorem duxit Aufrigildem nomine, cui cognomen erat Bobila. Hac ætate unicum cuique nomen erat, nec patris nomen transibat ad liberos, unde incerta est hujus temporis familiarum origo & series. Nonnulli tamen nobiliores proprio nomini cognomen addebant, & hoc in utroque sexu servabatur, ut *hoc loco* Aufrigildi Reginæ cognomen fuit Bobila, quod nomen proprium fuit feminae senatorii generis; de qua in vita Desiderii Cadurcensis Episcopi, *Bobila senatrix femina.* Per hæc tempora, Ennio Patricio cognomen fuit Mummolus; Gregor. *infr. hoc libr. cap. 36.* *Ennius quoque cognomento Mummolus a Rege Guntchramno patriciatum promeruit.* Et Guntchramno Duci cognomen fuit Boso; idem *infr. libr. 5. cap. 14.* *Hac audiens Guntchramnus Boso, qui tunc in basilica S. Martini (ut diximus) residebat.* Mummolo abbati cognomen fuit Bonus; Gregor. *infr. lib. 5. cap. 5.* *In cujus locum Mummolus abbas, quem Bonum cognomento vocant, Episcopus substituitur.* Dracoleno Duci cognomen Industrius; Gregor. *infr. libr. 5. cap. 26.* *a Dracoleno Duce, qui dicebatur Industrius.*

Cap. 26.

Ille autem sperans aliquid novi videre, aspicit hunc eminus lascias regias compo-

ner-

mentem. In obsequio Ingobergæ Reginae erant duæ puellæ filiae artificis lanarii, quas Charibertus Rex deperibat. Ingoberga, ut Regem ab infano amore avocaret, cognita vilitate generis puellarum, Regem vocavit, qui vidit hominem lascias regias componentem: lege lanas pro lascias; Gregor. lib. 7. cap. 14. *pater ejus pectinibus infedit, lanasque composuit*. Eadem analogia vestem componere dixit Gregor. de vit. B. Martini lib. 2. cap. 58. *Puer Parisiacus, cujus artis erat vestimenta componere*. Ecclesias vel ecclesiæ domus componere, id est instaurare; idem libr. 5. cap. 37. *vel ecclesias vel ecclesiæ domos & erigens, & componens*. Penum componere; Servius in illum locum † 1. Æneid. 706. 707.

Quibus ordine longo

Cura penum struere,

Struere, inquit, *ordinare, componere, unde & structores dicuntur ferculorum composuores*. Alii legunt fascias †, fascia est vitta, quæ tegit pectus in feminis; Hieronym. in Esaiam, libr. 2. cap. 3. (vers. 24.) *Fascia pectus tegit, & eum possidet locum in feminis, quem rationale in Pontificibus*. Alias fasciæ sunt institutæ, quibus mortuorum corpora obligantur; idem in Ezechiel. (lib. 11.) cap. 37. (circa medium) *instar Lazari peccatorum suorum fasciis colligati*. Non temere legi potest & licia: licium est velum laneum vel lineum; Ovid. 3. fastor. (267.) *Licia dependent longas velantia sepes*. Inquisitio furti fiebat per lancem & licium; Gell. libr. 11. cap. 18. id est opposita lance & licio, ne ingredientiæ ædes alienas furti inquirendi causa, curiosius circumspicerent.

Salve Rex gloriose: sedes enim apostolica eminentia tue salutem mittit uberrimam. Heraclius salutavit Regem Charibertum nomine sedis apostolicæ, id est nomine Leontii Episcopi Burdegalensis & ecclesiæ metropolitanae. Sedes apostolicæ dicebantur ecclesiæ fundatæ ab Apostolis vel a discipulis seu proximis successoribus Apostolorum; Tertullian. de præscript. advers. hæretic. (cap. 32.) *Hoc enim modo ecclesiæ apostolicæ census suos deserunt: sicut Smyræorum ecclesia habens Polycarpum ab Joanne conlocatum refert: sicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum † itidem*. Chlodoveus in epist. ad synod. Aurelianens. I. *Orate pro me domini sancti, & apostolica sede Papæ dignissimi*: apud Gregorium extant duæ epistolæ infr. libr. 9. cap. 41. & 42. *Domnis sanctis, & apostolica sede dignissimis*. Leontium de nobilitate generis & virtutis dotibus valde commendat Fortunat. libr. 1. carm. 15.

Pater (inquit presbyter) tuus Leontius cum provincialibus suis salutem tibi mittit. Patres dicti Episcopi propter reverentiam ordinis; Augustin. in psalm. 44. (num. 32.) in illa verba: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi, qui sunt per totum mundum, unde nati † sunt? Ipsa ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum*. Idem in psalm. 109. (num. 7.) *Admirabilius est quod potest contingere, ut non solum Rex factus † privati filius, dominus sit patris sui: sed Episcopus factus laici filius, sit pater patris sui*. Hieronym. epist. ad Augustin. quæ est 14. (al. 72. in fin.) inter epistolas Augustini: *Vale mi amice charissime ætate fili, dignitate parens*. Sidon. libr. 4. epist. 17. *Inelyri Galliarum patres, & protomystra*. Etiam a Principibus patres dicti Episcopi; extat apud Gregorium infr. libr. 9. cap. 42. epist. Radegundis Reginae ad Episcopos Galliarum: *Domnis sanctis & apostolica sede dignissimis in Christo patribus, omnibus Episcopis, Radegundis peccatrix*.

Et plauastro spinis suppleto imponi desuper, & in exilium protrudi præcepit. Heraclius plauastro spinis oppleto impositus ignominia causa, & in exilium relegatus. Sic † Georgius E. Alexandrinus Arrianus ignominia causa a plebe camelo traductus; Epiphan. hæres. 76. (art. 1.) Eodem consilio Gomacharius Comes Leoni Agathensi Episcopo interminatus legitur, ut circa urbem super asinum traduceretur; Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 79. *qui ait ad Episcopum, sile decrepite: jam infrenatum te toris circuire urbem super a sinum faciam, ut sis in ridiculo omnibus qui te aspexerint*.

K ij

† Du Cange in gloss. in hunc locum ait: *Credo lascias fuisse funiculos ad vestium ornatum*. Rustici hujus regni, signanter Lucani, lascias vocant funiculos, quibus colligantur vituli atque canes.

Tunc ablatis multis, paucis relictis, † Arelatensi eam monasterio destinavit. Apud Arelatem fuit monasterium virginum fundatum a Casario Arelatensi Episcopo, cui præfuit Casaria ejus soror, inde regulam petiit Radegundis pro institutione monasterii virginum a se fundati apud Pictavum urbem, ex epist. ejusd. Radegundis, quæ extrat apud Gregorium infr. libr. 9. cap. 43. *Insper congregationsi per me Christo præstante collecta regulam, sub qua sancta Casaria degit, quam sollicitudo beati Casarii Antiskitis Arelatensis ex institutione sanctorum patrum convenienter collegit, adscivi.* Theodegildis vidua Chariberti Regis a Guntranno Rege in hoc monasterium destinata, id est missa. Destinare est mittere; Gregor. infr. h. libr. cap. 28. *Pater vero ejus has promissiones accipiens, filiam suam, sicut anteriorem, similiter ipsi cum magnis opibus destinavit.* Idem de vit. patr. cap. 17. *vere, inquit, dico vobis, quia destinavit Rex, ut me avulsum a monasterio huic oneri consecrari juberet.* Destinatus idem est quod missus; Sidon. libr. 1. epist. 7. de Arvando: *captus destinatusque pervenit Romam: alius destinatus pro vincito seu compedito; Apulejus de asino aureo lib. 1. At bona Panthia: quin igitur, inquit, soror, hunc primum bacebatim discerpimus, vel membris ejus destinatis virilia defecamus.* Idem libr. 4. *arreptum me loco quam valido ad anfulam quamdam destinatum rursus cadendo consecissent profecto.* Vitruvius libr. 5. cap. 12. *Arce stipitibus robustis, & catenis inclusa, in aquam demittenda, destinandaque firmiter: ait destinanda, id est colligenda, a verbo destina, quod sonat vinculum septum.* Destina sunt septa & munimenta, quæ adstruuntur ædificiis: aperte Beda hist. Anglic. lib. 3. cap. 17. *Unde factum est ut adclivis destina, quæ extrinsecus ecclesiæ pro munimine erat apposita, spiritum vitæ exhalaret ultimum: & infra: Sed mirum in modum sola illa destina, cui incumbens obiit, ab ignibus circumcincta vorantibus, absumi non potuit.*

Per occultos nuntios Gothum quendam adivit. Theodegildis vidua Chariberti Regis custodiæ causa detrusa in Arelatense monasterium puellarum, per nuntios clam quendam Gothum adijt, spe nuptiarum ei proposita, si eam in Hispaniam deduceret. Hac ætate Gothia dicebatur Septimania, quia in Gothorum ditione remansit; Gregor. infr. h. libr. cap. † 46. *Ibi & Sigila, qui quondam ex Gothia venerat, multum laceratus est.* Et Joannes Italus vitæ Odonis abbatis Cluniacens. libr. 1. *Quæ de causa omnibus carus erat, præcipuasque apud Vvillum Comitem robustissimum, qui eo tempore Aquitaniam Gothiamque suo jure tenebat.* Et Frodoard. in ann. 924. *Hungari per abrupta transeuntes Alpium juga, veniunt in Galliam, † & inopinato loco per devia montis evadentes, Gothiam impetunt.* Et Robert. Montenf. in supplem. Sigebert. ad ann. 1118. *Et Gothiam, quæ provincia sancti Ægidii dicitur.* Inde Gothi Septimani; Gregor. præter hunc locum infr. libr. 5. cap. 5. *& apud Arisitensem vicum Episcopus instituitur, habens sub se plus minus diœceses quindecim, quas primum Gothi quidam tenuerant, nunc vero Dalmatius Ruthenensis Episcopus vendicabat.* Et Stephan. Tornac. epist. † 92. ad Joannem Pictaviensem Episcopum ad Narbouensem sedem electum: *Absit pater a mansuetudine vestra, ut Gothorum barbariem ad levitatem Vasconum, ad crudeles & efferos mores Septimaniæ declinetis.* Ea ætate Septimaniam adhuc fuisse in potestate Gothorum indicat & Gregor. libr. 9. cap. 1. *ut ad civitates Septimaniæ nullum de regno ejus transire permitteret.*

† In lib. meo, quæ sequuntur verba, non exhibentur loco citat.

Cap. 28.

Quod ille per ingenia dissimulans, verbis eam lenibus demulsit. Ingenium, dolus, calliditas, artificium; Gregor. infr. libr. 6. cap. 22. *Proclamante vero Episcopo, & dicente, quod sapius hic ingenia quæreret, qualiter eum ab episcopatu dejiceret.* Idem cap. 46. ejusd. lib. *Novaque semper ad lædendum populum ingenia perquirebat.* Idem de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 1. *Omne ingenium artificii tui impendisti, pigmentorum omnium vim probasti, sed nihil proficit.* Idem de mirac. martyr. lib. 1. cap. 25. *si forte aliquem deprehendere posset fraudis alicujus conscium, per ejus ingenium in fontibus aqua succederet.* Anatas. in Benedict. III. *videntes itaque, quia in Anastasium Christi unitas almaque concordia, nullo flectebatur ingenio.* Idem Gregor. infr. libr.

libr. 7. cap. 20. *Veniens igitur clericus cum diversis ingeniis se eidem commendavit . Idem libr. † 5. cap. 2. Rex vero adveniens , cum multis ingeniis eos exinde auferre niteretur .*

Ad extremum eam suggillari iussit a puero , mortuamque reperit in strato . Sugillare est suffocare , strangulare ; Gregor. hoc libr. cap. † 20. Chramnus super scamnum extensus orario suggillatus est . Idem libr. 7. cap. 7. Redde homicidam , quæ amitam meam suggillavit . Idem libr. 10. cap. 8. in cilicio quo orabat suggillata reperitur . Idem lib. 9. cap. 34. Exclamavit una puellarum , quæ erat intrinsecus , voce magna dicens : currite quæso , currite : ecce domina mea , a genitrice sua graviter suggillatur . Idem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 78. At illa conversa ad populum crimen fatetur dicens : septem jam a me editos parvulos interfeci , quos de incesto concipiens metui publicare : octavum adhuc die præterita suggillavi .

Lychnus enim ille , qui fune suspensus coram sepulcro ejus ardebat , nullo tangente , fune disrupto in pavementum corruit . Idem Gregor. de mirac. B. Martin. lib. **) 2. Lychni & cerei ad sepulcra sanctorum ardent de more antiquo ; Fortunat. in vita Hilarii Pictaviensis Episcopi apud Surium 13. jan. (cap. 9.) Item cum juxta consuetudinem , quadam nocte cereus illuminatus fuisset , casu super sepulcrum ejus , qui intercessione sua mortuos vivificat , ardens corruit : ita ut super masortem , quo cecidit , sine læsione aliqua perarderet . Et Hincmar. in vit. Remigii Remensis Episcopi apud eund. 13. jan. (cap. 68.) de quodam colono villæ Remensis ecclesiæ : sicque junctis bobus , candelam in manu habens , ad basilicam sancti Remigii properavit . Quo perveniens , de pane & carne ac cervisia matricularios parvit , candelam ad sepulcrum sancti posuit , & ejus auxilium contra opprimentes se fiscalinos expetiit . Ad lectulum B. Nicetii Lugdunensis Episcopi lychnos jugiter ardentem memorat Gregor. de vit. patr. cap. 8. palla enim speciosa † tegitur , lychni in ea jugiter accenduntur . Ad crucem Domini semper lychnus ardens , quod magis mireris , oleo omnibus ægris salutare fluere memoratur Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 5. Ego autem audiebam sapius , quod etiam lychni , qui accendebantur ante hæc pignora , ebullientes virtute divina , in tantum exundarent oleum , ut vas suppositum plerumque replerent . Idem cap. 15. ejusd. libr. Ferunt autem in hoc oratorio a lychno oleum ebullire : habentur enim & ibi reliquie sanctæ crucis . Idem de glor. confess. cap. 69. de B. Marcellino Episcopo Ebredunensi : Ad hujus ergo sancti sepulcrum lychnus assidue tumen præbet .

Tamquam in aliquod molle elementum descendit . Lychnus , qui fune suspensus ardebat ante sepulcrum Galfuinthæ Reginæ , disrupto fune corruit in pavementum inlæsus , quasi in molle elementum cecidisset . Molle elementum hic accipitur pro aqua , ut in cap. pen. de baptism. cum dicitur , in baptismo duo requiri , verbum , & elementum . Hac analogia aquas , flumina , fontes elementa vocat Prudentius libr. 1. contr. Synmach.

Id duxere Deos : colles , freta , flumina , flammæ .

Hæc sibi per varios formata elementa figuras

Constituere patres .

Cumque configere deberent , isti magicis artibus instructi , diversas eis phantasias ostendunt , & eos valde superant . Hunni magicis artibus vincunt Siebertum Regem Francorum , incusso pavore variis terriculamentis dæmonum , quæ Gregorius vocat phanthasias , imagines . Cap. * 29.

Sed & Rex Chunorum multa munera Regi Sigiberto dedit . Vocabatur autem Caganus : omnes enim Reges gentis illius hoc appellantur nomine . Caganus proprium nomen Regum Hunnorum ; Siebert. ad ann. 520. Abhinc regnum Hunnorum annotare cessabo , quia omnes gentis illius Reges Kaganos vocatos lego .

Siebertus vero Rex Arelatensem urbem capere cupiens , Arvernorum commoveri præcepit . Erat enim tunc Firminus Comes urbis illius , qui cum ipsis in capite abiit . Franci per pagos divisi militabant , & Duces habebant Comites cujusque pagi , qui parebant Duci sub se habenti plures pagos , & totidem Comites ; Gregor. infr. lib. 5. Cap. † 30.

cap. 27. Dehinc Turonici, Pictavi, Bajocassini, Cenomanici, Andegavi, cum aliis multis in Britanniam ex jussu Chilperici Regis abierunt. Idem libr. 6. cap. 31. Berulphus vero Dux cum Turonicis, Pictavis, Andegavisque, atque Nanneticis, ad terminum Bituricum venit. Idem. lib. 8. cap. 30. Tunc commoto omni exercitu regi sui illuc dirigit. Gentes vero, quæ ultra Ararim Rhodanumque & Sequanam commanebant, cum Burgundionibus junctæ, Ararica Rhodaniticæque littora, tam de fructibus, quam de pecoribus valde depopulatæ sunt. Et infra: similiter & Biturici, Santonici, cum Petragoricis, Egolismensibus, & reliquarum urbium populo, qui tunc ad antedicti Regis imperium pertinebant, usque ad Carcassonam urbem devenerunt. Idem libr. 9. cap. 31. de Antestio Duce: Ipse cum Santonicis, Petrogoricis, Burdegalensibusque, Agenensibus etiam, ac Tolosanis illuc direxit. Ducum quoque & Comitum erat munire civitates positas intra fines suos; idem libr. 6. cap. 41. Misitque ad Duces & Comites civitatum nuncios, ut muros componerent urbium. Ait in capite, vulgo *en chef*: eadem analogia Gregorius infr. h. libr. cap. 45. Quod illi dissimulantes, Rex Godegisilum & Guntchramnum Duces in capite dirigit.

Qui abiens Avennicam urbem abstulit. Avennica urbs a Celso patricio Guntrani Regis armis occupata adversus Sigebertum Regem, tum eidem restituta, ut subjicit Gregorius infr. h. cap. Ac sic Guntchramnus Rex recepta urbe illa, juxta consuetudinem bonitatis suæ, Avennicam ditionibus fratris sui restituit. Avennica est Avenio civitas sita super Rhodanum, quæ olim dicta est Avenio Cavarum; Plin. lib. 3. cap. 4.

Cap. 31. Igitur in Galliis magnum prodigium de Taureduno castro apparuit, quod super Rhodanum fluvium in monte collocatum erat. Tauredunum castrum super Rhodanum, hodie Turnonum.

Inter quorum angustias torrens defluit. Rhodanus inter fauces montium torrens defluit, id est quasi torrens: de Hidaspæ flumine Indorum idem Q. Curtius libr. 8. cap. 13. sed quasi in arctum coeuntibus ripis, torrens & elisus ferebatur. Idem libr. 9. cap. 2. Nam flumen, quo latius fuscum est, hoc placidius stagnat; quippe angustis ripis coercita, & in angustiore alveum elisa torrentes aquas irvehunt.

Usque ad Janobam civitatem. Male Quercetanus legit Genuam. Janoba civitas sita supra Lacum Lemanum, aliis Gebenna; Otto Frisingens. de gest. Frideric. libr. 2. cap. 29. Bertolfus predicti Conradi filius, in negotii transactionem, tres civitates inter Juram & montem Jovis Losannam, Gebennam, & N. accepit. Olim Geneva extremum Allobrogum oppidum; Jul. Cæsar de bell. Gallic. lib. 1. cap. 13. Extremum oppidum Allobrogum est, proximumque Helvetiorum finibus Geneva.

Nam plerumque tres aut quatuor splendores magni circa solem apparuerunt, quos rustici soles vocabant, dicentes: ecce tres vel quatuor soles in celo. Plures soles in celo sapius visos refert Plin. libr. 2. cap. 31. Idem ostensum visum scribit Gregor. lib. 5. cap. 24. Sed & splendores illi circa solem... quos rustici soles vocant, apparuerunt.

Avis corydalus (quam alaudam vocamus). Alauda avicula, vox Gallica. Marcellus patria Aquitanus & linguæ Celticæ peritissimus, de medicament. cap. 29. Corydalus avis; id est quæ alauda vocatur: inde legioni Gallicæ, nomine Gallico a Julio Cæsare alaudæ nomen datum tradidere Trauquill. in Julio cap. 124. & Plin. libr. 11. cap. 137.

In sacrarium autem sub velo transiens cicindelem extinguere voluit. Alauda avis sacrarium ecclesiæ Arvernæ ingressa cicindelem extinguere voluit. Cicindela est genus vermiculi, cui nomen noctiluca vulgo, quod noctu lucet, unde nomen translatum ad lampadem, seu candelabrum; Serv. in illum vers. 1. Æneid. 731. nocturnis flammis funalia vincunt. Alii funalia appellarunt, quod in cicendula lucet. Hac voce familiariter eo sensu usus est Gregorius de mirac. martyr. libr. 1. cap. 5. Tunc conversus ad abbatissam ajo: tantane te retinet mentis ignavia, ut integrum cicindele laborare non possis, in quo oleum accendatur? Idem cap. 15. ejusd. libr. regressaque velociter ad cicindelem, cereum non attingebat inluminare. Idem de vit. patr. cap. 8. Gratum est illud addi mirabilis, quod accensis ad lectum ejus fecerit cicendulis. Et Isidor.

Isidor. origin. libr. 20. cap. 10. *Lucerna a † lychno dicta est, lychnus autem quasi † lucinus, est enim cicindela lucernæ.*

† In lib. meo
licinio, & †
licinius.

Cap. * 34.

Palladius autem Brittiani quondam Comitum ac Casariae filius Comitatum in urbe Gaballitana Sigiberto Rege impertiente promeruit. Palladius beneficio Sigiberti Regis factus est Comes Gabalorum: hunc fuisse patria Arvernum observare est ex eo, quod anno proximo e comitatu depositum in Arvernum recessisse indicat Gregorius. Palladorum stirps fuit nobilissima, & genere Romana; Sidon. libr. 7. in concione post epist. 9. (cir. fin.) Uxor illi de Palladorum stirpe descendit, qui aut litterarum, aut altarium cathedras cum sui ordinis laude tenuerunt. Et Rutil. itiner. libr. 1. (207. & seqq.).

*Tum discessurus studiis, urbiq; remitto
Palladium, generis spemque decusque mei.
Facundus juvenis Gallorum nuper ab arvis
Missus Romani discere jura fori.*

Nam anno sequenti remotus a comitatu Palladius Arvernum regressus est. Romanus vero comitatum ambivit. Palladius post annum e Gabalitano comitatu depositus, successorem habuit Romanum. Ea ætate Comites erant ad tempus, comitatus erant simplices præfecturæ; Gregorius infr. libr. 6. cap. 45. Major domus autem Waddo, qui olim Santonicum rexerat comitatum. Idem infr. hoc lib. cap. 36. Peonius vero hujus municipii comitatum regebat. Cumque ad † renovandam actionem munera Regi per filium transmisisset, ille datis rebus paternis comitatum patris ambivit, &c.

Evaginato gladio, cornuaque ensis pedibus calcans, acumen ad pectus erexit. Capulus gladii habet cornua, & quasi brachia dextræ muniendæ causa: sic cornua Antennarum dixit Virgil. 5. Æneid. (831. 832.)

Una ardua torquent

Cornua, ubi Servius: Antennarum extremitates. Et Tertull. advers. Marcion. lib. 3. (cap. 18.) Nam & in antenna navis, quæ crucis pars est, extremitates cornua vocantur. Sic & cornu mensæ pro extremo, quia externa mensæ, quæ erat in modum sigmatis, videntur cornua efficere; Sidon. libr. 1. epist. 11. Postridie jussit Augustus, ut epulo suo circensibus ludis interessemus. Primus jacebat cornu sinistro consul ordinarius Severinus. Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 80. Discumbentibus autem ad convivium, vir ille cum presbytero dextræ partis cornu occupat, Catholicum ad sinistram statuens. Sic & cornu altaris; can. presbyter, † 82. dist.

Impressusque desuper gladius, ab una ingressus mamilla, in spatula dorsi egressus. Spatula, vulgo spalla, è paulé. Turpin. de gest. Carol. M. cap. 20. anserem, aut spatulam porcinam. Inde Isidor. origin. libr. 18. cap. 6. Alii spatham latine autumant dictam, eo quod spaciota sit, id est lata & ampla: unde & spatula in pecoribus. Recentiores spallam, ut in cap. cum venerabilis, de censib.

Verum tamen ad monasterium Chronensium delatus sepultura mandatur, sed non juxta Christianorum cadavera positus, sed nec missarum solemniam meruit. Palladius, quia metu indignationis Sigiberti Regis mortem sibi conscivit, caruit christiana sepultura. His qui manus sibi inferunt denegatur sepultura piorum, neque pro his oblationes sunt, ex Conc. Brachar. I. can. 34. can. placuit, 23. qu. † 5. & conc. Altissiodor. can. † 16.

Et usque Muscias Calmes. Locus juxta Ebredunum, in quo Longobardi fusi a Mummolo: Paul. Diaconus de gest. Long. libr. 3. legit † Multiacalmos.

Fueruntque in hoc prælio Salonus & Sagittarius fratres atque Episcopi, qui non cruce cælesti muniti, sed galea aut lorica seculari armati, multos manibus propriis (quod pejus est) interfecisse referuntur. Salonus & Sagittarius Episcopi & fratres, prior Ebredunensis, alter Vapincensis, notantur, quod interfuerint prælio contra Saxones, & in eo multos hostium propria manu confoderint, quod est contra canones; can. si in morte, 23. qu. 8. de his Gregor. infr. libr. 5. cap. 21. Vetus est querela de Episcopis Gallia, quod rebus militaribus se immiscerent: eo nomine Episcopis Gallia succenset Nicolaus I. epist. 27. quod Romam vocati ad synodum defuissent, ob

Cap. † 36.

† In lib. meo
3. cap. 4. Mu-
sciascalmes.
Cap. * 37.

hanc causam, quod cum aliis fidelibus regis bello impliciti essent adversus pyratas maritimos, id est adversus Normannos, qui jam Gallia infesti esse cœperant; *can. reprehensibile, ead. caus. & qu.* Et Petrus Damiani, cum audisset quosdam Episcopos Gallos & Germanos loricatedos ad bellum procedere, rem detestatus scripsit epist. ad Firminum E. quæ est 9. libr. 4. Philippo Episcopo Belvacensi capto in prælio Bovinenfi, Ro. Pontifex pro ejus liberatione apud Richardum Regem Anglorum intercedere desiit, ex quo oblata est lorica, in qua captus fuit, & ut liberaretur pretium redemptionis solutum est; de quo Guillel. Brito *Philippid. libr. 11. & Matth. Westmonaster. ad ann. **)* 1196.

Infra territorium Regiensem, id est apud Staplonem villam, castra ponunt. Staplone villa Regiensis agri, c'est Riez en Provence. Idem Paul. Diac. de gest. Longobard. lib. † 13. cap. 5. Ait territorium Regiensem. Gregorius vitio sæculi parum accurate servavit regulas grammaticæ, quod non negavit ipse in præf. libr. de glor. confess. Sed timeo ne cum scribere cœpero, quia sum sine literis rhetoricis & arte grammatica, dicat mihi aliquis, &c.

† Corrigere lib. 3. cap. 5. ubi in lib. meo dicitur, territorium Rhegense.

Dantes multa numismatis aurei millia pro redemptione sua. Numisma pro nummo aureo, vel argenteo, vel æreo; Isidor. orig. lib. † 16. cap. 17. Numisma est solidus aureus vel argenteus sive æreus, qui ideo numisma dicitur, quia nominibus Principum effregibusque signabatur. Luitprand. Ticinens. hist. lib. 6. cap. 5. In ea, quæ est ante βασιλοῦρον, quod nos palmarum ramos dicimus, hebdomade, tam in militibus, quam in diversis constitutis officiis numismatum aureorum erogationem, prout cujusque meretur officium, Imperator facit. Inde paraxaraximum numisma, id est numus adulterinus; Cassian. collat. 1. cap. † 21. paraxaraximo scilicet illusus numismate: & infr. † cap. 22. Tamquam adulterina numismata, & † paraxaraxima reprobemus. Et Gregor. ipse infr. lib. 5. cap. 19. sed & sacculum cum numismatis auri pondere tenentem quasi millia duo. Et idem lib. 2. cap. 40. qui dum diversa respicerent, ait: in hanc arcellulam solitus erat pater meus numismata auri congerere.

† Paraxaragmata.

Cap. † 38.

igitur advenientibus ad cataplum Massiliensium navibus transmarinis. Cataplus est adventus sive appulsus navium ad portum, a Græco κατέπλους; l. 4. §. ingressum, ff. de offic. procons. quas Græcia ἐπιδημίας, id est accessus ad urbem appellat, sive κατέπλους, id est adnavigationem: inde cataplus Alexandrinus seu Niliacus; de quo Martial. libr. 12. epigr. 75.

Cum tibi Niliacus portet crystallam cataplus. de quo intelligendus Senec. epist. † 77. Hodie nobis Alexandrina naves apparuerunt, quæ præmitti solent & nuntiare securæ classis adventum: tabellarias vocant: sic cataplus Narbonensis memoratur Aufonio in Narbona, (num. 13.)

Et quicquid ratio per flumina, per freta cursu advehitur, toto tibi navigat orbe κατέπλους.

Et cataplus est adventus classis mercatoriae; M. Tull. pro Rabir. Posth. (cap. 14) Cataplus ille Puteolanus. Sidon. libr. 6. epist. 8. Catapli recentes nundinas agit. Idem libr. 7. epist. 7. Si tamen aut cataplus arriiserit.

Vigilii Archidiaconi homines septuaginta vasa, quæ vulgo orcas vocant, olei, liquaminisque furati sunt. Orca est amphora olei, vini, vel liquaminis, id est liquoris falsi; Varro de re rust. libr. 1. cap. 13. sepe, ubi conditum novum vinum, orca in Hispania fervore musti rupta, nec non & dolia in Italia. Gregorius Papa libr. 1. epist. † 54. Vini amphoras triginta, annona modios ducentos, olei orcas duas, ubi dixi plura, quibus addatur Plinius libr. † 15. cap. 19. at ubi copia abundat, implentur orcae in Asia, cadi autem in Ruspina Africa urbe.

Negotiator ad Albinum pergat, causam exserit, & archidiaconum in crimine fraudis hujus mixtum accusat. Albinus erat rector provinciae: negotiator Massiliensis apud Albinum accusat archidiaconum de furto 7. orcarum olei. Rectores provinciarum præerant judiciis, ut Comites civitatum; Gregor. infra libr. 8. cap. 18. Gundobaldus autem comitatum Meldensem super Verpinum competiit. Ingressusque urbem

cau-

causarum actionem agere cepit. Idem de miraculis martyr. lib. 2. cap. 16. *Quid etiam ad Beconis Comitum confutandam superbiam beatus Martyr sit operatus evolvam. Hic cum actiones ageret publicas, & elatus jactantia multos contra justitiam adgravaret, casu contigit, ut dimissum accipitrem diu per diversa vagantem perderet. Idem de vit. patr. cap. 8. Nam vidi ego quodam tempore Basilium presbyterum missum ab eo ad Armentarium Comitem, qui Lugdunensem urbem in his diebus potestate judiciaria gubernabat, &c. de quo plura de Ducib. & Comit. lib. 1. cap. 4.*

Die autem sancto natalis Dominici, Episcopo in ecclesia adveniente, archidiaconus indutus alba adest, Episcopum, ut mos est, invitans ad altare debere procedere. Officium archidiaconi est obsequi Episcopo sacra obeunti, & eum invitare ad altare processurum. Eiusdem officium Episcopo denuntiare dies solemnitatum & jejuniorum; *can. perlectis, vers. ab archidiacono, 25. dist. Ait indutus alba; inter sacra enim candida veste utuntur Episcopi, presbyteri, & diaconi, & ceteri minores clerici; Hieronym. advers. Pelag. lib. 1. (cap. 29.) Quae sunt, rogo, inimicitiae contra Deum, si tunicam habuero mundiorum, si Episcopus, presbyter, & diaconus, & reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida veste processerint?* Gregor. de glor. confess. cap. 20. *Erat autem sacerdotum ac levitarum in albis vestibus non minimus chorus. Idem sup. lib. 2. cap. 23. cui adstebant multi sacerdotum in albis vestibus.*

Pro quo nunquam obtinere potuerunt, non Episcopus, non cives, non ullus major natu, non ipsa vox totius populi adclamantis, ut datis fidejussoribus, diem sanctum archidiacono liceat cum reliquis celebrare. Archidiacono Massiliensi furti reo facto apud Albinum rectorem provinciae & capto, in die natali Christi impetrari non potuit, ut per diem festum solveretur datis fidejussoribus. Fidejussor iudicio fisci adhibetur, etiam in criminalibus causis; *l. si adulterium, in fin. ff. ad l. Jul. de adulter.*

Quadrupla satisfactione, insequente Jovino, composuit. Albinus instante Jovino conventus, quod archidiaconum Massiliensem quatuor millibus solidorum damnasset, decreto Sigiberti Regis damnatus est in quadruplum. Judex, qui per injuriam sententiam dixit, litem suam facit, ita ut aestimationem litis praestare cogatur; *l. filius, §. 1. ff. de judic.*

Usque Machaovillam Avennici territorii, quam Mummolus munere meruerat regio, accessit. Machaovilla Avenionensis territorii. Paul. Diacon. lib. 3. (cap. 8.) de gest. Longobard. idem referens legit Machovillam. Haec villa a Sigeberto Rege Mummo data memoratur, in alodem sc. seu proprietatem, vel etiam jure beneficii; feudorum enim jus prius notum fuit, quam nomen, & a Chlodoveo jam ante Milidunum castrum cum territorio jure beneficii Aureliano datum refert Aimoin. lib. 1. cap. 14. Unde cum Clodoveus regnum suum usque Sequanam, atque postmodum usque Ligerim fluvios ampliasset, Melidunum castrum eidem Aureliano, cum totius ducatu regionis, jure beneficii concessit. Godino villas e fisco in agro Sueffionensi a Chilperico datas, & postea ademptas, refert Gregorius infr. lib. 5. cap. 3. Villas vero, quas ei Rex a fisco in territorio Sueffionico indulserat, abstulit, & basilica contulit beati Medardi.

Cap. 39.

Rhodanus autem Gratianopolitanam urbem aggressus est, ibique papilionem extendit. Papilionem sunt tentoria militum; Regio 2. chronic. ad ann. 798. Venit ad Regem legatus Aldersons, Regis Galliciae & Asturiae, nomine Frolo, papilionem mira magnitudinis presentans. Eghinard. † de gest. Caroli M. ad ann. 807. Ad Imperatorem pervenerunt munera deferentes . . . id est papilionem & tentoria atrox mira magnitudinis & pulchritudinis. Bernard. in cantic. ferm. 39. (num. 7.) sed pro his ad ann. 807. utuntur parvulo papilione conopeo, ad faciendam umbram, & stabello ad citandum ventum.

Et usque ipsum Lapideum campum, qui adjacet urbi Massiliensi. Campi lapidei in provincia, Herculis praellii memoria nobiles; Plin. lib. 3. cap. 4. vulgo la Crau.

Cumque usque Sigusium urbem perlatis fuissent. Sigusium vel Segusium, civitas episcopalis in Alpiibus Graiis. Patria Henrici Cardinalis Hostiensis, ut faretur ipse

in cap. nonnulli, §. cum autem, de rescript. & in cap. ad nostram, de reb. eccl'es. alien. vel non: vulgo Sion.

Cap. * 41.

† Locus iste debetur Adelmo, seu Ademarō Monacho, ad ann 757. Et se patrocinio Lupi Ducis . . . commendavit. Andarchus Lupo Duci se commendasse memoratur. Hac ætate minores se majoribus in vassos & fideles commendabant, id est se & sua tradebant, tutelæ nanciscendæ causâ; Aimoin. libr. 4. cap. 64 † Illuc & Tassilo, Dux Bajoriorum, cum primoribus gentis suæ venit: & more Francorum in manus Regis in vassaticum, manibus suis semetipsum commendavit. Nithard. libr. 3. ad ann. 842. Bernardus Dux Septimaniæ, quæquam a loco prædicti prælii (Fontanetici) plus minus leucas tres desuerit, neutri in hoc negotio supplementum fuit. Victoriæ autem ut Caroli esse didicit, filium suum Willelmum ad illum direxit. Et si honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut se illi commendaret præcepit: & infra: Bernardus quidem ad illum venit, sed ut illi se commendaret, se minime acquievit.

Loricam (ut ferunt) in libellari, quo chartæ abili solitæ sunt, recondidit: & mox amplius quam sexdecim millia, in hoc libellari recondita tibi commendo. Libellare est theca vel scrinium, in quo libelli seu chartæ custodiæ causa deponuntur. Libellarium M. Tull. pro Milone, (cap. 12.) Exhibe libellarium illud legum vestrarum.

At ille regressus ad Regem, præceptionem ad judicem loci exhibuit, ut puellam hanc suo matrimonio sociaret. Hac ætate solebant peti nuptiæ rescripto Principis, quod vetitum erat de jure; l. 1. & 2. C. si nupt. ex rescript. petant. & rursus vetuit conc. Aurelian. IV. can. 22. Ut nullus per imperium potestatis filiam competere audeat alienam, ne conjugium, quod contra parentum voluntatem piæ copulatur, velut captivitas judicetur.

Quia dedi arram in desponsatione. Sponsalia contrahuntur arris datis, puta annulo; Gregor. infr. libr. 10. cap. † 16. De sponsalibus quoque ait, coram Pontifice, clero vel senioribus, pro neptre sua orphanula arras accepisse.

Requirit hominem alium Ursi nomine, quem ad altarium clam adductum jurare fecit ac dicere; per hunc locum sanctum & reliquias martyrum beatorum. Jusjurandum præstari solebat ante altare, vel tacta palla seu pallio altaris; Gregorius infr. libr. 5. cap. 14. Qui ambienter jurans, pallam altaris fidejussorem dedit, numquam se exinde sine jussione regia egressurum: vel posita manu super altare; Gregor. infr. libr. 5. cap. 3. tandem conversus ad sacerdotem, posuit manus suas super altare cum juramento, dicens, &c. Jusjurandum majoris religionis causâ fiebat super reliquiis sanctorum; Gregor. libr. 5. cap. † 48. Multum se nobis humilem subditumque reddebat, jurans sæpius super sepulcrum sancti Antistii, numquam se contra rationis ordinem esse venturum. Quandoque etiam jusjurandum solebat iterari per diversas sacras ædes seu loca sancta; Gregor. infr. libr. 7. cap. 36. At ego datis ei multis muneribus, per duodecim loca sancta ab eo suscipio sacramenta, ut securus in hoc regnum accederem. Interdum etiam jusjurandum fiebat, contra ecclesiam, id est ante limen ecclesiæ; Gregorius libr. 8. cap. 16. ecce templum sanctum, e contra jura ut libet: nam calcare limen sacrum non permitteris.

Factoque ex hoc juramento, breve sacramentorum Regi illi protulit. Breve sacramenti est formula sacramenti, secundum quam juratur, quia jusjurandum solet concipi certis verbis solemnibus. Jurare oportet ut delatum est jusjurandum; l. 3. §. ult. l. 4. & 5. ff. de jurejur.

† In libr. meo, Vellave. † In libr. meo, sus autem † Vellauna urbis terminum, ad locum, quem Anicium vocitant, accedit: idem oppidum vocatur Podium in Velaunis, le Puy en Vellay.

Ingressusque unam Ursi domum, cœnam sibi præcepit preparari, atque aquas, quibus ablueretur, calefieri jubet. Franci ante cœnam balneo calidæ aquæ utebantur; Gregor. infr. libr. 5. cap. † 21. Exurgentes igitur ablui balneis, ad convivium discumbebant. Balneorum usu sacris tantum virginibus fuit interdictum; Gregor. infr. libr. 10. cap. 15. Etiam Episcopi & clerici usi balneo; idem de vit. patr. cap. 6. in Gal-

Gal-

Gallo Episcopo. Ingressisque utrisque in balneum dolorem lateris, quem ab impulsu superbiae ejus clerici incurerat, clementer improperat.

Sed cum servi domus, minime rudi domino parent. Apud Latinos rudis accipitur pro imperito & experte rerum agendarum; M. Tull. 3. de orator. Cum plurimum in faciendo inter sit, inter doctum & rudem. Barbaris vero pro aspero & moribus fero, ut hic: vel pro rustico; Gregor. libr. 3. cap. 15. Sciscitatus est autem emptior a rudi famulo, quid operis sciret.

Acceptisque clavibus, metas annonae, quae aderat, elidit, ac circa domum adgregat acervos annonae, quae tunc in manipulis erat. Meta est acervus, seu cumulus annonae seu segetis, quae est in manipulis, vulgo *plongeon*; Hincmarus in vita S. Remigii apud Surium 13. januar. (cap. 53.) de annonae, quae in villis episcopi nata fuerat, vel quam ab aliis comparaverat, acervos, quos metas dicimus, fecit. Flodoard. lib. 1. cap. 17. coeperunt inter se dicere: quid ille jubileus. . . . facere vellet, ex his quas aggregaverat metis? Aimoin. Floriacens. de mirac. S. Benedicti. lib. 2. cap. 3. num. 9. Acervus quoque frugum, quem metam vulgo dicimus, qui tantum ponere, novem vix passibus in longum dilatato, ab ipso distabat oratorio, voraces evasit ignium flammam. Guibert. hist. Hierosolym. libr. 2. cap. 8. Cum enim plurimorum annorum segetes triticeas, ut in ea terra moris est, in modum turrium per agros stabilitas cernerent, quas nos metas vulgariter & vocare solemus. Acervus fœni meta etiam dicitur; Plin. libr. 18. cap. 28. † Sectum venti ad solem, nec nisi siccum constructui oportet. Nisi fuerit hoc observatum diligenter, exhalare matutino nebulam quandam, metasque mox sole accendi, & conflagrare certum est. Unde acervo frugum metae nomen? nimirum ex eo, ut facile conjicio, quod in metae, id est lapidis finalis, modum assurgat; Q. Curtius libr. 8. cap. 11. Petra non ut plerumque modicis ac mollibus clivis in sublime fastigium crescit; sed in metae maxime modum erecta est: eujus ima spatiosiora sunt, altiora in arcibus coeunt, summa in acutum cacumen exsurgunt. Ait metas elidit, id est dissolvit, disjecit; Gregor. infr. libr. 5. cap. 3. abcessit ad domum suam, & statim jussit elidere arborem. Idem eodem libr. cap. 37. domos illas, quas male pervaserat, spoliat, elidit. Metae erant sub dio forte septis seu maceris clave conclusae: ob id Gregorius ait: acceptis clavibus metas elidit. Domus etiam tutelae & securitatis causa septis conclusae; Serenus Samonic. de medicina, (de quotidianae typo medicando cap. 51.) Nec non † ossa juvant septis inventa domorum.

Quem fugientem cum tubis & buccinis, quasi labentem cervum fugans, insequatur. Sigulfus Chlodoveum Chilperici filium fugientem, tubis & buccinis quasi labentem cervum persequitur: ait tubis & buccinis. Tubae & buccinae par est usus in bello, nimirum signi dandi causa: alia est tamen tuba a buccina; tuba scilicet est recta; buccina est in semet flexa & incurvata; Ovid. metamorph. libr. 1. (98.)

Non tuba directi, non eris cornua flexi.

Ait labentem cervum, id est fuga elabentem: fuga lapsus dixit Gregor. infr. libr. 5. cap. 5. nocte per fugam lapsus, ad Sigiberti regnum transit: sic lapsus est sinus amnis, in quem pisces coire solent quasi lapsi; Gregor. de vit. patr. cap. 17. dixeruntque ei: lapsus noster, in quem pisces decidere solent, prorsus desertus habetur: & infra: commoti tandem abierunt ad lapsum, & aspicientes invenerunt eum ita reservoirum piscibus. Idem de glor. confess. cap. 5. Surrexitque e lectulo, invenitque immanem piscem in lapsum suum, quem ubi jussus fuit exhibuit: nisi malis legere capus, un reservoir.

Cum autem contentio inter Guntchramnum & Sigibertum Reges verteretur, Guntchrammus apud Parisius omnes Episcopos regni sui congregat, ut inter utrosque quid veritas haberet ediceret. Concilium Episcoporum Galliae congregatur, ut iudicio Episcoporum lis inter Reges componeretur.

Commoto autem exercitu Lemovicinum, Cadurcinum, vel reliquas illorum provincias pervadit, vastat, evertit, ecclesias incendit, ministeria detrahit. Ministeria

sunt vasa ecclesiastica; Gregor. infr. lib. 6. cap. 11. *domus ecclesie apprehendunt; ministeria describunt, regeſtoria referant: ministerium quotidianum, puta calix, patena; Gregor. de glor. confess. cap. 22. ministerium quotidianum, id est patenam parvam cum calice.*

Cap. * 43. *Quid de Lata monasterio referam, in quo beati Martini habentur reliquia? Monasterium S. Martini de Lata fuisse in Aquitania, non levis conjectura est ex eo, quod refertur, monasterium illud eversum una cum aliis ecclesiis Lemovicum, Cadurcorum, & aliorum pagorum Aquitanie.*

Cap. * 44. *Ubi Segonam fluvium transmearet. Segona, vel Sagona fluvius, est Arar, qui Rhodano miscetur apud Lugdunum; Ammian. libr. † 15. cap. 11. Et emensus spatium flexuoso Ararim (quem Saucunnam appellant.) Sagona dictus quasi Sangona, quod sanguine martyrum Lugdunensium rubuisse feratur; Fredegar. cap. 90. Eveſto navali per Ararim fluvium (qui cognominatur Sagonna.) Idem cap. † 42. Clotarius paulatim, †† ut post tergum cum exercitu sequens, usque Ararim id est Saucunnam fluvium pervenit.*

†† In lib. meo, ut con-
venerat, post,
Or. *Nisi me permiseris per tuam sortem hunc fluvium transire. Ea tempeſtate regnum dividebatur inter liberos Regis, unde partes, quæ cuique obtingebant, dicebantur sortes; Gregor. infr. libr. 5. cap. 3. Godinus autem qui de sorte Sigiberti se ad Cbilpericum transtulerat. Idem eod. libr. cap. 48. Post obitum vero Chariberti, cum in Sigiberti sortem civitas illa venisset.*

† In lib. meo, Avalocium. *Et usque ad † Analocium Carnotensem vicum obii. Analocium vicus Carnotensis.*

Or. *Tunc ab Arnulfo quodam collectus, ablutusque, ac dignis vestibus est indutus, & ad Ecolismensem civitatem sepultus. Reges & Principes veſtiti sepulti. Idem Gregor. infr. hoc lib. cap. 46. Tunc egressus a Tornaco cum uxore & filiis, eum vestitum apud Lambros vicum sepelivit. Idem de vit. patr. cap. 14. de Martio abbate: Dehinc cum summo honore ablutus, dignisque vestimentis indutus, intra oratorium monasterii est sepultus. Idem cap. 6. ejusd. libr. de Gallo Episcopo Arvernensi: Exin ablutus atque veſtitus in ecclesiam defertur. Idem eod. libr. cap. 20. sicque concurrentibus reliquis fratribus ablutus, ac vestimentis dignis indutus, in sepulcro reconditus est.*

Cap. * 46. *Tunc duo pueri cum cultris validis, quos vulgus seramafaxos vocat. Cultri seramafaxi, sunt breves gladioli, a Saxonico fax vel sachs; de quo Voss. de vit. Latin. sermon. lib. 2. cap. 17. Falcet de milit. Gallic. lib. 2. cap. 5.*

Competitor rerum alienarum, testamentorumque effractor. Competitor rerum alienarum est prædo seu invasor rerum alienarum. Competere est rem alienam occupare; Gregor. infr. lib. 8. cap. 18. Gundobaldus autem comitatum Meldensum super Werpinum competiit, ingressusque urbem causarum actionem agere coepit. Idem de glor. confess. cap. 71. Tempore igitur quodam cum Franco Episcopus hujus municipii ecclesiam gubernaret, Childericus, qui tunc primus apud Sigebertum Regem habebatur, villam ejus competiit, dicens, quia injuste ab Aquensi ecclesia retineretur.

A D L I B R U M V.

N promptuariis vinum, triticum, oleumque redundat. Promptuarium est cella, unde necessaria victui promuntur; penum vocant Latini. Hoc distat promptuarium a cellarario, quod cellararium est paucorum dierum, promptuarium vero longi temporis; Servius in illum 1. *Aeneid.* (706. 707.)

Quibus ordine longo

Cura penum struere.

Inter penum & cellararium hoc interest, quod cellararium est paucorum dierum, penus vero temporis longi.

Tamen promptuarium etiam pro cella prima vel cellarario accipitur; Gregorius *infr.* lib. 6. cap. 11. *Ministeria describunt, regestoria reserant, promptuaria expoliant.* Idem *lib.* 7. cap. 37. *Cujus apothecis ac promptuariis urbs valde referta erat.* Idem de *glor. confess.* cap. 20. *Concepit enim . . . animus, ut cellulam valde elegantem, quam sanctus Eufronius ad usum promptuarii habuerat, ad opus orationis fideliter dedicarem.* Et idem de *mirac. martyr.* *lib.* 2. cap. 35. *Nam ingressus promptuarium clericus reperit cupellam, quam pene mediam reliquerat, per superiorem aditum redundare.* Promptuarium vocat quod paulo ante vocavit cellarium basilicæ. Idem de *mirac. B. Martini.* *lib.* 2. cap. 16. *Denique dies erat epiphaniarum, & ingressus in promptuario nihil inveni, quod haurire potuerim.* Promptuarium pro cellarario vinario sumpsit Gregorius *infr.* hoc *lib.* (cap. 35.) *Numquid non exundabant promptuaria vino.*

Hæc audiens Chilpericus, scilicet quod contra fas legemque canonicam uxorem patris accepisset, valde amarus, dicto citius ad supra memoratum oppidum dirigit. Meroveus Chilperici filius in scio patre uxorem duxit Brunichildem Siegeberti patris viduam, de quo offensus patre, Meroveus invitus tonsus in clericum, & Prætextatus Rotomagensis Episcopus nuptiarum mythes in concilio Episcoporum apud Parisios coacto depositus; de quo Gregorius *infr.* *lib.* cap. † 19. *Aimoin. lib.* 3. cap. 21. *Ad necem usque in Chramuum filium faviit Chlotarius, quod se inconsulto uxorem duxisset Caltem Willecarii Aquitanorum Ducis filiam; de quo Gregor. supr. lib.* 4. cap. 20. & *Aimoin. lib.* † 2. cap. 30.

Cap. 2.

* *Ad Basilicam sancti Martini, quæ super muros civitatis igneis tabulis fabricata est, confugium faciunt.* Basilica S. Martini fuit apud Rothomagum ligneis tabulis constructa, pro simplicitate sæculi: etiam majorum aedes ligneis tabulis structas memorat Gregorius *supr.* *lib.* 4. cap. 41. *Ostia domus, quæ erat ex ligneis fabricata tabulis, claudit.* Confugium pro fuga; Gregorius *supr.* *lib.* 3. cap. 36. *Ille vere*

Cap. * 3.

in periculo positum se cernens, confugium ab urbe facit. Fredegar. cap. 83. Ermenfridus . . . Austrie Remis ad basilicam sancti Remedii fecit confugium.

* *Rex propter conjugationem Brunichildis suspectum habere cepit Meroveum filium suum. Conjugatio pro conjugio, seu matrimonio, ut vitium conjugatio M. Tullio in Catone.*

* *Nam si ante eum (ut adsolet) convivio utentem, puer cereum tenuisset. Pueri id est servi adstare soliti dominis cœnantibus; Senec. epist. 47. Superbissima consuetudo cœnantem dominum stantium servorum turba circumdedit. Ammian. libr. 23. (prop. fin.) nec ministranti apud eos famulo mensæque adstanti hiscere vel loqui licet, vel spuer.*

Conjuncti pariter ecclesiam petierunt, id est servus & ancilla Rauchingi, ut nuptiis conjungerentur, simul ecclesiam petierunt.

Accedit ad sacerdotem loci: rogat sibi reddi proximos suos famulos excusatos. Episcopus apud Rauchingum intercedit pro duobus famulis, qui ad ecclesiam confugerunt propter nuptias inter se contractas inscio domino, non retinuit servos, sed eos excusatos restituit domino: & hoc est quod ait Gregorius infr. h. cap. Credidit sacerdos ille simpliciter promissioni hominis callidi, reddiditque homines excusatos: ita Paulus intercessit pro Onesimo servo fugitivo apud Philemonem; de quo Hieronym. in epist. ad eund. (vers. 18.) juste Apostolus pro Onesimo se opponit, & spondet quæ ille debebat.

Sigo quoque referendarius, qui anulum Regis Sigeberti tenuerat. Eiusdem meminit Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 17. Igitur Sigo referendarius quondam Sigeberti ad occursum nostrum accedit, oscularumque juxta me sedere depostulo. Referendarius erat custos annuli seu sigilli regii, ejus officium erat chartas regias annulo regio obsignare, eisque subscribere. Hinc cum Egidius Remensis Episcopus proferret chartas regias donationis factæ quorundam prædiorum, Childebertus negavit se subscripsisse; Gregor. infr. libr. 10. cap. 19. Villas vero, quas memoras, per istius Regis chartas emerui. Tunc proferente easdem in publico, negat Rex se largitum fuisse. Requisitusque Otho, qui tunc referendarius fuerat, cuius ibi subscriptio meditata tenebatur, adfuit, negat se subscripsisse. Et Aimoin. libr. 4. cap. 41. E quibus beatus Audoenus . . . referendarius ideo est dictus, quod ad eum univèrsæ publicæ deferrentur conscriptiones, ipseque eas annulo Regis sive sigillo ab eo sibi commisso muniret seu firmaret. E referendarii munere fuit gradus ad episcopatum; Gregorius infr. h. libr. cap. † 46. Agrœcula autem Cabillonensis Episcopus † hoc obiit tempore . . . obiit autem episcopatus anno quadragesimo octavo, ævi autem octogesimo tertio. Cui Flavius referendarius Guntchramni Regis successit. Idem lib. 9. cap. 23. Charimerem enim referendarium cum consensu civium regalis decrevit auctoritas fieri sacerdotem (id est Episcopum Virdunensem) Bucciovaldo abbate postposito. Ursicinus e referendario Ultrogothæ Regina factus est Episcopus Cadurcensis, a Maurilio Episcopus designatus; Gregor. infr. h. libr. cap. 43. sed cum episcopatum ejus multi expeterent, ipse Ursicinum, qui quondam referendarius Ultrogothæ Regina fuerat, elegit. Etiam Regina suos referendarios habuere, ut loco proxime laudato Ursicinus fuit referendarius Ultrogothæ Regina, & Bobolenus referendarius Fredegundis memoratur; Gregorius infr. lib. (8.) cap. 32. Nam Domnola relicta quondam Burgoleni . . . intentionem de vineis cum Boboleno referendario Fredegundis habebat. Referendarius inde dictus est, quod ad eum rescripta regia referabantur annulo seu sigillo regio obsignanda, ex loco Aimoini proxime laudato, quem exscripsit Sigebert. ad ann. 637. Referendarius autem dicebatur, ad quem publicæ conscriptiones referebantur, ut per eum anulo seu sigillo Regis confirmarentur. Referendarii etiam fuit cura vectigalium. Hinc Marcum referendarium collectis thesauris de iniquis descriptionibus, morte sublatus refert Gregorius lib. 6. cap. 28. Marcus quoque referendarius . . . post congregatos de iniquis descriptionibus thesauros, subito lateris dolore detentus caput totondit, atque pœnitentiã accipiens spiritum exhalavit, resque ejus fisco conlatæ sunt. Referendario successit cancellarius, cujus idem officium est, major dignitas.

Charimeris fuit referendarius Childeberti junioris; Greg. de glor. confess. c. 95. Hec audiens Charimeris, qui nunc referendarius Hildeberti Regis habetur.

Ipsos

Ipsos quoque clavos Cenomannici, qui tunc eodem adveniant, impletis follibus portant. Follis est sacculus scorteus, seu e corio factus, pecuniæ deponendæ causa, ut in l. cum servus, ff. de condit. & demonstrat. Si ille in folle reliqua obtulerit, id est in sacculo. Juvenal. satyr. 13. (61.)

Si reddat veterem cum tota æruginè sollem.

Annonas everunt, & cuncta devastant. Annona pro frumento, tritico; l. annonam, ff. de extraordin. criminib. l. 1. C. de frument. urb. Constantinopol. Augustin. de quæst. utriusque testam. cap. 127. (in princ.) Domus enim facta est homini cum annona. Gregor. ipse supr. libr. 4. cap. 41. Metas annonæ, quæ aderant, elidit. Idem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 48. capsam cum reliquiis in cellam penariam ponit, ac super annonam, quæ erat in vase condita, locat. Abbas Urspergens. anno Dom. 828. in regione Vasconia trans Garonnam in pago Agimnensi, annonam de cælo quasi pluviam descendisse serunt, similem frumento.

Denique cum psallentes de ecclesia egressi ad sanctam basilicam properarent. Processio fiebat de ecclesia ad basilicam S. Martini Turonensis. Basilica est major & primaria ecclesia: processiones diebus solemnibus fieri solebant de minoribus ecclesiis ad basilicam seu majorem ecclesiam in signum obsequii; Gregor. infr. h. libr. cap. 11. Die autem beato, quo dominus ad calos post redemptionem hominum ascendit gloriosus, cum sacerdos de ecclesia ad basilicam psallendo procederet. Et idem de mirac. B. Martini. libr. 1. cap. 25. Nam cum in venerabili Dominicæ nativitatæ nocte sacrosanctis deducta excubiis, procedentes de ecclesia ad basilicam sancti ire disponeremus. Alias basilica est ecclesia nondum consecrata: ante consecrationem non dicitur ecclesia, sed basilica; Gelas. in epist. ad Episcopos Lucaniæ, cap. 6. Basilicas noviter institutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant, nec ambient sibi met Episcopi; can. basilicas, de consecr. dist. 1. Paulin. epist. 11. (al. 31. in princ.) ad Severum: Testis est autem Dominus, quod si vel sepulchrum sancti cineris habuissemus, supra quam nobis ad basilicam, quæ proxime in nomine Domini consummabitur, dedicandam necessarium erat, misissemus unanimitati tuæ. Et basilicam semper ab ecclesia distinguit Gregorius infr. h. libr. cap. 1. 27. Post hæc Chilpericus de pauperibus & junioribus ecclesiæ vel basilicæ bannos jussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent.

Hic post crucem præcedentibus signis, equo superpositus ferebatur. Processiones & litanie sollemnes fiebant cum crucibus & signis, quæ sunt vexilla seu baneria; Gregorius infr. libr. 10. cap. 9. Ebracharius vero usque Venetias urbem accessit. Miserat enim ad eum obviam Episcopus Regalis clericos suos cum crucibus & psallentio, qui eos usque ad urbem deduxerunt. Ekkeard. junior de casib. monast. S. Galli cap. 6. Letania major Dominicam incidit: fratribus cruces alias sequentibus. Guillelm. Brito Philippid. libr. 11.

Ast Regi satis est tenues crispare per auras

Vexillum simplex cendato simplice textum

Splendoris rubei, Lethania qualiter uti

Ecclesiana solet certis ex more diebus

Processionum solemnem utum cum crucibus & cereis ardentibus laudat Gregorius de glor. confess. cap. 20. Reg. essique ad basilicam, sanctas ejus reliquias cum Saturnini, Julianique martyrum, vel etiam beati Illidii exinde solemniter radiantibus cereis & ucibusque admovimus. Idem eod. libr. cap. 1. 79. Adsumpta igitur palla de beati sepulchro componunt in modum feretri. Accensisque super cruces cereis atque cerosferalibus, dant voces in canticis, circumeunt urbem cum vicis. Idem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 44. Mane autem facto, sacerdos admonitis crucibus, cum crucibus & cereis ad occursum sanctarum reliquiarum devotissimus properat. Idem infr. libr. 9. cap. 40. Qui cum clericis suis Pictarum accedens, cum grandi psallentio, & cereorum micantium ac thymiamatis adparatu, sancta pignera absente loci Episcopo in monasterium detulit; de quo plura dissertat. libr. 5. cap. 3.

Dispositis vero actionibus, quibus in calendis martiis civis Pictavos vel adfligeret, vel damnaret, pridie animam reddidit. Rocolenus dispositis actionibus, id est indicto juridico conventu apud Pictavos calendis martiis, pridie e vivis excessit. Conventus juridici, quos vocant assises, certo die & loco indicebantur a Comitibus, qui præerant juri dicundo, & ipsi de causarum actionibus, id est de litibus, cognoscebant; Gregorius infr. libr. 8. cap. 18. Gundobaldus autem comitatum Meldensem super Verpinum competiit. Ingressusque urbem causarum actionem agere cepit. Placitum a Comitibus indicebatur certo die, ut partes adessent judicio; conc. Triburienf. (sub Formoso) can. † 9. Si Episcopus ecclesiasticum, & Comes sæculare placitum eadem die condixerint, placitum Comitibus postponatur. Reges etiam solebant denuntiare diem adventus apud quamque urbem; auctor vitæ Ludovici Pii (ad ann. 823.): Constituto tempore, id est calendis † novembr. ad Compendium venit. Juridici conventus indici soliti calendis martiis, quia annus incipiebat a mense martio; glossa in can. ordinationes, ult. † 75. dist. Eandem ob causam indictiones vectigalium fiebant mense martio, unde occasio tumultus popularis eodem tempore; Gregor. in hoc libr. cap. † 29. Lemovicinus quoque populus, cum se cerneret tali fasce gravari, congregatus in kalendis martiis, Marcum referendurium, qui hæc agere iussus fuerat, interficere voluit: unde mensis martius dictus est mensis primus; Tertull. advers. Psychicos (libr. de jeuniis) cap. 14. Cur pascha celebramus annuo circulo in mense primo?

† Substantiã sanonis, non verba, auctor inseruit.

Cap. 5.

O si te habuisset Massilia sacerdotem, numquam naves oleum aut reliquas species detulissent, nisi tantum chartam, quo majorem opportunitatem scribendi ad bonos infamandos haberet. Hæc sunt verba Epistolæ Gregorii, qua respondit epistolæ Felicis Nannetenf. Episcopi calumniantis fratrem ejus. Is erat Petrus diaconus Lingonensis, quod cupidine Episcopatus, Episcopum necasset. Inter alias merces ex Ægypto charta seu papyrus advehi solebat; Hieronym. ad Chromat. Chartam defuisse non puto, Ægypto ministrante commercia. Et ante M. Tull. pro Rabirio Posthum. (cap. 13.) Ducta naves Posthumi Puteolis sunt audita visæque merces, fallaces quidem & fucosa chartis, & linteis, & vitro delata. Unde olim magnum Romæ vectigal constitutum; Vopiscus in Aureliano: Vectigal ex Ægypto urbi Roma Aurelianus vitri, chartæ, lini, stupa, atque anabolicas species æternas constituit. Inde quasi ludendo Gregorius ait, si Felix fuisset Massiliensis Episcopus, futurum ut naves Massilienses non alias species adveherent, quam chartam, qua majorem adversus bonos scribendi copiam haberet. Felicis Nannetenf. Episcopi cum laude meminit Fortunat. libr. † 3. carm. 4. ejusdem quasi amici meminit Gregorius de glor. confess. cap. 78.

Interea beatus Tetricus a sanguine sauciatur. Tetricus Lingonensis Episcopus sauciatus a sanguine, id est percussus apoplexi, quæ contrahitur ex effusione sanguinis; Orosius libr. 7. cap. 32. Valentinianus cum Sarmata sese per Pannonias diffudissent, easque vastarent, bellum in eos parans, apud Brigitionem oppidum, subita effusione sanguinis, quod Græce αιπινωσις vocatur, suffocatus & mortuus est. Eadem locutione usus est Gregorius infr. libr. 6. cap. 22. Post duos vero menses Nonnichius Comes, qui hoc scandalum seminaverat, sanguine percussus interiit. Idem eod. lib. cap. 35. de Mummolo: In via vero itruatus sanguine, vix accedere quo jussus est valuit, &c. Idem de glor. confess. cap. 79. Nam sauciatus a sanguine diruit in terram: obligatur lingua, qua locuta fuerat campum tolli: clauduntur oculi, qui concupiebant: manus contrahuntur, quæ adprehenderant. Quæ omnia sunt signa apoplexeos, & argumenta probandæ interpretationis nostræ. Hinc tumultentis saucius dicitur, quasi vino saucius; Justin. libr. 1. cap. 8. Cyrus reversus per noctem, saucios opprimit. Apulejus libr. 7. saucius illis, & crapula vinolentiaque madidis. Martial. libr. 3. epigr. 68. Quid dicat nescit saucia Terpsichore.

Cui cum nulla medicorum fomenta valerent, conturbati clerici, & a pastore ut pote destituti, Mondericum experunt. Qui a Rege indulgus, ac tonsuratus Episcopus ordina-

dina-

dinatur, sub ea specie, ut dum beatus Tetricus viveret, hic Ternodorense castrum ut archipresbyter regeret, atque in eo commoraretur: migrante vero decessore iste succederet. Tetrico Lingonensi Episcopo valetudine affecto, Mondericus petente clero successor designatur, ita ut dum Tetricus viveret, Ternodorense castrum ut archipresbyter regeret, & ibi sedem haberet, ne in una & eadem ecclesia duo viderentur Episcopi. Pari de causa Maurilius Cadurcensis Episcopus adiutorem & successorem sibi designavit Ursinum, & Domnolus Genomauensis Theodulfum, quem habuit successorem; Gregor. *infr. h. libr. cap. 43. & libr. 6. cap. 9.* de quo plura dist. jur. canonic. *libr. 1. cap. 3.* Ternodorense castrum in Burgundia comitatus nomine insigne, *Tonerre*; de quo Adrevaldus de mirac. B. Benedict. *libr. 1. cap. 32.* (al. *libr. 1. part. 2. cap. 3. num. 15.*) *Castrum quoddam in Burgundia partibus, in latere montis, supra fluxum Hermentionem vocabulo situm, adjacenti regioni nomen indidit: namque a Tornodoro, vicina regio, Tornodorensis dicitur.* Ejusdem castrum meminit Gregor. de glor. confess. *cap. 11.* *Intra terminum autem Tornodorensis castrum, Lingonica civitatis erat presbyter.* Idem eod. *libr. cap. 87.* *Fuit in Tornodorensi pago in parochia Lingonicensi vir sanctitate præcipuus Joannes abbas. Fomenta sunt medicamenta, vel alia folatia, quæ agris adhibentur;* Q. Curt. *libr. 3. cap. 6.* *Ille fomenta corpori admovit; ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore excitavit.* Tacit. *1. annal. (cap. 47.) Militaribus animis adhibenda fomenta, ut ferre pacem velint.* Aufon. *in gratiar. act. pro consul. Egrotantes amicos Trajanus visere solebat. Tu & visere solitus, & mederi, præbes ministros, instruis cibos, fomenta dispensas.* Et Gregor. ipse de mirac. B. Martin. *lib. 3. cap. 56.* *Ex hoc nullius medici se credens fomento posse sanari.* Et Beda *lib. 4. cap. 32.* *curabant medici hunc appositis pigmentorum fomentis emollire, nec valebant.* Augustin. de civit. Dei *libr. 22. cap. 8.* *Aut ut aliquando homo quietius vivat, fomentis est pellis mitiganda frequentibus.* Idem de mirabil. sacr. scriptur. *libr. 2. cap. 31.* *Etenim si in oleo vel in quocumque fomento incendatur: fomenta sunt aqua, vinum, oleum; idem de genesi libr. 1. cap. 18.* *Nec sicut foventur tumores aut vulnera in corpore aquis vel frigidis vel calore congruo temperatis.* Oleum lucernæ lychni fomenta dixit Gregor. de mirac. mart. *libr. 1. cap. 15.* *In hoc oratorium, una puellarum, cui officium erat lychni fomenta componere.* Idem *lib. 4. cap. 33.* *quæ est in igne deitas... qui fomentis accenditur.*

Et apud Arisitensem vicum Episcopus instituitur, habens sub se plus minus diœceses quindecim, quas primum Gothi quidam, nunc vero Dalmatius Ruthenensis Episcopus vendicabat. Arisitensis episcopatus ante hæc tempora delibatus est e Ruthenensi episcopatu, non plures quam decem & quinque diœceses, id est parochias, complectens, quas Gothi quidam Episcoporum nomine tenuerant, id est Septimani, qui ea tempestate Gothorum nomine censebantur. Mundericus amissa spe obtinendi Lingonensis episcopatus ob contractam offensam Chilperici Regis, transiit in regnum Sigeberti Regis, & Arisitensis Episcopus institutus, reclamante Dalmatio Ruthenensi Episcopo, & parochias e sua sede decimas vindicante. Nec post Mondericum desiere Episcopi Arisitenses; anno enim Dom. DCXXX. conc. Remensi interfuit Emo Arisitensis Episcopus, & subscripsit una cum Sulpitio Bituricensi & Vero Ruthenensi; auctore Flodoardo *hist. Rem. libr. 2. cap. 5.*

Interea transeunte beato Tetrico, hic tonsa capite presbyter ordinatur, accepta omni potestate de rebus ecclesiæ: qui vero, ut benedictionem episcopalem Lugduni accipiat, iter parat. Demortuo Tetrico Lingonensi Episcopo, relicto Munderico, qui jam superfluiti successor designatus erat, Silvester lectus Episcopus, & presbyter ordinatus, jam potius rebus temporalibus ecclesiæ, dum iter intruëret, ut a Nicetio Lugdunensi Episcopo benedictionem, id est consecrationis seu ordinationis munus acciperet, (Lingonum enim civitas subest metropoli Lugdunensi) epilepsi correptus interiit.

Anno octavo episcopatus sui, dum diœceses ac villas ecclesiæ circumiret. Lustratio seu visitatio diœcesis proprium officium Episcopi; Gregor. de glor. confess. *cap. 59.* de Trojano Santonensi Episcopo: *Hic fertur dum esset in corpore, si novum, ut ad-*

† Quæ sequuntur verba invenies tantum in edit. Vind. Am. & Er. In ceteris expuncta fuere, legiturque: *aut ut aliquando homo diutius vivat, tamen inde morte quolibet tardius adfuturæ, &c.* Adde ejusd. *epist. 93. num. 4.*

folat, amphimalum induisset, cum quo processurus diocesim circumiret. Idem eod. libr. cap. 106. Ecce frater noster Maroveus hujus urbis Episcopus non est coram, ea quod illum causa visendarum parochiarum elongaverit. Sulpit. Sever. epist. 1. ad Euseb. de Martino Turonensi E. Cum ad diocesim quamdam pro solemnibus consuetudine (sicut Episcopis visitare ecclesias suas moris est) media fere hyeme Martinus venisset.

Et hæc dicens, virgam, quam habebat in manu, pectori ejus cum ictu valido impulit. Tetricus Lingonensis Episcopus Pappulo successori apparuit, & quasi indignum sede episcopali iustam cedere, virga quam habebat in manu percussit. Virga pastoralis insigne Episcoporum; Gregorius de vit. patr. cap. 7. Nam illo absente multi de virga, quam in manu ferre solitus erat (Gregorius Lingonensis Episcopus) suspensos atque signatos emergentes expellebant. Idem de mirac. marty. libr. 1. cap. 79. de Leone Agathensi Episcopo. Mane autem facto accedit ad lychnos, qui de camera ecclesia dependebant, extendensque virgam, quam tenebat in manu, effregit cunctos, dicens, &c. Hinc investitura Episcoporum a Rege vel Imp. fieri solita per virgam & anulum; Ivo Carnotens. ep. 8. Sed cum clericorum primo ingenio, postea violentia Regi fuisset presentatus, & inde cum virga pastorali a Rege mihi intrusa, ad ecclesiam Carnotensem adductus.

In quo ille evigilans, dum cogitans quid hoc esset, ficta in loco illo defigitur, ac dolore maximo cruciatur. Ficta est dolor subitaneus, quasi clavus infixus esset; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 10. de matre: Tempore quo transactis parturitionis doloribus me edidit, dolorem in uno tibi musculo incurrit. Erat autem subitaneus tamquam clavus affigens, atque ita fictam gravissimam dabat, ut plerumque eclipsim generaret. Eadem analogia dolor lateris, quem Græci πλευριτιν, telum vocatur, quia est morbus valde acutus, qui latus ferit velut telum; Seren. Samonic. de medicina, (de jecoris & lateris vicinis medendis, cap. 22.)

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,

Quum subito dolor insanus + furit incitus ictu:

Isidor. orig. libr. 4. cap. 6. Telum lateris dolor est, dictum autem ita est a medicis, quod dolore corpus transverberet, quasi gladius.

Cap. * 6.

Leonastes Bituricus archidiaconus decidentibus cataractis, lumine caruit oculorum. Cataracta est suffusio oculorum, a Græco καταρραξω, defluo; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 19. Theodomeris diaconus cum præ humore capitis, decidentibus cataractis, oculorum aditus haberet per quatuor annos graviter obseratos. Idem de vit. patr. cap. 19. Tunc commota Dei famula luminibus sepultis manus imposuit, statimque reseratis cataractis mundum late patentem qua fuerat cæca prospexit.

Regressus quoque domum, vocato quodam Judæo, ventosas, quarum beneficio oculis lumen auget, humeris superponit. Veteres in Gallia Judæis medicis usi sunt, uti Romani Græcis; Gregor. infr. hoc ipso cap. Nam perstitisset hic in sanitate, si Judæum non induxisset super divinam virtutem. Veneno periit Carolus Calvus, & Sedechia Judæo medico suo sibi propinato; Aimoin. (al. incertus auctor) lib. 5. cap. 35. † Carolus autem Imperator febre correptus pulverem bibit, quem sibi nimium dilectus ac creditus medicus suus Judæus, nomine Sedechias, transmisit, ut ea portione a febre liberaretur, &c. Ventosæ sunt cucurbitulæ vitreæ ad hauriendum sanguinem e scapulis; Gregor. infr. h. lib. cap. 35. quia missa in scapulis sive cruribus ventosæ, procedentibus emergentibusque vesicis, decursa sanie multi liberabantur.

† Idem ipsis fere verbis annal. Francici Bertiniani. cap. 35.

Cap. 7.

Nam benedictus Senoch presbyter, qui apud Turones morabatur, sic migravit a sæculo: ejus vitam scripsit Gregor. de vit. patr. cap. 15.

Cap. 8.

Nam carcerariis adclamantibus, corpus in platea adgravatum est. Solutisque eisdem, rursus sine labore levatur. Vincit miraculo soluti in funere Germani Parisiensis Episcopi: idem evenit in funere Gregorii Lingonensis Episcopi; Gregor. de vit. patr. cap. 7. & in transitu reliquiarum B. Martini; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 47.

Ipsi quoque, qui soluti fuerant, in obsequium funeris usque ad basilicam, in qua se-

sepultus est, liberi pervenerunt. Miraculo soluti e vinculis in funere Germani, in gratiam acceptæ libertatis, profecuti sunt funus defuncti. Exemplo libertorum, qui domini funus pileati præcedebant; *l. unic. §. sed & qui domini, C. de Latin. libertat. tollend.* Obsequium funeris est officium seu solemnitas funeris; Gregor. supr. libr. 2. cap. 13. *Mane factio processio solemnitas, funeris ejus obsequium fuit.* Idem de miracul. martyr. libr. 1. cap. 76. *Cucurrit mater orbata ad obsequium funeris plangens, sepelivitque filium.*

Eodem quoque anno & Caluppa reclusus obiit: ejus vitam scripsit Gregor. de vit. patr. cap. 11. ubi reclusum vocat. Reclusi singulare genus monachorum, qui se includebant cellula, quasi ergastulo: hujus generis fuere Caluppa, de quo hic. Maxentius abbas, de quo Gregor. supr. libr. 2. cap. 37. *Erat in his diebus vir laudabilis sanctitatis Maxentius abbas reclusus in monasterio suo ob Dei timorem intra terminum Pictavensem.* Patroclus, de quo Gregor. proximo cap. *Fuit autem in Biturico termino reclusus nomine Patroclus.* Hospitius, de quo Gregor. infr. libr. 6. cap. 6. *Fuit autem apud urbem Nicensem eo tempore Hospitius reclusus, cujus meminere Aimoin. libr. 3. cap. † 39. & Paul. Diac. de gest. Longobard. (lib. 3.) cap. 1.* Paternus apud Paderbrunam in Germania; Sigebert. ad ann. 1058. *In monasterio autem monachorum, Scotus quidam monachus, Paternus nomine, multo tempore reclusus, qui etiam hoc incendium saepe prædixerat, propter propositum reclusionis exire nolens, se comburi passus est.* Apud Græcos notum fuit etiam id genus monachorum, quos vocabant κατειργμένους. Memoratur Maris κατειργμένους, cui roganti in cellula sacra mysteria obtulisse Theodoritum Cyrensem Episcopum, diaconorum manibus usum pro altari; testis est ipse de vit. patr. cap. 20. Alii ἐγκλειστος Cedren. in Constantino Copronymio de Stephano juniore martyre, (num. 224.) ἐξήκοντα γὰρ χρόνους ἐποίησεν ἐν τῷ βουρῶ πῦ ἐν τῷ Αὐξεντίου ἐγκλειστός. *Sexaginta enim annos exegit in colle sancti Auxentii inclusus.* Nec modo viros, sed & virgines reclusas audio & miror; Gregorius infr. libr. 6. cap. 29. *Hæc cum puella vidisset, compuncta est corde, & post dies paucos rogavit abbatissam, ut sibi in qua includeveretur cellulam prepararet. At illa velociter perfecta ait, ecce, inquit, cellulam, quid nunc desideras? Puella vero petit ut recludi permitteretur. Quod cum ei præstitum fuisset, congregatis virginibus cum magno psallentio, accensis lampadibus, tenente sibi beata Radegunde manum, ad locum usque perducitur. Et sic valesaciens omnibus, & osculans singulas quasque, reclusa est.* Ejusdem meminit Gregor. infr. libr. 9. cap. 40. *Erat ibi tunc reclusa quædam, quæ ante paucos annos per morum se dejiciens, ad basilicam sancti Hilarii confugit: & infra: sed postquam in monasterium per eum locum, unde se precipitaverat funibus est adtracta, petit ut se in cellulam secretam reclauderet, dicens, &c. Exstat epitola Goffridi Vindocinensis, quæ est 48. lib. 4. sermo & ancilla Dei Herveo & Evæ inclusis.* Et ante Stephanus II. epist. 4. ad Pipinum: *Sanctimoniales feminas atque reclusas, quæ ab infantia & pubertatis tempore pro Dei amore sese clausuræ tradiderunt.* Sed quia hujusmodi clausura, nimis audax propositum videbatur, ne quis includeretur sine judicio Episcopi & abbatis, vetitum est conc. Francoford. habitum ann. Chr. 794. can. 12. *Ut reclusi non fiant, nisi quos ante Episcopus provincie atque abbas comprobaverint, & secundum eorum dispositionem in reclusionis loco ingrediantur.*

Et apud monasterium Melitense termini Arverni conversus. Melitense monasterium fuit apud Arvernos, ubi monachum professus Caluppa reclusus; idem Gregor. de vit. patr. cap. 11. *Et apud monasterium Melitense territorii Arverni conversatus in magna humilitate se fratribus præbit.*

Frigoritici, pustulis laborantibus, vel reliquis morbis, saepe per orationem remedia conferebat. Frigoritici frequens vox apud Gregorium, pro febre laborantibus, ut de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. † 34. *De qua cera quam multe virtutes factæ sunt super frigoriticos & aliis infirmis, longum est enarrare.* Idem de vit. patr. cap. 19. *Frigoritici quoque accedens ad hoc monumentum, ut pallam regentem attingit, re-*

Sancta contagionis febre convalluit. Idem de mirac. martyr. libr. 2. cap. 49. *Frigoristici etiam in illo loco nonnulli sanati sunt*. Et Baldricus Noviomens. (***) chronic. Cameracens. lib. 1. cap. 55. *Frigoristici atque diversis agritudinibus occupati venientes optata merentur sanitate donari*. Febricitantes frigoristici dicti, quia accessio febris incipit a frigore & tremore; Gregorius (quo sui ipsius interprete familiariter utor) de mirac. S. Martin. libr. 4. cap. 37. *puerorum unus aulicorum graviter a typo tertiano, accedentibus, discedentibusque febribus, tremore superveniente quærebatur*. Inde frigoritio pro accessione febris; idem de glor. confess. cap. 21. *Dato igitur mane rediit ad propria, nec ultra ab hoc morbo frigoritionis vel contractionis ullius pertulit gravitatem*. Frigoritio est accessio febris. Contractio ejusdem intermittit: frangi videtur febris cum intermittitur; idem de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 37. de typo tertiano: *In sequenti vero nocte, cum dies ille, quo frangi consueverat, advenisset*. Pustulæ sunt tumores seu vesicæ in cute, quæ semper sunt cum febre & veneno. Rusticiores vero corales seu pustulas vocabant; Gregor. infr. hoc libr. cap. 35. *Rusticiores vero corales, hoc est pustulas nominabant*. Columella libr. 7. cap. 5. *Est etiam insanabilis sacer ignis, quem pustulam vocant pastores*. Corales a colore purpureo quasi corallo similes, pustulæ malæ, ob febrim & venenum, quæ semper cohærent; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. 13. *Quidam in Italia dum veneno pustula pervasus in discrimine sic ageretur, ut vivere desperaret*. Idem cap. 33. ejusd. libr. *Hic vero inficiente veneno a pustulis malis omnem sensum perdidit*. Idem de glor. confess. cap. 10. *Non post multum vero tempus, venit ad eum homo, cujus os a pustula mala tumefactum, caputque & oculi inflati, ob nimium venenum præcludebantur*. Idem libr. 6. cap. 8. de Eparchio recluso: *Pustularum malarum venenum crucis signo sæpe compressit*. Idem cap. 14. ejusd. libr. *Valetudines variæ malignæ cum pustulis & vesicis*.

Cilicium semper puro adhibebat corpori. Patroclus reclusus utebatur cilicio ad purum id est nudum corpus induto. Cilicium est vestis intima monachorum e pilis caprarum contexta, quæ ad cutem apponitur; Augustin. epist. 205. de B. Hieronymo. † *Cilicino sacco carnem veluti Æthiopsis macerans, desuper panno vilissimo se tegebat*. Paulin. de vit. S. Martin. libr. † 2. 364. & seqq.

† Verba hæc sunt epist. 18. in append. falso nomine Augustin. ad Cyrillum.

*Quin ex contexto setis coopertus amictæ
Exasa assiduo compunxit acumine membra,
Ut tereret tenuem vestis nimis aspera pellem,
Et cutis extentis stimulis attracta paveret.*

Hinc Nicephorus Phocas post mortem Romani dicti Pueri Imp. ut Bringam luderet, cui suspectus erat affectati imperii, ei dixit se jam dudum cogitare de vita monastica, & ut hoc suaderet, ostendit ei vestem cilicinam ad cutem positam; de quo Zonar. in Romano Puerō: *δέξας αὐτῷ ῥάκος αἰ τριχινόν, ὃ ἐν χρω̄ περιέκειτο, τῆ δ' ἕξωθεν αὐτῷ περιβολῆ κατενυπτιμένον*. Ostendens vestem e pilis contextam, quam nudo corpore veste exteriori tectam gestabat. Hoc pacto Hospitius reclusus catenis vincetus ad imam cutem desuper cilicium gestabat; Gregor. infr. libr. 6. cap. 6. *Fuit autem apud urbem Nicensem eo tempore Hospitius reclusus magnæ abstinentiæ, qui constrictus catenis ad purum corpus ferreis, induto desuper cilicio, &c. & infr. & videntes eum cinctum catenis, indutumque cilicio, dicunt, &c.*

Cap. 12

Irruit super synagogam Judæorum multitudo sequentium. Apud Arvernos erat synagoga Judæorum, ut & Massiliæ & in aliis urbibus Galliæ. Judæi apud Arvernos ad fidem conversi & baptizati ab Avito Arvernorum Episcopo, non sine curatione fœtoris eis nativi; de quo Fortunat. lib. 5. carm. 4.

Gavissus autem nuncio Pontifex, nocte sancta pentecostes vigiliis celebratis, ad baptisterium foras muraneum egressus est: ibique omnis multitudo coram eo prostrata baptismum flagitavit. Baptismus solebat ministrari stans diebus, in pascha, & pentecoste: de pentecoste locus est hic insignis: de pascha supr. hoc ipso cap. *Quidam ex his ad sanctum pascha ut baptizaretur expetiit*. Quamplures Judæi ad fidem conversi, & ba-

& baptizati ab Avito Episcopo: renuentes pulsi Massiliam secessere. In baptizatis hæc singularis gratia emicuit, quod a baptizatis exemptus teter odor, de quo male audiunt Judæi; unde Fortunat. *lib. 5. carm. † 5.*

Abluitur Judæis odor baptismate divo.

Ait baptisterium foras muraneum: antiquiora baptisteria erant extra urbem tempore persecutionis. Baptisteria solebant poni extra urbes in occultis locis; de quo *Vitecomes de baptismo lib. 1. cap. 6.*

Transiit post hæc & Brachio abbas cellula Menatensis. Brachio abbas monasterii Menatenis in Arvernis, de quo Gregorius de vit. patr. cap. 12. *Cum ad priorem cellulam resideret, in monasterium Menatense, quod per incuriam abbatis inepuerat, ordinatur, &c. Menat en Auvergne.* Cap. 12.

Post hæc Meroveus cum in custodia a patre retineretur, tonsuratus est, mutataque veste, qua clericis uti mos est, presbyter ordinatur, & ad monasterium Cenomanicum, quod vocatur Aninsula, dirigitur, ut ibi sacerdotali erudiretur regula. Meroveus ob nuptias cum Brunichilde vidua Sigiberti Regis patru, jussu Chilperici patris invitatus tonsus in clericum, quo spes regni ei adimeretur. Sæpius inviti ordinabantur in clericos ob suspicionem, vel in pœnam delicti, ut Gallus & Julianus Apostata fratres, jubente Constantio clerici ordinati, quo ipsis imperii spes adimeretur; Gregor. Nazianz. *orat. 1. in Julian.* & Chararicus unus e primoribus Francorum, quod Clodoveo contra Siagrium pugnanti in prælio defuisset, jussu Regis presbyter ordinatus, & filius ejus diaconus; teste Gregorio *supr. lib. 2. cap. 41. Aimoin. lib. 1. cap. 23.* Ait, mutata veste, quia alia erat vestis clericorum, alia presbyterorum: communis vestis clericorum est alba; presbyterorum proprium in signe orarium seu stola; conc. Moguntinum I. (ann. 813.) *can. 28. Presbyteri sine intermissione utantur orarii propter differentiam sacerdotii dignitatis: & conc. Triburien. apud Gratian. in can. ut presbyteri, 17. qu. 4. Ut presbyteri non vadant, nisi stola aut orario induti.* Inde in restitutione presbyterorum dantur eis orarium & planeta, quæ eisdem dantur in ordinatione, ex conc. Tolet. IV. *can. 27. can. Episcopus, 11. qu. 3.* Notandum est quod additur, Meroveum presbyterum ordinatum directum ad monasterium Aninsula, alii codices legunt Anifola, in dicecesi Cenomannensi, ut ibi ecclesiæ disciplina instrueretur, vel verius, ut in monasterio sub tuta custodia esset; idem Aimoin. *lib. 3. cap. 15. Exinde Chilpericus filium Meroveum suspectum doli, quod partes Brunichildis fulciret, instigante noverca Fredegunde coma attonsum, ac in monasterio Anifolæ detrusum jussit ordinari presbyterum.* Juniores clerici tradebantur monasterio instituendi in clericali disciplina, quia disciplina ecclesiastica maxime colebatur hac ætate in monasteriis Galliæ: unde pueri Angli jussu Gregorii positi in monasteriis Galliæ, ut christiana fide imbuerentur; teste ipso Gregorio *lib. 5. epist. 10. indict. 14.* Hoc monasterium a Childeberto I. fundatum. Hodie sancti Carilephi, vulgo *saint Cales*, dictum a nomine primi abbatis, cujus vitam habes apud Surium 1. jul.

Cap. 14.

Cumque parvum solatium qui eum ducebant haberent, ab ipso Gaileno in itinere excussus est, apertoque capite, indutusque veste seculari, beati Martini templum expetiit. Meroveus invitatus tonsus in clericum, & mox presbyter ordinatus, & detrusus in monasterium Anifolense; consilio Guntramni Bosonis, per Riculfum subdiaconum suggesto, iter iniiit ut confugeret in basilicam B. Martini, duce dicto Riculfo: sed cum parum solatii id est opis & auxilii haberet a ducibus, a Gaileno uno e suis pueris id est servis in itinere excussus, id est vi exemptus e manibus eorum qui eum ducebant. Excussi sunt qui ab aliis excutiuntur seu commoventur, ut psalm. 126. *Sicut sagitta in manu potentis, sic filii excussorum,* quem locum varie interpretati sunt Hilarius, Augustin. & Hieronym. *ad Marcellam in hunc psalm. (epist. 34. al. 141.)* Eadem voce usus est Gregorius de glor. confess. *cap. 36. quia virtute quiescentis cum sonitu magno excussus longe projectus est.* Et quia Meroveus erat tonsus capite, ne ex tonsura agnosceretur, aperto capite, & veste seculari indutus B. Martini ædem expetiit. Clericis non licuit in foro apparere aperto capite, ne tonsura &

corona lateat, & eorum ordo ignoretur. Hinc Willelmus de Bussi Anglus cum objectis respondere non valeret, voluit solvere vinculum coisæ, quod est indumentum capitis, ut probaret se esse clericum, ostensa tonsura clericali; Matth. Paris. in Henrico III. ad ann. 1255. **) *Et cum non posset objectis respondere, quia multis erat irretitus sceleribus, voluit ligamenta sua coisæ solvere, ut palam monstraret, tonsuram se habere clericalem, non est permissus, &c.*

Post missas autem petiit, ut ei eulogias dare deberemus. Eulogia varie accipitur: quandoque pro pane benedicto, vel pro pane, qui pro benedictione dari vel missitari solebat; Paulin. epist. 1. (al. 5.) ad Severum: *Panem Campanum de cellula nostra tibi pro eulogia misimus.* Idem epist. 45. (al. 3.) ad Alypium: *Panem unum sanctitati tue unitatis gratia misimus, in quo etiam Trinitatis soliditas continetur. Hunc panem eulogiam esse tu facies dignitate sumendi.* Augustin. contra litt. Petilian. lib. 3. (cap. 16.) *Eulogias panis simpliciter & hilariter datas ridiculo nomine venenosæ turpidinis ac furoris infamet.* Gregor. ipse intr. libr. 7. cap. 1. de Salvio tum abbate, postea Albigensi Episcopo: *Ut cum quisque venisset extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret.* Idem de glor. confess. cap. 31. *Acceptum vero homo ille panem, non prius comedit, quam a sacerdote benediceretur, aut ab eo eulogias acciperet: quibus acceptis sumpsit & abiit.* Flodoard. hist. Remen. lib. 2. cap. 11. *Hic venerabilis Præsul Pipinum majorem domus regie traditur amicissimum habuisse: cui eulogius pro benedictione crebro solebat mittere.* Alias eulogia tantum pro epulo, quod fidelibus præberi solebat, benedictionis gratia in die festo sanctorum; Gregor. infr. lib. 8. cap. 2. *Surrexit gavisus, faveor, ad occursum ejus, & data oratione deprecor, ut in mansione mea eulogias B. Martini dignaretur accipere.* Idemque lib. 10. cap. † 16. *Abbatissa monasterii Pictaviensis . . . de convivis ait, se nullam fecisse consuetudinem, nisi sicut actum est sub domina Radegunde, se christianis fidelibus eulogias obtulisse, nec sibi comprobari cum illis*

Idem de vit.

patr. cap. 8.

Vere, inquam,

quia eulogias

de manu mea

quod verba,

que furor exe-

git, meis au-

ribus intima-

sti: erat au-

tem convivio

recumbens.

ullatenus convivisse. Nec non eulogia accipitur pro oblatione, quæ in specie aliqua vel nummis fit Episcopo ob causam synodi vel dedicationis ecclesiæ, vel aliam Vere, inquam, causam; Pelagius in can. Eleutherius, 18. qa. 2. *quid Episcopo ipsi nomine eulogias offerri debeat, inter ipsos monachos & presbyterum volumus definiri.* Et Leo IV. de manu mea epist. ad Episcopos Britannia, cap. 3. *De eulogiis ad sacra concilia deferendis nihil accipies pro eo invenimus a majoribus terminatum, sed sicut unicuique presbytero placuerit.* Hoc loquod verba, co vero eulogia accipitur pro sacra communione, ut colligitur ex hoc ipso, quod que furor exe- Meroveus post missas petiit eulogias ab Episcopo. Post missas enim communio se- git, meis au- lebat præberi laicis, uti moris est in hunc diem; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 47. *Cumque expletis missis, populus cœpisset sacrosanctum corpus Redemptionis accipere.* Idem de glor. confess. cap. 63. *Quibus expletis, celebratisque missis accedit ad poculum salutare.* Rufinus de vit. patr. lib. 1. cap. **) 166. *Cum ergo post oblationem consecratam unusquisque ad communionem accederet, per singulorum facies intelligebat & animas.* Beda lib. 4. cap. † 14. *Vocatisque fratribus parare prandium, missas fieri, atque omnes communicare more solito precepit. Interpretationem juvant quæ sequuntur in † h. cap. Quod cum refutaremus, ipse clamare cœpit, & dicere, quod non recte eum a communionem sine fratrum conniventia suspendere- mus. Illo autem hæc dicente, cum consensu fratris, qui præsens erat, contestata causa canonica, eulogias a nobis accepit. Quæ verba etiam sua interpretatione indigent. Meroveus excipiebat, se ab Episcopo excludi non posse a communionem, sine conniventia, id est consensu fratrum. Episcopus solus non potest quem excommunicare sive laicum sive clericum; can. debent, & *) seq. § 1. qu. 3. Et hoc jure Meroveus contestata causa canonica, id est contestata secundum canones, eulogiam accepit a Gregorio nostro, adhibito consilio Ragnemodi Parisiensis Episcopi, qui aderat. Conniventia passim pro consensu; conc. Carth. IV. can. 22. *Episcopus sine consilio clericorum suorum, clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam & testimonium quaerat.* Gregorius de glor. confess. cap. 63. *Si, inquit, meo consilio conniventiam præbueris.* Eulogias etiam pro sacra communione accepit Gregorius de vit. patr. cap.*

10. de Leobardo recluso : *Quadam autem die , dum nimium fessus haberetur , nos ad se vocari præcepit , ad quem accedentes , postquam funeris sui necessitatem desierit , eulogias a nobis peccatoribus flagitavit , quibus acceptis hausto mero ait : tempus meum jam impletur jubente domino . Quo ex loco probatur etiam usus sacre communionis sub utraque specie . Pari analogia eulogias accipe pro sacra communione infr. lib. 6. cap. 32. Nunc autem rogo , ut pacem tuam non mereatur , neque eulogias de manu tua suscipiat . Eulogias non aliter , quam pro sacra communione accipi , indicant verba quæ præcedunt : sed & nobis epistolam manu sacerdotum subscriptam detulit , ut in communionem reciperetur .*

Erat autem tunc nobiscum Ragnemodus Parisiaca sedis Episcopus , qui sancto Germano successerat . Ragnemodus proxime successit Germano Parisiensi Episcopo . Idem testatur Gregor. de mirac. B. Martini lib. 2. cap. 12. Quodam autem tempore cum beatus Germanus Parisiaca urbis Pontifex ad festivitatem gloriosi Antistitis accederet , Ragnemundus tunc diaconus , nunc Episcopus , in servitium ejus accessit . Eiusdem meminit Gregor. de glor. confess. cap. 89. de Marcello Parisiensi Episcopo : Ad cujus tumulum cum Ragnimundus presbyter , qui nunc ejus municipii habetur sacerdos , quartano typo veniens decubasset .

His diebus Nicetius vir neptis meæ . Virum accipe pro marito ; Gregor. de mirac. † martyr. lib. 1. cap. † 71. Factum est autem quodam tempore , ut vir sororis meæ invalescente febre graviter ægrotaret . Idem libr. 2. cap. 2. Justinus vir sororis meæ in valetudinem irruit .

*Redeunte Mareleiso archiatro . Archiater est medicus Principis ; l. 6. C. de profess. & medic. Gregor. infr. lib. 10. cap. 15. Interea cum hæc nomen pueri eunuchi protulisset , adsuit Reovallis archiater dicens : puer iste parvulus cum esset , & infirmaretur in femore , desperatus cepit haberi . Idem de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 1. Vocavi Armentarium archiatrum , & dico ei , omne ingenium artificii tui impendisti , pigmemorum omnium vim probasti , sed nihil proficit . Archiatri primum gradum inter medicos tenent , & inter amicos Principis censentur ; Gregorius Nazianz. in orat. funeb. Casarii fratris archiatri Juliani Imp. *σάττεται μὲν γὰρ , τὸ πρῶτον ἐν ἰατροῖς τὰξιν , ἃδὲ πολλὰ πόνη προσδεθείς , ἀλλ' ἐπιδείξας μόνον τὸ παιδοῦσι , μᾶλλον δὲ βραχύν τὰ πρὸς παιδοῦσεως πρόλογον , καὶ πρὸς Φίλοις αὐτοῦ Βασιλέως Ἰθὺς ἀριθμῶμεν* , τὰς μεγίστας καρποῦνται σιμῶς . Nam cum non magno negotio ac labore opus habuisset , verum doctrinam dumtaxat suam , vel potius brevem quandam doctrinæ prologum ostendisset , primum statim inter medicos dignitatis gradum obtinuit , atque in amicorum numero apud Imperatorem habitus , amplissimis honoribus affectus est .*

Quadam enim die ad convivium ejus adscitus , dum pariter sederemus , suppliciter petiit aliqua ad instructionem animæ legi . Meroveus adhibito Gregorio ad epulas , petiit aliquid legi de sacris libris in solatium animæ . Lectio sacrorum librorum usu recepta etiam inter epulas Principum , nec non apud veteres ; Cornel. Nepos in vit. Pompon. Attici , (cap. 14. in princ.) : Nemo in convivio ejus aliud ἀπερόμα ἀυδῖν , quam anagnosten , quod nos quidem jucundissimam arbitramur . Neque unquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est : ut non minus animo , quam ventre convivæ delectarentur . Gell. noct. Attic. lib. 3. cap. 19. Apud eœnam Phavorini philosophi quum discubitum fuerat , cœptusque erat apponi cibus ; servus assistens mensæ ejus legere inceperat , aut Græcarum quid litterarum aut nostratium .

Tunc direxit Guntobramnum puerum ad mulierem quandam sibi jam cognitam a tempore Chariberti Regis , habentem spiritum Pythonis , ut ei quæ erant eventura narraret . Meroveus reprobatus a Deo , quod anxius futuri an regnum apisceretur , consuluit Pythonissam . Pythonissa erat quædam mulier , quæ habebat Pythonis spiritum , id est Pythonis spiritu correpta futura divinabat : Pythonissam uno verbo vocat Gregor. proximis verbis : Meroveus vero non credens Pythonissæ , tres libros super sancti sepulcrum posuit . Eadem ætate fuit mulier in Gallia , quæ Pythonis spiritum habebat , & ex arte divinandi magnum quæstum faciebat ; Gregor. infr. lib.

7. cap. † 44. *Fuit tunc temporis mulier, que spiritum Pythonis habens, multum præstabat dominis divinando quæstum*. Inde Pythonici dicuntur, qui correpti sunt Pythonis spiritu; Tertullianus de anima, (cap. 28.) *Scimus etiam magos † elicere explorandis occultis per catabolicos, & pædros, & pythonicos spiritus*. Sic & Saul a Deo damnatus, quia consuluit Pythonissam Dendor; 1. Reg. 28.

† In libr. meo
magia licere.

Veniant enim equi nostri, & acceptis accipitribus, cum canibus exerceamus venatione, spectaculisque patulis jocundemur. Venatio gentilitium studium Francorum; Eginhard. in vit. Carol. M. *Exercebatur assidue equitando ac venando, quod illi gentilitium erat*. Quia vix ulla in terris natio invenitur, que in hac arte Francis posset æquari. Maxime Francis in deliciis fuit venatio accipitraria. Hinc Becco comes Arvernorum, accipitrem quasi vagum captum ab uno e famulis basilicæ S. Juliani martyris Brivatensis, ut suum vindicabat; Gregor. de mirac. marty. lib. 2. cap. 16. *Similiter ut unus de servientibus basilicæ S. Juliani, accipitrem alium dum per viam ambularet, quasi vagum invenit . . . . Quod cum ad becconem pervenisset, quod sc. puer repertum teneret accipitrem, calumniari cœpit, ac dicere: meus ille erat, inquit, & hic furto eum sustulit*. Et Parisiorum urbe a Normannis obseffa, obseffi accipitres miserunt, ne perirent; Abbo de obsidione Paris. libr. 1.

Quisque rogi proprios status, ne clade perirent

Accipitres loris permisit abire solutis.

Odo vit. S. Geraldii lib. 1. cap. 4. *Scilicet ut molossos ageret, arcista fieret, cappos & accipitres competenti jactu emittere consuecisset*.

Post hæc continuato triduo, in jejuniis, vigiliis, atque orationibus, ad beatum tumulum iterum accedens, revolvit librum, qui erat Regum. Meroveus sacras sortes consulturus, per sacros codices, triduo jejunat. Triduanum jejunium usu solemne fuit divini numinis exorandi causa; Gregor. de glor. confess. cap. 63. *Audiens autem de infirmitate puellæ, se ad basilicam beati Petri Apostoli confert: ibique continuato cum vigiliis & orationibus triduo jejunio, &c.* Annales Franc. ad ann. 791. *Carolus propter multa mala & predationes ac cedes, quas Hunni exercuerant in populo Dei, provocatus, congregato exercitu in Bajoaria juxta Arisum fluvium, cum omni populo suo jejunis & obsecrationibus triduo celebratis, exercitum dividit*. Bedæ libr. 4. cap. 14. *Visum est fratribus triduanum jejunium agere, & divinam suppliciter obsecrare clementiam, ut misericordiam sibi dignaretur impendere*. Sortes consulendi per sacros libros mos fuit, quem non probat Augustin. epist. 119. (al. 55. cap. 26. in fin.)

Cap. * 15.

Dicentes simul vivere sine collisione possumus. Collisio est congressus seu conflictus hostium inter se; Gregorius de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 7. *Sigebertus gloriosissimus Rex Sequanani transiens, sine collisione exercitus pacem cum fratribus fecit*.

Illi quoque, qui ex Saxonibus remanserant, detestati sunt, nullum se eorum barbam, neque capillos incisurum, nisi prius se de adversariis ultum irent. Idem Paul. Diac. de gest. Longobard. lib. 3. cap. 7. *Id genus voti proprium Germanorum fuit; Tacit. de morib. eor. (cap. 31.) Germanorum † populis usurpatum, rara & privata cujusque audentia, apud Gattos in consensum vertit, ut primum adoleverint, crinem barbamque submittere, nec nisi hoste cæso exuere votivum obligatumque virtutis habitum*. Saxones victi a Suevis sacramento se damnarunt, ne barbam, capillumve tonderent, priusquam, de hostibus sese alti essent. Non dispari ingenio juniores Angli voto sese obligasse traduntur, se uno lumine panno obvoluto processuros, donec aliquod singulare facinus ab his patratum esset in Gallia; Jo. Frossard. vol. 1. cap. 29. *Et si avoit entr' eux plusieurs jeunes Bacheliers, qui avoient chacun un cil couvert de drap, afin qu'ils n'en peussent voir, que jamais ne verroient que d'un cil, jusques à ce qu'ils auroient fait aucunes proüesses de leur corps au Royaume de France*.

Cap. 17.

Eo anno dubietas pasche fuit. In Gallis vero nos cum multis civitatibus XIV. calendas maias sanctum pascha celebravimus. Alii vero cum Hispanis † XII. calendas aprilis solemnitatem hanc tenuerunt. Tempore Victoris Papæ gravior controversia fuit

fuit de die paschatis, ecclesiis Asiae diem paschae celebrantibus die 14. lunae exemplo Judaeorum; ceteris ecclesiis, etiam si non incideret in diem Dominicum, diem paschae semper rejicientibus in diem Dominicum, cujus diffidii causa Victor ecclesias Asiaticas a communione removit: qua de re Ireneus Lugdunensis Episcopus scripsit ad Pontificem, ut sibi temperaret; auctore Eusebio *libr. 5. cap. † 23. 24. 25.* Eandem controversiam rursus contigisse narrat Gregor. *infr. libr. 10. cap. † 23.*

Tamen, ut ferunt, fontes illi, qui in Hispaniis nutu Dei complentur, in nostro pascha repleti sunt. Fontes Hispaniae die sabbati paschae divinitus complentur, in baptismum, qui eo die ministrari solet; Gregor. *infr. libr. 6. cap. 43. castrum Oser, in cujus ecclesia fontes divinitus complentur.* Idem *lib. 10. cap. † 23. Sed fontes Hispaniae, qui divinitus implentur, in nostrum pascha repleti sunt.* Hi fontes sunt in Lusitania apud castrum Ossem; Gregor. *de mirac. martyris. lib. 1. cap. 24. Est & illud illustre miraculum de fontibus Hispaniae, quos Lusitania provincia profert. Piscina namque est apud Ossem campum antiquitus sculpta, & ex marmore vario in modum crucis miro composita opere: de iisdem fontibus meminit idem de glor. confess. cap. 69.* Multa sunt fontium miracula; Plin. *libr. 30. cap. 2. Et in Cantabria fontes Tamarici in augurio habentur.*

Cainone vero Turonico vico. Cainone olim vicus Pagi Turonici, hodie non ignobile oppidum; Gregor. *de glor. confess. cap. 22.* de maximo abbate: *Deinde ad castrum Cainonense urbis Turonicae veniens, monasterium collocavit.* Gregor. *infr. libr. 6. cap. 13. Dehinc ad Cainonense castrum, ubi hospitium habebant, pariter adven-runt.* Idem *infr. lib. 10. cap. 31. (sect. 4.)* vocat Cainonem, vulgo Chinon.

Cap. 18.

Guntchramnus Rex ait, evenit impulsu peccatorum meorum, ut absque liberis remanerem: & ideo peto, ut hic nepos meus mihi sit filius. Et imponens eum super cathedram suam, cunctum ei regnum tradidit, dicens: una nos parma protegat, unaque hasta defendat. Guntchramnus orbus liberis, Childebertum nepotem ex fratre Sigeberto adoptavit in filium per impositionem cathedrae, & parmae hastaeque traditionem. Ut res tutior esset, idem eum rursus postea adoptavit per hastae traditionem, repetitis solemnibus adoptionis; Gregor. *libr. 7. cap. 33. Post haec Rex Guntchramnus data in manu Regis Childeberti hasta ait: hoc est indicium, quod tibi omne regnum meum tradidi.* Et idem Aimoin. *lib. 3. cap. † 69.* Ita Theodoricus Rex Gothorum Regem Herulorum adoptavit per arma, id est gladii & scuti traditionem; Cassiod. *4. var. 2. Per arma fieri posse filium, grande inter gentes constat esse praconium... Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te praesenti munere procreamus: ut competenter per arma nascaris, qui bellicosus esse dignosceris. Damus quidem tibi equos, enses, clypeos, & reliqua instrumenta bellorum: sed quae sunt omnimodis fortiora, largimur tibi nostra judicia.* Et Justinianus quoque Athalaticum per arma adoptavit; Cassiod. *8. var. 1. Desiderio quoque concordia factus est per arma filius.* Alaricus Chlodoveum adoptavit per barbae tactum; Aimoin. *lib. 1. cap. 20. Et Alaricus, juxta morem antiquorum, barbam Chlodovei tangens, adoptivus ei fieret pater.* Pipinum filium Caroli M. per barbae praescissionem adoptavit Luitprandus Rex Longobardorum; Paul. Diacon. *de gest. Longobard. lib. 6. cap. 53. Circa haec tempora Carolus Princeps Francorum, Pipinum suum filium ad Luitprandum direxit, † ut ejus juxta morem capillum susceperet, † qui ejus casariem incidens, ei pater effectus est.* Idem Aimoin. *†† libr. 4. cap. 57.* Et Gregorius patricius Tasonem dolo interfecit quasi vellet eum adoptare per barbae praescissionem; Aimoin. *libr. 4. cap. 32. Nam promittens Tasoni, quod barbam ejus praescindens (juxta morem antiquorum) eum sibi adoptaret in filium, cum fratre ac paucis fidelium ad se venire suavit, &c.* Apud Orientales adoptio fiebat per camisiae indumentum, & osculum. Hoc pacto Balduinus a Comite Edessano, & ejus conjugis adoptatus in filium; Guibert. *abbas histor. Hierosolymit. lib. 3. cap. 13. ab utrisque est adoptatus in filium. Adoptionis autem talis pro gentis consuetudine dicitur fuisse modus. Intra lineam interulam, quam nos vocamus ca-*

† Verba inter cruces media, in lib. meo non existant. †† Et in Aimoin. de hoc nihil.

misiã, nudum intrare eum faciens sibi adstrinxit, & hæc omnia osculo libato firmavit: idem & mulier postmodum fecit.

Quod ille despiciens, apud Sueffionas atque Parisius circos edificare præcepit, eos populis spectaculum præbens: Ludi equestris, quos circenses vocabant, non modo Romæ, sed etiam in aliis civitatibus imperii Romani celebrari soliti, propter populi voluptatem; Hieronym. in vit. Hilarion. (num. 20.) Sed & Italicus ejusdem oppidi municeps christianus, adversus Gazensem duumvirum, Marnæ idolo deditum circenses equos nutrebat. Hoc siquidem in Romanis urbibus jam inde servatur a Romulo, ut propter felicem Sabinorum raptum, Conso quasi consiliorum Deo, quadriga septenò currant circumitu; & equos partis adversæ fregisse, victoria sit. Trevisis ut Gallia nobiles post varias urbes suæ clades, circenses ab Imperatore postularunt; Salvian. de † gubernat. Dei, libr. 6. Excisa ter continuatis eversionibus summa urbe Gallorum... Pauci nobiles, qui excidio superfuerant quasi pro summo delicta urbis remedio circenses ab Imperatoribus postulabant. Chilpericus, ut populi gratiam sibi conciliaret, circenses ludos instituit, & circos apud Parisios & Sueffiones extruxit.

Cap. 19.

Reperit cum eodem res Brunichildis Regine commendatas. Prætextatus Rothomagensis Episcopus Chilperico Regi suspectus visus, quia res Brunichildis ei commendatæ erant, id est apud eum depositæ. Commendare est deponere; l. & si quis, §. † impensa, ff. de religios. & sumpt. funer. Gregor. infr. hoc cap. Dixique vobis quia res ejus, id est quinque sarcinas commendatas haberem.

Conjuncto autem concilio exhibitus est. Erant autem Episcopi, qui advenerant, apud Parisius in basilica sancti Petri Apostoli. Prætextatus Rothomagensis Episcopus, instigante Chilperico Rege damnatus in concilio Episcoporum Gallie apud Parisios in intro in basilica S. Petri Apostoli, quæ nunc dicitur S. Genovefæ; de quo & Aimoin. lib. 3. cap. 26.

Nos collecti in unum sedebamus in secretario basilica beati Petri. Episcopi sedebant in secretario basilicæ concilii causa: sæpius concilia habita leguntur in secretario ecclesie, ut Honoratus archidiaconus a Natali Episcopo Salonitano archidiaconatu depositus in synodo habita in secretario ecclesie, ex Greg. lib. 1. epist. 19. ubi dixit.

Subito advenit Ætius archidiaconus Parisiæ ecclesie: salutatisque nobis ait: audite me, o sacerdotes Domini, qui in unum collecti estis. Aut enim hoc tempore exaltabit nomen vestrum, & bona famæ gratia resurgit: aut certe nullus vos amodo pro Dei sacerdotibus est habiturus, si personas vestras sagaciter non erigitis, aut fratrem perire permittitis. Memoria digna est oratio Ætii archidiaconi Parisiensis ad Episcopos congregatos in basilica S. Petri in causa Prætextati, ut tueantur libertatem ecclesie, nec sinant Episcopum injuria damnari; per calumniam enim accusatus credebatur dolo Fredegundis Regine.

Et impleur in te proverbium illud, quod corvus oculum corvi non eruet. Gregorius Chilperico Regi suspectus erat in causa Prætextati, quam ob causam dixit ei in ipso impleri proverbium, cornix cornici oculum; M. Tull. pro Flacco (cap. 20.) Hic hercule cornici oculum, ut dicitur. Idem pro Muren. (cap. 11.) Inventus est scribe quidam Cn. Flavius, qui cornicum oculos confixerit.

Ad hæc ego, si quis de nobis, o Rex, justitiæ tramitem transcendere voluerit, a te corrigi potest: si vero tu excesseris, quis te corripiet? Loquimur enim tibi, sed si volueris audis: si autem nolueris, quis te condemnabit, nisi is qui se pronunciat esse justitiam? Hæc sunt verba Gregorii ad Chilpericum Regem. Regis est subditos delinquentes coercere: sed si ipse deliquerit non alium habet Judicem quam Deum; Xiphilin. in Antonino: περι γὰρ τοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου οὐδὲς μὲν ἐπιφέρει δόξαται, Principis enim solus Deus iudex esse posse.

Habes legem & canones: hæc te diligenter rimari oportet: & tunc quæ præceperint, si non observaveris, noveris tibi Dei iudicium imminere. Gregorius Chilperico Regi, habes, inquit, legem & canones, ex quibus Prætextatus iudicandus est: sed si hæc contempseris, scito iudicium Dei tuo capiti imminere.

Cor-

Conversus ad juscellum, quod coram eo erat positum, ait: propter te hæc juscella paravi, in quibus nihil aliud præter volatilia, & parumper ciceris continetur. Juscellum est vas escarium, in quo jus, jusculum vel juscellum continetur: juscellum derivatur a jure, quod nostris dicitur *Brouet*: jus est liquor coctilium, jus herbarum; Gregor. infr. libr. 6. cap. 6. Et primum quidem jus, in quo coxerant, hauriens, ipsas fumebat in posterum. Jus nigrum Lacedæmonii laudatum; M. Tull. Tulci. 5. (cap. 34.) Quid? victum Lacedæmoniorum in Phiditiis nonne videmus? ubi cum tyrannus cœnavisset Dionysius, negavit se jure illo nigro, quod cœna caput erat, delectatum. Chilpericus Rex Gregorio exhibuit juscellum, quasi ejus gratia paratum esset: Gregorius pane & vino contentus, juscello abstinuit, ut ipse indicat sequentibus: Post hæc accepto pane, hæusto etiam vino, discessi.

Ille vero porrecta dextera, juravit per Omnipotentem Deum, quod ea, quæ lex & canones edocebant, nullo prætermitteret pacto. Chilpericus Rex porrecta dextera, jurat de observandis canonibus in causa Prætextati: juramentum solebat fieri solemniter elevata manu; Gregor. de vit. patr. cap. 8. si es innocens accede propius, & jura tangens scripturam, quam ipse depinxit: & infra: At ille nihil moratus accedit ad manus Episcopi, qui hanc epistolam extantam tenebat, elevansque manus suas ut sacramentum daret, cecidit retrorsum supinus, &c. Idem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 33. Ingressique in hujus memoratæ edis altare, cum elevatis manibus sacramenta proferrent, persecutor cause perjurasse eos clara voce restatur. Idem eod. libr. cap. 53. Ingressique basilicam sancti martyris, elevatis homo manibus ad perjurandum, cum nomen sancti voluisset ore patulo nominare, hæsit vox in faucibus.

Decantatis nocturnalibus hymnis. Nocturnum officium ab Episcopis & clericis decantari solitum; Victor Vitenf. de persecut. Vand. libr. 2. Jam enim ob celebritatem festivitatis, hymni nocturni per totam ecclesiam canente populo concrepabant. Gregor. de glor. confessi. cap. 31. Quidam presbyter solitarius iter carpens, ad hospitium cujusdam pauperis Limanici mansionem expetiit. Qua accepta, juxta morem sacerdotum, nocte ab stratu suo consurgens orationi adstitit. Idem infr. lib. 9. (cap. 7.) Nos vero ignari facti media surgentes nocte ad reddendas Domino gratias, invenimus eum dormientem.

Mane Rex adfuit, dixitque: Episcopus enim in furtis deprehensus, ab episcopali officio ut avellatur, canonum auctoritas sanxit. Chilpericus Rex instabat apud Episcopos congregatos Parisiis in basilica S. Petri, ut deponeretur ab episcopatu; propter furtum de rebus suis factum, allegans Episcopum in furto deprehensum esse deponendum secundum canones: ac ne dubitaretur de fide canonum misit ad patres codicem, in quo continebantur canones quasi apostolici, quos inter legebatur ille, Episcopus in homicidio, adulterio, & perjurio deprehensus a sacerdotio divellatur, uti subjungit Gregorius: Ipse vero ad metatum discessit, transmittens librum canonum, in quo erat quaternio novus adnexus, habens canones quasi apostolicos continentes hæc: Episcopus in homicidio, adulterio, & perjurio deprehensus, a sacerdotio divellatur. Canones quasi apostolici dicuntur a Gregorio qui proferebantur sub falso nomine canonum apostolicorum: verbum quasi in jure denotat fictionem & veri imaginem; Gregor. infr. h. libr. cap. † 33. Apud Parisios autem mulier quædam ruit in crimen, adferentibus multis, quasi quod relicto viro cum alio misceretur. Idem lib. † 6. cap. † 22. litteras, quæ multa impropria loquebantur in Regem. In quibus inter reliqua erat insertum, quasi quereretur sacerdos se a paradiso ad inferos descendisse. Idem supr. † h. cap. Voluitque ostia basilicæ rumpere, quasi ut extractum sacerdotem lapidibus urgeret.

Et sacculum cum numismatis auri pondere tenentem quasi millia duo. Sacculus dicitur continere quasi millia duo nummum auri, continens fere duo millia nummum: quasi in idiomate vernaculo scriptorum hujus ætatis, quandoque idem est ac fere; Gregor. infr. libr. 6. cap. 46. ad villam Calensam, quæ distat ab urbe Parisiaca quasi centum stadiis: & infra: confecitque duos libros, quasi Sedulium imitatus. Idem

de mirac. martyr. libr. 2. cap. 25. *Distat autem basilica a Brivatenſi vico quaſi ſtadiis decem*. Idem libr. 1. de mirac. eorumd. cap. 76. de lacu Lemano: *Extenditur autem lacus ille in longitudine quaſi ſtadiis quadringentis*. Idem de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 30. de Locociagenſi monaſterio: *Distat autem ab urbe Pictava quaſi ſtadiis quadraginta*. Et ante Sidon. libr. 2. epiſt. † 1. de Seronato: *totum quod concuſcit, quaſi comparat, id eſt aliena rapit, quaſi emat*. Aliquando particula quaſi denotat veritatem & proprietatem, ut in evangelio Joannis: *quaſi unigeniti a patre*.

Et limbum aureis contextum filis in partes diſſecasti. Limbus vulgo accipitur pro fimbria ſeu ora veſtis, ſed & accipitur pro veſte limbo adornata; Trebellius Pollio in Zenobia: *Ad conciones galeata proceſſit, cum limbo purpureo*. Et Hieronym. in Matth. libr. 4. cap. 27. (verſ. 27.) *chlamydem coccineam pro rufo limbo, quo Reges veteres utebantur*. Et hoc loco limbus accipi videtur pro veſte pretioſa aureis filis contexta; Chilpericus enim exprobat Prætextatus, quod inter ceteras veſtes, quæ apud eum commendatæ erant cuſtodix cauſa a Brunichilde Regina, limbum aureis filis contextum in partes ſecuerit, & dederit quibusdam, ut eos duceret in partes Merovei adverſus ipſum: vix enim credibile eſt, immo ineptum eſſet, fimbriam veſtis ſcindi, ut in plures diſtribueretur, ad immane ſcelus eos ſollicitandi cauſa.

Proprium mihi eſſe videbatur, quod filio meo Meroveo erat, quem de lavacro regenerationis excepi. Prætextatus apud Chilpericum Regem ſe excuſat, quod antidotari gratia quibusdam dediſſet veſtes Merovei, quæ cuſtodix cauſa apud eum depoſitæ erant, quia pro propriis habebat quod pertinerent ad Meroveum, qui ei filius ſpiritualis erat, quod ab eo ex baptiſmo ſuſceptus eſſet. Suſcepti ex baptiſmo ſunt filii ſpirituales: & hoc eſt quod repetit paulo poſt Prætextatus: *Filius enim mihi erat (ut ſæpe dixi) ſpiritualis ex lavacro*. Suſcepti ex baptiſmo ſunt filii ſpirituales, unde filiolos vocant; & ſuſceptorem patrem ſpiritualem vel patrinum; *can. in catechiſmo, can. in baptiſmate, de conſecrat. diſt. 4.* Gregor. libr. 6. cap. † 17. *Invenit oritur intentio inter illum, & Phatirem ex Judæo converſum, qui jam filius Regis erat ex lavacro*: de quo Vicecomes fuſe de baptiſm. libr. 1. cap. 30.

Hec eo dicente, proſternitur Rex coram pedibus ſacerdotum dicens: audite o piſſiſſimi ſacerdotes. Ea fuit reverentia Principum in Episcopos, ut ad eorum genua devolverentur, & eorum manus oſcularentur; Ambroſ. de dignitate ſacerdotali cap. 2. *Quippe cum videas Regum colla & Principum ſummitti genibus ſacerdotum, & exoſculata eorum deſtra, orationibus eorum credant ſe committi*. Hilarius Pictavienſ. E. contra Conſtantium, (cap. 10) *Oſculo ſacerdotes excipis, quo & Chriſtus eſt prodiſtus: caput benedictioni ſubmittis, ut fidem calces*.

His ita geſtis petiit Rex, ut aut tunica ejus ſcinderetur, aut centeſimus octavus pſalmus, qui maledictiones Iſcariothicas continet, ſuper caput ejus recitaretur: aut certe judicium contra eum ſcriberetur, ne in perpetuum communicaret. Poſtquam Prætextatus, aulicorum artibus deceptus, falſum crimen conſeſſus eſt, Chilpericus Rex petiit ab Episcopis, ut in pœnam aut ejus tunica ſcinderetur, aut 108. pſalmus, qui maledictiones Iſcariothicas continet, id eſt propheticò ſpiritu diras in Judam Iſcariothem, ſuper eum recitaretur, aut communionem in perpetuum interdiceretur. His pœnis interceſſit Gregorius, quaſi non canonicis, nixus promiſſione Regis, ut nihil extra canones gereretur. ſciſſio veſtis pœna non canonica viſa eſt, quia ignota eſt canonibus eccleſiaſticis: non ignota tamen fuit veteribus; Quintil. declamat. † 7. num. 5. 7. & 11. *Mirum hercle ſi ſcindo veſtes, nudo corpus, ignes flagella depoſco? . . . & homini non eſt nova res dolor corporis appliciti, quod ſciſſa lacerataque veſte primum ferre non poteſt pudorem, quod neſcit ad flagellorum vices membra componere . . . quem vix a genibus tortor abducit, cui jam ſciſſas quoque difficile poſſis eripere veſtes . . . Diceres me hercle te velle torqueri; ego ſcindo veſtes, tu intremiſcis*. Idem declam. 18. num. 13. *Pater in tormentis filii non averſos tenuit oculos, ipſe veſtes ſcudit, velamenta laceravit*. Benedictum tamen ſedis apoſtolicæ inſaforem a Leone VIII. ſolemniter depoſitum abſciſſo pallio pontificali, & fracta ferula paſtorali refert

fert Regino 2. chronic. (ad ann. 964.) Martyres in agone veste nudati : martyrium passus est Cyprianus deposito byrrho & dalmatica , in linea , id est camissa linea ; Pontius Diaconus in vita Cypriani apud Surium 14. septemb. (id est in passion. e-just. cap. 4.) *Et ita idem Cyprianus in agrum Sexti perductus est , & ibi se lacerando birro expoliavit , & genu in terram flexit , & in orationem se Domino prostravit . Et cum se dalmatica expoliasset , & diaconibus tradidisset , in linea stetit , & caput spicularorem sustinere , &c.* Novum pœne genus fuit , ut Episcopus pœnæ causa maledictis Iscarioticis incessetur , recitato super eum psalmo 108. quo de Jada prophetatum scribit Augustin. *in hunc locum* : & ideo a patribus rejectum , quia pœnæ canonicæ certæ sunt , id est a canone definita , nec ecclesiâ alias admittit ; *can. dictum est* , 81. *dist. cap. cum non ab homine , de judiciis* . Præter canones fuit id pœnæ genus quod deposcebatur , ut in perpetuum communione interdiceretur , quia etiam excommunicatis non negatur sacra communio in extremis pœnitentibus ; conc. Nicæn. *can. 12. & epist. Leonis 89. (al. 91.) eandem de his , qui , 26. qu. 6. can. si qua femina , can. hi , qui 52. 50. dist.* Thietgaudus Treverensis & Guntherius Colonien- sis Archiepiscopi a Nicolao I. depositi propter divortium Lotharii & Thietbergæ , salva communione laica ; *can. Teugaldum , 11. qu. 3.* Joannes Diacon. *libr. 4. cap. † 94.* Arius intercessit Gregorius , ne Episcopus præter canones damnaretur : longe curialius rem tractavit Bertchramnus Burdegalen- sis Episcopus his verbis , quæ paulo ante referuntur a Gregorio Prætextatum affatus : *Audi , o frater & Coepiscope , quia Regis gratiam non habes : ideoque nec nostra charitate uti poteris , priusquam Regis indulgentiam merearis* : quasi diceret perduellionis damnatus proprio judicio propria confessione , a communione fratrum & Coepiscoporum arceris , donec Regis beneficio restituaris . Excommunicati in gratiam Principis recepti , vel ejus mensa adhibiti , pro absolutis & restitutis habentur ; capitular. *libr. 5. **) cap. 383.* quod desumptum est ex conc. Tolet. XII. *can. 3.* Ita Prætextatus post decessum Chilperici Regis , a Guntrano Rege susceptus , & epulis ejus adhibitus , episcopatum recepit ; de quo Gregorius libr. 7. cap. 16. *Et sic a Rege susceptus , atque convivio ejus adscitus , ad urbem suam regressus est* : laudatur hoc capitulare ab Ivone Carnotensi *epist. † 62. al. 123. & 171. al. 195.*

Meroveus vero dum in Remensi Campania larivaret , nec palam se Austrasias crederet , a Tarabannensibus circumventus est . Idem Fredegar. cap. 78. (hist. epitom.) Austrasii sunt Lotharingi . Austrasia tetrarchia regni Francorum , cujus caput fuit Metis . Taravannenses seu Tarvannenses . Tarvanna civitas Morinorum in Belgica , vulgo Terovenne , quæ solo everfa est a Carolo V. Imp. ejus sedes episcopalis Bononiam translata .

Morini hodie Flandri ; chron. Normann. adann. † 1152. Comes Morinorum , quos moderni Flædrov nominant .

Gailenum vero adprehensum , abscissis manibus & pedibus , auribus , & narium summis , & aliis multis cruciatibus adfectum , infelicitè necaverunt . Gailenus ob necem Merovei nati Chilperici Regis manibus pedibus auribus & naribus truncatus . In reis lætæ majestatis mutilatio membrorum corporis , fuit pœna frequens hac ætate ; Gregor. infr. h. libr. cap. 26. Sed & duo filii ejus Burgolenus & Dodo ob crimen majestatis lætæ judicio mortis suscepto , unus ab exercitu vi oppressus est : alius in fuga adprehensus , truncatis manibus & pedibus interiit . Idem libr. 7. cap. 20. de clerico submisso a Fredegunde , ut Brunichildem necaret : Reseransque quæ acta fuerant . . . manuum ac pedum abscissione multatur . Idem libr. 10. cap. 18. Quibus per loca singula inquisitis , alios carceribus mancipant , alios manibus incisus relinquunt , nonnullos auribus naribusque amputatis ad ridiculum laxaverunt .

Grindionem quoque intextum rotæ in sublime sustulerunt . Pœna rotæ antiquior in Gallia : decipiuntur qui credunt esse inventum Germanorum ; Gregor. infr. libr. 6. cap. † 35. Tunc regina tormentis gravioribus mulieribus adfectis , alias enecat , alias rotis ossibus contractis innectit . Rota etiam Græcis notum pœnæ seu quæstionis genus ; Apulejus met. libr. 3. Nec mora , cum ritu Gracienfi ignis & rota , cum omne flagrorum genus inferuntur .

Gucilonem, qui quondam comes palatii Sigiberti Regis fuerat, abscisso capite interfecerunt. Comes palatii erat præpositus regis, qui præerat juri dicendo, & in majoribus rem referebat ad Principem; Eghinard. in vit. Carol. M. Cum calciaretur & amiciretur, non tantum amicos admittebat, verum etiam si Comes palatii litem aliquam esse diceret, quæ sine ejus jussu defini non posset, statim litigantes introducere jubebat, & velut pro tribunali sederet, lite cognita sententiam dicebat. Hincmar. Remens. epist. (3.) ad Episcopos Franciæ cap. † 19. & Comes palatii de omnibus secularibus causis, vel judiciis suscipiendi curam instanter habebat. & cap. 21. ejusd. epist. Comitibus autem palatii, inter cetera pene innumerabilia, in hoc maxime sollicitudo erat, ut omnes contentiones legales, quæ alibi ortæ, propter æquitatis judicium palatium aggrediebantur, juste ac rationabiliter determinaret.

Cap. 20.

Nam deambulans per palatium vidit in pavimento domus tabulam marmoream, in qua crux Dominica erat sculpta, & ait: cruce tua, Domine, frontem vestram munimus & pectora: & ecce crucem sub pedibus conculcamus. Et dicto citius jussit eam auferri. Tiberius Cæsar videns tabulam marmoream in pavimento domus insculptam signo crucis Dominicæ, motus religione, statim jussit eam tolli, non sine præfenti divini numinis gratia; eruta enim tabula prima, secunda, & tertia, quæ pariter erant insculptæ signo crucis, inventus est ingens thesaurus, de quo large, ut solebat, erogavit in pauperes. Ante Tiberium constitit Theodosius & Valentiniani vetitum, ne signum crucis Dominicæ insculperetur in solo vel lapide vel marmore humi posito; l. unic. C. nemin. lic. sign. Salvat. Christ. Idem vetitum syn. VI. in Trull. can. 73. præter Gregorium, de Tiberio idem narrat Paul. Diaconus lib. † 17. historiar.

Qua ablata inveniunt magnum thesaurum habentem supra mille auri centenaria. Centenarium est quantitas centum nummorum aureorum: præter hunc locum Gregorius infr. h. cap. de Narsete Duce: ibique in domo sua occulte cisternam magnam fodit, in qua multa millia centenariorum auri argenticque reposuit. Idem infr. hoc lib. cap. 31. Transactis igitur paucis diebus, adveniens Justinianus, pedibus se projecit Imperatoris, quindecim ei centenaria auri deferens ob meritum gratiæ. Idem de glor. confess. cap. 63. Qua sanata, tria ei centenaria auri Imperator offert. Et Gregorius I. libr. 7. epist. † 128. de sex vero centenariis, qui in cimeliarcho Ravennatis ecclesiæ fuerant commendati, ab excellentissimo exarcho in quotidiana militum præfecturæ sunt mutuati: ubi plura dixi.

Cap. 21.

Celebrante Victore Tricastinorum Episcopo solemnitate natalitii sui. Dies anniversarius ordinationis Episcoporum solemniter celebrari solebat: de die ordinationis Aurelii Carthaginensis Episcopi testatur Augustin. de verb. Domin. ferm. 32. (al. 111.) Dies anniversarius ordinationis domni senis Aurelii crassinus illucescit, rogat & admonet per humilitatem meam caritatem vestram, ut ad basilicam Fausti devotissime venire dignemini: de die suæ ordinationis idem homil. 24. (al. ferm. 383.) Verumtamen cum dies anniversarius nostræ ordinationis exoritur, tunc maxime honor hujus officii, tamquam primo imponatur, attenditur. Dies ordinationis Episcoporum honoris causa natalis Episcoporum vocabatur, quasi nati essent Deo & ecclesiæ: in die ordinationis suæ, præter hunc locum Gregor. ipse de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 6. Dicit eis unus ex clericis, sciatis quia post hoc triduum natalis episcopatus ejus esse consueverat: & forsitan in hac die se transferri debere vos admonet. Memoratur Victor Tricastinensis Episcopus. Augusta Tricastinorum, civitas episcopalis in secunda Narbonensi, S. Pol. de Tricastin. Tricastrum est etiam oppidum Burgundiæ juxta Divionem; Cæsarius de mirac. libr. 5. cap. 42. villam, quæ Tricastrum vocatur, juxta Divionem sitam.

Quod cum Rex Guntchramnus comperisset, congregari synodum apud urbem Lugdunensem jussit. Conjunctique Episcopi cum Patriarcha Nicelio beato, discussis causis, invenerunt eos de his sceleribus, quibus accusabantur, valde convictos: præceperunt, ut qui talia commiserant, episcopatus honore privarentur. Salonius Ebredunensis, & Sagittarius Vapincensis Episcopi ob varia scelera damnati & depositi episcopatu

patu

patu in concilio Lugdunensi præsidente Nicetio Lugdunensi Episcopo, quem Gregorius hic vocat Patriarcham, quia Episcopus Lugdunensis est Primas Galliarum. Primates quandoque Patriarcharum nomine cohonestantur, ut Priscus Lugdunensis Episcopus Patriarchæ nomen assumpsit in præf. conc. Matisconensis II. *Priscus Episcopus Patriarcha dixit, &c.*

At illi, cum adhuc propitium sibi Regem esse nossent, ad eum accedunt, implorantes se injuste remotos: sibi que tribui licentiam, ut ad Papam urbis Romanæ accedere debeant. Rex vero annuens petitionibus eorum, datis epistolis eos abire permisit. Salonius & Sagittarius Episcopi, in concilio Lugdunensi depositi, a sententia depositionis appellarunt ad Joannem Papam. Is fuit hujus nominis III. & permisso Guntrani Regis Romam perierunt. Ait datis epistolis, quia Episcopi a regni finibus pedem efferre vetantur absque consensu Regis. Eadem ratione Briccius Turonensis Episcopus sede sua pulsus, restitutionis petendæ causâ accessit ad sedem apostolicam; Gregor. supr. lib. 2. cap. 1.

Qui accedentes coram Papa Joanne, exponunt se nullius rationis existentibus causis dimotos. Ille vero epistolas ad Regem dirigit, in quibus locis suis eosdem restitui jubet. Salonius & Sagittarius Episcopi, in concilio Lugdunensi depositi, a Joanne III. Pontifice restituti, litteris eo nomine missis ad Guntranum Regem, ut reciperentur, quibus Regem paruisse subjungit Gregorius: Quod Rex sine mora, castigatis prius illis verbis multis, implevit.

Unde in posterum a communione suspensus est, pro eo quod publice accusans, clam inimicis pepercisset absque consilio, quibus accusaverat, fratrum. Victor Tricastrensis Episcopus a Coepiscoporum & fratrum communione suspensus, quia discessit ab accusatione Salonii & Sagittarii Episcoporum sine consilio fratrum, quo adhibito fuerant accusati. Qui ab accusatione destitit, poena Turpiliani tenetur; l. 1. §. ult. C. l. † 2. ff. ad Turpill. l. 2. C. † ult. C. eod.

Quibus advenientibus noluit suis obtutibus presentari, scilicet ut prius habita audientia, si idonei invenirentur, sic Regis presentiam mererentur. Salonius & Sagittarius Episcopi post restitutionem recidiva in crimina lapsi, & delati apud Guntranum Regem, non prius admissi a Guntrano Rege, quam causa cognita idonei, id est expertes criminis, invenirentur. Idonei sunt qui vacant crimine, vel suspicione criminis; Gregor. infr. h. lib. cap. 32. Novi, inquit pater, ego filiam meam bene idoneam. Idem lib. 9. cap. 13. Si eum cum idoneis hominibus Fredegundis ab hac actione, qua impetitur, immunem fecerit, abscedat liber: & infra: Sed veniens Parisius, nullus de parte memorata mulieris adsuit, qui eum idoneum reddere posset. Idemque cap. 16. ejusd. lib. de quo, sacramento, si vultis, aut qualibet alia conditione idoneus reddi potest. Et hoc est quod ait can. 3. conc. Nicæn. Episcopis & clericis non licere habere subintroductam, nisi forte matrem aut † sororem, aut amitam, aut etiam idoneas personas, quæ effugiant omnem suspensionem, can. quoniam, 32. dist. Similiter capitular. lib. 3. cap. † 91. liceat ei secundum legis ordinem cum † sacramento quod possimus manu propria singula se idoneum facere: inde idoneare, est innocentiam purgare; capitul. eod. lib. cap. 64. Et si negaverit, cum XII. suis juratoribus se idoneare faciat.

Sed Sagittarius felle commotus... declamare plurima de Rege cepit, ac dicere, quod filii ejus regnum capere non possent, eo quod mater eorum, ex familia Magnacarii quondam adscita, Regis torum adisset: ignorans quod prætermittis nunc generibus feminarum, Regis vocantur liberi, qui de Regibus fuerint procreati. Guntranus duxit uxorem Marchitrudem filiam Magnacarii, qua dimissa, Austrigildem ejusdem ancillam cognomento Bobilam superduxit, de qua duos suscepit filios Chlotarium & Chlodomerem; teste Fredegario (hist. epitom.) cap. 56. & hoc est quod Salonius Episcopus jactavit, ejus liberos regni compotes non esse, quod nati essent e matre, quæ erat ex familia Magnacharii, id est una ex ancillis Magnacharii, quæ tradita erant Marchitruði filia Magnacharii nubenti Regi Guntrano. Servi enim & ancillæ dicuntur esse de familia patroni; l. cum pater, §. fidei, de legat. 2. l. ult.

† V. Si faciunt, & adde l. 3. C. qui accusar. non poss. l. 6. §. 3. ff. de decurionib.

C. de V. S. Notatur error Salonii, quia liberi sequuntur patrem non matrem, nec inspecto genere matris, regii sunt liberi qui de Rege sunt procreati. Ait declamare pro detrahere, de quo dicam infr. *libr. 7. cap. † 35.*

Clericis matutinis in ecclesia celebrantibus. Officium divinum statis horis diurnis & nocturnis distinctum est: matutinum est quod albefcente die celebratur. Etiam laici utriusque sexus matutinis non defuere; Gregor. de glor. confess. cap. 65. *Expergesacta autem admirans visionem, eandemque oblivioni non tradens, ad matutinum secundum consuetudinem surrexit.* Idem de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 23. *Interea beati signum movetur horis matutinis, aggregatur & populus, vigiliisque celebratis virtus sancti clarificata perpatuit.* Quod memorabile est, etiam Reges ipsi solebant procedere ad matutinas; Gregorius infr. libr. 8. cap. 44. *Mane factio, procedente Rege ad matutinos, ac præeunte cereo.*

Nulla prorsus de Deo erat mentio, nullus omnino cursus memoria habebatur. Cursus est universum divinum officium statis horis diurnis & nocturnis distinctum, sic dictum, quia est quasi stadium, quo per singulas horas decurritur, canendis Dei laudibus; Gregor. de mirac. martyr. lib. 1. cap. 11. *Exurgente autem mane abbate cum monachis ad celebrandum cursum, viderunt multitudinem auri super altare.* Idem de glor. confess. cap. 38. *Nam post impletum in oratorio cursum, elevabatur clam a presentia fratrum.* Fortunat. in vit. S. Germani Parisiens. Episcopi apud Sur. † 28. maii: *donec clarescente jam die, decantatus solemniter cursus universus, consummaretur ex canone.* Abbo de obsidione Parisiaca urb. libr. 2. *Unde sacerdotes statuere locum venerantes, qui missas cursusque sacros illic celebrassent.* Nec modo cursus dicebatur universum officium divinum nocturnum & diurnum, verum etiam officium singularum horarum, in quas dividebatur officium; Gregor. de glor. confess. cap. 96. *Cum signum ad cursum horæ tertiæ audieris insonare.* Et Fortunat. loco modo lauto: *Decantato cursu tertiæ.*

Usque ad horam diei tertiã dormiebant. Notat Salonium & Sagittarium Episcopos, qui tota nocte epulantes, dormiebant ad horam diei tertiã, quæ est hora missæ publicæ, id est hora nona; conc. Aurelian. III. *can. 14.* Hora sexta est hora prandii, quæ est meridiana; Hieronym. 2. advers. Jovinian. (num. 5.) *Petrus Apostolus non expectat stellam more Judaico, sed hora sexta in solarium pransurus ascendit.* Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 1. *In quo tam præsens fuit beneficium, ut cum datum fuerit hora tertiã, incolumis procederem ad convivium ipso die hora sexta.* *Ingetrudis autem religiosa consuetudinem habebat, aquam de sepulcro S. Martini colligere.* Colligi solebat aqua, qua aspersum erat sepulcrum sancti Martini, e qua multæ curationes fiebant; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 51. *Plerique de oleo, quod inibi habetur, delibuti liberabantur, sicutque nonnullis remedium aqua illa, unde sepulcrum ablutum est.* Idem ibid. libr. 3. cap. 34. *de uxore Eborini Comitis: Cumque jam in discrimine mortis haberetur, sancti sepulcri benedictionem expersit. Tunc transmissum est ei de aqua, qua beati tumulus est in pascha Domini ablutus. Cineres martyrum solebant vino perfundi, e quo sequebantur multæ curationes.* Prudent. Peristeph. (hymn. 6.)

Tum de corporibus sacris favilla,

Et persusa mero leguntur ossa,

Quæ raptim sibi quisque vindicabat.

Ingetrudis religiosa monasterium puellarum in atrio basilicæ sancti Martini instituit; de quo Gregor. infr. libr. 9. cap. 33. & libr. 10. cap. 12.

Cap. 25.

Ennodium ex comitatu ad Regis præsentiam perduxerunt. Chilpericus Pictavis civitatem, quæ erat Childeberti Regis, invasit. Ennodius ex comitatu in Regis conspectum deductus. Ait Ennodium ex comitatu, nimirum Ennodius erat Comes Pictavenis, qui occupata civitate a Chilperico comitatu pulsus, unde dicitur ex comitatu vel ex Comite. Chilpericus inanis civitatibus fratris sui, seu nepotis, novos Comites instituit singulis in civitatibus; Gregor. infr. lib. 6. cap. 22. *Rex igitur Chilpe-*

ricus pervasis civitatibus fratris sui, novos Comites ordinar, & cuncta jubet sibi urbium tributa deferri: postea Ennodius restitutus; Gregor. lib. 8. cap. 26. Turonicis vero atque Pictavis Ennodius Dux datus est. Et hoc est quod de Ennodio subjungit Gregorius hic: sed post annum & patriæ & facultatibus redditus est.

Ille quoque cum vinculis detineretur, & cerneret se penitus non evasurum, a presbytero Rege nesciente pœnitentiam petiit, qua accepta interfectus est. Dacco in vinculis detentus, quod relicto Chilperico Rege ad Childebertum transiisset, petiit pœnitentiam, id est absolutionem peccatorum, quæ datur pœnitenti, & sacram communionem a presbytero, qua accepta morte pœnas dedit. Damnatis ultimo supplicio non denegatur pœnitentia, & sacra communio, ex conc. Moguntin. II. can. 27. can. questum, 13. qu. 2. Hac atate morte damnati solebant admitti ad sacram communionem, sed hoc desit esse in usu.

Et castro eum verberans ictu, hastili diviso ensis ad terram ruit. Cassus ictus est idem quod irritus & inanis: idem Gregor. de mirac. B. Martini lib. 2. cap. 18. nam visibiliter cum magno armorum strepitu venientes conabantur eum cassis telorum acuminibus persodere. Sic casta fructuum sunt priores fructus, qui immaturi decidunt; Ambros. in Lucam lib. 7. cap. 13. (num. 162.) In hac poma decidunt, ut poma succedant. Ergo priora illa casta fructuum, vice floris emergunt. Cassare pro cassum & inane reddere; Gregorius infr. libr. 10. cap. 24. Verumtamen nec illa cassata sunt, quæ viro huic ab ipso (ut ita dicam) Angelo Domini sunt effata. Cassa nux pro inani; Plaut. in Pseudol. (1. 3. 137.) Te amatorem inventum esse inanem, quasi cassam nucem. Virgo dote cassa, pro indotata; idem in Aulular. (2. 2. 14.) Virginem habeo grandem, dote cassam, atque illocabilem.

Et contra Varrochum filium quondam Macliani, ad Vicinoniam fluvium resident. Vicinonia est amnis, qui in finibus Cenomannensium oritur, Redones præterlabitur, & Britanniam minorem rigat. Ejusdem meminit Gregorius lib. 10. cap. 9. Interea venerunt Vicinoniam amnem: & infra: Cumque in litus illud Vicinoniæ amnis restitissent. Hodie la villaine.

Sed ille dolose per noctem super Saxones Bajocassinos invuens, maximam exinde partem interfecit. Bajocassini Saxones duo fuere diversi populi, qui in unum coiere. Saxones et Britannia, quam declinante imperio occuparunt, transiere in Galliam: ne dubites, Bajocassinos Saxones cultu vestium & tonsi capitis Britannis pares depingit Gregorius lib. 10. cap. 9. Fredegundis enim cum audisset, quod in hoc procinctu Beppolenus abiret, quia ei jam ex anteriore tempore invisus erat, Bajocassinos Saxones, juxta ritum Britannorum tonsos, atque cultu vestimenti compositos, in solatium Waroci abire præcepit.

Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus ecclesiæ vel basilicæ bannos jussit exigi, pro eo quod in exercitu non ambulassent. Non enim erat consuetudo, ut hi ullam exsolverent publicam functionem. Bannus est edictum, vel citatio ad placitum vel ad militiam, & pœna non respondentis ad placitum vel ad delectum: & hoc sensu Gregorius bannum accipit hoc loco, cum ait, Chilpericum Regem bannos exigisse a pauperibus & junioribus ecclesiæ, præter consuetudinem, ob id quod vocati ad militiam defuissent, quæ pœna erat pecuniaria, nimirum 60. solidorum; capitulare Caroli Magni lib. 6. cap. † 97. & insuper bannum nostrum, id est sexaginta solidos nobis persolvat, quod repetitum est capitul. Caroli Calvi tit. † 34. cap. 4. Alia & gravior apud Romanos erat pœna non respondentis ad delectum, nempe reductio in servitutem; l. 4. §. gravius, ff. de re milit. vel dirutio villæ, & arbutorum succisio; l. si is, cum quo, ff. commun. dividund. Bannus præter consuetudinem exactus a pauperibus & junioribus ecclesiæ, quia utrique erant immunes ab onere militiæ: militia erat munus leodum, id est militum, qui beneficia tenerent a Principe; Fredegar. cap. 87. Jussu Sigeberti omnes Leudes Austrasiorum in exercitum gradiendum banniti sunt. Pauperes hoc loco intelliguntur matricularii ecclesiæ, id est pauperes, qui erant in matricula ecclesiæ, qui erant inscripti in matricula seu tabula pauperum, qui alebantur sumptu ecclesiæ; Gregor. de mirac. B. Martini lib. 1. cap.

†† Locus iste in dissert. jur. canonic. lib. 3. cap. 3. iisdem fere verbis laudatur ex Fortunato in vita Hilarii Pictaviensis apud Sullit. Flooard. hist. Rem. lib. 1. cap. 18. Pauperibus duodecim in matricula positis, ante fores ecclesie exportantibus stipem, duo solidi unde se reficiant inferuntur. Synod. Altiss. can. 13. sed quicumque votum habuerit, in ecclesia vigilet, & matricula ipsorum, aut pauperibus reddat. Unde matricularii dicti pauperes, qui erant in matricula & elemosina ecclesie; Gregor. infr. libr. 7. cap. 29. Nonnulli etiam matriculario, quæ hinc vulgo bema dicitur, impositus, & junctis bubus, candelam in manu habens, ad basilicam sancti Remigii properavit. Quo perveniens, ei sunt pauperes, e quorum numero Riculfum archidiaconum Turonensem ordinatum esse refert Gregorius infr. h. libr. cap. 49. Nam hic sub Eufrosino Episcopo de pauperibus provocatus, archidiaconus ordinatus est. Juniores ecclesie sicut minores clericos; capitul. libr. 5. cap. 192. & libr. 6. cap. 156. libr. 7. cap. 139. & addit. 4. cap. 85. conc. Matiscon. l. can. 8. Paris. (V. sub Deusdedit) can. 4. & 7. Minores clericos vocat Gregorius infr. h. libr. cap. 49. Majores clericos muneribus ditat, largitur vineas, prata distribuit: minores vero fustibus plagisque multis, etiam manu propria adfecit: vel etiam sunt servientes & famuli ecclesie; & hoc est nomen officii seu obsequii, non atatis. Hoc sensu juniores pro ministris seu officialibus regis accepit Beda lib. 5. hist. Anglica, cap. 7. Absente autem Romano Ceadualla, successit in regnum Hun de stirpe regia, qui cum triginta septem annis imperium tenuisset gentis illius, & ipse relicto regno, ac junioribus commendato, ad limina beatorum Apostolorum Gregorio pontificatum tempore profectus est. Inde junioratus ecclesie est beneficium seu prætimonium affectum junioribus ecclesie sustentandis; Ivo Carnot. epist. 286. Super hæc dedimus junioratum ecclesie de Pontogodonis: ubi Juretus.

Cap. 28.

Apud Cavillonum civitatem synodus acta est ex jussu Principis Gunthramni. In causa Salonii & Sagittarii Episcoporum secunda synodus celebrata est apud Cabillonum jussu Guntrani Regis. Moris fuit in Gallia concilia Episcoporum cogi non sine jussu Regis, ut ante in causa eorundem acta est synodus apud Lugdanum jussu ejusdem Regis; Gregor. supr. h. libr. (cap. 21.) Quod cum Rex Gunthramnus contempnisset, congregari synodum apud urbem Lugdunensem jussit. Conjunctique Episcopi cum Patriarcha Nicetio beato, discussis causis, invenerunt eos de his sceleribus, quibus accusabantur, valde convictos. Similiter synodus Matisconensis congregata est jussu Guntrani Regis in causa Episcoporum, qui Gundobaldum admiserant; Gregor. infr. libr. 3. cap. 20. Interim dies placiti advenit, & Episcopi ex jussu Regis Gunthramni apud Maticensem urbem collecti sunt. Et ubi in singulis tetrarchiis seu sortibus regni quid emendandum erat, quoad ecclesiasticam vel publicam disciplinam, synodus provincialis jussu Principis convocari solebat: & hoc est quod dicebat Felix Nannetensis Episcopus unus e legatis Childeberti Regis ad Guntranum Regem apud Gregorium infr. libr. 9. cap. 20. Sed juxta consuetudinem canonum, placebat gloriosissimo nepoti vestro, ut unusquisque Metropolis comprovincialibus suis conjungeretur: & tunc quæ irrationabiliter in regione propria fiebant, sanctione sacerdotali emendarentur.

Sed hæc per penitentiam purgari censentes Episcopi, illud est additum, quod essent rei majestatis, & patrie proditores. Secunda synodus acta est apud Cabillonum in causa Salonii & Sagittarii Episcoporum: in ea repetita est accusatio iisdem de cri-

minibus, id est de adulteriis & homicidiis, de quibus contra eos jam actum fuerat in synodo Lugdunensi: sed cum Episcopi judicarent hujusmodi crimina non esse digna depositione, & ea purgari posse per poenitentiam, seu indicta poenitentia, additum est crimen majestatis, quo discusso & probato depositi sunt, & in basilicam beati Marcelli sub custodia detrusi. Mitius puniuntur Episcopi propter reverentiam ordinis sacerdotalis: etiam in crimine majestatis in eos minime saevitum in necem, sed custodia eis poena fuit, ut Gregorius hoc loco ostendit in Salonio & Sagittario, qua de causa ab Episcopatu dejecti in basilicam beati Marcelli sub custodia detruduntur: & Ursicino Cadurcensi Episcopo in synodo Matisconensi, quod Gundobaldum intra urbem admisset, non gravior poena imposita est, quam poenitentia, & suspensio ab officio per triennium; de quo Gregorius *infr. libr. 8. cap. 20.* Episcopi & clerici non mittuntur in carcerem publicum, sed in custodiam ecclesiae. Hinc Seronatum, quod carceres clericis implet, notat Sidon. *lib. 2. epist. 1. implet... altaria reis, carceres clericis.*

Chilpericus vero Rex descriptiones novas & graves in omni regno suo fieri jussit. Cap. 39.
Chilpericus notatur de exactione novorum vectigalium. Descriptiones sunt delegationes, quibus tributorum & vectigalium modus continetur; *l. omnes 4. C. de annon. & tribut. lib. 10.* vulgo *la mande du Roy.* Gregorius *infr. hoc cap. Arreptis quoque libris descriptionum, incendio multitudo conjuncta concremavit.* Et idem *infr. h. libr. cap. 34. Tunc Rex compunctus corde, tradidit omnes libros descriptionis igni, conflagratisque illis misit, qui futuras prohiberent descriptiones.* Idem *lib. 6. cap. 28. Marcus quoque referendarius... post congregatos de iniquis descriptionibus thesauros, subito lateris dolore detentus, caput totondit, atque poenitentiam accipiens, spiritum exhalavit: resque ejus fisco collatae sunt.* Inde descriptores sunt collectores vectigalium; Gregor. *infr. libr. 9. cap. 30. Childebertus vero Rex descriptores in Pristavos, invitante Maroveo Episcopo, jussit abire, id est Florentianum majorem domus Regine, & Romulphum palatii sui Comitem, quos paulo post scriptores vocat idem: Gaiso vero Comes ejusdem temporis accepto capitulario, quod anteriores scriptores fecisse commemoravimus, tributa cepit exigere.*

Qua de causa multi relinquentes civitates suas, & possessiones proprias, alia regna petierunt. Notatur durities Regni Childerici, propter quam multi importabili tributorum onere exhausti, migrabant in alias regiones. Eadem fuit calamitas provincialium inclinante Imperio Romano, quam deplorat Salvianus *lib. 5. Itaque passim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios ubique dominantes barbaros migrant, & commigrasse non poenitet. Malunt enim sub specie captivitatis vivere liberi, quam sub specie libertatis esse captivi.* Et Sidonius *lib. 2. epist. 1. de Seronato: implet quotidie sylvas fugientibus, villas hostibus, altaria reis, carceres clericis.*

Statutum enim fuerat, ut possessor de propria terra, unam amphoram vini per aripenne redderet. Apud Romanos tributa praestabantur in specie, id est in fructibus; *l. pen. C. de ann. & tribut.* Hanc rationem inferendorum vectigalium Franci in Gallia statutam nacti, ea usi sunt. Hoc jure Chilpericus in Gallia de unoquoque aripenne vineae amphoram vini exigebat: & Ludovicus Pius Rex Aquitaniae, jam Carolo patre superstite, Albigenes tributo vini & annonae, quo praeter modum gravabantur, levavit; continuator Aimoin. (al. incertus auctor) *lib. 5. cap. 3. quo tempore Albigenes tributo, quo in dando vino & annona gravabantur, sua liberalitate relevavit.* Hoc genus tributi in specie vini regiae inferebatur mensae; Aimoin. *lib. 3. cap. 32. Inter cetera namque, quae cogebantur solvere, liberiori etiam orti progenie, e terra proprio culta labore, amphoram vini regiae inferebant mensae: quod intelligendum est de unoquoque aripenne, ut diligentius notat Gregorius. Idem Regino 1. chronic. (ad ann. 510.) Hilpericus Rex descriptiones novas per consilium Fredegundis in omni regno suo facit, ut unusquisque possessor de propria terra, de uno aripenne unam amphoram vini ad partem Regis daret, & de jugero modium unum. Unde populus valde oppressus vociferabatur ad dominum. Aripennis est pars jugeri.*

Sed & aliae functiones infligebantur multae, tam de reliquis terris, quam de mancipiis. Functio est tributum, quod penditur pro modo agri, & mancipiorum, qua

adscripta erant fundo; *l. placet, C. de SS. eccles. can. præterea, §. 1. dist. Gregor. libr. 9. cap. 30. Sed cum populis tributariam functionem instigare vellent. respondimus nos, dicentes:*

Lemovicinus quoque populus, cum se cerneret tali fasce gravari, congregatus in calendis martiis, Marcum referendarium, qui hæc agere jussus fuerat, interficere voluit. Idem narrat Aimoin. lib. 3. cap. † 32. Marcus referendarius huic muneri præpositus, ut cunctas Aquitaniæ urbes, quæ ad regnum Chilperici respicere videbantur, ad hæc solvenda verbis, vel minis invitaret, a Lemovicinis seditione orta jugulatur. In eo decipitur Aimoinus, quod scribit Marcum Referendarium a Lemovicinis seditione mota jugulatum; locupletem enim testem habemus Gregorium, eum e periculo mortis ereptum beneficio Ferreoli Episcopi Lemovicensis, qui ea ætate claruit, & interfuit conc. Matisconensi II. anno Christi 588.

Ferunt etiam tunc abbates atque presbyteros, ad stipites extensos, diversis subsuisse tormentis. Damnati ad equuleum extenduntur ad stipitem; Hieronym. ad Innocent. de muliere septies percussa (num. 3.) At vero mulier sexu † infirmior, virtute fortior, quum eculeus corpus extenderet, & sordidas fœtore carceris manus post tergum vincula cohiberent. Gregor. ipse infr. libr. 9. cap. 38. Nec mora extensi inter stipites, cum vehementius cæderentur, profitetur Septimina, se virum suum Jovium maleficiis interfecisse ob amorem Droctulsi. Idem infr. hoc libr. cap. 37. Cui adhuc viventi retortis post tergum manibus, appenso ad stipitem, elicere quærebant, si in hæc causa fuisset admixtus. Noxialem stipitem appellat Prudentius Peristephan. hymn. 10. (in Romano Martyre.)

*Jubet amoveri noxialem stipitem,
Plebeja clarum poena, ne damnet virum.*

Ad stipitem revincti martyres vel alii igni cremabantur; Tertullian. apologetic. cap. 50. Licet nunc Sarmentitios & Semaxios appelletis, quia ad stipitem dimidii axis revincti sarmentorum ambitu exurimur. Gregor. infr. hoc libr. cap. 40. ligata ad stipitem, vivens exurit:ur flammis: inde infelix stipes Minuc. in Octavio (paulo post medium.) Deus enim ligneus, rogi fortasse, vel infelicis stipitis portio, suspenditur, cæditur, dolatur, runcinatur.

Cap. 30.

Eunius vero Episcopus de exilio reductus, Andegavo ad pascendum delegatur, nec ad civitatem suam Veneticam redire permittitur. Eunius sive Eonius Episcopus Veneticæ urbis a Varocho Britannorum seu Britonum Comite legatus missus ad Chilpericum Regem, exilio damnari jussus, ex Gregorio supr. h. libr. cap. 27. Idem postea de exilio revocatus, sedi suæ non est restitutus, sed Andegavum delegatus, id est relegatus ad pascendum, id est ut ibi pasceretur seu aleretur, forte sumptu ecclesiæ quasi in matricula ecclesiæ positus: pasci dicebantur qui erant in matricula ecclesiæ; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. 31. Cum ad matriculam illam, quam sanctus suo beneficio devotorum elemosynis pascit, quotidie a fidelibus necessaria tribuantur. Idem ibid. libr. 2. cap. 22. Cum matriculam, quæ ibidem congregata est, pasceret: vel potius Eonius Andegavum rejectus, ut ibi sustentaretur sumptu fisci, ut refert Gregor. infr. hoc libr. cap. † 41. Eonius quoque Episcopus, quem legatum Britannorum supra meminimus, ad civitatem suam regredi non permissus, ut Andegavis pasceretur de publico a Rege præceptum est: alias pascere est episcopari, seu pastoris officio fungi; Gregor. supr. lib. 2. cap. 23. quia nec istud sine hæresi potest accipi, ut in ecclesia non obediat sacerdoti Dei, cui ad pascendum oves commissa sunt.

Cap. 31.

Sed cum eum secundum consuetudinem loci ad spectaculum circi præstolaretur populus adclamations & plausus acciperent, & in eum largitiones facerent; Gregor. infr. libr. 6. cap. 30. Igitur celebrato justitio, Mauritius indutus diademate & purpura ad circum processit. Adclamatisque sibi laudibus, largitis populo muneribus, in imperio confirmatur. In circo conventus populi fieri solebat, occasione spectandorum equestrium ludorum, qui ibi celebrabantur; Ammian. libr. 28. (cap. 4.) eisque templum, & habitaculum, & concio, & † cupitorum spes omnis circus est maximus: ait spes omnis, quia largitiones populares fiebant in circo & theatro. Apud Græcos & orienta-

les

les etiam conciones in theatro fieri solebant: Tacit. 2. hist. (cap. 80.) *Tum Antiochensium theatrum ingressus, ubi illis consultare mos est.* Justin. lib. 22. cap. 2. *populum in theatrum ad concionem vocari jubet.* Cornel. Nepos in Timoleont. (4. 2.) *Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur.* Apud Alexandrinos prefectus Ægypti jus dicebat in theatro: de Oreste Socrat. lib. 7. cap. 13. 2. *δὴ τότε Ὁρέσθης πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρείας ἐπάρχου, πολιτείαν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦτοντος, ἔστω δὲ ὀνομάζειν εἰσάγειν, πρὸς δημοτικὰς διατυπώσεις.* Tiberius post mortem Justiniani arrepto imperio sibi cavens ab infidiis populi, non processit in circum imperii auspicandi causa, uti moris erat, sed per aedes sacras orationis causa processit.

Ille per loca sancta processit. Completaque oratione vocato ad se urbis Papa, cum consulibus ac prefectis, palatium est ingressus. Tiberius exorsurus imperium, non ante palatium iniiit, quam per sacras aedes orationis causa processisset. Laudatur pietas Imperatorum, qui cum Romam venirent, non prius regiam petebant, quam ad basilicam Petri orationis causa processissent; Augustin. in psalm. 140. (cap. 21.) *Ecce quod est nobile & precipuum in mundo, Imperator venit Romam, quo festinat? ad templum Imperatoris, an ad memoriam piscatoris?*

Dehinc indutus purpura, diademate coronatus, throno imperiali impositus, cum immensis laudibus imperium confirmavit. Tiberius sumpsit purpuram & diadema, quæ sunt insignia imperii, & throno impositus cum immensis laudibus, id est acclamationibus & plausibus populi, imperium sibi firmavit: laudes sunt acclamationes & plausus, qui Imperatori honoris causa fieri solebant initio imperii. Eadem observata in solempni inauguratione Justinii Imp. Coripp. libr. 2. de laudib. ips.

*Postquam cuncta videt ritu perfecta priorum
Pontificum summus, plenaque atate venustus
Adstantem benedixit eum: cælique potentem
Exorans dominum sacro diademate jussit
Augustum sancire caput, summoque coronam
Imponens apici feliciter † hoc domino, inquit,
Intonuit patrum subitus fragor, inde clientum
Clamores crescunt, clamoribus adsonat æquor:
Laudibus innumeris regnantum nomina tollunt;
† Justino vitam tercentum vocibus optant:
Augustæ totidem Sophiæ plebs tota reclamat.*

† Et paulo post:

*Ipsè coronatus folium conscendit avitum,
Atque crucis faciens signum venerabile sedit;*

Factionarii quoque operientes ad circum. Factionarii factiosi seditiosi: factio est conspiratio adversus Principem vel rempublicam; *l. si quis, filio, §. quid tamen, ff. de injust. rupt. l. quisquis, C. ad L. Jul. majest. ut factio Palmyrena; l. 4. C. de ingen. manumiss.* Cornel. Nepos in vit. Attici, (8. 4.) *officia amicis prestanda sine factione.* Inde factiosi factiones id est turbas cientes; Plaut. in Bacchid. (3. 6. 13.) *Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.* Augustin. in psalm. 35. *Si aliquam factionem vidisti, non debuisti ad factiosos procedere.* Et Factionarii Romæ dicebantur aurigæ seu agitatorum equorum circensium, ut in *l. 1. C. Th. de equis curulib.* quia divisi erant in quatuor factiones, erant Albati, Prafini, Ruffati, Veneti, qui multas sæpe in urbe seditiones commovebant; de quo Evagr. *lib. 4. cap. †† 31.* In biblioth. cop. de bell. Persic. *lib. 1. cap. † 24.* Zonar. in Justin. Cassiodor. 1. var. 20. & 3. PP. Lugdun. var. 51. Corip. de laud. Justin. *lib. ** 3.* Plerumque in circo commovebantur seditiones, quia plebs ibi fere habitabat; Ammian. libr. 28. (cap. 4.) *eisque templum & habitaculum, & concio, & † cupitorum spes omnis circus est maximus.* Juvenal. Aug. Taurin. *fatyr. 11. (195.) Totam hodie Romam circus capit.* Eadem analogia seditionarii 1748. edito, cap. 32.

Procedente autem eo ad villam, ut juxta ritum imperialem xxx. diebus ad vindemiam jucundaretur. Imperatores quasi privati rus secedebant cum amicis, & viude-

mirum ferias joci & epulis celebrare solebant. Hunc morem secutus Tiberius, cum in villam secessisset vindemiarum causa, Sophia Augusta olim uxor Justinii Imperatoris ejus absentiam captans, Justinianum ei obtrudere tentavit. Ferias vindemiales Antonino & Gallieno quasi privatis celebrare per familiare fuit; Capitolin. in Antonino P. *Vindemias privati modo cum amicis agebat*. Lamprid. in Heliogabalo: *Quum ad vindemias vocasset amicos nobiles: & infra: Ferunt multi ab ipso primum repertum, ut in vindemiarum festivo multa in dominos jocularia & audientibus dominis dicerentur*. De privatis testes nobis sunt etiam severioris disciplinæ auctores; Cyprian. epist. † 2. alias ad Donat. liber de gratia: *Bene admones, Donate carissime. Nam & promississe me memini, & reddendi tempestivum prorsus hoc tempus est; quum indulgente vindemia, solutus animus in quietem, solemnes ac statas anni fatigantis inducias sortitur*. Minucius in Octavio (in princ.) *Sane & ad vindemiam feria judiciariam curam relaxaverant: de jure locatus est, quia per ferias vindemiarum judicia solvantur*; Augustin. confess. lib. 9. cap. 2. *Et opportune jam paucissimi dies supererant ad vindemiales ferias statui tolerare illos ut solemniter abscederem*. Etiam domi Messalinam vindemiæ speciem celebrasse refert Tacit. 11. annal. (cap. 31.) *At Messalina non alias solutio luxu, adules autumno, simulacrum vindemia per domum celebrabat, &c.*

Cap. 33.

Igitur parentes illius accesserunt ad patrem dicentes. *Aut idoneam redde filiam tuam, aut certe moriatur, ne stuprum hoc generi nostro notam infligat*. Lege Julia pœna adulterii non erat capitalis, non erat major relegatione in insulam; ideo ne rei adulterii evaderent pœnam capitis, Augustus solebat addere crimen læsæ religionis vel majestatis, & suas leges excedere; Tacit. † 3. annal. cap. 24. *Augustus... culpam inter viros ac feminas vulgare, gravi nomine læsarum religionum ac violatæ majestatis appellando, clementiam majorum suasque ipse leges egrediebatur*. Constituit Alexandri Severi & Constantini pœna adulterii facta est capitalis; l. castitati, l. quamvis 30. C. ad leg. Jul. de adulter. Arnob. 4. advers. gentes (sect. 32.): *Ad libidinem homines proni, atque ad voluptatum blandicias natura infirmitate proclives, adulteria tamen legibus vindicant, & capitalibus afficiunt eos pœnis, quos in aliena comprehenderit fœdera genialis se lectuli expugnatione jecisse*. Ammian. lib. 28. (cap. 1.) *Tunc Cethegus senator adulterii reus delatus, cervicem perivit abscissa*. Moribus quoque Francorum pœna adulterii fuit capitalis, nimirum demersio in aquam; Gregor. de mirac. martyri. libr. 1. cap. 69. *Ferunt etiam in hac urbe fuisse mulierem, cui a viro crimen impactum, nec omnino probatum, a judice, ut aquis immergeretur, dijudicata est*. Idem cap. 70. ejusd. libr. *Nam simili sorte alia mulier, a viro suo adulterii crimen accepit. Quod coram judice diutissime denegans, cum propria confessione superari non posset, dijudicatur immergi*. Quandoque adulterii mitius puniti, & damnati ad molam, vel ad vineam, id est vineæ culturam; Gregor. libr. 9. cap. 38. *Septimina vero cum Drodulfo vehementer cæsa, ac cauteriis accensis in facie vulnerata, ablatis omnibus quæ habebat, in Marilegium villam deducitur: ut scilicet trahens molam, his, quæ in gynecio erant posite, per dies singulos farinas ad victus necessaria prepararet. Drodulsum autem incisis capillis & auribus, ad vineam excolendam delegaverunt*. Mulier Parisiensis adulterii rea postulabatur, cognati viri querebant a patre, ut idoneam filiam redderet, id est eam purgare a crimine adulterii, aut ea pœnam mortis subiret, quæ erat pœna moribus constituta: eandem rem narrat Aimoin. lib. 3. cap. † 30. *Idoneus pro innocente, & experte criminis; Gregor. supr. h. libr. cap. † 21. ut prius habita audientia si idonei invenirentur, sic Regis præsentiam mererentur*.

Novi, inquit pater, ego filiam meam bene idoneam... Tamen ne crimen consurgat ulterius, innocentem eam faciam sacramento. Pater affirmat filiam esse idoneam, id est expertem adulterii criminis, de quo inculpabatur: verum ne qua suspicio hæreat, ait se paratum esse eam purgare sacramento. Deficientibus probationibus, ne qua suspicio objecti criminis remaneret, solebat indici purgatio canonica per sacramentum super corpora sanctorum, ut hoc loco indicta est purgatio per sacramen-

tum

tum super tumulum S. Dionysii martiris: Et illi: si, inquit, est innoxia, super tumulum hoc beati Dionysii martyris sacramentis affirma. Faciam, inquit pater. Tunc inito placito, ad basilicam martyris sancti conveniunt, elevatisque pater manibus super altarium, juravit, filiam non esse culpabilem. Etiam in iudicio furti, si non liqueret, moris fuit reum jurejurando super reliquias sanctorum sese purgare; Augustin. epist. 137. (al. 78. num. 3.) Nam & nos novimus Mediolani apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter demones confitentur, furem quemdam, qui ad eum locum venerat ut falsum jurando deciperet, compulsum fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat reddere. Idem moris fuit in aliis iudiciis; Gregor. de glor. confess. cap. 94. Cum autem videret Rex prosecutionem presbyteri esse callidam, conversus ad eum: si vera sunt, inquit, que prosequeris, hoc super tumulum Maximini Antistitis sacramentis confirma. Audeo, ait, hec presbyter que precipis adimplere: & statim ponens manus super sanctum sepulcrum, dixit, &c.

Sauciantur multi gladiis, respergitur sancta humano cruore basilica. . . Quod dum vix mitigatur, locus officium perdidit, donec ista omnia ad Regis notitiam pervenirent. Exorta rixa in basilica S. Dionysii martyris inter privatos quosdam, ob causam mulieris adulterii reæ, basilica polluta effuso sanguine, sacris interdictum ecclesie, donec res ad Regis notitiam pervenisset. Moris antiqui est ecclesie cruentatæ sanguine, sacris interdicti donec solemniter ritu expurgetur. Ex aliis causis etiam ecclesie sacris interdictum, puta per vim & injuriam rebus ecclesie invasit: cum Gomacharius Comes, ecclesie Agathensis agrum invasisset, Leo Episcopus hujus ecclesie precibus frustra retrato Comite, ut agrum restitueret, ecclesie sacris interdictum, quoad ecclesia Deum ultorem nancisceretur; Gregorius de mirac. martyr. libr. 1, cap. 79. Mane autem facto accedit ad lychnos, qui de camera ecclesie dependebant, extendensque virgam, quam tenebat in manu, effregit cunctos dicens: non hic accendatur lumen, donec ulciscatur Deus de inimicis, & restituat res domus sue. Pariter cum Childericus villæ Aquensis ecclesie, quasi esset filci, manum iniecit, Franco Episcopus ecclesie sacris interdictum, donec ablata restituerentur; Gregor. de glor. confess. cap. 71. Denique condemnatus spoliatusque sacerdos, ad urbem rediit, atque prostratus in orationem coram sepulcro sancti, dicto psalmi capitulo ait: non hic accendatur lumen, neque psalmodiarum modulatio canetur, gloriosissime sancte, nisi prius ulciscaris servos de inimicis suis, resque tibi violenter ablatas ecclesie sancte restituas.

Hi vero properantes ad presentiam Principis, non recipiuntur in gratiam, sed ad Episcopum loci illius remitti eos iussum est. Ecclesia S. Dionysii martyris polluta sanguine & cadibus, rixæ auctores adire Chilpericum Regem, ut de facto sese purgarent, sed a Rege ipso remissi sunt ad Episcopum, ut si culpa vacarent, communioni redderentur. Oppressi extra ordinem solent recurrere ad Regem; conc. Tolet. IX. can. 1. Si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differant; can. filiis, 16. qu. 7. Monitu per visum S. Nicetii Lugdunensis Episcopi, quemdam a majoribus civitatis oppressum ad Guntranum Regem recurrisse narrat Gregor. de glor. confess. cap. 61. Cumque sapius hæc ad beatam imploraret sepulcrum, adparuit ei sanctus per visum dicens: vade ad Gunthramnum Regem, & ei quid patiaris diligenter enarra. Ipse enim tibi præbebit vestitum & alimentum, eripietque te de manu inimicorum. Hoc loco Chilpericus Rex conventus, in causa eunitatis ecclesie violatæ, partes remisit ad Episcopum. Ea fuit reverentia Regum in ecclesiam, ut ecclesiasticam jurisdictionem pene damno suæ tuerentur.

Tunc ab Episcopo Ragnemodo, qui Parisiæ ecclesie præerat, componentes quæ male gesserant, in communionem ecclesiasticam sunt recepti. Excommunicati ob violatam fuso sanguine ecclesiam a Ragnemodo, id temporis Parisiensi Episcopo, restituntur communioni, componentes male gesta, id est solventes bannum episcopalem. Bannum componere est multam solvere; Anastasius in can. statuimus, 16. qu. 1. Bannum nostrum componat, & communionem privetur. Joannes VIII. in can. quisquis, 17. qu. 4. Quisquis inventus fuerit reus sacrilegii, Episcopis, vel abbatibus, sive personis, ad quas querimonia sacrilegii juste pertinuerit, eriginta libras exam-

nati argenti purissimi componat. Syn. Meldens. can. 68. multam componat. Inde compositio pro multa seu onere fiscali; Gregorius infr. libr. 6. cap. 23. Compositionesque negligentium fisco debitas precepit omnino non exigi.

Cap. * 34.

Flumina quoque Liger Flavarisque, quem Elaurem vocitant, vel reliqui torrentes decurrentes in eum. Alii Codices legunt, Liger Elaverque, quem Melacrem vocitant. Elaver est amnis, qui per Arvernos influit in Ligerim, vulgo Lallier. Torrentes dicuntur etiam amnes, qui angustiori alveo coercentur, unde fiunt rapidi, quasi torrentes; Q. Curtius libr. 8. cap. 13. de Hydaspe flumine Indico: Nec pro spatio aquarum late stagnantium impetum coercebat; sed quasi in arctum coeuntibus ripis, torrens, & elisus ferebatur. Idem libr. 9. cap. 2. de eodem flumine: Nam flumen, quo latius fufum est, hoc placidius stagnat; quippe angustis ripis coercita, & in angustiore alveum elisa, torrentes aquas invehunt. Liger censeatur inter nobiliora flumina Galliae; Tibull. libr. 1. † eleg. 7. Carnuti, & † flavi cerula lympha Liger.

De culturis detrimentum. Cultura est ager cultus; Baldric. chronic. ***) Camezac. libr. 1. cap. 25. Mansos ix. culturas xi. Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 36. Conjux Seronari hominis nostri, cum de cultura vivo premissa rediret. Idem infr. libr. 6. cap. 20. Ponens vineas, edificans domos, culturas erigens: & infra. cum cultoribus, & culturis. Idem libr. 9. cap. 24. † vindemiantes vineas, culturas devastantes. Hinc nomen abbati S. Petri de Cultura, de quo in cap. venerabili, de censib. vulgo la Couture in diecesi Cenomannensi.

Cap. * 35.

Hac effata Regina, pugnis verberans pectus, jussit libros exhiberi, qui de civitatibus suis per Marcum venerant: projectisque in ignem, iterum ad Regem conversa, quid tu, inquit, moraris? Fredegundis Regina liberorum graviore ægitudine commota, ut Deum sibi conciliaret in salutem liberorum, reliqua veſtigialium remisit civitatibus, quæ ejus ditionis erant, & libros censuales, qui per Marcum (is erat referendarius Reginæ) missi erant, in ignem mitti jussit. Idem fecit Chilpericus monitu, & exemplo Reginæ provocatus, ut tradit † Gregorius proximis verbis: Tunc Rex compunctus corde tradidit omnes libros descriptionum igni, conflagramusque illis, misit qui futuras prohiberent descriptiones. Pariter Constantinus reliqua tributorum remisit, & fisci actiones, id est tabulas, ex quibus fisco competeat actio, cremari jussit; l. 6. C. de jur. fisco. Eadem indulgentia usus est Gratianus, quod salubre incendium vocat Aufon. in gratiar. act. pro consulari: Neque vero unum aliquid bonum uno die prestat: sed indulgentias saculares, per singula horarum momenta multiplicas. Vel illud unum cujusmodi est de condonatis residuis tributorum? quod tu quam cumulata bonitate fecisti! . . . Tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere jussisti. Videre in suis quæque foris omnes civitates conflagationem salubris incendii. Ait pugnis verberans pectus. Mos antiquus fidelium in signum poenitentiae pugnis tundere pectus; Augustin. homil. 50. (al. ferm. 35. cap. 3. num. 6.) Quod si falsum est, unde quotidie tundimus pectora? Quod nos quoque Antistites ad altare assistentes cum omnibus facimus. Idem de † verb. Dom. ferm. 8. al. 67. in pr. mor ut hoc verbum sonuit in ore lectoris, secutus est etiam sonus tusionis pectoris vestri. Idem in psalm. 48. (ferm. 2. num. 4.) Horremus Judæos, quia dixerunt Domino Jesu Christo demonium habes: & quando audimus evangelium recitari, tundimus pectora nostra. Idem in psalm. 128. (num. 9.) Si enim sibi sine causa tundunt homines pectora, mentiuntur, quia tundunt pectora, si justi sunt: & in eo quod mentiuntur Deo, fiunt peccatores.

Quem cum maximo mœrore deducentes a villa Brennac, Parisius ad basilicam sancti Dionysii sepelire mandaverunt. Unus e liberis Chilperici. Regis mortuus & sepultus in basilica S. Dionysii martyris apud Parisios. Hæc est ecclesia S. Dionysii de Castris seu de carcere Parisius, S. Denys de la Ghastra, quæ martyri custodia fuit.

Chlodobertum vero componentes in feretro, Sueſſionas ad basilicam S. Medardi duxerunt: projicientesque eum ad sanctum sepulcrum, voverunt vota pro eo. Egri a medicis desperati, valetudinis causa deportari solebant ad tumulum sanctorum; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. 40. de servo nomine Securo: Quem cum vi-

de-

derent domini sui jam per septem annos nihil omnino proficere, manibus deportando posuerunt eum ante sepulcrum, ut vel a prætereuntibus pasceretur, qui labore proprio ali non poterat. Idem ibid. libr. 2. cap. 3. *Quæ jam valde exanimis rogavit, ut eam ad pedes sancti Martini deferrent. Ad quem locum cum manibus fidelium fuisset illata, dolore cogente, vociferans beati viri auxilium, ut sibi miseretur, orabat.* Chlodobertus Chilperici Regis natus a medicis desperatus, compositus in feretro, quasi exanimis, delatus ad sepulcrum S. Medardi Sueffionensis, & pro eo vota emissa.

Nam viri lugentes, mulieresque lugubribus vestimentis induta, ut solet in conjugum exequiis fieri, ita hoc funus sunt prosecuta. Fuius Chlodoberti viri & mulieres prosecuta sunt pulla veste induti, ut solent in funere viri vel uxoris; Aimoin. lib. 3. cap. † 32. Idem luctus visus est in funere Galli Arvernenfis Episcopi; Gregor. de vit. patr. cap. 6. *Jam vero in exequiis ejus, quantus plangit, quantus populi affluere, enarrari vix potest: mulieres cum lugubribus indumentis, tamquam si viros perdidissent: similiter & viri oblecto capite, ut in exequiis uxorum mos est: ipsi quoque Judæi accensis lampadibus plangendo prosequantur.* Simile de luctu Hispanorum in funere conjugum, parentum, vel amicorum narrat Petrus Cluniacens. lib. 4. epist. 17.

Nam duos medicos, qui ei studium adhibuerant, gladio feriri præcepit. Duo medici, qui Austrigildi uxori Guntrani Regis operam præstitierant, ad ejus querelam, quasi eorum culpa periisset, post ejus mortem jussu Guntrani capitis pœnas dederunt. Idem refert Aimoin. lib. 3. cap. † 33. His nomen fuit Nicolaus & Donatus, teste Mario Episcopo in chronic. (in fin.) *Studium adhibere dicuntur medici, qui operam dant ægro curando; Gregor. supr. lib. 3. cap. 36. His denique gestis, Theodobertus Rex ægrotare cœpit, ad quem medici multa studia impenderunt.* Beda hist. lib. 5. cap. 3. *indicavit nobis abbatissa, quod quadam de numero virginum †, quæ erat filia ipsius carnalis, gravissimo languore teneretur, quia phlebotomata est nuper in brachio, & cum adhuc esset in studio, tacta est infirmitate repentini doloris.* Eadem analogia studere pro curare; Gregor. infr. lib. 6. cap. 32. *Jussitque Rex ut studeretur a medicis, quoadusque ab his ictibus sanatus, diuturno supplicio cruciaretur.*

Cap. † 36.

Nantinus vero ob requirendam avunculi sui mortem, comitatum in ipsa urbe expetit. Comites erant ad tempus, nec comitatus transibant ad heredem vel successorem. Nantinus ambivit comitatum Engolismensem, ut vindicaret necem Maracharii avunculi sui, qui diu fuerat Comes Engolismensis, & ex comite ordinatus erat Episcopus, & veneno sublatus erat insidiis Frontonii ejus successoris.

Cap. * 37.

Convenientibus autem apud civitatem Santonas sacerdotibus, deprecabatur Nantinus, ut pacem Episcopi mereretur. Nantinus Comes Engolismensis, ut Magnacharii avunculi sui, quondam Comititis postea Engolismensis Episcopi, veneno extincti necem ulcisceretur, multas Heraclio Episcopo Engolismensi injurias & molestias irrogavit, & presbytero, ut ab eo eliceret confessionem sceleris, tormentis vitam ademit, quam ob causam ab Heraclio Episcopo a limine ecclesiæ prohibitus, id est excommunicatus, in synodo Santonensi redditus est communioni, promittens se res omnes, quas ecclesiæ abstulerat, restitutum, nempe villas, quæ a Magnachario testamento relictae erant ecclesiæ, asserens non debere ecclesiam ejus res adipisci, a cujus clericis testator fuerat interfectus. Idem narrat Aimoin. lib. 3. cap. 30. † *Nantinus Comes res a Magnachario avunculo datas ecclesiæ vindicabat, quasi indigna esset ecclesia ob eadem testatoris interfecti a clericis ipsius ecclesiæ.* Occidentis Episcopum privantur feudis & beneficiis, quæ obtinent ab ecclesia; cap. ad aures de pœn. cap. Felicitis, eod. tit. in 6. Si Episcopus occisus sit, ne alter eligatur, nisi prius reis detectis & punitis; vetuit Nicolaus I. epist. ad Joannem Archiepiscopum Ravennatem; Ivo decret. part. 10. can. 19. Scyllacinarum seu Scyllitanorum civitas, quæ est in Calabriae finibus, sede episcopali multata, ob eadem duorum Episcoporum; can. ita nos, 25. qu. 2.

† In lib. meo hoc idem refertur, verbis tamen diversis.

Hoc tempore & beatus Martinus Galliciensis Episcopus obiit. Martinus Galliciae Episcopus & Apostolus, quia Suevos, qui ibi sedes posuerant, convertit ad fidem: ei carmen charitativum inscripsit Fortunat. lib. 5. carm. † 2.

Cap. 38.

*Martino servata novo Gallicia, plaude,
Sortis apostolica vir tuus iste fuit.*

Ejusdem meminit Aimoin. *lib. 3. cap. † 39.*

Versiculos, qui super ostium sunt a parte meridiana in basilica S. Martini, ipse composuit. Martinus Gallicienfis Episcopus composuit versus, qui inscripti sunt basilicæ sancti Martini Turonensis Episcopi. Reliquiæ S. Martini transmissæ in Galliciam: Chararicus Rex Gallicia basilicam in honorem sancti ædificavit; Gregor. *de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. 11. & ibid. libr. 4. cap. 7.* Foribus ecclesiarum solebant superscribi versiculi pii. Iconicis seu imaginibus sanctorum apponi solita & inscriptiones; Gregor. *de vit. patr. cap. 12. Videns autem sæpius in oratorio litteras super iconicas Apostolorum reliquorumque sanctorum esse conscriptas, exemplavit eas in codice.* Sepulcra etiam sanctorum suas habebant inscriptiones; Gregor. *de glor. confess. cap. 36. Habetur enim tumulus... in hujus fronte superiore habetur scriptum, sancta memoria Gallæ.* Idem *cap. † 62. ejusd. libr. Cumque oratione facta sancti tumulum admirarer... aspicio in ostio esse scriptum, qualiter sepulcri violator cadaver spoliavit exanime.* Idemque *cap. 105. ejusd. libr. Tumulus erat in vico Parisiorum, haud procul a loco, in quo senior, ut ajunt, ecclesia nuncupatur, † nullo opertus tegmine. Ibi que in lapide habebatur scriptum: hic requiescit Crescentia sacrata Deo puella.*

Cap. 39.

Conversus est ad legem Catholicam: ac dum chrismaretur Joannes est vocitatus. Herminigildus filius Leuvigildi Regis Wisigothorum studio Ingundis uxoris conversus ad fidem Catholicam; erat enim Arrianus, in baptismo Joannis nomen suscepit. Adulti in baptismo plerumque nomen mutabant, & nomen sanctorum eis imponebatur, & familiarius erat nomen Joannis, Petri, & Pauli; Eusebius ex Dionysio Alexandrino *libr. 7. cap. † 20. Chrysoft. homil. 12. (cap. 7.) fuisse Vicecomes de baptism. libr. 2. cap. 15.* Herminigildus odio religionis catholicæ a patre necatus, ex quo inter martyres habetur; de quo Gregor. *infr. libr. 8. cap. 28. & Gregor. Pap. dialog. 3. cap. 31. quod laudatur in can. superveniente, 1. qu. 1. & Sigebert. ad ann. † 589.* Ille vero hæc intelligens, ad partem se Imperatoris jungit, ligans cum præfeto ejus amicitias, qui tunc Hispaniam impugnabat. Herminigildus, sentiens Leuvigildum patrem iratum ob conversionem, conjunxit se Imperatori, qui tunc per præfectum armis Hispaniam vindicabat: & hoc est quod tradit *infr. † h. cap. Herminigildus vero vocatis Græcis, contra patrem egreditur.*

† In Eusebio meo citato loco nihil. V. notam supr. *lib. 1. cap. 34. pag. 14.*

Cap. 40.

Igitur post mortem filiorum Chilperici, Rex mense octobri in Cotia silva plenus luctu cum conjugate residebat. Cotia silva regia, venatione Regum nobilitata: eam sitam prope Compendium indicat Gregor. *supr. libr. 4. cap. 21. de Chlotario Rege: dum in Cotia silva venationem exerceret, a febre corripitur, & exinde Compendium villam rediit.* Idem Fortunat. *in vita S. Medardi. † Cum enim in Cotia silva venatu exerceretur, valida, pro dolor! correptus febre, cum ad Compendii palatium repedasset, &c.* Ipse enim Rex Calam Parisiaca civitatis villam advenit. Cala villa fiscalis prope Parisios, in qua frequens erat mora Regum ob studium venationis; Gregor. *infr. lib. 6. cap. 46. Chilpericus... ad villam Calensem, que distat ab urbe Parisiaca quasi centum stadiis, accedit, ibique venationes exercet.* Hic custodiæ causa depositi fuerunt thesauri Chilperici Regis; Gregor. *lib. 10. cap. 19. Quando interempto Chilperico, thesauri ejus de Calensi Parisiaca urbis villa † ablati ad eundem delati sunt.* Ibi surrexit Monasterium puellarum disciplinæ laude celeberrimum, in quo puellæ Anglicæ institui solebant; Beda *libr. 3. cap. 8. Nam eo tempore nec dum multis in regione Anglorum monasteriis constructis, multi de Britannia monasticæ conversationis gratia Francorum vel Galliarum monasteria adire solebant, & filias suas eisdem erudiendas, ac sponso celesti copulandas mittebant. Maxime in Brige, & in Cale, & in Andilegum monasterio.* Ejusdem monasterii meminit Frodoard. *in chronic. ad ann. † 922. propter prædictum Haganonem, cui Rex abbatiam Rotbildis amicae suæ, sacrus autem Hugonis, dederat, nomine Calam.*

† Verba sunt Rabdodi Episcopi in vit. S. Medard. *cap. 5. num. 30. in jun. Boland.*

Tunc Regina... adprehensa puella, in quam oculos injecerat Chlodoveus, & graviter verberata, incidi comam capitis ejus jussit: abscissam sudi impostam defigi ante

te metatum præcipit Chlodovei. Puellæ, quam deperibat Chlodoveus, Fredegundis Regina comam abscindi, & fudi impositam ante aedes Chlodovei suspendi iussit. Abscissio vestis & comæ est pœna adulterii; Pelagius in can. de Benedicto, 32. qu. 1. *Jubemus experientia tue, ut eum cum ipsa quoque adultera districte non differas matrare, & calvatos, ab invicem separare: & ibi gloss. in verb. calvatos: pannis abscissis, id est dehonestatos & tonsuratos, sicut moris est in quibusdam locis, quia vestes & capilli inciduntur eis in ignominiam ante & retro.* Calvatio seu decalvatio. Apud Saxones pœna adulterii & stupri fuit capitalis, & mortem præcedebat flagellatio & abscissio vestis cingulo tenus; Bonifacius episc. ad Ethelbaldum Regem Anglorum, quæ integra existat apud Bedæ continuator. libr. 1. cap. 11. *Nam in antiqua Saxoniam, ubi nulla Christi cognitio, si virgo in paterna domo, vel maritata sub conjugæ, fuerit adulterata, manu propria strangulatam cremant, & supra fossam sepultæ corruptorem suspendunt: aut cingulo tenus vestibus abscissis flagellant eam casta matrona, & cultellis pœngunt, & de villa in villam misse occurrunt novæ flagellantes, donec interimant.* Atrox injuria est vestium abscissio; l. 1. §. 6. ff. de t. his, qui effuder. vel dejecer. l. 9. in princ. de injur. & si quis crines aut barbam alterius expilaverit decem libris multatur; 2. feud. 27. §. si quis aliquem. Dagobertus Chlotarii patris offensam contraxit, quod Sadregegilum Ducem & educatorem flagellis cædi, barbæque amputatione dehonestari iussit; Aimoin. libr. 4. cap. 17. auctor vit. Dagoberti cap. 6. 7. & 35.

Matre quoque puellæ religata, & tormentis diu cruciata, elicit ab ea professionem, quæ hos sermones veros esse firmaret. Improperie vocat professionem, confessionem tormentis elicitam: professio est confessio spontanea, profiteri est ultro fateri; Cyprian. episc. 83. (al. 81.) *Siquidem in nobis Dominus positus illa hora loquatur: qui nos confiteri magis voluit, quam profiteri.* M. Tull. † in fragm. orat. pro C. Manilio: *Hic ego non solum confiteor, verum etiam profiteor.* Idem pro Cæcin. (cap. 9.) *ut non solum fateri, sed etiam profiteri videatur.*

Servientes quoque illius per diversa dispersi sunt. Serviens pro famulo, ministro; Gregor. de mirac. † martyr. libr. 2. cap. 36. *Serviens hujus monasterii diu contractus infeliciter traheretur.* Idem de glor. confess. cap. 3. *donec expergesceta mater familias, vocatis servientibus, aqua superposita restinxit incendium.* Alias servientes sunt scutiferi, qui minora feuda tenent, & eo nomine scuti servitium præstant: & hoc distant a militibus, qui propter majus feudum præstant munus militiæ, & equestris militiæ ornamentis donati sunt; Robert. Montenf. in chronic. ad ann. 1160. *Rex vero Henricus obsedit prædictum castrum, & illico cepit, in quo erant xxv. † milites, & quater viginti servientes.* Idem ad ann. 1177. *Habentes paucos milites, & servientes.* Matth. Paris. ad ann. 1213. (in princ.) *Tunc Rex Francorum rem diu desideratam intelligens, accinxit se ad pugnam; atque omnes suæ ditionis homines, Duces videlicet, Comites, & Barones, milites, & servientes, cum equis & armis jussit in octavis paschæ sub nomine Culvertagii apud Rothomagum † ita potenter convenire.* Idem ad ann. 1242. *erat numerus militum, eleganter ad unguem armatorum, quatuor millia. . . Armigerorum autem & servientium ac balistariorum numerus ad viginti millia estimabatur.* Gallis sergens, inde serganteria est minus feudum, vel beneficiolum, quod a servientibus tenetur sub onere militiæ. Matth. Paris. ad ann. † 1215. ex charta Joannis Regis: *Nos non tenebimus custodiam heredis vel terræ alicujus, quam tenet de alio per servitium militare, occasione alicujus parvæ serganteriae, quam tenet de nobis per servitium reddendi cultellos, vel sagittas, vel hujusmodi.*

Thesaurarius Chlodovei a Cuppane stabuli comite de Biturico retractus. Comes stabuli erat præfectus sacri seu regii stabuli, cum dignitate comitivæ, quæ attributa erat omnibus palatinis officiis, sed postea idem factus est princeps militiæ; annales Francorum ad ann. 807. de Carolo Magno: *Eodemque anno Burchardum comitem stabuli sui cum classe misit in Corsicam.* Tum eliso nomine idem dictus est constabularius vel constabulus; Regino 2. chronic. (ad ann. 807.) *Eodem anno Burchardum comitem stabuli sui, quem corrupte constabulum appellamus, cum classe misit*

- Cap. 42.** *in Corsicam . Gallis comestable . Cuppa fuit comes stabuli Chilperici Regis ; Gregor. infr. lib. 10. cap. † 5. Cuppa , † qui quondam comes stabuli Chilperici Regis fuerat . Mirus Rex Galleciensis legatos ad Guntchramnum Regem direxit . Ea tempestate Miro fuit Rex Gallicie de gente Suevorum , qui Galliciam occuparunt pulsus Vandalis : ejus meminit Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. 7 .*
Liger fluvius major ab anno superiore fuit , postquam ei Caris torrens se adjunxit . Carus annis Ligeri influit , c'est le Cher , de quo & Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 56 . Urgente quoque in vesperam die , prope annis Cari ripam accepit mansionem .
- Cap. 43.** *Sed cum episcopatum ejus multi expeterent , ipse Ursicinum , qui quondam referendarius Ultragothe Regine fuerat , elegit . Quem dum adhuc viveret benedici deprecans , migravit a seculo . Maurilius Cadurcensis Episcopus superstes , Ursicinum successorem elegit , eumque consecrari curavit : ejusdem meminit Aimoin. lib. 3. cap. † 34 . Episcopus non potest eligere vel designare successorem ex sententia conc. Nicæn. can. 8. ne in una eademque civitate admittantur duo Episcopi , quod vetat synodus , & nominatim ex conc. Antioch. can. 23 . & ex conc. Martini Papæ can. 8. can. Episcopo 3. & 4. 8. qu. 1. & quod Augustinus Eradium successorem designavit , & ante ipse a Valerio , excusat , dicendo se ignorasse vetitum conc. Nicæno , ut refert ipse epist. 110. (al. 213. num. 4.) Hic adhuc in corpore posito beata memoria patre & Episcopo meo sene Valerio , Episcopus ordinatus sum , & sedi cum illo : quod concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam , nec ipse sciebat : quod Mauritius hic successorem sibi designavit , non jure factum est , sed optimo consilio , ut tollerentur varia studia concertantium de episcopatu , ut testatur Gregor .*
- Cap. † 44.** *Leuvigildus vero Rex Agilanem legatum ad Chilpericum mittit . Gregorius noster cum Agilane Arriano legato Leuvigildi Regis Wisigothorum misso ad Chilpericum concertationem vel collationem habuit de fide sanctæ Trinitatis , qui domum reversus , valetudine correptus , Catholicam religionem amplexus est ; præter Gregorium Aimoin. lib. 3. † cap. 33 .*
Ad hæc ille respondit : legem quam non colis , blasphemare noli . Nos vero , quæ creditis , etsi non credimus , non tamen blasphemamus : quia non deputatur crimini , si & illa & illa colantur . Agila Arrianus ægre tulit suam religionem a Gregorio blasphemari , id est maledictis affici , dicens , Catholicam religionem non blasphemari ab Arrianis , nec vitio imputari si utraque colatur . Stultitiam Agilæ merito coercuit Gregorius , quia unus est Deus , unica vera fides ; Tertullian. de baptism. cap. 15 . Unus omnino baptismus est nobis . . . quoniam † unus Deus , & unum baptisma , & una ecclesia in cælis .
- Quam Aaron portavit in logio . Logium est rationale sacerdotis Hebræorum , quod gestabant in pectore , in quo nomen Dei legebatur ; Gregor. libr. 3. † supr. in procem . & qualiter eam Aaron portat in Logio , ubi dixi .*
- Cap. 45.** *Per idem tempus Chilpericus Rex scripsit indiculum , ut sancta Trinitas , non in personarum distinctione , sed tantum Deus nominaretur . Indiculus est breve vel charta sine sigillo ; Gregor. infr. libr. 8. cap. 2 . Pejerasti mittens indiculos dolositate plenos . Idem infr. eod. lib. † 8. cap. 28 . Dum autem hic exercitus moveretur , indiculum a nescio quibusdam hominibus est repertum . Fredegar. cap. † 40 . Post tergum indiculum direxit . Indiculus hoc distat a sigillo , quod indiculus est charta non obsignata , sigillum est epistola obsignata , ut recte observavit V. Cl. Bignon. in Marculf. formul. libr. 1. cap. 6. ex capitul. lib. 3. cap. 58 . Jussione dominica , aut indiculo , aut sigillo ad palatium venire cogantur . Alias indiculus est libellus , ut indiculus professionis Judæorum ; conc. Tolet. XII. can. 81 . Item professio Judæorum quomodo unusquisque ad fidem veniens , indiculum professionis sue conscribere debeat .*
Adveniente Salvio Albigense Episcopo , hæc ei præcepit recenserî , deprecans ut sibi consentaneus fieret . Chilpericus Rex Salvium Albigensem Episcopum rogavit , ut indiculo seu præcepto a se scripto , ne sancta Trinitas nominaretur , sed tantum Deus , consentaneus esset . Consentaneus est idem quod consentiens , a consentiendo ; Gregor.

gor. de mirac. martyr. lib. 2. cap. † 12. *Qui vero de consentaneis latentes Regem in patria sunt regressi, correpti a demone, diversis exitibus hanc vitam crudeliter finirent.* Idem de glor. confess. cap. 63. *Statim hujus consilii effectus est consentaneus, Anastas. in Gregor. II. ita ut anathemati Paulum exarchum †, vel qui eum direxerat, ejusque consentaneos submittrunt.* Idem in Hadriano: *reverti fecit iudices illos hujus Romane urbis, † tam de clero, quam de militia, qui in exilium † ad transitum domini Stephani Papae missi fuerant a Paulo † cognomento Afiarta, & aliis consentaneis impiis satellitibus.* Salvius Episcopus Chilperico precibus tentanti, ut libello conscripto in assertionem Sabellianæ hæresis subscriberet, acriter restitit, ut refert Gregor. hic, & Aimoin. libr. 3. cap. † 41.

Scriptit alios libros idem Rex versibus, quasi Sedulium secutus. Idem Gregor. infr. libr. 6. cap. 46. *consecitque duos libros quasi Sedulium imitatus.* Sedulius poeta Christianus sub Theodosio Romæ claruit: *historiam utriusque testamenti scripsit carmine & prosa, quem æmulatus dicitur Chilpericus, forte aliquo opere metro & prosa scripto: de Aldelmo idem Beda libr. 5. cap. 19. Scripsit & de virginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulii geminato opere & versibus exametris, & prosa composuit.*

Agræcula autem Cabilonensis Episcopus hoc obiit tempore. Idem vocatur Agricola Gregor. de glor. confess. cap. 86.

Cap. 46.

*Fuitque homo valde elegans ac prudens. Elegans pro diferto & prudente; Terent. in Eunuch. (3. 1. 18.) Regem elegantem narras, ubi Donatus, id est prudentem. Alias elegans pro cultu, & lauto victu & vestitu; M. Tull. 2. de finib. (cap. 8.) Nemo nostrum istius generis afotos jucunde putat vivere. Mundos, elegantes, † optimis cocis pistoriibus, piscatu, aucupio, venatione, &c. Inde elegantia de cultu victus & vestitus apud antiquos dicebatur; Aulus Gell. libr. 11. cap. 2. *Elegantem dictum antiquitus, non ob ingenii elegantiam, sed qui nimis lecto, amœnoque cultu victuque esset: & hoc sensu elegantiam accepit Gregorius de vit. patr. cap. 12. video te, fili dilectissime, in grandi elegantia compositum, &c.* Elegans etiam pro perito in arte sua; Gregor. infr. lib. 10. cap. 31. (sect. 13.) *In aliis etiam operibus elegans fuit.**

Nam numquam prandio usus est, nisi tantum cœna: ad quam sic temporivè residebat, ut sole stante consurgeret. Agricola Cabilonensis Episcopus fere imitatus est vitam veterum monachorum, qui unica refectione utebantur, nec ante solis occasum; Hieronym. in vit. Hilarion. (num. 11.) *Sicque complens ordinem vita, numquam ante solis occasum . . . solvit jejunium.* Augustin. de morib. eccles. Catholic. cap. 31. de monachis †† *usque ad noctem inquit jejunant: & idem cap. 33. †† ad vespertam comedunt:* inde apud Theodorit. de vit. patr. cap. † 3. *circ. med.* Avitus Marciano invitanti ad cibum sumendum: *ἐκ ἡδῶ, inquit, πῶποτε πρὸ αἰς ἐσπέρας σιτίων μεταλαβὼν.* *Non memini cibum me umquam sumpsisse ante vespertam.* Ait temporivè, id est breviusculo tempore. Eadem analogia compendivè pro compendio dixit Augustin. de gestis cum Felice Manich. libr. 2. (cap. 2.) *& ut compendivè dicam, agnis dicet, &c.*

†† In lib. meo locis cit. trās-crupta verba non exhibentur.

Transobadus vero presbyter, qui quondam archidiaconus ejus fuerat, maxime in hoc intendebat, fidus quod filium suum cum Hogone †, qui tunc Regis erat nutritius, commendaverat. Transobadus ex archidiacono presbyter (archidiaconi sc. munus non erat perpetuum) ambibat Episcopatum Ruthenensem vacantem morte Dalmatii Episcopi, sibi confidens de episcopatu, quia filium suum Gogoni Childeberti Regis nutritio † commendaverat. Commendare dicebantur, qui se in clientes & susceptos majoribus tradebant, vel qui se in vassos Regi tradebant. Nutritius Regis est quem recentiores bajulum vocarunt, a bajulando, quasi in ulnis gestando; Augustin. de genef. ad liter. lib. 8. cap. 16. *quis parvulum puerum adhærescere docuit bajulo suo, si cum fuerit ex alto jacere minitatus?* Aimoin. libr. 4. cap. 15. *Inter primores itaque Franciæ, qui convenerant, quidam Hermarius gubernator palatii Ariberti filii Regis, simulque bajulus a pueritia, Agniano † super se irruente, perimitur.* Idem cap. 38. ejusd. libr. *At vero Otto † quidam, Berone genitus patre, sperabat se comitem palatii fieri*

Cap. * 47.

† In lib. meo, Gogone.

† In lib. meo Aginano.

posse, eo quod bajulus fuerat Regis Sigeberti in ejus tenera ætate. Anonymus auctor vit. Ludovic. P. de Carolo M. (ad ann. 781.) *Filiumque suum Ludovicum Regem regnaturum in Aquitaniam misit, præponens illi bajulum Arnoldum.* Et Lupus Ferrar. epist. 64. ad Carolum Calvum: *Non admittantur ergo a vobis monitores, quos bajulos vulgus appellat: vulgo baillifs.*

Condiderat autem Episcopus testamentum, in quo Regi Sexenium, qui post ejus obitum acciperet, indicabat. Dalmatius Ruthenensis Episcopus, testamento successorem Regi indicavit quemdam nomine Sexenium, rogans & adjurans Regem, ne extraneus ordinaretur, id est ne Episcopus eligeretur de alia ecclesia, nec conjugatus: sed relecto, id est semel atque iterum lecto, testamento Episcopi, alius ordinatus est, nimirum Theodosius archidiaconus ejusdem ecclesiæ: & in hoc paritum est desiderio Episcopi, quod extraneus non est ordinatus: & hoc est quod dicitur verbis, quæ sequuntur: *post hæc relecto testamento Antistitis, &c.* Extraneus non est eligendus Episcopus, id est de aliena ecclesia, si in ipsa ecclesia idoneus reperitur; *can. nullus, can. obitum, 61. dist. cap. cum nobis, de elect.*

Residentibus autem illis, unus presbyterorum cepit Antistitem memoratum impudicis blasphemare sermonibus. Blasphemare proprie est maledicere in Deum vel sanctos; *cap. 2. de maledic.* tamen in communi usu loquendi, blasphemare est maledicere in Principem vel summum Pontificem, vel Episcopum; *Bart. in l. item apud La-beonem, §. ait prator, ff. de injuriis.*

Cap. 48.

Cracina Pictavensis insula vocitatur, in qua a fiscalis vinitoris servo Leoadio nomine nascitur. Locum esse corruptum jam olim monui i. rer. Aquit. *cap. 23.* & pro Cracina legendum Eracina: ea est Herus vel Herio insula, ore Pictonica objacens, unde Gregorio dicitur insula Pictaviensis. Recentiores vocarunt Reacum insulam, quod plerumque rei criminis in hanc insulam poenæ causa deportarentur, vulgo *l'Isle de Ré.* Hæc fuit patria Leudastis Comitis Turonensis, quem Gregorius dicit natum e servo fiscalis vinitoris, id est præfecti vinearum fiscalium, qui præerat his colendis, & fiscales vineas colebat opera servorum, qui erant addicti huic operi. Et hoc est quod ait Aimoinus *libr. 3. cap. † 43.* Leudastem de fiscalinis ortum esse servis: *Nam de fiscalinis, inquit, ortus servis.* Hic est quem Leodactum Comitem vocat Gregor. de mirac. B. Martini *libr. 2. cap. 58.* *Audiens autem Leodactus, qui tum Turonicum gerebat comitatum, &c.*

Amotus a pistillo, promovetur ad cophinum. Leudastes e servo fiscali natus, primum culinæ regiæ additus: sed quia lippientibus oculis fumi acerbiter ferre non poterat, a pistillo translatus ad cophinum. Locus est obscurus, pistillum est instrumentum coquinarium, quo carnes contundi solebant: antiquis carnes confusæ in deliciis erant; Hieronym. *epist. ad Eulochium* (de custodia virginitat. *epist. 22. num. 9.*) *Revera numquid non poterat ei Deus conditum merum mittere, & electos cibos, & carnes confusione mutatas?* Inde pistillum quasi insigne pro coqui officio, & cophinus signat pistoris officium; cophinus enim est vas e virgultis textum, in quo panis reponitur; de quo *psalm. 80. Manus ejus in cophino servierunt.* Et *Matth. † 14. 21. Et tulerunt reliquias duodecim cophinibus fragmentorum plenos.* Guillelm. Brito *Philippid. lib. 10.*

. . . . *cophinisque reperta feratis.*

Copia nummorum vena fabricata nitenti.

Sed dum inter fermentatas massas se delectari consimulat. Leudastes e pristino ad cophinum translatus, fuga evasit, dum simulat se delectari inter fermentatas massas, sibi placere pistoris officium, cujus ars est panem conficere fermento adhibito; *Tertull. advers. Valentinian. cap. 31. Ubi totam messem Acamoth seminis sui presserit, dein colligere in horreum cepertit, vel cum ad molas delatum & defarinatum, in conspersionis alvearia absconderit, donec totum confermentetur.* Massas fermentatas appellat, panes fermentarios, qui compositi sunt in modum massæ, & hæc sunt quas tortas panis vocant; *Inodor. origin. lib. 20. cap. 2. Crustula † diminutivum est a crusta: panis oleo conspersus, in medio concavus, & tortus: hæc est torta panis, dimi-*

nu-

autivum tortula; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. † 7. *Prodit & ex monumento, quo Dominicum jacuit corpus, mira virtus, quod sæpius terra naturali candore radian- te repletur, & exinde iterum ablata aqua conspergitur, de qua tortula parvula for- mantur.* Alii hujusmodi panes pastellos vel pastillos vocant: pastilli nomine hone- ste intelligebatur quod dabatur per simoniam pro collatione beneficii; *can. nullus, 1. qu. 2. can. si quis prebendas, 1. qu. 3.* inde pastillarius qui panes dulcarios melle subactos conficit; August. de morib. Manicheor. (cap. 16. num. 46.) *Pastillarius mella diu subigit, ut ad illum candorem perveniant, & minus noxiam mitioremque dulcedinem.* Servi transferri solebant de officio ad artificium, vel de uno artificio ad aliud, si expediret; *l. textoribus, l. † legatis, §. 1. de legat. 3.*

Cumque bis aut tertio reductus a fuga lapsu teneri non posset, auris unius incisio- ne multatur. Leudastes servus fiscalis iterum & tertio e fuga revocatus, auricula mul- tatus: de eo idem Aimoin. libr. 3. cap. † 43. *Servi fugitivi notis seu stigmatis & pun- ctis inscribi solebant, ut facilius agnosci & recipi possent; l. 1. §. ult. ff. de fugitiv.* Augustin. ep. ad Galat. interpretans illa verba † ejusd. epist. cap. 6. 17. *Ego enim stigmata Domini Jesu Christi in corpore meo porto. Stigmata enim dicuntur notæ qua- dam pœnarum servilium: ut si quis, verbi gratia, servus in compedibus fuerit pro- pter noxiam, id est propter culpam, de hujusmodi aliquid passus fuerit, stigmata ha- bere dicatur: & ideo in jure manumissionis, inferioris est ordinis.* Servus pœnæ cau- sa vinculus, manumissione civitatem Ro. non consequitur, sed deditiorum numero ha- betur; Ulpian. in fragm. tit. 1. (§. 11.)

Quæ libenter eum colligens provocat, equorumque meliorum deputat esse custodem. Marcoveisa Regina Leudastem servum fugitivum ad se confugientem provocavit, id est promovit ad officium custodis equorum: provocare est promovere; Gregor. infr. h. lib. cap. 49. *Nam hic sub Eufronio Episcopo de pauperibus provocatus, archi- diaconus ordinatus est.* Idem supr. hoc lib. cap. 3. *Siggo quoque referendarius, qui anulum Regis Sigeberti tenuerat, & ab Chilperico Rege ita provocatus erat, ut ser- vitium, quod tempore fratris sui habuerat, obtineret.*

Comitatum ambit stabulorum. Præfectus regii stabuli dicebatur comes stabuli, quia adjunctum habebat honorem comitivæ. Apud Romanos idem dictus est tri- bunus stabuli, quia adjunctam habebat tribuni dignitatem; Ammian. libr. 26. (cap. 4.) *Valentem fratrem stabulo suo cum tribunatus dignitate præfecit.*

Multum se nobis humilem subditumque reddebat, jurans sæpius super sepulcrum sancti Antistitis, numquam se contra rationis ordinem esse venturum. Leudastes Comes Turonensis Gregorio nostro infensus, ei reconciliatur, juratque super tumulum B. Martini, se ei nunquam nociturum. Idem Aimoin. libr. 3. cap. † 43. *Juramentum præstari solebat super tumulum sanctorum, ut supra observatum est cap. 31. h. libr.*

Jam si in judicio cum senioribus, vel laicis, vel clericis resedisset. Leudastes Comes Turonensis jure magistratus præerat juri dicundo, & in judicio sedebat cum se- nioribus, id est adfessoribus, qui ei adsidebant laicis vel clericis. Ea ætate clerici dicebantur qui erant periti litterarum; laici vero qui earum erant imperiti: clerici dicebantur studiosi litterarum; *cap. quod † clericis, de for. compet. Orderic. Vital. lib. 3. (ad ann. 1050.) Radulfus autem quintus frater clericus cognominatus est, quia pe- ritia litterarum, aliarumque artium apprimè imbutus est.* Inde clerici dicti litterati, quod soli fere clerici, vel qui cogitant de clericatu, darent operam litteris; Ste- phan. Tornacens. epist. 12. *In Gallicanis etiam partibus, ad hoc tantum plerique litteras addiscunt sive parvuli, sive adulti, ut in ecclesia Dei gradatim per ordines promoti, Deo serviant & ministrent.* Illitterati vero dicebantur laici, quia plerum- que id genus hominum erat rusticanum & expers litterarum, ætatis vitio seu barba- rie; Otto Frising. de gest. Frideric. libr. 1. cap. 48. *Martianus præterea licet laicus, Christianissimus tamen Imperator.* Robert. Moutens. in suppl. Sigebert. (ad ann. 1128.) *Laicis & illitteratis vix loqui dignabatur.* Guill. Neubrigens. rer. Anglic. libr. 4. cap. **) 3. *Laici estis, si percipere non potuistis vim verbi.*

Sed post inlata damna, iterat iterum sacramenta, pallamque sepulcri beati Mar-

ini fidejussorem donat, se nobis numquam adversaturum. Leudastes Comes fide sacramenti fracta, iterum juratus promisit, se ei deinceps non adversaturum, ac quo sacramentum solemnius esset, fidejussorem dedit, id est pro fidejussore dedit pallam sepulcri B. Martini super qua jurabat. Palla seu pallio tegebatur tumulus B. Martini multis claro miraculis; Gregor. de mirac. ipsi. libr. 2. cap. 10. *Factum est autem, ut quadam die accedens ad sanctum sepulcrum orans & osculans, de palla, quæ super est posita, aures & oculos sibi tangeret.* Idem cap. 54. ejusd. libr. *ibique iterum prostrata, de palla, quæ sanctum tegit tumulum, oculos abstergens, & valedicens discessit.* Idem cap. 60. ejusd. libr. *orationi prosternor. Quæ expleta doloris locum † velo, quod ante beatum dependebat sepulcrum attigi.* Palla pariter tectum sepulcrum B. Remigii Remensis Episcopi; Gregor. de glor. confess. cap. 79. *Adsumpta igitur palla de beati sepulcro, componunt in modum feretri. In lectulo Nicetii Lugdunensis Episcopi; idem Gregor. de vit. patr. cap. 8. palla enim speciosa tegitur, lichni in ea jugiter accenduntur.* De sepulcro B. Magne Gundis idem Gregor. de vit. patr. cap. 19. *Cum plerisque hoc fuit beneficium remedii, cum pallam tumuli sunt fideliter osculari.* De sepulcro B. Edmundi Regis & martyris, idem W. Malmerbur. de gest. Reg. Angl. lib. 2. cap. 11. *Porro Cnuto Glastoniensem ecclesiam, ut fratris sui Edmundi manes inviseret (sic enim eum vocare solitus fuerat) festinavit: factaque oratione super sepulcrum, pallium misit versicoloribus figuris pavonum, ut videtur, intextum.* Imperatorum sepulcro impositum velamen purpureum, ut Diocletiani sepulcro; Ammian. libr. 16. (cap. 8.) *suasitque consarcinatis mendaciis, læsæ majestatis arcessere maritum infontem, & fingere, quod velamen purpureum a Diocletiani sepulcro furatus, quibusdam consciis occultabat.* Nec modo Imperatorum, sed & privatorum nobiliorum tumulo velum appositum; Hieronym. ad Paulam (super obitu Blasillæ epist. 108. al. 27. num. 15.) *ex more parantur exequiæ, & nobilium ordine præeunte, aureum feretro velamen obtenditur.* Palla sepulcri B. Martini a Leudaite data pro fidejussore, id est pro nexu & vinculo sacramenti præstiti, propter religionem & reverentiam pallæ, quæ variis clara erat miraculis & curationibus ægrorum. Palla est pallium seu velamen, diminutivum pallula; Gregor. de mirac. martyr. lib. 1. cap. 47. *De quo infecta limeamina, vel pallula, sive vela ecclesiastica, beatus cruor collectus est.*

Cap. 49.

Catenatosque ac exutos veste jubet eos ad Reginam deduci. Leudastes Comes Turonensis Platonem archidiaconum Turonensem & Gallienum captos & in vincula conjectos jubet veste exui. Spoliatio vestis ignominie causa in reos majestatis solita: Herminigildum a Leuvigildo Rege Gothorum patre suo captum veste exutum & vili amictum, refert Gregor. supr. h. libr. cap. 39. *& adprehensum spoliavit eum indumentis suis, induitque illum veste vili.*

Sed Rex recogitans, absolutos a vinculo, libera custodia reservat illæsos. Plato archidiac. & Gallienus a Chilperico Rege vinculis soluti, & in libera custodia positi. Libera custodia dici solebat, cum reus magistratui vel senatori custodiendus committebatur; Tacit. † 6. annal. cap. 3. *Gallio ... quia incusabatur facile toleraturus exilium, † dilecta Lesbo insula nobili & amœna, retrahitur in urbem, custoditurque domibus magistratuum.* Sallastius de conjurat. Catilin. (cap. 48.) *Senatus decrevit, ut abdicato magistratu Lentulus, itemque ceteri in liberis custodiis haberentur: quo pertinet locus M. Tullii 1. in Catilin. (cap. 8.) Quam longe videtur a carcere atque a vinculis abesse † debere, qui se ipsum jam dignum custodia judicaverit? Vel potius libera custodia dicitur laxior custodia, quæ erat tuta, sed mitior & tolerabilior, nempe non est in carcere, ubi tenebræ multæ, lux nulla aut tenuior, sed in vestibulo carceris; l. 1. C. de custod. reor. quod custodiarium vocat Tertull. ad martyres, (cap. 2.) quo vos, benedicti, de carcere in custodiarium si forte translatos existimetis.* Libera custodia dicuntur teneri qui non in carcere, sed in vestibulo carceris tenentur, quod non sint in vinculis & carceris tenebris; Hieronym. in Hierem. libr. 6. cap. 32. (in verba illa) *& Hieremias Propheta clausus erat in atrio carceris, qui erat in domo Regis Juda. Ex parte aliqua (inquit) illius clementia demonstra-*

tur, quod nequaquam eum in carcere, sed in vestibulo recludi jussit carceris: libera videlicet custodia, ne posset effugere.

Ad civitatem vero Turonicam Berulfus Dux cum Eunomio Comite fabulam fingit. Fabula hic pro commento seu figmento; Tertull. advers. Valentinian. cap. † 3. Jam si & in tota fabulam iniurietur, nonne tale aliquid dabitur, te in infantia inter somni difficultates a nutricula audisse, lamia, turres, & pestines solis? Fredegar. cap. 38. Rustica fabula dicitur † cum lupus ascendisset in montem. Alias fabula accipitur pro sermone seu narratione rei veræ; Tertull. apologetic. cap. 21. Recipite interim hanc fabulam. Senec. 3. de benefic. cap. 23. Sic servata, nobilis fabula, & exemplum duarum urbium fuit. Inde fabulari est sermonem habere etiam de rebus seriis; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. † 31. Cumque in quodam convivio, de beati Martini virtutibus fabularemur. Idem supr. h. libr. cap. 19. Nos collecti in unum sedebamus in secretario basilica beati Petri. Consabulantibusque nobis subito advenit Ælius archidiaconus Parisiaca ecclesie. Fabulari etiam est loqui de jucundis; Plaut. in Cistellaria **). Atque istuc mihi cibus est quod fabulare: hac de re plura in libr. 3. cap. 7.

Cumque inter duos custodes catenis & cippo teneretur vinctus. Modestus faber lignarius vinctus inter duos custodes positus: vinctis addebatur custodia militaris; L. 3. ff. de custod. reor. eadem catena vinciebat custodem, id est reum, qui erat in custodia, & militem; Senec. epist. 5. Eadem catena & custodiam & militem copulat. Act. Apostolor. cap. 12. (6.) In ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus.

Congregati igitur apud Brennacum villam Episcopi, in unam domum residere jussi sunt. Anno Christi 580. synodus apud Brennacum villam fiscalem congregata in causa Gregorii Episcopi Turonensis, qui a Leudaste Comite falso apud Chilpericum Regem accusatus erat, quasi Fredegundi Reginae oblocutus esset de turpi consuetudine cum Bertramno Burdegalensi Episcopo. Ejusdem synod. meminit Fortunat. lib. 9. cap. 1. Brennacum vulgo Brenne in Champegne.

Dehinc adveniente Rege, data omnibus salutatione, ac benedictione accepta, resedit. Chilpericus sedit in concilio Episcoporum, prius salutatis Episcopis, & benedictione ab his accepta. Episcopi priusquam sederent in concilio se invicem salutabant his verbis, Deo gratias; Optat. lib. 1. adv. Donatist. (cap. 14.) Ii dixerunt valem causam Domino debere reservari: & dixit Secundus, sedete omnes: tunc dictum est ab omnibus, Deo gratias, & sederunt. Episcopi benedicebant Principi vel majoribus, qui concilio aderant, hac formula, pax vobis; Crysost. homil. 36. in 1. Corinth. † 14. 20. Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 122. Gregor. infr. lib. 6. cap. 5. ad me conversus postulat, ut accepta benedictione discederet. Reges capita submittebant benedictioni Episcoporum; Hilar. Pict. lib. contr. Constantium, (cap. 10.) Osculo sacerdotes excipis, † quo & Christus est proditus: caput benedictioni submittis, ut fidem calces.

Tunc cunctis dicentibus: non potest persona inferior super sacerdotem credi. Riculfus subdiaconus non est admittus in teitem adversus Gregoriam Episcopum, quasi minores clerici non sint audiendi adversus Episcopum: laici quoque non admittuntur ad accusandum Episcopum, quia oppido eis infensi existunt; can. laicos, can. laici, 2. qu. 7.

Resistit ad hoc causa, ut dictis missis in tribus altaribus, me de his verbis exuerem sacramento. Et licet canonibus essent contraria, pro causa tamen Regis impleta sunt. Gregorius ex decreto synodi Episcoporum se purgavit de objectis sacramento post tres missas celebratas in tribus altaribus. Episcopo accusato, deficiente probatione, indicitur purgatio canonica per sacramentum super reliquiis sanctorum; can. Memnam, 2. qu. 5. quæ indicta est Gregorio per sacramentum dictis tribus missis in tribus altaribus, dicitur indicta contra canones, quod sacramento adjectum esset illud, quod sacramentum præstaretur post tres missas celebratas tribus in altaribus, quod erat novum & insolens: sed Gregorius paruit, ut sese Regi reconciliaret, quia agebatur causa Regis.

Jejunium cum omni domo sua celebravit. Riguntis Regina cum suis jejunat pro cau-

sa Gregorii . Oratio cum jejunió adhiberi solita; Gregor. *libr. 2. cap. 3. ex epistola Eugenii Episcopi ad Carthagenenses: Dico tamen vobis valete, orate pro nobis, & jejunate.*

Tunc placuit omnibus sacerdotibus, ut sator scandali, inficiator Reginæ, accusator Episcopi, ab omnibus arceretur ecclesiis, eo quod se ab audientia subtraxisset. Leudastes Comes in synodo Brennacenſi ab Episcopis excommunicatus ob contumaciam, quod fuga se subduxisset ab audientia id est iudicio Episcoporum . Excommunicatio est pœna contumaciæ; *cap. cum non ab homine, de iudiciis.* Ait inficiator Reginæ, id est obtrectator, qui detractatione inficit, œdat, decolorat famam alterius; Petr. de Vineis *libr. 1. epist. 21. famæ præloquium, quæ frequenter in maximis virginibus aurium deflorat auditum.* Symmach. *lib. 10. epist. 34. qui summi loci iudices decolorant.*

Ab hora tertia diei, revinctis post tergum manibus, suspensus ad arborem dependebat. Riculfus subdiaconus, vincſtis post tergum manibus, suspensus ad arborem, quæstionis causa: suspendium ad arborem tormenti genus .

Extensus ad trocleas cadebatur fustibus. Vario genere quæstionis tortus est Riculfus clericus, & cæsus fustibus, virgis lorisque duplicibus, extensus ad trocleas . Trocleæ genus tormenti usu frequens in passione martyrum; de quo & Gregor. *infr. libr. 6. cap. 8. In terra extenditur, ad trocleas virgis ac fustibus caditur.* Idem *lib. 7. cap. † 32. Tunc Rex furore succensus iussit eos ad trocleas extendi, & fortissime cædi.* Troclea est rota, e qua funes suspenduntur, per quos rei in sublime elevantur, inde precipites in imum mittuntur: extensi inter stipites quæstionis causa fustibus cadebantur; Gregor. *infr. libr. 9. cap. 38. Nec mora extensi inter stipites cum vehementius caderentur: nostri trocleam vocant, une Poulie, qua utimur etiam ad suspendendam lampadem;* Beda *lib. 5. cap. 18. pendente de super in trocleis magna lampade.*

Chlodoveus regnum acciperet, Leudastes ducatum. Riculfus clericus, inter tormenta confessus est, Fredegundi Reginæ crimen adulterii objectum, ut ea amota, sublato Chilperico Rege, & aliis liberis, Chlodoveus regnaret, Leudastes ducatum regni obtineret, id est summam rerum administrationem: sic vocatur potestas ejus, cui summa rerum credita erat post Regem; Gregor. *supr. h. libr. cap. 14. Meroveus inclusis fratribus omne capiat regnum. Tu vero ducatum totius regni ejus annis quinque tenebis.*

Nam hic sub Eufronio Episcopo de pauperibus provocatus archidiaconus ordinatus est. Exinde ad presbyterium admotus recessit ad propria . Riculfus de pauperibus, id est unus e pauperibus, qui erant in matricula ecclesiæ, ad ordines promotus, archidiaconus ordinatus est, inde ad presbyterium, quia munus archidiaconi non erat perpetuum; Sidon. *libr. 4. ep. 25. archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi.* Presbyter ordinatus ad propria recessit, id est in propriam ecclesiam, in qua ordinatus est, quia ordinatio non fiebat sine certo titulo; *can. neminem, can. sanctorum, 70. dist.*

Hic quasi jam esset Episcopus in domum ecclesie ingreditur impudenter, argentum describit ecclesie. Riculfus presbyter, Gregorio accusato apud Chilpericum Regem, spe episcopatus domum ecclesiæ occupavit, argentum ecclesiæ descripsit, inventario sc. argenti & rerum ecclesiæ confecto . Inventarium rerum vacantis ecclesiæ statim fieri solebat, ne res interim amoverentur; *can. hac hujus, can. caritatem, 12. qu. 2.* Et Episcopus electus ab initio solebat etiam conficere inventarium rerum ecclesiæ: immo & si uxorem haberet & liberos, rerum propriarum inventarium conficere tenebatur, ut pateret quid in bonis haberet tempore adepti episcopatus; *can. de Syracusana, 28. dist. Balsam. in can. 22. conc. Calced.*

Illud sepe suis familiaribus dicere erat solitus, quod hominem prudentem non aliter nisi in perjuriis quis decipere possit. Sapiens perjurió plerumque decipitur, propter fidem quam præstat jurijurando . Notat Riculfum presbyterum, quod perjurió gauderet . Eadem de turpitudine gloriatur Ballio leno apud Plaut. in *Pleudol. (4. 5. 5. & seqq.)*

Conceptis hercle verbis satis certo scio .

*Ego perjurare mavellem me millies,
Quam mihi illum verba per deridiculum dare.*

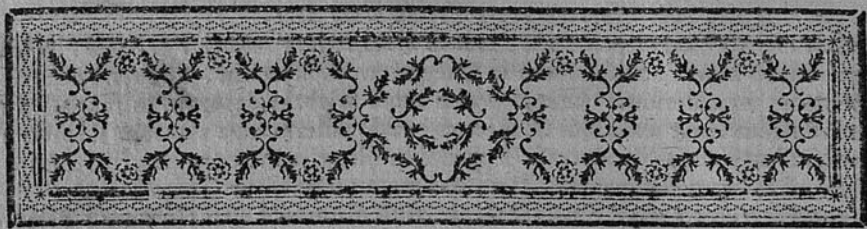
Cum consilio comprovincialium, eum in monasterium removeri præcipio. Riculfus presbyter ob falsam accusationem in Gregorium Episcopum, poenitentiae causa deportatus in monasterium. Clerici poenae causa solebant deportari in monasterium, quod molestum erat abbatibus & monachis. Monasterio fuga elapsum Riculfum, intercedentibus Felicis Nannetenfis Episcopi missis, circumvento perjuriis abbate accessisse ad Felicem Episcopum, & ab eo acceptum queritur Gregorius.

Intercedentibus Felicis Episcopi missis. Missi dicuntur legati seu nuntii Principis; Gregor. infr. libr. 8. cap. 18. *compellentibus missis imperialibus.* Idem dicuntur passim missi dominici: missi dicti etiam nuntii seu vicarii Episcoporum; Burchard. lib. ***) 18. *Illam autem si prior ad Episcopum aut ejus missum provocaverit.* cap. 1. *de frigid.* & *maleficiat.* missi etiam dicti nuntii privatorum; Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 44. *Et ad Episcopum missos dirigunt, ut eis quid agant jubeat ordinare.*

Igitur cum vale post synodum memoratam Regi jam dicto, ad propria redire vellemus. Finita synodo Episcopi discedunt vale dicto Regi. Abeuntes vale dicebant hoc verbo simplici, vale; Gregor. infr. lib. 6. cap. 5. *Igitur Chilpericus Rex.. Parisius venire disponit. Ad quem, tum jam vale dicturus accederem: & infra: Haustoque mero, vale dicentes, discessimus.* Idem cap. 6. ejusd. libr. *omnes stupefacti, & vale dicentes, cum magna admiratione ad propria sunt regressi.* Cap. 50.

Non ante discedere placuit, nisi hunc virum libatis osculis linqueremus. Gregorius finita synodo Brennacensi, cui aderat Salvius Albiensis Episcopus, non ante domum recedere sustinuit, quam eum salutasset libato osculo. Christiani solebant in occursum se invicem salutare osculo pacis, id est in signum pacis & dilectionis, seu communionis ecclesiasticae; Optat. Milevit. libr. 4. advers. Donatist. (cap. 5.) *Nam & vos ipsi aliqui in perfunctoria salutatione oscula aenegatis solita: & docentur multi, ne ave dicant cuiquam nostrum.* Hieronym. 3. advers. Rufin. (cap. 33.) *Antequam sanctus Epiphanius venisset Hierosolimam, & ore quidem & osculo tibi pacem daret: & infr. ut haereticum scriberet, quem osculis orthodoxum comprobavit, quae salutandi formula ducta videtur ex ritu apostolico; Paul. Rom. 16. 16. Cor. 1. 1. 16. 20. Cor. 2. 13. 12. Petr. 1. 5. 14. salutate invicem in osculo sancto.* Ait libatis osculis: oscula libare dixit, ut vini poculum libare pro haurire supr. hoc libr. cap. 20. *Hi pocula poscerent & vina libarent.*

In atrio Brinnacensis domus. Atrium regiae vel augustae domus vel castris est spatium liberum, quod est ante edificium domus; Gregor. de vit. patr. cap. 7. de castro Lingonensi; *ingressi autem portam castris, cum ad atrium pervenissent.* Idem infr. lib. 7. cap. 42. *Nam ingrediente me atrium domus, vidi virum senem exhibentem arborem in manu sua, quae mox extensis ramis omne atrium rexit.* Atrium est area ante aedes jacens, quam Graeci *αὐλήν* nostri aulam vocabant; Augustin. libr. 2. quaest. in exod. cap. 177. num. 9. *Sicut in lingua Latina invenimus aulae, quas Graeci αὐλαίαι vocant: ita quam illi appellant αὐλήν, nostri aulam vocaverunt.* Sed jam non atrium isto nomine, sed domus regiae significatur in Latina lingua, apud Graecos autem atrium: inde atriarum vel atrienses servi, qui in atrio mediae partium opera funguntur; l. 1. §. *caupones, nautae caupon.* Horum officium erat atrium scopis vertere, supellectilem mundare; Columell. de re rustica. libr. 12. cap. 3. *tum insistere atriensibus, ut supellectilem exponant, & ferramenta deteresa nitidentur, atque rubigine liberentur.* Cujac. observ. lib. 10. cap. 24. & ad l. 203. de V. S. Atrium ecclesiae est area circa ecclesiam, 40. passum in majoribus ecclesiis, 30. in capellis vel minoribus ecclesiis, intra quam confugientibus erat plena securitas; *can. sicut, can. si quis in atrio, can. si quis contumax, can. quisquis, 17. qu. 4.*

AD LIBRUM VI.

Cap. 1.

Cap. 2.

PUD Lugdunum synodus Episcoporum conjungitur, diversarum causarum altercationes incidens, negligentioresque judicio damnans. Conc. Lugdunense III. celebratum sub Guatrano Rege anno Domini 583.

Agathen urbem, quæ in Gothorum regno sita est, advenerunt. Agathe est urbs Septimaniæ, quæ eo tempore erat adhuc ditionis Gothorum; Gregor. infr. libr. 8. cap. 28. Quibus de causis commotus Guntchramnus Rex, exercitum in Hispaniam destinavit, scilicet ut prius Septimaniam, quæ adhuc infra Galliarum terminum habetur, ejus dominationi subderet. Idem cap. 30. ejusd. libr. Prius Septimaniam provinciam ditioni nostræ subdite, quæ Galliis est propinqua. Indignum est, ut horrendorum Gothorum terminus usque in Gallia sit extensus. Idem libr. 9. cap. 7. Gothi vero propter superioris anni devastationem, quam in Septimania Regis Guntchramni exercitus fecit, in Arelatensem provinciam proruperunt. Septimania jam olim tradita Gothiis; Sidon. libr. 3. epist. 1. vel Gothiis credite, qui sapennumero etiam Septimaniam suam fastidiunt, vel refundunt, modo invidiosi hujus anguli, etiam desolata proprietate potiuntur: unde Septimania dicta est Gothia, quasi restituta sedes Gothorum jam amissa Aquitania; Gregor. supr. libr. 4. cap. 46. Ibi-que Sigila, qui quondam ex Gothia venerat, multum laceratus.

Tunc ego Novigentum villam ad occursum Regis abieram. Novigentum, vel Novingentum, vel Nongentum, aliud est oppidum in Pertico, seu Perticensi pago, vulgo Nongentum Rotroci, Nogenit le Rotrou; Guill. Brito de gest. Philipp. A. ad ann. 1189. apud Nongentum oppidum in Perticensi pago: aliud est cognomine Novientum vel Nongentum suburbanum Parisiorum in vit. S. Remigii. Villam vero Novientum in pago Parisiaco: locus celebrior sepultura S. Clodoaldi; gesta Franc. cap. 24. Noviento villa Parisiaco suburbano depositus requiescit: c'est S. Cloud.

Ibique nobis Rex missorium magnum, quod ex auro gemmisque fabricaverat in quinquaginta librarum pondere, ostendit. Missorium est majus vas aureum vel argenteum, pretiosis gemmis distinctum, quod inter Reges & Principes doni causa mitti solebat; de quo Gregor. infr. libr. 7. cap. 4. Reliquos vero thesauros, qui apud villam Calam remanserant, in quibus erat missorium illud aureum, quod nuper fecerat, thesaurarii levaverunt. Aimoin. lib. 4. cap. 25. missorium aureum ex thesauris Gothorum. Missorium etiam dictum, quod oblatum erat ecclesiæ a Principe vel optimate; Flodoard. hist. Rem. libr. 1. cap. 4. missorium argenteum sex librarum.

Aureos etiam singularum librarum pondere, quos Imperator misit, ostendit, habentes ab una parte iconem Imperatoris pictam, & scriptum in circulo, Tiberii Constantini perpetui Augusti. Ab alia vero parte habentes quadrigam & ascensorem, continentesque scriptum, gloria Romanorum. A Tiberio Imp. Chilperico Regi dono missi sunt aurei singuli pondo libræ auri, habentes ex una parte insculptam imaginem Imperatoris, ex altera quadrigam & vectorem: unde id genus nummi dicti quadrigati. Aurei Romani inscripti imagine Imperatoris; Cedren. in Niceph. Phoca (num.)

324.) νόμος δὲ καὶ ἔθους ὄντων πάντα χαρακτήρα Βασιλείως, εἰ μὴ τῶν σάβμα ἐλαττοῖσιν, δύναμιν εἰσφέρειν, καὶ ἔχειν ἰσόπμυον. *Cumque esset lege & consuetudine receptum, ut omnes nummi imagine alicujus Imperatoris notati, modo ponderi justo nihil decederet, idem valerent. Soli Imperatores Romani aureis nummis suam imaginem apponebant, Rex Persarum argenteis tantum. Primi omnium Francorum Reges, spreta imperii majestate, nummos aureos sua imagine percusserunt; Procop. 3. de bell. Gothic. (cap. 33.)*

Qui dato susceptoque de pace sacramento, pactioibusque firmatis, numerati regressi sunt. Pactum pacis inter Chilpericum Regem, & Childebertum filium Sigeberti Regis jurejurando firmatum: ut infr. libr. 7. cap. 6. pactum inter Charibertum, Guntranum, & Chilpericum Reges jurejurando pariter sancitum, hoc addito, ut † Polieuctus martyr cum Hilario & Martino confessoribus esset perjuri vindex.

Cap. 3.

† In lib. meo, Polyoctus.

Lupus vero Dux Campanensis. Comites præerant singulis civitatibus & pagis, Duces provinciæ, quæ est synthesis plurium civitatum & pagorum; Gregor. infr. libr. 8. cap. 18. Nicetius per emissionem Eulalii a comitatu Arverno submotus ducatum a Rege expetiit, datis pro eo immensis muneribus. Et sic in urbe Arverna, Ruthena, atque Ucetica Dux ordinatus est. Idem libr. 9. cap. 7. Ennodius cum ducatum urbium Turonicæ atque Pictavæ administraret, adhuc & Vici Juliensis, atque Benarne urbium principatum accepit.

Cap. * 4.

Tutata infra urbis Lugduni Clavati viros conjugæ suæ, ad Guntramnum Regem confugit. Rectius alii Codices Lauduni Clavati. Laudunum Clavatam urbs Campaniæ, in qua Lupus Dux Campaniæ conjugem in tuto posuit ab hostibus: ejusdem meminit Fredegar. cap. 97. ad Laudunum clavatam nuncios dirigit. Aimoin. libr. 4. cap. 45. † Martinus per fugam elapsus, Laudunum Clavatam ingressus illic se reclusit. Flodoard. hist. Rem. libr. 1. cap. 14. Non modicam nec non earundem rerum partem, ecclesia sanctæ Mariæ Lauduni Clavati, Remensis parochiæ castri, ubi nutritus fuerat, tradidit. Sic dictum a Clavis populis, quæ urbs Claborum, ut Viridunum dicta est urbs Claborum; Sigebert. ad ann. 1043. **) Odofredus ad urbem quoque Claborum, quæ Viridunus dicitur, cum majori sanctæ Mariæ ecclesia incendit.

† Iisd. fere verbis in gest. Franc. epitom. cap. 46. & in chron. Fredegar. cap.

Judæus quidam Prifæus nomine, qui ei ad species coemendas familiaris erat. Hac ætate Judæi maxime negotiationem exercebant in Gallia, & Syri etiam; de Syris Gregor. infr. libr. 10. cap. 26. Eusebius quidam negotiator, genere Syrus, datis multis muneribus, in locum ejus subrogatus est. Salvian. Gallus de gubern. Dei libr. 4. Consideremus solas negotiatorum & Syrorum omnium turbas, quæ majorem ferme civitatum universarum partem occupaverunt. Adeoque Syri per totum orbem sparsi negotiationis causa; Hieronym. in Ezech. libr. 8. cap. † 27. vers. 15. & 16. usque autem permanet in Syris ingenitus negotiationis ardor, qui per totum mundum lucri cupiditate discurrunt, & tantam mercandi habent vesaniam, ut occupato nunc orbe Romano, inter gladios & miserorum neces, quærant divitias, & paupertatem periculis fugiant. Idem ad † Demetriadem, num. 7. negotiatoribus, & avidissimis mortalium Syris. Hinc mulieres Syras, quod continenter ferant absentiam virorum, diu absentium negotiandi causa, laudat Augustin. de adulterin. conjugis libr. 2. cap. 20. Et plurimæ pudicissime transigunt, & maxime Syre, quarum mariti negociandi questibus occupati, juvenes adolescentulas deserunt, & vix aliquando senes ad ancillas revertuntur. Et ut apud Ravennam omnia perverfa intelligantur, clericos foenerari, Syros psallere, per ludum scribit Sidon. libr. 1. epist. 8. Foenerantur clerici, Syri psallunt. Judæi etiam ut plurimum erant conductores vectigalium in Gallia; Gregor. infr. libr. 7. cap. 23. Præsenti quoque anno Armentarius Judæus, cum uno sectæ suæ satellite, & duobus christianis ad exigendas cautiones, quas ei propter tributa publica Injuriosus ex vicario, ex comite vero Eunomius deposuerant, Turonis advenit.

97. in corpor. Franc. histor. & in marg. utriusq. laudatur Aim. 41. cap. 45. attamē Aim. lib. 4. tam in eod. corpore Franc. histor. quam penes Duchesne, 41. exhibet cap. in quibus verba hæc desiderantur.

Cap. 5.

Et hæc dicens, aquam manibus porrigi jubet. Veteres discumbebant lotis prius manibus:

Plaut. in Amphitr. (2. 2. 170.)

Lavisti. Am. quid postquam lavi? Al. accubisti.

Idem in Stich. (4. 1. 28.)

Quam mox, cocta est cœna? impransus ego sum. EP. abi intro ad me, & lava. Petron. in satiric. (cap. 31.) Tandem ergo discubimus, pueris Alexandrinis aquam in manus nivatam insudentibus; Gregor. ipse de vit. patr. cap. † 5. Sigivaldus ut ablutis aqua manibus, merum dignaretur accipere deprecatur. Immo & convivæ manus lavabant ad singula fercula; Lamprid. in Heliogabal. quum † tantum biberent per singula fercula, & manus, quasi comedissent, lavarent. Sidon. libr. 1. epist. 11. Retrorsumque conversus, tamquam aquam manibus poscerem ... cubitum toro reddidi.

Quibus ablutis, facta oratione, accepto pane, gratias Deo agentes, & ipsi accipimus, & Regi porreximus. Benedictio mensæ ante refectionem antiqui moris est; Hieronym. ad Eustochium (de custodia virginitat. epist. 22. num. 37.) Nec cibi sumantur, nisi oratione præmissa, nec recedatur a mensa, nisi referatur Creatori gratias. Immo & veteres benedicebant singula fercula; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 80. Dixitque vir ad presbyterum hæreticum, si consenseris dictionibus meis, exerceamus hodie cachimum, de hoc Romanorum presbytero, ut scilicet adposito ferculo, tu celerius signare festines. Notatur virgo sanctimonialis, quæ lactucam ori iniecit, ommissa benedictione signo crucis, statim arrepta a dæmone; Gregorius Papa dialog. 1. cap. 4. Quadam vero die una Dei famula ex eodem monasterio virginum hortum ingressa est, quæ lactucam conspiciens concupivit, eamque signo crucis benedicere oblita, avidè momordit: sed arrepta a diabolo protinus cecidit.

Rex vero ascenso equo Parisius est regressus. Priores Reges Francorum equo ut plurimum vehebantur, etiam in solempni pompa; Gregor. lib. 2. cap. 38. de Chlodoveo I. Tunc ascenso equo, aurum argentumque in itinere illo, quod inter portam atrii & ecclesiam civitatis † est, presentibus populis, manu propria spargens.

Cap. * 6.

Fuit autem apud urbem Nicensem eo tempore Hospitius reclusus. Alii codic. legunt reclusus. Ejusdem meminit Aimoin. lib. 3. cap. † 39. Paul. Diac. de gest. Longobard. libr. 3. cap. 1. ex fide Gregorii.

Constrictus catenis ad purum corpus ferreis, induto desuper cilicio. Hospitius reclusus ferreis catenis vinctus, quas ad imum corpus gestabat, superjecit cilicium, ne appareret, sciens patribus displicuisse in monachis manifestam catenarum gestationem; de quibus Hieronym. ad Eustochium, (de custodia virginitatis epist. 22. num. 28.) Viros quoque fuge, quos videris catenatos, quibus feminei contra Apostolum orines, hircorum barba, † nigrum pallium. Idem ad Marcum presbyterum: Quid facit sub tunica pœnitentis regis animus? Catenæ, sordes, & comæ non sunt diadematis signa, sed fletus: de iisdem Epiphanius in calce Panarii in expositione fidei Catholice. cap. 23. ἀπὸ τῆς δὲ, ὡς ἐπιπέειν, ἢ τὸ κλιθεῖς ἀποπέειν, ὡς πῶν ἐδοξεν. Neque plus decoris habet, ut diximus, quod nonnullis visum est, cum vinculis collo inditis incedere. Plura de his Chrysofom. libr. 3. adv. vituper. vit. monastic. Gregor. Nazianz. orat. † 12. Pallad. hist. Lausiac. cap. 52. (sect. 48. in Apollo abbate). Theodorit. de vit. Patr. cap. 3. † 6. 24. Gregor. ipse de vit. patr. cap. 15. de Senoch. abbate.

†† Loc. cit. nihil. Plura de cœnobit. instit. lib. 1. cap. 3.

Cassian. †† collat. 8. cap. 3. Cæsarius de mirac. lib. 11. cap. 26. & trib. seqq. Nihil aliud quam purum panem cum paucis dactylis comedebat. Hospitius reclusus vescabatur solo pane & aqua cum paucis dactylis: hi sunt fructus palmarum, quos alii palmulas vel caricas vocant. Monachi alii victitabant solo pane, & ole-ribus, & leguminibus; Hieronym. epist. ad Paulin. de instit. monach. (epist. 58. al. 13. num. 6.) Sit vilis & vespertinus cibus, olera & legumina: interdumque pisciculos pro summis ducas delitiis. Idem ad Eustoch. (de custodia virginitat. epist. 22. num. 35.) Vivitur pane, leguminibus, & oleribus, quæ sale solo condiuntur. Idem Cassian. de instit. cœnobitar. libr. 5. cap. 23. Evagr. libr. 1. cap. 21. alii vivebant pane & aqua cum paucis dactylis.

In diebus autem quadragesimæ, de radicibus herbarum Ægyptiarum, quibus eremite utuntur, exhibentibus sibi negotiatoribus alebatur. Hospitius in quadragesima vivebat radicibus herbarum Ægyptiarum, quæ ei subministrabantur a negotiatoribus Massiliensibus. Inter monachos Ægyptios, alii vivebant pane, oleribus, & le-

leguminibus, alii radicibus herbarum, unde βόσχοι id est pabulatores nomen; Evagr. libr. 1. cap. 21.

Non decima dantur, non pauper alitur. Hospitius reclusus cladem Galliarum per Longobardos prædixit, ejusque causam inter alias tribuit, decimarum detrectationi. Hoc tempore vitio sæculi decimarum præstatio in desuetudinem abierat; ideo pro decimis instaurandis diligentius elaboratum conc. Matic. II. can. 5. Moguntin. can. 38. de quo plura diff. jur. can. libr. 3. cap. 9.

Ipse vero imposito salutis signo, brachium sanitati restituit. Longobardi militis dextera, quæ librando gladium in caput Hospitii dirigit, signo crucis a sancto restituitur. A sanctis curationes fiunt imposito signo crucis; Gregor. infr. libr. 10. cap. 29. *Interea ad sanctum Aredium cœperunt infirmi confluere, quos, manus singulis cum vexillo crucis imponens, sanitati reddebat.*

Ille autem in eodem loco conversus, tonsurato capite fidelissimus monachus nunc habetur. Monachi tonsurati; Dionys. de hier. eccles. cap. 6. Epiphani. heres. 80. (art. 6.) Hieronym. epist. ad Sabinian. (num. 5.) Augustin. de oper. monach. cap. ult. Pallad. hist. Lausiac. cap. 21. Beda hist. lib. 1. cap. **) 13. & **) 20. libr. 5. cap. 22.

Igitur diaconus ex provincia illa Romam directus est, ut beatorum Apostolorum pignora, vel reliquorum sanctorum, quæ urbem illam muniunt, exhiberet. Ea ætate frequens fuit peregrinatio religionis causa ad limina Apostolorum; Sidon. libr. 1. epist. 5. *Ubi priusquam vel pomeria contingerem, triumphalibus Apostolorum liminibus affusus, omnem protinus sensi membris male fortibus explosum esse languorem.* Beda hist. lib. 5. cap. 7. *Abeunte autem Romam Ceadualla successit in regnum Hun de stirpe regia, qui cum triginta septem annis imperium tenuisset gentis illius, & ipse relicto regno, ac junioribus commendato, ad limina beatorum Apostolorum Gregorio pontificatum tenente profectus est. . . . Quod his temporibus plures de gente Anglorum, nobiles ignobilesque, laici & clerici, viri ac femine certatim facere consueverunt.* Theodulf. Aurelian. epist. **) ad Modoinum de exilio suo:

Oratum hæc Turonæ, Romam petis inde reversa.

Inde Romæ dicti qui voti causa Romam peterent; Odo Cluniacens. vit. S. Gerald. Comitis lib. 1. cap. 27. *Cum vero dehinc quosdam Romeos sibi notos obviam reperisset: & cap. 29. ejusd. libr. Nam sicut illic mos est, lucrosam nimis nauulum a Romeis expectabat.* Ob id variæ constitutiones a Gregorio & aliis Pontificibus editæ pro securitate & immunitate peregrinorum Romam euntium; can. si quis Romipetas, & dd. seqq. 24. qu. 3. Constitutionem Gregorii laudat continuator Bedæ lib. 2. cap. 26. præmissa oratione Pontificis super ea habita ad Cardinales: *Securi peregrini insuetas viarum terebant orbitas, lætique per urbem antiquis oculis pascebant miraculis, cantantes donis factis repatriabant, &c.* Et quia obtentu Turonici vel Romanæ peregrinationis potentiores novos census a colonis suis exactabant, id vult syn. Cabilonens. II. can. 45. & quia multis peregrinatio erat occasio vagandi, idcirco statutum, ne quis Romam iret sine licentia sui Episcopi, vel ejus vicarii; conc. Saleguntad. can. 16.

* *Quo salutato ac deosculato.* Osculum salutationi conjungi solebat pro simplicitate sæculi; Augustin. quæst. in genes. cap. 87. *Consuetudinis quidem fuit, maxime in illa simplicitate antiquorum, ut propinqui propinquos oscularentur, & hoc hodie fit in multis locis.* Optat. Milevit. lib. 4. (cap. 5.) *Nam & vos ipsi aliqui in persuntoria salutatione oscula denegatis solita.*

* *Sesque his qui sancto viro de naucleris amici essent commendari deposcit.* Diaconus Andegavenis, apud Nicæam urbem salutato Hospitio recluso, navigio inde Romam petiturus a sancto viro petiit se commendari naucleris, id est gubernatoribus navium, qui ejus amici essent.

Adsumptoque oleo benedictione sanctificato. Hospitius reclusus mutum & surdum natum curavit oleo signo crucis benedicto: eodem oleo cæcum curatum subjungit Gregor. *Tunc cum oleo benedicto super oculos ejus, crucem sanctam faciens, ait † Et paulo post de muliere obsessa: atque ex oleo sancto crucem fronti ejus imposuisset.*

Gratia curationum fulserunt patres ascetici, ut Hospitius hic, Maxentius & alii, de quibus dictum est supr. lib. 2. cap. † 37. quibus addatur Beda libr. 3. cap. 15. *Qui benedicens illis, ac Domino commendans, dedit etiam oleum sanctificatum, &c.*

Vocavit ad se præpositum monasterii. Hospitius reclusus, sentiens se morti proximum, vocavit præpositum monasterii. Præpositus monasterii est idem qui prior, qui præest monasterio sub abbate, Græcis ἡγούμενος; synod. Nicæn. II. can. † 14.

Et mitte nuncios ad Episcopum civitatis, ut veniat ad me sepeliendum. Hospitius reclusus, sentiens se morti proximum, vocavit ad se præpositum monasterii, & per eum, seu ejus nuntium, commendavit sepulturam suam Episcopo civitatis. Hic fuit Eustasius Episcopus, qui audita morte advenit, & sancti corpus sepulturæ mandavit, ut mox subjungit Gregor. *Adveniens autem Austadius Episcopus, beatum corpus studiosissime sepultura mandavit.*

Cap. 7.

Eo tempore Ferreolus Uceticensis Episcopus, magnæ vir sanctitatis, obiit. Ferreolus Uceticensis Episcopus filius Ansberti senatoris & Blitildis, ea fuit filia Chlotarii I. Episcopus Uceticensis successit Firmino patruo suo.

Regium de episcopatu præceptum accipit. Mortuo Ferreolo Uceticensi Episcopo, Albinus per Dinamium rectorem provinciæ, citra Regis consilium, seu consensum, suscepit episcopatum, quo intra tres menses morte sublato, Jovinus regium de episcopatu præceptum accepit; quia ea ætate Episcopi non adsumebantur sine præcepto Regis: sed præventus est a Marcello, qui a comprovincialibus consilio Dinamii Episcopus ordinatus est, & tandem muneribus vicit apud Regem.

Cap. 8.

Obiit & Eparchius reclusus Engolismensis. Eparchius reclusus apud Engolismam vitæ sanctitate claruit. Is fuit de genere Comitum Petrocorienfium; ejus gesta apud Sur. 1. jul. vulge S. Cibar.

Et judicibus plerumque, ut culpabilibus ignoscere, dulcedine profusa, imperavit potius, quam rogavit. Eparchius reclusus pro reis damnatis sæpius intercedebat apud judices. Passim numerantur intercessiones monachorum pro damnatis, vel oppressis; Chrysoft. homil. 17. ad Antiochen. Cassian. collat. 1. cap. 20. collat. 14. cap. † 4. de quo in asceticis.

Quodam vero tempore, dum pro furto quis ad pendendum deduceretur. Laqueus feu suspendium pœna furti; Gregor. de mirac. B. Martini. lib. 1. cap. 21. *Quodam loco unus propter furti scelera comprehensus, † atque graviter verberibus actus, ductus est ad patibulum, ut condemnaretur suspendio.* Innocent. III. in cap. ex litteris, de excess. pralat. *In quorum presentia prædictus fur est suspensus.* Senec. epist. 7. *Latrocinium fecit aliquis: quid ergo meruit? Ut suspendatur.* Famosi latrones his locis, ubi grassati sunt, furca figendi; l. capitalium, §. † penult. ff. de pœn.

Cap. 9.

Dum se cerneret morbo regio calculoque gravissime fatigari. Regius morbus, est morbus caducus seu comitialis; Gregor. de mirac. B. Martini. lib. 2. cap. 27. *Ipsè vero Ruccolenus ulteriorem ripam aggressus, morbo confestim regio sauciatur.*

Qui tonsuratus, gradus quos clerici sortiuntur ascendens, post 40. dies migrante sacerdote successit. Badegisilus major domus regiæ, designatus Episcopus Cenomannensis, vivo adhuc Domnolo tonsuratus, & intra paucos dies promotus ad omnes ordines, paulo post migranti Episcopo successit. Hoc factum contra canones, manu regiæ.

Cap. 10.

Qui ponentes ad fenestram absidæ cancellum, qui super tumultum cujusdam defuncti erat. Fures basilicam B. Martini ingressi sunt per fenestram vitream absidæ, nitentes in altum per cancellum tumuli cujuspiam defuncti. Absis vel absidæ erat pars anterior basilicæ; Gregorius supr. lib. 2. cap. 16. *in ante absidem rotundam, habens ab utroque latere ascellas eleganti constructas opere.* Idem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 63. *Denique in latere basilicæ, id est in pariete, qui a parte erat oratorii, in absidæ collegit, præstolans Domini misericordiam, quid juberet de martyre revelari.* Anastas. in Benedict. III. *& impetu facto absidæ, in qua Episcopi psallentes residebant cum clero, † leones veluti ferocissimi conscenderunt.* Tumuli sanctorum vel majorum cancellis includebantur, ut sepulcrum S. Petri; Gregor. de mirac. martyr. lib.

lib. † 1. cap. 28. Hoc enim sepulcrum sub altari collocatum valde rarum habetur. Sed qui orare desiderat, reseratis cancellis, quibus locus ille ambitur, accedit super sepulcrum. Idem de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 2. Accessi autem ad tumulum sancti, ac per lignum cancelli linguam impeditam traxi. Cancellis inclusus videbatur lectulus B. Martini: sic vocant nudam humum, in qua cubabat apud Condantensem vicum; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 35. Quidam ex nostris lignum venerabile de cancello lectuli a monasterio sancti, me nesciente, detulerat. Idem libr. 2. (de mirac. ejusd.) cap. 19. Prostratusque ad ejus lectulum nocte tota lacrymis & orationibus deducta, immobilis madefecit terram fleibus, repositque suspiriis ejus venerabile lignum cancelli.

Ac de hospitali eorum argentum communitum, & pallia sunt extracta. Hospitale hic pro hospitio, sive caupona, in qua latebat argentum & alia res, quæ furto subreptæ erant e basilica sancti Martini. Alias hospitale pro xenodochio peregrinis excipiendis destinato; Gregor. de mirac. libr. 1. cap. 53. idemque apud basilicam sancti martyris Marcelli hospitale habebat, ab abbate loci victus stipendia capiens.

Aimoin. lib.
**) 3. cap. 45.

Apud Massiliensem vero urbem Dinamius rector Provinciae. Dinamius fuit rector Arelatensis provinciae, quæ ab eo tempore simpliciter Provincia dicta est; Gregor. supr. h. lib. cap. 7. Albinus ex præfeto per Dinamium rectorem Provinciae extra Regis consilium suscepit episcopatum. Adhuc tamen eadem non desit vocari Arelatensis provincia; Gregor. lib. 4. cap. 39. Et Anno quoque Arelatensem debellavit provinciam. Idem libr. 8. cap. 30. Hac audiens Rex Leudegisilum in locum Calymniost cognomento Ægilanis Ducem deligens, omnem ei provinciam Arelatensem commisit. Massiliensem vel Arelatensem provinciam promiscue accipere videtur Gregor. infr. lib. 8: cap. † 43. Nicetius Arvernus rector Massiliensis provinciae.

Cap. 11.

Domos ecclesie adprehendunt, ministeria describunt, registoria referant, promptuaria expoliant, omnesque res ecclesie, tamquam si jam mortuus esset Episcopus, pervadunt. Pulso Theodoro Episcopo Massiliensi, clerici ejus ecclesie, quasi jam mortuo Episcopo, res omnes ecclesie occupant, ministeria describunt, id est vasa ecclesiastica, registoria referant, id est regesta ecclesie. Regesta sunt tabularia, seu archiva, quibus continentur codices seu instrumenta vel acta Principis, reipublicæ, universitatis, vel ecclesie: his usus conscribendis vitis aliquot Principum Vopiscus; testis ipse de se in Probo: Usus etiam ex regestis scribarum porticus porphyretice. Alias regestum est locus, ubi gaza regia seu ararium habetur; Gregor. infr. lib. 9. cap. 9. Pueri vero, qui missi a Rege fuerunt ad requirendas res ejus, tanta in thesauris illius repertiunt, quanta nec in ipso ararii publici regesto poterant inveniri. Idem cap. 10. ejusd. lib. Multitudo autem auri, argentique, ac diversarum specierum, in ejus regestis reperta est. Idem cap. 34. ejusd. libr. Et ingressa in regestum, reservavit arcem monilibus ornamentisque preciosis refertam. Promptuaria expoliant, id est cellaria; de quo dixi supr. lib. 5. cap. 1.

Gundulfum ex domestico Ducem factum. Gundulfus ex domestico, id est comite domesticorum, a Childeberto Dux factus. Domesticus est comes domesticorum, qui in palatio adscripti sunt custodia Imperatoris; Suidas δὸμῆσται οἱ πᾶν ῥωμαίων ἰμῶν, οἱ κατὰ βασιλείας οἰκονομοὶ στρατιῶν. Qui præerat illis comes domesticorum; Gregor. supr. lib. 2. cap. 9. Eodem tempore Castinus domesticorum comes, expeditione in Francos suscepta, ad Gallias mittitur. Dignitatis causa præfectus domesticorum μέγας domesticus dictus; Nicet. in Joanne Comneno (cap. 3.) μέγας πρῶτος δὸμῆσται: magnique domestici honore ornatus. Et ibid. cap. 11. circa fin. ἰπὸδύχην πῶ μέγαν δὸμῆσται Ἰωάννη: monitu Joannis magni domestici. Willelm. Tyr. de bell. sacr. lib. 2. cap. 5. Et megadomestici dignitate, quem nos majorem senescalum appellamus. Inde domesticatus est dignitas ejus, qui præest domesticis seu custodibus corporis; Gregor. supr. lib. 2. cap. 8. Gaudentius pater . . . a domesticatu exorsus militiam, usque ad magistrum equitum culmen proventus est. Præfectus domesticorum passim simpliciter domesticus; Gregor. infr. lib. 10. cap. 15. Adfuit autem diebus illis Flavianus nuper domesticus ordinatus.

Tom. XI.

R

Dum diversa inter se super altarium conferunt, recedentes ab altario saluatorium ingrediuntur. Gundulfus Dux & Dinamius, dum diversos inter se ferunt sermones intra altarium id est sanctuarium seu spatium, quod est circa altare, recedentes ab altario, saluatorium ingrediuntur. Saluatorium est hospitium seu metatum Episcopi, proximum basilicæ, Græcis *ἀναδύμιον*, de quo dixi supr. lib. 2. cap. 21.

Tunc referatis tam portarum quam sacrarum adium valvis, ingrediuntur utrique civitatem, Dux scilicet & Episcopus, cum signis & laudibus, diversisque honorum vexillis. Capto Dinamio Gundulfus Dux & Theodorus Episcopus Massiliensis una solemnī pompa urbem ingressi cum signis, id est signorum ecclesiæ sonitu. Signa sunt campanæ ecclesiæ, inde nomen, quod signentur baptismo, id est oleo & chrismate, & nomen eis imponatur; Helgald. in Roberto R. de capella regia: *Signa quinque: Unum ex his satis mirabile, in quo undecim millenaria metalli, & sexcenta libræ fuerunt, cui imprimi iussit signum baptismi & de oleo & chrismate facti, sicut ordo deposcit ecclesiasticus, & ut vocaretur Robertus attribueret Spiritus sanctus: vel etiā signa hic accipe pro signis crucis, quæ a clero præferuntur, cum solemniter occurrit Principi; Gregor. lib. 10. cap. 9. Ebracharius vero usque Venetias urbem accessit. Miserat enim ad eum obviam Episcopus Regalis clericos suos cum crucibus & psallentio, qui eos usque ad urbem deduxerunt.* Ait cum laudibus, id est cum variis plausibus & adclamationibus: laudes sunt adclamationes, quæ fiunt Principi imperium vel regnum, vel Episcopo pontificatum ineunti; Gregor. libr. 5. cap. 30. de Tiberio II. Imp. *Dehinc indutus purpura, diademate coronatus, throno imperiali impositus, cum immensis laudibus imperium confirmavit.* Idem infr. hoc lib. cap. 30. *Igitur celebrato iustitio, Mauricius indutus diademate & purpura, ad circum processit. Adclamatisque sibi laudibus, largitis populo muneribus, imperio confirmatur.* Cum signis vexillis & laudibus variis linguis Guntrano Regi obviam occurrit plebs Aurelianensis; Gregor. libr. 8. cap. 1. *Processitque in obviam ejus immensa populi turbæ, cum signis atque vexillis, canens laudes, &c.* Theodorus Episcopus Massiliensis a civibus cum magna laude susceptus; Gregor. ipse infr. hoc cap. *Episcopus vero ad Regem deductus, nec culpabilis inventus, ad civitatem suam redire permissus, cum grandi est a civibus laude susceptus.* Signa id est cruces & vexilla præferuntur a sacerdotio in solemnibus litanis vel pompis. Constantinopoli commota seditio, ducibus quibusdam presbyteris, quorum unus imaginem Christi, alter signum crucis, alius sacrum vexillum in forum attulit; Nicet. in Alexio Comnen. cap. 6. *ἡ τις τῶν ἱερῶν ἑστῶτων πρὸς Χριστῷ ἐπ' ἀγορᾶς ἐνεγκῶν, ἡ ἀλλ' ἄρα σὺν τῶν ἐπιμαρτύριον, ἡ ἕτερον σημεῖον ἱερῶν ἀνομιῶν, ὡς γὰρ ἄλλοις μὴν πρὸς σαοῦς αἰς ἐπιμαρτύριον ἔσταντο.* Et quidam sacerdos Christi imaginē in forum allata, alter cruce in tergum sublata, alter sacro vexillo arcepto, seditiosos attraxerunt ut *Cæcias nubes*.

Quorum caput Anastasius abbas & Proculus presbyter erant. Principes seditiosis commotæ adversus Theodorum Episcopum Massiliensem, fuere Anastasius abbas, (is fuit abbas S. Victoris) & Proculus presbyter. Caput seditiosis dicitur hic, ut caput belli supr. lib. 5. cap. 2. *Godinus autem, qui a sorte Sigiberti se ad Chilpericum transtulerat... caput belli istius fuit.*

Multi tamen eorum per idoneos fidejussores dimissi, ad Regem jussi sunt ambulare. Rei soluti datis fidejussoribus iudicio sibi: fidejussor iudicio sibi admittitur, etiam in criminalibus causis; l. si adulterium, in fin. ff. ad leg. Jul. de adulter. Gregor. infr. lib. 8. cap. 7. *Discedentes itaque a Regis præsentia, cautiones & fidejussores dederunt, ut decimo calendis mensis novi ad synodum convenirent.* Idem cap. 12. ejusd. lib. *Episcopum vallat, fidejussores requirit, & ad præsentiam Regis Gunthramni direxit: ut scilicet ad synodum, quæ Matiscone futura erat, quasi ab Episcopo damnandus & adesset.* Idem eod. lib. cap. 43. *Antestius vero acceptis fidejussoribus ab Episcopo, ut in præsentia Regis adesset, Sanctonas venit: & infra: Et sic datis fidejussoribus de præsentia sua ante Regem, in civitatem ingredi permissus est.* Idem de glor. confess. cap. 71. *& dicto citius convenitur Episcopus, datisque fidejussoribus in præsentia Regis adsistit.* Idem infr. hoc lib. cap. 12. *dati fidejussoribus Tolosam dirigitur.* At

At ille ira commotus, jubet contra fas religionis, ut Pontifex summi Dei arctatus vinculis sibi exhiberetur. Guntranus Rex Theodorum Massiliensem Episcopum contra fas jubet vincitum sibi exhiberi. Episcopi dicunt causam soluti, illustres in criminalibus causis audiuntur sedentes; l. 3. in fin. pr. vers. eo, qui in crimen, C. ubi senator. vel clariss. Sidon. lib. 1. epist. 7. de Arvando: *Arvandus jam tunc infelici impudentia concito gressu mediis prope judicium sinibus ingeritur.*

Advenit festivitas dedicationis oratorii ruris suburbani. Dedicatio ecclesiae vel oratorii fit solempni ritu per Episcopum; Sidon. libr. 4. epist. 15. *Epulum multiplex, & capaciſſima lectiſterna para . . . ad te venit, quippe, postquam omnibus tempus futura dedicationis inclaruit.* Nam baptisterium, quod olim fabricamini, scribitis posse jam consecrari. *Ad quae festa vos voti, nos ministerii, officii multos, fidei totos causa sollicitat.*

* *Ipsumque super miserabilem imponentes caballum.* Caballus est vilior equis, vel equus sagmarius; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 36. *Crederes eos sustibus agi, aut invitos contra possibilitatem caballorum suorum currere cogi.* Idem lib. 4. de mirac. ejusd. cap. 35. *Exiliensque de caballo, in quo sedebat, pedes nostros arripuit.* Idem libr. 3. (de mirac. ejusd.) cap. 33. *In Burdigalensi autem regione, hoc anno gravis caballorum exstitit morbus: & intra addiderunt, ut de clava ferrea, quae ostium oratorii recludebat, caracteres caballis impouent.* Inde feretrum caballarium pro vehiculo, quod trahitur caballis; Beda libr. 4. cap. 6. *Etenim usque hodie feretrum ejus caballarium, quo infirmus vehi solebat, servatum a discipulis ejus.*

* *Cumque per Aqueſem praeterirent urbem, Pientus Episcopus loci.* Pientus Aqueſis Episcopus: Pientium vocat Aimoin lib. † 3. cap. 46.

Regnovaldo Duce fugato, Petrogoricum pervadit. Petrogoricum civitas Petrogoriorum, Perigueux. Olim Vesunna; itinerar. Antonini (De Aquitania in Gallias) Aginnum excisum, Trajectus, Vesunnam. Inde Petrogorii Vesunnic; Sidon. libr. 8. epist. 11. *Quid agunt Nitiobriges, quid Vesunnic tui? Petrogorii Aquitaniae secunda populi;* idem libr. 7. epist. 6. *Burdegala, Petrogorii, Rutheni, Lemoices, Gabalitani, Helusani, Vasates, Convenae, Auscenses.* Regnovaldus fuit Dux Aquitaniae sub Guntrano Rege; de quo memini rer. Aquitan. libr. 6. cap. 10.

Exactoque sacramento, Aginnum pergit. Aginnum civitas secunda Aquitaniae amenissima ad Garumnam flumen sita: veteribus Aginnum Nitiobrigum, quia est caput Nitiobrigum. Nitiobriges sunt Aginenses: male Antobroges Plinio libr. 4. cap. 19. *Rursus Narbonensi provinciae contemini Rutheni, Cadurci, Antobroges, Tarneque amne discreti a Tolosanis Petrogorii.* Recte Nitiobriges restituit Scaliger in ***) Aufon. libr. 2. cap. 10.

Basilicam sancti Caprasii expetiit. Uxor Regnovaldi Ducis audiens Petrogorium & Aginnum, quae urbes erant ditionis Guntrani Regis, a Desiderio Duce redactas in potestatem Chilperici Regis, pulso Regnovaldo, praesidii causa expetiit basilicam S. Caprasii martyris, quae est apud Aginnum. Caprasius martyr, una cum B. Fide virginis Aginni martyrium passus sub Maximiano; martyr. 20. octobris, & haec est basilica in ejus honorem illic posita a Dulcidio Episcopo Aginensi, ex gest. martyrii Capras. apud Surium 20. octobr.

Ibique iterum in basilica sancti Saturnini ingressa residebat. Regnovaldi uxor pulsa e basilica S. Caprasii per fugit basilicam S. Saturnini, quae est apud Tolosam: eandem latuisse in basilica S. Mariae Tolosae refert Gregor. libr. 7. cap. 10. *Rigumbis vero in basilica S. Mariae Tolosae, in quam Regnovaldi uxor (cujus supra meminimus) Chilpericum metuens confugerat, residebat.* Ecclesia sancti Saturnini est exempta, insignis collegio canonicorum regularium, unde canonicam † sancti Saturnini vocat Gregorius VII. libr. 9. epist. 29.

Bladastes vero Dux in Vasconiam abiit, maximamque partem exercitus sui amisit. Bladastes Dux Vascones e jugis Pyrenaei crebris excursionibus Novempopuloniae infestus, bello aggressus, maximam partem copiarum amisit. Vasconiae nomine hic accipio veterem Vasconiam seu Vasconum sedem, quae erat in Pyrenaei jugis;

Cap. 12

† In lib. meo, canoniam.

- Plin. lib. 3. cap. † 3. *Perque Pyreneum Cerretam, dein Vascones.* Nondum ea pars Aquitaniæ, quæ jacet ad imum Pyrenæi, quæ postea Vasconia nomen accepit a Vasconibus, qui eam occuparunt, desierat vocari Novempopulania, eratque in ditione Regum Francorum; testis ipse Gregorius libr. 2. cap. 25. *Maxime tunc Novempopulana, gemineque Germaniæ urbes, ab hac tempestate depopulata sunt.* Hic postea secutus est partes Gundobaldi, quo extincto, ope Gregorii nostri in gratiam rediit cum Guntrano; de quo Gregor. infr. libr. 7. cap. 34. & libr. 8. cap. 6.
- Cap. * 13. *Et diem, in quo ad sponsalia donanda conjungerent, male suusus frater indicit.* Dies a Lupo indicitur ad sponsalia donanda, id est contrahenda, quia die sponsalium fiebant dona inter sponsum & sponsam. Et hoc est donum, quod Francis & aliis dicebatur morgane-giba, donum matutinale, quia fiebat mane ante nuptias; Gregor. infr. lib. 9. cap. 20. *tam in dote quam in morgane-giba (hoc est matutinali dono.)* Feudistis morgantica; † 2. feudor. 29. Albertus Argentinens. in chronic. (ad ann. 1278.) *cui sorori dominium de Kiburg, quod ipse Rex sibi retinuerat, morgatico jure donavit.*
- Cap. 14. *In Parisiaco vero termino verus sanguis ex nube defluxit, & super vestimenta multorum hominum cecidit, & ita tabe maculavit, ut ipsi propria indumenta horrentes abhuerent.* In agro Parisiensi sanguis de celo decidit, & ita vestes maculavit, ut qui gestabant horrore eas abjicerent. Macula sanguinis, quæ vestibus hærebant, vulgo dicebantur lepræ, id est macula vestium; Witichindus Saxon. hist. libr. ** 3. *Peracta cade barbarorum eo anno prodigiosa res apparuerunt, nota scilicet cruoris in vestimentis plurimorum, fuerunt & qui lepras vestium interpretarentur, eo quod subsequens lepra multos mortales corrumperet.*
- Cap. 15. *Burgundio quasi annorum viginti quinque, id est proximus ætati 25. annorum: quasi idem sonat ac fere; de quo dictum est supr. libr. † 5. cap. 19. sic & Gregor. de vit. patr. cap. 8. cum primum litterarum elementa cepissent agnoscere, & essent quasi octavi anni ævo. Idem infr. libr. 9. cap. 24. audivit Lewvieldus quasi hic Episcopus ei consilium dedisset.*
- Quod ego abnui, quia canonibus non convenire cognovi.* Felice Nannetensi Episcopo gravius ægotante, Burgundio ejus nepos, qui erat fere annorum viginti quinque, accessit ad Gregorium Episcopum Turonensem, qui est Metropolitanus Britannia, & petiit ab eo tonsuratum, in locum avunculi, qui adhuc superstes erat, Episcopum consecrari: quod abnuit Gregorius, quasi canonibus contrarium. Ex Nicæn. synod. can. 8. *viventi Episcopo non potest adjungi alius Episcopus, ne ecclesia scindatur in diversos Episcopos, & unum corpus diversa capita habeat, monstro simile, & Episcopo non licet sibi successorem eligere; conc. Antioch. can. 23. can. Episcopo 3. 8. qu. 1.*
- Habemus scriptum in canonibus, fili, non posse quemquam ad episcopatum accedere, nisi prius ecclesiasticos gradus regulariter sortiatur.* Burgundione postulante a Gregorio, ut tonsuratus mox in locum Felicis Nannetensis Episcopi avunculi in Episcopum ordinaretur, Gregorius ei dixit, non posse quemquam in Episcopum ordinari, nisi prius ad singulos sacros ordines regulariter promotus fuerit, id est servatis intervallis; Zosim. ad Isichium epist. 1. *Si officia secularia principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per singulos gradus examinatis, temporibus deserunt; quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in caelesti militia, que propensius ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cum tyro ante non fuerit, & prius velit docere, quam discere? Assuescat in domini castris, in lectorum primitus gradu divini rudimenta servitii; nec illi vite sit exorcistam, acolythum, subdiaconum, diaconum per ordinem fieri; nec hoc salutu, sed statutis majorum ordinatione temporibus. Jam vero ad presbyterii fastigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia ante acta testentur. Jure inde summi Pontificis locum sperare debet; can. si officia, 59. dist. Et hoc est quod repetit Gregorius: Tu ergo, dilectissime, revertere illuc, & pete, ut ipse te qui elegit debeat tonsurare. Cumque presbyterii honorem acceperis, ad ec-*

olestam assiduus esto. Et eum cum Deus migrare voluerit, tunc facile episcopalem gradum ascendes. Sicut honores civiles deferuntur gradatim & per ordinem; l. ut gradatim, ff. de mun. & honor. l. 1. C. de offic. magistr. offic. ita & sacerdotium per singulos gradus probatis deferri debet.

Cui Nonnichius consobrinus, Rege ordinante, successit. Nonnichius successit Felici Nannetenſi Episcopo: ejusdem meminit Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 27. Adveniente autem festo beati Martii Nonnichius Nanneticorum Pontifex, ad basilicam sancti advenit. Ejusdem meminit & Gregor. libr. 8. cap. 43.

Ab oratorio puellam abstraxit. Bappolenus desponsatam habebat neptem Felici Nannetenſis Episcopi: sed eo de nuptiis dissimulante, id est nuptiis moras neſtente, hic puellam vi abduxit ab oratorio, id est a monasterio puellarum, ubi ab avunculo posita erat securitatis causa. Monasteria utriusque sexus dicuntur oratoria, quia monachi non habebant ecclesiam, sed oratorium tantum, in quo non erat conventus populi; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. 16. Similiter in predicta urbe (Ravenna) dum Placidus procurator desperatus a medicis, ad illud puellarum oratorium sibi vicinum confugeret, & in atrio decubaret.

Interea oritur intentio inter illum & Phatiren ex Judæo conversum, qui jam Regis filius erat ex lavacro. Intentio id est contentio orta est inter Priscum Judæum, & Phatiren ex Judæo conversum, qui erat filius seu filiulus Chilperici Regis, uti ab eo susceptus de baptismo. Chilpericus enim multos Judæos baptizari præcepit, e quibus plures suscepit de sacro fonte baptismi, ut præfatus est Gregor. hoc cap. Intentio pro contentione; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 81. Quid longis sermationum intentionibus fatigamur? Idem infr. h. libr. cap. 38. In qua ecclesia in tantum pro episcopatu intentiones & scandala orta convalescerunt. Idem infr. libr. 7. cap. ult. metuimus nunc, ne & aliis in hac intentione careamus. In libris juris intentio est actoris petitio, quæ fit in jure & judicio; l. si quis intentione, ff. de judic. §. si minus, inst. de act. l. generaliter, de except.

Cumque die sabbati Priscus præcinctus orario, nullum in manu ferens ferramentum, Mosaicas leges quasi impleturus secretiora competeret. Hic locus expositus est supra libr. 3. cap. 5.

Mittit nuncios Comitibus, Ducibusque, & reliquis agentibus. Agentes sunt actores seu officiales; Gregor. infr. libr. 7. cap. 42. Sed agens domus illius resistere fortiter cepit.

Rex igitur Chilpericus pervasis civitatibus fratris sui, novos Comites ordinat, & cuncta jubet sibi urbium tributa deferri. Chilpericus Rex Desiderii Ducis opera Petrogorium, Aginnum, & alias civitates Aquitaniæ, quæ parebant Guntrano fratri, invasit; de quo supr. hoc libr. cap. 12. his invasis novos Comites imposuit, & cuncta earumdem civitatum vectigalia fisco suo jussit inferri.

Ex hoc jubet Rex omnes custodias relaxari, victos absolvi, compositionesque negligenter fisco debitas præcepit omnino non exigi. Ob nativitatem filii, a Chilperico Rege victi soluti, & reliqua vectigalium remissa. Idem Aimoin. libr. 3. cap. 54. A Constantino ob Crispi & Helene partum indulgentia criminum tributa omnibus, præterquam veneficis, homicidis, & adulteris; l. 1. C. Th. de indulgent. crim. l. 1. C. de pæn. In natali liberorum Regis servi tres in unaquaque villa fiscali manumitti, & victi absolvi soliti; Marculsi form. libr. 1. form. 39. & libr. 2. form. ult. Compositiones vocat vectigalia vel tributa, quæ fisco penduntur, quia pro modo prædiorum componuntur seu describuntur: alias compositio est multa seu pœna pecuniaria; conc. apud Theodon. villam, (sub Paschal. I. can. 1.): Et trecentos solidos cum sua compositione, & episcopalibus bannis Episcopo componat. Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 26. affirmavit Rex, quosdam ex his, qui absoluti fuerunt, ad se venisse, compositionemque fisco debitam, quam illi fredum vocant, a se fuisse reis indultam. Alias compositio pro cura seu curatione, ut compositio lychmi seu lucernæ; eidem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 104. Ille autem, cui hoc erat officium contineri ad ejus compositionem.

Cap. 16.

Cap. 17.

Cap. * 19.

Cap. 22.

Cap. 23.

† L. 1. quæ loquitur de maleficis, homicidis, & adulteris, existat in C. Th. In C. vero Justin. eod. tit. est l. 16. V. si faciunt.

Cap. 24.

Ut Regum istorum mos est, crinium flagellis per terga demissis. Gundobaldus, qui sese dicebat filium Chlotarii Regis, nutritus est regio more, flagellis crinium per tergum demissis. Flagella crinium vocat cincinnos capillorum in humeros demissos, quos ex more gestabant Reges nostri & eorum liberi. Sic Chlodoveus unus e liberis Childerici Regis dolo Fredegundis occisus, & in alveum Matronæ amnis projectus, a piscatore agnitus est ex flagellis capillorum; Gregor. infr. libr. 8. cap. 10. Sed cum ignorarem quisnam esset, a cæsarie prolixa cognovi Chlodoveum esse: & infra: Una tantum pars capillorum, quæ subter fuerat jam defluerat. Alia vero cum ipsis crinium flagellis intacta durabat. Idem de vit. patr. cap. 20. nec ille, ut quidam, dimissis capillorum flagellis aut barbarum dimissione plaudebat.

Quo viso Chlotarius iussit tonderi comam capitis ejus. Gundobaldus a Chlotario invitus tonsus, ut spes regni adimeretur.

Et misit eum in Agrippinensem civitatem, quæ tunc Colonia dicitur. Agrippina colonia Ubiorum, sic dicta ab Agrippina Julia ibi genita; Tacit. 12. annal. (cap. 17.) Sed Agrippina, quo vim suam sociis quoque nationibus ostentaret, in oppidum Ubiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque deduci imperat; cui nomen inditum ex vocabulo ipsius.

Gunthramnus vero Dux adprehensum Theodorum Episcopum, in custodiam pro hac causa detruxit, reputans cur hominem extraneum intromisset in Gallias, voluissetque Francorum regnum imperialibus per hæc subdere ditionibus. Theodorus Episcopus Massiliensis a Guntrano Duce missus in custodiam, quod ab eo susceptus esset Gundobaldus homo extraneus, id est qui pro extraneo habebatur, quia diu fuerat in aula Constantinopolitana, & si regno potiretur suspectus erat, ne regnum Francorum subiceret imperiali ditioni, ut Imperatoris ope & armis uteretur.

At ille epistolam (ut ajunt) manu majorum Childeberti Regis subscriptam protulit. Majores subscribent epistolis & præceptis regiis. Donationem factam a Pipino ecclesiæ S. Petri confirmavit Carolus M. adhibita subscriptione optimatum utriusque ordinis; Leo Ostiens. chronic. Cass. libr. 1. cap. † 12. eamque propria manu Rex ipse corroborans, & universos Episcopos, & abbates, Duces etiam, & graphiones, ac plures, qui secum venerant honoratos, ibi subscribere faciens, super altare beati Petri manu propria posuit, &c.

Custodiebatur igitur sacerdos in cellula. Cella vel cellula est custodia clericorum; conc. Tarrac. I. (sub Hormisd.) can. 1. si clericus est, loci sui dignitate privetur; si vero religiosus vel monachus, in cella monasterii inclusus, penitentia lamentis incumbat. Conc. Turonens. II. can. 20. Illi vero archipresbyteri, ab Episcopo suo in civitate retrudantur in cellam, ibique mense integro panem cum aqua manducant. Alii cellarium, ut cellarium Lateranense; Anastas. in Stephan. IV. (in fin.) Sergius vero in monasterium Clivi Scauri deportatus, & postmodum in cellarium Lateranense deductus, illicque usque ad transitum prænominati Pontificis existit. Idem in Adrian. quomodo ipse Sergius ab eodem cellario abstractus fuisset.

Cum Epiphanius Episcopo, qui tunc Longobardos fugiens, Massilia morabatur. Hic fuit Epiphanius Patriarcha Gradenfis, cujus meminit Paul. Diacon. de gest. Longobard. libr. 4. cap. 34.

Cap. 26.

At ille adsumptis secum Arvernens atque Vellavis, Avenionem abiit. Comes Arvernorum præerat Arvernens, atque Vellavis. Vellavi sunt Vellauni, quorum caput est Anicium; Gregor. infr. libr. 10. cap. † 25. Ingressus autem Vellauna urbem terminum, ad locum, quem Anicium vocitant, accedit. Aliis Podium Vellaunorum, le Puy en Velay, unde Aniciensis Episcopus vocatur & Podiensis Episcopus.

Hoc enim brachium fluminis inter utrumque erat positum. Brachium fluminis est rivus fluminis divisi in duos alveos; Abbo de obsid. Paris. libr. I.

Insula te gaudet, fluvius sua fert tibi giro

Brachia complexo muros.

Cap. † 27.

Et ut maledicto, quod in pactione sua & fratrum suorum conscriptum erat. Pactam inter Chilpericum & fratres Reges, ne quis eorum invitis aliis Parisios urbem in-

gre-

grederetur, maledicto id est diris in transgressorem sancitum.

Reliquiis sanctorum multorum precedentibus, urbem ingressus est. Chilpericus Rex, ut eluderet religionem & vim pacti initi cum fratribus, ne quis eorum Parisios urbem ingrederetur sine consensu alterius, urbem ingressus est praelatis reliquiis sanctorum, quasi magis videretur religionis causa prosequi reliquias sanctorum, quam urbem ingredi. Diebus solemnibus Episcopi solebant procedere ad ecclesiam, praeventibus reliquiis sanctorum, quae per diaconos humeris vectarentur, quod eis concessum est, damnata praesumptione quorundam Episcoporum, qui in diebus festis martyrum ad ecclesiam procedentes, appensis collo reliquiis, per albatos diaconos subvehebantur; conc. Brachar. III. can. † 6. Et ideo antiqua in hac parte & solemnis consuetudo servabitur, ut in festis quibusque arcam Dei cum reliquiis, non Episcopi, sed levite gestent in humeris, quibus & in veteri lege onus id & impositum novimus & preceptum. Reges Francorum quocumque procederent, cappam sancti Martini religionis & tutelae causa circumferabant; Sangallensis de gest. Carol. M. lib. 1. cap. 4. De pauperibus ergo supradictis quendam optimum dictatorem & scriptorem in capellam suam assumpsit, quo nomine Reges Francorum propter cappam sancti Martini, quam secum ob sui tuitionem & hostium oppressionem jugiter ad bella portabant, sancta sua appellare solebant. SS. corpus Domini quocumque iret vehiculo circumferre solebat Robertus Rex piissimus; Helgald. in ejus vit. Quocumque illi erat eundem, preparabatur vehiculum, quod deportaret divini mysterii tentorium. Quo in terram fixo, deponebantur ibi sancta. De quodam Rege Orientis, quod in expeditione portitaret pollicem sancti Sergii martyris, narrat Gregor. infr. lib. 7. cap. 31. narravit quidam, quod aliquis in partibus Orientis Rex, ablato sancti Sergii martyris pollice, in dextro brachio corporis sui servisset, id est inferuisset.

Cap. 28.

Caput totondit, atque poenitentiam accipiens spiritum exhalavit. Marcus referendarius pleuritide ictus caput totondit poenitentiae causa, & accepta poenitentia, id est absolute delictorum, vita excessit. Poenitentes vestem mutabant, comam deponebant, & cilicio caput operiebant; syn. Agath. can. 9. & 15. can. poenitentes, can. in capite, 50. dist. Morientes pariter in signum poenitentiae tonderi solebant: de Ludovico Duce Borbonio testatur auctor vernaculus ejus vit. cap. 96. Alors requist le Duc que ses cheveux fussent ostez, si feurent tondus, & quand il les tint, il parla en cete maniere, Beau Sire Dieu Jesus-Christ, &c.

Cap. * 29.

Ecce jam leviozem me sentio. Disciola virgo professa monasterii S. Radegundis apud Pistavum, nepotis B. Salvii Albigenis Episcopi, in extremis sorores ita affatur, quod se leviozem id est dolore levatam sentiret: levior pro levato; Gregor. de mirac. martyr. lib. 2. cap. 17. † Innuens enim debinc manu, judicat se esse leviozem: mox illis recedentibus, hic spiritum exhalavit. Idem de vit. patr. cap. 2. Illatusque manibus puerorum ad ejus tumulum, fusa oratione cum lachrymis, leviozem se sensit esse, quam cum venerat. Eadem analogia levius habere dixit Beda lib. 4. cap. 19. Quod dum facerem, videbatur illa per biduum aliquanto levius habere, ita ut multi putarent, quod sanari posset a languore.

Cap. * 31.

Inter quos primus erat Egidius Remensis Episcopus. Ea aetate claruit Aegidius Remensis Episcopus, cujus meminit & Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 17.

Atque ad Meledonense castrum abiit. Meledonense castrum Gregorio est Melidunum: Melidunum vocat Aimoin. lib. 1. cap. 14. Unde cum Chlodoveus regnum suum usque Sequanam, atque postmodum usque Ligerim fluviis ampliasset, Melidunum castrum Aureliano, cum totius ducatu regionis, jure beneficii concessit. Meledonense castrum rursus Gregorius infr. hoc cap. Biturici vero cum quindecim milibus, ad Meledonense castrum conflunt. Meliodunenense castrum eidem lib. 10. cap. 18. Unde factum est, ut commotus exercitus Biturigas urbem, pagum Stampensem, vel Meliodunenense castrum attereret. Megledunenense castrum infr. h. lib. cap. 32. in Pago Megledunenfi. Aliis Meldunum; W. Malmesbur. de gest. Pontif. Angl. lib. 2. (de Episc. Wintoniens.) Daniel ... Melduni (quantum vixit) monachum exercens ... Ibidemque sepultus asseveratur: vulgo Melun.

Mane

Mane autem concurrentibus legatis, pacem fecerunt, pollicentes alter alterutrum, ut quicquid sacerdotes vel seniores populi iudicarent, pars parti componeret. Chilpericus, & Guntranus Reges pacem ineunt, collatis conditionibus in arbitrium sacerdotum, id est Episcoporum, & seniorum, id est optimatum utriusque tetrarchiæ: ii sunt quos seniores Francos; Gregor. infr. libr. 8. cap. 31. Magnus tunc omnes Rothomagenses cives, & præsertim seniores loci illius Francos, mæror obsedit.

Chilpericus vero Rex, cum exercitum a prædis arcere non posset, Rothomagensem Comitum gladio trucidavit. Comites civitatum militaribus copiis præerant; ideo Chilpericus sua manu Comitem Rothomagensem ferro necavit, quod milites a prædis non coereret.

Cap. 32. *Ante paucos autem menses Leudastes in Turonicum cum præcepto Regis advenit, ut uxorem acciperet. In Gallia nuptiæ nobilium vel ditiorum puellarum solebant per a Principe contra voluntatem parentum, quod vetuit conc. Aurelian. IV. can. 22. Ut nullus per imperium potestatis filiam competere audeat † alienam, ne conjugium, quod contra parentum voluntatem piam copulatur, velut captivitas iudicetur, quod desumptum est ex l. † 1. C. si nupt. ex rescript. pet.*

Nunc autem rogo, ut pacem tuam non mereatur, neque eulogias de manu tua suscipiat, donec a nobis quid agi debeat plenius pertractetur. Fredegundis uxor Chilperici Regis rogat Gregorium, ne Leudastes Comes Turonensis ab eo eulogias accipiat, priusquam ab ea deliberatum esset, quidnam agendum esset. Eulogiæ dantur fidelibus in signum communionis ecclesiasticæ; Gregor. infr. libr. 7. cap. 1. ut cum quisque venisset extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret. Ideo Regina intercessit, ne Leudastes eulogias acciperet, ne admitteretur ad communionem ecclesiasticam, quia is proferebat epistolam Episcoporum, ut in communionem admitteretur, ut † præmittit Gregorius: sed & nobis epistolam sacerdotum manu subscriptam detulit, ut in communionem reciperetur.

Positoque ad cervicem ejus veste immenso, ab alio ei gulam verberant. Leudasti Comiti gula fracta, posito ad cervicem veste. Vestis est major baculus, quo rustici & fabri utuntur ad onera promovenda, un levier: vel pessulus seu ferrum, quo offitium clauditur, un verrouil. Gregor. de glor. confess. cap. 60. ita ut conjunctis amplius trescentis viris, cum funibus trahere, & vestibus impellere conaretur. Idem infr. libr. 10. cap. 16. vestibus ac securibus confractis posticis. Idem supr. libr. 2. cap. 33. multis cum ferreis vestibus præcedentibus.

Cap. 34. *Resistente præcipue beata Radegunde, & dicente: non est enim dignum, ut puella Christo dicata iterum ad sæculi voluptates revertatur. Chilperico Rege volente filiam susceptam ex Audovera, quæ erat posita in monasterio Pictaviensi, nuptiis tradere filio Leuvigildi Regis Wisigotorum, acriter intercessit B. Radegundis, dicens, ferendum non esse, ut puella semel Deo dicata nubat viro: inter bigamos habentur quæ ἀδελφῶν ἢ τῶν ἐταγγελλῶν. Virginitatem pollicitam prævaricatae sunt. Syn. Ancyr. can. † 19. can. quotquot, 27. qu. 1. Syn. Arausican. I. can. 28. In utroque sexu desertores professæ castitatis prævaricatores habendi.*

Cap. 35. *Addentes illud, quod nulla ratione credi poterit. Filium, ajunt, tuum, o Regina, pro Mummoli præfecti vita donavimus. Maleficæ seu sagæ Parisienses tormentis traditæ factæ sunt, se filium Chilperici ex Fredegunde susceptum, maleficiis sustulisse, eo tradito pro salute Mummoli. Sagæ transferunt morbos de uno corpore ad aliud, nec curant agrum nisi morte melioris: dæmonum sc. beneficia non sunt gratuita. Hoc medendi genere præcordiorum dolore laborantibus, admotis catellis lactentibus, morbus transfertur in catellum, ita ut mox necatus humanus sit; Seren. Samonicus de medicina, de præcord. sanand. (cap. 24.)*

Tunc Regina tormentis gravioribus mulieribus adfectis, alias enecat, alias incendio tradit, alias rotis ossibus confractis invehit. Sagarum pœnæ varix, crematio, rota, ut hic, vel submersio; Aimoin. (al. incertus auctor ad ann. 835.) lib. 5. cap. 15. Sed & Herberga, † filia quondam Willelmi Comitis, tamquam venefica aquis præfocata est. Idem in vit. Ludovici Pii.

† In lib. meo Gerberga.

Mummoli meminit & Greg. de mirac. mart. lib. x. cap. 31.

Ad

Ad ulciscendum humilitatem generis sui velocius properant. Cognati mulieris, Cap. 36
 qua adulterio abducta fuerat a clerico, properant ad ulciscendam humilitatem suam,
 id est humiliationem acceptam ex injuria clerici. Humilitas est humiliatio; Gregor.
 supr. lib. 2. cap. † 41. *Cumque Chararicus de humilitate sua conquereretur.* Idem
 libr. 3. cap. 32. *Bellissarium vero comitem stabuli, quasi pro humilitate quod prius*
fuerat, posuit.

Gavisus auditu sacerdos, pueros civitatis collegit, ipsique delegat ad docendum.
 Ætherius Lixoenfis sive Lexovienfis Episcopus, pueros docendi causa tradidit cleri-
 co Cenomannenfi, qui se profitebatur litterarum doctorem seu magistrum. Idem
 Aimoïn. libr. 3. cap. 53. Episcopi munus est docere, per se, vel per clericos ad hoc
 statutos; ideo ut scholæ instituantur ab Episcopis in ecclesiis suis jussit capitulare
 Caroli M. lib. 1. cap. † 68. unde libatus est can. 3. conc. Cabilonenf. II. *Oportet*
etiam, ut sicut dominus Imperator Carolus... præcepit, scholas constituant, in qui-
bus & litteraria solertia disciplina, & sacre scripture documenta discantur, quod
 repetitum est conc. Paris. (VI. sub Gregor. IV.) can. 30. Valentin. (III.) can. 18.
 & confit. Eugenii II. can. de quibusdam, † 37. dist. In Galliis ante conc. Latera-
 nense scholas fuisse in singulis ecclesiis episcopalibus constat. ex cap. 3. de magistr. in
 secunda collect. Quandoque docendi officio functus est ipse archidiaconus; Gregor.
 de mirac. martyri. libr. 1. cap. 78. *interrogantesque de archidiacono, digito eis osten-*
sus est. Erat enim hic Joannes nomine, valde religiosus, & in archidiaconatu suo stu-
dium docendi parvulos habens. Delegare est mandare, committere: inde delegatum
 pro delegatione seu mandato; Augustin. de tempor. ferm. 76. (al. 312. in append.)
Ceterum dispendium magnum est, si † Deum de Dei dono promereri nolueris, aut
eum tibi Dominus ad hæc dederit, ut dispenses, ejus delegata non ferves.

In strato suo quievit, habens circa lectum suum multos lectulos clericorum. Æthe-
 rius Lexovienfis Episcopus non cubuit solus, sed habuit circa lectum plures lectu-
 los clericorum dispositos, ut haberet sc. testes conversationis. Synod. Romana ha-
 bita sub Gregorio I. jubetur, ut clerici, vel monachi electi, sine cubicularii Ponti-
 ficis, ne careat idoneis testibus privatæ conversationis; can. cum pastoris, 2. qu. 7.
 qui desumptus est ex Gregorio libr. 4. epist. 44. Et Synodus Romana habitâ in cau-
 sa Symmachi Papæ cavit, Episcopos & presbyteros secum semper contubernales ha-
 bere, quos concellaneos seu cellulanos appellat.

Nova argumenta machinantur. Argumenta sunt inventa, seu artes nocendi, vel
 agendi; Gregor. de glor. confess. in præf. *qui nullum argumentum utile in litteris ha-*
bet; de quo plura supr. libr. 1. cap. † 24.

Dans etiam epistolas per omnes Episcopos regni sui, ut peregrinum aliquo pro Dei
intuitu consolarentur. Ætherio Lexovienfi Episcopo sede sua pulso, & transeunte
 in Guntrani Regnum, Guntranus cum muneribus ornavit, datis etiam epistolis com-
 mendatitiis, ut ab omnibus Episcopis regni sui hospitalitatis officiis foveretur. Epi-
 scopis sede sua pulsis alimonie præstabantur ab aliis Episcopis, ut Quintiano Ru-
 thenensi Episcopo a Gothis sede sua pulso, vitæ subsidia data sunt ab Euphrasio Ar-
 vernensi Episcopo; teste Gregorio supr. libr. 2. cap. 36. ubi dixi. Thomas Cantua-
 rienfis Archiepiscopus exulans, a Ludovico juniore Rege Francorum comiter sus-
 ceptus, & sumptu fisci exhibitus; Joann. Saresber. epist. † 3. al. 159. 4. al. 195. &
 6. al. 234. & vit. & process. ejusd. libr. 2. cap. † 10. Epistolæ etiam commendatiivæ
 pauperibus dabantur ab Episcopis, ut a devotis eleemosynæ eis tribuerentur; Gre-
 gor. de vit. patr. cap. 8. de Nicetio E. Lugdunenfi: *Quidam vero pauper vivente san-*
cto litteras ab eo elicit manu ejus subscriptas, qualiter sibi per devotorum domos e-
leemosynam flagitaret: post cujus obitum adhuc cum ipsa circueiens epistola, non pau-
ca ab eleemosynariis pro sancti memoria capiebat.

Lupentius vero abbas basilicæ sancti Privati martyris urbis Gabalitane. Civitas Cap. 37
 Gabalorum est Mimate, vulgo *Mende en Gevaudan*; ubi est basilica S. Privati mar-
 tyris. Inde Gregorius infr. libr. 10. cap. † 29. *Ecce adest Julianus a Brivate, Pri-*
vatus ex Mimate, Martinus a Turois.

Cap. 38.

† V. si hoc dicunt.

Innocentius Gabalitanorum Comes eligitur ad episcopatum opitulante Brunichilde Regina. Episcopi designabantur præcepto Regum: quandoque Regina se in his interponebat, ut Innocentium electum Ruthenensem Episcopum, suffragio Brunichildis Reginae, testis est Gregorius. Sua ætate mulierum potestatem invaluisse in electione episcoporum doluit Chrysost. lib. † 3. de sacer. cap. 38. & ob id de tollenda electione Episcoporum ipsum Chrysostomum cogitasse refert. Niceph. lib. † 13. cap. 9.

Sed adsumpto episcopatu, confestim Ursicinum Cadurcine urbis Episcopum laceffere cepit, dicens, quia dioceses Ruthenæ ecclesiæ † debitas retineret. Innocentius Ruthenensis E. suscepto episcopatu, statim ab Ursicino Cadurcensi Episcopo vindicavit certas dioceses, id est parochias, quas intendeat esse Ruthenensis ecclesiæ. Diocesis hic pro parochiâ sumitur, ut mox exposuit ipse Gregorius: scilicet ut parochias, quas numquam Ruthenæ ecclesiæ tenuisse recolebat, reciperet. Sic Condatensis diocesis pro parochiâ vici Condatensis, quæ est Turonensis diocesis, eidem de mirac. B. Martini. lib. 1. cap. 22. Quid etiam in Condatensi diocesi actum sit non præteribo. Idem supr. lib. 5. cap. 5. Et apud Aristensem vicum Episcopus instituitur, habens sub se plus minus dioceses quindecim, quas primum Gotbi quidam tenuerant.

Unde factum est, ut diuturna intentione gliscente, post aliquot annos conjunctus Metropolitanus cum suis Provincialibus apud urbem Arvernam residens, iudicium emanaret: scilicet, ut parochias, quas numquam Ruthenæ ecclesiæ tenuisse recolebat, reciperet. Anno Christi 588. synodus Arvernensis habita pro parochiis Cadurcenis, præside Sulpitio Bituricensi Episcopo & Metropolitano, de quo Gregor. infr. prox. cap. Hic synodum illam, cujus supra meminimus, pro parochiis Cadurcenis fieri commonuit.

Cap. 39.

Nam cum multi munera offerrent, hæc Rex episcopatum querentibus respondisse fertur: non est principatus nostri consuetudo, sacerdotium venundare sub precio. Mortuo Remigio Bituricensi Episcopo, Guntranus Rex successorem ei designavit Sulpitium, spretis numeribus multorum, qui episcopatum ambiebant, dicens, moris sui non esse sacerdotia pretio venundare. Ea ætate male auxit Gallia de labe simoniæ, quo pertinent plures epistolæ Gregorii M. libr. 4. epist. † 50. 53. & libr. 7. epist. 114. de tollenda ea labe. Guntranus Rex a simoniæ vitio valde alienus fuit: ejus pietatem, & largitatem in ecclesias & pauperes commendat Gregor. de mirac. martyrum lib. 1. cap. † 76. Cum autem Guntchranus Rex ita se spiritualibus ætationibus mancipasset, ut relictis sæculi pompis, thesauros suos ecclesiis & pauperibus erogaret, accidit ut misso presbytero munera fratribus, qui sanctis Agaunensibus deserviant, ex voto transmitteret.

Cap. 40.

Ipsa muliere cum Græcis relicta. Leuvigildus Rex Wisigothorum Herminigildum filium, qui uxorem duxerat sororem Childeberti junioris Regis, misit in vincula, ejus uxore deposita apud Græcos, id est apud Duces Tiberii Imperatoris, qui bellum gerebant in Hispania; de quo supr. b. libr. cap. 18.

Missarum solemnità tenuit, sed neque pacem cum nostris fecit, neque de sacrificiis communicavit. Oppila legatus Leuvigildi Regis Hispaniæ fugens se esse Catholicum una cum Gregorio accessit ad ecclesiam, & missarum solemnibus interfuit, sed neque pacem, id est osculum pacis, quod est symbolum communionis fidelium, neque sacram communionem suscepit. Pax dicitur osculum pacis, quod porrigitur fidelibus in signum pacis, id est fraternitatis, & communionis ecclesiasticæ; Tertullian. de virginibus veland. (cap. 2.) Non possumus respuere consuetudinem, quam damnare non possumus, utpote non extraneam, quia non extraneorum, cum quibus scilicet communicamus, jus pacis & nomen fraternitatis. Idem de præscript. advers. hæretic. cap. 20. communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis. Osculum pacis vocat idem 2. ad uxor. (cap. 4.) Jam vero alicui fratrum ad osculum convenire? aquam sanctorum pedibus offerre. Idem de orat. cap. 14. Alia jam consuetudo invaluit, jejunantes habita oratione cum fratribus subtrahunt osculum pacis, quod est signaculum orationis, quia sc. hujusmodi osculum erat quasi sigillum & signaculum orationis, & in fine orationis præbebatur. Osculum in factis

cris

cris mysteriis unitatis symbolum esse notat Chrylost. in Joann. homil. 79. al 78. in fin. *διὰ τὸ πρὸς καὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις ἀσπαζόμεθα ἀλλήλους, ἵνα οἱ πολλοὶ γενόμεθα ἓν*. Ideo in mysteriis invicem salutamus, ut multi unum efficiamur.

His diebus ei filius natus est, quem in villa Victoriacense nutrire præcepit, dicens: ne forte dum publice videtur, aliquid mali incurrat, & moriatur. Chilpericus Rex filium sibi natum, apud Victoriacum castrum nutriræ præcepit, ne si publice videretur, noxiis maleficorum expositus esset. Pueri obnoxii maleficiis larvarum; Augustin. contr. Julian. libr. 6. cap. † 21. *Huc accedunt etiam illa, quæ non quidem omnes parvulos, sed tamen plurimos verminus perpeti multa & varia mala, usque ad demonum incurfus.* Imperii signum Mauricio fuit, quod mater narrabat larvam, quam Græci *ἐμπύσαν* vocant, infantem de loco in locum transfulisse, tamquam illum voraturam, minime tamen ei nocere potuisse; Evagr. libr. 5. cap. 21. Nicephor. lib. 18. cap. 9. *ἐμπύσα*, Spectrum, lamia; Philostr. de vit. Apollon. libr. 2. cap. † 4. Veterum etiam medicorum opinio fuit, striges seu lamias infestas esse infantibus; Seren. Samonicus de medicina, (de infantibus curandis, cap. 59.)

Cap. 41.

Præterea si forte premit strix utra puellos.

Sed hic fidus a solatiis. Mauritius repetebat a Childeberto Rege quinquaginta millia solidorum seu aureorum, quæ acceperat, ut Longobardos Italiae finibus pelleret: sed Childebertus, ne petenti quidem respondere dignatus est, confisus suis viribus & opibus, e quibus solatium seu fiducia; Gregorius infr. prox. cap. *Solatium fretus Imperatoris.* Idem libr. 5. cap. 14. *Cumque parvum solatium qui eum ducebant haberent, ab ipso Gauleno.* Idem libr. 9. cap. 38. *Droctulsum, qui ad solatium Septimine ad nutriendum Regis parvulum fuerat datus.*

Cap. 42.

Multi vero meliores natu, qui vi compellebantur abire, testamenta condiderunt, resque suas ecclesiis deputantes, atque petentes, ut cum in Hispanias puella introisset, statim testamenta illa, tamquam si jam essent sepulti, referantur. Rigunthis filia Chilperici Regis per legatos desponsata Leuvigildi Regis Wisigothorum filio, fiscalini id est servi fiscales inviti electi, ut eam prosequerentur in Hispaniam: & hoc est quod voluit supra Gregorius his verbis: *familias multas de domibus fiscalibus auferre præcipit.* Apertius Aimoin. libr. 3. cap. † 56. *fiscalium multos a parentibus segregatos, cum filia Hispanias petere vi compellebat.* Fiscalini sunt servi fiscales; Aimoin. libr. 3. cap. 43. *Leudastis... de fiscalinis ortus servis.* Multi ex his desperatione vitam laqueo finierunt: alii testamento condito caverunt, ut quamprimum Hispaniæ fines attingissent, testamenta eorum aperirentur, quasi jam mortui essent; idem Aimoin. d. lib. 3. cap. † 56. *Multi etiam violentia illuc ire coacti, testamenta condiderunt, quasi in proximo vita carituri.* Nostros ea ætate servasse solemnia legis Romanæ in apertione & recitatione testamentorum satis indicat Gregorius: apertius vero idem de vit. patr. cap. 8. *Post dies autem, quos lex Romana sancivit, ut defuncti cujuscumque voluntas publice relegatur, hujus Antistitis testamentum in foro delatum turbis circumstantibus a iudice referatum recitatumque est.*

Cap. * 45.

Interea legati Regis Childeberti Parisius advenerunt, contestantes Chilperico Regi, ut nihil de civitatibus, quas de regno patris sui tenebat, auferret, aut de thesauris ejus in aliquo filiam muneraret. In Gallia res fisci distrahi non possunt, ne quidem in dotem filiarum. Et hæc lex servatur in ceteris regnis, ut in Hungaria; cap. *intellecto, de jurejurand.* Idcirco filia Chilperici Regis nubente, cum immensa dote, Childebertus junior Rex per legatos obicitatus est Chilpericum, ne filiam dotaret de civitatibus quas de regno patris sui tenebat.

Omnia enim quæ cernitis de mea proprietate oblata sunt... & de domibus mihi concessis. Fredegundis Regina, ut amoveret suspicionem, quæ animos Francorum movere poterat, dotem filiarum, quæ immensa videbatur, in everisionem fisci de rebus coronæ & regni constatam esse, ad Francos conversa ait, se dotem dedisse ex propriis rebus, quæ ei sc. concessæ erant tam in dote, quam in morgangiba, id est donis nuptiarum. Regiæ habebant proprium fiscum, & eis dabantur civitates, id est vectigalia & redditus certarum civitatum vel villarum ob sumptum domus suæ, ut

Gaileſuindæ, & Brunichildi Reginis datas certas civitates patet inſr. ex Grégor. *lib. 9. cap. 11. & 20.* Reginis Perſarum ſingulæ civitates tributæ in ſingulas partes cultus muliebris; M. Tull. Verr. 3. (33.) *Solere ajunt barbaros Reges Perſarum, ac Syrorum, plures uxores habere: his autem uxoribus, civitates attribuere, hoc modo: hæc civitas mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in crines. Ita populos habent univerſos non ſolum conſcios libidinis ſuæ, verum etiam adminiſtros.*

Franci vero multa munera obtulerunt: alii aurum, alii argentum, nonnulli equos, plerique veſtimenta: & unusquisque ut potuit donativum dedit. Regiæ puellæ nubentes accipiebant munera a Francis id eſt a majoribus. Apud Romanos nubentibus puellis nuptiale munus dabatur a cognatis & propinquis; l. tutor ſecundum, (S. ult.) ff. de adminiſtr. tutor. l. 1. §. † ſed ſi munus, de tutel. & rat. diſtrah.

Cum de porta egrederetur, uno carrucæ effractio axe, omnes mala hora dixerunt. Carruca eſt genus vehiculi tectum lecticæ ſimile, quo honorati vehebantur; l. † univ. C. de honorat. vehicul. libr. 1 r. Hieronym. in Eſaiam lib. 18. cap. † 66. verſ. 20. in fin. *Qui autem ſenatoriæ fuerint dignitatis, & locum Principum obtinuerint, de Britannis, Hispanis, Gallisque extremis hominum Morinis, & ubi bicornis finditur Rhenus in carrucis veniant.* Malum omen itineris erat fractio axis curruſ in ingreſſu itineris; idcirco cum filia Chilperici iter iniret effractio uno axe carrucæ, qua vehebatur, ab omnibus dictum eſt mala hora. Cum male ominamur, mala hora ſolemus dicere; Anaſtaſ. in Leone III. *Inerepabat Campulus Paſchalem, dicendo: mala hora faciem tuam vidi, eo quod tunc me miſiſti in iſtud periculum.* Et Simon Comes Legriæ de Monteforti apud Matth. Pariſ. in Henrico III. ad ann. † 1252. erupit in hæc verba inſana in Regem: *mala hora ipſum tale verbum a faucibus ejus emiſiſſe.* E diverſo bene ominantibus familiare eſt illud bona hora, ut in Querolo: *Bona hora hoc exaudiat.*

Denique hæc de Pariſius progreſſa, octavo ab urbe miliario tentoria figi præcepit. Viri nobiles in itinere tentoriis utebantur (rariore tum hoſpitiſum uſu) metati ſeu hoſpitiſum vice; Grégor. ſupr. h. lib. cap. 37. *Dimiſſusque iterum ut rediret, cum ſuper Axonam fluviſum tentorium tetendiſſet, iterum irruit ſuper eum inimicus ejus.* Idem inſr. h. lib. cap. ult. *Maduſſus autem Silvanectenſis Epiſcopus, qui jam tertia die in tentorio reſidebat, & ipſum videre non poterat.* Idem de vit. patr. cap. 17. *Verumtamen cum propinqui ad urbem cadente ſole fixis tentoriis manſionem pararent, illi conſeſſim laxatos equos per ſegetes pauperum dimiſerunt.* Fredegar. cap. 90. *Post tergum ejus Auguſtudunum acceſſit, ibique tentoria cum ſuis nec procul ab urbe poſuit.* Frodoard. in chronic. ad ann. 931. *Robertus Epiſcopus Turonenſis eccleſia Roma remeans, ſub Alpibus noctu intra tentoria, cum comitantibus ſecum interimitur a latronibus.* Beda lib. 5. cap. 6. *Et quia moveri non poteram, tetenderunt ibi papiſionem in quo jacerem.*

In quo nihil de fiſco ſuo Rex dari præcepit, niſi omnia de pauperum conjecturis. Sumptum itineris filia nubentis, non de fiſco, ſed de pauperum conjecturis parari juſſit Chilpericus. Conjectura eſt collatio ſeu tributum, quod extra ordinem conferatur ob publicam cauſam, puta ob nuptias filia Principis. Conjectum in capitul. Carol. Calvi tit. 5. cap. 4. *Presbyteri tale conjectum faciant, ut & Epiſcopi ſolatiſum habeant, & ipſi non graventur.*

Bobo Dux filius Mummoleni, cum uxore, quaſi paranympus. Paranympus, a Græco *παράνυμπος*, eſt qui ſponſo adhibetur, & ſponſum deducit in cubiculum prima nocte nuptiarum; Auguſtin. de civit. Dei libr. 4. cap. † 18. *Nonne omnes famulos, atque ipſos etiam paranympus, & quoscumque ingredi qualibet neceſſitudo permiferat, ante mittit foras, quam vel blandiri conjux conjugi incipiat?* Idem ſponſam cuſtodit, eamque offert benedicendam ſacerdoti; can. 1. can. qualis, can. ſponſus, 30. qu. 5. Idem & pronubus dictus; Lamprid. in Heliogabal. *Nupſit & coitit ut & pronubum haberet, & clamaret, concide, magire.*

Major domus Vvaddo, qui olim Santonicum rexerat comitatam. Major domus erat præfectus ſeu curator domus regiæ, alius a comite palatii, ad quem pertinebat notio

notio caularum, quæ ad palatium deferebantur; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. 6. *Advenerat etiam in hac festivitate & Florentianus major, cum Temulpho palatii comite. Majorem domus etiam comitem domus vocat Aimoin. lib. 3. cap. 4. Cum in infantia Sigeberti omnes Franci de regno ejus Chrodinum majorem domus elegerint: & infra: Comitem me destinaverant fore domus regia. Vvaddo fuit major domus Regina Rigunthis; Gregor. infr. lib. 7. cap. 27. Vvaddo autem, qui erat major domus Regina Rigunthis. Regina habebant majorem domus & alios majores officiales, ut Reges ipsi; Gregor. infr. lib. 9. cap. † 30. Childebertus vero Rex descriptores in Psalavos, invitante Maroveo Episcopo, jussit abire, id est Florentianum majorem domus Regina, † & Romulsum palatii sui comitem. Idem lib. 8. cap. 32. intentionem de vineis cum Boboleno referendario Fredegundis habebat. Idem lib. 5. cap. 43. Ursicinum, qui quondam referendarius Ultragotha Regina fuerat.*

Vineas devastabant, ita ut incisus caudicibus cum uvis auferrent. Caudices seu codices, sunt furculi vitium vel arborum; Virgil. georg. † 2. 30. & 31.

*Quin & caudicibus sectis, mirabile dictu,
Truditur e sicco radix oleagina ligno.*

Ubi Servius caudicibus posuit pro codicibus. Et Gregorius ipse de mirac. martyr. lib. 2. cap. 35. *sed tamen hic novo magis exuberat fructu, cum sine codicibus salerna porrigit adhibenda. Idem infr. lib. 7. cap. 11. Tunc adparuerunt in caudicibus vinearum palmites novi cum uvis deformatis.*

Sacerdotes Domini assidue blasphemabat. Blasphemare est execrare, inde blasphemium pro blasphemia seu execratione; Gregor. infr. lib. 8. cap. 41. Tu hoc blasphemium super me intulisti. Papias ***) Blasphemia detractio.

Testamenta, qua in ecclesiis conscripta erant, plerumque dirupit. Chilpericus Rex notatur rescidisse testamenta multorum, quæ erant scripta in gratiam ecclesiæ: Guntranus post ejus mortem ea restituit; Gregor. infr. lib. 7. cap. 7. testamenta quoque defunctorum, qui ecclesias heredes instituerant, & ab Chilperico compressa fuerant, restauravit.

† In libr. meo:
Regia. Sic
etiam Gre-
gor. infr. lib.
9. cap. 30.

Cap. † 46.

A D L I B R U M VII.

Cap. 1.

† In lib. meo
Gruincen-
sium.

N quo monasterio diu sub regula a patribus instituta versatus est. Ea tempestate singula monasteria propriam habuere regulam: regulam Lirynensium, & Griniacensium commendat Sydon. epist. 17. libr. 7. ad Volusianum: fluctuantemque regulam fratrum destitutorum, secundum statuta Lirynensium patrum, vel † Griniacensium festinus informa. Regulam a patribus institutam, id est desumptam ex regulis patrum, habuit monasterium, in quo S. Salvius primum fuit monachus, inde abbas, ut refert Gregorius hic: propria etiam fuit regula

monasterii S. Ursini, postea Bituricensis Episcopi; Gregor. de † glor. confessor. cap. 80. Deinde conlectis secum paucis monachis, sub regula monasterii degens, semper orationi vacabat.

Ut cum quisque venisset extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret. S. Salvius tum abbas, postea Albigenis Episcopus, advenientes ad communionem precum admittebat, & eulogias eis ministrabat. Eulogia est panis seu refectio, quæ benedictionis causa datur; Gregor. infr. libr. 16. cap. † 16. De convivis etiam ait, se nullam novam fecisse consuetudinem, nisi sicut actum est sub domna Radegunde, se christianis fidelibus eulogias obtulisse. Augustin. contr. litt. Petiliani libr. 3. cap. 16. Eulogias panis simpliciter & hilariter datas, ridiculo nomine venenose turpitudinis ac furoris insamet.

Cap. 3.

Composuit tamen filius Saxo ille mortem ejus. Apud Francos pœna homicidii erat fere pecuniaria; idcirco dixit pœnam mortis componere, quia luebatur pecunia: eadem analogia dicimus bannum componere, ut in can. statuimus, 16. qu. 1. Bannum nostrum componat: & compositio est pœna pecuniaria; Gregor. infr. libr. 9. cap. 19. Magnas mihi debes referre grates, o dulcissime frater, eo quod interfecerim parentes tuos, de quibus accepta compositione, aurum argentumque superabundant in domo tua.

Cap. 6.

Essetque Polyoctus martyr cum Hilario atque Martino confessoribus. Inter Charibertum, Guntranum, & Chilpericum Reges Germano pactum est, ut qui ex his sine consensu fratrum Parisios urbem ingrederetur, amitteret partem suam, & pactum jurejurando sancitum, ita ut perjurii iudex & arbiter esset Polyoctus martyr, cum Hilario, & Martino confessoribus. Perjurii iudex electus est inter ceteros Polyoctus seu Polyeuctus, quia erat presens ultor perjurii; testis ipse Gregorius de mirac. martyr. libr. 1. cap. 103. Apud Constantinopolim vero magno cultu Polyoctus martyr colitur, pro eo precipue, quod cum magnis virtutibus polleat, in perjuriis tamen presens ultor existit. Pacta inter Reges jurejurando firmari mos fuit, supr. libr. 6. cap. 3. ubi dixi. Un-

Unde factum est, ut quadam die Dominica, postquam diaconus silentium populis, ut missæ auscultarentur, indixit. Diaconi officium est indicere silentium plebi ad audiendas missas, ut probatur hic. Synes. ep. 67. κατὰ συναζούτων δὲ τῶν ἱεροκήρυκων, αἱ δὲ θήρον αὐτοῖς ἀπετελεύτησεν ἡ βολή. Cum autem sacri præcones audientiam facerent, desit in fletum clamor. Eiusdem est indicere præces populo; Augustin. epist. 119. (al. 55. cap. 18. in fin.) Quando autem non est tempus, cum in ecclesia fratres congregantur, sancta cantandi, nisi cum legitur aut disputatur, aut antistes clara voce deprecatur, aut communis oratio voce diaconi indicitur. Eiusdem munus est, in sacris mysteriis sub tempus consecrationis Dominici corporis, alta voce clamare, sursum corda; Chrysof. Homil. 29.**) ad Antiochen. καὶ γὰρ αὐτὸ αὐτοῦ παρακελεύεσθαι τὸν δῆμον ἀπαισι, καὶ λέγειν, ὁρδοὶ σῶμεν καλῶς, καὶ ἀπλῶς εὐδὲ εὐκῆ νενομοθέτηται. Haud enim illa diaconi exhortatio, sic omnes alloquentis erecti stemus, honeste frustra instituta est. Conc. Tolet. IV. can. † 4. Sedentibusque in diuturno silentio sacerdotibus, & cor tantum habentibus ad Deum, dicat archidiaconus, orate, statimque omnes in terram prosternentur.

Cap. 8.

Hæc eo dicente, omnis populus orationem pro Rege fudit ad Dominum. Populus publice orat pro Rege Guntrano. Etiam pro paganis Imperatoribus preces fudere Christiani; Tertull. apologetic. cap. 30. illuc suspicientes Christiani manibus expansis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubescimus; denique sine monitore, quia de pectore oramus pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum † probum, orbem quietum, quæcumque hominis & Cæsaris vota sunt. Ait sine monitore, quia pagani orabantur ex formula dictante Pontifice; Quint. Curt. lib. 4. cap. 13. Alexander non alias magis territus, ad vota & preces Aristrandum vocari iubet. Ille in candida veste verbenas manu præferens, capite velato præibat precibus Regi, &c. Antiquum usum precum pro Regibus & magistratibus commendat & Arnob. 4. advers. gentes (in fin.): Nam nostra quidem scripta, cur ignibus mæruerint dari? cur immriter conventicula dirui? in quibus summus oratur Deus, paucis & venia postulat magistatibus, exercitibus, Regibus, familiaribus, inimicis, adhuc vitam degentibus, & resolutis corporum vincione. Et Gregorius ipse infr. libr. 8. cap. 4. Hæc Rege dicente, omnes orationem fuderunt ad Dominum, ut utrumque Regem (Guntrano & Childebertum nepotem ex Sigeberto fratre) ejus misericordia conservaret.

Cap. 9.

Et cernens se jam ad terminum Gothorum esse propinquam. Rigunthis filia Chilperici Regis, desponsata Regi Hispaniæ, cum pervenisset Tolosam, cernens se jam proximam esse finibus Gothorum, (quia Septimania adhuc erat ditionis Gothorum; Gregor. supr. libr. 6. cap. 2. Agathen urbem, quæ in Gothorum regno sita est, advennerunt.) moras neccere cœpit.

Reperosque thesauros abstulit de potestate Regina, & in domum quandam sub sigillorum munitione, † ac virorum fortium custodia, mancipat. Audita morte Chilperici, thesauri Rigunthis Regina, a Desiderio Duce tolluntur, & in domo quadam sub sigillorum munitione a Desiderio Duce deponuntur. Thesaurus Rigunthis sigillo obsignatos animadvertendum est, ne viderentur furto rapi, sed custodia causa seponi. Moris veterum fuit securitatis causa nummos in sacculo deponere, & obsignare sigillo; Chrysof. in Matth. homil. 5. (cap. 1.) θησαυρὸν μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγα λαβῶν, καὶ εἰς βαλλάντων ἀποτίθεται, καὶ σφραγίδα ἐπιτίθησιν. Paucos enim plerumque nummos, cum aliquis accipit, & sollicitè reponit in sacculo, & diligenter obsignat sigillo. Unde sigillum solidorum nihil aliud est, quam sigillum sacculi pecuniæ, sic obsignati sigillo; Augustin. de verb. Apost. serm. † 19. al. 178. cap. 7. num. 8. Quæstivit signa, interrogavit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum. Moris fuit res, quæ capiebantur auctoritate judicis, sigillo obsignari; Gregor. infr. libr. 8. cap. 12. Nam egrediente Episcopo a civitate, statim res ecclesiæ † diripit; & alia quidem sibi vindicat, alia sub sigillorum munitione concludit.

Cap. 10.

Qui conjunctus cum suprascriptis Ducibus, Lemovicinum accedens, Brivam Curvetiam vicum, in quo sanctus Martinus nostri (ut ajunt) Martini discipulus, re-

quiescit, advenit. Gundobaldus, qui se Chlotarii Regis filium dicebat, ex pacto foedere conjunctus cum Desiderio & Mummolo Ducibus, Brivam Curretiam vicum, qui est in Lemovicum finibus, ubi quiescit Martinus discipulus Martini Turonensis Episcopi, accessit, ubi parma seu clypeo superpositus Rex est salutatus, infelici omine, quia cum tertium circumduceretur, in terram corruit. Idem Aimoin. lib. 3. cap. † 61. Briva Curretia vicus nunc oppidum non ignobile in Lemovicibus, sic dictum a Corretia amne, qui id allabitur, hodie *Brive la Gaillarde*, ex incolarum ingenio, qui semper læti & hilares gaudent choreis & tripudiis. Ne dubitemus vicum seu oppidum Lemovicum esse, quod hic locus notatur insignis tumulto B. Martini discipuli Martini Turonensis, corpus ibi in hunc diem magna cum veneratione & cultu quiescit, & hic videtur alius a Martino Santonenſi abbate æque discipulo Martini Turonensis, quem quiescere apud Santonas refert Gregor. de glor. confess. cap. 57. *Martinus Santonica urbis abbas, Martini, ut ferunt, nostris discipulus, apud vicum urbis ipsius, in monasterio, quod ipse post magistri dogmata edificavit, in pace quiescit.*

Rigunthis vero in basilica sanctæ Mariæ Tolosæ, in quam Regnovaldi uxor . . . Chilpericum metuens confugerat, residebat. Rigunthis Regina, accepta morte Chilperici patris, secaritatis causa amissis thesauris confugit in basilicam sanctæ Mariæ, quæ est Tolosæ, in qua & Regnovaldi uxor metu Chilperici se continebat. Basilica S. Mariæ Tolosæ est antiquissima, & vetustatis imagine veneranda, opere musivo adornata, cujus reliquiæ visuntur circa latera altaris: olim fuit prioratus monachorum Moyfiacensium cluniacensis ordinis, sed in melius mutatus hodie transiit ad Benedictinos reformatos, qui cum magna laude & reformationis læta propagatione ibi versantur.

Sed ita hæc ades in posterum a Ferreolo Episcopo reparata est. Basilica S. Martini, quæ erat apud Brivam Curretiam vicum, infelici Gundobaldi adventu igni cremata, inſtaurata est a Ferreolo Episcopo. Is fuit Episcopus Lemovicensis, cujus ante meminit Gregor. lib. 5. cap. 29.

Cap. 12. *Pallule, quæ super altarium fuerant posite.* Pallæ altaris sunt pallia, quibus tegitur seu velatur altare; *can. altaris, de consecr. dist. 1.* Gregor. infr. lib. 10. cap. 15. *Interea Justina præposita cum aliis sororibus palla altaris, quod erat ante crucem Dominicam, extincto cereo abbatissam operit: vel sepulcrum sanctorum; idem de mirac. B. Martini. lib. 2. cap. 54. Ibiq; iterum atque iterum prostrata de palla, quæ sanctum tegit tumulum, oculos abstergens, & valedicens discessit.* Idem de glor. confess. cap. 79. *adsumpta igitur palla de beati sepulcro, componunt in modum feretri.* Inde deminutivum pallulæ; præter hunc locum, Gregorius de mirac. martyr. lib. 1. cap. 47. *De quo infecta linteamina vel pallule, sive vela ecclesiastica, beatus cruor collectus est.* Pallia altaris vocat idem Gregor. infr. h. lib. cap. 22. *Apprehende pallium altaris, infelix, quo sacra munera conteguntur, ne hinc abjiciaris.* Sigebert. in chronic. ad ann. 451. *In Africa exardescens Wandalis, cum ita libros divinos exurerent, & de sacris palliis ac vestibus vestes sibi facerent.* Proculum quendam missum Genserici Regis Vandalorum, qui de palliis altaris camisas sibi & femoralia faciebat, notat Victor Vitenſ. de persecut. Vandalic. lib. 1.

Et non solum ipse, sed etiam herbule olim collectæ, altarioque locatæ, nequaquam exusta sunt. Miraculo notatur, quod incensa Maroialensi ecclesia diocesis Turonensis, in qua habebantur reliquiæ B. Martini, pallæ altaris, & herbule olim altari impostæ, nequaquam arserunt. Floribus & herbulis ornari solita altaria & ecclesiæ; Hieronym. ad Heliodor. (epist. 60. al. 3. num. 12.) *Hoc idem possumus & de isto dicere, qui basilicas ecclesiæ, & martyrum conciliabula, diversis floribus, & arborum comis, vitiumque pampinis adumbravit: ut quicquid placebat in ecclesia, tam dispositione, quam visu, presbyteri laborem & studium testaretur.* Herbulis conspersi etiam tumuli sanctorum; Gregor. de vit. patr. cap. 8. *Et statim accedens quasdam de herbulis, quas devotio populi sacrum jecit in tumulum, manu linteo operata sacerdote porrigente suscepit, repositasque diligenter domum detulit.* Idem de mirac. mar-

martyr. lib. 1. cap. 71. *Accidit autem fortuito, ut extensa dextera manus palma, folium herbae salviae, quod pro honore martyrum in crypta conspersum fuerat, operiret.*

Eberonem cubicularium Childeberti Regis. Ebero cubicularius Childeberti Regis Turonibus impositus a Childeberto juniore post mortem Childeberti Regis. Is fuit Princeps cubiculariorum: sic Eberulfum cubicularium Chilperici Regis memorat idem *infr. h. lib. cap. 21.* Chundonem cubicularium Guntrani Regis celebrat idem *libr. 10. cap. 10.* Hic idem est qui camerarius, cujus officium depingit Hincmar. *epist. 3. cap. 22.* Episcopi cubicularios etiam dicimus; Gregor. *supr. lib. 2. cap. † 2.* de Briccio Turonensi Episcopo, Martini proximo successore: *Nam mulier, ad quam cubicularii ejus vestimenta deferre solebant ad abluendum.*

Ait ille: tradi ei, inquit, in potestatem non poterit, quia filium Regem habet. Cap. 14. Childeberto postulante per legatos a Guntrano Rege, ut traderet Fredegundem, quasi maleficam & ream necis Chilperici Regis & plurium aliorum Regum, Guntranus non audit, dicens, non posse poenae tradi Reginam, quae filium Regem haberet, quia Regina non teneretur legibus; *l. Princeps, ff. de legib. l. donationes 26. C. de don. inc. vir. & uxor.*

Et quia sonuerat Gundobaldum manifeste Regem levatum. Ballomerus, dictus Gundobaldus, apud Brivam Curretiam vicum in Lemovicibus Rex levatus, id est Rex salutatus per elevationem solemnem supra clypeum, de quo *supr. h. libr. cap. 10. & Aimoin. libr. 3. cap. † 61.* eundem Ballomerem dictum scribit Gregor. *infr. h. lib. cap. 36.* *Tu ne es ille, quem Ballomerem nomine saepius Galliarum incolae vocitabant?*

* *Cui ille: tu, inquit, Dominus & Rex regali in solio resides, & nullus tibi ad ea quae loqueris ausus est respondere.* Guntranus Boso a Guntrano Rege accusatus quasi auctor esset consiliorum Gundobaldi, Regi non respondit propter reverentiam, quae debetur Principi. Silanus repetundarum accusatus a Tiberio, crimen non negavit, ne contradiceret Principi; de quo Tacit. 3. *annal. (cap. 67.)* *Ac saepe etiam confitendum erat, ne frustra quaesivisset.* Pari consilio Licinianus a Domitiano reus factus incestus cum Vestali, crimen confessus est; Plin. *libr. 4. epist. 11.* *Confessus est quidem incestum: sed incertum, utrum quia verum erat, an quia graviora metuebat, si negasset.* Fremebat enim Domitianus, aestuabatque ingenti invidia destitutus, id est metu invidiae, destitutus probationibus. Quam patienter ferendae sint injuriae Regum, exemplo docuit Harpagus, qui liberis apposis in epulas, quaerenti Astyagi Regi Medorum, an cibus placeret; apud Regem, inquit, omnis coena jucunda est; Herodot. *libr. 1. Senec. de ira libr. 3. cap. 15.*

At si aliquis est similis mihi, qui hoc crimen impingat occulte, veniat nunc palam & loquatur. Tu, o Rex piissime, ponens hoc in Dei judicio, ut ille discernat, cum nos in unius campi planitie viderit dimicare. Guntranus Boso, de objectis a Guntrano Rege innocentiam suam purgaturus, petit, ut si quis accusator sit, in medium prodeat, & res committatur Dei judicio, id est ut duellum, quod erat genus purgationis, indiceretur a Rege, ut eventus probaret uter esset nocens. Moribus Francorum in causis criminis, deficientibus probationibus purgatio solebat indici a Principe vel magistratu per duellum seu monomachiam; Gregor. *infr. lib. 10. cap. 10.* *cumque uterque in praesentia Regis intenderent, & Chundo diceret, numquam a se haec praesumpta quae objiciebantur, Rex campum judicet.* Hoc jure Comite Jopenfi reo postulato perduellionis, a Galtero Caesariensi privigno, judicio curiae certamen indictum purgationis causa pro moribus Francorum; Willelm. Tyrius de bell. *sacr. libr. 14. cap. 16.* *His ita se habentibus verbis, de consuetudine Francorum, decernitur inter eos pugna singularis, & ad exequendam pugnam dies competens designatur.* Hoc genus purgationis per duellum, quasi non canonicum, damnatum constitit. Nicolai I. *epist. 50. can. monomachiam, 2. qu. 5. & Celestini III. cap. 1. de purgat. vulgar.*

*Tunc Rex his verbis succensus, jussit super capita euntium projici equorum sterco-
ra, putres factas hastulas, paleas ac stenum putredine dissolutum, ipsumque foetidum
urbis tutum.* Legatis Childeberti Regis a Guntrano discedentibus injuriae causa mis-

fa super capita eorum equorum stercore, putrefactæ hastulæ, & aliæ sordes. Hastulæ sunt lignæ hastulæ seu virgulæ e ligno levigatæ in modum haltæ; Gregor. de glor. confessor. cap. 40. *Vade, inquit, facitoque hastulam parvulam ex ligno.* Idem cap. 95. ejusd. libr. *dignum est, ut de ipsius ligni tenuitate magnum aliquid proferramus.* Nam sæpius de ea hastulæ factæ, parumper acutæ, dolori dentium remedia contulerunt: & infra: *extracto cultro hastulam excudit ab ostio.* Idem cap. 105. ejusd. libr. *Factaque hastula una de parte acuta, ut in humanis usibus ad purgandos dentes fieri solet.* Glaber lib. 1. cap. 4. *Alius quoque Sarracenorum eorumdem † cultro deplanans ligni hastulam.* Male Pithœi codices castulam.

Cap. 15.

Leonardus ex domestico. Dignitates palatinæ erant ad tempus: Leonardus dicitur ex domestico, quia functus erat officio domestici, id est comitis domesticorum. Domesticus est comes domesticorum, ut infr. lib. 9. cap. 19. *Sed in posterum a Flaviano domestico reddita sunt.*

Hec illa audiens, furore commota, jussit eum in ipsa ecclesia spoliari, nudatumque vestimentis ac balteo, quod ex munere Chilperici Regis habebat, discedere a sua jubet presentia. Fredegundis Regina Leonardum ex domestico, unum ex comitibus Rigunthis filix, ob eam sine ope destitutam, veste & balteo accepto a Rege Chilperico spoliavit. Spoliatio vestis & baltei est symbolum ademptæ dignitatis. Hoc pacto Dinamius fide data reconciliatus Theodoro Episcopo Massiliensi & Gundulfo Duci, recepit vestem, qua spoliatus erat; Gregor. supr. lib. 6. cap. 11. *Tunc Dinamius hæc omnia cernens, veniam petens, datis Duci multis muneribus, reddito etiam sacramento, se fidelem Episcopo deinceps Regique futurum, suis induitur indumentis.* Idem lib. 5. cap. † 39. *Et adprehensum spoliavit eum indumentis, induitque illum veste vili.* Idem eod. libr. cap. † 40. *nudatur armis, & vestibus, ac vili indumento contactus, Regine vincus adducitur.* Idem eod. lib. cap. † 49. *Venit Leudastes in urbem Turonicam... adprehensos Platonem archidiaconum & Gallienum in vincula connectit: catenatosque ac exutos veste jubet eos ad Reginam deduci.* Balteum est cingulum militare dignitatis insigne, quod dabatur a Principe; l. 2. C. *ut dignit. ord. serv. l. omnes, C. de metat.* ut hoc loco Leonardus ex domestico spoliatur balteo, quod a Childerico Rege acceperat. Balteum erat cingulum ex auro; Gregor. infr. hoc libr. cap. 22. *sub specie emptionis abstraxit, data ipsi homini parte aurea baltei sui.* Idem infr. h. lib. cap. 38. *Nunc autem deponere balteum meum aureum, quo cingeris.* Idem de mirac. marty. libr. 1. cap. 61. *Igitur quodam tempore homo devotus balteum ex auro purissimo, cum omni apparatu studiosissime fabricatum, super altare basilicæ illius posuit.* Patriciatus insigne fuit cingulum; Cedren. in Theophil. (num. 254. circ. fin.) *καὶ ἡ πατριάρχης Θεοδοῦς ἔως ἂν τὴν κατὰ τὴν πατριάρχου ἀνεῖναι. Mater quoque ejus Theodistia cingulo & patriciatu honorata est.* Cassiodor. 6. var. epist. 2. de patriciatu: *Hinc est, quod & honor ipse cinctus est, cum vacaret, nihil jurisdictionis habens, & judicantis cingulum non deponens.* Balteum est cingulum, e quo pendet gladius; Gregor. infr. hoc libr. cap. 29. *At Claudius extracto a balteo gladio, ad eum dirigit.* Idem infr. cap. 47. ejusd. libr. *ille extracto baltei gladio, dominum sauciare non metuit.* Idem libr. 10. cap. 10. *Puer vero extracto cultro, qui de cingulo dependebat.*

Nectarium autem Baudegisili Episcopi fratrem nefandis accusationibus cum Rege tentavit obruere. Baudegisilus fuit Cenomannensis Episcopus; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 3. cap. 35. *Badogisilus Cenomanorum Episcopus, ad quandam locum diacepsis sue venit ad basilicam beati viri, & nomine & reliquiis consecrandam.* Eiusdem meminit Gregorius infr. libr. 8. cap. 38.

Ipse enim cum Mummolo præfecto multos de Francis, qui tempore Childeberti Regis senioris ingenui fuerant, publico tributo subegit. Infelicitas Regni Chilperici notatur ex hoc, quod ejus tempore ab Audone iudice cum Mummolo præfecto, multi de Francis, id est nobilibus, qui erant ingenui, id est immunes a vectigalibus publicis, his fuere submissi. Eadem nota imponitur Philippo A. quod milites, id est nobiles, qui erant liberi & immunes, tertiavit, id est tertiam partem bonorum ab

eis

eis expressit; Rigord. in Philippo A. (ad ann. 1199. in fin.) *Milites, qui olim sua libertate gaudere consueverant, & homines ipsorum, tertiarvit, id est tertiam partem omnium bonorum suorum eis violenter abstulit.*

Adferebat enim Regina, eum non debere recipi, qui fuisset per iudicium quadraginta quinque Episcoporum a sacerdotali officio segregatus. Prætextatus Rothomagensis Episcopus damnatus iudicio quadraginta quinque Episcoporum; minor tamen numerus sufficiebat: Episcopus potest damnari iudicio duodecim; *can. **) *presul, can. † nullam, 2. qu. 4. can. hec quippe, 3. qu. 6. can. 1. & 2. 3. qu. 8. can. duodecim, 5. qu. 4.* Chronopium Episcopum iudicio 70. Episcoporum damnatum refertur in l. † 20. C. Th. quor. appellat.

Cap. 16.

Et sic a Rege susceptus, atque convivio ejus adscitus ad urbem suam regressus est. Post mortem Chilperici Regis Prætextatus Episcopus Rothomagensis ab exilio revocatus studiis civium, civitatem suam rediit: inde cum Parisios venisset ad Guntranum Regem, orans ut sua causa repeteretur, Regina id est Fredegundis contendeat non esse recipiendum, qui fuisset depositus iudicio quadraginta quinque Episcoporum: cum Guntranus in eo esset, ut synodum congregari vellet rei disceptandæ causa, Ragnemodo attestante, eum ab Episcopatu non depositum, sed pœnitentiam ei injunctam, a Rege susceptus, & epulis ejus adhibitus ad urbem suam rediit. Ex concilio Toletano XII. *can. 3.* excommunicati ad regiam mensam admissi, pro absolutis habentur, & recipiendi sunt in ecclesiam, quem canonem ex capitularibus laudat Ivo Carnot. *epist. 62. & 171. (al. 123. & 195.)*

Promotus vero, qui in Dunensi castro, ordinante Sigiberto Rege, Episcopus fuerat institutus. Promotus contra canones volente Sigiberto Rege, Episcopus institutus in Dunensi castro, quod est diocesis Carnotensis: verum post mortem Regis amotus salvo presbyterii honore, accessit ad Childebertum nifus ut restitueretur: sed obfistente Pappolo Carnotensi Episcopo, minime petita impetravit. Episcopatus scindi non potest sola auctoritate Principis; *can. lege, 10. dist. can. pervenit, 101. dist.* Dunense castrum diocesis Carnotensis; Gregor. *infr. h. libr. cap. 29.* *Regressus autem ad Dunense castrum, Comitum commonet.* Inde Dunenses censentur inter Carnotenos; Gregor. *supr. h. libr. cap. 2.* *Aurelianenses cum Blesensibus juncti super Dunenses irruunt: & mox: conjuncti Dunenses cum reliquis Carnotensis, de vestigio subsequuntur.* Extat *epist. Ivonis Carnot. † 10.* quæ scripta ad virgines Dunensis monasterii: Dunense castrum, & est Chasteau Dun.

Cap. * 17.

Cum Melanio Episcopo, qui de Rothomago submotus fuerat. Exulante Prætextato Rothomagensi Episcopo, viventis sedem occupavit Melanius, qui post mortem Chilperici restituto Prætextato, Rothomago pulsus est. Qui viventis Episcopi sedem occupavit, est fur & latro; *can. non furem, 7. qu. 1.* Nefarie occiso Prætextato insidiis Fredegundis Regina, Rothomagenses intercesserunt, ne Melanius, seu Melantius in locum Prætextati reciperetur; de quo *infr. libr. 8. cap. 31.* Hunc fuisse unum ex autoribus necis Prætextati tradit Gregor. *eod. libr. cap. 41.*

Cap. 19.

Veniens igitur clericus cum diversis ingeniis se eidem commendavit. Clericus submissus a Fredegunde ad Brunichildem, ut eam interficeret, ad eam venit, quasi a Fredegunde ad ejus patrocinium confugiens, & variis ingeniis id est artibus se ei commendavit: ingenium est dolus, artificium; Gregor. *supr. libr. 6. cap. 22.* *Proclamante vero Episcopo, & dicente, quod sapius hic ingenia quæreret, qualiter eum ab episcopatu deficeret.* Idem *libr. 8. cap. 28.* *ut quocumque ingenio exercitum illuc prohiberet ire.* Commendare personam vel speciem est laudare: & hoc est quod dicitur in l. si vero, §. cum quidam, ff. mandat. & in l. ea, quæ, de contrah. empt. ea, quæ commendandi causa dicuntur, non obligare. Commendatio artis est laudatio artis; Ammian. *lib. 22.* (prope fin.) *pro omni tamen experimento sufficiat medico ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandriae se dixerit eruditum.* Commendare se hic nihil aliud est, quam se tradere in clientem, & gratiam quarere apud Principem vel majorem.

Cap. 20.

Tunc Rex juravit omnibus optimatibus, quod non modo ipsum, verum etiam pro-

Cap. 21.

†† Idem au-
tor lib. 8. cap.
6. in fine. Cui
patres propin-
quique eorum,
de quibus age-
batur, intere-
rant; ne
de sua qui-
dem salute se-
cure: quippe
Macedonũ mo-
re perire debe-
bant, omnium
devotis capi-
tibus, qui san-
guine conti-
gissent eos.

Cap. 22.

geniem ejus in nonam generationem deleteret, ut per horum necem, consuetudo auferretur iniqua, ne Reges amplius interficerentur. Nefarie occiso Chilperico infidiis Fredegundis Reginae, ea, ut se purgaret, crimen retulit in Eberulfum cubicularium Regis: quo audito Guntranus Rex juravit, se interfectorem & ejus sobolem sublaturum in nonam usque generationem, ut tolleretur iniqua consuetudo interficiendi Reges. Lege Macedonum propinqui eorum, qui vitæ Regis infidiati essent, una cum his necabantur: quam legem ut duriorum in cognatis Parmenionis & Philotæ remisit Alexander; Quint. Curt. libr. 6. cap. 11. *Interim equites, nobilissimus quisque, & ii maxime, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, postquam Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi infidiati erant, cum ipsis necarentur, alii se interficiunt; & infra: donec Rex tumultu cognito legem se supplicio conjunctis fontium remittere edixit.* Constitut. Arcadii & Honorii reorum perduellionis filiis vita, imperatoria specialiter lenitate conceditur, cum paterno, inquit lex, deberent perire supplicio, in quibus paterni hoc est hereditarii criminis exempla metuuntur; l. quisquis, §. filii, C. ad leg. Jul. majest.

Extabat tamen causa, ut easdem obliviscerer, eo quod filium ejus de sacro lavacro suscepissem. Gregorius scribit, se multas injurias accepisse ab Eberulfo, qui tutelæ causa confugerat in basilicam sancti Martini, seque eas remississe non sine causa, quia ejus filium de sacro fonte susceperat, quod erat reconciationis & remissionis injuriæ idoneum argumentum.

Habebat enim pro timore Regis in ipso salutorio basilicæ mansionem. Eberulfus tutelæ & securitatis causa confugit in basilicam S. Martini, & mansio ei fuit in salutorio basilicæ, quia salutorium basilicæ, quod est hospitium Episcopi juxta ecclesiam, eodem jure asili gaudebat, quo ipsa ecclesia: de salutorio dixi lib. 2. cap. 21.

Per illud salutorii ostium introeuntes puellæ cum reliquis pueris ejus suspiciebant picturas parietum. Salutorium erat continens basilicæ, & dum Eberulfus tutelæ causa versaretur in basilica S. Martini, & in salutorio ejusdem metatum haberet, puellæ cum pueris ejus per ostium salutorii ingredienti basilicam, spectabant picturas parietum. Moris antiqui erat parietes ecclesiarum variis picturis sacris exornari: de quo supra lib. 2. cap. 17.

Et nos in basilica in initio noctis orationis gratia psalleremus. Vespertinum officium, quod vespertas appellamus, solebat celebrari sub noctem post solis occasum; conc. Emeriten. can. 2. *Oportet igitur, ut sicut in aliis ecclesiis vespertino tempore, post lumen oblatum, prius dicitur vespertinum, quam sonum in diebus festis, ita & a nobis custodiat in ecclesiis nostris: unde lucernarium dicitur, quod celebraretur accensis lucernis; conc. Tolet. I. can. 9. lucernarium vero nisi in ecclesia, non legatur.* Græcis λυχναρῖον; syn. VI. in Trull. can. † 90. ἐν τῷ λυχναρῖῳ, in vespertino.

Cumque jam altarium cum oblationibus pallio serico opertum esset, Altare cum oblationibus tegitur pallio. Oblationes sunt panes oblatis, qui imponuntur altari, ad eucharistiæ consecrationem; Augustin. de tempor. serm. 215. (al. 265. num. 2. in append.) *Oblationes quæ in altario consecrentur offerte. Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicaverit.* Inde panes, qui eucharistiæ causa consecrandi, altari imponuntur, oblatas vocat conc. Tolet. XVI. can. 6. *ut non aliter panis in altari Domini sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer & nitidus, qui ex studio fuerit preparatus, neque grande aliquid, sed modica tantum oblata, secundum quod ecclesiastica consuetudo retentat.* Hujusmodi panes seu oblationes altari impositas pallio velari, & altare ipsum moris fuit: & hoc est quod rursus indicat Gregor. infr. hoc cap. *Adprehende pallium altaris, infelix, quo sacra munera conteguntur, ne hinc abjiciaris.* Idem de vit. patr. cap. 8. *dans coopertorium Sarmaticum, quo altare Dominicum cum oblationibus regetur: & infra: coopertorium vero, quia rarum est, non ponatur super munera altaris, quia non exinde plene tegitur mysterium corporis sanguinisque Domini.*

Denique anno superiora commotum quendam levem e civibus ecclesia, actores fecit

interpellare. Hic locus est depravatus incititia librariorum, & facile restituetur, emendata interpunctuazione, & scribendo *Commotum* per literam majusculam, quasi nomen proprium personæ: sic lege igitur, *Commotum quendam levem e civibus, ecclesia actores fecit interpellare*: horum verborum facilis sensus est. Eberulfus *Commotum* quendam levem & stultum, unum e civibus Turonensibus, ecclesiæ actores fecit interpellare, id est per eum interpellavit de vendendis sibi rebus ecclesiæ.

Judicatum est, ut se infontem redderet sacramento. Injurius civis Turonensis reus postulatus de nece Armentarii Judæi, deficientibus testibus, ei indicta est purgatio per sacramentum: deficiente probatione, iudici solebat purgatio per sacramentum; *can. Memmæ, 2. qu. 5.*

Cap. † 23.

Neque ... cautiones Judæi defuncti reperte sunt. Cautio est chirographum, id est privata scriptura, qua debitor creditori se soluturum certam pecuniam cavet; *l. lecta ff. de reb. cred.* Augustin. de cur. pro mortuis agenda, cap. 11. *Tunc ei nimis anxio apparuit idem pater ejus in somnis, & ubi esset recantum, quo illa cautio vacuata fuerat, indicavit*. Hieronym. in Esaiam libr. 16. cap. 58. (vers. 6. & 7.) *nomina, quæ vulgo appellant cautiones*. Senec. de benef. libr. 7. cap. 10. *Video istic diplomata, & syngraphas, & cautiones, vacua habendi simulacra*.

* *Medardum Tribunum*. Tribunus hic est exactor tributorum; Gregor. de glor. confess. cap. 41. *Tempore autem Theudechildæ Reginae Nunnius quidam tribunus ex Arverno de Francia post reddita Reginae tributa revertens*. Idem de mirac. B. Martini. libr. 2. cap. † 11. *Conjux Aniani tribuni nomine Unimola*. Idem infr. libr. 10. cap. 21. *sed & alium tribunum potestatis virum circumventum dolis interfecerunt*.

* *Injurius tamen ad placitum in conspectu Regis Childeberti advenit, & per triduum usque occasum solis observavit*. Injurius vocatus ad placitum, id est in iudicium in curiam Regis, placitum seu iudicium observavit, in iudicio stetit per triduum, usque ad solis occasum. Solis occasu sc. solvitur iudicium. Et hoc est, quod statutum est 12. tab. (tit. 7. 10.) *Solis occasus suprema tempesta esto*. Gell. libr. 17. cap. 2. *Macrob. lib. 1. cap. 3.*

Sed Episcopus loci Maroveus dure suscepit hos nuncios. Maroveus fuit Pictaviensis Episcopus, quem commendat Gregor. de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 44. *Actum est autem hoc per festivitatem sancti Patroni, in qua Meroveus Pictavus Antistes aderat, non immerito Hilarii beatissimi discipulus predicandus*. Eiusdem meminit idem de glor. confess. cap. † 106.

Cap. * 24.

Efraccto uno de sacris ministeriis calice aureo, & in numismata redacto, se populumque redemit. Maroveus Pictaviensis Episcopus se & plebem redemit a Guntrani Regis copiis, conflato calice aureo, & ex eo nummis cufis. Vasa ecclesiastica distrahi possunt pro redemptione captivorum, & alimonia pauperum; *l. sancinus 22. C. de SS. eccles. Gregor. libr. 6. epist. 13. ind. 15.*

Servitium enim patris ejus tale fuerat, ut molendina ecclesiastica studeret, id est curaret: studere idem sonat quod curare; Gregor. supr. libr. 6. cap. 32. *Iussitque Rex, ut studeretur a medicis, quoadusque ab his icibus sanatus, diuturno supplicio cruciaretur*.

Cap. 25.

Exinde Tolosam digressus, emisit nuncios ad Magnulfum Episcopum civitatis, ut ab eo susciperetur. Magnulfus Tolosanus Episcopus Gundobaldo pro viribus restitit, propter quod multa passus est, quæ referuntur a Gregorio, & Aimoin. *lib. 3. cap. † 68.* Eiusdem meminit Gregor. infr. *h. libr. cap. 32.* Hic subscripsit († per missum sc.) conc. Matisconensi II. anno Chr. 588. Magnulfum Lupi Ducis fratrem carmine celebravit Fortunatus libr. 7. cap. 10. in idem fuerit cum isto vix est dicere, aut credere.

Cap. 27.

Post hæc exercitus ab urbe Pictava remotus in antea, post Gundobaldum proficiscitur. In antea idem sonat quod in posterum: *Gallis dores en avant, desormais*. Gregor. infr. *h. libr. cap. 35.* *Reliquum vero vulgus in antea non sine grandi metu progressum est*. Idem infr. libr. 8. cap. 43. *Sonus autem his diebus exierat, quod Fredegundis occultos in Hispania nuncios dirigeret, eosdemque a Palladio Santonica urbis Episcopo clam susceptos, & in antea transmissos fuisse*. Idem de vit. patr. cap. 4.

Cap. 28.

cum in Dei semper operibus cresceret, auctam beati Amantii Antistitis basilicam, sanctum corpus in antea transtulit: sed non fuit sancto acceptabile hoc opus. Baldric. chronic. ***) Camerac. lib. 1. cap. 118. *Ut Walterus pro admisis xv. libras argenteorum revadiaret; ac in antea se quieturum esse promitteret.*

Ad Doroniam fluvium. Doronia, vel ut legitur hic Doronia flumen amoenissimum, & piscosissimum Aquitanix, ex Arvernibus oritur, per Petrogorios fluit, & Garumna mergitur: de quo rer. Aquitanic. libr. 1. cap. 21.

Cap. 29. *Claudius Turonis accessit. Et cum iter ageret (ut consuetudo est barbarorum) auspicia intendere cepit, ac dicere sibi esse contraria. Claudius cum iter faceret Turones jussu Guntrani Regis, ut manum injiceret Eberulfo, qui tutelæ causa latebat in basilica B. Martini, captavit auspicia more barbarorum, nimirum ex volatu avium. Vascones & Hispanos valde insaniisse studio captandi auguria ex volatu avium; testem habemus Lamprid. in Alexandro Severo: ὄψεσθ' ὀνόματος magnus, ut & Vascones & Hispanorum & Pamponiorum augures vicerit. Justin. libr. † 24. cap. 3. ducibus avibus (nam augurandi studio Galli præter ceteros callent.) Petr. Vallis Sernens. histor. Albig. cap. 47. de Raymundo Comite Tolofano: Ipse enim more Sarracenorum in volatu & cantu avium & ceteris auguriis spem habebat. Claudius iste forte fuit unus ex cancellariis seu notariis regalibus, de quo meminit Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 28.*

Ad convivium basilicæ sanctæ cum eodem & reliquis civibus est adscitus. Solemnes epulæ solebant præstari civibus Turonensibus in basilica sancti Martini; Gregor. infr. libr. 8. cap. 2. *Surrexi, gavisus fateor, ad occursum ejus, & data oratione deprecor, ut in mansione mea eulogias beati Martini dignaretur accipere.* Episcopi solebant quinquennalia & decennalia celebrare, & his diebus civibus solemnes epulas erogare; Gregor. infr. libr. 8. cap. † 39. de Badegisilo Cenomannensi Episcopo: *Quinto autem anno episcopatus sui expleto, cum jam sextum ingrediens epulum civibus cum immensa letitia preparasset, a febre correptus.*

Elevata contra basilicam manu, ait: Martine beatissime, fac me uxorem cum parentibus cito videre. Claudius animo meditans eadem Eberulfi, qui tutelæ & præfidii causa latebat in basilica B. Martini, & timens sanctum ultorem sceleris, invocatorum fiebat elevata dextera contra altare vel basilicam ejus: solemnem etiam fuit formula sacramenti levata manu ante altare; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 33. de ecclesia S. Stephani apud Biturigas: *Ingressique in hujus memorate adis altare, cum elevatis manibus sacramenta proferrent, persecutor causæ perjurasse eos clara voce testatur.* Idem eod. libr. cap. 53. *Ingressique basilicam sancti martyris, elevatis homo manibus ad perjurandum, cum nomen sancti voluisset ore patulo nominare, hæsit vox in faucibus.* Idem de vit. patr. cap. 8. *At ille nihil moratus accedit ad manus Episcopi, qui hanc epistolam extentam tenebat, elevansque manus suas ut sacramentum daret, cecidit retrorsum supinus.*

Igitur Claudius timore perterritus, cellulam abbatis expetiit. Hic erat abbas monasterii S. Martini Turonensis, quod majus monasterium dicitur; Gregor. ipse de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 42. *Monachus igitur majoris monasterii, ex jussu abbatis, ad cellulam aliam, quasi aliquid operaturus accessit.* Orderic. Vital. libr. 4. (in princ. ad ann. 1067.) *Majus enim monasterium a sanctissimo Martino Turonorum Archiepiscopo coeptum est; ibique bonorum hominum religio crevit inspirante Deo, & multiplicata est.* Bernard. epist. 126. (cap. 10.) *Cluniacenses, & qui de majori monasterio sunt: nostris Marmoustier.*

Nonnulli etiam matriculariorum & reliquorum pauperum, pro scelere commisso tetum cellula conantur evertere. Variæ & distinctæ erant matriculæ, seu census & descriptiones eorum, qui alebantur sumptu ecclesiæ: prior erat clericorum & canonicorum, qui inde dicti matricularii; Adam. Bremens. ***) libr. 3. cap. 5. *Cum & ego indignissimus ecclesiæ Dei matricularius Bremam veni: & hujus matriculæ cura seu regimen fuit penes primicerium; Isidor. Hispalens. in epist. ad Ludifredum Cordubens.*

Basi-

Basilicanos ipse constituat, & matriculam ipse disponat. Alia fuit matricula pauperum & agrorum, qui alebantur etiam expensis ecclesiæ; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 1. cap. 31. *Cum ad matriculam illam, quam sanctus suo beneficio devotorum elemosynis pascit, quotidie a fidelibus necessaria tribuantur.* Idem libr. 2. (de mirac. ejusd.) cap. 22. de Remigia matrona: *Quæ vigiliis & orationibus insistens, cum matriculam, quæ ibidem congregata est, pasceret.* Idem de mirac. martyr. libr. 2. cap. † 37. *celebratisque vigiliis, mane pauperibus, qui ad matriculam illam erant, cibum porumque protulit.* Flodoard. libr. 1. cap. † 18. *Pauperibus duodecim in matricula positus, ante fores ecclesiæ expectantibus stipem, duo solidi, unde se reficiant inferentur: & infra: Pauperibus in matricula positus solidus dabitur ad eorum refectorem.* Inde adsumpti promovendi ad ordines & beneficia ecclesiastica; idem Gregor. libr. 5. cap. † 49. *Invenimus ecclesiam conturbatam per Riculfum presbyterum, nam hic sub Eufrontio Episcopo, de pauperibus provocatus, archidiaconus ordinatus est.* Alia erat matricula viduarum, quæ sustentabantur etiam ope ecclesiæ, quæ Græcis *πρεσβύτας* dictæ, propter ætatem; conc. Laodicen. can. 11. nostris matriculariæ, a matricula in qua descriptæ erant, ut vertit interpres Latinus; can. mulieres, 32. dist. Flodoard. libr. 1. cap. 9. ex testamento † B. Remigii: *Sanctimonialibus ex viduis in matricula positus solidos tres.* Etiam inter monachos fuere matricularii, nempe fratres laici seu converſi; de quibus Aimoin. libr. 4. cap. 33. de fundatione & dotatione cœnobii S. Dionysii per Dagobertum R. *Prædia vero tam innumera fratribus in eodem loco Deo famulantibus sive matriculariis ecclesiæ contulit, ut devotio animi ejus pluribus admirabilis esset.* Matricularii dicti & æditui sive custodes rerum ecclesiæ, qui accipiebant oblationes & elemosynas ecclesiæ, quia conferebantur in sumptum matriculæ pauperum & aliorum; & ad hos pertinet quod refertur de Chlodoveo Rege, eum dedisse centum solidos ecclesiæ S. Martini Turonensis ex voto in gratiam victoriæ reportatæ de Alarico Rege Gothorum, pro redemptione equi, quem voverat sancto; Abbas Urspergens. in chronic. ad ann. † 743. *Pro equo vero, quem ibi dimiserat, dedit matriculariis ecclesiæ centum solidos, ut eum reciperet: ad eosdem se refert Baldricus Noviomens.***) libr. 1. cap. 33. Missa igitur legatione ad matricularios, duplo restituit, siquæ saluti pristinae redditus est.*

Sed & energumeni, ac diversi † egei, cum petris & sustibus ad ulciscendam basilicæ violentiam proficiscuntur. Energumeni hi sunt arrepti a dæmone, frequentes adveniebant ad basilicam S. Martini, ut liberarentur; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 3. cap. 39. *Hec ea dicente, subito energumeni torqueri se proclamant, & Martini adesse præsentiam confitentur.*

Ex quibus unus abbas Cadurcinæ urbis, litteras, quas acceperat, cavata codicis tabula, sub cera recondidit. Unus e legatis Gundobaldi fuit abbas Cadurcinæ urbis: quod de præposito cujusdam ecclesiæ sæcularis intelligi necesse est, quia ante Desiderium Episcopum, qui claruit sub Dagoberto, nullum monasterium fuisse, nec monachos auditos Cadurci scribit auctor ejus vitæ, qui nuper editus est, cap. 13. *Nullum quidem eo tempore in urbe Cadurcæ propositum monachi, neque habitum religionis aut regulæ cœnobialis intraverat: secta Columbani præcul aberat, instituta B. Benedicti longe distabant, &c.* Hic captus dicitur ab hominibus Guntraui Regis, & cum eo interceptæ litteræ, quæ scriptæ erant in tabulis ligneis, cera oblitis, ne scriptura appareret. Veteres scribebant in tenuissimis tabellis ligneis, cera illitis stilo ferreo; Plin. libr. 13. cap. 11. *In chartarum foliis primo scriptitatum: deinde quarumdam arborum libris. Postea publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & privata linteis confici cœpta, aut ceris.* Ea ætate non desiit usus scribendi in cereis tabulis; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 43. *At illi magistri sanguinem sitientes, ceratas in caput inlidunt tabellas, secantes latitudinibus stilorum, punctisque minutis transverberantes membra magistri.* Ait latitudine stilorum, quia stilus ab una parte qua scribimus est acutus, ab alia est latior, qua scripta delemus emendandi causa; Augustin. de vera religione cap. 20. *Stilus ferreus, alia parte qua scribamus, alia qua deleamus, † affabre factus est, & in suo genere pulcher, & ad u-*

Cum per lectis, 25. dist.

† In lib. meo, ex testamento Bennagii: *Sanctimonialibus & in matricula positus solidos tres.*

Cap. 30.

sum nostrum accommodatus. At si quispiam ea parte scribere qua deletur, & ea velit delere qua scribitur, nullo modo stilum malum fecerit, cum ipsum factum jure vituperetur. Cerearum tabularum usum in manumissionibus indicat & Gregor. infr. libr. 10. cap. 9. *Dimissi sunt postea multi a conjuge Waroci, cum cereis & tabulis quasi liberi, & ad propria sunt regressi.* Litteræ vero, quæ continebant arcanæ, scribebantur super tabellis cera oblitis, ut scriptura lateret; Gellius lib. 17. cap. 9. *Hædrubal... epistolam scriptam super rebus arcanis hoc modo abscondixit. Pugillaria nova, non dum cera illita, accepisse; litteras in lignum incidisse; postea tabulas, uti solitum est, cera conlevisse.*

Cap. 31.

Narravit quidam, quod aliquis in partibus Orientis Rex, ablato sancti Sergii martyris pollice, in dextro brachio corporis sui servisset. Antiquus mos fuit fidelium gestandi reliquias sanctorum; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 17. *Eo tempore sancti Martini reliquias, licet temerario ordine super me habebam.* Conradus in chronic. Moguntin. *quidam annulos de digitis abstulerunt. Reliquiæ quædam, quas collo pendentes solitus erat ferre, ab aliis sunt ablata.* Gregorius ipse de mirac. martyris lib. 1. cap. 76. *Tunc presbyter, cum videret se his fluctibus obrui, & spumis undarum ipsarum graviter operiri, extracta a collo capsula, quæ sanctorum pignora continebat, undis tumentibus fidus objecit, ac sanctorum præsidium clara invocavit voce, dicens &c.* Idem cap. 84. ejusd. libr. *Quod sentiens mater mea, quæ hæc pignora collo adpensa gestabat, exiit de convivio, &c.* Etiam in expeditione reliquias sanctorum a Principibus portitari solitæ, ut hoc loco fertur de quodam Rege Orientis, quod in bello gestaret pollicem S. Sergii martyris. Reges Francorum solebant reliquias sanctorum & cappam S. Martini in expeditione gestare prædij & tutelæ causæ; capitul. lib. 5. cap. 2. *Walafr. Strabo de reb. eccles. cap. ult.*

Eufron negociator. Hic Eufron erat negociator Syrus, qui Burdigalæ degebat commercii causa, ut indicat infra Gregor. his verbis: *Est hic quidam Syrus Eufron nomine.* Negotiatores Syri commercium maxime exercebant in Gallia & aliis occiduis partibus; Sidon. lib. 1. epist. 8. de Ravenna: *In qua Syri psallunt, negotiatores militant.* Augustin. de adulterin. conjug. libr. 2. cap. 20. *Et plurimæ pudicissimæ transigunt, & maxime Syre, quarum mariti negotiandi quæstibus occupati, juvenes adolescentulas deserunt, & vix aliquando senes ad aniculas revertuntur.*

Quia invitum aliquando eum tononderat. Inhians facultati ejus Bertrammus Burdegalensis Episcopus, Eufronem negociatorem Syrum invitum tonondit, per tonstram in clericum ordinavit, ut specie ordinationis, tamquam clerici suas res faceret.

Erant enim in sublimi parietis contra altarium in capsula recondita. Eufron Syrus negociator, qui commercii causa degebat Burdegalæ, habebat reliquias S. Sergii martyris, quæ erant custodiæ causa reconditæ in capsula. Reliquiæ sanctorum custodiæ causa solent deponi in capsula vel capsula, ut Gregorius infr. h. cap. *adprehendens capsam ita tremore concussus est, & rursus: accepta († ut diximus) capsula, quæ de pariete pendebat.* Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 43. *Extractum autem pulverem, quem de sepulcro sancti abstulerant super capsellam, delibutum aqua ipsis haurire præcipio.* At contra altarium, id est ad altare, quod erat in privato oratorio Eufronis: eadem analogia contra parietem pro ad parietem; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 45. *Et spectante plebe super terram se trahens, contra parietem erexit.* Idem de vit. patr. cap. 7. *Adduci eos ad se jubens, sine ullo tactu, factò tantum signo crucis e contra verbo, demonia discedere imperabat.*

Diaconum suum scandere præcepit. Mummolus diaconum per scalam sursum scandere præcepit, ut tolleret reliquias Sergii martyris, quæ in capsula pendebat ex summo pariete. Majores habebant clericos suos, qui deserviebant oratoriis in villis suis sumptibus constitutis: de quibus synod. Antisiodor. can. †† 14.

†† Nihil de hoc. V. conc. Aurel. IV. can. 26. Canon. I. can. 14.

Faustianum presbyterum Aquensi urbi Episcopum ordinari præcipiunt. Aquæ Tarbellicæ civitas episcopalis, cujus meminit Gregor. de glor. confess. cap. 71. vulgo *Aqs*, de qua dixi rer. Aquit. libr. 1. cap. † 17.

Et Nicetius Comes loci illius, germanus Rustici Vici Juliensis Episcopi, præcepit.

ptionem ab Chilperico elicerat, ut tonsoratus civitati illi sacerdos daretur. Episcopi non ordiabantur sine præcepto Regis in ecclesiis vacantibus: & hoc est præceptum, quod impetratum scribitur a Nicetio Comite, ut ordinaretur in Aquensi ecclesia tum vacante. Memoratur hic Rusticus Episcopus Vici Juliensis: id nomen civitati episcopali, quæ vulgo dicitur *Ayre*: ejusdem meminit Gregor. libr. 9. cap. 20. *Vico Juli, Conforanis, Lapurdo, & Albige*. Idem ante cap. 7. ejusd. libr. *Ennodius cum dudatam urbium Turonica atque Pictava administraret, adhuc & Vici Juliensis atque Benaræ urbium principatum accipit*. Eadem alio nomine dicta est civitas Atyrensium; notitia provinciarum: *Civitas Adtoresium Vico Juli*, sic dicta ab Attyreanne, c'est l'Adour, qui per Tarbellos Oceanum influit.

Bertobramnus autem Episcopus, qui erat Metropolis, cavens futura, Palladium Sanctonicum injungit, qui eum benediceret. Aquensi sede vacante morte sui Episcopi, Faustianus presbyter a Gundobaldo quasi jam Rege ordinari jubetur. Bertramnus Episcopus Burdigalensis, ad quem quasi Metropolitanum spectabat ordinatio, sibi cavens de futuris, id est de mutatione rerum Gundobaldi, Palladio Santonensi Episcopo ejus suffraganeo inunxit ordinandum, hoc colore quæsito, quod ejus oculi caligarent. Ait Metropolis pro Metropolita vel Metropolitanano, ut infr. libr. 9. cap. 20. *placebat gloriosissimo nepoti vestro, ut unusquisque Metropolis comprovincia- libus suis conjungeretur*.

Post hæc misit iterum Gundobaldus duos legatos ad Regem cum virgis consecratis, juxta ritum Francorum, ut scilicet non contingerentur ab ullo. A Gundobaldo legati missi cum virgis seu lituis sacris ad Guntranum Regem, ut tuti essent legationis officio, & insigni. Idem Aimoin. lib. 3. cap. † 68. Legati populi Romani, ut tuti essent, ferebant flagmina seu verbenas, quod est herbæ genus. Legati Græcorum cerycia; l. sanctum, §. 1. de divis. rer. id est unpuceior caduceum.

Ipsam quoque Regem ab omnibus majoribus natu Childeberti Regis expetitur esse. Majores natu sunt primores regni: major est nomen dignitatis magis, quam ætatis, ut major domus præfectus domus regiæ; Aimoin. lib. 3. cap. 4. *Hujus exemplum ceteri qui aderant proceres secuti, Poponem † majorem domus acclamaverunt*. Majores villarum regiarum; Flodoard. libr. 3. cap. 22. *Glotharium † ac Ursonem villarum regiarum majores*. Majorem civitatis recentiores pro prætore, seu præfecto urbis, ut major Rupellæ civitatis in inscriptione cap. ex parte, de consuetud. Majores sunt ministri regii; Gregor. libr. 9. cap. † 36. *Cum Comitibus, domesticis, majoribus, atque nutritiis*. Eadem analogia seniores dicti majores seu Principes regni, propter dignitatem, non ætatem; Gregor. infr. prox. cap. *Adserebant etiam constanter hanc causam . . . omnibus senioribus in regno Childeberti Regis esse cognitam*. Et idem infr. libr. 8. cap. 31. *Magnus tunc omnes Rothomagenses cives, & præsertim seniores loci illius Francos, mæror obsedit*. Et idem infr. hoc libr. cap. 36. *Habebat enim scripta seniorum regni nepotis mei: inde Gallicum seigneurs*.

Cohortabatur Guntchiamnus Rex omnem exercitum dicens: *videte, o viri, quia filius meus Childebertus jam vir magnus effectus est. Videte & cavete, ne eum pro parvulo habeatis*. Guntranus Rex, postquam Childebertum nepotem ex Sigeberto fratre adoptasset in successorem regni sui, cohortatus est exercitum, ne pro parvulo haberetur. Reges non habendi pro parvulis. Sapor adhuc in utero Rex Persarum declaratus cidari utero imposta, accepto responso magorum, masculinum nasciturum; Agath. libr. 4.

Per triduum epulantes atque jocundantes, † multisque muneribus locupletantes, cum pace discesserunt. Inter Guntranum & Childebertum Reges per triduum celebratæ solemnes epulæ. Moris antiqui sunt solemnes epulæ per triduum ob publicam lætitiā, vel religionis causa; Gregor. de glor. confess. cap. 2. *Veniebant autem cuncti plaustris, potum cibumque deferentes, mactantes animalia, & per triduum epulantes: ut in dedicatione ecclesiæ*; Robert. Montens. in supplém. Sigeberti ad ann. 1163. *Circa octavas paschæ Rex Henricus fecit dedicare ecclesiam beatæ Mariæ Radings, & per tres dies regaliter procuravit conventum monachorum*. In triduum exie-

re & nuptiales epulæ; Ambros. epist. 65. (al. 6. cap. 4.) *Occurrit pro foribus focer, generum introduxit, filiam reconciliavit; & ut latiores dimitteret, triduo tenuit, quasi repararet nuptias.* Ait jocundantes, id est oblectati epulis, ut venatur jocundari dixit idem Gregor. lib. 5. cap. 14. *Veniant enim equi nostri, & acceptis accipitribus, cum canibus exerceamur venatione, spectaculisque patulis jocundemur.*

Cap. 34.

Convenas perentes. Urbs Convenarum est civitas episcopalis, cujus situm hic describit Gregorius, quæ per id tempus a Guntrani Regis copiis solo eversa est, quod Gundobaldum pseudoregem receperat; de quo & Aimoin. lib. 3. cap. 71: *cladis hujusce urbis meminit & Gregor. de vit. patr. cap. 8. Dado, unus ex his pagensibus, cum in hostilitate illa, quæ apud Convenas acta est, accessisset.* Inde Convenæ nomen, quod a Cn. Pompejo, perdomita Hispania Romam triumphii causa properante, ne belli semina relinquerentur, latrones, qui Pyrenæi jugis infederant, ex his depositi, & in unum oppidum collecti, unde & Convenæ dicti; Hieronym. advers. Vigilant. (paulo post princ.) *Nimirum respondet generi suo, ut qui de latronum & Convenarum natus est semine (quos Cn. Pompejus edomita Hispania, & ad triumphum redire festinans, de Pyrenæi jugis deposuit, & in unum oppidum congregavit: unde & Convenarum urbs nomen accepit.)* Et id genus latronum fuere Vascones, qui primas sedes habuere in Pyrenæi jugis, unde depositi, & in unum oppidum collecti, ut cæli mutatione efferi mores miterent, quod & Plinius lib. 4. cap. 19. brevi stilo perstringit: *Mox in oppidum contributi Convenæ.* Et Gregor. ipse paulo infra hoc cap. *Igitur conamorate eo apud urbem Convenas.* Et cap. 34. ejusd. libr. *convenitur ad Convenas, sic enim diximus nomen urbis.*

Novertis me cum omnibus, qui in Regno Childeberti habentur, electum esse Regem. Gundobaldus, ut se conciliaret Convenis, quorum urbs erat munitissima, eis suavit, se a majoribus regni electum, id est expetitum esse, ut a legatis Gundobaldi dictum esse Guntrano Regi retulit Gregorius supr. cap. 32. h. libr. *Ipsam quoque Regem ab omnibus majoribus natu Childeberti Regis expetitum esse.* Alias enim Francorum Reges non electione, sed successione vocantur; Agath. libr. 1. (prope princ.) *παῖδες ἐκ πατρῶν τῶν βασιλείων διαδεχόμενοι Filii patribus in regnum succedunt.*

Cap. 35.

Reliqui in litus egressi, requirentes Gundobaldum, invenerunt camelos cum ingenti pondere auri atque argenti. Gundobaldus usus est camelis ad vecturam pecuniæ, & supellectilis suæ; veniebat enim ex partibus Constantinopolitanis, ubi frequens est usus camelorum. Camelis utitur universus Oriens, Ægyptus, & Africa ad vecturas; Hieronym. in vit. Hilarion. (num. 30.) *Ubi convento diacono Baisane (qui locatis camelis, & dromadibus, ob aquæ in eremo penuriam consueverat euntes ad Antonium ducere.)*

Venerunt ad basilicam sancti Vincentii, quæ est juxta terminum Agenensis urbis, ubi ipse martyr pro Christi nomine agonem dicitur consummasse. Vincentius Aginensis levita martyrium passus in Aginensi agro: ejus natalis dies celebratur 9. junii ex martyrolog. R. ejus basilica, quæ est haud procul Aginno urbe, hostili feritate direpta a Ducibus Guntrani Regis in expeditione adversus Gundobaldum, non impune, ut refert Gregorius hic, & lib. 1. de mirac. martyr. cap. 105. De ejusd. basilica & miraculis elegans carmen scripsit Fortunat. lib. 1. cap. 7.

Nonnulli arrepti a demone, per energiam debacchantes martyrem declamabant. Energumeni sunt arrepti a demone: energia est arreptio; Gregor. supr. libr. 4. cap. 11. *Nam quadam vice conductam pecunia mulierem clamare fecit in ecclesia, quasi per energiam.* Idem Gregor. infr. libr. 8. cap. 73. *Unde factum est, ut invalescente temulentia, tempore procedente a demonio correptus, per energiam vexaretur.* Et hoc est quod ait Gregorius hoc loco, nonnullos e prædonibus basilicæ S. Vincentii martyris Aginensis, per energiam id est vi arreptionis seu vexationis demonis declamasse in sanctum. Declamare dicebantur, qui causas fictas, quas controversias vocabant, exercitationis causa orabant in scholis, in tyrocinium fori; Hieronym. advers. Ruffin. libr. 1. (cap. 30.) *Et quo magis stupeas, nunc cano & recalvo capite, sepe mihi videor in somnis comatulus, & sumpta toga, ante rhetorem controversiolam de-*

declamare. Declamare vero *hic* non alio sensu videtur accipi, quam pro exclamare; exclamandi enim verbo eodem sensu usus est Gregorius de vit. patr. cap. 8. *Exclamavit demonium in eo, & se torqueri a sancto immensis cruciatibus confiretur*: vel declamare idem sonat, quod maledicere, detrahere; Gregor. supr. libr. 5. cap. 21. *Sed Sagittarius felle commotus... declamare plurima de Rege cepit, ac dicere, quod filii ejus regnum capere non possent*. Idem infr. libr. 8. cap. 12. *Et licet demonis credi non debeat, tamen qualis esset sacerdos, de quo hæc demon condolens declamabat, apparuit*.

Omnisque phalanga in suburbana urbis campania castra metata est. Phalanx apud Macedones erat cuneus seu globus militaris, pro quo phalanga Gregorio dictum est. Idem libr. 1. cap. ult. *Denique nocte media omnis Pictava somno phalanga comprimatur*. Idem libr. 2. cap. 2. *ne pereant quæso populi utriusque phalanga*. Idem libr. 4. cap. † 39. *Commissoque prælio Longobardorum phalanga usque ad internecionem caesa*. Fredegar. cap. 68. *Ubi tribus turmis phalanga super Winid'is exercitus ingreditur*. Campania *hic* pro regione, vel agro suburbano; Gregor. de vit. patr. cap. 7. *Quod deferentes ad castrum Divionense, ubi se jusserat tumulari, in campania illa, quæ a parte Aquilonis habetur, haud præcui a castro: aggravati gestatores non sustinentes feretrum solo deposuerunt*. Fredegar. cap. 19. *In Arciacensi campania*. Idem cap. 38. *in Tullensi campania*. Eadem analogia campestria pro planitie seu latitudine camporum; Gregor. infr. lib. 10. cap. 3. *atque ad Mediolanensem urbem advenit, ibique eminus in campestria castra posuerunt*.

Abcondébant enim se multi per collem, id est secus collem: eadem analogia per parietes dixit Hieronym. in Ezechiel. libr. 12. cap. 40. de cryptis martyrum: Ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepulcorum. Cap. * 36

Tunc, es pictor ille, qui tempore Chlotarii Regis per oratoria parietes atque cameras caraxabas? Milites Guntrani Regis insultantes Gundobaldo, quærebant an esset pictor ille, qui tempore Chlotarii Regis muros & cameras id est fornices oratoriorum seu ecclesiarum manu sua caraxabat, id est depingebat variis figuris. Caraxare est pingere vel sculperè; Gregor. infr. libr. 8. cap. † 29. *tamen Fredegundis duos cultros ferreos fieri præcepit: quos etiam caraxari profundius, & veneno infici jussurât*. Idem infr. libr. 9. cap. 5. *Nam vasa per domos diversorum signis nescio quibus caraxata sunt; quæ res nullo unquam modo, aut eradi potuit, aut deleri*. Et idem de mirac. marty. libr. 1. cap. 51. *Cum autem ad Arvernâ regionem lues illa inguinarum adveniret, quæ sancti Galli Episcopi oratione depulsa est, & in subita contemplatione parietes domorum atque ecclesiarum signarentur, atque caraxarentur*. Augustin. de altercat. eccles. & synag. *Nam cum primum Moyses in monte Sina charaxatas decalogo duplices tabulas accepisset*. Prudent. hymn. † 10. in Roman. martyr.

Amplet jubentis dicta licitor improbus

Caraxat ambas unguis scribentibus

Genas.

Inde caraxatura pro pictura, vel sculptura, vel scriptura, ut in testamento B. Remigii apud Flodoard. lib. 1. cap. 18. *Huic autem testamento meo dolus abest aberitque, in quo si qua litura, vel caraxatura fuerit inventa, facta est me presente, dum a me relegitur & emendatur*. Vide plura hæc de re apud Gregor. libr. 7. epist. 40. ubi dixi. *Ait cameras caraxatas, quia passim antiquiores ecclesie erant depictæ tum parietes tum camera: camera veteribus est fornix five volta; Gregor. de mirac. (martyr.) libr. 1. cap. 79. Mane autem facto accedit ad lychnos, qui de camera ecclesie dependebant*. Idem de glor. confess. cap. 39. *& reliquie sanctorum a peregrinis delata super altare haberentur, subito globus ignis ab eisdem emergens, usque ad cameram templi visus est conscendisse*. Augustin. de genef. ad litter. lib. 2. cap. 1. (num. 3. in fin.) *Sicut sese habent camera speluncarum*.

At ego datis ei multis muneribus, per duodecim loca sancta ab eo suscipio sacramenta. Gundobaldus a Guntrano Bosone sacramentum exigit per duodecim ædes sacras de præstanda securitate venienti in Galliam. Jusjurandum in ade sacra præ-

stari solitum; Gregor. libr. 5. cap. 33. *Et illi: si, inquit, est innoxia, super simulacrum hoc beati Dionysii martyris sacramentis affirma. Faciam, inquit pater. Tunc inuito placito, ad basilicam sancti martyris conveniunt, elevatisque pater manibus super altarium, juravit, &c.* Idem de glor. confess. cap. 29. *Hic etenim, ut cruda operatur rusticitas populorum, juramentum mendax in ecclesia protulit. Christianum quendam, quod a matrona jusjurandum exegisset in æde Hebræorum, coarguit Jo. Chrysostr. homil. 34. **)* ad Antioch. Etiam gentiles solemnius jurabant tange

gentes aram;

Plaut. in Rudent. (5. 2. 46. & seq.)

tange aram hanc Veneris. Tango.

Per Venerem hanc jurandum est tibi.

M. Tull. pro Flacco (36.) *qui si aram tenens juraret, crederet nemo.* Jusjurandum repetitum per duodecim ædes sacras memoratur hoc loco: sed & jusjurandum a Principe factum adjectis duodecim viris nobilibus; Leo Ostiens. chron. Cassinens. lib. 2. cap. 15. *Hic † Princeps supradicto abbati jurejurando firmavit, & jurando firmare fecit duodecim nobiles Capuanos, &c.*

Radegundem Pictavam, & Ingetrudem Turonicam interrogate. Gundobaldus status sui testes laudat Radegundem & Ingeltrudem. Radegundis fuit uxor Chlotarii, postea velata construxit apud Pictavum monasterium S. Crucis; de quo Gregor. supr. libr. 3. cap. 7. unde Gundobaldus hic vocat Pictavam. Engeltrudis fuit religiosa seu sanctimonialis, quæ in atrio S. Martini monasterium puellarum collocavit; de quo Gregor. infr. libr. 9. cap. 33. & libr. 10. cap. † 12. unde idem Gundobaldus hic Turonicam vocat.

Cap. * 37.

Plaustra enim cum arietibus, clitellis & axibus erant texta, sub quibus exercitus properaret ad destruendos muros. Plaustra, arietes, clitellæ, sunt instrumenta idonea ad oppugnandos & petendos muros. Proprie clitellæ sunt fellæ jumentis imponi consueta ad onera facilius gestanda; Plaut. in Mostellar. (3. 2. 91.) *Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter senex.* Horat. libr. 1. satyr. 5. (47.) *Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt:* inde muli clitellarii; Plaut. eod. loc. (93. 94.) *Nam muliones mulos clitellarios habent, ego homines habeo clitellarios:* a mulis & asinis clitellæ translatae ad usum militum in oppugnatione urbium, ut milites his tecto capite tutius accederent ad imum murorum.

Cuppas cum pice & adipe accensas supra eos projicientes. Cuppa est vas vinarium: inde vinum de cuppa Augustin. confess. lib. 9. cap. † 8. num. 18. *Nam cum de mone tamquam puella sobria juberetur a parentibus de cuppa vinum depromere.* In cella vinaria vinum in cuppis deponebatur; idem lib. 2. quæst. in exod. (quæst. 109.) *Anconiseos autem dicit, quos vulgo vocamus ancones, sicut sunt in columnis cellarum vinariarum, quibus incumbunt ligna, quæ cuppas ferunt.* Idem de bon. viduit. cap. † 21. in fin. *si delectat labor ut fera capiatur, ut cuppa & sacculus impleatur.* Veteres in obidionibus urbium his usi sunt pice & adipe plenis, his accensis ad hostes e muris repellendos: inde vernaculum *couppe*, ex eo cupella; Gregor. de mirac. martyri. libr. 2. cap. † 35. *Nam ingressus promptuarium clericus reperit cuppellam, quam pene mediam reliquerat, per superiorem aditum redundare.* Idem infr. libr. 8. cap. 33. *Lumine secus cuppellam olei derelicto.* Cuppas pice liniri solitas indicat & Gregor. infr. libr. 10. cap. 15. *Extracta promptuario cuppa, quæ olim pice linita sicca remanserat, ignem injiciunt.*

Cap. 38.

Et si eum Regi excusare non possent, in ecclesiam ponerent, ne vitæ amissione multaretur. Mummolo & aliis Gundobaldus traditur, Ducibus Guntrani R. qui securitatem vitæ eum sperare jubent, ita ut si eam obtinere non possent, in ecclesiam deduceretur, ne vitæ periculum subiret. Ea erat religio veterum, ut etiam rei perduellionis confugientes in ecclesiam, ibi tuti essent ab ira Principis. De quo supr. h. libr. cap. 10. & libr. 6. cap. 12.

Nunc cum Deo vobis sit actio, si quid mihi mendacii dixeritis. Gundobaldus cernens se a Mummolo & aliis traditum hostibus ait ad eos, cum Deo vobis sit actio,

id

Id est iudicium : caufarum actio est iudicium feu difceptatio litis quæ in foro agitur ; Gregor. infr. libr. 8. cap. 18. *Gundobaldus autem comitatum Meldensem fuper Guerpinum competiit . Ingreffusque urbem caufarum actionem agere cepit .*

Hæc cum dixiffet , confignans fe cruce Dominica , abire cepit cum hominibus fupradictis . Gundobaldus fentiens fe traditum hoftibus , munivit fe figno crucis . Veteribus fignum crucis ufus frequens ad omnes actus & cafus ; Gregor. libr. 1. cap. † 42. *Tunc ille armatus crucis vexillo ait : faciam quæ hortaris .* Tertull. de coron. (cap. 3.) *Ad omnem progreflum , atque promotum ad omnem aditum & exitum , ad veftitum , ad calceatum , ad lavacra , ad menfas , ad lumina , ad cubilia , ad fedilia , quæcumque nos converfatio exercet , frontem crucis fignaculo terimus .* Idem ad uxor. (cap. 4.) *Latebis , ne tu , cum lectulum , cum corpusculum tuum fignas ?* Auguftin. de tempor. fermon. 215. (al. 265. in append. num. 1.) *Multi enim dum ad furtum aut ad adulterium vadunt , fi pedem impegerint , fignant fe , & tamen de malo opere non revocant fe .* Idem homil. 21. (al. enarr. in plalm. 50. cap. 1.) *Qui fi forte in ipfo circo aliqua ex caufa expavefcant , continuo fe fignant .* Idem in Joann. cap. † 11. & 12. tract. 50. num. 2. *Quia multi postes habent fignatos , & intus non manet habitator : facile habent in fronte fignum Chrifti , & corde non recipiunt verbum Chrifti .* Gregor. de vit. patr. cap. 1. *Tunc armati vexillo crucis fumptis in manu bacillis regressi funt ad eremum .* Initio imperii cum primum Imperator folium conscenderet , crucis figno fe permuniebat ; Coripp. de laudib. Iuftin. libr. 2.

*Ipfè coronatus folium confeendit avitum ,
Atque crucis faciens fignum venerabile fedit ;*

Veteres menfam figno crucis benedicebant , ut jam probatum eft , immo & fingula fercula cum apponebantur ; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 80. *dixitque vir ad presbyterum hæreticum : fi confenferis dictionibus meis , exerceamus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero , ut fcilicet appofito ferculo tu celerius fignare feftines : & intra : Feftinans hæreticus , priusquam ferculum illud vel menfam tangeret , elevata in obviam manu fignat .* Idem de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 1. *Dum ad convivium residentes poft jejunium ederemus , pifeis infertur in ferculo : quem Dominica cruce fignatum dum edimus , una mihi ex ariftis ipfius pifeis injuriofiffime adhafit gutturi .*

Sed repulfus a circulis lorica nihil nocuit . Gundobaldus ab Ollone Biturigum Comite lancea petitus , fed in cafum , repulfus lancea a circulis lorica . Circuli loricae funt hami feu squammæ ferreae , quibus lorica contexta eft ; Virgil. 3. Æneid. (467.) *Loricam confertam hamis , auroque trilicem : ubi Servius : Hamis autem catenis , vel circulis fignificat .* Ifidor. orig. lib. 18. cap. 13. *Lorica vocatur , eo quod loris careat : folis enim circulis ferreis contexta eft : vulgo coite de maille , a maculis id eft circulis , quibus intexta : fic maculas vocant circulos catenarum ;* Gregor. de vit. patr. cap. 8. *afpicit confractas compedes , difruptasque maculas catenarum .* Baccas id eft annulos feu circulos catenarum vocat idem de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 23. *difoluta funt manus ejus , & omnes bæccæ catenarum confractæ ceciderunt .*

Venitque omne vulgus , & defixis in eum lanceis , pedes ejus fune ligantes , per omnia exercituum castra traxerunt . Cæfo Gundobaldo omne vulgus militum lanceis corpus tranfexit , quafi in fignum cædis participii . Idem de Hectore memorat Homerus Iliad. x. (370. 371.)

Οἱ δὲ θηήσαντο πύλον καὶ εἶδος ἀγυρῶν

Ἐκτόρος εἰς ἀρα οἱ τοῖς ἀνακτοῖσι γὰρ παρῆν

Ἢι & fpectabant indolem , fpeciem admirabilem

Hectoris , neque fane ei quis non dans vulnus adftitit .

Idem de Mezentio Virgil. † 11. Æneid. 9. & 10.

Et bis fex thoraca petiturum

Perfoffumque locis .

Et Servius ibi : *Moris autem fuit , ut interemptos duces omnis vulneraret exercitus , Evellentesque cafarium ac barbam ejus , in fepulchrum ipfo in loco , quo interfectus*

fuerat, reliquerunt. Interempto Gundobaldo in corpus ejus sævitum, vulla cæsarie & barba, quæ erant regię dignitatis reliquiæ, insepultus jacuit in loco, in quo interemptus erat.

Cap. 39.

Exiratto quidam gladio, capite ejus cum cucullo decidit. Sagittarius Episcopus, qui erat unus e sociis partium Gundobaldi, eo occiso, intelligens se tutum non esse, latibulum silvæ petiit, capite tecto cucullo, ne agnosceretur: sed captus a quodam, & gladio caput cum cucullo decisum. Cucullus est tegumentum capitis, quod aptatur casulæ, sago, vel alii vesti: modo capsam, modo cucillum vocat Gregor. de vit. patr. cap. 8. de casula Nicetii Lugdunensis Episcopi: *Capsa autem hujus indumenti ita dilatata erat, atque consuta; & infr. & hac casula tergo utor, & de capsula ejus parte prolixiore decisa tegumen pedum aptabo; & rursus infr. Verum ubi deciso cucullo apratis pedulis pedes operuit.* Inde solum, quod est vestimentum rusticorum, cum cucullo, dicitur cucullus sagatus; Columell. libr. 11. cap. 1. *Pellibus manicatis, & sagatis cucullis.*

Cap. 42.

Post hac edictum a iudicibus datum est, ut qui in hac expeditione tardi fuerant, damnarentur. Edicto iudicum, id est Comitum cujusque civitatis, damnati qui tardiores fuerant in expeditione Aquitanica adversus Gundobaldum. Non respondentis ad delectum pœna erat, villæ everasio, arbusi seu nemoris succisio; *l. si is, cum quo, ff. commun. divid.* vel pœna pecuniaria, quam banuum vocabant; Gregor. supr. libr. 5. cap. † 27. *Post hac Chilpericus REX de pauperibus & junioribus ecclesiæ, vel basilicæ, bannos jussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent.* Comitum erat provinciales vel pagenses ad delectum evocare, & non respondentes banno id est pœna pecuniaria coercere: & hoc probatur ex eo quod Gregorius mox ait, Ollonem Comitum Biturigum, qui fuerat unus e ducibus præfatæ expeditionis, pueros suos misisse, ut homines seu possessores domus B. Martini, quæ in Biturigum finibus sita erat, compellerent ad pœnam præstandam: *Biturigum quoque Comes misit pueros suos, ut in domo B. Martini, quæ in hoc termino sita est, hujusmodi homines spoliare deberent.*

Conversusque ad agentem, voce flebili ait: rogo ut facias super me crucem Domini, & invoces nomen beati Martini. Violator emunitatis domus seu villæ B. Martini repentino dolore percussus, intelligens pœnam sceleris esse, rogat actorem domus, ut super se mittat signum crucis, & invocet nomen beati Martini.

Cap. 44.

Fuit tunc temporis mulier, quæ spiritum Pythonis habens, multum præstabat dominis divinando questum. Erat mulier, quæ spiritum Pythonis habebat. Spiritus Pythonis sunt spiritus immundi, qui futura præcinnunt: & hoc est quod ait Gregorius infra: *Cognovit in ea immundum spiritum esse Pythonis.* Tertullian. de anima, (cap. † In lib. meo: 28.): *Scimus etiam magos † elicere explorandis occultis per catabolicos, & paredros, magiæ licere. & pythonicos spiritus.*

Sed cum Agerico Viridunensi Episcopo hæc nunciata fuissent, misit ad comprehendendam eam. Mulier quæ Pythonis spiritum habebat prehensa jussu Agerici Viridunensis Episcopi. Cognitio de fortilegis pertinet ad Episcopum; cap. 1. 2. & 3. de fortileg. can. contra, can. Episcopi, 26. qu. 5. & arg. can. si per sortiarias, 33. qu. 1. Agericus Viridunensis Episcopus, successor Desiderati; Gregor. supr. lib. 3. cap. 35. ejusdem meminit Gregor. infr. lib. 9. cap. 8.

Denique cum exorcismum super eam diceret, ac frontem oleo sancto perungeret, exclamavit demonium. Exorcismis pelluntur demones; Tertull. de coron. (cap. 11.) & quos interdum exorcismis fugavit, noctibus defensabit. Idem de spectac. cap. † 25. itaque in exorcismo cum oneraretur immundus spiritus, quod ausus esset fidelem adgredi; constantier, & justissime quidem (inquit) feci, in meo eam inveniri. Cyprian. ad Demetrian. (a medio), o si audire eos velles, & videre, quando a nobis adjurantur & torquentur spiritalibus flagris, & verborum tormentis de obsessis corporibus ejiuntur, &c. Beda hist. libr. 3. cap. 11. dicebat presbyter exorcismum, & quæcumque poterat, pro sedando miseri furore, agebat.

Cap. * 45.

Ita ut vix, vel modium annonæ, aut semimodium vini, uno triente venundarent. Quæ

Quæ fuerit caritas annonæ & vini probatur hoc argumento, quod *viæ modius anno-*
næ id est frumenti, vel semimodius vini (c' est un muy de bled, & demy muy de vin)
 emi poterat triente. Triens est genus nummi, qui valet tertiam partem assis vel tres
 asses; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 31. *Quidam ergo devotus unum trien-*
tem mercedis intuitu detulit; & infr. respondit, trientem illum, quem pauperes requi-
rebant, perjuravi. Collector stipium matriculæ, negavit se accepisse trientem, &
 cum sacramento obtestatus est se accepisse tantum unum argenteum, ut supra dixit
 Gregor. *quia hic amplius non venit, quam unus argenteus: ex quo intelliges, trien-*
tem esse alium ab argenteo, id est aureum. Idem de vit. patr. cap. 6. in Gallo E. *Nam*
referre erat solitum non amplius donasse pro episcopatu, quam unum trientem coquo, qui
servivit ad prandium. Idem de glor. confessi. cap. 5. *Vade & sub una arbore atrii in-*
venies unam trientem. Idem supr. libr. 3. cap. 13. *Adquieverunt obsessi, ne hi interfi-*
cerentur, singulos trientes dare in redemptionem suam.

Comparato vino, & lintribus introcto. Lintres sunt naves fluviatiles, quibus com-
 mercium exercetur; Servius in illam vers. 1. Georgic. (262.) *Cavat arbore lintres.* Cap. 46.
 Non sine ratione, inquit, *lintrium meminit, quia pleraque pars Venetiarum fluminibus*
abundans lintribus exercet commerciam, ut Ravenna, Altinum, ubi & venatio &
aucupium, & agrorum cultura lintribus exercetur. Aufon. ep. 22.

Acatis, phaselis, lintribus, statis, rate,
Tarnum, & Garumnam permeat.

Dum natalis Dominici solemnitas apud Montalomagensem vicum, cum Austregi-
 sito reliquisque pagensibus celebraret, presbyter loci misit puerum ad aliquorum homi-
 num invitationem, ut ad domum ejus bibendi gratia venire deberent. Diebus sole-
 mniibus pagenses solebant epulas celebrare cum cognatis & amicis; Gregor. de mirac.
 B. Martin. lib. 2. cap. 16. *Denique dies erat epiphaniarum, & ingressus in prom-*
ptuario nihil inveni, quod haurire potuerim, egressusque oravi dicens: sanctissime Mar-
tine, trans mitte mihi in hac sacra solemnitate aliquid vini, ne epulantibus aliis, ego
jejunus remaneam: & infr. Venditoque pisce uno vini modio, cum ceteris sum refectus.
 Pagenses sunt qui sunt ejusdem pagi, dicecesis, vel vici seu territorii; Gregor. lib. 8.
 cap. 18. *Vindrio Dux a pagensibus depulsus, ducatu caruit.* Idem lib. 10. cap. 9.
 Regalis Episcopus, cum clericis & pagensibus urbis sue, similia sacramenta dedit. †† In lib. meo,
 Fredegar. cap. 87. *Enovalaus Comes Sigientensis cum pagensibus suis.* dicitur: quo

Inio placito. Placitum est conventus juridicus, ut infr. hoc cap. Postposito placito. quidem ita
 Gregor. infr. libr. 8. cap. 20. *Interim dies placiti advenit, & Episcopi ex jussu Re- severo usi sunt*
gis Guntchramni apud Maticensis urbem collecti sunt. Idem supr. hoc libr. cap. 23. *veteres gram-*
matici, ut non
 lajuriosus tamen ad placitum in conspectu Regis Childeberti advenit. *matrici, ut non*
 Ne jurgium in amplius pullularet. In amplius idem quod amplius. *versus modo*

Ecce enim & si illi, qui noxæ subditur, minor est facultas, argento ecclesiæ redi-
 meretur. Interdum rei ob inopiam liberabantur ære ecclesiæ: quandoque etiam servi
 redimebantur sumptu ecclesiæ; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 30. *Ipsa*
autem cum jugo servitutis haberetur vincita, de rebus beati confessoris redempta est. *notare, & li-*
bris, qui falso

Cumque servum, ut exerceret operam, commoveret, elevataque virga ictibus verbe-
 rarer. Domini servos virga coercebant, ut magistri artium discipulos, parentes li-
 beros, Episcopi clericos; Augustin. epist. 159. (al. 133.) *Noli perdere paternam di-*
gentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem,
non extendente eculeo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum vere familia
verberibus eruisi. Qui modus coercionis a magistris artium liberalium, & ab ipsis permiserint si-
parentibus, & sepe etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi. Gregor. libr. 5. cap. *bi, sed aucto-*
 5. de Tetrico Lingonensi Episcopo: *& hæc dicens virgam, quam habebat in manu, res alios in or-*
 pectori ejus cum ictu valido impulit. Censuram etiam insigne fuit virga, †† quo se *dinem rede-*
 referens Quintil. instit. libr. 1. cap. 4. *quo quidem ita severe usi sunt veteres, ut non gerint, alios*
versus modo censoria quadam virgula notare permiserint sibi, sed auctores alios in omnino exe-
ordinem redegerint. *merint nume-*

Tunc partes a iudice ad civitatem deductæ, causas proprias proloquuntur. Plerum-
 ro.

que partes per se causas proprias dicebant: tamen forum non carebat advocatis, quos adjuutores vocabant; Gregor. de glor. confess. cap. 71. Denique conjuncti adjuutores causam discutunt. Alii clamatores, ut capitul. lib. 2. cap. 12. & lib. 3. cap. 7. § 59.

Inventumque est a iudicibus, ut qui nolens accipere prius compositionem, domos incenditis tradidit, medietatem precii, quod fuerat ei iudicatum, amitteret. A iudicibus actum est pacis faciendæ causa, inter cives quosdam Turonenses, ut qui rejecta compositione, id est poena pecuniaria, quæ ei adjudicata erat, domus adversarii igni tradiderat, ejus mediam partem amitteret, quod studio pacis contra leges actum dicitur, propter sc. auctoritatem rerum iudicarum, quæ rescindi non possunt.

Tunc dato ab ecclesia argento, quæ iudicaverant, accepta securitate componunt. Lis, quæ erat inter cives Turonenses, componitur, data pecunia de arario ecclesiæ, & accepta securitate. Securitas est apocha, id est cautio seu professio solutæ pecuniæ; l. si quando, §. pen. C. de inoff. testam. Augustin. de tempor. serm. † 120. nunc 154. in append. num. 2. Dum tanto debitori refundit immanis debiti cautionem, humano generi conscripsit securitatem. Symmach. libr. 10. epist. 43. cum videretur

†† Augustin. de civit. Dei libr. 6. cap. 1. et si non libere predicando, saltem utroque in disputationibus mussitando. Idem epist. 126. num. 3. sed inter se aliquantulum mussitantes, periverunt &c.

omnibus securitatibus esse vehementior Imperatoris assertio. Cassiodor. 11. var. 7. testimonium solutionis securitas dicitur, de quo non solum animus, sed substantia communitur. Securitas inde dicta, quia securum facit debitorem; Sidon. lib. † 5. epist. 13. contraque lites jurgiosorum, si quæ moventur, pactionibus consule, contra tributa securitatibus.

Ut nullo unquam tempore contra alterum pars altera mussitaret. Mussitare est obmurmurare; Sidon. libr. † 7. epist. 9. presbyterorum sane paucis † angulatim fringulentibus; porro autem palam ne mussitantibus quidem. Idem libr. 8. epist. 12. Quid mussitas? Quid moraris? Papias: ***) mussitat leviter, in auribus loquitur, murmurat. Gregor. libr. 6. cap. 12. Berulfus vero Dux, cum Biturigas mussitare, quod Turonicum terminum ingrederentur, audisset, exercitum commoveret. Idem eod. lib. cap. 36. ipsi ubique discurrunt, mussitant, amicitias clam illigant. †† Mutire pro murmurare, quiritare dixit & Gregor. supr. hoc libr. cap. 36. Veni quia ab omnibus regi regis Childeberti Principibus invitaris, nec quisquam contra te mutire auferiverunt, sus est. Idem libr. 3. cap. 16. Nec ullus mutire ausus erat coram eis. Papias: ***) Mutire, garrere, modice murmurare.

A D L I B R U M VIII.

AM per domos eorum invitatus adibat, & prandia data libabat. Guntranus Rex privatorum epulas invitatus non desepit, & prandia data libavit, id est leviter attigit. Virgilius æmulatus videtur, qui verbo libare usus est pro leviter tangere, ut 5. Æneid. (92.) *Libavitque dapes.* Idemque 1. Æneid. (260.) *Oscula libavit natæ.* Eodem modo vina libare dixit Gregor. supr. libr. 5. cap. † 21. *Ut clericis matutinas in ecclesia celebrantibus, hic pocula pascere & vina libarent.*

Cap. I.

Erat ea die solemnitas beati Martini, id est 1v. nonas mensis quinti. Dies festus S. Martini solemniter colebatur in Gallia, missam S. Martini vocabant. Missa accipitur non modo pro sacrificio missæ, sed etiam pro die festo, ob solemnitatem missæ, quæ eo die celebratur. Missa S. Joannis; Frodoard. in chronic. ad ann. † 921. *facta pactione usque ad missam sancti Martini.* Idem ad ann. † 945. *Igitur circa missam sancti Joannis, Hugo Dux placitum cum Rege per sequestris habuit.* Et in vit. Ludovici P. (ad ann. 832.) *Sed post paucum tempus idem ad missam sancti Martini populum convocavit.*

Processitque in obviam ejus immensa populi turba, cum signis atque vexillis, canentes laudes. Guntrano Regi Aurelianum urbem solemniter ingrediendi plebs in obviam id est obviam occurrit; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 80. *Elevata in obviam manu signat.* Cum signis id est signis crucium atque vexillis, & laudibus id est adclationibus, vivat Rex, ut Gregorius infra apertius dixit: *Et hinc lingua Syrorum, hinc Latinorum, hinc etiam ipsorum Judæorum in diversis laudibus varie concrepabat, dicens: Vivat Rex, regnumque ejus in populis annis innumeris dilatetur.* Signa pro crucibus accepit & Gregor. supr. libr. 6. cap. 11. *Tunc referatis tam portarum quam sacrarum adium valvis, ingrediuntur utrique civitatem, Dux scilicet & Episcopus, cum signis & laudibus, diversisque honorum vexillis.* Clerus solebat occurrere Principibus & præfectis provinciarum cum signis & vexillis, id est cum crucibus & sacris vexillis, quæ vocant baneria; Gregor. infr. libr. 10. cap. 9. *Ebraccharius vero usque Venetias urbem accessit. Miserat enim ad eum obviam Episcopus Regalis clericos suos cum crucibus & psallentio, qui eos usque ad urbem deduxerunt.* Crux vocatur signum, quod hoc quasi signo & annulo omnia quæ a Deo tradita obsignantur; Chrysostom. de div. utriusque testament. loc. de adorat. cruc. (num. 2.) *διὰ τὸ σφραγὶς κέκληται, ὅτι πάσας αἰς Θεοῦ πρὸς παρακαταθήκας, ὅσας ἐν λάβωμεν, πύργῳ, καὶ ἄλλῃ τινὶ σημαντῶ βασιλικῶ καὶ δεκτικῶ σφραγίζομεν.* Hinc signum appellata est, quod deposita omnia quæ a Deo accepimus, hac quasi signo quodam regio, atque annulo obsignamus.

Et hinc lingua Syrorum, hinc Latinorum, hinc etiam ipsorum Judæorum, in di-

Tom. XI.

X

versis laudibus varie concepabat. Guntrano Regi laudes dictæ variis linguis, Syriaca, Latina, & Judaica: Syriaca & Judaica, quia erant negotiatores Syri & Judæi in Gallia, qui utebantur lingua Syriaca & Hebræa. Tempore adventus Christi lingua Syriaca erat in usu apud Judæos. Christus in cruce pendens extrema verba Eli, Eli, Lamma Sabathani protulit duplici lingua, nam priora verba Eli, Eli sunt Hebræa, posteriora Syriaca, ut significaret se natum non ob Hebræos modo, sed & ob alias gentes; Epiphan. *heres.* 69. art. 66. Latina lingua nondum obsoleverat in Gallia; conc. Turonens. III. can. 17. *Et ut eandem homilias quisque aperte transferre studeat in rusticam Romanam linguam, aut Theoticam.*

Rogo, ut in domo mea crastina die vestram promerear benedictionem. Guntranus Rex rogat Episcopos, ut domi suæ adsint in crastinum diem, ut accipiat ab his benedictionem. Episcopi benedicebant mensæ regis antequam Rex accumberet; Gregor. infr. prox. cap. *abluit Rex manibus, accepta a sacerdotibus benedictione, ad mensam recedit.* Et idem infr. cap. 7. h. libr. *Dixerunt Regi: vidimus enim eum convivio tuo adesse, ac de ejus manu te benedictionem accipere.* Immo & Episcopi sæpius adhibebantur epulis regis; Hilar. Pictav. lib. contr. Constantium, (cap. 10.) *Osculo sacerdotes excipis, † quo & Christus est proditus: caput benedictioni submittit, ut fidem calces: convivio dignaris, ex quo Judas ad proditionem egressus est.*

Cap. 2.

Ad metatum nostrum advenit. Erat enim ibi basilica sancti Aviti abbatis. Gregorius divertit ad basilicam S. Aviti abbatis apud Aurelianum. Episcopi non divertebant ad cauponas, sed ad basilicas, seu domus ecclesiarum; Gregor. infr. libr. 9. cap. 6. *His diebus Parisius adveneram, & ad basilicam beati Juliani martyris metatum habebam.*

Scire enim te oportuerat, dilectissime pater, quod parens eras nobis ex matre nostra. Guntranus Rex Bertramnum Burdegalensem Episcopum, quamvis exosum ob susceptas partes Gundubaldi, ob reverentiam sacerdotii patrem appellat: ei fidei lapsum exprobat eo nomine, quod sibi cognationis vinculo conjunctus esset ex parte matris. Guntranus fuit unus e liberis Chlotarii I. Regis ex Ingunde; de quo Gregor. supr. libr. 4. cap. † 3. *Aimoïn. libr. 2. cap. 25.* Episcopi etiam a Regibus patres appellati, quia sunt ecclesiæ patres; Gregor. infr. hoc cap. *Quid vos, o sanctissimi patres, pro regionis utilitate, vel regni nostri sospitate tractastis, edicite.*

Nicasio autem & Antidio Episcopis dixit: quid vos, o sanctissimi patres, pro regionis utilitate, vel regni nostri sospitate tractastis, edicite. Episcopi Aquitanis Bertramnus Episcopus Burdegalensis, Palladius Santonenfis, Orestes Valatensis, Nicasius Engolismensis Episcopus, de quo infr. libr. 9. cap. 41. Antidius, is fuit Aginensis Episcopus, ut patet ex subscriptionibus conc. Matisconens. II. (ann. 588.) coierant in partes Gundubaldi, quo sublato, Guntranus ironice dixit Nicasio & Antidio Episcopis, quid nam ab his actum pro regionis utilitate, vel pro regni salute, magis spectans quid esset episcopalis officii, quam quid ab eis gestum esset.

Cap. * 3.

Jubet Rex, ut diaconum nostrum, qui ante diem ad missas psalmum responsorium dixerat, canere juberem. Hæc erat psallendi ratio, unus decantabat psalmum, silentibus ceteris; Gregor. de vit. patr. cap. 8. *Quodam autem mane cum surrexisset ad matutinas sanctus Nicetius expectatis duabus antiphonis egressus est in sacrarium, ubi dum resideret diaconus responsorium psalmum canere cepit.* Et Gregor. infr. hoc ipso cap. *Quisque, ut potuit in Regis presentia psalmum responsorium decantavit.*

Cum autem fercula proferrentur. Ferculum est missus carniū; Petron. in † fragment. *Postquam ferculum allatum: vulgo un mets;* Gregor. de mirac. martyr. lib. 1. cap. 80. *Exerceamus hodie cacinnum de hoc Romanorum presbytero, ut scilicet apposito ferculo tu celerius signare festines.* Veteres Romani epulabantur duobus ferculis; Cato apud Servium in 1. Æneid. *Et in atrio, & duobus ferculis epulabantur antiqui.* Augustus tribus ferculis; Tranquill. in ejus vit. cap. 74. †† *Tribusque solemnibus ferculis imperatoriam mensam statuit esse contentam.* Franci tribus quoque ferculis, & amplius; Gregor. loco modo laudato: *In secundo vero & tercio ferculo similiter fecit hereticus. Quarto autem exhibito, &c.* Heroum epulis tria fercula ponit Stat. 2. Achilleidos (99.)

†† In libr. meo: *Canam ternis ferculis, aut, quum abundantissime, senis præbebat.*

Ut

Ut placata fames epulis bis terque repostis.

Nam quindecim ex eo catinos, ut istum majorem cernitis, jam concidi. Catini sunt lances, disci quibus escæ apponuntur; Cato de vit. popul. Rom. apud Nonium cap. † 16. de generibus vasorum: *Dicuntur enim patelle, salini, acetabula, catini, patenæ.* Eucherius ad Salonium (cap. 3.) *Paropsis acetabulum majus. Aliqui & catinum ita appellari putant.*

Procedente diacono cum sancto evangeliorum libro, nuncius Regi advenit, unaque Cap. 4.
vox fuit pronunciantis lectionem evangelicam, ac nuncii dicentis, *filius natus est vibi.* Diaconi munus est evangelium legere; Hieronym. in Sabinianum diaconum, (num. 6.) *Evangelium Christi quasi diaconus lectitabas.* Gregor. libr. 4. epist. 44. ubi dixi.

Sed baptismum in die sancto pentecostes accepit. Baptismo dies solemnes olim dicati fuere pascha & pentecostes.

Et Rex nihilominus in die sancto Dominicæ nativitatis est elevatus. Childebertus junior dicitur Rex elevatus: ea ætate fuit ratio Regum inauguratorum, ut eleventur super scutum.

Cum viderem eum a te tonsorato capite quasi Episcopum ordinari, deinde super cathedram puram sola fuligine tectam impositum ferri, præluculentibus coram eo lychnis ac cereis. Episcoporum sollemnis est installatio; Gregor. de vit. patr. cap. 6. in Gallo E. *Igitur exinde cum multo psallentio in civitatem suscipitur, & in sua ecclesia Episcopus ordinatur.* Cap. 5.

Conspicio eminus æneum super ignem positum fervere vehementer. Æneum est olla ænea; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 81. *Accenditur ignis, æneum superponitur, fervet valde, annulus in unda ferventi projicitur.* Latinis ahenum; Virgil. 1. Æneid. (217.) *Littore ahena locant.* Aenum est instrumentum coquinarium, quod pendet super focum, in quo aqua ad potandum calefit; *l. cum de lanionis, §. item caccabos, ff. de instruct. vel instr. legat.*

Quo redeunte, Garacharius Comes Burdegalensis, atque Bladastes, a nobis representati. Garacharius Comes Burdegalensis, & Bladastes Dux fuere partium Gundobaldi Ducis, qui sublato apud Convenas, in basilicam S. Martini confugere, & intercedente Gregorio nostro in gratiam rediere cum Guntrano Rege: quem Gregorius hic vocat Garacharium, supra vocat Chariulfum libr. 7. cap. 38. *Sagittarius Episcopus cum Mummolo, Chariulfo, atque Waddone ad ecclesiam pergit.* Et cap. 43. ejusd. libr. *Chariulfus basilicam sancti Martini expetiit.* Cap. * 6.

* *Vocans eos sapius vulpes ingeniosas.* Vulpecula atrocioris convicii genus; leg. familiaræ, tit. de convit. §. 3. *Si quis alterum concaatum, aut vulpeculam vocaverit.* Eutropium eunuchum vulpis nomine notat Claudian. in eum lib. 1. (145. & seq.)

Ut primum vetulam traxere palatia vulpem,

Quis non ingemuit?

Vulpes convicii genus in callidos & dolosos; canis in hostes & inimicos; Terent. in eunuch. act. 4. sc. 7. (33.) *Ain vero canis?* ubi Donat. *Hoc verbo impudentibus inimicis convicium fieri solet. Nam militare dictum est, in hostem canis.* Fredegar. cap. 9. *Ego cum istis non loquor. Vita eorum instar canum est. Si conversi Christiani, sicut & ego sum, efficiuntur, tunc eis respondebo.* Idem cap. 68. *Sicharius dixit: non est possibile, ut Christiani & Dei servi cum canibus amicitias collocare possent.* Gregor. supr. libr. 3. cap. 14. *& traderis in manus inimicorum, & morieris quasi unus ex canibus.*

Adveniente quoque die Dominico, Rex ecclesiam ad spectanda missarum solemnia petit. Die Dominico sæculares missas audire tenentur; conc. Agath. can. 47. *can. missas, de consecr. dist. 1.* Missarum solemnia spectare, est audire missam; Gregorius de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. † 13. *Factum est autem una resurrectionis Dominicæ die, dum esset ad pedes Domini, & cum reliquo populo missarum solemnia spectaret.* Idem libr. 9. cap. 9. *atque ad basilicam sancti Crispini Crispinianique properabat, quasi spectatura missas.* Idem libr. 10. cap. † 8. *Tunc Episcopus permisit eum cum ceteris missarum spectare solemnia.* Cap. 7.

Cassian. in- Fratres vero consacerdotesque, qui aderant, locum Palladio Episcopo ad agenda
lit. libr. 3. festa præbuerunt. Quo incipiente prophetiam. Die Dominica officium missæ inci-
cap. † 4. piebat a lectione prophetiæ.

† In lib. meo Jam enim Palladius Episcopus in sacrarium cum grandi humilitate discesserat.
nihil hic. De Sacrarium est locus, e quo Episcopus vel presbyteri procedunt ad altare missam ce-
missa diei Do- lebraturi; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 17. *illucescente in crastinum do-*
minicæ eod. minica die, ad ecclesiam accessimus, residentesque in sacrario adventum præstolaba-
lib. cap. 11. mur antistitis. Idem supr. libr. 4. cap. 31. *In sacrarium autem sub velo transiens, si-*
cindelem extinguere voluit. Receptorium vocat Sidon. libr. 5. epist. 17. & nuncia-
tum est hora monente progredi Episcopum de receptorio.

Cap. 9. Moverunt itaque me per tempus sterile de loco ubi habitabam. Tempus sterile id
 est hybernium, quia vacuum est fructibus: eodem fere sensu steriles avenas dixit Vir-
 gil. 1. georgic. (154.) *Steriles dominantur avena, id est infructuosa.*

Hæc audiens Fredegundis Regina, conjunctis prioribus regni sui, id est tribus
Episcopis, & trecentis viris optimis, sacramenta dederunt, hunc a Chilperico Rege
generatum fuisse. Fredegundis Regina probat, Chlotarium II. esse filium Chilperi-
ci, sacramento priorum regni. Partus probatur per testes, puta per vicinos, obste-
trices, famulos, propinquos; l. si vicini, C. de nupt. Augustin. de altercat. eccles. &
sinagog. **) Sed interposita matris autoritate de patre creditur, de ipsa vero matre
plerumque nec matri, sed obstetricibus, nutricibus, famulis.

Cap. 10. Jussit eum in alveum Matronæ fluminis projici. Matrona amnis navigabilis, qui ad
 Carentonium vicum influit in Sequanam, vulgo *Marne.*

Tunc intra capsam, quod opere meo ad capiendorum piscium necessitatem præparave-
ram, reperi. Corpus Chlodovei, unius e liberis Chilperici susceptis ex priorè uxore,
projectum in Matronam flumen, inventum est intra capsam piscatoris. Capsam est
genus retis capiendorum piscium causa: & ita legendum puto pro lapsam apud Gre-
gor. de glor. confess. cap. 5. commonitus piscator quidam per visum a virgine est, ut
archipresbytero piscium copiam deferret. Surrexitque e lectulo, invenitque immanem
piscem in lapsum suum, quem, ubi jussus fuit, exhibuit. Eadem emendatione in-
digere videtur alter locus Gregorii de vit. patr. cap. 17. dixeruntque ei: lapsus noster,
in quem pisces decidere soliti sunt, prorsus desertus habetur.

Convocato igitur Episcopo civitatis, cum clero & populo, ac cereorum innumerabilium
ornatu, ad basilicam S. Vincentii detulit tumulandam. Christianis funus solemniter
celebratum, cum cereis & luminaribus, ut funus Pulcheriæ; de quo Gregor. Nyf-
sen. in orat. funebr. ipsius. ἡ τὸ ἐκ τῆς πυρὸς φῶς πολὺ τε καὶ ἀφθονον κατὰ τὰ πλάγια
ἐκατέρωθεν τῆς συνεχίας τῶν ἐν τῆ κηρῶ λαμπάδων παρατείνομενον. Et lumen ignis quod
& multum & copiosum ex transverso utrinque continentibus cereis lampadibus præ-
tendebatur. Et funus Constantii; Nazianzen. orat. 4. ὠδεῖς παννύχους καὶ δαδυχλαῖς
αἰς χριστιανοὶ τιμᾶν μετέσασιν εὐσεβῆ νομίζομεν, nocturnis cantionibus, & cereorum
ignibus, quibus nos christiani pium e vita discessum ornandum existimamus.

Cap. * 12. Ad discutiendas causas Ratharius illuc quasi Dux a parte Regis Childeberti diri-
 gitur. Ratharius quasi Dux, id est cum dignitate Ducis, in Massiliensem provinciam
 dirigitur a Childeberto Rege, ut Theodori Episcopi Massiliensis causa discuteretur.

Ad synodum, que Matiscone futura erat. Synodus Matisconensis II. jussu Gun-
trani Regis congregata ann. Chr. † 588. causa Theodori Episcopi Massiliensis re-
missa est ad synodum proximam Matiscone indictam: eodem jure causa Palladii San-
tonensis Episcopi remissa est ad proximam synodum; Gregor. infra h. libr. cap. 43.
Episcopus autem ad urbem redire jubetur, & usque ad synodum futuram dilatur. Ma-
tiscone, c' est Mascon. Matisconense oppidum, vel Matescense; Gregor. libr. 9. cap. 1.
Matescense oppidum jussi sunt residere.

Veniens itaque ad basilicam sancti Maximini, prosternitur sepulcro. Veteres pro-
strati solo orabant. Magnericus Trevirensis Episcopus oraturus pro Theodoro Mas-
siensi Episcopo persecutionem patiente, accedens ad basilicam sancti Maximini,
prosternitur ad ipsius sepulcrum; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 28. Tunc

eam fletu magno solo prostrata, nomen beati invocat confessoris. Idem cap. 54. ejusd. libr. Puella vero ex Lesnensi jam adulta lumen amisit oculorum, quæ sancti limina adiens, per omne tempus festivitatis orabat humo prostrata. Idem libr. 3. (de mirac. ejusd.) cap. 8. quod cum fecisset, per singulos dies veniebat, & prostratus solo cum conjuge, sancti Pontificis auxilium implorabat. Idem cap. 38. ejusd. libr. Ibi prostratus solo, orationi subnixus, die tertia apertis oculis lumen recepit. Idem infr. h. lib. cap. 15. Tunc ego ad basilicam propero, prostratusque solo, divinam misericordiam cum lacrymis flagitabam. Basilica S. Maximini est apud Treviros in suburbano, ubi quiescit corpus sancti, cujus tumulus multis clarus miraculis; Gregor. de glor. confess. cap. 93. Est & apud urbem Trevericam suburbano sanctus Maximinus magnus cum domino populi illius advocatus. Ad cujus tumulum sæpe cernuntur miracula gloriosa. Ibi collocatum est monasterium, cujus meminit Augustinus confess. 8. cap. 6.

Ad castrum Confluentis, quod ob hoc nomen accepit, pro eo quod Mosella Rhenusque amnes pariter confluentes in eodem loco jungantur. Confluentes castrum a Romanis conditum ad confluentes Mosellæ & Rheni, unde nomen a situ; Ammian. lib. 20. **) Apud Confluentes locum ita cognominatum, ubi amnis Mosella confunditur Rheno. Annal. Francor. † Bertinian. ad ann. 819. secundam aquam Confluentem usque per Rhenum navigavit: hodie Coblents.

Cap. 13.

Trecas Campania urbem. Trecæ clarissima Campaniæ civitas; notit. provinc. Civitas Tricastum. Tricastinorum urbs; Gregor. de glor. confess. cap. 67. Lupum Anistitem apud Tricastinorum Campaniæ urbem sepultum nulli habetur incognitum.

Ad Eposium castrum accessimus. Eposium castrum ubi sit hæreo.

Cap. 14.

Nesciens autem utrum martyr, an confessor esset... jam in ejus honorem vigilias celebrabam. Vulfilicus refert se celebrasse vigilias in honorem B. Martini, (cui postea posuit monasterium) adhuc nescientem an esset martyr, an confessor. Vigilias celebrari solita in honorem sanctorum, ut in honorem S. Martini; Gregor. de mirac. ipsius lib. 2. cap. 11. Quæ ad beati Martini pedes deposita nocte tota cereum manu pro voto detinuit. In honorem S. Remigii; Gregor. de glor. confess. cap. 79. cum autem omnes tererentur hujus cladis auditu, concurrunt Remensium populus ad sancti sepulcrum, congruum hujus causæ flagitare remedium. Accensis cereis lychnisque non paucis, hymnis psalmisque calescibus per totam excubat noctem. Celebriores fuere vigilias in nocte nativitatis Dominicæ; Gregor. de mirac. B. Martini lib. 2. cap. 25. Nam cum in venerabili Dominicæ nativitatis nocte sacrosanctis deducta excubiis, procedentes de ecclesia, ad basilicam sancti ire disponeremus. Idem infr. libr. 10. cap. 31. in Perpetuo Episcopo: Hic instituit jejunia vigiliasque qualiter per circulum anni observarentur, quod hodieque apud nos tenetur scriptum, quarum ordo hic est... De vigiliis. Natali Domini in ecclesia, &c. Jejunia jungit vigiliis, quia vigilias non solebant celebrari sine jejunio; cap. quæsitur, de V. S. quod est Alexandri III. ubi dixi.

Deinde Aredio abbati conjunctus, ab eoque edoctus, beati Martini basilicam adii. Hac tempestate claruit Aredius abbas. Hic patria Lemovicensis ingenuis ortus parentibus matre Pelagia, patris nomen filetur. Hic in proprio fundo, cui nomen Actanum in Lemovicibus, fundavit monasterium, & regulis patrum informavit, & ex propria familia monachos instituit; de quo Gregor. infr. libr. 10. cap. 29. Aredius... Lemovicine urbis incola fuit, non mediocribus regionis suæ ortus parentibus, sed valde ingenuus: & infra: Quid plura? construxit templa in honore sanctorum, expeditque eorum pignora, ac ex familia propria tonsuratos instituit monachos, cœnobiumque fundavit, in quo non modo Cassiani, verum etiam Basilii, & reliquorum abbatum, qui monasterialem vitam instituerunt, celebrantur regule. Hodie Saini Yrier a nomine fundatoris. Eiusdem meminit idem de glor. confess. cap. 9. & 104. Idem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 37. 42. & libr. 2. cap. 28. 40.

Ille parumper pulveris beati sepulcri pro benedictione fustulit. Quem in capsula positum, ad collum meum dependit. Aredius abbas e sepulcro B. Martini libavit pulverem, quem in capsula conditum Vulfilici unius e discipulis suis collo appendit. Idem oleum e sepulcro S. Martini fustulit, de quo multæ curationes secutz sunt; Gre-

gor. de mirac. B. Martin. *libr. 3. cap. 24.* Moris antiqui fuit gestare reliquias sanctorum collo appensas; Gregor. de mirac. martyr. *libr. 1. cap. † 76.* *Tunc presbyter cum videret se his fluctibus obrui, & spumis undarum ipsarum graviter operiri, extracta e collo capsula, quæ sanctorum pignora continebat, undis tumentibus fidus objecit, &c.* E sepulcro B. Martini tolli solebat pulvis, de quo multa fiebant miracula; Gregor. de mirac. B. Martin. *lib. 1. cap. 28. 37. lib. 2. cap. 12. 52.*

Reperi tamen hic Dianæ simulacrum, quod populus hic incredulus quasi Deum adorabat. Treviri, adhuc ea ætate paganismi erroribus impliciti, Dianam colebant. Hæ erant reliquiæ paganismi.

Columnam etiam statui, in qua cum grandi cruciatu sine ullo pedum stabam tegmine. Vulfilaicus discipulus Aredii apud Treviros columnam posuit, in qua itaba t exemplo Symeonis Antiocheni: sed præcipientibus Episcopis e columna descendit, & cum fratribus, quos in monasterio congregarat, habitavit. *solitarii* monachorum genus, qui in columna stabant, quorum princeps fuit Symeon Antiochenus, post eum DANIEL; de quibus dixi in asceticis.

Jam enim reliqua sigillorum, quæ faciliora fuerant, ipse confregeram. Sigilla sunt parvula signa vel statuæ deorum; *l. quasitum, §. † Papiinianus 23. ff. de instruct. vel instr. legat. l. cum aurum, §. lectum, l. pediculis, in princ. de aur. & argent. legat. l. si cuius, §. sed si adium, de usufruct. l. fundi, §. item constat, de act. empt. Aufon. edyll. 25.* (al. eclog. de feriis Romanis.)

*Ædiles plebei etiam, adilesque curules
Sacra sigillorum nomine dicta colunt.*

Gregor. ipse de mirac. martyr. *libr. 1. cap. 41.* *Adoratis diis, atque coram sigillis prostratus.*

Expergefactus vero circa medium noctis, cum ad cursum reddendum surgerem. Cursus est officium sacrum clericorum & monachorum, per horas & itata tempora per diem noctemque distinctum; Gregor. de mirac. martyr. *lib. 1. cap. † 11.* *E-xurgente autem mane abbate cum monachis ad celebrandum cursum, viderunt multitudinem auri super altare.* Idem de glor. confess. *cap. 38.* de monacho quodam: *Nam post impletum in oratorio cursum, elevabatur clam a presentia fratrum.* Idem *cap. 96.* ejusd. *libr. Cum signum ad cursum hora tertia audieris insonare, surge continuo & ingredere basilicam, ad quam venisti.* Idem de vit. patr. *cap. 7.* *Nam impleto cursu revertens ad lectulum, ita se caute super stratum deponerat, ut prorsus nemo sentiret.* Idem *infr. libr. 9. cap. 6. sic ingressi sumus explere cursum.* Idem *supr. libr. 5. cap. 20.* *Nulla prorsus de Deo erat mentio, nullus omnino cursus memorie habebatur.* Beda *hist. lib. 4. cap. 18.* *accepit & præfatum Joannem abbatem Britanniam perducendum, quatenus in monasterio suo cursum canendi annuum, sicut ad sanctum Petrum Romæ agebatur, edocerent.*

Cap. 16.

Ait: ibo ad basilicam beati Martini, & sacramentis me exuens, innocens reddar. Jusjurandum solebat præstari in aede sacra innocentie probandæ causa; Gregor. *infr. hoc ipso cap. ait: vadam ad templum sancti Martini, & fide data insons rediturus ero ab hoc crimine.* Gregor. de glor. confess. *cap. 29.* *Hic etenim, ut eruda operatur rusticitas populorum, juramentum mendax in ecclesia protulit.* Christianum quemdam, qui matronam Hebræorum intrare ecclesiam, ibique jusjurandum de re de qua controversia erat præstare coegit, notat Chrysostom. *orat. **)* 34. *ad Antiochen.* Aliquando jusjurandum præstatur manu elevata contra ædem sacram; Gregorius *infr. hoc cap. Ecce templum sanctum, e contra jura ut libet.* *Nam calcare limen sacrum non permitteris.* Idem Adrevald. de mirac. S. Benedict. *libr. 1. cap. † 37. al. lib. 1. part. 2. cap. 5. num. 20.* *Cumque autem litem dirimere vellet, atque ille, qui pretium habuerat, compari se reddidisse modis omnibus affirmaret, nec dictis ejus fides adhiberetur; necessitate compulsus dexteram contra basilicam extendere, cum furore juramentum protulit, &c.*

At ille elevatis manibus ait: per omnipotentem Deum, & virtutem beati antistitis ejus, quia hoc incendium non admisi. Jusjurandum præstari manu elevata

moris antiqui est; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 33. *Ingressique in hujus memoratae edis altare, cum elevatis manibus sacramenta proferrent, persecutor causa perjurasse eos clara voce testatur. Idem cap. 53. ejusd. libr. Ingressique basilicam sancti martyris, elevatis homo manibus ad perjurandum... ipse cum elevatis manibus quasi amens totus inriguit.* Ditmar. lib. 5. *Hocque dextris manibus elevatis affirmatur.*

In modum tentorii, quod ab imo ex amplioribus inceptum fasciis angustatis in altum, in unum cuculli caput saepe colligitur. Cucullus est vestis ab imo laxior & latior, quæ est angustior & strictior ea parte qua tegit caput; Gregor. de vit. patr. cap. 8. Capsa autem hujus indumenti ita dilatata erat atque consuta, ut solent in illis candidis fieri, quæ per paschalia festa sacerdotum humeris imponuntur: & infra. Verum ubi deciso cucullo aptatis pedulis pedes operuit.

Cap. 17.

Itaque Nicetius per emissionem Eulalii a comitatu Arverno submotus, ducatum a Rege expetit, datus pro eo immensis muneribus. Et sic in urbe Arverna, Ruthena, atque Ucetica Dux ordinatus est. Comites præerant singulis pagis, Duces universis provinciis; Gregorius infr. hoc libr. cap. 26. Turonicis vero atque Pictavis Ennodius Dux datus est. Idem libr. 9. cap. 7. Ennodius cum Ducatum urbium Turonicæ atque Pictavæ administraret, adhuc & Vici Juliensis atque Benarne urbium principatum accepit. Et Gregor. infr. hoc ipso cap. de Childerico Saxone, qui a Guntrano transit ad Childebertum: Sed ille accepta libertate recipiendæ uxoris, clam ad eum transit. Adeptaque ordinatione ducatus, in civitatibus ultra Garoniam, quæ in potestate supradicti Regis habebantur, accessit.

Cap. 18.

Gundobaldus autem comitatum Meldensem super Guerpinum competiit. Ingressusque urbem, causarum actionem agere cepit. Comites præerant juri dicundo; Gregor. de mirac. martyr. libr. 2. cap. 16. Quid etiam ad Beconis Comitum consutandam superbiam beatus martyr sit operatus evolvam. Hic cum actiones ageret publicas, & elatus jactantia multos contra justitiam aggravaret, casu contigit, &c. Idem de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 53. Quod audiens abbas monasterii, a loco proximo currit ad Comitem, rogaturus pro eo... obtentaque ab eo rei hujus vita, rediit & vivumque reperit. Idemque habebant vicarios, qui absente Comite judicabant; Gregor. infr. lib. 10. cap. 5. Responderunt, hoc Amimodi vicarii dolo, qui pagum illum judiciaria regebat potestate, factum fuisse. Proinusque directis Rex litteris ad Comitem urbis, jubet ut eum vinctum in presentia Regis dirigeret. Hi sunt quos hodie vocant viguiers. Comites lustrabant pagum, & per vicos pagensibus jus dicebant: & hoc est quod insinuat Gregorius infra hoc cap. Exinde dum pagum urbis in hoc officio circumiret, in quadam villa a Guerpino interficitur. Odo Cluniacens. vit. S. Geraldii Comit. lib. 1. cap. 19. In crastinum vero mallensibus undique ad senioreni confluentibus, jubet reum adduci.

Inclusumque in pensilem domum interimunt. Inclusus in pensili domo transfoditur: pensilis domus appellatione forte intelligi oportet caveam, quales sunt caveæ, quibus feræ includuntur; Q. Curtius libr. 5. cap. 1. leones quoque & pardales caveis præferebantur. Telesphorum Rhodium a Lysimacho Rege, velut feram in cavea diu pastum, refert Senec. de ira libr. 3. cap. 17. Nam Telesphorum Rhodium amicum suum & undique decurtatum, cum aures illi nasumque abscidisset, in cavea velut novum animal aliquod & inusitatum diu pavit. Vel pensilis domus est solarium seu ambulatorium pensile projectum extra parietes ædium; Plin. libr. 36. cap. 12. (in fin.) Hic idem Architectus primus omnium pensilem ambulationem Gnidii fecisse graditur: ut & pensiles horti sunt horti impositi testudini arcis, quales Semiramis Babylone condidit; Plin. libr. 19. cap. 4. (in princ.) Et quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quam Hesperidum hortos, ac Regum Adonis & Alcinoi, itemque pensiles, sive illos Semiramis sive Assyriæ Rex Cyrus fecit. Q. Curtius libr. 5. cap. 1. Super arce vulgatum Græcorum fabulis miraculum pensiles horti sunt. Memorantur & pensiles horti Memphis; Plin. libr. 36. cap. 14. (in princ.) Leguntur & pensiles hortos, immo vero totum oppidum secisse Ægyptiæ Thebæ.

Interim dies placiti advenit, & Episcopi ex jussu Regis Guntchramni apud Ma-

Cap. 20.

sicensis urbem collecti sunt. Anno Christi † 588. synodus Matisconensis II. congregata est jussu Guntramni Regis. Ea ætate pleræque synodi Galliarum Regum jussu aut voluntate convocatae, & eorum sæpius confessu præsentiaque cohonestatae.

Faustinianus autem, qui ex jussu Gundobaldi Aquensis urbis Episcopus ordinatus fuerat, ea conditione removeretur, ut eum Bertchramnus, Orestesque, sive Palladius, qui eum benedixerant, vicibus pascerent, centenosque ei aureos annis singulis ministrarent. In synodo Matisconensi depositus est Faustianus Aquensis Episcopus, qui jussu Gundobaldi ordinatus fuerat, ea lege, ut Bertramnus Burdegalensis Episcopus, qui eum mandarat consecrandum, tamquam Metropolitanus, Orestes Vafatensis, & Palladius Santonensis Episcopi, a quibus consecratus fuerat, per vices eum alerent, præstita ei annua pensione centum aureorum, in pœnam temerariæ ordinationis.

Nicetius tamen ex laico, qui prius ab Chilperico Rege præceptum elicuerat, in ipsa urbe episcopatum adeptus est. Nicetius ex laico Episcopus Aquensis ordinatus ex præcepto Chilperici Regis. Hoc vitio sæculi factum contra canones; Gregor. infr. h. libr. cap. 22. Laban Helosensis Episcopus hoc anno obiit. Cui Desiderius ex laico successit. Cum jurejurando enim Rex pollicitus fuerat, se numquam de laicis episcopum ordinaturum.

Ursicinus Cadurcensis Episcopus excommunicatur, pro eo quod Gundobaldum excepisse publice est confessus. In eadem synodo Ursicinus Cadurcensis Episcopus excommunicatus est, ob susceptum Gundobaldum, id est per triennium suspensus ab officio episcopali, salva administratione rerum ecclesiæ, ut patet ex his quæ sequuntur.

Accepto hujusmodi placito, ut pœnitentiam tribus annis agens, neque capillum neque barbam tonderet, vino & carnibus abstinere, missas celebrare, clericos ordinare, ecclesiasque & chrisma benedicere, eulogias dare, penitus non auderet. Pœnitentes deponebant comam, id est dimittebant capillum per tempus pœnitentiæ; conc. Agathensis. can. 15. can. pœnitentes, 50. dist. Augustin. de temp. serm. 58. (al. 258. in append. cap. 2.) Quasi nos, quando pœnitentiam suademus, hoc dicamus, ut unusquisque magis sibi capillos studeat auferre, & non peccata dimittere, & vestimenta potius evellat, quam mores. Idem serm. 67. de temp. (al. 249. in append. num. ult.) Ego juvenis homo uxorem habens, quomodo possum aut capillos minuere, aut habitum religionis assumere. Idem abstinere a carne; can. presbyter, † 82. dist. Sidon. lib. 4. † epist. 24. mensa ... nec ita carnibus abundans, ut leguminibus. Certe si quid in cibis unctius, non sibi, sed hospitibus indulgens. Cum surgeremus clam percontor adstantes, quod genus vite de tribus arripisset ordinibus, monachum ageret, an clericum, pœnitentemve? Episcopus quasi publica pœnitentia imponitur contra canones; clericis enim non indicitur publica pœnitentia; conc. Carth. V. can. 11. can. considerandum, 50. dist. & d. can. presbyter.

Utilitas tamen ecclesiæ per ejus ordinationem, sicut solita erat, omnino exerceretur. Ursicinus Episcopus per triennium suspensus ab officio Episcopali, improprie dicitur excommunicatus, ejus rei argumentum est, quod interim non amisit administrationem rerum ecclesiæ, qua caruisset, si esset excommunicatus; Innocent. III. in cap. pastoralis, §. verum, de appellat. Et illi proventus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui ecclesiæ communicatio denegatur.

Cap. 21.

Apud Belfonancum villam, quæ in medio Ardoennis silvæ sita est. Ardoenna vel Ardenna silva; Fortunat. lib. 7. cap. 4. Ardennæ an Vosagi, cervi capræ, Helicis urfi. Et in vit. Caroli M. (ad ann. 804.) primo Aquisgrani, deinde Ardennam petit, & venationibus indulgens, Aquisgrani reversus est: Gallis les Ardennes.

Cap. * 22.

Laban Helosensis Episcopus. Elufa olim metropolis Novempopuloniæ, quæ hodie est ignobile oppidum, vulgo dictum Euse; de quo dix. rer. Aquitanic. lib. 1. cap. 16. Arcestoque Vvaldone diacono, qui & ipse in baptismo Bertchramnus vocatus est, summam ei sacerdotii deputat: omnesque conditiones tam testamenti, quam benemeritorum suorum ipsi committit. Bertramnus Burdegalensis Episcopus, Waldoni diacono dispositionem testamenti sui commisit: jure civili testamentum non potest conferri

ferri in arbitrium alterius; l. *illa institutio*, ff. de *hered. instit.* sed jure pontificio favore piæ causæ testamentum potest committi alterius dispositioni; cap. *cum tibi*, de *testam.* immo & si quis morte præventus non disposuisset, id est legata pia non reliquisset testamento pro salute animæ suæ, uxori & liberis licuit ea supplere boni viri arbitrio, ex constitut. Henrici L. Regis Anglor. quæ extat apud Matth. Paris. ad ann. † 1100. *Et si quis baronum vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare disposuerit pecuniam suam: ita datam esse concedo. Quod si ipse præventus vel armis, vel infirmitate, pecuniam suam nec dederit, nec dare disposuerit, uxor sua siue liberi aut parentes & legitimi homines sui pro anima ejus eam dividant, sicut eis melius visum fuerit.* Conditiones testamenti, pro factione testamenti, conditiones monasterii pro rebus monasterii; Gregor. infr. hoc libr. cap. † 42. de *suprascriptis conditionibus ceram Dominao & sanctis ejus precabiliter commendatis.*

A Rauchingo Duce facto ingenio cum satellite alligatur. Ingenium machina bellica, *engin.* Godefrid. monach. in *annal.* ad ann. † 1203. in *epist.* Comitis S. Pauli Duci Brabantia: *Respondit nobis, quod juxta cateram antedictam faceret naves suas protrahi, suas erigens petriarias cum instrumentis variis super naves: nos quoque nostra faceremus ingenie erigi super terram.* Rauchingi meminit Gregor. *lib. 5. cap. 3.*

Scilicet si mortalis adsultus vitales non dissolveret fibras. Adsultus a verbo adire est oppugnatio seu impressio † bellica; Gregor. infr. † h. cap. *Quod si adsultu segnore gladius defixus esset.* Et idem *lib. 10. cap. † 27. illisque colloquentibus, in uno (ut ita dicamus) adsultu puerorum manus † librata.* Idem de *mirac. (martyr.) lib. 1. cap. 84. improbitates seditiosorum, & adsultus sensuum sepe evasisse horum virtutibus testatur.* Idem de *mirac. eorumd. lib. 2. cap. 5. Tunc ille, qui sequebatur, cum in adsultu gladii eum non potuisset attingere.* Baldric. *Noviomenf. *** lib. 3. cap. 72. Municipium vero illud adsultu opprimitur.* Gall. *assaut.*

Et considerate sepius fortes viros in bello corruere: unde nunc parentes eorum nobiles effecti. Morte fortium virorum in bello, eorum liberi nobilitantur: fortes viri sunt viri nobiles, & militia clari; Gregor. *supr. lib. 3. cap. 18. Tertium vero Chloaldum comprehendere non potuerunt, quia per auxilium virorum fortium liberatus est.* *Fredegar. cap. 38. Cæsa est de exercitu eodem proelio nimia multitudo virorum fortium.* Idem *cap. 74. Scaram de electis viris & fortibus.* Idem *cap. 90. etiam & Pontifices seu nobiles & fortes, quos congregare potuerat.* Eadem analogia fortes viros, pro nobilibus genere accepit Augustin. *contra Maximin. lib. *† 2. cap. 6. Filius viri fortis si non habeat fortitudinem degener est, quia fortitudo plerumque descendit in genere.*

At illa dubios cernens, medicatos potione direxit. Medicata potione timor pellitur: ideo damnatis dabatur vinum myrrhatum, metus mortis consopienti causa. *Marc. 15. 23. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum, & non accepit.* Et hoc est quod dicitur vinum damnatorum *Amos, 2. 8. Et vinum damnatorum bibebant in domo sua.* Laudatissimum fuit hoc genus vini; *Plin. lib. 4. cap. † 14. Martialis † 10. epigr. 80.*

Duces vero supradicti exercitus ad basilicam sancti Symphoriani martyris expetierunt. Hæc est basilica sancti Symphoriani martyris apud Augustodunum, cujus meminit Gregor. *supr. lib. 2. cap. 15. & Fortunat. in vit. S. Germani Paris. E. apud Sur. (cap. 3. 14. maii 28.)* Symphoriani martiris Augustodunensis meminit & Gregor. de †† *mirac. martyr. lib. 1. cap. 52.*

Representati sunt sub conditione audientie in postmodum future. Duces Guntrani R. ei representati sub conditione audientie, id est fide data, ut audirentur: eodem sensu conditionis noxa, pro pactioni contraventione usurpatur *infr. lib. 10. cap. 28. Pactionem, quam tecum pepigi, custodire cupio inlibatam; quam si tuæ conditionis noxa non omiserit.*

Postea vero quatuor convocatis Episcopis, nec non & majoribus natu laicorum, duces discutere capit. Episcopi cum majoribus natu laicis ex mandato Regis cognitionem habuere de ducibus, qui in expeditione Gothica prædas exercitus regii passi erant. Episcopi & Comites mittebantur per provincias juris dicendi causa. Plerum-

Cap. 26.

Cap. * 29.

†† Ammian. lib. 22. cap. 8. cedentesque retrorsum acriter ad ultu ad ea reverti quæ pulsarant.

*† Cit. loco laudata verba desiderantur. In lib. 1. cap. 6. contra Maximin. dicitur: Filius viri fortis si non habeat fortitudinem degener dicitur: tamen homo est, quod & pater est.

Cap. 30.

†* Cit. loco nihil. Multa de variis generibus vini *lib. 14. cap. 4. & seqq.*

que Episcopi & Comites erant legati & missi Regum; Gregor. libr. 9. cap. 18. *His auditis Rex dirigit illum legationem, id est Namatum Aurelianensem, & Berichramnum Cenomannensem Episcopum, cum Comitibus & aliis viris magnificis.*

Illi vero ecclesias edificantes, in Deum spem omnem ponentes, martyres honorantes, sacerdotes venerantes, victorias obtinuerunt. Francorum Reges cum Christo vicerunt, & in gratiam accepti beneficii ecclesias & monasteria ad Dei & sanctorum cultum ædificarunt & dotarunt, ut Chlodoveus basilicam SS. Apostolorum Petri & Pauli apud Parisios, quæ hodie dicitur S. Genovefæ: Childebertus basilicam sancti Vincentii, quæ postea dicta est S. Germani: Dagobertus basilicam sancti Dionysii: & alias alii.

Sed quia omnia, quæ gloria vestra profert, recta veraque esse censentur. Gloria tribuitur Regibus Francorum supr. libr. 4. cap. 41. & ideo gloria vestra preceptionem deposco: & infr. libr. 9. cap. 20. Felix unus e legatis Childeberti ait ad Guntranum Regem: *Pervenisse ad gloriam vestram credo: & supr. libr. 4. cap. 26. Salve Rex gloriose: & infr. libr. 9. cap. 19. Vitam peto, o gloriose Rex.*

Nullus Regem metuit, nullus Ducem, nullus Comitem reveretur. Duces & Comites proximi post Regem; Augustin. in psalm. 61. (num. 8.) *Et Duces sunt, & Comites sunt, & Reges sunt?*

Ne nos diutius hoc blasphemium prosequatur. Blasphemium est execratio; Gregor. infr. h. libr. cap. 41. *Tu hoc blasphemium super me intulisti.* Blasphemare est execrare; Gregor. libr. 5. cap. 47. *Residentibus autem illis unus presbyterorum cepit Antistitem memoratum impudicis blasphemare sermonibus.*

Richardus filius Leuvieldi de Hispaniis egressus, Caput arietis castra obtinuit, & ex pago Tolosano maximam partem depopulatus est. Caput Arietis castrum pagi Tolosani, hodie Castelnau-darry. Petr. Vallis Sernens. hist. Albig. cap. 69. & 70. *Castrum novum Arii, in agro Lauracensi. C'est le Lauragois.*

Ugernum, Arelatense castrum irrupit. Ugernum notissimum castrum Arelatensium: hic Avitus Augusti nomen fuisse; Sidon. carm. 7. (572. & seq.)

*Ugerni, quo forte loco pia turba, senatus
Derulerat vim, vota, preces.*

Ejusdem meminit Gregorius infr. libr. 9. cap. 7. *Unum etiam castrum Ugernum nomine cum rebus atque habitatoribus desolantes, nullo resistente regressi sunt.* Et Cyprian. Diacon. in vit. Casarii Arelatens. apud Surium, (27. august. lib. 1. cap. 13.)

Cap. * 31.

Et ille, ego semper & in exilio, & extra exilium Episcopus fui, sum, & ero. Prætextatus Rothomagensis Episcopus post mortem Chilperici Regis redux ab exilio, dicente Fredegunde, fore aliquando ut exilium repeteret, ait, se semper in exilio fuisse & futurum Episcopum. Episcopus per vim secularem exulans, non amittit episcopatum, ut probatur de Silverio can. *Guilifarius 23. qu. 4.* de se ipso testatur Hilarius Pictaviensis Episcopus exulans Constantii Imp. jussu, pro defensione fidei, libr. (2. cap. 2.) ad Constantium: *Episcopus ego sum in omnium Gallicarum ecclesiarum atque Episcoporum communionem, licet in exilio, permanens, & ecclesie adhuc per presbyteros meos communionem distribuens.* Et ipse Hilarius in Phrygia exulans, ad synodum Seleuciensem inter ceteros Episcopos evocatus memoratur Sulpit. Sever. hist. sacr. libr. 2.

Adveniente autem Dominica resurrectionis die, cum sacerdos ad implenda ecclesiastica officia ad ecclesiam maturius properasset, antiphonas juxta consuetudinem incipere per ordinem cepit. Episcopus, diebus solemnibus maxime, incipiebat antiphonam, id est initium psalmi, quem chorus canebat alternis; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 1. cap. 6. de Perpetuo Turonens. Episcopo: *Tunc jactans pallium, quo utebatur, posuit manum ad sarcophagum cum reliquis sacerdotibus, crucibus paratis ac cereis, impositaque antiphona, dederunt cuncti voces psallentes in excelso.* Idem de vit. patr. cap. 4. de B. Quintiano: *Die tertia, cum jam porta civitatis appropinquarent, suggerunt ei, ut ipse antiphonam dignaretur imponere, dicentes: si tu, beate Pontifex, a voce antiphonam imposueris, confidimus de sanctitate tua, quod protinus nobis Do-*
mi-

minus pluviam dignabitur benigna pietate largiri.

Cumque inter psallendum formulæ decumberet, crudelis adfuit homicida, qui Episcopum super formulam quiescentem, extracto baltei cultro, sub ascella percussit. Prætextatus Rothomagensis Episcopus ferro percussus a sicariis submissis per Fredegundem, dum formulæ incumberet psallens in ecclesia. Formulæ est pulvinum, super quo Episcopi & abbates genua flectebant in ecclesia; Gregor. de glor. confess. cap. 92. Factum est autem, ut quadam vice S. Germanus Parisiæ urbis episcopus ad hunc tumulum vigilas celebraret, haud procul formulam habens, in qua genua, cum necessitas rogeret, deflebat. Idem de vit. patr. cap. 19. de B. † Ingunde: Nullum habens stratum sœni † paleæque mollimen, nisi tantum illud, quod intextis junci virgulis fieri solet, quas vulgo nattus vocant, hoc superponens formulæ, hoc solo supersternens. Et in vit. S. Eugendi abbatis Agaunens. apud Surium 1. januar. (cap. 3.) Nam cum ipse noctibus certe oratu longissimo, atque secreto cunctos in oratorium diutissime antiret, post omnium quoque discessum nihilominus formulæ suæ incumbens, oratione diutina pascebatur in spiritu: vulgo *une forme*. Petrus Vallis Sernens. hist. Albigen. cap. † 18. librum psalterii, quem super formulam invenit.

† In lib. med,
Monegunde.

Ad quem sepeliendum Romacharius Constantinae urbis Episcopus advenit. Romacharius E. Constantiensis adfuit ad funus Prætextati Rothomagensis Episcopi. Ad funus Episcopi convenire debent comprovinciales Episcopi; Gregor. de vit. patr. cap. 6. de Gallo Arvernensi Episcopo: Exin † ablutus atque vestitus in ecclesiam defertur, donec comprovinciales ad eum sepeliendum convenirent. Constantiensis Episcopus est unus e suffraganeis Rothomagensis Archiepiscopi. Constantiana castra, c. est Constance en Normandie.

* Magnus tunc omnes Rothomagenses cives, & præsertim seniores loci illius Francos, moror obsedit. Ea ætate adhuc Franci, qui medii habitabant in Gallia inter provinciales, distinguebantur ab his, & dicebantur Franci, provinciales Romani. Et in Gallia Narbonensi Gothi pariter distinguebantur a Romanis; conc. Narbonense celebratum sub Recaredo Rege anno Christi 589. In vujuscumque domo Gothi Romani fuerint inventi. Fortunat. libr. 9. cap. 16. ad Chrodinum Ducem: *Gentibus adstrictus, Romanis charus haberiis*. Et Britanni pariter distincti a Romanis in Armorica; conc. Turon. II. can. 9. *ne quis Britannum, aut Romanum, in Armorico, sine Metropolitanis aut comprovincialium voluntate vel litteris Episcopum ordinare presumat*. Et a Francis distincti Romani; Fredegar. cap. 24. *Cum jam Protadius genere Romanus vehementer ab omnibus in palatio veneretur*. A Francis distincti Arverni; Gregor. supr. lib. 4. cap. 33. *Legatos ad Justinianum Imperatorem misit, pacem petens, id est Vvarinarium Francum, & Firminum Arvernum*. Et maxime provinciales, quia erant hæretici, id est Arriani; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 79. *Gomacharius* (is erat Gothus & Comes Agatheus). . . *ait suis: quid putatis, quid isti nunc Romani dicant?* Idem eod. libr. cap. 80. *Si consenseris dictionibus meis, exerceamus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero*. A provincialibus Francos distinctos innuit & Gregor. infr. libr. 10. cap. 2. *Erant enim ibi tunc (ut diximus) legati Bodegisilus filius Mummoleni Sueffionici, & Evantius filius Dinamii Arelatensis, & hic Grippo genere Francus*. Idem eod. libr. cap. 27. *Inter Tornucenses quoque Francos non mediocri disceptatio orta est*.

* Quo expectante, accepto poculo, bibit absinthium cum vino & melle mixtum, ut mos barbarorum habet. Veteribus in deliciis erat vinum absinthiatum; Lamprid. in Helio-gabalo. *Rosato atque absinthiato vulgus ad bibendum invitavit*. Capitolin. in Gordian. (junior.) *semper tamen undecumque conditi, nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio, ceterisque rebus, quibus gula maxime delectatur*. Plin. libr. 27. cap. 7. *Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorque absinthium bibit: credo sanitatem premio dari*. Barbaris in deliciis fuit vinum absinthio & melle conditum: melle solebat temperari vinum asperum; Virgil. 4. Georgic. (101. 102.)

*Dulcia mella premas: nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.*

Ubi Servius, quia matres vina asperrima mellis dulcedine temperabant. Augustin. de Trinit. libr. 9. (cap. 4. num. 6.) Num ergo sicut ex vino, aqua, & melle una fit potio. Vinum absinthiacum id est absinthio conditum inter vota epularum laudat & Ambros. libr. de Thobia cap. (14.) Si quis instaurandum convivium putat, ad negotiatorem mittit, ut absinthiaci cupellam sibi gratis deferat.

Post hæc Leudovaldus Episcopus epistolas per omnes sacerdotes direxit, & accepto consilio ecclesias Rothomagenses clausit, ut in his populus solemnia divina non spectaret, donec indagatione communi reperiretur hujus auctor sceleris. Leudovaldus Episcopus post necem Prætextati interdixit omnibus ecclesiis Rothomagensibus, donec auctor necis deprehenderetur. Sic Leo Agathensis E. ecclesiæ facris interdixit ob prædium ecclesiæ vi occupatum a Gomachario Comite; Gregor. de mirac. martyr. lib. 1. cap. 79. Mane autem facto accedit ad lychnos, qui de camera ecclesiæ dependebant, extendensque virgam, quam tenebat in manu, effregit cunctos dicens: non hic accendatur lumen, donec ulciscatur Deus de inimicis, & restituat res domus sue. Sic & Franco Aquensis E. ecclesiæ interdixit ob villam ecclesiæ occupatam a Childerico, & fores ecclesiæ spinis clausit; idem de glor. confess. cap. 71. Denique condemnatus spoliatusque sacerdos ad urbem rediit, atque prostratus in orationem coram sepulcro sancti, dicto psalmi capitula ait: non hic accendatur lumen, neque psalmodiarum modulatio canetur, gloriosissime sancte, nisi prius ulciscaris servos de inimicis suis, resque tibi violenter ablatas, ecclesiæ sanctæ restituas. Anno Christi 878. Joannes VIII. R. Pontifex ecclesiæ sancti Petri interdixit, altaria cilicio velavit, ob captivitatem, quam passus est a Lamberto & Alberto Comitibus; annal. Franc. ad hunc ann. Landbertus Wionis filius, & Albertus Bonifacii filius Romam cum manu valida ingressi sunt, & Joanne Romano Pontifice sub custodia retento, optimates Romanorum fidelitatem Carlmarino sacramento firmare coegerunt. Quibus inde discedentibus idem Pontifex domum sancti Petri ingressus, omnes thesauros, quos ibi reperit, ad Lateranis transtulit, & altare sancti Petri cilicio cooperuit, & cuncta ostia ejusdem ecclesiæ clausit, nullumque ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum est, &c.

Cap. * 33.

Tunc de ruente igne super vinclos carceris, adparuit eis beatus Germanus, & comminans trabem atque catenas, quibus vinciti tenebantur, referato carceris ostio, vinclos abire permisit incolumes. Vinciti tenebantur catenis ad trabem. Per hoc tempus Parisiorum civitas magno flagravat incendio, in quo vinciti soluti a B. Germano Episcopo Parisiensi. Sic vinciti soluti in transitu reliquiarum B. Martini; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 47. Idem in funere B. Gregorii Lingonensis E. idem de vis. patr. cap. 7.

Illi vero egressi, se ad basilicam sancti Vincentii, in qua sepulcrum habetur beati Amistitis, contulerunt. Germanus Parisiensis E. sepultus in basilica beati Vincentii, quæ ab eo nomen accepit S. Germani. Idem Gregor. de glor. confess. cap. 90. paralyticus, qui in porticu basilicæ sancti Vincentii, in qua beatus Germanus requiescit in corpore, residebat, dirigitur. Vinciti soluti gratia S. Germani, statim ad ejus basilicam se conferunt gratias acturi: curati ope sanctorum, annuam censum sancto præstitare solebant, in gratiam beneficii; Gregor. de glor. confess. cap. 103. Testisque est ipse populus hodieque, qui cum sanitatem recipiunt, statim se tributarios loco illi faciunt, ac recurrente circulo anni, pro redditu sanitatis gratia tributa dissolvunt.

Adpropinquare ad aliam portam cepit, in qua beati Martini oratorium habebatur: quod ob hoc aliquando factum fuerat, eo quod ibi lepram maculosi hominis osculo depulisset. Oratorium extructum ad portam urbis Parisiorum, ad quam B. Martinus leprosum osculo mundavit. Hic postea surrexit nobile cenobium beato Martino sacrum, prioratus ordinis cluniacensis. Martinus, quod notandum, leprosum osculo mundavit: pro simplicitate ætatis, osculum erat pro salutatione; Augustin. in genesim libr. 1. quest. 87. Consuetudinis quidem fuit, maxime in illa simplicitate antiquorum, ut propinqui propinquas oscularentur, & hoc hodie fit in multis locis. Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 17. Igitur Sigo referendarius quondam Sigiberti, ad occursum nostrum accedit, osculatamque juxta me sedere deposulo.

Aja

Ajebant enim hanc urbem, quasi consecratam fuisse antiquitus, ut non ibi incendium praevaleret, non serpens, non glis apparuisset. Ante haec tempora Parisiorum civitas nullum passia est incendium, non anguis, non glis ibi visus est: sed postquam in purgando cuniculo pontis, serpens glisque aereus inventus est, ex eo ibi fuit copia serpentum & glirium, & incendia crebra. Simile quid evenit Constantinopoli, boum pestis secuta est, invento in fundamentis palatii bovis marmorèi capite, & contracto, & in calcariam fornacem coniecto; Cedren. in Roman. III. (num. 317. circ. fin.) Etiam parietes aedium deprecationibus adversus incendia inscribi solebant; Plin. lib. 28. cap. 2. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur.

Erat autem ibi crypta ab antiquis transvoluto elegantiq; opere exposita. Crypta Cap. 34. transvoluto opere, est crypta camerata voluta, est camera seu fornix; Gregor. de glor. confess. cap. 35. *in basilica autem sancti Venerandi, quae sancti Illidii est proxima, transvoluta cellula a parte Occidentis fuit: inde corruptum grota; Guillelmus Brito Philippid. libr. 10.*

Dum tu conaris monachi subvertere crotam,
vulgo grote.

Post hac pavorem validum perpessus clamare cepit. Pavor est timor puerilis; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 11. *Confux Aniani tribuni, nomine Unimota, nocte conterrita a pavore usum unius pedis perdiderat: vel pavor est vanus timor; Lamprid. in Heliogabal. Habuit leones & leopardos exarmatos in deliciis †, quos edoctos per mansuetarios, subito ad secundam & tertiam mensam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis, quod exarmati essent, ad pavorem & ridiculum excitandum, id est pavorem, quem sequebatur risus re comperta.*

Collidens palmas, & clamans, se a sanctis Dei peruri. Energumenus collisis palmis clamat se uri a sanctis Dei. Collisio palmarum signum lugentium & quiritantium; Gregor. de glor. confess. cap. 106. *inter sonos fletuum, atque collisiones palmarum.*

Ex quibus pauci quodammodo scaphis erepti. Scapha est navicula parva in usum navis; J. Caesar de bell. Gall. libr. 4. (cap. 14.) *quod cum animadvertisset Caesar scaphas longarum navium, item speculatoria navigia † militibus compleri jussit.* Et Petron. in Satyric. (cap. 102.) *Quin potius, inquam ego, ad temeritatem confugimus, & per funem lapsi descendimus in scapham.* Hinc inter jurisconsultos disputatum est, an scapha esset pars seu membrum vel instrumentum navis; l. scapham, ff. de evict. l. ult. de instruct. vel instrum. legat.

Stante † infra Metensis urbis palatium Rege, & ludum spectante, qualiter animal caterva canum circumdatum fatigabatur. Quale esset animal non expressit, sed fuisse cervum aut lupum probabile est: bestiam pro lupo accepit Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 5. *servus Theodulphi civis Turonici, custos ovilis, dum nocte circa gregem creditum excubaret, ne quicquam ex eo aut bestia raperet, aut fraus furis auferret.* Simili stilo vadum indicio animalis, id est fera, ostensum; Gregor. supr. libr. 4. cap. 39. *Sed cum Eseram fluvium exercitus laboriose transiret, nutu Dei animal amnem ingreditur, vadum offendit.* Fatigare est agitare, vexare; Gregor. de glor. confess. cap. † 61. *sed a quibusdam civitatis majoribus opprimebatur atque fatigabatur.* Idem eod. libr. cap. 66. *Puer unus ex vestris a febre corripitur, fatigatur vomitu.* Inde fatigatio; idem de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 1. *& priusquam limina sancta egrederet, nullam fatigationem sensi.*

Num ideo quia clericus factus sum, ulior injuriarum mearum non ero? Notatur Cap. 39. Badegisilus Cenomannensis Episcopus, quod proprias ulcisceretur injurias, quasi non prohiberetur eo quod Episcopus esset. Episcopus non debet ulcisci privatas injurias; Gregor. libr. † 2. epist. 34. notat Januarium Episcopum, quod quendam excommunicarit ob propriam injuriam; can. inter querelas, 23. qu. 4. Et Gregorius noster meminit & infr. cap. 40. h. libr. se excusat quod excommunicarit Pelagium ob vim & injuriam Gregor. de factam suis: quod factum, inquit, cum comperissem, eum a communione suspendi, non mir. B. Mart. quasi ultor injuria mea, sed ut facilius eum ab hac insaniam redderem emendatum. lib. 3. cap. 35.

Quinto autem anno episcopatus sui expleto, cum jam sextum ingrediens, epulum civibus, cum immensa leuitia preparasset. Episcopi quinquennalia & decennalia celebrabant, in his solemne epulum. Quinquennalia, decennalia, vicennalia, & tricennalia instituta ab Imperatoribus; de quibus fufe vir doctissimus Bulenger de Imper. libr. 3. cap. 1.

Multas altercationes cum relicta illius defuncti habuisse probatur. Relicta dicebatur uxor Episcopi, quia Episcopus quam primum electus esset secedebat ab uxore; Gregor. de glor. confess. cap. 78. *Ajebat enim fuisse Aristitem in civitate sua, cum conjugem: sed cum ad honorem sacerdotii accessisset, lectulum juxta ordinem institutionis Catholice sequestravit: quod mulier valde molestum tulit.* Plerumque relicta pro vidua; Gregor. lib. 9. cap. 1. Richardus filius ejus sedes inuit cum Gosimtha relicta patris sui. Idem infr. eod. lib. cap. 26. *Ingoberga Regina Chariberti quondam relicta migravit a saculo.*

Erat enim ineffabili malitia. Ineffabilis est, qui fando exprimi non potest; Papias***) *Ineffabilis dicitur Deus, quia de eo nihil digne dici potest.* E contra affabilis est jucundus & gratus affatu; Gregor. de vit. patr. cap. 16. *cumque ut arati huic convenit, amori se puellari prestaret affabilem.*

Cap. 40.

Ob hoc furta, superventa, perversiones. Superventum est violentia repentina & improvisa. Pervasio est invasio: male perputatio pro pervasio conc. Andegav. cau. 4. *Ut a violentia & crimine perputationis abstineantur.* Gregor. de mirac. martyr. lib. 2. cap. 15. *ille immemor perversionis sue, atque injurie, quam intulerat.*

Venientibus hominibus † nostris, atque echinum in vasis deferentibus. Echinum est duplex, terrestris, quem vulgus vocat erycium, seu erinaceum: fluviatilis marinusve, piscis genus, quod nomen traxit a terrestri, setis asperum; Horat. epod. ode 3. (27. & seq.)

Horret capillis ut marinus asperis.

Echinus, aut † Laurens aper.

Quem imitatus Auson. epist. 22. ad Paulin.

Horrens capillis ut marinus aspectis

Echinus, aut versus mei.

Echinum in singulari dixit pro plurali; id genus enim piscis copiam portasse homines Gregorii nostri, qui in vasis portitabant, & quorum vasa capta a Pelagio quodam nequam homine, satis intelligere licet, quæ vasa post mortem ejus recepta sunt: *Vasa quoque echini, quæ pejeraverat, post obitum illius ab ejus promptuario sunt delata.*

At ille electis duodecim viris, ut hoc scelus pejeraret, advenit. Pelagius voluit se purgare de objectis apud Gregorium duodecima manu: in atrocioribus criminibus purgatio solebat indici per sacramenta duodecim hominum ingenuorum; conc. Triburiens. *Nobilis homo, vel ingenuus, si in synodo accusatus crimen negaverit, si fidelem eum esse sciverit, cum duodecim ingenuis se expurget, cap. 1. de purgat. canon. can. † nobilis, 2. qu. 5.* Alias purgationem indici moris fuit per tres, aut quinque, aut septem testes; Ivo Carnot. epist. 206. (al. 77.) *Passerunt hac in discretionem Episcoporum, ut, secundum quod audiunt malam famam presbyterorum crescere, crebescere, exigant purgatoria sacramenta a presbyteris infamatis, cum tribus, aut quinque, aut septem collegis: & hoc est purgationis genus, quod dicebatur, tertia, quinta, aut septima manu.*

Erat autem eo tempore mensis primus. Adveniente autem mense quinto, quo prata secari solent. Veteres numerabant menses anni per primum, secundum, tertium, ut infr. hoc libr. cap. 42. *nam mense septimo arbores vise sunt floruisse.* Idem supr. h. libr. cap. 1. *erat ea die solemnitas beati Martini, id est iv. nonas mensis quinti.* Idem libr. 9. cap. 2. *Obiit autem mense sexto: & cap. 3. ejusd. libr. Interea advenit festivitas S. Marcelli, quæ apud urbem Cabillonensem mense septimo celebratur.* Idem cap. 5. ejusd. libr. *In vineis vero mense octavo transacta vindemia.* Secundum antiquam computationem Latinorum annus incipiebat a mense martio; gloss. in can. ordi-

nationes, ult. † 75. *dist.* inde mensis martius dictus est mensis primus; Tertull. adv. Plyphicos (libr. de jejun. cap. 14.) *Cur pascha celebramus annuo circulo in mense primo?* Quandoque tamen menses numerabant more Romanorum nominibus quemque suis; Gregor. supr. libr. 4. cap. 31. *Quadam tamen vice in calen. octobris, ita sol obscuratus apparuit.* Idem libr. 5. cap. 17. *In Gallis vero nos cum multis civitatibus, quarto decimo calendas maias sanctum pascha celebravimus. Alii vero cum Hispanis duodecimo calendas aprilis, &c.*

Deposuerat enim sibi sepulcrum in basilica sancti Martini vici Condatenensis, quod detectum sui & effractum in frustra reperiunt. Sic postea in porticu ipsius basilicae est sepultus. Pelagius praefectus custodum fiscalium jumentorum, nimia praesumptione posuit sibi sepulcrum in basilica S. Martini vici Condatenensis, quod post ejus mortem effractum est, & is sepultus est in porticu ipsius basilicae. Olim mortui non sepeliebantur intra ecclesiam, praeter Episcopos vel abbates aut dignos presbyteros, aut fideles laicos, id est bene meritos de ecclesiis, vel pietatis laude commendatos; conc. Moguntin. I. can. 52. *Nullus intra ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi, aut abbates, aut digni presbyteri, aut fideles laici; can. nullus, 13. qu. 2.* Idem synod. Brach. † 1. can. 36. Arelat. 3. can. 21. Meldens. can. 72. Moris fuit Episcopus sepeliri in ecclesia; Ambrosius Mediolanensis Episcopus elevavit reliquias SS. Gervasii & Prothasii sub altare, in quo sibi sepulturam destinaverat; testis ipse epist. 85. (al. 22. num. 13.) *Hunc ego locum praedestinaveram mihi; dignum est enim, ut ibi requiescat sacerdos, ubi offerre consuevit: sed cedo sacris victimis dexteram portionem; locus iste martyribus debebatur.* Dioscorus Hermopolitanus Episcopus sepultus in aede sacra, quae est in suburbio Calcedonis, quod Quercus dicitur; Socrat. lib. 6. cap. † 17. *ἡ τράπεζα ἡ ἐκκλησία καὶ οὐκ ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ ἐν τῇ δ' πύλῃ κειμένης.* Sanctimonialis femina in ecclesia sepulta memoratur Gregor. dialog. 4. cap. 51. *Hec igitur defuncta, atque in ecclesia sepulta est.* Corpus Constantini conditum autem fores & porticum ecclesiae D. Petri; Chrysost. homil. † 26. num. 5. *in epist. 2. ad Corinth.* Theodosius junior Constantinopoli sepultus in dextra porticu ecclesiae SS. Apostolorum, cum patre Arcadio, & matre Theodosia, & avo Theodosio; Nicephor. libr. 14. cap. 58. Postea Imperatores intra ecclesiam sepeliri institutum; Evagr. libr. 4. cap. † 31. *Majores in atrio ecclesiae sepulti, ut Pelagius hic, & quidam major villae; Baldric. Noviomens. *** lib. 3. cap. 22. In atrio tamen, quia maior erat villula, subterratus.* Otho II. sepultus in atrio ecclesiae B. Petri; Leo Ostiens. libr. † 2. cap. 9. *Romam rediens, eodem tempore defunctus est, atque in atrio ecclesiae B. Petri Apostoli in labro porphyretico sepultus.* Condatenus vicus est locus Turonensis diocesis, in quo Martinus e vita migravit; Gregor. supr. libr. 1. cap. 43.

Dum epularetur cum diversis in tristega. Tristega est tectum seu summum tectum, a Graeco τριπέγαν; act. Apostol. cap. 20. ἀπὸ τῆς τριπέγαν. Ibi veteres cenabant; unde pars ista aedium dicta est coenaculum; l. 3. §. † ult. ff. de offic. praesid. l. 1. §. si filius. de iis, qui deiec. vel effud. Latinis tritectum, id est tertium tabulatum; ratur.

Ambros. in psalm. 36. (num. 53.) *Somno victus, de tritecto cecidit, & resurrexit.* Subito effracto pulpito domus. Pulpitum est culmen tecti domus; Gregor. de mirac. B. Martini libr. 4. cap. 26. *Nihilominus & ostium carceris; sera ferro munita, obducta clave pessulo obserabatur, sed virtus Antistitis... lapides dimovit, deiecit pulpita, catenas confregit.*

Erant autem eo tempore dies quadragesimae sanctae, & Episcopus in insulam maris orationis causa secesserat. Palladius Santonenis Episcopus orationis causa secedere solebat in insulam littoris Santonici: eodem secessu per quadragesimam usus est Eadbertus Lindiffarnensis E. Beda libr. 4. cap. 30. *Eadbertus Episcopus Lindiffarnensis & proximus successor sancti Cudberti † qui tum forte in remotiori ab ecclesia loco † refluxis undique pelagi fluctibus cincto, solitarius † manebat. In hoc etenim semper quadragesimae tempus agere, in hoc quadragesima ante Dominicum natale dies in magna continentiae orationis, & lacrymarum devotione transigere solebat. Monachis senioribus, & in perfectione regulari consummatis, concessum secedere in*

† Corrige Brachar. I. can. 18. Arelat. VI. can. 21. & V. si faciunt; Adde in terminis cap. 20. capitul. Carol. M. inter concil. tom. 20. pag. 418.

Cap. * 42.

† §. iste desideratur.

Cap. 43.

† Quae praecedunt verba in libr. meo desiderantur.

solitarias cellulas; conc. Agath. can. 38. Cassian. collat. 18. cap. 4. de quo in ascetik. *Civēs cum homine obtinere non quæunt, ut saltem vel celebrata solemnitate paschali discutiantur.* In die paschali carcerati solvuntur, nisi teneantur pro atrociori crimine, ut læsæ majestatis, vel alio; l. nemo deinceps, C. de episc. audient. A Theodosio in festo paschatis carcerati per totum orbem soluti per epistolam; Chrysoptom. orat. 20. ad Antiochen. (num. 7.)

Metuit negare Episcopus, scripsit, subscripsitque, ac tradidit agrum. Palladius Santonenfis Episcopus captus ab Antestio, ut se liberaret, ei vendidit & tradidit agrum, quem habebat in pago Bituricensi. Venditor dicitur scripsisse instrumentum venditionis & subscripsisse: ea ætate contrahentes propria manu scribebant contractum, & subscribebant, non enim notus erat usus tabellionum. Idem insinuat Gregor. infr. libr. 9. cap. 42. *Que possidere videbamur, factis chartis tradidimus.* Palladius Santonenfis Episcopus fuit e genere divitis Palladii; Gregor. de glor. confess. cap. 60.

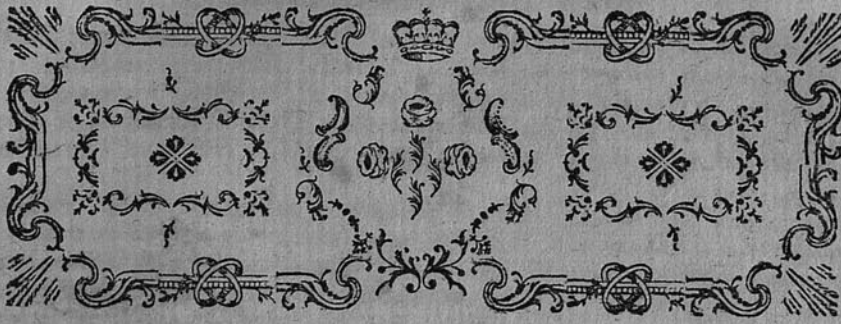
Cap. 44. *Mane autem facto procedente Rege ad matutinas.* Reges solebant adesse ad matutinas, ut de Guntrano Rege traditum est hic. De Eorico † Gothorum Rege Sidon. libr. 1. epil. 2. *antelucanos sacerdotum suorum cætus minimo comitatu expetit.* De Friderico I. Imper. Radevic. de ipsius gest. lib. 2. cap. 76. *Antelucanos basilicarum & sacerdotum suorum cætus, aut solus, aut minimo comitatu expetit.*

† Theodoricō.

Hoc viso Rex exclamavit dicens: non esse simpliciter, hominem sub hoc † horrore notis tali in loco quiescere. Simpliciter, id est sine dolo, & malo consilio; Q. Curt. lib. 4. cap. 14. *Præterea breves & mutabiles vices rerum sunt: & fortuna nunquam simpliciter indulget.*

Legatos per diversa loca exilio condemnari præcipit. Legati missi a Fredegunde ad Guntranum per varia loca relegati ob submissum fiscarium in Regem.

A D L I B R U M IX.

UÆ autem ibi ipsa die virtutes adparuerunt. Virtutes B. Ra- Cap. † 2.
degundis hic pro miraculis ipsius: virtutes B. Martini; Gregor.
de mirac. ipsius libr. 2. cap. 60. In quo cum quinquaginta novem
virtutes descripsissem. Idem hoc libr. infr. cap. 4. Erat enim
eo tempore ipse Pontifex magnis virtutibus præditus.

Interea advenit festivitas sancti Marcelli, quæ apud urbem Cap. 3.
Cabillonensem mense septimo celebratur. Sanctus Marcellus
martyr, Cabilone martyrium passus est sub Antonino Imp. Pri-
sco præside: ejus dies festus celebratur 4. septembr. martyrol. R.

Verum ubi peractis solemnibus ad sacrosanctum altarium communicandi gratia ac-
cessisset. Sacra Communio post missarum solemniam ministrari solita; Gregor. de mi-
rac. B. Martin. libr. 2. cap. 47. Cumque expletis missis populus cœpisset sacrosanctum
corpus Redemptoris accipere.

Quia nefas putavit, si is, qui ab ecclesia eductus fuerat, truncaretur. Guntranus
Rex sicarium, qui in ecclesia ejus vitæ invidias molitus erat, fustibus castigatum di-
misit, quia nefas putavit morte damnari eum, qui de ecclesia eductus fuerat. In
eandem sententiam Gregor. infr. h. libr. † cap. 38. Childebertus Rex ait: verum-
tamen promissionem habete de vita, etiam si culpabiles inveniamini. Christiani enim
sumus. Nefas est enim vel criminosos ab ecclesia eductos punire.

In vineis vero mense octavo transacta vindemia, palmites novos cum urvis deforma- Cap. 5.
tis aspeximus. Palmites vitium sunt sarmenta vitium; Gregor. supr. libr. 6. cap. 44. †
Numquam in his vineis deformatis, id est efformatis. Eadem analogia, deformitas † In lib. meo:
pro solemnitatibus vel formarum inobservantia; Gregor. infr. hoc libr. cap. 33. cur Nusquam in
sub omni deformitate redacta viro conjux ejus aufertur? his vineis pal-

Habebat autem cucullam, ac tunicam de pilis caprarum. Cucullus & tunica ve-
stes monachales; reg. Benedict. cap. 55. Sufficere credimus † monachis per singulos cu-
cullam & tunicam, cucullam in hieme villosam, in æstate puram. Cucullus est ve-
stis, quæ habet capitium, quo tegitur caput; Gregor. de vit. patr. cap. 17. de Ni-
cetio Episcopo: nam ceteris reficientibus sæpe ipse contexto capite a cucullo ne agnosce- Cap. * 6.
retur in publico, cum uno tantum puero sanctorum basilicas circuibat.

Hic enim colobio indutus erat, amictus desuper syndone. Colobium fuit vestis li-
nea sine manicis, propria Ægyptiorum monachorum; Cassian. de instit. cœnobit.
libr. 1. cap. 5. Collobiis quoque lineis induti, quæ vix ad cubitorum ima pertingunt,
nudas de reliquo circumserunt manus, ut amputatos habere eos actus, & opera mundi
hujus suggerat abscessio manicarum, & ab omni conversatione terrena mortificatos eos
velaminis linei doceat indumentum. Idem Sozomen. libr. 3. cap. † 13. Ruffin. de vit. † In lib. meo,
patr. libr. 2. cap. 3. Tabennensi appellantur... quibus usus est indui colobiis, quasi cap. 14.
saccis lineis. Idem libr. † 2. cap. 7. Indumentum ejus stuppeum collobium erat,

quod apud illos lebetes appellatur, & linteum quod collum & caput obvolveret. Impostor, de quo Gregorius loquitur hic, colobio amictus erat, & desuper syndone. Jacobum imitatus videtur, qui syndone id est lineo pallio dumtaxat usus est, more Nazarenorum; de quo Euseb. libr. 2. cap. † 23. Epiphan. hares. 78. art. 13. de quo & † Marc. cap. 14. 51. 52. *Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum. At ille, rejecta sindone, nudus profugit ab eis.*

Mandatum misit dicens: occurrant reliquiis sanctis. Impostor quidam Desiderius nomine, qui se dicebat Burdegalensem, cum Turonis venisset quasi gestans reliquias sanctorum Vincentii & Felicis martyrum, mandavit Gregorio Episcopo, ut occurreret reliquiis sanctorum; Gregor. de mirac. martyr. lib. 1. cap. 44. *Mane autem facto sacerdos admonitis civibus cum crucibus & cereis ad occursum sanctarum reliquiarum devotissimus † properat.*

Et ingressus in oratorium, me postposito, ipse capitellum unum atque alterum ac tertium dicit. Ipse orationem profert, & ipse consummat. Capitulum est officium quoddam post matutinas; Gregor. de glor. confess. cap. 4. *Ad cuius tumulum beatus Martinus, cum ad orationem venisset, post effusas preces dicto etiam capitulo ait: benedic, inquit, mihi vir Dei.* Capitulum psalmi est psalmus, quia psalmi Davidis distincti legebantur per capita; Gregor. de glor. confess. cap. 71. *Denique condemnatus spoliatusque sacerdos ad urbem rediit, atque prostratus in orationem, coram sepulchro sancti, dicto psalmi capitulo ait, &c.* Inde capitellum eodem sensu pro officio quodam post missas; idem libr. 1. de mirac. † B. Martin. cap. 5. *Respondens autem beatus Ambrosius: nolite, inquit, turbari, multum enim mihi valet sic obdormisse, sui tale miraculum dominus ostendere dignatus est: nam noveritis fratrem meum Martinum sacerdotem egressum fuisse de corpore, me autem ejus funeri obsequium prebuisse, peractoque ex more servitio, capitellum tantum, vobis excitantibus, non explevi.* Idem de vit. patr. cap. 6. *At ille psalmo quinquagesimo & benedictione decantata, & alleluatico cum capitello expleto, consummarvit officium totum temporis matutini.*

Hæc cernens Episcopus misit archidiaconum suum dicens: si reliquias sanctorum exhibes, pone eos paululum in basilica, & nobiscum celebra dies sanctos. Ragnemodus Episcopus Parisiensis impostori cuidam, qui circumferebat reliquias, quas dictitabat esse Vincentii & Felicis martyrum, per archidiaconum mandavit, ut si verum esset, eas deponeret in basilica. Hoc pertinebat ad officium archidiaconi. Archidiaconus est missus & vicarius Episcopi ejusque jurisdictionem exercet: & hoc jure idem impostor memoratur infra captus ab archidiacono & in custodiam missus: *Capptusque, inquit, ab archidiacono, & catenis vinctus, jussus est custodiri.* Archidiaconum missum Episcopi indigerat & Gregor. de glor. confess. cap. 86. *Quod audiens benedictus Agricola Episcopus, misit archidiaconum suum, ut beatum urbis cœmeterio deferret.* In Ecclesia Turonensi fuere duo archidiaconi; Gregor. libr. 5. cap. 58. *At ille iterum vinctus, relaxato Leudaste, custodia deputatur, dicens, Gallienum eadem die & Platonem archidiaconos fuisse presentes, &c.*

Perscrutatisque cunctis quæ habebat, invenit cum eo sacculum magnum plenum de radicibus diversarum herbarum: ibique & dentes talpæ, & ossa murum, & ungues atque adipos ursinos. Vidensque hæc maleficia esse, cuncta jussit in flumen projici. Ragnemodus Episcopus maleficia inventa in sacculo impostoris cujuspiam jussit in flumen projici.

Et exhibentes aquas abluto pavimento, resperso etiam herbulis odoratis. Moris erat ædes sacras sterni herbulis odoriferis. Idem de cryptis & tumulis sanctorum; Gregor. de vit. patr. cap. 8. *Et statim accedens, quasdam de herbulis, quas devotio populi sacrum jecit in tumulum, manu linteo operata sacerdote porrigente suscepit.* Idem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 71. *Accidit autem fortuito, ut extensa dextera manus palma solium herbæ salviæ, quod pro honore martyrum in crypta conspersum fuerat, operiret.*

Elevatis Amelius Beorretanæ urbis Episcopus oculis. Amelius Beorretanus Episcopus, ea tempestate claruit, subscripsit conc. Matisconensi II. anno Chr. 588.

Beorritana urbs, vulgo Berritana; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 74. *Est alius martyr intra terminum urbis Beorritane, presbyterii honore præditus. Idem de glor. confess. cap. 49. infra terminum autem Beorritane urbis in vico Sexiacensi sanctus Justinus presbyter quiescit.* Begorra eidem infr. h. libr. cap. 20. *De civitatibus vero, hoc est Burdegala, Lemovica, Cadurco, Benarno, & Begorra. Hac est Tarba Bigeronum: Gall. Tarbe.*

Ennodius cum ducatum urbium Turonicæ atque Pictavæ administraret, adhuc & Vici Juliensis atque Benarnæ urbium principatum accipit. Ducatus erant incertis finibus pro voluntate & arbitrio Principum. Duces præerant universæ provinciæ, Comites singulis civitatibus, & parebant Ducibus, ut insinuat Gregorius infr. h. cap. Sed euntibus Comitibus Turonicæ atque Pictavæ urbis ad Regem Childebertum, obtinuerunt, eum a se removeri. Vicus Juliensis Adurræ civitas episcopalis: notit. provinc. Civitas Adtorensium Vico Juli. Vicus Juli Gregorio hic, & infr. h. libr. cap. 20. Vico-Juli, Conforanis, Lapurdo, & Albige. Eidem supr. libr. 7. cap. 31. Et Nicetius Comes loci illius, Germanus Rustici Vici Juliensis Episcopi. Benarnum est Lafcurra civitas episcopalis Benarni; notit. provinciar. † Benarno. Synodo Agathensi interfuit Galactorius Episcopus de Benarno.

Vascones vero de montibus prorumpentes, in plana descendunt, vineas agrosque depopulantes, domos tradentes incendio, nonnullos abducentes captivos cum pecoribus. Contra quos sæpius Austrovaldus Dux processit, sed parvam ulationem exercuit ab eis. Vascones e jugis Pyrenæi montis variis excursionibus Novempopuliæ per id temporis infesti fuere, ab Austrovaldo Duce sæpius tentati minori successu. Hi tandem in Novempopulania sedes posuere, & ei Wasconia nomen dedere; de quo fufius dixi rer. Aquitanic. lib. 1. cap. 16. Austrovaldum Comitem vocat Gregor. supr. lib. 8. cap. 44. Assumptoque secum Austrovaldo Comite, Carcassonam petiit. Tandem Wascones a Theodoberto & Theodorico Regibus domiti, & tributarii facti; de quo Fredegar. cap. † 21.

Per Agericum prorsus Episcopum, qui erat Regis pater ex lavacro. Agericus Viridunensis Episcopus pater Childeberti filii Sigiberti Regis ex lavacro, ex baptismo, quia eum suscepit ex fonte baptismi.

Tunc adductus ad locum ubi Rex morabatur, nudatus armis, ac per manicas tentus, ab Episcopo representatur Regi. Guntranus Boso Brunichildi Regina exofus, præsentatur Regi inermis, & per manicas tentus. Rei sordidati, & sine cingulo apparent ante tribunal judicis; Ammian. libr. 22. (cap. 10.) Inducta in judicium femina quedam, quum Palatinum adversarium suum, e numero † projectorum, cinctum præter spem conspexisset, hoc factum insolens tumultuando querebatur: & Imperator, prosequere ait, mulier, si quid te læsam existimas: hic enim sic cinctus est, ut expeditius per lutum incedat: at parum nocere tuis partibus potest.

Datis literis, & pueris destinatis cum evectione publica. Legati vel missi Principis utebantur evectione publica, id est cursu publico, itineris expediendi gratia, ut & evocati a Principe; l. evectionum, C. de curs. public. Sidon. libr. 1. epist. 5. Egresso mihi Rhodanus nostræ mœnibus publicus cursus usui fuit, utpote sacris apicibus accito. Evectione publica usi sunt etiam Episcopi evocati ad concilium, ut Hilarius Pictaviensis Episcopus exulans in Phrygia, ad synodum Seleuciensem vocatus data evectionis copia; Sever. Sulpit. hist. sacr. libr. 2. Qua tempestate Hilarius quartum jam exilii annum in Phrygia agens, inter reliquos Episcopos per vicarium ac † præsidem, data evectionis copia adesse compellitur. Constantinus epist. ad Elafum in actis conc. Arelatens. I. data evectione publica per Africam & Mauritaniam, inde ad Hispaniam brevi tractu facias navigare. Proficiscentibus ob causam publicam evectio data; Augustin. 5. confess. cap. 13. Itaque posteaquam missum est a Mediolano Romam ad præfectum urbis, ut illi civitati rhetoricæ magister provideretur, impertita etiam evectione publica. Privatis non licuit uti evectione publica sine diplomate, seu codicillis Principis; l. continuus, §. cum ita, de V. O. l. eos, §. ult. ad leg. Cornel. de fals. l. 3. C. de curs. public. Hieronym. in vit. Hilarionis (num. 22.) secre-

20 ab Imperatore † evectionem petiit, causam ei simpliciter indicans. Et acceptis ad consulare quoque Palestina litteris, cum ingenti honore & comitatu Gazam deductus est. Symmach. libr. 4. epist. 6. Evectiones impetrasse me gaudeo. Hieronym. ad Julian. (num. 1.) Jam demisso synthemate equus publicus sternebatur.

Ac gemmarum preciositatibus. Preciositas est pretium rei; Jo. Andreas in clem. Romani, de jurejur. Nec etiam multum videtur expediens, privilegiis bullam auream apponi, propter pretiositatem enim metalli est de subtractione bullæ periculum.

Ascenso equo, precedentibus pueris aliisque sequentibus ferebatur. Baternas matronarum præcedebat ordo id est agmen eunuchorum; Hieronym. ad Eutoch. (epist. 22. num. 16. de custodia virginitatis) Præcedit caveas baternarum ordo semivirorum.

Tanta in thesauris illius reperiunt, quanta nec in ipso ærarii publici regesto poterat inveniri. Regestum hic est ærarium publicum; Gregor. infr. h. libr. cap. † 10. Multitudo autem auri argentique, ac diversarum specierum, in ejus regestis reperta est. Idem eod. libr. cap. † 34. & ingressa in regestum, reseravit arcam monilibus ornamentisque preciosis resertam. Idem libr. 10. cap. 19. Multa enim auri argentique in hujus Episcopi regesto pondera sunt reperta. Alias regestum scribarum pro scrinio scribarum; Vopisc. in Probo: Usus etiam ex regestis scribarum porticus porphyretica. Gregor. infr. libr. 10. cap. 19. Hæc Episcopus negare non potuit: scripta enim ista in regesto Chilperici regis in uno scriniorum pariter sunt reperta.

Infra castrum Vabrense, quod villa Ursionis propinquum erat. Vabrense castrum in finibus Rhutenorum, sedes episcopatus e Rhuteno delibati; Gregor. infr. h. libr. cap. 12. Erat enim villa in pago Vabrensi. Illic fuit cœnobium clarissimum ordinis sancti Benedicti; Odo Cluniacens. vit. S. Geraldii libr. 2. cap. 6. Tum vero nobiles quosdam pueros ad Vabrense cœnobium direxit. Nam tunc regularis observantiæ fervor incalcescebat, ut scilicet apud fraternitatem illam sub norma regulari iidem pueri imbuerentur.

† In lib. meo,
Filiam.

Filiam † enim ejus ex lavacro † Regina susceperat, & ob hoc misericordiam de eo habere voluit. Brunichildis Regina Berthefredo vitam condonare voluit, si a Chlotario discederet, quia ejus filiam e baptismi fonte susceperat. Suscepti e baptismo dicuntur filioli affectus demonstrandi causa; Nithard. libr. 3. meminerit, quod frater filioliisque ejus sit.

Cap. 10.

Hæc ille audiens, adsumpta matre cum sorore & conjugē, ad occursum patruī destinavit. Destinare est instituere iter seu professionem; Gregor. infr. libr. † 10. cap. 31. Rex autem ad reliquas civitates capiendas Bosonem cum Antestio destinavit. Idem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 39. Ex hoc enim quisque fidem cujuscumque rei ab alio voluerit elicere, † ut veram cognoscat, non aliter nisi ad hujus basilicam destinavit. Idem de vit. patr. cap. 17. de Nicetio Trevirensi E. Et ille vere, inquit, dico vobis, quia destinavit Rex ut me avulsum a monasterio huic oneri consecrari juberet. Q. Curt. libr. 8. cap. 4. sed jam nec retinere arma † lubrica & rigentes manus poterant; nec ipsi destinare, in quam regionem obverterent corpora. Idem libr. 9. cap. 9. Intellectum est mare destinari ab ignavis naturæ ejus.

Et ille: nequaquam, sed transmittite abbates & creditos tuos, ut hæc quæ loquor exponant. Guntranus Boso de salute sua desperans, compellat Magnericum Trevirensis Episcopum, ut pro eo intercedat apud Guntranum Regem, per abbates & creditos. Ea ætate abbates erant in potestate Episcopi, & conveniebant jussi ad synodum episcopalem; conc. Antiffiodor. can. 7. Ut medio majore omnes presbyteri ad synodum in civitatem veniant, & kalendis novembris omnes abbates ad concilium conveniant. Cui conjungendi sunt can. Episcopus, & can. annis singulis, † 18. dist. A Gregorio Lingonensi Episcopo ad translationem sepulcri sancti Benigni martyris Divionensis adhibiti abbates simul cum clero; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 51. Sed sanctum sepulcrum nescio qua causa faciente foris evenit, quod ille intus transferre cupiens, convocavit ad hoc obsequium abbates, atque alios religiosos viros. Ad translationem B. Desiderati presbyteri ab Agricola Cabilonensi Episcopo adhibiti

quo.

quoque abbates cum omni Clero; idem de glor. confess. cap. 86. *Quod audiens Benedictus Agricola Episcopus misit archidiaconum suum, ut beatum urbis cœmeterio deferret; sed resistentibus monachis, quod iussus fuerat non implevit. Post hæc edificato xenodochio leproforum, sacerdos suburbano in ejus basilicam collectis abbatibus & omni clero, beatum corpus transtulit. Abbates passim missi & legati Episcoporum; Gregor. infr. h. libr. cap. 43. Post hæc Maroveus Episcopus... Porcarium abbatem basilicæ beati Hilarii ad Gundegisilum Episcopum, & reliquos comprovinciales ejus desinat. Crediti sunt fideles seu vassi; Gregor. supr. libr. 7. cap. 40. Statimque misit Rex viros, qui hæc deferre deberent cum uno puero, quem valde creditum Mummolus habens, hæc ei commendaverat.*

Cadurcum Brunichildi Reginae refudit. Childebertus Rex filius Sigiberti Regis Austrasiæ Brunichildi Reginae Cadurcum restituit. Cadurcum præter alias civitates Brunichildi Reginae nubenti datum fuerat dotis & morganegebæ nomine, quod apertius exponitur a Gregorio infr. h. libr. cap. 20. De civitatibus vero, hoc est Burdegala, Lemovica, Cadurco, Benarno, & Begorra, quas Gailefuindam germanam dominæ Brunichildis, tam in dote, quam in morganegebæ (hoc est matutinali & dono) in Franciam venientem certum est adquisisse, quas etiam per judicium gloriosissimi Domini Guntchramni Regis, vel Francorum, superstitionibus Chilperico & Sreiberno Regibus, domina Brunichildis noscitur adquisisse: ita convenit, ut Cadurcum civitatem cum terminis, & cuncto populo suo, domina Brunichildis de præsentis in sua proprietate percipiat. A Brunichilde nomen accepisse creditur castrum Brunichildis in finibus Cadurcorum: hodie Burniquel, vicecomitatus nomine insigne.

Cumque eos extrahere de basilica non valeret, ignem adplicare nituntur. Ignis admovebatur confugis in ecclesiam, ne viderentur dejici de ecclesia, sed potius igni cedere. Hinc apud Plaut. in Rudent. act. 3. sc. 4. (56. & seqq.) leno poscit ignem, ut ancillas, quæ ad aram Veneris perfugerant, admoto igne compellat fano cedere: Volcanum adducam, is Veneris est adversarius... Nullum habemus ignem... Ibo, hercle, aliquo queritarum ignem... Ignem magnum hic faciam... Immo hasce ambas hic in ara, ut vivas, comburam. Atque ita apud Euripidem in Andromacha, (vers. 256.) Hermione interminat Andromachæ, quæ in templum confugerat, se ignem submissuram, quo templo cedere cogatur: πῦρ σοι προσόσω. Ignem tibi admovebo: ubi scholiastes ἐδος τῷ τοῖς εἰς βωμὸν καταφύγουσι πῦρ προσφέρειν.

Ascendentes supra tectum, eum ab ipsis tegulis ac maceriis, quibus oratorium operatum erat, inlidentes, interfecerunt. Godegisilus Dux Berthefredum obsidione vallat intra domum ecclesiæ, obsessus tegulis & maceriis, quibus domus ecclesiæ aperta erat, elisus. Maceria est paries siccò lapide constructus, maceriæ sunt cæmenta, quibus paries sine calce & arena structus est: inde sumptum nomen oppidi, quod vocatur Maceriæ; de quo Gerbert. epist. 94. Mosomum, & Macerias multitudine militum communitate: vulgo Maisieres. Et ita maceriæ amnis sunt clusæ, quæ coercent aquam amnis; Gregor. de vit. patr. cap. 17. dixeruntque ei: lapsus noster, (forte legendum captus) in quem pisces decidere soliti sunt, prorsus desertus habetur: sed & maceria ipsa de locis suis amnis impetu evulsæ & noscuntur. Maceria etiam est clausura domus structa pariete sine calce & arena; Ambros. in Luc. libr. 3. cap. † 24. Maceria quoque domum claudit; hæc si maneat, domus tuta est. Maceria in horto est casa, quæ apponitur horto ex lateribus sine calce & arena congestis; Plaut. in Truculento (2. 2. 48. & seqq.)

† *Quin maceria illa ait, in horto qua est, quæ in noctes singulas*

Latere fit minor, † qua ista ad vos damni permensu 'st viam?

Non mirum, vetus est maceria, lateres si veteres ruunt.

Terent. in Adelph. (5. 7. 10.) Atque hanc in ortho maceriam jube dirui.

Unde Rex Guntchramnus, valde in amaritudinem excitatus est. Amaritudo est amaritudo cordis, id est mœror, tristitia; Gregor. infr. h. libr. cap. 23. Agericus vero Viridunensis Episcopus cum ex illo diuturnæ amaritudinis felle graviter agrotaret: & infra: vel etiam addita amaritudine: & rursus: fellis amaritudine aggravatus.

Cap. 11.

Cap. * 12.

Turneb. ad versar. lib. 9. cap. 12.

Cujac. ad leg. 157. de V. S.

Cap. 14.

Idem eod. libr. cap. 32. *Additum est etiam huic causæ aliud amaritudinis incendium. Inde amaricari dolere, tritari; Gregor. P. moral. libr. 5. cap. † 3. Sed hoc amaricatum cor, ad gaudium suum quandoque reducitur: & infra: Vita quippe amaricatis datur: cum hujus mundi gloriæ tristibus gementibusque tribuitur. Alias amaritudo pro acerbitate; Gregor. lib. 10. cap. † 16. & pro calcis amaritudine, ne lavantibus noceret novitas ipsius fabrica.*

Cap. 15.

Et accepto signaculo beatæ crucis cum chrismatis unctione, credidit Jesum Christum. Recaredus Rex Gothorum conversus ad fidem Catholicam, & reconciliatus ecclesiæ accepto signo crucis, id est benedictione, quæ confertur per signum crucis, cum chrismatis unctione; de quo & Gregor. libr. 1. epist. † 41. lib. 7. epist. † 127. Roderic. Tolet. lib. 2. cap. 15. Notandum hic quod narrat Gregorius, eo maxime motum Recaredum, quod a suis Episcopis nulla signa curationum ederentur super ægrotos, e contra multa ab Episcopis Catholicis.

Deinde nuncios mittit ad provinciam Narbonensem. Provincia Narbonensis ea erat, quæ adhuc erat in ditone Gothorum, quæ & Septimania vel Gothia dicebatur. Arelatensis vel Massiliensis provincia dicebatur pars provinciæ, quæ erat in ditone Francorum, licet utraque esset Narbonensis provinciæ; Gregor. supr. lib. 8. cap. 30. Hæc audiens Rex, Leudegisilum in locum Calunniosi cognomento Ægilanis Ducem diligens, omnem ei provinciam Arelatensem commisit. Idem supr. h. lib. cap. 7. propter superioris anni devastationem, quam in Septimania Regis Guntchramni exercitus fecit, in Arelatensem provinciam proruperunt. Idem lib. 4. cap. 39. & Amo quoque Arelatensem debellavit provinciam. Idem lib. 8. cap. 43. Anno quoque duodecimo Childeberti Regis, Nicetius Arvernus rector Massiliensis Provinciæ, & reliquarum urbium, quæ in illis partibus ad regnum Regis ipsius pertinebant, est ordinatus. Idem lib. 10. cap. 25. At in Gallis Massiliensem provinciam morbus sæpe nominatus invasit. Et hæc postea simpliciter Provincia dicta est; Otto Frising. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 29. de regno Burgundiæ: Prætenitur etenim hæc provincia pene a Basilea... junctam habens dominatui suo eam terram, quæ proprie Provinciæ vocatur.

Cap. 18.

In basilica sancti Aniani confessoris. Anianus Aurelianensis Episcopus, vitæ sanctitate claruit temporibus Valentini III. ejus meritis Aurelianus urbs liberata ab obsidione Attilæ; de quo Sidon. lib. 8. epist. 15. Gregor. supr. libr. 2. cap. 7. Aimoin. libr. 1. cap. 6. Ejus memoriæ dicata est basilica Aurelianus: monasterium sancti Aniani ibidem construxit Rex Robertus, & solemniter dedicari curavit anno Chr. 1029. teste Helgaldio in ejus vit.

Cap. 19.

Quo veniente, resident pariter ad convivium. Galli sedentes vescebantur. Idem fuit mos veterum; Virgil. 7. Æneid. (176.)

Perpetuis soliti patres considerare mensis.

Et ibi Servius: Majores enim nostri sedentes epulabantur, quem morem habuerunt à Laconibus & Cretensibus, ut Varro docet in libris de gente populi Romani. Et idem in illum versum 1. Æneid. (218.) fusi que per herbam. Significat autem discumbentes, nam olim sedentes vesci consueverant. Post epulas mensæ removebantur, & remotis mensis Franci in eisdem subselliis, quibus discubuerant, residebant; Gregor. infr. lib. 10. cap. † 27. Invitatis enim ad epulum multis, hos in unum fecit tres sedere subsellium. Cumque in eo prandium elongatum esset, ut nos mundum obrueret, ablata mensa (sicut mos Francorum est) illi in subsellia sua sicut locati fuerant residebant. Apud veteres quoque post epulum mensæ remotæ; Virgil. 1. Æneid. (220.)

Postquam exempta fames epulis, mensæque remotæ.

Chramisindus exanimus corpus nudatum vestimentis adpendit in sepis stipite. Chramisindus cæso Sichario, occisi corpus veste nudatum, adpendit in sepis stipite. Ofualdi Regis Nordhanumbrorum a Rege Merciorum in prælio cæsi caput cum manibus & brachiis stipiti suspensum; Beda hist. lib. 3. cap. 12. Porro caput & manus cum brachiis a corpore præcisas jussit Rex, qui occiderat, in stipitibus suspendi.

Ingressusque ecclesiam ad pedes prosternitur Regis, dicens: vitam peto, o gloriose Rex, eo quod occiderim homines, qui parentibus meis clam interfectis res omnes di-

ripuerunt. Chramisindus interfecto Sichario in ultionem necis parentum, properat ad Childebertum II. Regem & ad pedes provolutus vitæ gratiam deposcit & impetrat. Puellæ, quæ Amalonem Ducem vim sibi facientem ipsius gladio occidit, Guntranum Regem vitam condonasse refert Gregor. infr. h. lib. cap. 27. *Tunc Rex misericordissimus, non solum ei vitam donavit, verum etiam præceptionem tribui iussit, ut in verbo suo posita, a nullo umquam parentum defuncti illius in aliquo molestiam pateretur.* Solus Princeps pœnæ dat veniam; l. *divi fratres*, ff. de pœn.

Et Regina Brunichildis † graviter accepisset, eo quod in ejus verbo Sicharius positus, taliter fuerat interfectus, frendere in eum cepit. Proprium Regum est tuitionem seu salvam guardiam & securitatem tribuere, & ab his eam impetrari oportet; Ivo Carnotens. epist. 9. *Quicumque autem illi sunt, si conductum bonum mihi & his qui mecum sunt miseritis, ut securi simus in eundo & redeundo, & apud vos morando.* Tuitio conceditur codicillis Principis, & quibus dabatur hi dicebantur recipi in verbo Regis; Gregor. infr. h. lib. cap. 27. de puella quæ Amalonem Ducem vim sibi inferentem occidit; Guntranus Rex: *præceptionem tribui iussit, ut in verbo suo posita, a nullo umquam parentum defuncti illius in aliquo molestiam pateretur.* Etiam Reginas tuitiones præstare moris fuit, ut hoc loco legimus Sicharium positum fuisse in verbo Brunichildis Reginae, quod paulo post repetitur: *sed quoniam* (ut diximus) *Regina Brunichildis in verbo suo posuerat Sicharium.*

Vofagensis territorii Biturigi pagum expetiit. Vofagensis territorii Biturici pagus. Pagus plerumque latius accipitur pro regione, ut pagus Tolosanus, pagus Turonensis, *pays, contrée*: interdum pro vico, *un bourg*, ut hic pagus Vofagensis Biturigum, inde pagenses pro vicinis; de quo supr. in libr. 7. cap. 47.

Sed & ad Aginum properans, epistolam ejus elicit, ut a nullo contingeretur. Non modo a Rege & Regina, sed etiam a Ducibus concedi solebant libelli seu codicilli securitatis, ut hoc loco Chramisindus ab Aginno Duce epistolam seu præceptum securitatis eliciisse legitur. A Richerio Senonensi Archiepiscopo securum conductum expetiit Ivo Carnotensis Episcopus ad eum venturus; testis ipse epist. 50. (al. 118.) *Unde rogo mansuetudinem vestram, ut a Picueris usque ad vos securum mihi conductum præparetis.*

Cum † in Christi nomine percellentissimi domini Guntrammus & Childebertus Reges, & gloriosissima domina Brunichildis Regina Andelaum charitatis studio convenissent. Andelaum castrum celebre conventu habito inter Guntranum & Childebertum Reges; de quo & Fredegarius cap. 7. *Guntrammus se cum Childeberto, pacem firmans, Andelao conjunxit.* Idemque cap. 38. *Dirigensque per Andelaum, Nasio castro capto, Tullum civitatem perrexit.* Idem ni fallor quod Andilegum; de quo Beda lib. 3. cap. 8. *Maxime in Brige & in Cale & in Andilegum monasterio.* Recentioribus Andeliacum, olim nobilis villa Rothomagensis ecclesiæ, ut Innocent. III. lib. 1. epist. 108. Petr. Blesen. epist. 28. & 33. vulgo *Andely*.

Cap. 20

Id inter ipsos constat fixa deliberatione finitum, ut in illam tertiam portionem de Parisiensi civitate cum terminis & populo suo, quæ ad dominum Sigibertum de Regno Chariberti conscripta pactione pervenerat. De Regno Chariberti Regis, qui sine liberis masculis decessit, tertia pars Parisiorum urbis pervenit ad Sigibertum Regem Austrasiæ unum e fratribus: regnum scilicet Chariberti, qui erat Rex Parisiorum, divisum est inter Guntranum, Chilpericum, & Sigibertum, & Parisiorum urbs divisa est in tres partes inter eosdem: postea ex pacto inito inter Guntranum & Childebertum filium Sigiberti tertia Parisiorum, quæ ab initio cesserat Sigiberto, translata est ad Guntranum: *cum castellis Duno & Vindocino.* Dunum & Vindocinum castra pagi Carnotensis. *Chateau Dun, & Vendosme.*

Et quicquid de pago Stampensi vel Carnoteno in pervio illo antefatus Rex cum terminis & populo suo perceperat. Pervium est totus ille tractus, vel transitus, ut infr. hoc cap. *Convenit ut in utroque regno; utriusque fidelibus, tam pro causis publicis, quam privatis, quicumque voluerit ambulare, pervium nullis temporibus denegetur.* Idem infr. hoc lib. cap. 32. *ne ullus de Childeberti regno, per ejus regni*

territorium pervium posset habere: & infra: pervium patefecit volentibus ad Regem Childebertum accedere. Fredegar. cap. 26. Cum esset autem pervius ille locus, ubi Loasfluvius transmeat. Gregor. libr. 3. cap. † 37. ita ut torrentes concatenati gelu, pervium populis iter tamquam reliqua humus præberent.

Abrincatus, Vicojuli, Conseranis, Lapurdo, & Albige. Abrincatum civitas episcopalis, Aurenches: Vicus Julii civitas Adura, Ayre: Conseranis Conseranorum civitas, Couzerans: Lapurdo Lapurda castrum Bigeronum, in quo locatus tribunus cohortis Novempopulaniæ: vulgo Lourde. Scaliger Aufon. *** lect. libr. 3. cap. 7.

Ut quicquid domnus Guntchramnus Rex filia sua Chlotildi contulit. Hac ætate Reges dicebantur domni, eliso nomine domini, quasi soli Deo conveniret nomen Domini, ut infr. h. cap. Pari conditione repromittit domnus Guntchramnus Rex. Eadem ratione Regina dicebantur domnæ, ut infr. hoc cap. Domnam Brunichildem Reginam: & rurius: Domna Brunichildis noscitur acquisisse: & infr. h. libr. cap. 43.

†† In lib. meo hic nihil. In cap. 16. vero lib. 10. domna Radegunde.

†† Domna Radegundis: ut infr. h. lib. cap. 40. peccavi in Dominum, & domnam meam Radegundem. Domna Agnes cap. † 42. h. libr. Domnam & sororem meam Agnetem. Eadem ratione Romanus Pontifex dicebatur domnus Papa, domnus Apostolicus, pro domino, ut apud Ivon. Carnotens. epist. 28. al. 105.) Domnus Papa Urbanus.

Ut si quid de agris fiscalibus, vel speciebus conferre voluerint. Hæc clausula repetitur infr. h. cap. iisdem verbis. Species sunt species auri & argenti, especes d' or ou d' argent. Præsidium est pecunia, quæ auxilii causa seponitur, vel locus secretior, ubi ejusmodi pecunia est; l. si chorus, §. 1. de legat. 3. ubi legatis mobilibus, quæ ibi erunt, legato non continentur nummi repositi fœnoris causa, sed nummi præsidii causa sepositi: inde lucem accipit alter locus Gregor. lib. 10. cap. 1. Reliqua vendidit cum omni præsidio domus. Præsidium etiam pro viatico sumptum; Plaut. in Pœnulo (3. 3. 57.) Trecentos nummos Philippos portat præsidii. Idem in Perla (1. 3. 45.) Marjupium † habeat, inibi paulum præsidii.

De civitatibus vero, hoc est Burdegala, Lemovica, Cadurco, Benarno, & Begorra. Benarnum, ne quid de aliis urbibus dicam quæ nimis notæ sunt, est Lascorra, prior civitas episcopalis, Lescar, unde nomen regioni: vel oppidum, quod hodie vocant Ortais, ut vult Scaliger Aufon. *** lect. libr. 2. cap. 7. Begorra est Tarba Bigeronum, vel Turfa, ut vult idem Scaliger *** eodem loco ex Antonino: Torsa, ubi castrum Begorra.

Tam in dote, quam in morganegeiba (hoc est matutinali dono.) Apud Germanos dotem non uxor marito, sed uxori maritus dicebat; Tacit. de morib. Germ. (cap. 18.) Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. Hunc dotis morem secuti Franci, Germanici populi, in Galliam transvexere. Gailefuindæ Reginae dictæ nomine dictæ Burdegala, Lemovicum, & aliæ civitates: præter dotem etiam uxor munera accipiebat a sponso & sponsi propinquis, morganegeibam vocabant, hoc est matutinale domum, quia fiebat mane die nuptiarum: & hoc est donum quod jure morganicum dicebatur fieri; Albert. Argentinenf. in chronic. (ad ann. 1278.) cui sorori dominium de Kiburg, quod ipse Rex sibi retinuerat, morganicum jure donavit. Dona sponsalitia more Francorum erant annulus, calcei, osculum, & poculum; Gregor. de vit. patr. cap. 20. Sed cum ad legitimam pervenisset ætatem, cogenitibus juxta consuetudinem humanam parentibus, ut arrham puellæ quasi uxorem accepturus daret: & mox: denique dato sponsæ annulo, porrigit osculum, præbet calciamentum, celebrat sponsalium diem festum. Idem cap. 16. ejusd. libr. de Venantio postea abbate: cumque ut ætati huic convenit, amori se puellari præstaret affabilem, & cum poculis frequentibus etiam calciamenta deserret, &c.

Sed juxta consuetudinem canonum, placebat gloriosissimo nepoti vestro, ut unusquisque Metropolis comprovincialibus suis conjungeretur: & tunc quæ in rationabiliter in regione propria fiebant, sanctione sacerdotali emendarentur. Conc. provinciale quotannis iterum celebrandum a Metropolitanano adhibitis Episcopis suffraganeis, primum ante quadragesimam, secundum augusti tempore; conc. Nicæn. I.

can. 5. (in versione ejusd. conc. can. 7. & 40.) conc. Chalcedonens. can. 19. synod. VI. in Trull. can. † 8. apud Balsamon. juxta hos canones Childebertus Rex per legatos monuit Guntranum Regem, ut unusquisque Metropolitanus concil. provinciale convocaret, & quæ emendanda erant in utriusque regno emendarentur. Pleaque concilia provincialia indicebantur jussu aut monitione Regum, & sapius etiam eorumdem voluntate dies dicebatur, ut patet infra ex hoc ipso capite.

Tunc jussit, ut in calendis mensis quarti hæc synodus prolongaretur. Idem infr. hoc lib. cap. 32. de Guntrano R. Unde etiam synodum Episcoporum in calendis novembribus congregare præcepit. Idem infr. lib. 10. cap. 15. de componendo dissidio mon. Pictaviensis. Hæc autem Childebertus Rex audiens, legationem ad Gunthramnum Regem direxit, ut scilicet Episcopi conjuncti de utroque regno, hæc quæ gerebantur sanctione canonica emendarentur.

Sed Rex, ac si bonus sacerdos, † providens remedia, quibus cicatrices peccatoris vulgi mederentur, jussit omnem populum ad ecclesias convenire, & rogationes summa cum devotione celebrare: & nihil aliud in usu vescendi nisi panem hordeaceum cum aqua munda adsumi. Pestis depellendæ causa a Guntrano Rege rogationes id est processiones solemnes institutæ, una cum jejuniis in pane hordeaceo & aqua: panis hordeacei usus monachorum & pœnitentium; Gregor. de vit. patr. cap. 7. de Gregorio Lingonensi Episcopo: & electus a populo Lingonica urbi Episcopus ordinatur: cui magna fuit abstinentia, sed ne jactantia putaretur, occulte subcinericios panes ex hordeo aliis tenuibus supponebat, triticum frangens aliis erogabat, ipse vero clam hordeum nemine intelligente, &c. Hieronym. in vit. Pauli, (num. 6.) Jesum testor & sanctos Angelos ejus, in ea eremi parte, quæ juxta Syriam Saracenis jungitur, vidisse me monachos, † & videre, e quibus unus per triginta annos clausus, hordeaceo pane & lutulenta aqua vixit. Auctor sermon. ad fratres in eremo serm. † 4. de prudentia: Sed cunctis diebus aliis herbas crudas, panem hordeaceum & aquam sumatis.

Cap. * 27

Per triduum enim ipsius elemosynis largius solito præcurrentibus. Elemosynæ regiæ per triduum pestis depellendæ causa: pariter solemne erat triduanum jejunium; Gregor. de glor. confess. cap. 63. Ibique continuato cum vigiliis & orationibus triduanum jejunio. Et hoc exemplo triduanæ Ninivitarum pœnitentiæ; annal. Franc. ad ann. † 791. Carolus... congregato exercitu in Baioaria juxta Anisum † fluvium, cum omni populo suo jejunii & obsecrationibus triduo celebratis, exercitum dividit. Fredegar. cap. 11. cum aliis multis Episcopis, triduanum facientes jejunium, &c. Idem cap. 22. cum beatis Rustico & Patricio Episcopis triduanum jejunium facientibus. Beda hist. libr. 2. cap. 2. Horum ergo plurimi ad memoratam aciem, peracto jejunio triduanum, cum aliis orandi causa convenerunt.

† In lib. meo: Anisam.

Mulier quædam, cujus filius quartano typo gravabatur. Quartanus typus est febris quartana, a Græco τῦπος. Ilidor. origin. libr. 4. cap. 7. Typhi sunt frigide febres, quæ abusive typhi appellantur ab herba, quæ nascitur in aqua, quæ Latine forma atque status dicitur: est enim accessionum revolutio per statuta temporum intervalla. Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. † 22. Factum est autem ut quadam vice, una puellarum suarum male a quartani typi febre quateretur. Idem cap. 32. (ejusd. libr.) Quidam de diaconis nostris male a quartani typhi febre cruciabatur. Idem libr. 3. (de mirac. ejusd.) cap. 50. Lupus Burdegalensis urbis presbyter quodam tempore graviter a quartano typo vexabatur. Inde quartanarii dicti laborantes febre quartana; Gregor. de glor. confess. cap. 24. Quartanariis quoque & gulam dolentibus, data benedicta aqua sæpius medebatur. Idem cap. 82. ejusd. lib. Quartanariis vero tam præsens beneficium erat, ut aquam tantum benedictam ad bibendum tribuens, continuo eos redderet sanitati. Idem cap. † 85. ejusd. libr. cum semel atque infirmi sive quartanarii, sive variis febribus oppressi subderentur. Tertianum typum pro tertiana febre dicitavit & Rufin. de vit. patr. libr. † 2. cap. 1. Post finem unus ex fratribus nostris tertiano typo gravissime vexabatur.

Cum ego ipse sæpius larvas energia simulante nomen ejus invocantes audierim. Larvæ sunt demones, qui corpora humana occupant; conc. Nannetens. Nec larvas

dæmonum ante se fieri consentiat; can. nullus, 44. dist. Alii Talamasceas vocant; Bur-
chard. libr. 2. cap. 161. *larvas dæmonum, quas vulgo talamasceas dicunt.* Larvas idem
Gregor. de vit. patr. cap. 19. *Quid etiam de energumenis, qui adducti ad cellulas
beata, cum limen sanctum fuerint ingressi, integræ menti restituuntur?* Isidor. orig.
libr. 8. cap. † 11. in fin. *Larvas ex hominibus factos dæmones ajunt, qui meriti male
fuerint.* Martian. Capell. libr. 2. (inter medium, & finem) *Lemures, qui si vitæ
prioris adjuri fuerint honestate, in lares domorum urbiumque vertuntur. Si autem de-
pravantur ex corpore, larvæ perhibentur ac manie.* Energia est vis, quam a dæmone
patiuntur energumeni, id est arrepti a dæmone; Gregor. supr. † libr. 8. cap. 34. *Un-
de factum est, ut invalescente temulentia tempore procedente a dæmonio correptus, per
energiam vexaretur.* Idem libr. 4. cap. 11. *Nam quadam vice conducta pecunia mulie-
rem clamare fecit in ecclesia, quasi per energiam, & se sanctum magnum, Deoque
charum confiteri: a Græco ἐνὲ πύλαις.*

Cap. 22.

*Interea navis ab Hispania una cum negotio solito ad portum ejus adpulsa est. Mas-
silia Narbonensis Gallia civitas emporium celeberrimum: inde cataplus Massilien-
sis laudatur supr. libr. 4. cap. 38. Igitur advenientibus ad cataplum Massiliensium na-
vibus transmarinis. Eadem litteris & mercatura claruit; Strabo libr. 4.*

*Et se infra basilicæ sancti Victoris sepra continuit. Cœnobium S. Victoris apud
Massiliam institutum a Joanne Cassiano.*

Cap. * 23.

* *Charimerem enira referendarium. Charimeres fuit referendarius Childeberti II.
Regis; Gregor. de glor. confess. cap. 95. Hec audiens Charimeris, qui nunc referen-
darius Hildeberti Regis habetur, dum de hoc dolore laboraret. Hic ex referendario
electus est Viridunensis Episcopus.*

* *Bucciovaldo abbate postposito, ferebant enim hunc esse superbum, & ob hoc a
nonnullis Buccus validus vocitabatur. Bucciovaldus abbas dictus est Buccus validus,
vel potius Buccus olidus. Buccus idem quod hircus, quod animal est grave, & ma-
le olens; Horat. epod. ode 12. (5.)*

Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis.

Idemque carmin. libr. 1. od. † 17. 7.

*Olentis uxores mariti. Seren. Samonic. de medicina, (de aurium vitiiis fue-
currendis, cap. 12.)*

Si jungas olidæ grave quod minxere capellæ.

*Obiit autem & Licerius Arelatensis Episcopus, in cujus ecclesiâ Virgilius abbas
Augustodunensis, opitulante Syagrio Episcopo, substitutus est. Virgilius ex abbate
Augustodunensi electus est Arelatensis Episcopus: ad eum extant epistolæ Gregorii
libr. 4. epist. † 50. libr. 5. epist. 53. ind. 14. libr. 7. epist. 117. & libr. 9. epist. 49.
& 63. Augustodunense xenodochium constructum est a Siagrio Augustodunensi E.
& Brunichilde Regina; Gregor. libr. 11. epist. 10. unde sumptus est can. hinc est
etiam, 16. qu. 1. Siagrii Augustodunensis Episcopi meminit & Gregor. de vit. pa-
tr. cap. 8. Nuper autem in conspectu Gunthrammi Principis Siagrium Augustodunen-
sem Episcopum Regi referentem audivi, &c. Ait abba pro abbas, ut supra hoc cap.
Bucciovaldus quoque abba ejus pro episcopatu cucurrit. Isidor. origin. libr. 7. cap. 13.
Abba autem Syrum nomen, significat in Latinum pater. Hieronym. in epist. ad Gal-
lat. libr. 2. cap. 4. (vers. 6.) Abba pater Hebraicum est, id ipsum significans quod
& pater. Idem Augustin. de verb. Apostol. sermon. 13. (al. 156.) cap. 14.*

Cap. 24.

*Obiit autem & Deocherius Vinciensis Episcopus. Civitas Vinciensium, Ventio, Vence.
Hic autem Fronimius Bituricæ urbis incola fuit. . . atque in urbe Agathensis Episco-
pus ordinatus. Phronimius factus est Episcopus Agathensis: ejusdem meminit Gre-
gor. de vit. patr. cap. 8. Phronimius igitur Agathensis Episcopi famulus epileptici mor-
bi accessu fatigabatur: & infr. venit ad civitatem, erat enim ibi eodem tempore Phro-
nimius Episcopus, cujus supra meminimus.*

*Cumque non inveniret quibus eum muscipulis posset innectere. Muscipula Papiæ: ***
Pedica laqueus quasi mures capiens. Gregor. supr. libr. 5. cap. 49. dolis omnibus ac*

muscipulis preparatis *†: inde muscipulare, est muscipula capere; Fredegar. cap. 56. *Produlsus volens nepotem stabilire in regnum, adversus Dagobertum muscipulare coeperat: une ratiere.*

Mulier valde cordata. Cordatus, cui cor sapit, id est sapiens; Augustin. de peccat. remiss. contr. Pelag. (lib. 1. cap. 35.) *Ipsos quoque fatuos videmus, quos vulgo moriones vocant, ad cordatorum delicias adhiberi, & in mancipiorum aestimatione pretiosiores esse cordatis.* M. Tull. Tuscul. 1. (9.) *Egregie cordatus homo Catus Aelius Sextus.*

Ut in his, quæ de voluntate sua, id est pro animæ remedio cogitabat, adjutor existerem. Ingoberga relicta Chariberti Regis, Gregorium nostrum acciuit, ut eo adjutore uteretur, in his quæ de voluntate sua id est ultima voluntate seu dispositione, pro animæ remedio cogitabat. Pro animæ remedio fieri dicebantur legata, seu donationes piæ, quæ fiebant pro remissione peccatorum; Gregor. de mirac. marty. lib. 2. cap. 14. *Ferunt etiam in oratorio prædii illius sanctum Julianum martyrem cum Te-radio Episcopo conloquentem, cuidam religioso revelatum fuisse, promittentem se Episcopo villam, quam pro animæ suæ remedio sibi reliquerat, recepturum.* Idem infr. h. lib. cap. 42. *Aut ex his, quæ alii pro animarum suarum remedio, vel sorores ibidem de rebus propriis contulerunt.* Testamento adhibebatur adjutor, id est advocatus vel jurisperitus consilii causa; Gregor. de glor. confess. cap. † 71. *Denique conjuncti adjutores causam diseut iunt.*

Quæ cum me benigne excepisset, notarium vocat, & habito (ut dixi) mecum consilio, quædam ecclesiæ Turonicæ, & basilicæ sancti Martini, quædam Cenomannicæ ecclesiæ delegavit. Ingoberga Regina in piam causam testatura, accepto consilio Gregorii nostri, quædam ecclesiæ Turonensi, & basilicæ S. Martini, quædam Cenomannensi ecclesiæ delegavit, id est legavit. Notarius hic est scriba, exceptor, qui dictata excipit; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. 10. *Bodilo unus de notariis nostris, cum stomachi lassitudine animo turbatus erat, ita ut nec scribere juxta consuetudinem, nec excipere quæ ei dictabantur poterat.* Delegare sumptum pro legare, delegatum pro legato; Optat. advers. Donatist. lib. † 1. cap. 18. *Brevis auri & argenti sedenti Cæciliano, sicut delegatum a Mensurio fuerat, traditur, adhibitis testibus.* Delegatio etiam pro legato, vel qualibet dispositione ultima; Anastas. in Innocent. I. *In quo loco beatissimus Innocentius ex delegatione illustris femine Vestina titulum Romanum constituit.* Hac de re plura in Gregorium lib. 7. epist. 16. (indict. 2.)

Multos per chartulas liberos derelinquens. Ingoberga Regina testamento quamplures servos manumisit per chartulam: manumissiones fiebant per chartulam seu brevem libellum; Gregor. de glor. confess. cap. 68. *Uxor vero ejus post hac voluit eos iterum ad servitium revocare, sed capitis dolore percussa, virum secuta est, & sic hi in ingenuitate perpetua absque ullius scripturæ munitione manserunt: vel per tabulas cereas, seu cera oblitæ; Gregor. infr. lib. 10. cap. 9. Dimissi sunt postea multi a conjugè Waroci cum cereis & tabulis quasi liberi, & ad propria sunt regressi.* Inde manumissi per chartulam, chartularii dicti, capitular. lib. 6. cap. 8. *Homo chartularius similiter faciat.* Cujac. 4. obser. 3. *Veteres scribebant stilo ferreo in tabellis cereis seu ceratis; Priscian. lib. 1. (de litera) Plerumque in ceratis tabulis antiqui scribere solebant, & postea delere.* Fredegar. cap. † 40. *Quem indiculum relectum Alboinus disruptum project in terram. Inventus est a puero Warnbarii, super tabula cera linita de novo solidatur.* Greg. de glor. marty. lib. 1. cap. 43. *At illi magistri sanguinem sitiētes, veratas in caput inlidunt tabellas, secantes latitudinibus stilorum.* Apud Romanos quoque moris fuit servos manumitti per tabellas; Martial. lib. 9. epigr. † 89.

*Afers nescio quas mihi tabellas,
Et dicis, modo liberum esse jussi.*

Manumissio etiam fiebat sine scriptura fractis tabulis servitutis; Augustin. epist. 50. (al. 185. cap. 4.) *peffimorum servorum, ut liberi abscederent tabulæ frangebantur.* Quandoque manumissi revocabantur in servitum fractis tabulis manumissionis; Gregor. de mirac. B. Martini lib. 3. cap. 41. *His diebus puella quadam... a filiis pa-*

Cap. 26.

*† Augustin. ferm. 9. olim de divers. 8. num. 9. *Si autem non in te invenerit avaritiam, remansit frustra extenta muscipula.*

Testamentum vix fiebat sine jurisperito; l. Lucius 88. §. ult. de leg. 2.

troni, *confracta libertate, ad jugum servitutes addidit.*
 Cap. * 27. *Ibique basilicam sancti Marcelli ingressa. Ea est basilica S. Marcelli Cabilonen-*
sis martyris, qui passus est sub Antonino; martyr. R. 4. sept.

Cap. 28. *Brunichildis quoque jussit Regina fabricari ex auro ac gemmis miræ magnitudinis*
clypeum, ipsumque cum duabus pateris ligneis, quas vulgus bacchinon vocant ... in Hi-
spariam Regi mittit. Reccaredo Regi Gothorum a Brunichilde Regina missus est cly-
peus ex auro ac gemmis affabre factus. Clypei ex auro fiebant, id est disci seu lances
in modum clypei, in quibus imagines Principum vel clariorum virorum reponeban-
tur; Trebell. Pollio in Claudio: Illi clypeus aureus, vel ut grammatici loquuntur, cly-
peum aurum, senatus totius judicio in Romana curia collocatum est, ut etiam nunc vi-
detur. Expressa thorace vultus ejus imago. Tacit. 2. annal. sub fin. (cap. 83.) Cum
senferetur clypeus, auro & magnitudine insignis, inter auctores eloquentiæ; adseruit
Tiberius, solum paremque ceteris dicaturum. Plin. lib. 35. cap. 3. Scutis enim, qua-
libus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines: unde & nomen habuere
clypeorum. Pateræ sunt vasa patoria patentia & latiora, cujusmodi quæ vocant taf-
fas: Virgil. 2. georgic. (192.)

Hic laicis; qualem pateris libamus & auro.

Sidon. libr. 9. epist. † 13.

Pateræ, scyphi, lebetes, sociant salerna nardo.

Hoc loco pateræ lignæ, sunt thecæ, quibus inclusa erant vasa auro & gemmis con-

flata, quæ muneris causa missa sunt, cum clypeo aureo, quæ vasa bacchinon vo-

cant. Bacia sunt vasa non unius usus, vinaria, & aquaria; Isidor. orig. lib. 20. cap.

5. *Bacia primum a Baccho, quod est vinum, nominata: postea in usus aquarum*

transiit: Inde bacchinum vel bacchinon, vulgo bassin. Patera est phiala aurea vel

argentea, qualis dono dari solebat a Rege Persarum Imperatori, vel ejus legatis;

Vopiscus in Aureliano: Data est ei præterea, quum legatus ad Persas esset, patera

qualis solet Imperatoribus dari a Rege Persarum, in qua insculptus erat sol.

Illo quoque recusante non se his verbis esse communiem. Id est non convenire in e-

andem sententiam: communis videtur qui convenit in eandem sententiam cum alio,

& in communem sententiam consentit.

Cap. † 30. *Childebertus vero Rex descriptors in Pictavos, invitante Maroveo Episcopo, jus-*
sit abire. A Childeberto Rege in Pictones missi sunt descriptors, id est censitores,
ut census totius pagi ageretur, & vectigalia imponerentur, pro modo census: & eo
pertinent hæc verba quæ sequuntur: ut scilicet populus censum, quem tempore patris
reddiderat, facta ratione innovaturæ, reddere deberet. Innovatura est nova peræqua-
tio census. Atque descriptors missos Pictavum invitante id est provocante Maroveo
Episcopo: hunc tamen commendat idem de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 44. Adsum
est autem hoc per festivitatem sancti Patroni, in qua Maroveus Pictavus Antistes a-
dera: non immerito Hilarii beatissimi discipulus predicandus.

Florentianum majorem domus Regiæ, & Romulsum Palatii sui comitem. Flo-
rentianus fuit Major domus Childeberti Regis, Romulus Comes palatii: utrius-
que meminit idem Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. † 6. Advenerat etiam in
hac festivitate & Florentianus major cum Temulso (leg. Remulso) palatii comite.

Descriptam urbem Turonicam Chlotarii Regis tempore, manifestum est, librique il-
li ad præsentiam Regis abierant. Sed compuncto per timorem sancti Martini Antisti-
is Rege, incensi. Turonibus vectigalia remissa sunt a Chlotario Rege ob reveren-
tiam B. Martini.

Post mortem vero Chlotarii Regis, Chariberto Regi populus hic sacramentum de-
dit. Similiter etiam & ille cum juramento promisit, ut leges consuetudinesque novas
populo non infligeret. Initio regni Charibertus Rex jurejurando cavit populo, se no-
vas leges & consuetudines non inflicturum, id est nova vectigalia & onera. Con-
vetudines sunt exactiones, quæ ex antiqua consuetudine præstantur; cap. super
quibusdam, de V. S.

Quod pertineret ad spoliium. Spolium est spoliatio, ut infr. h. cap. Pro spoliis ci-
vium

vium nostrorum: vel vestis spolio rapta; Gregor. infr. lib. 10. cap. 25. *spolia tamen non habenti bus largiebantur*. Causa spoliū est actio ex *can. redintegrandā*, 3. qu. 1. quæ datur spoliatis ut restituantur; Tertull. de resurrect. carn. cap. † 7. *Ita quod hodie spoliū efficitur, si detrahatur, hoc fuit indumentum, cum superstræbatur*. Spolia sunt res captæ ab hostibus; idem (Gregor.) lib. 3. cap. 29. *Cum magnis hi spoliis in Gallias redierunt*. Idem cap. 32. ejusd. libr. *multa secum spolia ipse vel sui deserventes*. Tryphoninus in *l. bona fides*, §. 1. ff. *deposit.* *Latro spolia, quæ mihi abstulit, ubi plura dixi*.

Gaiso vero Comes ejusdem temporis accepto capitulario, quod anteriores scriptores fecisse commemoravimus, tributa cœpit exigere. Tributa & vectigalia exigebantur per Comites, & inferebantur fisco, & vectigalium exactio fiebat pro ratione capitularii, id est codicis censualis, in quo continebatur modus vectigalium, quem quisque sustineret: & hoc est quod apertius significat Gregor. his verbis sequentibus: *Ostendens capitularium, in quo tributa continebantur*. Inde nomen capitulario, quod vectigalia imponerentur in capita, propter res & possessiones: vulgo *caplastræ*.

Sed protinus epistolam cum auctoritate miserunt, ne populus Turonicus pro reverentia S. Martini describeretur. Auctoritatis nomine intelligitur præceptum seu diploma regium, quia vim & potestatem legis habet, ut & in epistola B. Radegundis infr. h. lib. cap. 42. *Et per auctoritates præcellentissimorum domnorum Regum*. Syn. Meldens. can. 71. *Ut auctoritatem sigillo regio roboratam more tractoriæ Christianissimus Princeps donet singulis Episcopis*. In jure instrumentum auctoritatis est instrumentum emptionis; *l. ult. ff. de pignorat. act.* quia emptor, si evincatur, venditorem laudat id est denuntiat auctorem, ut adit in judicio evictionis.

His diebus Ingeltrudis, qua monasterium in atrio sancti Martini statuerat. In- Cap. * 33.
geltrudis construxit monasterium in atrio cœnobii sancti Martini: id fuisse monasterium puellarum patet ex his quæ sequuntur: *Cum Ingeltrudis monasterium puellarum infra atrium sancti Martini (ut diximus) collocare cœpisset: non jure id factum; monasteria enim puellarum longius a cœnobiis virorum collocari debent, propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum; conc. Agathens. can. 28. can. monasteria 23. 18. qu. 2. Ejusdem monasterii & Ingeltrudis meminit Gregor. infr. lib. 10. cap. † 12. Ingeltrudis vero Religiosa, quæ... in atrio sancti Martini puellarum monasterium collocavit, &c.*

Tunc ego accedens ad monasterium, canonum Nicanorum decreta relegi, in quibus continetur: quia si quæ reliquerit virum, & torum in quo bene vixit spreverit... anathema sit. In causis ecclesiasticis sententia profertur lectis prius canonibus; Gregor. infr. lib. 10. cap. 16. *referatis a nobis & recensitis canonibus, visum est aequissimum, eas; usque quo dignam agerent pœnitentiam, a communione privari*. Idem eod. libr. cap. 19. *Hæc Episcopi audientes, ac lamentantes fratris opprobrium, obtenta vita, ipsum ab ordine sacerdotali, lectis canonum sanctionibus, removerunt: ex conc. Nican. laudatur canon, ut quæ temere diverterit a viro anathema sit*.

Me obvium non habebit. Obvius contrarius; supr. hoc libr. cap. 26. *Sed ille non obvius de hac convenientia, consilium ad confirmandum pacem prebuit*. Inde in obvium pro in adversum seu contrarium; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 80. *elevata in obviam manu, signat*.

Et hæc dicens, misit clam nuncios ad eam, mandans, ut veste mutata, ac pœnitentia accepta, basilicam sancti Martini expeteret. Berthegundis consilio Ingeltrudis matris divertit a viro, prætextu pœnitentiæ, & vestem mutavit, quod infra repetitur: *Erat enim in veste religiosa, adserens se accepisse pœnitentiam*. Pœnitentia conjugatis non nisi ex consensu utriusque danda; conc. Arelatenf. II. can. † 22. *san. pœnitentiam, 33. qu. 4.*

Tunc accensa felle, ad Regem abiit, quasi filium exheredatura de facultate paterna. Exheredare hoc loco improprie accipitur, pro privare bonis paternis: aliis locis exheredari feudo dicitur, qui ob delictum amittit feudum, & exheredatio est committum seu privatio feudi; Suger. in Ludovico Grosso, (cap. 21,) & cum ipso suo requisit-

mo persuasore Thoma turrim † vestram ad vestri exheredationem occupare concertaverunt : & infra : & tam ipsum presatum Thomam nequissimum , quam suos , domino ejusdem † civitatis perpetualiter exheredavit . Robert. Montenf. in supplem. Sigebert. ad ann. 1156. Henricus , Rex Anglerum , exheredavit Willelmum Peurel de Noringuebam , causa † beneficii , quod fuerat propinatum Ramulpho Comiti Cestriae . Idem ad ann. 1157. Guillelmus Rex Siciliae . . . Exheredavit etiam Comitem de Bassevilla cognatum suum , qui ab ipso desciverat : quandoque hereditatus pro exheredatus ; idem ad ann. 1164. Et hereditatus factus est monachus Radingis .

Ejusde Theutarii presbyteri honorem accepit . Converterus dicitur ex magistratu regio presbyter ordinatus , ut hic : vel ex laico monachus ; Gregor. supr. lib. 6. cap. † 6. Ille autem in Greg. infr. h. eodem loco conversus tonsurato capite , fidelissimus monachus nunc habetur . Sic conversi dicti qui , in persecutione vel schismate lapsi , poenituere ; August. de hæresib. ad Quodvultdeum : Meletiani a Meletio nuncupati , nolentes orare cum conversis , id est eis qui in persecutione ceciderunt , vel schisma fecerunt . Converteri etiam gentiles ad fidem conversi ; idem de tempor. sermon. 74. (al. 77. cap. 3.) Converteri sunt , baptizati sunt , ad mensam Domini accesserunt .

Cap. * 34. Rigunthis autem filia Chilperici , cum sapiens matri calumnias inferret . Calumnia est accusatio ; Gregor. de glor. confess. cap. 81. Cognoscitque vir ille boves , quos perdidit , hos recipiens , hominem absque calumnia redire permisit . . . Et idem supr. h. lib. cap. 33. Scilicet ne calumniam , quæ ejus dolo fabricata fuerat , exciperet . Inde calumniari pro accusare ; idem de mirac. martyr. lib. 2. cap. 16. calumniari cepit ac dicere : meus ille erat , inquit , & hic furto eum sustulit . Idem infr. lib. 10. cap. 8. Illud etiam ordinantes , ut . . . rebusque suis , quæ ei ex paterna successione evenerant , absque calumnia frueretur , id est sine lite , sine querela .

Cap. 35. Interea mandatum mittit agenti , ut se adveniente omnia , quæ erant ad expensam ejus necessaria , prepararet . Agens est idem quod actor , ut significat ipse Gregor. infra : mandans iterum actori . Idem supr. lib. 7. cap. 42. Converterusque ad agentem , voce flebili ait . Sic agentes in rebus in notit. imper. Hieronym. in Abdiam , (vers. 17. & 18.) : eos enim , quos nunc agentes in rebus vel veredarios appellamus , veteres frumentarios nominabant . Ambros. 2. offic. † cap. 29. num. 150. Legebatur re-

†† Ammian. scripti forma † directior , magistri officiorum statuta , agens †† in rebus imminet . lib. 22. cap. 3. Et injecta manu , voluit eum retinere . Id est manu injecta propria auctoritate . Manus injectio est cum rem sine iudice vindicamus , ut docet Servius in illum locum . 10. Apodemium Æneid. (419.) Injecere manum Parca . Tertull. 1. advers. Marcion. (cap. 6.) Con- venit enim & quodammodo injecta manu detinens adversarii sensum : quod probat ibid. cap. 7. l. Titius , ff. de servis exportand. & l. generali C. de decur. duo agentes Mandans iterum actori , ut domo scopis mundata , stragulis scamna operiret . Moris in rebus : & fuit scamna stragulis operire . Veteres sedebant in scamnis stratis stragulis : stragula lib. 27. cap. 7. est vestis discolor , sic dicta , quod stratu & amictu apta sit ; Isidor. origin. lib. 19. cap. 26. Stragulum vestis est discolor . . . Dictum autem , quod in stratu & in amictu aptum sit . Stragula vestis est omne pallium πεπρωμα , stratum , quod infertur ; l. in stratum , de V. S. Veteres etiam discumbebant in lectis stratis aulæis , id est velis depictis ; Virgil. 2. Æneid. (700 & seq.)

Aulæis jam se regina superbis

Aurea composuit sponda , mediamque locavit .

Ubi Servius : antiqui stibadia non habebant , sed stratis tribus lectis epulabantur .

Cujus mediam alvum ictu penetrans : a tergo egressa falarica . Falarica est genus teli , quod mittitur a phalis id est turribus ligneis ; Festo , Nonio , & Isidoro . Virgil. 9. Æneid. (705.)

Sed magnum stridens contorta falarica venit .

Et ibi servius : Hoc autem telo pugnatur de turribus , quas phalas dici manifestum est . Abbo de obsid. Paris. lib. 1.

Mittitur arte fala vexare falarica binos
Artifices .

Chil

Childebertus Rex morabatur cum conjuge & matre sua infra terminum urbis, quam Strateburgum vocant. Strateburgus est castrum munitissimum, quod veteres Argentoratum vocabant, clade Alemannorum notum; Ammian. lib. 15. (cap. 10.) Argentoratus barbaricis cladibus nota. Gregorius infr. lib. 10. cap. † 19. Qui statim ad Argentoratensem urbem, quam nunc Strateburgum vocant, deductus, exilio condemnatus est. Nithard. lib. 3. ad ann. 842. Ludhuvicus & Karolus in civitate, quæ olim Argentaria vocabatur, nunc autem Strazburg vulgo dicitur, convenerunt.

Cumque confortata ab incommodo, ad Regis presentiam accessisset. Confortare est firmare, corroborare; Gregor. supr. lib. 4. cap. 5. Expergesactus autem, & Deo gratias agens pro hac consolatione, quod eum per caelestem nuntium confortare dignatus est. Beda hist. lib. 4. cap. 26. in fin. donec legitimus Rex Viltred, id est filius Ecgberti confortatus in regno.

Septimina vero cum Droctulfo vehementer caesa, ac cauteriis accensis in facie vulnerata. Septimina & Droctulfus fustibus caesi, & cauterio in facie, id est ferro candenti inulti poenæ causa, quod constitutione Constantini vetitum est; l. si quis, C. de poen. Cujac. 7. obser. 13.

Ut scilicet trahens molam, his, quæ in gynæcio erant posite. Septimina poenæ causa damnata ad molam, ut his, quæ in gynæcio erant, farinam in dies singulos pararet. Gynæcium est trextrinum Principis, in quo vestes regiæ texebantur; l. 24. C. Th. de ammon. & tribut. l. 6. C. eod. de Judeis, & calicol. Gynæciarii sunt artifices gynæcii, de quibus in utroque codic. tit. de muritegul. & gynæciar. & in notit. imper. & quia mulieres maxime dabant operam texendis vestibus & lanificio in gynæcio Principis, Septimina damnata est ad molam, ut his, quæ erant in gynæcio Principis, farinam pararet: corrupte geniciarias vocat synod. Meldens. can. 75. Si autem laici capellas habuerint, a ratione & auctoritate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant, & inde canes, aut geniciarias suas pascant. Apud Romanos damnatio in ministerium metallicorum, & in opus salinarum, erat poena propria feminarum; l. aut damnium, §. in ministerium, l. capitalium, §. divus, ff. de poen. l. mulier, de captiv. & postlim. revers. ut hic damnatio ad molam est poena mulieris. Servi etiam poenæ causa damnari solebant in pistrinum seu molam; Terent. in Andria (1. 2. 28.) Verberibus casum te Dave in pistrinum dedam usque ad necem. Idem in Phorm. (2. 1. 18. & 19.) herus si redierit: molendum usque in pistrino. Leo Ostiens. chron. Cassin. lib. 2. cap. † 59. a quibusdam nostris captus & tonsuratus, † nec non saoco indutus, & ad cernendam farinam, more famulorum, in pistrino positus est.

Droctulfum autem incisus capillis & auribus, ad vineam excolendam delegaverunt. Damnati in metallum, vel ad rus colendum, tondebantur, in fronte notis inurebantur, & auribus truncabantur, ut si forte fuga se subriperent dignoscerentur; Hilarius Pictaviens. lib. contr. Constantium, (cap. 11.) sed' dament querela famosa est, jussos a te Episcopos non esse, quos condemnare nullus audebat, etiam nunc in ecclesiasticis frontibus scriptos, metallicæ damnationis titulo recenseri. Eodem consilio servis fugitivis capilli abscondebantur; conc. Epaonens. can. 39. vel dextra auris notæ causa præcidebatur; Augustin. de agon. Christian. cap. † 29. Populus autem ipsius quando non audit Prophetas & evangelium... satis significat, servum se esse, non liberum, & aurem dexteram se habere præcisam.

Ea monasterio dejecta, ipsam substituerent principalem. Principalis hoc loco pro abbatisa. Sic Spiritus sanctus dicitur Spiritus principalis; psalm. 50. Et Spiritu principali confirma me. Alias principales sunt primi decurionum; l. jubemus, C. de liberal. caus. Tertull. de coron. (cap. 13.) Coronatur & vulgus nunc ex principaliuna † prosperitatum exultatione.

Qui licet Apostolorum temporibus non fuerit, tamen apostolicam gratiam non effugit. Martinus Turonensis E. vir apostolicus gratia & meritis. Sever. Sulpit. hist. sacr. lib. 2. Ausus etiam miser est, ea tempestate Martino Episcopo, viro plane Apostolis conferendo, palam objectare hæresis insamiam. Idem epist. 2. de eodem: ut est consertus Apostolis & Prophetis.

Si quæ... in Pictavina civitate vestro monasterio meruerit sociari, secundum beatæ memoriæ domini Casarii Arelatenfis Episcopi constituta, nulli sit ulterius discedendi licentia. Monasterium puellarum B. Radegundis Pictaviensis institutum sub regula Casarii Arelatenfis Episcopi, quæ scripta est virginibus; Fortunatus Pictaviensis Episcopus lib. 5. de B. Radegunde, (carm. 2.)

Atque adscita sibi servetur ab urbe Genesi

Regula Casarii Prasulis alma pii.

Idem lib. 9. de eodem, (carm. 1.)

Regula Casarii linea nata sibi est.

Ut rursus Gregor. ipse infr. cap. 40. h. libr. Arelatensem urbem expetunt: de qua regula S. Casarii, atque Casariæ beatæ suscepta; & rursus cap. 42. ejusd. lib. ex epist. B. Radegundis: Insuper congregationi per me Christo præstante collectæ, regulam, sub qua sancta Casaria degit, quam sollicitudo beati Casarii Antistitis Arelatenfis ex institutione sanctorum patrum convenienter collegit, adscivi.

Unde anhelæ & satis exigua erant. Exiguus, tenuis, exinanitus, defectus; Gregor. supr. lib. 4. cap. 37. Non ascendetis, nisi satisfaciatis prius his, quos exiguos reliquistis. Papias: *** Exiguus, imbecillis, infirmus, multum egens, parvus. Augustin. de nat. bon. contr. Manich. (cap. 21.) Ideo quippe & parva atque exigua jam communi loquendi usu modica dicuntur.

Cap. 40.

Tempore Chlotarii Regis, cum Beata Radegundis hoc monasterium † instituisset, semper subiecta & obediens cum omni congregatione sua anterioribus fuit Episcopi. Tempore B. Radegundis monasterium Pictaviense semper fuit subiectum Episcopo diocesano: post eam idem monasterium etiam parvit Episcopo; Gregor. infr. h. cap. Quæ migrante, iterum petiit abbatissa, se sub sacerdotis sui potestate degere. Eâ ætate monasteria utriusque sexus erant in potestate Episcopi; conc. Aurelianens. I. can. † 19. Abbates pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant: & si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur: qui semel in anno in loco, ubi Episcopus elegerit, accepta vocatione conveniant; can. abbates, 18. qu. 2. conc. Arelatenf. V. can. 2. Monasteria, vel monachorum disciplina ad eum pertineant Episcopum, in cujus sunt territorio constituta; can. monasteria, ead. caus. & quest.

In partes Orientis clericos destinat pro Dominicæ crucis ligno. Radegundis Regina reliquias Dominicæ crucis, missis clericis Hierosolymam, obtinuit, & in Pictaviensi monasterio in arca argentea cum aliis reliquiis sanctorum collocavit, cum solemnî pompa, id est grandi pfallentio & cereorum ac thymiamatis id est suffitius apparatu; Gregor. ipse de mirac. martyr. lib. 1. cap. 5.

Regis se tuitione munierunt. Abbatissa Pictaviensis, quia iniquiorem experiebatur Maroveum Episcopum, monasterium commendavit tuitioni regis. Wifredus Comes Bituricensis cum uxore Oda posuit monasterium Stradense, & ultro submitfit tuitioni Pipini Regis; auctor anonym. vit. Genulfi libr. 2. *** cap. 8. Quibus, ut se tempus obtulit, continuo de rebus eidem loco delegandis testamentum faciunt, dominique Pipini Regis adeuntes præsentiam, vota suggerunt, & locum sibi rebus decretis per testamentum ejus potestati committunt, ut ipsius auctoritate atque Francorum dominiceps Regum providentia tueretur. Monasteria ab ipsis fundatoribus solebant commendari tuitioni regis, quod patribus Galliarum non displicuit; synod. Meldens. can. 41. Providendum est regis majestati, ut monasteria, quæ ab hominibus † Deum timentibus in sua proprietate constructa, prædecessores illius causa defensionis & muniturdi susceperunt, ut libera libertate, † remota spe hereditaria de illorum proprietate, ibidem religio observaretur.

Unde factum est, ut absens ad Childebertum Regem præceptionem eliceret, ut ei hoc monasterium sicut reliquas parochias regulariter liceat gubernare. Maroveus Pictaviensis Episcopus nescio quo animo respuit regimen monasterii S. Radegundis: sed consilio Gregorii nostri ejusdem regimen ad se revocavit, obtento etiam super hac re præcepto regio; nam ea ætate pleraque etiam, quæ pertinerent ad ecclesiam, manu regia feliciter gerebantur.

In-

Intenditis contra rationem, & nullomodo vobis ea series inferi potest, quæ blasphemium arceat. Id est nullatenus recta ratio vobis animo inferi potest, quæ culpam notam arceat: eadem analogia serietas est tractatus de rebus seriis; Sidon. libr. 1. epist. 9. *tandem reditum est in publicam serietatem, quæ rebus actitandis januam campumque patefecit.* Idem libr. 9. epist. 13. *cum serietate*, id est serio: series proprie est ordo & catena rerum gestarum; Ambrosius de paradif. cap. 12. *Pura enim & simplex mandati forma servanda, vel testimonii series intimanda est.* Plerumque testis, dum aliquid ad seriem gestorum ex suo adjicit, totam testimonii fidem partis mendacio decolorat.

Et se infra basilicam sancti Hilarii tutaverunt. Tutare se idem est quod tutionis seu tutelæ causa intra ecclesiam confugere, se in tuto ponere; Gregor. libr. 9. cap. 4. *At ille cernens se in discrimine, tutata intra urbis Lugduni Clavati muros conjugæ suæ, ad Guntchramnum Regem confugit,* Papias:***) *Tutari, servare, defendere.*

Dicentes: quia Regina sumus. Chrodielis filia Chariberti Regis, & Basina filia Chilperici Regis, queruntur de mala tractatione abbatissæ Pictavenfis, quia Reginae erant. Regum filiae etiam velatae inter sanctimoniales Reginae dicebantur, ut & ipsa Chrodielis infr. lib. 10. cap. 15. *Nolite, inquit, super me, quæso, vim inferre, quæ sum Regina, filia Regis, Regisque alterius consobrina:* ut apud veteres Iliæ Numitoris filia, & Veltæ sacerdos, dicitur Regina; Virgil. 1. Æneid. (276. & seq.)

Donec Regina sacerdos

Marte gravis, geminam partu dabit Iliæ prolem.

Ubi Servius: *Regina Regis filia abusive dicit more poetico.* Et Ilione majori nataram Priami sceptrum tribuit idem vates eod. libr. (656. & seq.)

Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim,

Maxima natarum Priami.

Lucillæ sorori Augustæ honores concessit Commodus thronum regium, & ignis prælationem; Herodian. lib. 1. *καὶ γὰρ ἐπὶ τῷ βασιλείῳ τῷ θρόνῳ καθῆσο, ἐν τοῖς δεξιῶσι, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπειεν αὐτῆς.* Nam & in spectaculis in regio throno sedebat, & ignis ei præferebatur.

Dum autem hac agerentur, Gundegisilus Burdegalensis, adjunctis secum Nicasio Egolismensi, & Saffario Petrogorico, ac ipso Maroveo Pictavensi Episcopis, eo quod hujus urbis Metropolis esset, ad basilicam S. Hilarii advenit. Pictavum est sub metropoli Burdegalensi: idcirco Chrodielis & Basina sanctimoniales cœnobii Pictavienfis, quia per contumaciam ad monasterium, e quo cum quadraginta virginibus egressæ erant, redire suaderi non potuere, a Gundegisilo Burdegalensi Metropolitano adjunctis Maroveo Pictavienfi & aliis Coepiscopis, conventu habito in basilica S. Hilarii, excommunicatæ sunt. Eadem de causa indicta synodo Gundegisilus Burdegalensis cum suis suffraganeis convenit; Gregor. infr. libr. 10. cap. 15. *Guntchramnus vero Rex Gundegisilum Burdegalensum cum provincialibus suis, eo quod ipse Metropolis huic urbi esset.*

Cap. * 41.

Exurgens turba murionum. Morio stultus, a Græco *μόρος* stultus; Augustin. epist. 28. (al. 166. cap. 6. num. 17.) *Quidam vere tantæ sunt fatuitatis, ut non multum a pecoribus differant, quos moriones vulgo vocant.* Idem libr. 1. de peccator. remiss. contr. Pelagian. cap. † 35. *Ipsos quoque fatuos videmus, quos vulgo moriones vocant, ad cordatorum delicias adhiberi, & in mancipiorum æstimatione pretiosiores esse cordatis.* Idem libr. 3. contr. Julian. cap. † 4. *Quis autem nesciat, quos vulgo moriones vocant, natura ita fatuos, ut quibusdam eorum pene sensus pecorum conferatur?*

Tanta eos in ipsa S. Hilarii basilica cæde mactavit. Mactare est fustibus aut virgis quem cædere; Pelagius in can. de Benedicto, 32. qu. 1. *Ut eum cum ipsa quoque adultera districtè mactare non differas.* Gregor. P. in Ezechiel. homil. 10. *Sæpe enim quosdam vidimus tota se mente ad sanctæ lectionis studium contulisse, atque inter verba dominica recognoscentes in quantis deliquerint, semetipsos in lacrymis mactare.* Et Gregor. noster de vit. patr. cap. 10. *rursumque ad eum veniens tanta eum cæde mactavit, ut vix putaretur evadere.* Inde, ni fallor, ortum vernaculum mat-

ter; Orderic. Vital. libr. 12. (ad ann. 1119.) *castrum condere cepit, quod Matapun-tenam, id est devincens meretricem, pro despectu Haduissæ Comitissæ nuncupavit.* Mactare etiam pro affligere, vexare, dixere veteres; Plaut. in Aulul. (3. 5. 61.) *Dotatæ mactant & malo & damno viros: & infr. eod. ** non edepol. nunc ego te mediocri mactio infortunio.* Idem in Pcenulo (3. 1. 14.) *Divitem audacter solemus mactare infortunio.* Idem in Epidico **) *Si ero reprehensus mactio ego illum infortunio.*

Non inquisito Cleni fluminis vado. Clenus amnis, est le Clain. Oritur e finibus Lemovicum, Pictavum præterlabitur, mergitur Vigenna fluv.

Cap. * 42.

Radegundis peccatrix. In subscriptione epistolæ ad Episcopos Galliæ Radegundis Regina se dicit peccatricem humilitatis causa: eodem genio in subscriptionibus conciliorum Episcopi se dicunt peccatores.

Electio etiam nostræ congregationis domnam & sororem meam Agnetem ... abbatissam institui. B. Radegundis monast. puellarum Pictavis condidit & dotavit, & ei Agnetem sororem abbatissam imposuit, non sine electione congregationis. Ejusdem meminit Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 29. *Venerabilis vero Agnes Pictavarum sanctimonialium abbatissa relatum sibi ab ipso, cui contigit, Treverico negotiatore, &c.*

Epistola vicarietate prosternor. Epistolæ vicarietas quædam est, id est vicarium officium, quia per epistolam absentes, amicis præsentium vice funguntur; Senec. epist. 40. *Si imagines nobis amicorum absentium jucundæ sunt, quæ memoriam renovant, & desiderium absentis falso atque inani solatio levant: quanto jucundiores sunt litteræ, quæ vera amici absentis vestigia, veras notas afferunt?* Eugenius Episcopus Carthaginensis in epist. ad Catholicos apud Gregor. libr. 2. cap. 3. *necessarium duxi, has pro me vicarias vestre dirigere sanctitati.* Tertull. de idolatr. (cap. 23. in fin.) *ne illa litteræ negatrices vicariæ oris nostri.*

Seu abbatissam alteram, quam sororem meam Agnetem, quam beatissimi Germani præsentibus suis fratribus benedictio consecravit. Germanus Parisiensis Episcopus Agnetem sororem B. Radegundis abbatissam Pictaviensem benedixit. Benedictio abbatum moris antiqui est, pertinetque ad Episcopum; cap. sicut tuis, de simon. cap. statuimus, de suppl. neglig. prælat. cap. meminimus, de accusat. cap. cum contingat, de atat. & qualit. & ordin. præfic. Ivo Carnot. epist. 73. & 88. (al. 37. & 57.)

Aut extra regulam exinde egredi quis tentaverit. Extra regulam idem est ac præter regulam: alias extra regulam dicuntur facta delicta monachorum, quæ non pertinent ad regulam, quorum tantum cognitio pertinebat ad Episcopum: in his, quæ pertinebant ad regulam, monachi habebant suum judicem, nimirum abbatem; conc. Tolet. IV. can. 50. *Hoc tantum sibi in monasterio vindicent sacerdotes...abbates, aliæque officia instituere, atque extra regulam facta corrigere; can. hoc tantum, 18. qu. 2.* Ut sicut prædones & spoliatores pauperum extra gratiam vestram habeantur. B. Radegundis in epist. scripta ad Episcopos, eorum & Regum tuitioni commendat Pictaviensè monasterium, violatoribus emunitatum ipsius imprecatur, ut, sicut prædones & spoliatores pauperum, alieni sint a gratia Episcoporum, id est excommunicentur: subjunxit & atrociorè imprecationem, ut Dei & sacræ crucis & B. Mariæ judicium incurrant, & beatos confessores Hilarium & Martinum habeant contradictores & persecutores.

*† In Ade-
vald. meo lo-
eo citat. nihil.
Paulus War-
nefrid. ex
Marco poe-
ta: tres enim
corvi, quos a-
lere solitus e-
rat, sunt cir-
cumvolantes
secuti. Leo
Ostiens. chron.
Cassin. libr.
1. cap. 1. &
tribus corvis,
quos solitus
erat alere,
consequentibus.

Ex permisso & solatio domnorum Regum. Solatium accipe pro ope & auxilio; Gregor. infr. libr. 10. cap. 3. *nunciantes adesse exercitum in solatium eorum.* Et cap. 8. ejusd. libr. *Sed Innocentius ait: si de filiis tuis unum accipio, quem clericum faciam, in solatio meo retineam, faciam quæ precaris.* Idem supr. lib. 5. cap. 14. *Cum-1. cap. 1. & que parvum solatium qui eum ducebant haberent, ab ipso Gauleno in itinere excussus* est. Solatiari, pro opem ferre; Gregor. M. libr. 1. epist. 13. *huic vos solatiari, in quo quos solitus sibi necesse fuerit, admonemus, nullusque sit ei de quolibet molestus articulo.* Idem erat alere, eod. lib. epist. 19. *Solatiante domino nobis.* Solari est refici seu recreari; Adrevald. de mirac. S. Benedicti lib. 1. cap. 4. *† *Tres eum corvi, quibus solari solitus erat, sunt circumvolantes secuti.*

Et

Et ut hæc supplicatio mea, quam manu propria subscripsi, ut in universalis ecclesie archivo servetur, effusus cum lachrimis deprecor. B. Radegundis in fin. epist. deprecatur Episcopos, ut epistola illa, quæ continet commendationem sui monasterii, perpetuæ memoriæ causa deponatur in archivo universalis ecclesie, id est in archivo ecclesie Romanæ, intelligens ibi tutiorem fore epistolam, ubi tuta sunt diligentia custodia instrumenta totius ecclesie. In archivo ecclesie Romanæ deponuntur instrumenta ecclesiastica custodiæ causa; cap. ad audientiam; de præscript. clem. Romani, in fin. de jurejur. Gregorii & aliorum Pontificum epistolas in scrinio ecclesie Romanæ custodiæ causa depositas, & inde petitas per Nothelimum presbyterum Londinensis ecclesie, refert Beda in præf. hist. Nothelmus postea Romam veniens, nonnullas ibi beati Gregorii & aliorum Pontificum epistolas, perscrutato ejusdem sancte ecclesie Romanæ scrinio, permissu ejus qui nunc ipsi ecclesie præest Gregorii Pontificis invenit: de quo plura dixi in Ecdico advers. Joan. Launoium presbyter. & Theologum.

Cui provocata Chrodieldis cum reliquis puellis ad audientiam dixerunt: non venimus, quia a communione suspensa sumus. Si reconciliari meremur, tunc ad audientiam venire non differimus. Chrodieldis & sociæ ad audientiam id est in judicium vocatæ a Theutario presbytero misso regio, judicio abstinuerant, quod essent suspensæ a communione. Excommunicatus non potest stare in jure & judicio; cap. cum desideres, de sentent. excommunicat. cap. decernimus, eod. tit. in 6. cap. pia, de ex-cept. eod. Hodie in Gallia exceptio excommunicationis non potest opponi in foro sæculari, id est excommunicatus non prohibetur agere in judicio; gloss. in pragmatic. tit. de causis, §. statuit 2. in verb. effusus. Aufres. de potest. eccles. sup. laicos, num. † 34.

Cap. * 43

A D L I B R U M X.

Cap. I.

SUBSECUTA est de vestigio clades, quam inguinariam vocant. Romæ exorta est pestis sævissima, qua primus omnium percussus est Pelagius Papa. Lues inguinaria dicitur a percussione inguinis; Isidor. lib. 4. cap. 6. *Ipsa & inguina ab inguinum percussione.* Gregor. supr. libr. 9. cap. 21. *Nam tunc ferebatur Massiliam a lue inguinaria valde vastari.* Idem de mirac. marty. libr. 2. cap. 45. *Igitur Cautini Episcopi tempore, quo ingruentibus peccatis populi Arverna regio ab excidio luis, quam inguinariam vocant, devastabatur.* Idem supr. libr. 4. cap. 5. *Hujus tempore, cum lues illa, quam inguinariam vocant, per diversas regiones deseviret.*

In rebus propriis sex in Sicilia monasteria congregavit. Septimum intra urbis Romæ muros instituit. Gregorius morte patris rerum suarum compos factus, in propriis prædiis sex in Sicilia monasteria condidit & dotavit, septimum in urbe in honorem S. Andreae ad Clivum Scauri, in quo & monachum professus est; teste Joanne Diacono libr. 1. cap. † 5. & 6. *Se monachum fuisse non sinit & ipse Gregor. in Ezech. homil. 11. Et quidem in monasterio positus, valebam & ab ociosis linguam restringere, & in intentione orationis pene continue mentem tenere.* Et Beda hist. libr. 2. cap. 1.

Septimusque levita ad adjutorium Papæ adsciscitur. Gregorius a Benedicto Pontifice diaconus Cardinalis creatus, nec multo post a Pelagio apocrisarius missus Constantinopolim; teste Joan. Diacono lib. 1. cap. † 25. & 26. *Baronius maluit eum diaconum Cardinalem creatum a Pelagio.*

Unde factum est, ut epistolam ad Imperatorem Mauricium dirigeret, cujus filium ex lavacro sancto susceperat. Gregorius, cum apocrisarii officio fungeretur in aula Constantinopolitana, Mauriti Imp. filium ex sacro baptismi fonte suscepit; Jo. Diac. libr. 1. cap. 40.

Septiformem letaniam. Gregorius pestis avertendæ causa majorem litaniam, id est solemnem processionem indixit, quam septiformem vocat Gregorius, quod per septem ordines distincta esset, ut narratur fusius hic, & apud Jo. Diaconum libr. 1. cap. 41.

Clamantes per plateas urbis, kyrie eleison. Gregorius I. in litania solemnî, quam instituit pestis depellendæ causa, jussit cantari kyrie eleison. Idem instituit kyrie eleison decantari ad missas; Sigibert. in chronic. ad ann. 592. *Hic inter multa, quæ ecclesie utilia fecit & instituit, antiphonarium regulariter centonizavit, & utiliter compilavit. Kyrie eleison a clero ad missas cantari præcepit;* de quo ipse Gregor. lib.

libr. 7. epist. 63. & Joannes Diac. lib. 2. cap. 21. Nec omittendum quod apud Christianos kyrie fuit clamor militaris; Luitprand. hist. libr. 2. cap. † 9. Haud mora bellum incipitur, atque ex Christianorum parte sancta mirabilisque vox kúrie, ex eorum (Hungarorum) turpis & diabolica, hui hui, frequenter auditur.

Sed nec destitit diaconus noster, nisi ad episcopatum ejus de Porto rediret, & qualiter ordinatus fuerit, presenti contemplatione suspiceret. Gregorius invitus, electus Pontifex fugam molitus, a fuga reductus. Diaconus Gregorii nostri, qui tum Romæ versabatur horum omnium spectator, non prius recessit ab urbe, quam Gregorius rediret de Porto: id nomen portus Romani in ostio Tyberis, unde e fuga retractus est ad episcopatum ejus, id est ad pontificatum suscipiendum, & Pontifex ordinaretur.

Aut populum commanentem. Manentes sunt manentes vicani seu municipales, vulgo manans & habitans; Gregor. de vit. patr. cap. 1. Verum ubi relinquentes hoc habitaculum, quod expetierant, ad villas manentium sunt regressi.

Responderunt, hoc Animodi vicarii dolo, qui pagum illum judiciaria regebat potestate, factum fuisse. Vicarius hic est vicarius Comitum, qui erat prætor seu iudex pagi; Gregor. supr. libr. 7. cap. 23. Injuriosus ex vicario, ex comite vero Eunomius.

In supradicta vero urbe Childebertus Rex omne tributum, tam ecclesiis quam monasteriis, vel reliquis clericis, qui ad ecclesiam pertinere videbantur, aut quicumque ecclesie officium excolebant, larga pietate concessit. Childebertus Rex ecclesie Arvernae & monasteriis omne tributum remisit. Agri a Principe ecclesiis concessi immunes a tributis & vectigalibus; conc. Aurelianens. I. can. † 5.

In confinio vero termini Arverni, Gabalitari, atque Ruteni, synodus Episcoporum facta est contra Tetradiam relictam quondam Desiderii. Synodus Episcoporum Aquitaniae celebrata est contra Tetradiam uxorem Eulalii Comitum Arvernorum, quæ viro relicto ob sævitiam & malos mores transierat ad Desiderium, a quo modo recesserat, ex quo relicta Desiderii dicitur.

Denique cum in oratorio domus sua hæc in oratione frequenter incumberet. Majores habebant privata oratoria domi, & clericos, quos observantes vocat conc. Aurelian. IV. can. 26. oratorium Marilignensis domus, quæ erat villa regia, memorat Gregor. infr. h. libr. cap. 18. Ante hos vero dies cum Rex in oratorium domus Marilignensis ingrederetur.

In cilicio, quo orabat, suggillata reperitur. Religiosiores orabant strati super cilicio, sedebant etiam in cilicio; Sulpit. Sever. dialog. 1. (in princ.) factis in terram ciliciis confedimus: & infra: Quod cum dixisset, paululum omnes conticimus. Dein cilicium, cui insederat, ad me propius admovit. Idem in ciliciis cubabant; Hieronym. de Paula, (ad Eustoch. epist. 108. al. 27. num. 15.) sed super durissimam humum stratis ciliciolis quiescebat.

Tu vero si idoneus es, ut adseris. accede propius, & sume tibi eucharistia particulam, atque impone ori tuo. Eulalius Comes a Cautino Arvernenf. Episcopo a communione remotus ob rumorem de nece † matris, eo postulante ad communionem purgationis causa, id est ut se purgaret de suspitione criminis per SS. eucharistiam. Ait sume tibi eucharistia particulam, quia ex more antiquo sacerdos tradebat SS. eucharistiam in manu fidelium, quibus liberum erat aut statim eam consumere, aut domum alportare & sumptionem reservare in tempus opportunum; Tertull. de orat. cap. 14. in fin. Accepto corpore Domini, & reservato, utrumque salvum est, & participatio sacrificii, & executio officii. Idem libr. 2. ad uxorem. cap. 5. Non sciet maritus quid secreto ante omnem cibum gustes? & si sciverit panem non illum credit esse qui dicitur? Ambros. de excess. Satyr. (lib. 1. num. 43.) Qui prius perfectioribus esset initiatus mysteriis, in naufragio constitutus . . . quos initiatos esse cognoverat, ab his divinum illud fidelium sacramentum poposcit: non ut curiosos oculos inferreret arcanis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare. Rufin. de vit. patr. libr. † 2. cap. 29. Aliud quoque multo terribilius addebat, (Macarius, junior) quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta, ubi porrexisent ad suscipiendum palmas,

Cap. 3.

Cap. 5.

Cap. * 7.

Cap. * 8.

Cautini Arvernenf. Episc. meminit Greg. de mirac. mart. lib. 2. cap. 45

in nonnullorum manibus prevenientes Æthiopes carbones deponere. Beda hist. libr. 4. cap. 24. Rurſus ille : & tamen, ait, afferte mihi euchariftiam . Qua accepta in manu, interrogavit . Joann. Diacon. libr. 1. cap. 33. Tunc in eadem navi residentes, non jam ex mortis vicinia, ſed ex ipſa ejus præſenti viſione turbati, omnes ſibi metiſſis pacem dederunt, corpus & ſanguinem † Redemptoris acceperunt. Fideles in manibus lotis accipiebant SS. euchariftiam, & per ſe eam ori admovebant; Auguſtin. de tempor. ſerm. † 244. nunc 392. in append. num. 6. Si erubeſcimus ac timemus euchariftiam manibus ſordidis tangere, plus debemus timere ipſam euchariftiam in anima polluta ſuſcipere . Viri ſumebant euchariftiam pura id eſt nuda manu, feminae velatæ linteolo, quod dicebatur dominicale, a Dominico corpore Chriſti, quod in eo ſuſcipiebatur; conc. Antioch. can. † 42. Ut unaqueque mulier, quando communicat, dominicalem ſuum habeat . Auguſtin. de tempor. ſermon. 252. (al. 229. num. 5. in append.) Omnes viri, quando † ad altare acceſſuri ſunt, lavant manus ſuas, & omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Chriſti accipiant . Moribus Ægyptiis fideles euchariftiam in manu accipiebant, eamque aſportabant domum, & in armario reponebant; Pallad. hiſt. Laſiac. cap. 79. ***) ἄτος ὁ πῖςικος κατὰ τὸ ἔδος τῆς χῆρας ἔλαβεν κοινωρίαν τῆ ἀγία, κὶ βαλὼν αὐτῶ, ἐν μυτικίῳ ἀπέδετο ἐν τῶ ἰδίῳ ἀρμαρίῳ. Fideles juxta conſuetudinem regionis die ſancto cœnæ dominicæ ſumptam communionem involvit in linteo, & in armario repoſuit. Et quia honeſtiores affumebant euchariftiam in vaſe aureo vel argenteo in contemptum tenuiorum, ne id fieret, vetitum eſt ſynod. VI. in Trull. can. 101. Et quia aliquando evenit, ut quis euchariftiam in manibus acceptam non conſumeret, hoc vetitum eſt conc. Tolet. I. can. 14. Si quis autem acceptam a ſacerdote euchariftiam non ſumpſerit, veluti ſacrilegus propellatur . Conc. Rothomagenſ. can. 2. apud Burchardum libr. 3. cap. 76. decretum eſt, ut deinceps a laicis euchariftia nuda manu non attingeretur, ſed a ſacerdote in os fidelium immitteretur . Ait euchariftiæ particulam, quia euchariftiæ particula tradebatur, quæ accepta ſtatim accipiens eam conſumebat : & hoc eſt quod ſignat Gregorius his verbis, quæ ſequuntur : at ille accepta euchariftia communicans abſceſſit. Contraſta SS. euchariftia ſacerdos particulam ſumebat, & alias fidelibus distribuerebat; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 87. Verum ubi explicitis verbis ſacris, contraſta corporis Domini ſacramento, & ipſe ſumpſit, & aliis distribuit ad edendum : mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac ſpumas cum ipſa myſterii ſacri particula, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore projiciens, inter manus ſuorum ab eccleſia deportatur . Et hoc inſinuat Auguſtin. ſermon. de verb. Domin. **) Et norunt fideles, quemadmodum manducant carnem Chriſti, unusquisque accipit partem ſuam, unde & ipſa gratia partes vocantur . Beda hiſt. libr. 4. cap. 14. ſimul & infirmanti puero de † eodem ſacrificio dominicæ oblationis particulam deſerri mandavit .

†† In libr. meo 6. 10. Excaca cor populi hujus, & aures ejus aggravata. Esdr. vero lib. 2. cap. 7. 3. clauſa portæ ſunt, & oppilatæ. Plal. 106. 42. omnis iniquitas oppilabit os ſuum. Machab. lib. 2. cap. 2. 36. nec oppilaverunt loca occulta.

Sed concubina ejus inſtigante (ut quidam aſſerunt) invidia; maleficiis ſenſum ejus oppilaverunt . Senſus pro mente; Gregor. ſupr. libr. 4. cap. 31. Sed & ſenſum viſ illa veneni auferebat ab homine . Idem libr. 5. cap. 5. aſperius extra ſenſum factus. Idem cap. † 20. ejusd. libr. Cum autem Juſtinus Imperator amiſſo ſenſu amens effectus eſſet . Oppilare, idem valet quod obſtrudere; Gregor. ſupr. libr. 6. cap. † 40. Certe ſi obpilatas habet aures . Auguſtin. libr. 3. de Trinit. (cap. 11. num. 26.) Sed quid ultra differimus † ora eorum evidentiffimo atque graviffimo alio documento oppilare . Eſaiæ 6. †† In craſſa cor populi hujus, & aures eorum oppila .

Suſceptoque Innocentius Epicoſopus puero, totoſondit comam capitis ejus, deditque eum archidiacono eccleſiæ ſuæ . Joannes filius Eulalii Comitis & Tetradiæ ſuſceptus ab Innocentio Epicoſopo Rutenenſi, ordinatus eſt in clericum tonſa coma capitis . Clerici ordinati per tonſuram capitis; Gregor. de vit. patr. cap. 9. Sed abiit ad Arcadium Biturigiæ urbis Epicoſopus, petiitque comam capitis tonderi, adſciri ſe in ordinem clericorum : quod Epicoſopus domino volente ſine mora complevit : de quo intelligendus Ammian. libr. 22. (cap. 11.) Dum ædificandæ præeſſet eccleſiæ, cirros puerorum liſcentius detondebat . Clericus tonſus traditus eſt archidiacono inſtituendus . Clerici erant ſub cura & manu archidiaconi, qui præerat menſæ canonicæ, quæ erat menſa cle-

clericorum ; Gregor. d. cap. † 9. *nec multo post diaconatus officium sumens vacabat jejuniis, delectabatur vigiliis, exercebatur lectione, atque in oratione assidua promptus effundebatur, ut nec ad convivium mensæ canonica cum reliquis accederet clericis: quod audiens archidiaconus frendens contra eum ait, &c.* Hinc Majorinum lectorem in diaconio Cæciliani fuisse signat Optat. Milevit. libr. 1. (cap. 19.) & Majorinus, qui lector in diaconio Cæciliani fuerat.

Cumque res, quas de ejus, abiens ad Desiderium, domo abstulerat, inquireret, judicatum est, Tetradia ut quadrupla satisfactione ablata restitueret. Tetradia iudicio synodi episcopalis damnata est in quadruplum Eulalio marito restituere res amotas, cum ab eo secessit ad Desiderium. Actio furti est in quadruplum; l. in furti, ff. de furt. Plaut. in Perfa (1. 2. 10.) *Neque quadruplari me volo: neque enim decet.* Idem in Curcul. (5. 2. 21.) *quam ego pecuniam quadruplicem abs te & † leone auferam.* Judex, qui temere judicasset, damnabatur in quadruplum; Gregor. supr. lib. 4. cap. † 38. *Quatuor millibus solidorum archidiaconum condemnavit. Quod in presentia Regis Sigiberti veniens, quadrupla satisfactione, insequente Jovino, composuit.*

In quorum capite Beppolenum & Ebracharium Duces delegit. Duces in capite, vulgo *en chef*; Gregor. supr. lib. 4. cap. 30. *Erat enim tunc Firminus Comes urbis illius, qui cum ipsis in capite abiit.* Idem eod. libr. cap. 49. *Quod illi dissimulantes, Rex Godegisilum, & Guntchramnum Duces in capite dirigit.*

Cap. 9.

Bajocassinos Saxones, juxta ritum Britannorum tonsos, atque cultu vestimenti compositos, in solatium Waroci abire præcepit. Ait Bajocassini Saxones: Saxones ex Anglia transvecti Bajocassibus missi, qua de causa dicti sunt Bajocassini Saxones, ritu Britannorum tonsi, & vestis cultu similes. Ritus Britannorum suscipere Normanni; ubi enim in Duce Guillelmo transfretarunt, quærente Haroldo Rege Anglorum a speculatoribus missis, ut eos observarent, qualemnam esset hominum genus, responsum est, omnes clericos videri; quia rasi & tonsi essent: Anglis dispares, qui erant intonsi; Continuator Bedæ lib. 3. cap. 11. *Redeuntes percunctatur Heroldus, quid rerum apportent. Illi verbis amplissimis ductoris magnificam confidentiam profecuti: serio addiderunt pene omnes in exercitu illo presbyteros videri, quod totam faciem cum utroque labro rasam haberent: Angli enim superius labrum pilis incessanter fruticantibus intonsum dimitunt.* Idem Matth. Paris. in Haroldo ad ann. 1066. Bajocassini Saxones memorantur & supr. lib. 5. cap. 27. ubi dixi.

Quo recedente, & Regalis Episcopus cum clericis & pagensibus urbis sue similia sacramenta dedit. Pagenses sunt populares, regionis incolæ, a pago; Gregor. supr. lib. 8. cap. 18. *Nam Wintrio Dux a pagensibus suis depulsus, ducatu caruit.* Fredegar. cap. † 87. *Ænovalaus Comes Sigiontensis cum pagensibus suis.*

Ad Andegavam urbem dirigit, Meduane torrentis expetens pontem. Meduana torrens, la R. de Maine, Andegavim mediam perfluit, inde brevi tractu Ligeri mergitur; Guillelm. Brito Philippid. lib. 10. (paulo post princ.)

*A Borea rubeus mediam Meduana pererrat,
Qui suus inde fluens quasi per duo millia lapsus
In Ligerim, nomen perdit, mutatque colorem:
Et sic † tres unus Ligeris, Meduana, Vigema
Efficitur fluvius.*

Dum ipse Guntramnus Rex per Vosagum silvam venationem exercebat, vestigia occisi bubaliprehendit. Venatio studium gentilitium Regum Francorum; Eghinard. in vit. Caroli M. *Assidue exercebatur equitando ac venando, quod illi gentilitium erat. Quia vix ulla in terris natio invenitur, quæ in hac arte Francis possit æquari: & paulo ante: Tum filios quamprimum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac venationibus exerceri fecit.* Gesta Dagoberti cap. 2. *Cum autem adolefcentiæ ætatem, ut genti Francorum moris est, venationibus exercebat: Inde venationes vernæ & autumnales usu solemnes Regibus, maxime apud Vosagum, quæ est silva regia confinis Ardennæ; in vit. † Ludovic. Pii ad ann. 821. & inde per Arduennam usque ad Rumerici montis altitudinem, Vosagique latissimam vastitatem, totum*

Cap. * 10.

quod supersuit dimidium æstivi & autumnii temporis transegit: Gallis Voyse.

Cumque custodem silvæ arctius distringeret, quis hæc in regali silva gerere præsumpisset. Cum Guntranus Rex in Vosago silva venatione se exercendo vestigia occisi bubali deprehendisset, & custodem silvæ gravius perfringeret, quisnam esset auditor facinoris, & a custode silvæ audisset, hunc esse Chundonem cubicularium Regis, Chundone capto, & in vincula truso, & rem inficiante, Rex indixit duellum, & a cubiculario datus nepos, qui pro se certaret, quo occiso, Chundo quasi convictus vinctus ad stipitem lapidibus est obrutus, de quo serius Regem pœnituit. In regia silva venari non licet absque permissu Regis. Otho. III. Imp. dedit forestam Rothardo Episcopo Cameracensi, ita ut nulli in ea venari liceret sine licentia Episcopi ejusve successorum; Baldric. Noviom. *** lib. 2. cap. 108.

Rex campum adjudicat. Guntranus indicit campum id est singulare certamen. Campus proprie est locus singularis certaminis; Baldric. Noviom. *** lib. 1. cap. 10. Ipsum quidem hominem ad singulare certamen, quod rustice dicimus campum, provocaverunt. Idem *** lib. 3. cap. 57. Campum contra eum accepit, & legaliter fundum suum adjudicatus perdidit. Campus etiam usurpatur pro loco exercitationis: inde campestria sunt subligacula seu succintoria, quibus juvenes succingebantur, cum exercerentur in campo, & campestrati qui ita succincti erant; Augustin. de civit. lib. 14. cap. † 17. Et fecerunt sibi campestria, id est succintoria genitalium. . . . Porro autem campestria Latinum quidem verbum est, sed ex eo dictum, quod juvenes, qui nudi exuebantur in campo, pudenda operiebant: unde qui ita succincti sunt, campestratos vulgus appellat. Idem Augustin. de nupt. lib. 2. cap. 30. Campum etiam accipe pro loco supplicii; Augustin. lib. 1. contr. epist. Parmeniani cap. † 8. Quin etiam conqueri audeat Parmenianus, quod eos Constantinus ad campum, id est ad supplicium duci iussit.

Cap. * 12. Engeltrudis vero Religiosa, qua ... in atrio sancti Martini puellarum monasterium collocavit, cum ægrotare cœpisset, neptem suam abbatissam instituit. Unde reliqua congregatio maxime murmuravit. Non injuria murmuravit congregatio hujusce monasterii, quod Engeltrudis neptem abbatissam designasset, quia electio abbatis vel abbatissæ pertinet ad monachos vel monachas; can. congregatio, 16. qu. 7. cap. cum dilectus, de consuetudin.

Hæc vero cum filia discordiam tenens, pro eo quod res suas ei abstulerat, obsecravit, ut neque in monasterio, † quod instituit, neque super sepulcrum ejus permitteretur orare. Engeltrudis ob offensam, vetuit ne filia liceret orare in monasterio, vel super tumulo ipsius. Veteres orabant super tumulis mortuorum illato pane & vino; Augustin. in psalm. 48. (serm. 1. num. 15.) Invocabunt nomina eorum in terris ipsorum. . . . Tollent panem & merum ad sepulcra, & invocabunt ibi nomina mortuorum.

Rex vero oblitus judicii, quod matri † ejus fecerat, huic aliam præceptionem manus suæ roboratam subscriptione largitus est. Epistolæ, codicilli, & rescripta Principum muniuntur subscriptione Principis, vel referendarii sive cancellarii ipsius; Gregor. infr. h. lib. cap. 19. Requisitusque Otho, qui tunc referendarius fuerat, cujus ibi subscriptio meditata tenebatur, † adsuit, negat se subscripsisse.

Cap. * 13. Cum ossa arida obiecta cute, nervis solidata, venis infecta, flante spiritu animata. Infecta id est refecta, vel colorata, tineta, ut lana infecta, lana tineta; l. si cui lana, §. 1. de legat. 3. l. pediculis, §. Labeo, de aur. & arg. legat.

Cap. † 14. Unde & a Ragnemodo Parisiaca urbis Episcopo sapius excommunicatus est, quod ad ecclesiam suam, in qua diaconus ordinatus fuerat, redire differret. Theodulfus diaconus ecclesiæ Parisiensis a Ragnemodo excommunicatus est, quod eo invito transiisset ad Andegavensem ecclesiam, & se Audoveo Episcopo subjecisset. Clericus ordinatus in quapiam ecclesia non potest invito Episcopo ordinari in alia ecclesia, alioquin susceptus cum eo, qui suscepit, excommunicatur, donec ad propriam revertatur ecclesiam; conc. Chalced. can. 20. can. clericos, 71. dist. Quod ait, sapius excommunicatum, caute intelligendum: semel excommunicatus non potest rursus excommunicari, sed indicta excommunicatio potest sapius denuntiari: &

hoc

hoc est quod voluit Gregorius, Theodulfum sæpius denunciatum excommunicatum.

Factum est autem ut edificaret super muros urbis solarium. Solarium est deambulatorium, quod soli patet; Anastas. in Adriano: Ubi & deambulatorium scilicet, solarium suum cum cancellis areis nimis pulcherrime construi fecit.

Sudarium Episcopi, quod baltheo dependebat. Id est e cingulo; Petrus Blesens. sermon. **) 41. Sudarium namque, quod & manipulus dicitur, gestas in leva, quondam messorum ob sudorem detergendum zone alligatum sudarium portabant. Sudarium est linteolum, quo sudor oris detergitur, a quo diminutivum sudariolum; Hieronym. in Sabinianum diaconum, (num. 6.) Futuro matrimonio, in spelunca illa venerabili, quasi quosdam obsides accipis capillos, sudariola infelicis, & cingulum, dotale pignus reportas. Sudarium getitari solebat pendens e cingulo. Sudarium linteolum, quo sudor oris tergitur; Gregor. infr. h. libr. cap. 24. Cui ille, qui erat senior, tenens sudarium in manu sua ait: & infra: & elevans manum excussit sudarium.

Nisi pedes Episcopi abbas velociter amplexus esset. Abbas commune nomen præpositi ecclesiarum sæcularium & regularium, ut abbas Cadurcinæ urbis supr. lib. 7. cap. 30.

Gravabatur enim dolore humoris podagrici. Abbatissa M. S. Radeg. Pictav. dicitur laborasse podagra. Feminas non laborare podagra, nisi postquam menstrua defecerint, dixit Hyppocrat. 6. aphorism. (29.) sua a tate etiam feminas esse podagricas ob mutatam vitæ rationem, tradit Senec. epist. 95.

Cap. 15.

Introentes in oratorium, repererunt jacentem super humum ante archam sanctæ crucis. B. Radegundis Pictavis condidit monasterium puellarum, & in eo collocavit reliquias crucis Dominicæ in arca argentea; de quo Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 5. & infr. hoc cap. palla altaris, quod erat ante crucem Dominicam: & rursus: quod cum Chrodielidis cerneret, accepta cruce Dominica, cujus prius virtutem despexerat, in obviam egreditur.

Interea Justina præposita cum aliis sororibus, palla altaris, quod erat ante crucem Dominicam, extincto cereo abbatissam operit. Justina erat præposita monast. S. crucis Pictaviensis. Præpositus est qui post abbatem præest monasterio; conc. Aquisgranens. (sub Paschal. I.) can. 31. Ut præpositus infra & extra monasterium post abbatem majorem reliquis abbati subditis habeat potestatem. Palla altaris est pallium, quo tegitur altare.

Cælo modicum albescente. Id est diluculo, ut in l. Tivius, §. 1. de liber. & posth. eodem die albescente cælo. Virgil. 4. Æneid. (586. & seq.) Ut primum albescere lucem vidit. Gell. libr. 15. cap. 25. ex Martio veteri poeta: jamjam albicaßit Phæbus, & recentatur.

Et assidue cades, & reliquæ plaga... a seditionariis perpetrarentur. Seditionarii pro seditiosis, ut apud eundem supr. lib. 5. cap. 31. factionarii pro factiosis.

Dum seditio, quam Chrodielidis schola commovit, resisterent. Schola hic pro schola seu cætu conspiratorum, ut infra hoc capit. Postea vero multæ inter has scholas inimicitie ortæ sunt.

Sed nos resultare capimus, dicentes. Resultare est repugnare contradicere, ut infr. hoc cap. Si vim vellent inferre pariter resultarent: & rursus: & acrius resultantes gladio ictibus adfectos. Virgil. 4. georg. (50.) vocisque ÷ offensa resultat imago. Ambros. ÷ in præfat. psalm. 1. num. 2. vox missa graviorè plausu ÷ te nemoribus resultet Gregor. Papa lib. 1. epist. 20. Sed quia divinis judicii non poteram resultare: ubi plura observavi.

* Aliis casarie, aliis manibus, nonnullis auribus ÷ naribusque decis, seditio depressa quievit. Abcissio manuum, aurium, capillorum pœnæ genus frequens apud Francos; Aimoin. lib. 3. cap. 43. Leudastis... de fiscalibus ortus servis... fuga se servitio subtraxit. Quam dum sæpius reductus repetit, auris abcissione signatus est. Hoc genus pœnæ a Justiniano vetitum; nov. 134. cap. ult.

* Tunc residentibus sacerdotibus, qui aderant, super tribunal ecclesiæ, adsuit Chrodielidis multâ in abbatissam jactans convicia. Tribunal ecclesiæ est ambo seu fugestus ecclesiæ.

Quæ enim sanctitas in hac abbatissa versatur, quæ viros eunuchos facit, & secum

habitare imperiali ordine præcipit? Chrodioldis notat Leuoveram abbatissam Pictaviensem, quod apud se haberet eunuchum, eoque uteretur more imperiali. Eunuchi sc. erant in obsequio & ministerio Imperatorum; Claudian. lib. 1. in Eutropium eunuchum, penes quem summa rerum fuit sub Arcadio, (417. & seqq.)

Præfecti sed adhuc gemmis, vestique dabantur

Custodes, sacroque adhibere silentia somno

Militia eunuchi numquam transgressa cubile.

De eunuchorum officio plura dixi in Gregor. lib. 6. epist. 23. quæ his junge.

Adfuit Reovalis arcuater dicens: puer iste parvulus cum esset, & infirmaretur in femore, desperatus cepit haberi. Tunc ego, sicut quondam apud urbem Constantinopolitanam † medicos agere conspexeram, incisus testiculos puerum sanum genitricis mæstræ restitui. Leuoveræ abbatissæ Pictaviensi inter cætera cum objectum esset, quod in ministerio haberet virum, qui muliebri veste amictus pro femina habebatur, re patuit eum esse eunuchum, qui ob infirmitates puerulus exsectus fuerat a medico; ferunt enim ex sectione virilium lepram curari; cap. ex parte, de corpor. vitiat. *Ætius ferm.****) 13. cap. 122. Boet. libr. 1. (cap. 1.) de disciplin. scholast. ideo ob infirmitatem exsecti a medicis, non arcentur a sacris ordinibus, & in susceptis permanent; conc. Nicæn. can. si quis a medicis, 55. dist. Cujac. 17. obs. 24.

Cap. 16.

Adjicientes etiam, eo quod diversæ earum in balneo lavarentur. Monachis utriusque sexus balneo interdictum, nisi certis temporibus; Augustin. epist. 109. (al. 211. num. 13.) ad monachas quasdam: *Lavacrum etiam corporum, ususque balneorum non sit assiduus, sed eo quo solet intervallo temporis tribuatur, hoc est semel in mense.* De usu balneorum se excusavit abbatissa, hoc factum per tempus quadragesimæ, ut jejunii rigor levaretur. Et hoc est quod sequitur: *De balneo vero, quod opponeretur, retulit hoc factum diebus quadragesimæ.*

Ad tabulam ipsa luserit. Ludus tabulæ est ludus calculorum, quia calculis in tabula luditur; Augustin. de tempor. sermon. 56. (al. 141. num. 3. in append.) *Tempus, quod † nobis furiosus tabulæ ludus solebat auferre, lectio divina incipiat occupare.* Frédegar. cap. 27. *Protadius in tentorio Theodorici Regis, cum Petro archiatro ad tabulam ludens sedebat.* Paul. Warnefrid. de gest. Longobard lib. 1. cap. **) 13. *de spe victoriæ nihil ambigens ad tabulam ludi.* Sidon. libr. 8. epist. 12. *hic tabula calculis strata bicoloribus, hic tessera frequens eboratis resultatúra pyrgorum gradibus expectat.* Tesserae sunt taxilli lusorii, inde ludentes hoc genere ludi dicuntur tesserrarii; Ammian. libr. 28. (cap. 4.) *Qui tam † ex his licet vari aleatorum vocabulum declinantes, ideoque se cupientes appellari tesserrarios.* Abbatissa Pictaviensis incusata, quod tabula luserit, sese purgavit dicens, id nec vetitum per regulam, nec per canones id est per Cæsarii Arelatensis regulam, quam imposuit B. Radegundis monasterio Pictaviensi.

Atque seculares cum abbatissa reficerent. Abbatissa Pictaviensis incusata quod seculares cum ea reficerent, id est reficerentur epulis; respondit, se nullam hac super re consuetudinem instituisse, sed ut moris erat a temporibus B. Radegundis diebus certis fidelibus Eulogias, id est epulas benedictionis nomine, obtulisse, numquam tamen se cum illis epulatam.

De palla holoserica vestimenta neptis suæ temerarie fecerit. Abbatissa eadem culpata, quod neptis suæ sponsalia celebravit intra monasterium, eique vestem contulerit de palla, quæ data erat ad ornatum altaris: non negavit sponsalia celebrata intra monasterium, sed hoc actum coram Episcopo clero & senioribus, & si qua culpa esset veniam petiit: de palla non negavit, se nepti vestem confecisse, de maforte holoserico, quem muneris causa ei dedit nobilis monacha, cui nomen erat Didimia, de eo quod reliquum fuit pallam confecisse ad ornatum altaris: Gregorii verba infra hæc sunt: *De palla quod reputaret protulit, monacham nobilem, quæ ei mafortem holosericum, quem de parentibus detulit, muneris causa concesserit.* Maforte holosericum erat vestis muliebris, caput & humeros tegens: vestis laxioris genus fuisse ex eo liquido colligas, quod maforte, de quo sermo est hic, fuit idoneus

ad

ad vestem neptis abbatissæ, & ad pallium altaris. Masfortis meminit Fortunat. in vit. S. Hilarii apud Surium 13. jan. (cap. 9.) *Item cum juxta consuetudinem, quadam nocte cereus illuminatus fuisset, casu super sepulcrum ejus †, qui intercessione sua mortuos vivificat, ardens corrui: ita ut super masfortem, quo cecidit, sine lesione aliqua perarderet.* Idem in vit. S. Radegund. apud Surium august. 13. (libr. 1. cap. 5.) *Masfortem novum linteum, auro vel gemmis ornatum.* Masforte fuit & pallium monasticum; Cassian. de instit. cœnobit. libr. 1. cap. 7. *Post hæc angusto palliolo tam amictus humilitatem quam vilitatem pretii, compendiumque sectantes, colla pariter atque humeros tegunt, quæ masfortes tam nostro quam ipsorum nuncupantur eloquio.* Libato nomine a græco μαφόριον, elisum ex ἀμαφόριον, quod id genus vestis humeros tegat.

Foliola aurea, quæ fuerant in gyro palla. Lymbus pallæ, de qua abbatissa nepti vestem contexit, erat ornatus foliulis aureis. Palla est breve pallium usque ad genu; Valer. Flacc. 3. Argonautic. (525.) *Summo palla genu.*

Vittam de auro exornatam eidem nepti suæ superflue fecerit. Abbatissa incusata quod neptis sponsalia celebravit, intra monasterium, & quod vittam auro ornatam eidem fecerit. Vittam est fascia, quæ in modum coronæ imponebatur capiti nubentium puellarum. Vittam de coronæ sponsalitia intelligi opportunum est, quia vittam tradita est puellæ, occasione sponsalium, & abbatissa probavit per testes, se eo nomine accepisse viginti solidos a sponso puellæ, ut hæc fierent ad ornatum puellæ. Diadema vocat Hieronym. in Ezechiel. libr. 4. cap. 16. in illa verba: *Et coronam decoris in capite tuo. Coronam autem vocat diadema feminarum, quo capillorum stringitur & ornatum ambitio.* Coronam ob collocandas nuptias adhibuit M. Tull. 3. de orator. (58.) *tetulit coronam ob collocandas nuptias.* Tertull. de coron. (cap. 13.) *Coronant & nuptiæ sponso.*

Barbatorias intus eo quod celebraverit. Varios inter lapsus, qui objiciebantur abbatissæ Pictaviensi, illud fuit, quod barbatorias intus, id est intra monasterium, celebraret: consuetudo prava inoleverat, ut clerici & monachi larvas seu personas agerent in ecclesia & monasterio, & ut mulieres veste virili induerentur, & barbatorias, id est capillum & barbam, virilem in modum assumerent; quod vetuit conc. Nannetens. *Nec larvas demonum ante se fieri consentiat, quia hoc diabolicum est, & a sacris canonibus prohibitum; can. nullus, 44. dist. can. nullus, de consecr. dist. 3. & synod. VI. in Trull. can. 62. ubi morem sæculi recte observat damnatque Ballamo.* De hujusmodi ludo intelligendus locus singularis in † satyr. Petron. cap. 73. *Tum Trimalchio: amici, inquit, hodie servus meus barbatoriam facit.* Et satyrici dicuntur qui ludi causa sibi imponunt larvam, id est barbam; Accurs. in l. unic. in pr. C. de latin. libert. toll. *Satyrici ludentes imponunt larvam, id est barbam, ut etiam juvenis videatur senex, qui non est.* De his Ekkeard. Junior de casib. monast. S. Galli cap. † 1. *Saltant satyrici, psallunt symphoniaci.*

De vestimento vero dixit: si quis earum arcellulas scrutaretur, amplius eas habere quam necessitas indigeret. Arcellulæ sunt parvulæ arcæ, in quibus vestes vel pecuniæ reponuntur; Gregor. supr. libr. 2. cap. 40. *In hanc arcellulam solitus erat pater meus numismata auri congerere.* Monasteriis debet esse unum vestiarium, de quo monachi vestem assumere debent; Augustin. epist. 109. (al. 211. num. 12.) ad monachas quasdam: *Et sicut pascimini ex uno cellario, sic induamini ex uno vestiario.*

Sed ad jussionem Episcoporum repromisit, cervice se inflexa per pœnitentiam quicquid juberetur implere. Abbatissa Pictaviensis de variis infimulata, de nonnullis confessæ, de his submissa cervice se pœnitentiam accepturam promisit. Ait cervice inflexa, quia pœnitentes accipiebant pœnitentiam prostrati, demisso capite & cilicio tecto; conc. Agathens. can. 9. *In capite quadragesimæ omnes pœnitentes, qui publicam suscipiunt aut susceperunt pœnitentiam, ante fores ecclesie se representent Episcopo civitatis, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu & vultu † protestantes.* Idem conc. can. 15. *Pœnitentes tempore, quo pœnitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput a sacerdote (si*

cut ubique constitutum est) consequantur; can. pœnitentes, can. in epite, 50. dist. Pœnitentium caput quoque ab Episcopo virga feriebat; Optat. Milevit. libr. 1. cap. † 19. & quassetur illi caput de pœnitentia.

Tunc nobis percurantibus causam adverse partis, quæ majora crimina commiserunt, id est quæ prædicationem sui sacerdotis intra monasterium, ne foras procederent, despexerunt. Chrodiendi & fociis, quod fuit inter majora crimina objectum, quod sprete monitione Marovei Episcopi, e septis monasterii egressæ sunt sine consensu abbatis. Monachis utriusque sexus non licet egredi e monasterio sine consensu abbatis vel abbatis; syn. VI. in Trull. can. 46.

Monasterium seditiosissime accensis in corte cuppis. Monasterio Pictaviensi igris subjectus, accensis in corte cuppis. Cortis vel curtis, a Latino curia, corruptum hic accipitur pro aula: alias curtis seu cortis est villa, prædium; Frodoard. in chron. ad ann. 937. Quidam presbyter de Bovonis curte, sic enim villa vocatur. Adamus Bremens.***) lib. 4. cap. 5. Quinquaginta ergo cortes dominicales habuit Archiepiscopus. Curiam pro fundo seu prædio interpretatur Innocent. III. in cap. cum Bertholdus, de sent. & re judicat. Cum Bertholdus miles curiam suam sive fundum Nui-nasten P. militi pignori obligasset. Ait seditiosissime, id est per seditiouem.

Vestibus ac securibus confractis posticis. Postica est ostium in posteriori parte ædium. Festus: Posticum ostium dicitur in posteriori parte ædium. Papias: ***) Posticum ostium est latens ostium, dictum quod remotum sit a publico. Plaut. in Mostellar. (3. 3. 27.) Nunc ergo me illa per † posticum ad congerrones conferam. Gall. une poterne.

Denudata & discissa capillis abbatis. Graviter ad ridiculum ducta & tracta per compita. Abbatis capilli vulsi notantur. Hac ætate sanctimoniales, saltem quæ erant regii generis, non erant tonsæ ad cutem, quod erat contra canones. Etiam Vestales deponebant capillum; Plin. libr. 16. cap. 44. Antiquior illa est (Lotos.) sed incerta ejus ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur. Abbatis nudata veste, traducta ad ridiculum, id est ut rideretur ab omnibus: ridiculum est risus publicus; Plaut. in Amphit. (3. 2. 35. & seq.) Equidem joco illa dixeram dudum † tibi, Ridiculi causa. Lamprid. in Heliogabalo: Habuit leones & leopardos exarmatos in deliciis: quos edoctos per mansuetarios, subito ad secundam & tertiam mensam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis, quod exarmati essent, ad pavorem & ridiculum excitandum. Conspectu sc. ferarum excitabatur pavor: mox ubi apparuisset eas esse exarmatas & innoxias pavorem excipiebat risus convivarum. Gregor. de mirac. martyrum libr. 1. cap. 79. Qui ait ad Episcopum: sile sile decrepate: jam insrenatum te loris, circuire urbem super asinum faciam, ut sis in ridiculo omnibus, qui te aspexerint. Idem sup. libr. 3. cap. 13. ita ut & quædam vice uxori, quæ sanctus fecerat, pro ridiculo indicaret. Idem libr. 6. cap. 46. nec aliunde magis dum secretus esset, exercebat ridicula vel jocos, quam de ecclesiarum Episcopis. Augustin. de fide contr. Manich. cap. † 34. Magna ridicula magna cecitas.

Cap. 19.

Cum primum decurrente pure cœpissent ipsa vulnera claudi. Pus est sanies manans e vulnere, vel ulcere; Gregor. de vit. patr. cap. 19. Mulier quedam filiam suam exhibuit vulneribus plenam, & ut quidam vocant, pus eadem genuerat: & infra: erumpente sanguine mixto cum pure.

Ibique sub custodia degens, Rex Episcopos arcessiri ad ejus examinationem præcepit. Episcopi adhibiti a Childeberto Rege, ut audirent Ægidium Episcopum Rhemensem, etiam in crimine læsæ majestatis, ob reverentiam ordinis episcopalis.

Villas vero, quas memoras, per istius Regis chartas emerui. Donationes prædiorum & rerum immobilium fiebant per chartam, quæ non valebat, nisi munita esset subscriptione referendarii, cui successit cancellarius: quo pertinent verba, quæ sequuntur: Requisitusque Otho, qui tunc referendarius fuerat, tujus ibi subscriptio meditata tenebatur, adfuit, negat se subscripsisse.

Quia si radix cujuslibet rei incisa non fuerit, culmus, qui terris est editus, non arescet. Culmus est calamus spicæ, qui a radicibus nascitur; Virgil. 1. georgic.

(321.) *Culmumque levem, stipulasque volantes: & ibi Servius. Culmus dicitur ipse calamus, stipula vero folia, quæ ambiunt culmum.*

Negavit se Episcopus has epistolas vel misisse suo nomine, vel suscepisse a rescripto Chilperici. Rescriptum, hoc est responsoria epistola. Rescripta sunt responsa Principum ad libellos seu preces judicum, vel privatorum, ut in rubr. C. de divers. rescript.

Sed puer ejus familiaris adsuit, qui hæc notarum titulis per tomos chartarum comprehensa tenebat. Adversus Ægidium prolatae sunt epistolæ, quas dicebatur scripsisse ad Chilpericum Regem, vel ab eo accepisse: sed de his convictus est per puerum ejus familiarem, qui has epistolas per notas scriptas, variis tomis id est voluminibus collectas, apud se tenebat. Notarii erant qui dictata scribebant per notas, unde nomen notarii; Augustin. de doctrin. Christian. libr. 2. cap. 26. Ex eo genere sunt etiam notæ, quas qui didicerunt, proprie jam notarii appellantur.

Nam ego novi me ob crimen majestatis reum esse mortis. Ægydius Remensis Episcopus læsæ majestatis infimulatus apud Episcopos, & testibus tabulisque convictus, rem ipse confessus est, se reum mortis non negavit, ob crimen læsæ majestatis. Rei damnati antequam traderentur supplicio deducebantur ad ecclesiam, & ibi publice reatum confiteri soliti; Sigibert. ad ann. 1094. Jubente vicedomino, vocata mulier venit, & qualiter hominem occidisset, nequaquam celavit. Judicatum est igitur, eam ignibus debere concremari, sed prius ducta ad ecclesiam beatæ genitricis Mariæ, peccatum suum coram Deo & hominibus ex ordine narravit, &c.

Hæc Episcopi audientes, ac lamentantes fratris opprobrium, obtenta vita, ipsum ab ordine sacerdotali, lætis canonum sanctionibus, removerunt. Ægidius Remensis Episcopus in concilio Episcoporum Metis congregato depositus. Remissa ei a Rege poena capitis, intercessione Episcoporum. Idem Flodoard. Remens. hist. lib. 2. cap. 2.

Epiphano abbatis officio, qui basilicæ sancti Remigii præerat, remoto. Epiphanius Abbas S. Remigii, testis auditus adversus Ægidium Remensem Episcopum, idemque cum eo, eodem judicio, abbatis officio depositus, quia inventus est particeps scelerum Ægidii.

Veniam petiit, promittens se cum charitate abbatissæ monasterium ingredi. Basina admissorum veniam petiit, & promisit se redituram ad Pictavense monasterium, e quo discesserat, cum caritate abbatissæ, id est cum bona venia abbatissæ. In caritatem receptum Nantinum Comitem ab Heraclio Episcopo Engolismensi, id est in gratiam seu communionem dixit Gregor. supr. libr. 5. cap. † 37. † Convenientibus autem apud civitatem Sanctonas sacerdotibus, deprecabatur Nantinus, ut pacem Episcopi mereretur. . . At ille fratrum jussioni obaudire procurans. . . Comitem in charitatem recepit. Caritatis nomine pro gratia usus est idem libr. 6. cap. 19. Sed ille cuncta emendans, fratris quasi vult integre charitatem. Idem cap. 31. ejusd. libr. Ideo Childebertus nepos tuus charitatem, quam nunc tecum retinet, integre vult servare. In præceptum abbatis dicitur caritas, quia abbas debet præesse cum caritate, ut & Episcopus; conc. Cabilonens. II. can. † 14. Cavendum sane est ne cum Episcopi parochias suas peragranti. . . nec (quod absit) cum charitate, sed quadam judiciaria invectione stipendia ab eis exigant; can. cavendum, 10. qu. 3. Regulæ monasticæ scopus est caritas, id est studium caritatis: hinc regula cisterciensium dicta est charta caritatis; Sigibert. ad ann. 1107. † Stephanus abbas cisterciensis, regulam composuit, quam voluit nominari chartam caritatis.

Cap. 20.

†† In lib. med hoc idem refertur, non tamen his præcisis verbis.

Gladiumque mirabilem, cujus capulum ex gemmis Hispanicis auroque dispositum erat. Filii Waddonis, ut sibi conciliarent Childebertum Regem, ei obtulere balteum auro & gemmis ornatum, & gladium, cujus capulum auro gemmisque Hispanicis insignitum erat. Gemmarum Hispanicarum appellatione intelligi oportet gemmas, quæ ab Indis per Hispanos petebantur, & ab Hispania ad nos perveniebant: in Hispania contexebantur etiam vestes pretiosæ, quas spanifcas vocarunt pro Hispanicis, ut Spaniam pro Hispania; Anastas. in Leon. IV. Vestem de spanisco unam ornatam in circuitu de fundato, similiter vela de spanisco ornata in circuitu de fundato: & rursus: Vela de spanisco duo.

Cap. * 21.

- Cap. † 23. *Vivariensem Avenicamque urbem graviter lues inguinaria devastavit. Vivario Albensium civitas episcopalis provincia Narbonensis, vulgo Viviers; alia ab Alba Helviorum Plinio memorata libr. 3. cap. 4. quæ est nostris Aubenas ejusdem dicecesis.*
- Cap. 24. *Oppleta ligni congerie, pice, tergoribusque fuillinis immixti. Martyres cremari solebant lignis pice tergoribusque fuillinis immixtis: igni damnati solebant & indui tunica pice & sulfure illita; Senec. epist. 14. Cogita hoc loco carceres, & cruces, & eculeos, & unicum, & a lactum per medium hominem, qui per os emergat, stipitem; & distracta in diversis actis curribus membra; illam tunicam, alimentis ignium & illitam & intexam.*
- Cap. 25. *Ibique indutus pellibus, quasi religiosus orabat. Ea ætate impostor quidam fingens se Christum adjuncta sorore seu meretricula, quam vocitabat Mariam, vagabatur per Galliam, plebis turbas post se trahens.*
Ad quem includendum pars adversa divinandi ei tribuit facultatem. Impostori huic pars adversa sive adversarius id est diabolus tribuit potestatem divinandi. Diabolus Hebraica lingua vocatur sathan, id est adversarius sive contrarius, vel belial, id est apostata. Græcis & Latinis diabolus, a Græco διάβολος, quod est calumniator; Hieronym. in Esaiam libr. † 8. cap. 27. in princ. Tradunt Hebræi, diabolum, id est criminatorem, quod Græcum nomen est, Hebraice appellari sathan, hoc est adversarium. . . . Appellaturque belial, id est apostata, prevaricator & absque jingo. Unde & Apostolus: quæ, inquit, communicatio Christi ad belial? quod iisdem fere verbis repetit idem in epist. ad Ephes. libr. 2. cap. 4. (vers. 27.) Gregor. ipse libr. 6. cap. 29. Princeps vero noster, quem vos diabolum nominatis, nihil in eâ participatur.
- Cap. 26. *Isque accepto episcopatu omnem scholam decessoris sui † abjiciens, Syros de genere suo ecclesiastica domui ministros statuit. Eusebius, ex negociatore Syro factus Episcopus Parisiensis, statim omnem scholam ministrorum decessoris sui dimisit. Scholæ palatinorum erant diversa tagmata, seu ordines & corpora militantium sub uno comite in palatio: sic dicta a Græco σχολάζω, quod sonat vaco; Ambros. in 1. ad Corinth. cap. 12. Scholæ enim sunt, quæ positæ in se dant dignitatem; ut loci honor hominem faciat gloriosum, non propria laus. Corippus de laudibus Justin. libr. 3.*
Acciti proceres omnes scholæque palati est.
Similiter schola cantorum dicitur chorus sive corpus psalterum ecclesiæ; intertus auctor in vit. Carol. M. (ad ann. 787.) præcipiens de omnibus civitatibus Franciæ magistris scholæ antiphonarios eis ad corrigendum tradere, & ab eis discere cantare: & infra: Quantumque magisterium Romanum superat Metense in arte cantilenæ, tanto superat Metensis cantilena ceteras scholas Gallorum. Abbas Urspergens. in Carolo M. Fuit autem consuetudo, ut in basilica ejus magister scholæ designaret pridie singulis, quod responsum quis cantare deberet in nocte.
- Cap. 28. *Nam illum non oportet scandalizari, si confobrinum ejus filium fratris mei de sancto suscipiam lavacro: quia hanc petitionem nullus Christianorum debet abnuere. Patrini seu susceptoris officium, est pietatis officium, quod a Christiano quoquam respui non potest.*
- Cap. 29. *Ac ex familia propria tonsuratos instituit monachos. Aredius cœnobium construxit in suo fundo in finibus Lemovicum, & ex propria familia tonsuratos instituit monachos. Monachi tonsi: & hoc est quod dicitur, monachos recipi humiliatis id est decurtatis capillis; Gregor. de glor. confess. cap. 22. Ad nos vero cum horum notitia devenisset, puerum humiliatis capillis huic monasterio cessimus. Monachi tonsi ab abbate cum recipiuntur; Gregor. de vit. patr. cap. 6. de Gallo: Cumque ei pater cujusdam senatoris filiam querere vellet, ille assumpto secum puerulo, monasterium Cromonense expetiit, sexto situm de Arverna urbe milliario, suppliciter abbatem exorans, ut sibi comam tondere dignaretur.*
Et valedicens abscessit, gratias agens Deo, quia priusquam obiret, sepulcrum beati Antistitis osculari promerisset. Aredius abbas gratias egit Deo, quod priusquam vivis abiret, licuerit osculari sepulcrum B. Martini. Moris erat antiqui osculari sepul-

pulcrum & reliquias sanctorum; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 49. Dumque beatum sepulcrum labiis osculans, lachrymis rigat, mox beati confessoris auxilium implorans, fide non diffusus solitum preestolatur auxilium. Idem eod. libr. cap. 36. Osculato autem fideliter velo, quo capsula sanctorum cooperta erat, mox in pedes constitit. Et Gregorius infr. h. ipso cap. Post celebratum vero funus, mulier quadam rictu patulo, sine vocis officio, ad ejus accessit tumultum: quo osculis delibato, elocutionis meruit recipere beneficium.

Apud Lemovicinam vero urbem ob Dominici diei injuriam, pro eo quod in eo operam publicam exercerent, plerique igne caelesti consumpti sunt. Dies Dominicus colendus absque opere servili a vespera ad vesperam; syn. Laodic. can. 29. capitul. lib. 1. cap. † 74. conc. Agath. can. 47. Aurel. I. cap. 28. can. missas, & seq. de consecr. dist. 1. Rothomag. can. 9. Burkard 2. decr. cap. †† 239. Diem Dominicam non impune contemni probavit incendium Lemovicæ urbis, quod contigisse memoratur ob injuriam Dominicæ. Cap. 30.

Hic prohibuit ne Maximus gladium in Hispaniam ad interficiendos destinaret hereticos. Martinus Turonensis Episcopus intercessit apud Maximum tyrannum Treveris sedentem, ne gladio faviretur in Priscillianistas in Hispania: in Gallia in synodo Burdegalensi damnati Ithacius & Urfatius Episcopi, qui apud Maximum effecerant, ut in Priscillianistas gladio animadverteretur; Sever. Sulpit. hist. sac. lib. 2. Burchard laudat in fn. Sigebert. ad ann. 386. Priscillianum sæculi gladio, & totius orbis judicio damnatum refert Hieronym. ad Ctesiphont. advers. Pelag. (num. 3.) Quid loquar de Priscilliano, qui & sæculi gladio, & totius orbis auctoritate damnatus est? Conc. Roto-

mag. apud Compendium, ubi hoc non inveni. Ad Bernard. Clarevallens. epist. † 126. cap. 10. Cluniacenses, & qui de Majori monasterio sunt. Ordericus Vital. lib. 4. (in princ.) ad ann. 1067. Major enim monasterium a sanctissimo Martino Turonorum Archiepiscopo ceptum est, ibique honorum hominum religio crevit inspirante Deo, & multiplicata est. Et ante Severus de vit. B. Martin. (cap. 7.) Aliquandiu † ergo adhaerente ad ecclesiam cellula usus est: deinde cum frequentantium inquietudinem ferre non posset, duobus fere extra civitatem millibus monasterium † sibi statuit, &c. Cap. 31.

In vicis quoque, id est Alingaviensi, Solonacensi, Ambaciensi, Cifomagensi, Condateni, Tornomagensi... ecclesias edificavit. Martin. Turon. E. ecclesias edificavit certis vicis, quos inter censetur vicus Ambiacensis. Hic est Turonicæ diocesis ad Ligerim; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 17. Quodam die dum Guntranus Boso contra vicum Ambiacensem Ligerim fluvium transmearat. Idem lib. 4. (de mirac. ejusd.) cap. 41. Puer quidam pedibus manibusque contractus, de urbe Themallo in pago Turonicæ urbis, vici Ambiacensis, adveniens ad basilicam sancti. Ibi fuit castrum vetus memoratum Severo Sulpitio dialog. 3. (cap. 9.) In vico autem Ambatiensi, id est castello illo veteri, quod nunc frequens habitatur a fratribus. Feudum nobile, quod honoris nomine intellexit Robert. Montens. in chronic. ad ann. 1161. Caput autem sui honoris, sc. Ambasiam, tenebat de Rege Henrico: nostris Amboise. Vicus Condateni hic est, ubi vita decessit Martinus, vulgo Condè. Briccius proximus Martini successor, instituit alias ecclesias per vicos; Gregor. infr. hoc cap. (sect. 4.) Hunc serunt instituisse ecclesias per vicos.

Calatomum, Briccam, Rotomagum, Briotreidem, Cainonem. Cainone oppidum seu castrum Turonicæ diocesis; Gregor. de glor. confess. cap. 22. Deinde ad castrum Cainonense urbis Turonicæ veniens, monasterium collocavit. Idem supr. lib. 5. cap. 18. Cainone vero Turonico vico: nobis Chinon.

Brixis, Iciodorum, Luccas, Dolus. Lucas castrum Turonicæ diocesis. Locias idem Gregor. de vit. patr. cap. 18. commissaque Leubatio preposito summa regulæ monasterium aliud statuit, quod nunc Locias vocant, situm scilicet super fluvium Ligerim in recessu, cui nunc castrum supereminet ipso nomine, ut monasterium vocita-

tum . Posteriores Lucas ; Abbas Urspergenf. in chronic. **) *Capto quodam castello , quod dicitur Lucas : vulgo Loches .*

Turres holochryso tectas . Lacerda cap. 74. *adversar. n. 14.* explanat turres puro auro tectas : verum holochrysum non esse aurum purum , auctorem habemus ipsum Gregorium de mirac. † martyr. libr. 2. cap. 43. *Pendebat autem super ipsum altare crux holochrysa eleganti opere facta : & erat tam preclara visu , ut eam putares ex auro esse mundissimo : & fidem superat , Episcopum , qui erat auctor operis , turres auro tegere potuisse . Magis est igitur ut credamus holochrysum hic accipi pro auricalcho , id est pro ære deaurato , quod rusticis habetur pro auro .*

In aliis etiam operibus elegans fuit . Faber lignarius dicitur elegans in opere propter peritiam artis ; Gregor. supr. libr. 4. cap. † 27. *Erat enim puella elegans opere .* Mundities Gregor. de vit. patr. cap. 12. *video te , fili dilectissime , in grandi elegantia compositum : & elegantia operis dicitur Gregor. libr. 4. cap. 20. Protinus beati Martini basilica , ordinante Chlotario Rege , stanno cooperta est , & in illa qua prius fuerat elegantia reparata .* Elegans etiam pro disertis & callidis ; Gregor. eod. libr. cap. 29. *Ut erat elegans & versutus : vel pro pulchro & formoso ; idem libr. 3. cap. 1. Habebat jam tunc Theodoricus filium nomine Theodobertum , elegantem atque utilem .*

Hic instituit mensam canonicorum . Baudinus Turonensis Episcopus instituit mensam canonicorum , id est collegium canonicorum , quod mensa appellatione intelligitur , quia ea ætate clerici vivebant in commune una & eadem mensa ; Gregor. de vit. patr. cap. 9. *Nec multo post diaconatus officium sumens , vacabat jejuniis , delectabatur vigiliis , exercebatur lectione atque in oratione assidua promptus effundebatur , ut nec ad convivium mensa canonica cum reliquis accederet clericis , quod audiens archidiaconus frendens contra eum ait .* Adam Bremens. ***) lib. 2. cap. 51. *de Bezelino Archiepiscopo Bremensi : Nam & claustrum renovavit , & canonicis mensam ipse primus instituit .*

A D L I B R U M XI.

F R E D E G A R I I.

CCLESIAM beati Marcelli, ubi ipse pretiosus requiescit in corpore, quæ in suburbano quidem Cabilonense. Guntranus ecclesiam B. Marcelli martyris apud Cabilonum condidit, & ibidem monasterium posuit & instituit ad exemplum monasterii Agau-nensis. Marcelli martyris Cabilonensis meminit Gregor. de mi-rac. martyr. lib. 1. cap. 53. Cap. 1.

Eo anno exercitus Childeberti cum Warnis, qui rebellare cona-verunt, fortiter dimicavit, & ita Warni trucidati ac victi sunt, ut parum ex eis remansisset. Warni a Childeberti Junioris Regis Austrasiæ copis ad interuicium prope delati: hi erant populi Germanici subditi Regibus Franco-rum, qui, diuiso regno in tetrarchias, fuere ditionis regni Austrasiæ. Cap. † 15.

Eo anno Theudébertus & Theudericus exercitum contra Wascones dirigunt, ipsos- que Deo auxiliante dejectos suæ dominationi redigunt, & tribu- arios faciunt. Ducem super ipsos nomine Genialem instituunt, qui eos feliciter dominavit. Wascones a Theodoberto & Theodorico Regibus domiti, & tributarii facti, Genialis Dux eis impositus. In hunc diem Wascones Aquitaniæ valde infesti fuere, & ab Austroval- do Duce sæpius tentati, sed infelici exitu; de quo Gregor. supr. libr. 9. cap. 7. Cap. 21.

Eo anno corpus sancti Victoris, qui Salodoro cum sancto Ursione passus fuerat, a beato Aconio Pontifice Mauriennense inuenitur. Idem refert Sigebert. in chronic. ad ann. 608. Corpus sancti Victoris Thebei, apud Solodorum, cum sancto Urso passi in- uenitur. Victor & Ursus milites legionis Thebeæ apud Solodorum martyrium passi sub Maximiano. Horum corpus inuentum ab Aconio Mauriannensi Episcopo. Mau- riana urbs Sabaudia, olim Taurinensis diocesis, postea proprium habuit Episco- pum; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 14. Nam quedam mulier a † Mauriana urbe progrediens, ipsius præcursoris reliquias expetivit: & infra: & quia locus ille Mauriennensis ad Taurinensem quondam urbem pertinebat, tempore illo quo Rufus erat Episcopus, ait archidiaconus ejus ad eum: non est dignum ut hoc pignus in lo- co viliori teneatur, sed surge & illud accipe, & deser ad Taurinensem ecclesiam, que plus popularis habetur. Mauriannensis ecclesia sacra Joanni Baptista, & ipsius reliquiis insignis; Anastas. in Stephan. III. **) Maurienna in ecclesia sancti Joannis præcursoris Domini nostri Jesu Christi atque Baptiste. Victorem passum apud Tro- jam, quæ Xantis dicitur, tradit Otto Frisingens. chronic. libr. 3. cap. 45. Victorem Cap. 22.

† In lib. meo:
Maurienna.

etiam cum †CCCLX. in urbe Troja, quæ nunc Xantis dicitur, interemerunt.

Ut surgens protinus iret ad ecclesiam, quam Sedeleuba Regina in suburbano Genavense construxerat. Genava, vel rectius Geneva, civitas episcopalis in finibus Allobrogum; Cæsar de bell. Gallic. libr. 1. cap. † 3. Extremum oppidum Allobrogum est, proximumque Helvetiorum finibus Geneva. Januba Gregorio de vit. patr. cap. 8. Igitur Florentinus quidam ex senatoribus accepta Artemia conjuge, cum duos jam haberet liberos, ad episcopatum Janubensis urbis expetebatur. Gebennensis urbs eisdem eod. cap. apud Gebennensem Galliarum urbem, dum ejus reliquæ cum honore psallentii portarentur. Gebenna Otton. Frisingens. de gest. Frideric. libr. 2. cap. 29. Tres civitates inter Juram & montem Jovis, Losannam, Gebennam, & N. accepit.

Cap. * 25.

† In lib. meo:
vermiolis.

Induamur uterque, ego & tu, vestibus †vermiclis, præcedamus ceteris ubi congressus erit certaminis. Vestes vermiclæ sunt vestes purpureæ, a Latino vermiculus, quo utuntur tingendæ purpuræ, unde vestes vermiculæ dictæ, & elisa voce vermiclæ, sic emblemata vermiculata dicta in pavimentis tessellæ rubricatæ; Lucillius apud Plin. libr. 36. cap. 25. Ante pavimenta, atque emblemata vermiculata. Et M. Tull. 3. de orator. (43.) Quum lepide lexeis composita? ut tessellæ omnes arte pavimento, atque emblemate vermiculato. Milites in Gallia usi vestibus purpureis, quas vocant de escaleta; Thom. Cantipratan. libr. 1. cap. 7. Vestes ejus ex scarleta serratæ varie, duplices, vix genua contingentes. Idem libr. 2. cap. 28. Matrem quoque suam, cum in solemnitate quadam, optimis scarleticis & rubicundis vestibus uteretur, cum gravi mœre corripuit in ecclesia coram confedentibus. Willelm. Nangius de gest. Ludovic. (ad ann. 1248.) Ab illo enim tempore nunquam indutus squalato, l. scarleto, vel panno viridi † seu bruneto, nec pellibus variis, sed veste nigri coloris, vel camelini, seu persei. Nobiles viri purpura usi maxime in bello, vel singulari certamine, ut probatur ex hoc loco, ubi Landricus provocans Bertoaldum ad singulare certamen, monet ut ad hoc induantur uterque vestibus vermiclis, unde ductum est vernaculum, vermeil.

Ibique & tua & mea utilitas apparebit. Utilitas est fortitudo seu virtus bellica; Gregor. supr. libr. 2. cap. † 12. Novi, inquit, utilitatem tuam, quod sis valde strenuus. Utilis est vir fortis, strenuus, & utilis bello; Fredegar. infr. cap. † 48. Wini-di cernentes utilitatem Samonis, eum super se eligunt Regem. Gregor. supr. libr. 4. cap. 3. Precor ut sorori meæ servæ vestrae utilem atque habentem virum ordinare dignemini. Idem eod. lib. cap. 22. & ad Francos utiliores petiit. Idem libr. 2. cap. 9. Ferunt etiam tunc Oblogionem utilem ac nobilissimum in gente sua Regem Francorum fuisse. Idem valet probitas, id est strenuitas; Guill. Brito Philipp. lib. 1. (in princ.)

Tot bene gesta domi, tot militia probitates.

Et paulo post

per nimiam probitatem illius & actus.

Gallis proesse, probus preus. Eodem significatu valentia pro strenuitate animi, † In lib. meo, valleur; Zachar. 14. † Et congregavit omnem valentiam populorum, quem locum 14.2. Et conlaudat Tertullian. advers. Judæos, cap. 9. Augustin. contr. Maximin. libr. † 2. cap. gregabo omnes 14. num. 6. Et quod iste minor, major est ille, potest tamen ad formam patris valentes ad Je-tiamque pervenire crescendo. Idem de morib. Manichæor. cap. 16. (num. 48.) An rusalem in argumento vobis est, firmitas quadam atque valentia, quæ istis rebus detrabi videtur: prælium. & paulo post: non enim athleta, quibus illud robur & valentia maxime est necessaria.

Cap. 33.

Provinciam Cantabriam Gothorum regno subegit, quam aliquando Franci possederam. Cantabria regno Francorum erepta per Sisebutum Regem Gothorum. Cantabri iidem dicti Basculi; Varro de re rustic. libr. 2. cap. † 10. Non omnis apta natio ad pecuariam, quod neque Basculus, neque Turdulus idonei. Deminutive Basceli; Robert. Montens. in suppl. Sigebert. ad ann. 1179. Quidam Basceli, & Navarrenses, & Brebensones venerunt ad urbem Burdegalensem. Innocent. III. libr. 1. epist. **) 533. Conjunctis & adjunctis Cotterellorum, & Bascolorum ruptis diversis, Bascolorum appellationem retinuit conc. Lateranense habitum sub Alexandro III. can. † 27. De Brabansionibus & Aragonensibus, & Navariis, Bascolis, Cotterellis,

lis, † & Triaverdinis, qui tantam in Christianis immanitatem exercent, ut nec ecclesiis, nec monasteriis deserant... similiter constituimus, &c.

Ubi ad ventrem purgandum in faldone sedebat, sagitta saucius moritur. Falda Saxonica lingua est stabulum, ovile: inde faldeo sella stercoraria, & faldones laneæ vestes; Helmold. hist. Slavor. libr. 1. cap. 1. Itaque pro laneis indumentis, quos nos appellamus faldones, illi offerunt tam preciosos martures. Inde ductum & falditorium sedes episcopalis plicatilis, vulgo fauteil; de quo Spelmannus in glossar.

Cap. 34.

In tantum ut Theudericus Rex ad eum sæpe Luxovium venerit. B. Columbanus construxit monasterium Luxoviense in Burgundia; de quo præter Fredegarium, Paulus Warnefrid. de gest. Longobard. lib. 4. cap. 43. Aimoin. lib. 3. cap. † 95. Sigbert. in chron. ad ann. 602.

Cap. 36.

Itaque venerunt, & juxta imperium Regis oblata offerunt. Columbanus respuit escas, quæ a Theodorico Rege offerebantur, quas oblata appellat Fredegarius. Oblata sunt oblationes, quæ religionis vel honoris causa offeruntur: oblatas alii; Jo. Monach. in hist. Gaufridi Comitis:*** in panibus quos oblatas appellant: alii offerenda; Martian. Capella libr. 2. (in fin.) ut in confessu calitum offerenda probarentur. Oblata diis probabantur: sic apud Germanos nuptialia munera, quæ dotis causa maritus offerebat uxori, probabantur a parentibus & propinquis; Tacit. de morib. Germ. (cap. 18.) Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. Interfunt parentes & propinqui, ac munera probant.

Ipse vero sanctus Italiam expetens, monasterium in loco nomine Bobio construens. B. Columbanus, postquam Luxoviense monasterium in Gallia construxisset, a Theodorico Rege ob pias monitiones pulsus, in Italiam transiens, in Alpibus Cottiis Bobiense monasterium ædificavit; Paul. Warnefrid. loco modo laudat. Aimoin. lib. 3. cap. † 95.

Anno duodecimo regni TheudERICI, cum Alesationes, ubi fuerat enutritus, præcepto patris sui Childeberti tenebat. Alesationes sunt iidem, qui Alfacii, qui paulo post memorantur: Quod cum undique Theudericus... timore perterritus, per pactiois vinculum, Alesatios ad partem Theudeberti firmavit: Gallis Alsace.

Cap. 37.

Ibique Theudericus cum scaritis † tantum decem millibus accessit. Scara est globus seu cuneus lektorum militum; Fredegarius ipse infra cap. 74. Scaram de electis viris & fortibus. Aimoin. lib. 4. cap. 26. Anno autem decimo... Dagobertus collegit lectam e Franciæ bellatoribus scaram, quam nos turmam vel cuneum appellare possumus. Ademar. monach. S. Eparchii in vit. Caroli M. †† quod Dominus Rex Carolus audiens in Antissiodoro civitate, mox misit scaram Franciscam in Saxoniam ad resistendum Saxonibus.

†† In chron. hujusce auct. apud Labbe biblioth. MS. verba hæc non inveni. De Pipino tamen dicitur: Similiter Biturigas Francorum scaram collocavit.

Cap. 38.

Theudebertus expoliatus, equusque ejus *† cum ferratura rei, totumque Berthario a Theudericis conceditur. Ferratura pro ornatu seu instrumento militari, quod ferro maxime constat, nisi malis legere foderatura, pro veste regia foderata id est substracta pretiosis pellibus, ut legitur in clem. ult. de vit. & honest. cleric. & clem. ne in agro, §. statuimus, de stat. monach.

Ob quam rem Theudericus, cum jam totum Auster dominaret. Austria accipitur hic pro Auftrasia, ut infra hoc cap. de Austria & Burgundia movere præcepit. Et idem cap. † 40. Chlotarius factione Arnulfi & Pipini, vel cum ceteris proceribus Austriam ingreditur. Auftrasiæ regni caput fuit Metis.

Chlotarius respondebat, & per suos legatos Brunichildi mandabat: judicio Francorum electorum, quicquid procedente Domino a Francis inter eosdem judicabitur, *† In lib. meo: cum stratura pollicaret sese implere. Cum Brunichildis † Chlotarium Regem per legatos interpellaret, ut de regno Theodoberti Germani sui abscederet, † Chlotarius respondit, regia, hoc totum se staturum judicio Francorum electorum. Majores causæ dirimebantur judicio Francorum, id est ordinum Franciæ: judicio Francorum damnatus est Bernardus †* Verba sunt Rex Italiæ ob conjurationem in Ludovicum P. Patruum; Aimoin. libr. 4. cap. 106. Adelmi sive †* Transactoque quadragesimali jejunio, paucis post sanctum pascha diebus conjurationis auctores (qui superius nominati sunt) simul & Regem, judicio Francorum

Cap. † 40.

Ademari monachi ad ann.

818.

capitali sententia condemnatos, luminibus tantum jussit orbari. Tempore Ludovici Grossi causa, quæ erat inter Haimonem cognomine Variam vaccam Burbonensem Dominum, & nepotem ex fratre Erchenbaldo, disceptata judicio Francorum postulante Alardo Guilebardi Bituricensi; Suger. in ejus vita, (cap. 21.) Alardus Guilebardi † qui satis rethorice privigni sui querelam deponens, domino Regi humillime supplicat, rogans, quatenus nobilem Baronem Haimonem nomine, variam vaccam cognomine, Burbonensem dominum † justitiam recusantem, imperiali unus traheret nepotem majoris fratris, Erchenbaldi scilicet filium, exheredantem tam presumptuosa audacia compesceret, & Francorum judicio, eorum quis quid habere debeat determinaret. . . Rex vero retento castro, & eodem Haimone in Francia causæ reducto, Francorum judicio aut concordia avunculi & nepotis liem tam justissime quam piissime diremit.

Cap. 41.

Burgundia Barones vero tam Episcopi, quam ceteri leudes, timentes Brunichildem. Barones sunt regni optimates, & majores vassi seu vassalli regii; Aimoin. (al. incert. auct.) libr. 5. cap. † 49. Barones & regni optimates complures, qui etiam Hispaniam perdomare sufficerent. W. Nangius de gest. S. Ludovic. (ad ann. 1226.) Rex nobilis † iratus vehementer, communicato cum suis baronibus consilio † ne aliquid contra jura agere videretur, tertio jussit eos suo parlamento interesse. Idem Fredegar. cap. 55. Burgundie Barones.

Cap. * 42.

Veniensque Sigebertus in campaniam Catalaunensem, super fluvium Axonam, Campania divisa in Remensem, & Catalaunensem; Gregor. libr. 4. cap. 17. Childebertus autem Rex, dum Chlotarius contra Saxones decertaret, in campaniam Remensem accedit. Idem libr. 5. cap. 19. Meroveus vero dum in Remensi campania latitaret.

Meroveus . . . Ingobodo Grafioni commendatur: ubi plures † post annos vixit. Grafiones sunt judices seu præfecti pagi cujuscumque; Fredegar. infra cap. 74. Scaram de lectis viris & fortibus, de Neustria & Burgundia, cum Ducibus & Grafionibus seorsum habens. Leo Ostiens. chronic. Cassinens. libr. 1. cap. † 12. universos episcopos & abbates, Duces etiam, & graphiones, ac plures, qui secum venerant honoratos, ibi subscribere faciens. Idem Anastas. in Adriano iisdem fere verbis. Grafiones alii appellitantur; Paul. Diacon. de gest. Longobard. libr. 5. cap. 36. Hic dum Dux esset in Tridentina civitate, cum Comite Bajoariorum, quem illi grafionem dicunt.

Chlotarius cum Brunichiddis in suo presentaretur conspectu . . . per triduum eam diversis tormentis afflictam, jubet prius camelo per omnem exercitum sedentem perducere. Brunichildis Regina, jussu Chlotarii II. ignominie causa camelo in vestra per castra traducta. Rei damnati, priusquam ultimo supplicio tollerentur, camelo vel asino traduci soliti. Georgius Episcopus Alexandrinus Arrianus a plebe cæsus, prius camelo traductus; Epiphan. hæres. 76. art. 1. Socrat. libr. 3. cap. 2. Juvenali Episcopo Hierosolymitano sua sede pulso a monachis Palestinae, in ejus locum intrusus Theodosius quidam, qui Alexandriae ob scelera camelo traductus fuerat; Evagr. lib. 2. cap. 5. Gomacharius Comes commotus in Leonem Agathensem Episcopum ait ad eum apud Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 79. Sile file decrepite: jam infrenatum te loris circuire urbem super asinum faciam, ut sis in ridiculo omnibus, qui te aspexerint. Brunichildis post hæc ad calces equi indomiti crinibus ligata, concitato equo in partes disrupta, ut narrat Fredegar. hic. Aimoin. lib. 4. cap. 1. Sigebert. in chronis. ad ann. 618.

Cap. 44.

Exinde latenter fuga Lufforivum ad domum Austrasii abbatis pervenit. Eustasius Luxoviensis abbas, post Columbanum laude sanctitatis claruit; Sigebert. in chron. ad ann. 624.

Cap. 48.

Filii & Chunorum, quos in uxoribus Vinidorum & filiabus generaverant, tandem non sufferentes malitiam ferre & oppressionem, Chunorum dominationem negantes. Sufferte est sustinere tolerare: inde sufferentia tolerantia; Tertull. 4. ad vers. Marcion. cap. 15. quo suam supra in benedictionibus sufferentiam commendaret: nostris souffrir, souffrance.

Cap. 54.

Et anno Palladius † ejusque filius Sidocus Episcopus Tolosanus, incusante Aighiane,

mane Duce, quod rebellionis Wasconorum fuissent conscii, exilio retruduntur. Palladius & Seducius Episcopus Tolosanum pater & filius accusante Aginone Duce, quasi conscii rebellionis Wasconum damnati, & in exilium trusi. Sedocum vocat Aimoin. libr. 4 cap. 14. Eo anno Palladius quidam, ejusque filius Sedocus Tolosatium Episcopus, incusante Aniano † Duce, quod rebellionis Wasconum fuissent conscii, in exilium truduntur. † In lib. meo Aynano.

Fratri suo Chariberto ad transagendum, † quod ad instar privato habitu ei vivendum potuisset sufficere, noscitur concessisse Pagum Tolosanum, Caturcinum, Agenensem, Petrocorem, & Santonicum. Dagobertus Ariberto fratri Tolosanum pagum, & Aquitaniae partem concessit; Regino † 1. chronic. ad ann. 576. Dagobertus monarchiam totius imperii obtinuit, excepto quod fratri suo Heriberto contra Ligerim & limitem, quod traditur partibus Vasconie, pagum scilicet Tolosanum, Caturcinum, Agenensem †, Petrogoricum, & Sanctonicum, vel quod ab his versus Pyrenaeos montes excluditur, concessit: quo nomine eum Regem Aquitaniae vocitat Aimoin. lib. † 4. Agenensem. cap. 20. 23. † In lib. meo: lib. † 4. Cap. 57.

* Charibertus sedem Tolosae eligens, regnat in parte provinciae Aquitanicae. Tolosa fuit sedes Ariberti, Aquitania ejus ditionis, de quo prox. dictum est.

* Modo amentia, id est ad modum amentis, specie amentis amenti similis.

Sicharius vestem indutus ad instar Sclavorum, cum suis ad conspectum pervenit. Haec erat vestis, quam sclaviniam vocabant, a Sclavis, quae gens eo genere vestis utebatur; Caesarius Heisterbachens. de mirac. libr. 12. cap. 40. Tempore schismatis inter Ortonem & Philippum Reges Romanorum, peregrinus quidam de transmarinis veniens partibus, sclaviniam suam pro vino, † quod in illis partibus fortissimum est, exponens, in tantum bibit. Idem cap. 42. ejusd. libr. Peregrinus quidam in villa quadam mortens, sclaviniam suam sacerdoti legavit. Inde sclavinia dicta est vestis, quae solent uti peregrini. Saxonicia pariter dicitur vestis propria Saxonum; Augustin. quaest. utriusque testam. cap. 127. (in fin.) Numquid non tunica mediocris hominis, quamvis munda Imperatori tamen sordida & illicita est? similiter & Saxonicia senatori? Cap. * 63. Cap. 68.

Samo respondens jam saucius dixit. Id est offensus verbis Sicharii legati Dagoberti Regis, saucius vel sauciatus est, animo aeger; W. Malmesbur. de gest. Pontific. Anglor. libr. 3. (de Archiepisc. Eboracens.) Jam Theodorus in mortem vergebat, qui de peccato in Wulfri dum commissio sauciatus conscientiam, ipsum & Erkenwaldum Episcopum evocavit Londoniam.

Hujus beneficii vicissitudine tributa, quae Longobardi de manu publica recipiebant, tria centenaria auri annis singulis. Centenarium auri, est centenarium numerum aureorum, qui singuli praestant libram auri, ut infra hoc cap. exponit Fredegar. Unus centenarius centum libras auri capit. Gregor. de glor. confess. cap. † 63. qua sanata, tria ei centenaria auri Imperator offert. De centenariis plura in Gregor. lib. 7. epist. † 128. quae hic repetere otiosum est. Cap. 69.

Papiam cognomento Ticinum civitatem Italiae. Papia olim Ticinum, regia Regum Longobardorum; Paulus Waritefrid. de gest. Longobard. cap. 15. (libr. 2.) Et Ticinus, quae alio nomine Papia appellatur. Otto Frisingens. de gest. Frideric. libr. 2. cap. 20. † Rex a Papiensibus ad eorum civitatem . . . ubi antiquum Regum Longobardorum palatium fuit. Cap. 71.

Exinde Reges Francorum & Franci essent ingrati. Ingrati barbare sumptum pro non gratis, & acceptis. Franci Longobardis suspecti ob potentiam, nec non Romanis & Graecis; Eghinard. in vit. Carol. M. Erat enim semper Romanis & Graecis suspecta Francorum potentia. Unde & illud Graecum extat proverbium, τὸν Φραγκὸν φίλον ἔχον, γείτονα οὐκ ἔχον.

Quo audito, Dagobertus, ut erat cupidus, exercitum in auxilium Sisenandi de toto regno Burgundiae bannire praecipit. Bannire est vocare ad delectum seu militiam; Fredegar. infr. cap. 87. Jussu Sigeberti omnes leudes Austrasiorum in exercitum gradiendum banniti sunt. Bannus est citatio ad militiam vel Cap. * 73.

edictum, quo militia indicitur, vel poena non respondentis ad delectum, vel quælibet poena pecuniaria; Abbas Urspergenf. (in Frideric. I. & proprie in primo bello contr. Mediol.) *Bannum id est poenam pecuniariam constituit.*

Cap. 74.

Sacramentis (ut eorum mos erat) super arma † placata pro universis Saxonibus firmant. Solemne jusjurandum super arma. Idem Aimoin. libr. 4. cap. 26. Hoc pactum sacramento quidem super arma (ut eis mos erat jurantibus) firmatum.

Tamen tributum Saxones, quod reddere consueverant, per præceptionem Dagoberti habent indultum. Quingentas vaccas inferendales annis singulis a Chlotario seniore censiti reddebant: quod a Dagoberto cassatum est. A Dagoberto Saxonibus remissum annum vectigal quingentarum vaccarum inferendalium: sic vocat Aimoin. libr. 4. cap. 26. Quingentas namque vaccas inferendales a Chlotario seniore . . . regia mensa inferre iussi fuerant. Quæ ideo inferendales dicebantur, eo quod singulis inferrentur annis. Idem chronic. S. Benigni Divionenf. (ad ann. 638.) Tamen Saxones tributum, quod a Chlotario seniore censiti annis singulis quingentas vaccas inferendales reddere consueverant, præceptione Dagoberti habent indultum.

Cap. 75.

Dagobertus . . . Sigibertum filium suum in Auster regno sublimavit, sedemque Metis civitatem habere permisit. Metis caput regni Austrasiæ.

Cap. 78.

Exceptis Comitibus plurimis, qui Ducem super se non habebant. Comites parebant Ducibus; Comites enim erant præfecti singulorum pagorum; Duces universæ provinciæ, quæ constabat ex pluribus pagis, & sub se Comites habebant; Gregor. lib. 8. cap. † 18. Nicetius per emissionem Eulalii, a comitatu Arverno submotus, ducatum a Rege expetit, datis pro eo immensis muneribus. Et sic in urbe Arverna, Ruthena, atque Ucetica Dux ordinatus est. Erant tamen nonnulli Comites majores, Ducibus pares, qui super se Ducem non habebant, ut Comes Campaniæ, Comes Tolosæ, Comes Andegavenfis, & Comes Britannæ, qui postea Ducis nomen accepit; Gregor. supr. lib. 4. cap. 4. Nam semper Britanni sub Francorum potestate post obitum Regis Chlodovei fuerunt, & Comites, non Reges, appellati sunt. Similiter in Hispania Comites erant præfecti singularum civitatum; Paul. Diac. de vit. *** P. Emeritenf. quosdam Gothos nobiles genere, e quibus etiam nonnulli in quibusdam civitatibus Comites a Rege fuerant constituti.

Et tota Vasconie Patria. Patria accipitur pro regione; Fredegar. infr. cap. 90. Cabilono pro utilitate patriæ tractandum mense maio placitum instituit. Inde compatriotæ sunt populares, municipes; Thomas Cantipratan. libr. 2. cap. 28. Et quoniam mos est in alienis maxime † terris, compatriotas sibi invicem congaudere. Conterranei Plin. in præfat. natural. hist. Ut obiter emolliam Catullum conterraneum meum.

† In lib. meo, partibus.

* Wascones de intermontium rupe egressi, ad bellum properant. Wascones e jugis Pyrenæi montis, quæ erat antiqua eorum sedes, variis excursionibus in Novempuloniæ, quæ est ad radicem Pirenæi, tentatis, tandem eam occuparunt, & dittonem Regum Francorum jugumque admiserunt; de quo supr. Gregor. lib. 9. cap. 7.

* Omnes domus eorum incensas, peculiis & rebus expoliant. Peculium sumitur pro pecore vel grege pecudum; idem in chronic. S. Benigni Divionenf. (ad ann. 638.) omnes domos eorum incendio tradunt, peculiis & rebus expoliant. Gregor. libr. 10. ep. 12. in peculio capita quindecim, ubi dixi.

Sed Arimbertus Dux maximus cum senioribus & nobilioribus exercitus sui per negligentiam a Vasconibus in valle Subota fuit interfectus. Vallis Subota est ad radicem Pyrenæi: nostris la vallée de Soule.

Quod audiens Judicaile Rex Britannorum, cursu veloci Clippiacum cum multis muneribus ad Dagobertum perrexit. Judicael Rex Britonum se & regnum Dagoberto & successoribus subiecit. Initio Britones habuere Regulos, quorum tertius & ultimus fuit Salomon, ad quem pertinet epistola Joannis VIII. can. hæc quippe, 3. qu. 6. cujus meminit & Regino 2. chronic. (ad ann. 784.) postea habuere Comites; cap. ex tenore, de foro compet. cap. accedens 4. ut lit. non contestat. tandem Duces; Gregor. supr. lib. 4. cap. 4.

Sed tamen cum Dagoberto ad mensam vel ad prandium discumbere noluit, eo quod

esset

esset iudiciale religiosus & timens Deum valde. Judicael Rex Britonum abstinuit a mensa Dagoberti Regis, propter religionem: quæ causa ejus fuerit vix est dicere.

Anno xvi. regni sui Dagobertus profluvio ventris in Spinogelo villa super Segona fluvio, nec procul a Parisius agrotare cepit. Sigona fluvius est Sequana, c'est la Seine. Idem supr. cap. 20. inter Sigonam & Ligerim usque mare Oceanum. Cap. * 79.

His gestis, post paucos dies Dagobertus emisit spiritum, sepultusque est in ecclesia sancti Dionysii. Dagobertus condidit & dotavit basilicam sancti Dionysii, in qua sepultus est; de quo Aimoin. lib. 4. cap. 33.

Psallentium ibidem ad instar monasterii sanctorum Agaunensium instituere jussit. Dagobertus condito cœnobio S. Dionysii, ibidem instituit psallentium, id est desiderantur ritum psallendi antiphonatim seu distinctis choris: monast. Agaunensis ritum psallendi monast. S. Martini Turonens. sancti Mauricii Agaunens. & S. Germani Præsentis ibi institutum refert Aimoin. lib. 4. cap. 33. Ordinem psallentium, uti apud sanctum Martinum Turonis, nec non apud sanctum Mauricium Agaunis,†† & apud Parisios. Germanum Cap. 82.

Hujus Tolganis adolescentia omnis Spania more solito vitatur, diversa committens insolentia. Latinis insolens est novum & insolitum, quasi non solens; M. Tullius pro Sextio, (56.) Non sum tam ignarus, judices, causarum, non tam insolens in dicendo. Insolentia loci pro novitate; idem pro Roscio Amerino, (31.) An is, qui propter fori judiciorumque insolentiam, non modo subsellia, verum etiam urbem ipsam reformidat. Alias insolens est superbus; Papias *** Insolens superbus moribus non conveniens. Insolentia, protervia, arrogantia, tumor; Ambros. in 1. ad Corinth. cap. 14. In mulierum enim insolentia etiam mariti notantur. Odo Cluniacensis de vita Geraldii Comitis lib. 1. cap. 32. Nam reipublica statu jam nimis turbato, regales vassos insolentia marchionum sibi subjugaverat. Cap. 82.

Ante paucos dies Ermenfridus ... Arnulfum Comitem in Albiodoro vico in mallo interfecit. Idem Aimoin. lib. 4. cap. 37. †† Arnulfum Comitem apud Albiodorum vicum in mallo interfecit. Arnulfus Comes interfectus dum pro tribunali sederet juris dicendi causa. Mallus est placitum sive iudicium seu conventus iudicis; Flodoard. hist. Remens. lib. 2. cap. 18. Residens † igitur præfatus vir illustris Wolfarius ad injuncta sibi definienda iudicia, cum quibusdam Comitibus in mallis publicis. Baldric. chronic. *** Cameracens. lib. 1. cap. 72. Potestatem habeat mallum tenendi, vel bannum exigendi. Siebert. in chronic. ad ann. 422. Hi quatuor proceres per tres mallos causarum origenes convenientes † solite tractantes, de singulis discutendo, sicut lex Salica declarat, judicare decreverunt. Inde admallare in jus vocare; Marculf. lib. † 1. cap. 21. eo quod propter simplicitatem suam causas suas minime possit prosequere vel admallare. Et mallenses sunt in jus vocati litis disceptandæ causa; Odo Cluniacens. de vit. Gerald. Comitis lib. 1. cap. 19. In crastinum vero mallensibus, undique ad senioreni confluentibus, jubet reum adduci. Cap. 83.

Ermenfridus in Auster † Remis ad basilicam sancti Remedii confugium fecit. Hæc fuit basilica S. Remigii Remensis Episcopi, quem Remedium vel Remigium vocant Fortunatus, Flodoardus, & alii veteres scriptores. Confugium hic pro fuga; Gregor. supr. lib. 3. cap. 36. Ille vero in periculo positum se cernens, confugium ab urbe facit. Eadem analogia alluvium pro alluvione; Gregor. lib. 6. cap. 26. ut quia pars parva residebat, quæ non vallabatur a Rhodano,educta ex eo parte, locus ille totus hoc alluvio muniretur. Colludium pro collusione; idem eod. lib. cap. 31. cognoscet protinus, quod hujus colludium pater ejus est interfectus. †† Idem gest. Franc. cap. 83.

Tertiam tamen partem, de quibus Dagobertus adquisierat, Nanthildis Regina receperat. Thesauri Dagoberti Regis apud Compendium oppidum inter Siebertum & Chlodoveum fratres, ex aquis partibus divisi, tertia seposita Nanthildi Regina; Aimoin. lib. 4. cap. 36. Omnis thesaurorum Dagoberti supellex, in speciebus variis, muneribusque antea abditis, prolata, ac inter fratres æqua est lance divisa: tertia parte tamen, ex omnibus quæ Dagobertus adquisierat, postquam Nanthildem sibi sociaverat, ipsi Regina servata. Idem gesta Dagoberti. Moribus Francorum societas Cap. 85.

quæditorum constante matrimonio contrahitur inter virum & uxorem, & tertia eorum acquirebatur uxori, quæ tertia collaborationis dicitur; capitul. libr. 4. cap. 9. *Volumus ut uxores defunctorum post obitum maritorum tertiam partem collaborationis, quam simul in beneficio conlaboraverunt accipiant.* Marculf. † 2. form. cap. 17. *Sed dum in villas aliquas . . . quod pariter stante conjugio adquisivimus, predicta conjux tertiam inde habere potuerat.*

Cap. 86. *Otto quidam filius Uronis domestici, qui bajulus Sigeberti ab adoleſcentia fuerat.* Bajulus est educator regii pueri; munus gravissimum & proximus gradus ad culmen dignitatum; Aimoin. lib. 4. cap. 38. *At vero Otto quidam, Berone genitus patre, sperabat se comitem palatii fieri posse, eo quod Bajulus fuerat Regis Sigeberti in ejus tenera ætate.* Hermarius e bajulo Ariberti Regis factus fuit comes palatii; ejusdem Aimoin. lib. 4. cap. 15. *Inter primores itaque Franciæ, qui convenerant, quidam Hermarius gubernator palatii Ariberti filii Regis, simulque bajulus a pueritia, Agniano † super se irruente, perimitur.* Ludovico Pio regnato in Aquitania, a patre bajulus impositus est Arnoldus, unus ex optimatibus; vit. Ludovic. Pii, (ad ann. 781.) *filiumque suum Ludovicum Regem regnaturum in Aquitaniam misit, præponens illi bajulum Arnoldum.* Lupus Ferrariens. epist. 64. ad Carolum R. *Non admittantur ergo a vobis monitores, quos bajulos vulgus appellat, ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur, & meliorem amorem alienent a vobis.*

† In lib. meo.
Aginano.

Cap. 90. *Flaochatus collectis secum Pontificibus & Ducibus de regno Burgundiæ, Cabillo, pro utilitate patriæ tractandum mense majo placitum instituit.* Concilium Episcoporum & optimatum regni de rebus publicis deliberandi causa solebat convocari mense majo. Inertia defluente Regum Merovingiorum gente, concilium indicebatur quotannis, in quo Rex plautro bobus tracto apparebat, & annua dona suscipiebat, cetera vero gerebantur per majorem domus; annales Francor. ad ann. 751. *Sed potestas regni tota apud majorem domus habebatur; excepto quod chartæ & privilegia Regis nomine scribebantur, & in Martis campum qui Rex dicebatur plautro bubus trahentibus tractus, atque in loco eminente sedens, semel in anno a populis visus, publica dona solemniter sibi oblata accipiebat, stante coram majorem domus, & quæ deinceps eo anno agenda essent, populis adnuntiante.* Idem Eghinard. in vit. Caroli M. *init.* De die concilii, nempe kalendis maji convenit Sigebert in chr. ad ann. 662. *Regni potentia disponebatur per majores domus, Regibus solo nomine regnantibus. Quibus moris erat † principari quidem secundum genus, & nihil agere vel disponere, quam irrationaliter edere, & bibere, domique morari, & calendis maji præsidere coram tota gente, & salutare, & salutari, obsequia & dona accipere, & rependere, & sic secum usque ad alium majum pervenire.*

Willabadus . . . colligens secum plurimam multitudinem de patriciatu sui termino. Patriciatu erat nuda dignitas: sed in Gallia plerumque patriciatu honori adiciebatur præfectura cujuspiam provinciæ, ut observavi in Gregorium.

Cap. 91. *Habebatque majorem domus palatii, virum strenuum atque sapientem, nomine Erchoaldum.* Ercoaldus vel Ercoaldus fuit major domus sub Chloveyo II. idem dicitur Erconualdus vel Erconvaldus; Fredegarius infr. prox. cap. *Eodem quoque tempore mortuus est Erchoaldus major domus palatii.* Hic est Erconvaldus, quem patricii nomine cohonestat Beda libr. 3. cap. 19. de S. Furſeo Hyberno: *Hic ex Anglia † navigavit in Galliam, ibique a Rege Francorum Lothovio, vel patricio Erconualdo honorifice susceptus, monasterium construxit in loco Latiniaco nominato.*

Cap. 94. *Contra Theodoricum insurgunt, eumque a regno dejiciunt: crines capitis ejus abscindentes totonderunt.* Theodoricus Rex a Francis tonsus, & regno depositus. Et cum eo Ebroinus major palatii pulsus, & ipse tonsus, & in Luxovienſe monasterium relegatus.

Cap. 95. *Quo ingravescente, unum Francum nobilem, nomine Bodilonem, ad stipitem tenuit Sigebert. in sum cadere contra legem præcipit.* Bodilo Francus nobilis ad stipitem extensus, & virgibus cæsus jussu Childerici Regis contra legem Francorum, ex qua nobiles non caduntur virgis, quæ est pœna servilis. Grave nimis visum est Chlotario Regi, quod a

Da-

Dagoberto ejus filio adhuc vix pubere Sadregifilus Dux Aquitaniæ ejus educationi præpositus flagellis cæsus, & barbæ ratione dehonestatus; Aimoin. *libr. 4. cap. 17.* & 28. & Regim. † 1. *chronic. ad ann. 546.*

Sanctum Leudegarium Episcopum crudelissimis tormentis cæsum, gladio perimi jussit. Ebroinus major domus regni Theodorici sanctum Leodegarium Episcopum Augustodunensem variis pœnis affectum, capite plecti jussit. Idem Aimoin. *libr. † 4. cap. 45.* Sigibert. *in chronic. ad ann. † 685. c. est S. Leger.*

Cap. * 98.
†† Hic nihil.
V. ann. Fr.
Metens. ad
an. 688.

Eo tempore beatus Audoenus Episcopus plenus virtutibus migravit ad Dominum. Anno Christi 696. diem obiit sanctus Audoenus e referendario Dagoberti Regis Rothomagensis Episcopus, Resbacensis monasterii fundator; de quo Aimoin. *libr. 4. cap. 41.* Sigibert. *in chronic. (ad ann. 637.) c. est saint Oüen.*

Cap. * 99.
Cap. * 108.

Eudo namque Dux, cernens se superatum atque derisum, gentem perfidam Sarracenorum ad auxilium contra Carolum Principem, & gentem Francorum excitavit. Eudo Dux Aquitaniæ notatur a Fredegario, quod ab eo exciti Sarraceni e finibus Hispaniæ irruerint in Galliam adversus Carolum Martellum, per id tempus Principem Francorum: sed hoc vix credibile est; Eudo enim una cum Carolo singularem operam navavit adversus Sarracenos. Nec Sarraceni pepercere Eudoni, Burdegalam & Pictavum, quæ erant ditionis Eudonis vi cepere, ecclesias cremarunt, & magnam stragem populi edidere, ut fatetur Fredegar. *hoc ipso capite.*

Urbem Burdegalensem, vel castrum Blaviam † veniens, occupavit. Eudone Duce mortuo Carolus Martellus delectu inuito penetravit in Aquitaniam ad Garunnam usque, Burdegalam urbem & castrum Blaviam, quæ est arx munitissima Aquitaniæ, armis occupavit, & universam regionem in potestatem redegit.

Cap. † 109.
† In lib. meo:
Blavium.

Navali eversione properat. Id est navigio seu cum classe navium. Idem infr. *Qui evaserant cupientes navali eversione evadere.* Idem supr. cap. † 90. *Evectu navali per Ararim fluvium, (qui cognominatur Sagonna.)* Gregor. supr. libr. 4. cap. 33. *Qui evecti navali, Constantinopolitanam urbem sunt ingressi.* Idem lib. 3. cap. 3. *evectu navali per mare Gallias apperunt.*

Super fluvio Birra, & valle Corbaria palatio. Carolus Martellus iterum feliciter pugnavit cum Sarracenis in Gallia Narbonensi, super Byrra amne, valle Corbaria; Eghinard. *in vit. Carol. M. (init.) Nam pater ejus Carolus, † qui tyrannos per totam Franciam dominatum sibi vindicantes oppressit, & Sarracenos Galliam occupare tentantes, duobus magnis proeliis, uno in Aquitania apud Pictavium civitatem, altero juxta Narbonam apud Byrram fluvium ita devicit, ut in Hispaniam eos redire compelleret.* Byrra amnis fluit per Narbonense territorium: male Byrra Aimoin. *lib. 4. cap. † 57. Super fluvium Byrram & Vallem Corbariam: vulgo Bere.* Vallis Corbaria est quæ jacet in eodem tractu, ad pedem montis cognominis, copia apum & laude mellis celeberrimi: vulgo *la montagne de la Corbiere.* Commendatur hæc vallis Corbaria palatio, ibi forte palatium Regum Gothorum, vel potius id nomen loco, ubi primas sedes posuit Athaulfus Rex Gothorum, provincia Narbonensis potitus; Otto Frisingens. 4. *chronic. 21. Sed Athaulfus amore uxoris sue Placidie, a finibus Romanorum cedit, ac in Galliis juxta provinciam Narbonensem, quam postmodum Vir Dei Egidius inhabitans, metropoli ex nomine suo, ut villa sancti Egidii dicatur, dedit, in loco, qui usque hodie palatium Gothorum vocatur, confedit.*

† Mendosa
citatio.

F I N I S.

I N D E X

RERUM PRÆCIPUARUM.

A.	
A Bba pater.	186.
Abbat̄es utriusque sexus subiecti	
Episcopis.	180. 192.
Abraham abbas conditor M. S. Cyriaci	
in Arvern̄is.	35.
Ab̄sis pars ecclesiæ.	30. 128.
Actio furti in quadruplum.	199.
Adjutor, advocatus.	160. 187.
Adoptionis varii ritus.	97.
Adfultus, <i>assaut</i> .	169.
Adversarius, id est diabolus.	206.
Adulterii pœna.	110. 115.
Ædes veterum e ligneis tabulis.	85.
Ædificia publica quadrato lapide structa.	6.
Ægri de sperati delati ad tumultum san-	
ctorum.	112.
Æneum, olla ænea.	163.
Agathe urbs Septimaniæ.	124.
Aganen̄se monasterium.	53. 215.
Agens, actor.	190.
Agens in rebus.	<i>ibid.</i>
Agger publicus, via publica.	23.
Aginnum Nitiobrigum.	131.
Agrippina Colonia.	134.
Alesaciones, Alfaci.	211.
Aloes usus.	66.
Altarium quid distet ab altari.	29. 34.
Amaritudo.	181. 182.
Ambagien̄sis vicus.	45. 207.
Amuletum adversus pestem.	68.
Analogium vicus Carnotens̄is.	84.
Analogium.	51.
Andeliacum.	183.
Anicium Velaunorum civitas.	82. 134.
Anisolæ monasterium.	93.
Anniversarium pro defunctis.	53. 54.
Antiphona.	46. 170.
Apollinaris Dux.	47.
Apostolicus.	191.
Aqua de sepulcro S. Martini.	104.
Aquæ Tarbellicæ.	152.
Aquileja solo aver̄sa ab Hunnis.	25.
Archiat̄ri, medici Principis.	95.
Archidiaconatus ad tempus.	122.
Archidiaconi varium officium.	81. 178.
Archidiaconus individuus comes Episco-	
pi.	15.
Archivum ecclesiæ Romanæ.	193.
Ardenna, silva regia.	168.
Aredius abbas Lemovicens̄is.	165.
Arelaten̄se M. virginum fundatum a Ca-	
sario Arelaten̄si E.	76.
Argumentum, argutia.	8. 137.
Aribertus Regulus Aquitaniæ.	213.
Aristens̄is vicus.	89.
Arræ spon̄salitiæ, annulus, calcei, po-	
culi austus.	15. 16.
Arræ spon̄salium.	82.
Ascellæ, latera ecclesiæ vel regis.	30. 31.
Atrium ecclesiæ.	48. 123.
Attila victus in campis Catalaunicis.	24.
Auctoritas, præceptum regum.	189.
Avennica civitas, Avenio.	78.
Avitus Arvernus a senatu electus Imper-	
28.	
Avitus Viennens̄is E.	43.
Auguria ex volatu avium.	150.
Augusta Tricastinorum.	102.
Austria, Austrasia.	211.
B.	
B abylonia Syriæ, ejus magnitudo.	5.
Babylonia Ægypti, al. Memphis.	6.
Bacchinum, <i>un bassin</i> .	188.
Bajocassini Saxones.	105. 199.
Bajulus, nutritius liberorum Principis.	
117. 216.	
Balneorum usus.	82.
Balteum, militare cingulum.	146.
Bannus, edictum, citatio.	105.
Ba-	

Baptismus in die paschæ & pentecostes.	92	Camerarius, cubicularius Regis.	145.
Baptisterium in atrio ecclesiæ.	40.	Campania, latior planities.	59. 155.
Baptizati mox vestem candidam assumebant.	<i>ibid.</i>	Campania Remensis.	71.
Baptizatis nomen imponitur.	114.	Campestris, campestrati.	20. 200.
Barbari, pro paganis.	58.	Campi lapidei.	81.
Barbatoria.	203.	Campus, locus pugnae.	20. 200.
Barones, regni majores.	212.	Cancelli sepulcrorum.	128.
Basculi, baseli.	210.	Capitolium etiam Tolosæ & Carthagi- næ.	10.
Basilica SS. Apost. Petri & Pauli Parisiis, hodie S. Genovesæ.	50.	Capitulum, capitellum.	178.
Basilica S. Vincentii Martyris Parisiis, hodie S. Germani de Pratis.	64.	Capitularium, <i>capdastre</i> .	189.
Basilica S. Aniani Aurelianensis.	182.	Cappa S. Martini.	135. 152.
Basterna, genus vehiculi.	62.	Captivus & Fides martyres Aginneses.	131.
Begorra, Tarba Bigeronum.	178. 184.	Capsa evangeliorum.	56.
Benarnum.	179. 184.	Capsum, pars ecclesiæ, vel corporis humani.	29. 30.
Benedictio abbatum.	194.	Capsum piscium.	164.
Benedictio ante cibum.	120.	Caput arietis castrum.	170.
Benedictio & salutatio episcopalis in conciliis.	121.	Caraxare, caraxatura.	154.
Beneficium, pro feudo.	81.	Caritas.	205.
Bipennis, genus securis bellicæ.	39.	Carus, amnis.	116.
Bituriga caput regni Aquitanici.	33.	Cassa fructuum.	105.
Blasphemare.	141.	Cataplus, adventus classis.	80.
Blatea, tunica.	48.	Cataracta, suffusio oculorum.	90.
Bobiense monasterium.	211.	Catenati poenitentes.	126.
Bona damnatorum læsæ majestatis, fisco vindicantur.	57.	Catini, lances escariæ.	163.
Brennacum, villa regia.	73. 121.	Caudices, sive codices, sunt furculi vitium vel arborum.	141.
Breve, id est formula juramenti.	82.	Cavea.	167.
Britannia minor.	67.	Cautio, chirographum.	149.
Britanni minores primum habuere Reges, tum Comites, tum Duces.	<i>ibid.</i>	Cella, pro monasterio.	47.
Briva Curretia, vicus in Lemovicibus.	144.	Cella, cellarium, custodia clericorum.	134.
Brivatensis ecclesia exempta.	28.	Centenarium.	102. 213.
Brunichildis castrum.	181.	Cerei flagrantés in baptismo.	40. 41.
Buccellarius, buccella.	25.	Cereis usi veteres pro facibus.	35.
Buccus, hircus.	186.	Charta seu papyrus ex Ægypto.	88.
Burgundionum ditio in Gallia.	27. 43.	Chrismarium.	58.
Burgundionum leges.	43.	Cibarium est panis.	39.
C.		Cicindela, lampas.	78.
Caaballus, vilior equus.	131.	Ciliciorum varius usus.	197.
Caducarius.	2.	Cilicium ad cutem.	92.
Camenta, camentarii.	6. 7.	Cincinorum fimbriæ,	61.
Caganus, nomen Regum Hunnorum.	77.	Cingulis usi veteres.	69.
Cainone.	97. 207.	Circenses ludi.	98.
Caia, villa regia.	114.	Circuli lorice.	157.
Calumnia.	190.	Clenus, amnis.	194.
Calense M. virginum.	114.	Clitellæ usus in oppugnatione urbium.	156.
Camelorum usus.	154.	Clerici periti litterarum.	119.
Camera, testudo templi.	30. 154.	Clerici instituti in monasteriis.	93.
Camerarii, concellanei Episcopi.	68. 69.	Clerici tonsi.	50. 61. 152. 198.
137.		Clodio Comarus Rex Francorum.	27.

Clypeus, lanx aurea in modum clypei.	188.	Cordatus.	187.
Coadjutor datus Episcopo cum futura successione.	72. 89. 116.	Cornua gladii, cornua antennarum.	79.
Codicilli consularis.	48.	Corona clericalis.	62. 93. 94.
Codicillis honores conferuntur a Prin- cipe.	26.	Corona, insigne patriarchatus.	48.
Cognomen fuit quibusdam plerisque no- men tantum.	74.	Cortinae, vela.	40.
Collaborationis tertia.	216.	Corvus corvo oculum.	98.
Collisio palmarum.	173.	Corydalis, alauda.	78.
Colobium, vestis linea sine manicis.	177.	Cotia, silva regia.	114.
Comes palatii.	102.	Crota, camera, fornix.	175.
Comes stabuli.	115. 119.	Cryptae, loci subterranei, latibula fide- lium.	13.
Comites praeerant singulis civitatibus.	75.	Cryptae, sepulturae causa, juxta vias pu- blicas.	15.
167. 214. praeerant juri dicundo.	167.	Cucullus, fagi vel casulae capitum.	158.
Comites super se Duces non habentes.	167.	167. 177.	
Commendare, deponere.	100.	Culmus, calamum spicae.	204.
Commendare se dicebantur, qui majori- bus se tradebant in vassos.	82. 147.	Cultura, ager cultus.	112.
Commissum, mandatum.	41. 42.	Cuppa, cupella.	156.
Commodatum, pro mutuo.	66.	Cursus, officium sacrum nocturnum & diurnum, vel officium singularum ho- rarum.	104. 166.
Communio post missas.	94. 177.	Curtis, cortis, curia.	204.
Communio sub utraque specie, vel uni- ca.	95.	D.	
Competitor.	84.	Dactili, fructus palmarum.	126.
Componere.	40. 41.	Damnati ad quaestionem extensi ad stipitem.	108.
Compositio varie accipitur.	133. 142.	Damnati ad molanæ.	191.
Concædes.	25. 26.	Damnati ad metallum.	ibid.
Concilia provincialia coacta non sine con- sensu Regis.	106. 185.	Damnati priusquam supplicio afficeren- tur crimen confessi in ecclesia.	205.
Concilium annuum Francorum.	216.	Damnatis ultimo supplicio non denega- tur sacra communio.	105.
Condatensis vicus.	16. 175. 207.	Decimarum restitutio.	127.
Conditio, status servorum.	4.	Declinus, acclinis.	49.
Conditio testamenti confertur in alium.	163.	Decollatio, poena capitis.	22.
Conditionales, genus servorum.	4.	Dedicatio ecclesiae vel oratorii.	131.
Confluentes.	165.	Delegatum, mandatum.	137.
Confugium, pro fuga.	215.	Delegatum, pro legato.	187.
Conjectura, conjectum.	140.	Depositio Episcoporum.	102. 147.
Conjugatus electus in Episcopum dimit- tit uxorem.	14.	Descriptiones vestigialium.	107. 188.
Consentaneus, consentiens.	116.	Desperati propter metum imminentis ju- dicii.	3.
Consularia, fasti consulares.	27.	Destinare, destina.	76.
Consularia ornamenta, palmata, scipio, calcei aurei.	48.	Detrahi dicitur puella quæ stupratur.	28.
Contum, pro hasta.	47.	Detrusio in monasterium poenitentiae cau- sa.	123.
Convenæ unde nomen.	154.	Diaconi officium.	143.
Conventus juridici indicti certis locis & diebus.	88.	Dies anniversarius ordinationis Episco- porum.	30. 102.
Conversus.	190.	Dies Dominicus colendus.	207.
Copia militum per pagos divisæ.	77.	Dies elevationis & translationis sancto- rum.	30.
Corales, pufulæ.	92.	Dies solis, dies Dominicus.	58.
		Dioecesis, pro parochia.	138.
		Di-	

- Directum verbum. 54.
 Divisio regni per sortes. 73. 84.
 Dolensis vicus. 33.
 Domesticatus, domesticus, Comes domesticorum. 25. 129. 146.
 Domnus, domina. 184.
 Donatio pia per modum venditionis nummo uno, vel tribus. 11.
 Donatio per chartulam. 69.
 Ducatus regni. 122.
 Duces præerant singulis provinciis. 34. 125. 167. 179. præerant judiciis. 80.
 Duces primum, tum Reges habuere Franci. 25.
 Duello lites dirimebantur. 20.
 Dunense castrum. 141.
 Dux casus petebatur vulneribus ab omni exercitu. 157.
 Dynastiæ. 7.
- E.
- E**cclēsia S. Dionysii de carcere. 112.
 Ecclesiæ depictæ. 32.
 Ecclesiæ S. Saturnini & S. Mariæ Tolosæ. 131. 144.
 Echinus, piseis genus. 174.
 Elaver, amnis. 112.
 Electio per adclamationem. 68.
 Electioni & ordinationi Episcoporum accedit adclamatio plebis. 27.
 Elegans, cultus. 117. 208.
 Elementum, pro aqua. 77.
 Emissio, suggestio. 69.
 Energia, arreptio dæmonis. 154. 186.
 Energumeni, arreptitii. 151.
 Eparchius reclusus. 128.
 Episcopi admissi ad epulas regias. 162.
 Episcopi mitius puniuntur in gratiam ordinis. 107.
 Episcopi non debent vindicare proprias injurias. 173.
 Episcopi patres plebis suæ. 75. 162.
 Episcopi Galliæ notantur, quod rei bellicæ se immiscerent. 79.
 Episcopi si sint rei audiuntur soluti, illustres sedentes. 131.
 Episcopi priores Galliæ. 9.
 Episcopi tempore quadragesimæ secedebant in eremum. 34.
 Episcopis sede sua pulsus præstabantur alimenta a vicinis Episcopis. 45. 137.
 Episcoporum simplex sermo. 2. 3.
 Episcoporum hospitium domus ecclesiæ. 162.
 Episcopus negligens gratus Judæis & hæreticis. 50.
 Episcopus per injuriam exulans non amittit episcopatum. 170.
 Epistolæ commendatitiæ. 137.
 Epulæ inter pagenses diebus solemnibus. 159.
 Epulæ solennes per triduum. 153.
 Epulæ super tumulos mortuorum. 67.
 Epulæ tribus ferculis. 162.
 Equo solebant vehi Reges. 126.
 Eucharistiæ assumendæ ritus. 197.
 Eudo Dux Aquitaniæ. 217.
 Evectio publica. 179.
 Eugenius Carthagin. Episc. exulat apud Albigum civitatem Occitaniæ. 22.
 Eulogia panis, qui benedictionis nomine datur. 33. 94. 136. 142.
 Eulogiæ variæ acceptæ. 94. 136.
 Excommunicati pro absolutis habentur, si in conspectum vel mensam Regis admissi sint. 101.
 Excommunicationis exceptio non potest opponi in foro sæculari. 195.
 Exheredare, exhereditatio. 189.
 Exorcismis fugantur dæmones. 158.
 Exuperius Tolofanus & alii clariores Episcopi Galliæ. 29.
- F.
- F**abula variæ accipitur. 55. 121.
 Factionarii, agitatores equorum circensium. 109.
 Facilis, pro levî. 18.
 Falarica, genus telî. 190.
 Faldeo, sella stercorearia. 211.
 Fanatici, sacrificuli gentilium. 11. 27.
 Fatigatio. 6. 173.
 Felix Nannetensis E. 88.
 Ferculus, missus carnis. 162.
 Fista, dolor repentinus. 90.
 Fidejussor iudicio fisti. 130.
 Filii Regum Reges dicebantur, Regum filiæ etiam velatæ Regina. 70. 193.
 Fiscalini, servi fiscales. 139.
 Fiscî res alienari non possunt, ne quidem in dotem filiarum Principis. *ibid.*
 Flagella crinium. 60. 134.
 Flores & herbulæ in ornatum altarium. 144. 178.
 Foderatura. 211.
 Fomenta quid distent a medicamentis. 89.
 Fontes Hispaniæ mirabiles. 97.
 Formula, pulvinum. 171.
 Fortes viri, nobiles genere. 169.
 Franci ante Chlodoveum ethnici. 27.

Franci distincti a Romanis .	171.	Ignem adorant Persi .	5.
Franci e Sicambri orti .	41.	Igni damnati induti tunica pice & sulfure illita .	206.
Franci vicinis formidolosi .	213.	Ignis admotus confugis in ecclesiam .	181.
Francia non agnoscit imperium .	48.	Imprecationes sanctorum .	10.
Francis rei militaris cura tradita sub Va- lentiniano .	26.	Incestator .	40. 61.
Francorum varia sedes .	26. 48.	Indiculus quid distet a sigillo .	116.
Francorum Reges criniti .	26.	Inferendales vaccæ, tributum Saxonum .	71. 214.
Francisca, genus securis bellicæ .	39.	Ingenium, astutia .	76. 147.
Frigoritici .	91.	Ingenui, liberi nati .	69.
Functio, tributum .	107.	Ingenui, id est nobiles, immunes a tri- butis .	146.
Fundus, pro profundo .	49.	Ingratus, non gratus .	213.
Funus solemne .	113. 164. 171.	Inscriptiones sepulcrorum .	114.
G.			
Gallia clara studiis liberalibus .	1. 2.	Insolens, insolentia .	215.
Garacharius Comes Burdegalenfis .	163.	Installatio solemnis Episcoporum & ab- batum .	52. 68. 163.
Gazeticum vinum .	62. 63.	Intentio, contentio .	133.
Gemmae Hispanicæ .	205.	Intercessiones Episcoporum pro servis confugientibus ad ecclesiam .	86.
Genialis Dux Vasconum .	209.	Intercessiones monachorum .	128.
Gesta civilia & criminalia relata in mo- numenta publica .	8.	Interdictum ecclesiæ .	111. 172.
Gesta martyrum .	32.	Inventarium rerum ecclesiæ .	122.
Gesta Pilati .	7. 8.	Joannes Apostolus vivus depositus in se- pulcro .	8.
Gleba corporis .	5.	Italia minor, hodie Lombardia .	65.
Gleba, pro fundo .	4.	Judæi male audiant de hæctore corporis .	93.
Gloria tribuitur Regibus Franc. pro ma- jestate .	170.	Judæi negotiatores .	125.
Gothi Regicidæ .	64.	Judæi secretum petebant ventris levandi causa, priusquam ad orationem acce- derent .	53.
Gothia, Septimania .	124.	Judicium Francorum in Gallia .	211.
Gothorum ditio in Gallia .	27.	Juliani martyris basilica apud Brivatē- sem vicam .	28.
Grafones, judices municipales .	212.	Juniores .	56.
Gregorius I. ante pontificatum mona- chus .	196.	Juniores ecclesiæ, junioratus .	106.
Gutteria, gutturosus .	10.	Juris Romani periti Galli .	74.
Gynæcium, telstrinum regium, gynæ- ciarii .	191.	Juscillum, vas escarium .	99.
H.			
Hærens, habentia .	67.	Jusjurandum per plures ædes sacras .	155.
Hæretici gladio non puniendi .	207.	Jusjurandum posita manu super altare vel tacta palla altaris .	57. 82. vel levata manu . 99. 150. 166.
Hastula ligni, virgula e ligno levigata in modum hastæ .	146.	Jusjurandum super arma .	214.
Historia passionis martyrum .	3. 32.	K.	
Hora tertia, hora sexta .	104.	K Yrie eleison .	
Hospitale, xenodachium .	129.	L.	
Hospitius reclusus .	126.	Laiici expertes litterarum .	119.
Hostis, exercitus .	42.	Laiici non audiuntur adversus Epi- scopum .	121.
Humilitas, humiliatio .	137.	Lamiæ infestæ pueris .	139.
I.			
Ianoba, Geneva .	78. 210.	Lapsus piscium .	83.
Idoneus, idoneare .	103.	La-	
Jejunium non solvitur ante solis occa- sum .	117.		
Jejunium per triduum .	96.		

Lapurde, Lourde.	184.	Martini duo, discipuli Martini Turo-	
Largitiones.	48.	nenf. E.	144.
Larvæ, talamafchæ.	186.	Martini oratorium Parisiis.	172.
Lasciæ, licia.	75.	Martinus bonus in auxilio, carus in ne-	
Lateralia, viatoria.	59.	gotio.	48.
Laticinium, vinum album.	62. 63.	Martinus Gallicienfis Ep.	113.
Laudunum Clavatum.	125.	Martius, primus mensis anni.	88. 175.
Laus, adclamatio.	130.	Martyres quid distent a confessoribus.	22.
Laus, professio fidei.	50.	Martyres Lugdunenses.	9.
Lectio inter epulas.	95.	Martyribus poena capitis remissa, ne co-	
Lectulus B. Martini.	16.	lerentur pro martyribus.	22.
Legati a latere.	71.	Martyrium, oratorium sacrum martyri;	
Lemane, pars ima Arvernorum.	55.	martyrarius, ædituus ejusdem oratorii.	
Lepræ, maculæ vestium.	132.		69.
Leudes, vassi fideles.	50.	Massa fermentata.	118.
Leviior, levatus.	135.	Massilia emporium Galliæ.	186.
Libellare, libellarium.	82.	Matricula ecclesiæ, matricularii.	105.
Libera custodia.	120.	106. 122. 150. 151.	
Liberi sequuntur patrem.	104.	Matutinæ & aliæ horæ canonicæ.	24. 35.
Libertates ecclesiæ tuendæ.	98.	104. 148. 176.	
Liger, fluvius.	112.	Mauriana urbs Sabaudie.	209.
Limbus, vestis regia.	100.	Maxentius abbas Pictaviensis.	47.
Lintres, naviculæ fluviatiles.	159.	Medici Judæi.	90.
Litania septiformis.	196.	Meduana.	199.
Lites inter Reges componuntur in con-		Meliores, optimates.	11.
ciliis Episcoporum.	83.	Melitense monasterium.	91.
Logium, rationale.	51. 116.	Meludunum.	135.
Lotio corporum defunctorum.	23.	Mensa canonicorum.	208.
Lotis manibus discumbebant veteres.	125.	Meridiari.	49.
Lues inguinaris.	196.	Meta annonæ, fœni.	83.
Lugdunensis ecclesiæ.	7.	Migratio populi ad alias provincias ob-	
Lugdunum illustrata sanguine martyrum.		onera vectigalium.	107.
<i>ibid.</i>		Mimate, vicus Gabalorum.	13. 137.
Luxoviense monasterium.	211.	Ministeria, sunt vasa sacra.	83. 84.
Lychni ardentes ad sepulcra sanctorum.	77.	Minores, plebei.	56.
M.		Missæ de Dominica.	163. 164.
Maceria, paries structus sine calce		Missæ S. Martini.	161.
& arena.	181.	Missæ, pro missæ sacrificio.	20.
Mactare, mactare.	193.	Missas quotidie celebrare solebant Epi-	
Maculæ, bullæ catenarum.	157.	scopi & presbyteri.	<i>ibid.</i>
Maforte.	202. 203.	Missi a latere.	70. 71.
Magnulfus Tolosanus E.	149.	Missi dominici.	123.
Majores vel seniores, optimates regni.	153.	Missi dominici, Episcopi & Comites.	
		169. 170.	
Majus Monasterium.	150. 207.	Missorium.	124.
Mala hora, bona ora.	140.	Molina, mola aquæ.	62.
Mallones capillorum.	61.	Monachæ non erant tonsæ ad cutem, sal-	
Mallus, judicium.	215.	tem puellæ regiæ.	204.
Malum omen.	140.	Monachi tonsi.	127. 206.
Manumissio per chartulam.	187.	Monachi ad militiam coacti.	14.
Manus injectio.	190.	Monasteria Ægypti.	6.
Manus post tergum vinctæ.	56. 172.	Monasteria sub mundeburde regio.	192.
Martini gratia minor post episcopatum.	16. 17.	Monasteria virginum ne collocentur ju-	
		xta monasteria virorum.	189.

- Monasterium S. Martini de Lata. 84.
 Morganegiba, donum matutinale. 132.
 139. 184.
 Morini, hodie Flandri. 101.
 Moriones. 193.
 Mulieres lugent maritos per annum in
 nigra veste. 64.
 Mulcipula. 186. 187.
 Musivum, opus musivarium. 12.
 Mustitare. 160.
 Mutilatio membrorum corporis, pœna
 perduellionis. 101.
- N.
- N**arbonensis provincia distincta ab
 Arelatenſi seu Maſſilienſi. 182.
 Nobiles virgis non cœduntur. 216.
 Notarii, ſcribæ, amanueſes. 205.
 Novigentum duplex. 124.
 Numisma, pro nummo. 80.
 Nummi cuſi imagine Principis. 124.
 Nummi ſolebant obſignari cuſtodix cau-
 ſa. 143.
 Nuptiæ ex reſcripto Principis. 82. 136.
 Nuptiæ liberorum Principis, abſque con-
 ſenſu patrum, damnatæ. 85.
 Nuptialia dona. 140.
- O.
- O**blata, oblationes. 148. 211.
 Oblata diis probabantur. 211.
 Oblatæ, panes, quæ altari offerebantur
 ad conficiendum corpus Domini. 148.
 Obſervantes, clerici poſiti in oratoriis pri-
 vatis. 197.
 Obſervatio judiciæ uſque ad ſolis occa-
 ſum. 149.
 Obſides fide fracta in ſervitutem redigun-
 tur. 57.
 Officia palatina ad tempus. 146.
 Oleum benedictum prodeſt curationibus.
 47. 127.
 Orantes ſtantes die Dominica, & a pa-
 ſcha ad pentecoſten. 44.
 Orarium & ſtola, inſignia clericorum. 93.
 Oratio flexis genibus, vel humi proſtra-
 to corpore. 44. 164.
 Oratio plebis pro martyribus & Episco-
 pis. 21.
 Oratoria privata. 197.
 Oratorium, ædes ſacra monachorum. 133.
 Orbita. 54.
 Orca, amphora olei vel liquoris. 80.
 Ordinatio Episcoporum Gallix ex præ-
 cepto regio. 51. 52. 128. 138. 153. 168.
 Ordines ſacri longo interſtitio collati. 132.
- Oſculum manuum Episcoporum. 18.
 Oſculum reliquiarum ſanctorum. 206.
 207.
 Oſculum pacis, ſignum communionis fi-
 delium. 138.
 Oſculum ſalutationis cauſa. 127.
 P.
- P**actum pacis jurejurando ſancitum.
 125. 142.
 Pagenſes. 159. 183.
 Palla, pallium ſepulchri. 119. 120. 144.
 202.
 Palladii gens nobiliſſima. 79.
 Palmites vitium. 177.
 Papa appellatione veniunt Episcopi. 39.
 Papia, regia Longobardorum. 213.
 Papilio, tentorium. 81.
 Paranympus. 140.
 Parentes, pro cognatis. 38.
 Parisius regia Francorum Regum. 48.
 Paſſio martyrum. 3.
 Paſtellum, paſtillum. 118. 119.
 Patena eſt patella, quæ ſuperponitur ca-
 lici. 56.
 Patria, regio. 42. 214.
 Patriarcha, pro Primate. 103.
 Patriciatus honor junctus præfecturæ
 provinciæ. 74.
 Patulum, pervium. 55. 56.
 Pavor, metus puerilis. 173.
 Peccator, peccatrix. 194.
 Pedibulum. 59.
 Pedules, calcei. *ibid.*
 Penſiles domus, penſiles horti. 167.
 Penſio annua ſtatuta Episcopis depositis.
 168.
 Peregrinatio frequens ad limina Apoſto-
 lorum. 22. 127.
 Perjurio decipitur ſapiens. 122.
 Perſecutio in Episcopos & præſbyteros.
 12.
 Petragorium olim Veſunna. 131.
 Phalanga, turma militaris. 155.
 Pharus. 46.
 Piſtillum, & cophinus. 118. 119.
 Placitum. 159.
 Podagra vix incidit in feminas. 201.
 Polyoctus martyr vindex perjurii. 142.
 Pœna furti laqueus. 128.
 Pœna interfectorum Episcopi. 113.
 Pœna non reſpondentis ad delectum.
 105. 158. 214.
 Pœna reorum majestatis porrigitur ad
 propinquos. 148.
 Pœ-

- Pœna sagarum . 136.
 Pœnæ pecuniariæ . 142.
 Pœnitentes tonsi . 135. 168.
 Pœnitentes vestem mutabant . 189.
 Pœnitentiæ signum, tunsio pectoris . 112.
 Pontificum munus annales scribere . 2.
 Pontigone , villa regia . 73.
 Postica . 204.
 Præda capta ab hostibus quo pacto dividatur . 39.
 Præpositus monasterii . 128. 201.
 Præsidium , pecunia domi seposita . 184.
 Præstitum , pro mutuo . 66.
 Præsumere , per vim sumere . 45.
 Preces paganorum dictante Pontifice . 143.
 Preces pro Principe . *ibid.*
 Preces super tumulis defunctorum . 200.
 Pretiositas . 180.
 Primicerius , prætor ecclesiæ . 46.
 Principalis . 191.
 Privatus Gabalorum Ep. & martyr . 13.
 Probatio partus legitimi per testes . 164.
 Probus . 210.
 Processiones solemnes in diebus festis cum crucibus & baneris . 87.
 Processus Imperatoris in circum , imperii auspiciandi causa . 108.
 Processus Imperatoris ad basilicam Petri . 109.
 Professio fidei . 4.
 Professio fidei Nicænæ . *ibid.*
 Professio fidei publica requiritur . 43.
 Professio , confessio ultronea . 115.
 Promptuarium , cella penuraria . 85.
 Proprium , alodium . 60.
 Provincia . 129. 182.
 Provocatus , promotus . 119.
 Psallentium , concentus psalmodorum . 17. 215.
 Puer , pro servulo . 20.
 Pueri itantes coram dominis . 86.
 Pulmentum , obsonium . 59.
 Pulpitum domus . 175.
 Purgatio innocentiarum . 19. 110. 121.
 Purgatio per monomachiam . 145.
 Purgatio quinta , septima , aut duodecima manu . 174.
 Pythonissa , pythonici . 95. 158.
- Q**
 Quadrigati , genus nummi . 124.
 Quæstio de die paschatis . 96. 97.
 Quasi , id est fere . 99. 132.
 Quassatio , sustibus casto . 14.
- Quinquennialia & decennialia Episcoporum . 150. 174.
 Quintianus Ruthenenfis Episcopus . 45.
 R.
 R Adegundis Regina fundatrix M. S. Crucis apud Pictavium sub regula Casarii Arelatens. E. 54. 156.
 Ragnemodus Parisiensis Episcopus . 95.
 Regnovaldus Dux Aquitaniarum . 131.
 Rebaptizatio apud Vandalos & Donatistas . 21.
 Reclusi , genus monachorum poenitentium . 91.
 Recursus ad Principem . 111.
 Redemptio reorum vel servorum sumptu ecclesiæ . 159.
 Referendarius , custos regii sigilli . 86.
 Reges Francorum succedunt ex genere . 51.
 Reges Francorum comam alebant . 26.
 Reges fratres inter se . 44. 45.
 Reges non habendi pro impuberibus . 153.
 Regesta , archiva . 129. 180.
 Regiæ , majores portæ ecclesiæ . 71.
 Regia non tenetur legibus . 145.
 Regiæ dictæ filiæ Regum etiam moniales . 70. 193.
 Regiæ habebant majores officiales . 141. & proprium fiscum . 139.
 Regius morbus . 128.
 Regum injuriæ dissimulanda . 145.
 Regum judex solus Deus . 98.
 Regulæ variæ monasteriorum . 142.
 Rei coram judice absque cingulo . 179.
 Relicta , vidua . 174.
 Religiosæ vestem mutabant . 39.
 Reliqua vestigalium remissa ecclesiis . 63. 112. remissa etiam ob natalem Principis . 133.
 Reliquiæ SS. lipsana & pignora dicuntur . 24. depositæ in capsula . 152. gestari solitæ in solemnibus litanis . 64. 135. 152. & collo appensæ . 166.
 Remedium animæ . 187.
 Remigius Remensis Ep. sacundus . 41.
 Renatus Frigeridus historicus . 25.
 Res mancipi sunt quæ sunt in alode . 60.
 Rescripta muniuntur subscriptione referendarii . 200. 204.
 Restitutio Episcoporum per sedem apostolicam . 19. 103.
 Resultare . 201.
 Ridiculum . 57. 204.
 Rogationes institutæ a Mamercio Vienne .

nensi Ep. 44. & a Gallo Episcopo Arvernorum. 68. etiam peltis depellenda causa.	185. 196.	Servi quando desere esse in Gallia.	58.
Romani dicti omnes provinciales.	27.	Servientes quid distent a militibus.	115.
Romani, pro orthodoxis.	58.	Sidonius ex praefecto urbi Arvernensis Ep.	11. 55.
Romei, Romipetae.	22. 127.	Sigilla parvula, signa deorum.	166.
Rotae poena antiquior in Gallia.	101.	Sigillum solidorum.	143.
Rudis, imperitus.	83.	Signa, campanae.	130.
Rustica Romana lingua.	2.	Signi crucis virtutes.	21. 34. 127.
S.		Signum erutis.	161.
S acrarium, sacrificia.	164.	Signum crucis ne sculpatur in solo.	102.
Sagittare.	45.	Signum crucis usu frequens.	157.
Sagona fl. olim Arar.	84.	Signum militare buccina datur.	42.
Salutatorium.	34. 148.	Sigona, Sequana.	215.
Sarsurium opus, id est tectorium.	31.	Simoniam explosa a Guntrano Rege.	138.
Saucius sanguine.	88.	Siri, horrea Aegiptia, horum species.	6.
Saxones infesti littori Aquitanico.	33.	Solarium, projectum aedium.	16. 201.
Saxonica, vestis Saxonum.	213.	Solatium, pro ope & auxilio.	139. 194.
Scalonum vinum, Scalona.	62.	Solemnia inaugurationis Imperatoris.	109. 130.
Scapha, navicula.	173.	Solemnis ingressus Principis vel Episcopi in civitatem.	161.
Seara, turma.	211.	Soles plures visi in caelo.	73.
Schola, ceterus conspiratorum.	201.	Sortes biblicae, sortes Virgilianae, sortes per libellos positos super altare.	45. 46.
Scholae institutae in singulis ecclesiis episcopalibus.	137.	Sortilegi sunt fori episcopalis.	158.
Scholae Augustodonenses & Massilienses.	2.	Spanica, vestis Hispanica.	205.
Scholae palatinae, scholae Episcopi, scholae cantorum.	206.	Spatula, spalla.	79.
Scissio vestium, poenae genus.	100.	Species sunt res, quae consistunt in pondere, numero & mensura.	70. 184.
Sclavinia, vestis Sclavorum.	213.	Spiculum aquaeductus.	42.
Seramafaxi, breves gladioli.	84.	Spoliatio vestis & baltei.	120. 146.
Scutum & framea.	59.	Spolium.	24. 25. 188. 189.
Sectio episcopatus vetita.	145.	Sponsalitia dona.	184.
Secessus Episcoporum & monachorum.	175.	Stadium.	5.
Secellus, latrina.	35.	Straplona, villa Regiensis agri.	80.
Secretarium ecclesiae.	98.	Statuncula, parva statua.	5.
Securitas, professio solutionis.	160.	Stragula, vestis varia.	190.
Securus.	10.	Strateburgus, olim Argentoratum.	191.
Sedes apostolica.	75.	Studere, curare.	149.
Sedentes vescebantur Galli.	182.	Stylitae, monachorum genus.	166.
Sedulius poeta Christianus.	117.	Subscriptiones optimatum praecipis regis.	134.
Senatores Galliarum.	11.	Sudarium.	201.
Sententia in causis ecclesiasticis non prius fertur, quam lectis canonibus.	189. 205.	Sufferre, sufferentia.	212.
Septa domus.	83.	Sugillare.	63. 77.
Sepulcra duorum amantum.	16.	Sulpitius Alexander historicus.	25.
Sepultura denegatur his, qui sibi mortem consciverunt.	79.	Sulpitius Severus Aquitanus.	5.
Sepulturae juxta vias publicas.	23. intra vel extra ecclesiam.	Susceptus, susceptor.	100.
Sepulturae fidelium juxta tumulos martyrum.	175.	Suspectus, pro suspicionem habens.	24.
Servi fugitivi stigmatate notati.	27. 191.	Syndon, pallium lineum.	178.
		Syri negotiatores in Gallia.	125. 152.
		Syriaca lingua vernacula apud Judaeos tempore Christi.	162.

V Ah, verbum imprecantis .	73.	Vigilia non sine jejunio .	29. 165.
Vale dicere .	122.	Vincti inter duos custodes .	121. soluti
Valentia .	210.	meritis sanctorum .	90. 172. & ob na-
Vandali Africam occupant .	21.	talem Principis .	133.
Vasa sacra distrahi possunt certis casibus .	149.	Vincentius Aginensis martyr .	154.
Vascones domiti .	209.	Vindicta corporis B. Martini .	17.
Vasconia, olim Novempopulania .	132.	Vinum absinthiacum .	171.
179.		Vinum damnatorum, vinum mirrhatum .	169.
Vasso, templum Mercurii apud Arvernos .	12.	Viridunenses negotiatores .	66.
Vestigal ob transitum exercitus .	45.	Virga fit coercitio fervorum .	159.
Vestigalia exacta in fructibus .	107.	Virga, insigne Episcoporum .	90.
Vestigalia remissa Turonibus in gratiam B. Martini .	45. 183.	Virga sacra, insignia legatorum .	153.
Vela ad fores .	35. 36.	Virgo semel Deo dicata non debet praevaricari .	136.
Venari in silva regia, capitale .	200.	Visitatio diocesis munus Episcopi .	89.
Venatio canum & accipitrum, studium gentilitium Francorum .	96. 199.	Vitta, corona nubentium .	203.
Ventosa, cucurbitula .	90.	Vivarium, viviers .	206.
Vermiculata vestes, vermiculata emblemata .	210.	Ultrogotha uxor Childeberti R. cum eo fundavit Lugdunense xenodochium .	72.
Vestis alba, propria clericorum .	81.	Umbones capillorum .	61.
Vestiti sepulti .	84.	Unctio infirmorum .	15.
Ugernum, castrum Arelatense .	170.	Unguen, pro unguento .	21.
Vicariae epistolae .	194.	Volucrum, pro involucre .	59.
Vicarius Comitis .	167. 197.	Volusianus E. Turonens. martyrium passus in pago Euxensi .	38.
Victoriacum castrum .	57.	Vota sunt res voto oblatae .	60.
Victorinus Aquitanus .	4.	Votum Saxonum .	96.
Victorius Dux .	33.	Vulpecula, canis, convicii genus .	163.
Vicinonia, amnis .	105.	Willecarius Dux Aquitaniae .	71.
Vicus Juliensis .	157.	Wulcassinus pagus, feudum monast. S. Dionysii .	14.
Viduae devotionis causa vestem mutant .	18.		
Vigenna, amnis .	17.		

Z.

Zoroastres auctor idolatriæ .

F I N I S .